

A
R
C
H
E
O
L
G
I
C
K
Y
V
Y
S
K
U
M
Y
A
N
Á
L
E
Z
Y
N
A
S
L
O
V
E
N
S
K
U
V
R
O
K
U
1999

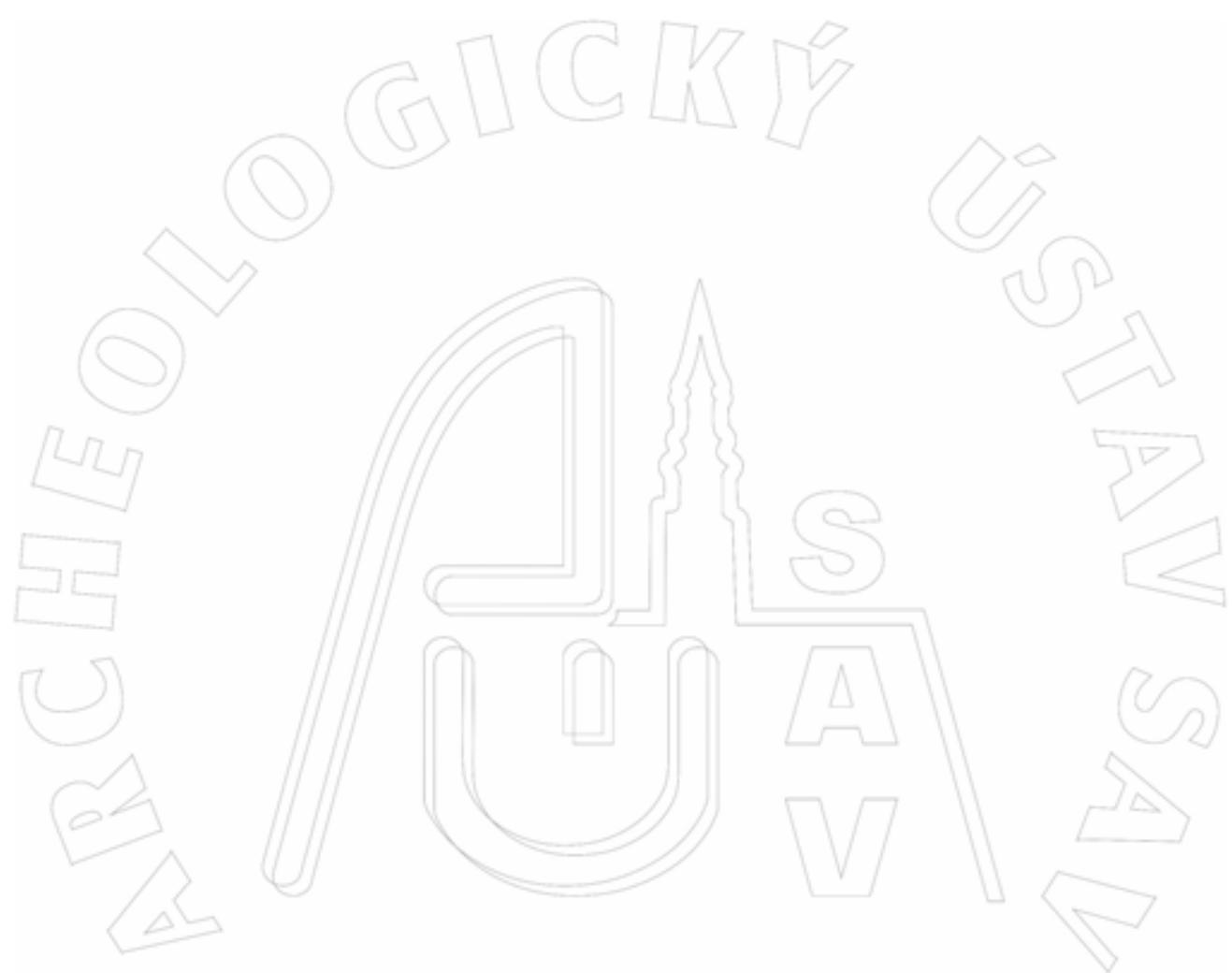
**ARCHEOLOGICKÉ
VÝSKUMY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1999**

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV SLOVENSKEJ AKADEMIE VIED V NITRE

**ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY
A NÁLEZY
NA SLOVENSKU
V ROKU 1999**

NITRA

Na obálke rukoväť meča, zdobená jemne rytým geometrickým ornamentom, a časť čepele s výrazným stredovým rebrom a ricassom z Filakovských Kováčov.

Auf dem Umschlag Schwertgriff, verziert mit feingeritztem geometrischem Ornament und Teil der Klinge mit ausgeprägter Mittelrippe und Ricasso aus Filakovské Kováče.

ISBN 80-88709-49-0

ISSN 0231-925X

OBSAH - INHALT

Mapa lokalít - Karte der Fundorte	13
Prehľad lokalít - Übersicht der Fundorte	14
Róbert Bača (Balneologické múzeum, Piešťany) - Juraj Bartík - Zdeněk Farkaš (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Nálezy so súkromnej zbierky	19
Funde aus einer Privatsammlung	19
Juraj Bartík - Igor Bazošský - Vladimír Turčan (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Záchranný výskum na trase Borová - Trnava	19
Rettungsgrabung auf der Trasse Borová - Trnava	20
Juraj Bartík - Štefan Holčík - Dušan Huka (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Archeologický výskum v Tisovci	20
Archäologische Grabung in Tisovec	20
Juraj Bartík - Ján Štrbík (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Prieskum v povodí malokarpatských potokov	20
Geländebegehung in kleinkarpatischen Bachtälern	21
Peter Baxa (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Bratislava)	
Pokračovanie výskumu interiéru Kostola sv. Margity v Kopčanoch	21
Fortsetzung der Untersuchung im Interieur der St. Margitkirche in Kopčany	21
Igor Bazošský - Juraj Bartík (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Záchranné výskumy v Bratislave-Rusovciach	22
Rettungsgrabungen in Bratislava-Rusovce	22
Jozef Bátor (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nález bronzovej dýky v Malom Cetíne	23
Fund eines Bronzenedolches in Malý Cetín	24
Peter Bednář (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Nitre-Hradnej ulici	24
Rettungsgrabung in Nitra-Hradná ulica	25
Peter Bednář (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Praveké nálezy z Hronských Klačian a Starého Tekova	25
Urzeitliche Funde aus Hronské Klačany und Starý Tekov	26
Peter Bednář (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Stredoveké a novoveké nálezy z Malého Zálužia	27
Mittelalterliche und Neuzeitliche Funde aus Malé Zálužie	27
Július Béreš (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Slovanská sekrovitá hrivna z Ličartoviec	28
Slawischer Axtbarren aus Ličartovce	28
Gertrúda Bézinová - Lucia Benediková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Nitre-Chrenovej	28
Rettungsgrabung in Nitra- Chrenová	29

Gertrúda B ě e z i n o v á - Ludmila I l l á š o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Kamenné artefakty z výskumu v Nitre-Chrenovej	30
Steinartefakte aus der Grabung in Nitra-Chrenová	30
Zoltán D r e n k o (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Piata sezóna výskumu vo Svodíne	31
Fünfte Grabungssaison in Svodín	31
Zdeněk F a r k a š (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Zistovací výskum v Modre	31
Feststellungsgrabung in Modra	32
Zdeněk F a r k a š (Archeologické múzeum SNM, Bratislava) - Marián S a m u e l (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum na trase diaľnice D2 Bratislava, Lamačská cesta - Staré grunty	32
Rettungsgrabung auf der Trasse der Fernstasse D2 Bratislava, Lamačská cesta - Staré grunty	33
Radovan F o d o r (Abrahám 201) - Vítazoslav S t r u h á r (Liptovské múzeum, Ružomberok)	
Kultúrna jama lužianskej skupiny z Abrahámu	34
Kulturgrube der Lužianky-Gruppe in Abrahám	34
Radovan F o d o r (Abrahám 201) - Vítazoslav S t r u h á r (Liptovské múzeum, Ružomberok)	
Stredoveké pohrebisko v Malej Mači	34
Mittelalterliches Gräberfeld in Malá Mača	35
Václav F u r m á n e k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Meč liptovského typu z Filakovských Kováčov	35
Schwert des Liptover Typs aus Filakovské Kováče	37
Václav F u r m á n e k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Ojedinelý(?) nález bronzovej náramenice zo Včeliniec	37
Vereinzelter(?) Fund einer bronzenen Armschutzplatte aus Včelince	38
Gabriel F u s e k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Bronzová sekera z Hornej Stredy	38
Bronzeaxt aus Horná Streda	38
Marta G i e r t l o v á (Podtatranské múzeum, Kežmarok)	
Ukončenie predstihového výskumu na lokalite Spišský Štvrtok-Ku Čenčiam	38
Abschluss der Vorsprungsgrabung auf der Fundstelle Spišský Štvrtok-Ku Čenčiam	39
Eva H a j n a l o v á - Jana M i h á l y i o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Archeobotanické nálezy v roku 1999	40
Archäobotanische Funde im Jahre 1999	45
Milan H a n u l i a k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nové nálezy z Neveric	47
Neufunde aus Neverice	47
Václav H a n u l i a k (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Banská Bystrica) - Róbert M a l ĥ e k (Vlastivedné múzeum, Zvolen) - Karol P i e t a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum vo Zvolene	47
Rettungsgrabung in Zvolen	49

Erika H r a š k o v á (Štefánikova 16, Lovinobaňa) - Michal Š i m k o v í c (Krátká 7, Bratislava)	
Zistovací archeologický výskum zaniknutého kláštora v Rimavských Janovciach	49
Archäologische Feststellungsgrabung auf dem abgegangenen Kloster in Rimavské Janovce ...	50
Róbert H r i ž (Ul. 17. novembra 1, Prešov) - Marián V i z d a l (Katedra dejín a archivnictva FF UPJŠ, Prešov)	
Tiszapolgárské sídlisko v Zalužiciach	51
Tiszapolgár-Siedlung in Zalužice	51
Róbert H r i ž (Ul. 17. novembra 1, Prešov) - Marián V i z d a l (Katedra dejín a archivnictva FF UPJŠ, Prešov)	
Praveký nález zo Stakčína	51
Urzeitlicher Fund aus Stakčín	52
Róbert H r i ž (Ul. 17. novembra 1, Prešov) - Marián V i z d a l (Katedra dejín a archivnictva FF UPJŠ, Prešov)	
Z výsledkov prospekcie na hornom toku Ondavy	52
Von Ergebnissen der Prospektion am Oberlauf der Ondava	52
Lubomíra K a m i n s k á (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Nová paleolitická lokalita v povodí strednej Ondavy	53
Neue paläolithische Fundstelle im Mittellaufgebiet der Ondava	53
Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav, Bratislava)	
Zisťovací archeologický výskum vo Veľkých Chyndiciach	53
Archäologische Feststellungsgrabung in Veľké Chyndice	54
Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav, Bratislava) - Martin B ó n a (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Nitra)	
Výsledky archeologického výskumu Archívneho krídla hradu v Bojniciach.....	54
Ergebnisse der archäologischen Untersuchung des Archivflügels auf der Burg Bojnice.....	55
Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav, Bratislava) - Martin B ó n a (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Nitra)	
Výsledky výskumu areálu renesančného kaštieľa v Nitrianskej Stredie	55
Ergebnisse der Grabung im Areal des Renaissancekastells in Nitrianska Streda	56
Slavomír K a t k i n (Pamiatkový ústav, Bratislava) - Martin B ó n a (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Nitra)	
Tretia sezóna výskumu kaštieľa v Novákoch-Laskári	56
Dritte Grabungssaison des Kastells in Nováky-Laskár.....	58
Titus K o l n f k - Ján R a j t á r - Ján T i r p á k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nové poznatky k rozsahu rímsko-germánskej usadlosti Čifer-Páč	58
Neue Erkenntnisse zum Ausmass der römisch-germanischen Ansiedlung in Čifer-Páč	62
Martin K v i e t o k (Stoličková 8, Banská Bystrica)	
Prieskum na Ostrom Vrchu v Banskej Bystrici.....	64
Geländeerkundung auf Ostrý Vrch in Banská Bystrica	64
Jozef L a b u d a (Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica)	
Pokračovanie výskumu v Banskej Štiavnici-Starom Meste	64
Fortsetzung der Grabung in Banská Štiavnica-Staré Mesto	65
Jozef-L a b u d a (Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica)	
Výskum interiéru kostola v Iliji	65
Untersuchung des Kircheninterieurs in Ilija	65

Branislav L e s á k - Branislav R e s u t í k (Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava)	
Archeologické výskumy a nálezy v historickom jadre Bratislavы	66
Archäologische Grabungen und Funde im historischen Kern von Bratislava	78
Róbert M a l ċ e k (Vlastivedné múzeum, Zvolen)	
Piata sezóna výskumu výšinného sídliska Lieskovec-Hrádok	80
Fünfte Grabungssaison auf der Höhensiedlung Lieskovec-Hrádok	82
Róbert M a l ċ e k (Vlastivedné múzeum, Zvolen)	
Nález rímskeho dvojuchého džbánu v Lieskovci-Hrádku	83
Fund eines römischen Doppelhenkelkruges in Lieskovec-Hrádok	84
Klára M a r k o v á - Kristián E l s c h e k - Vladimír V a r s i k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sídliskové nálezy z Bratislavы-Trnávky	84
Siedlungsfunde aus Bratislava-Trnávka	85
Klára M a r k o v á - Ivan K u z m a (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Černíku	85
Rettungsgrabung in Černík	85
Marta M á c e l o v á (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Stredoveké nálezy z hradu Beckov	86
Mittelalterliche Funde von der Burg Beckov	86
Marta M á c e l o v á (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Bronzová sekera z Hrochote	86
Bronzebeil aus Hrochot	86
Marta M á c e l o v á (Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica)	
Žiarový hrob lužickej kultúry zo Zvolena-Balkánu	87
Brandgrab der Lausitzer Kultur aus Zvolen-Balkán	87
Elena M i r o š s a y o v á (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Nové nálezy z Obišoviec	88
Neufunde aus Obišovce	88
Elena M i r o š s a y o v á - Ladislav O l e x a (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Sídliskový objekt zo Svinice	89
Siedlungsobjekt aus Svinica	89
Jozef M o r a v č í k (Považské múzeum, Žilina) - Eva K o l n í k o v á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Keltská minca tzv. nitrianskeho typu z Jasenice	90
Keltische Münze des sog. Nitra-Typs aus Jasenica	91
Tamara N e š p o r o v á (Trenčianske múzeum, Trenčín)	
Neolitické sídlisko v Soblahove	91
Neolithische Siedlung in Soblahov	92
Tamara N e š p o r o v á (Trenčianske múzeum, Trenčín)	
Sídliskové nálezy z Ostratic	92
Siedlungsfunde aus Ostratice	92
Gabriel N e v i z á n s k y - Ondrej O ž d á n i (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Kostrový hrob a situovanie pohrebiska v Kuralanoch	92
Ein Körpergrab und Situierung des Gräberfeldes in Kuralany	93

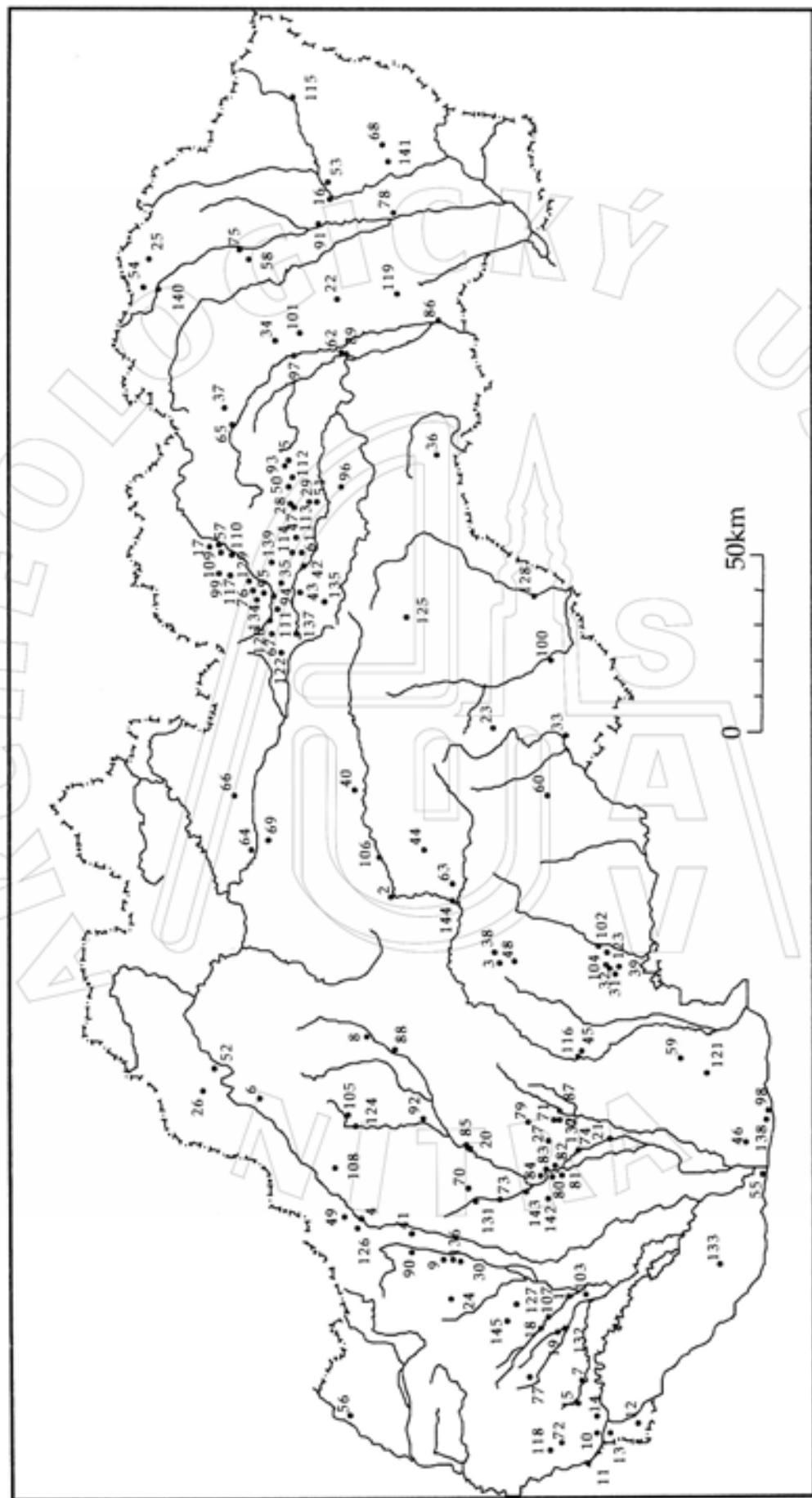
Ladislav Olexa (Archeologický ústav SAV - VPS, Košice)	
Pokračovanie výskumu v Nižnej Myšli	94
Forsetzung der Untersuchung in Nižná Myšľa	94
Ondrej Oždáni (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výsledky zisťovacieho výskumu v Nitre-Kmeťovej ulici	95
Ergebnisse der Feststellungsgrabung in Nitra-Kmeťova ulica	96
Ondrej Oždáni - Václav Furmánek (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Bronzový meč s čiaškovitou rukoväťou z Lehôtky	96
Bronzenes Schalenknaufschwert aus Lehôtka	97
Ondrej Oždáni - Ján Hunka (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum v povodí Hoslovskeho potoka a Rabony	98
Geländeerkundung im Hoslovský- und Rabona-Bachtal	100
Tibor Pálinská (Múzeum s galériou Hom, Šahy) - Róbert Malček (Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen) - Pavel Pátek (Veľké Turovce 286)	
Prieskum povodia Krupinice a Štiavnice	102
Begehung der Krupinica- und Štiavnica-Bachtäler	102
Karol Pietta (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum v Liptovskej Sielnici - Liptovskej Mare	103
Grabung in Liptovská Sielnica - Liptovská Mara	104
Karol Pietta (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Peter Mošný (Pamiatkový ústav - krajské stredisko, Banská Bystrica)	
Sídisko z doby železnej v Hornej Lehote	104
Siedlung aus der Eisenzeit in Horná Lehota	105
Marián Samuél (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Stredoveké nálezy z Českého Brezova	106
Mittelalterliche Funde aus Český Brezov	106
Marián Samuél (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Praveké a novoveké nálezy z Neveric	107
Ur- und neuzeitliche Funde aus Neverice	107
Marián Samuél (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Zisťovací výskum v Trnave	107
Feststellungssgrabung in Trnava	108
Marián Samuél (Archeologický ústav SAV, Nitra) - René Gajdošík (Laličová 1, Trnava)	
Praveké nálezy zo Zvončína	108
Urzeitliche Funde aus Zvončín	108
Marián Samuél (Archeologický ústav SAV, Nitra) - René Gajdošík (Laličová 1, Trnava)	
Nález aerofónu zo Zvončína	108
Fund eines Aerophons aus Zvončín	109
Jaroslava Schmidtova - Laura Juhašzová - Jitka Ježná (Mestské múzeum, Bratislava)	
Záchranný archeologický výskum v Bratislave-Rusovciach	109
Archäologische Rettungsgrabung in Bratislava-Rusovce	110

Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Pokračovanie výskumu vo Svite a Lučivnej	110
Fortsetzung der Grabung in Svit und Lučivná	111
Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Výskum a prieskumy na trase diaľnice	111
Grabung und Geländebegehungen auf der Fernstrassentrasse	113
Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Nálezy minci na Spiši v súkromných zbierkach a nové prírastky Podtatranského múzea v Poprade	113
Fundmünzen in der Zips in Privatsammlungen und neue Eingänge in das Podtatranské Múzeum von Poprad	115
Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad)	
Nálezy z prieskumov a záchranných exploatacií na Spiši	115
Funde aus Geländeerkundungen und Rettungsgrabungen in der Zips	120
Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad) - Martin F u r m a n (Domaňovce 217)	
Systematický prieskum chotára Domaňoviec	121
Systematische Geländeerkundung der Gemarkung von Domaňovce	123
Marián S o j á k (Podtatranské múzeum, Poprad) - Andrej N o v á k (Mierová 9, Spišská Belá)	
Prieskum okolia Spišskej Belej	123
Geländebegehung des Umkreises von Spišská Belá	127
Ivan S t a n í k (Pamiatkový ústav – regionálne stredisko, Bratislava) - Vladimír T u r č a n (Archeologické múzeum SNM, Bratislava)	
Pokračovanie revízneho výskumu v Stupave	127
Fortsetzung der Revisionsgrabung in Stupava	127
Danica S t a š š í k o v á - Š t u k o v s k á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum v Dubovanoch	127
Rettungsgrabung in Dubovany	128
Danica S t a š š í k o v á - Š t u k o v s k á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranný výskum na opevnenom sídlisku vo Veselom	129
Rettungsgrabung auf der befestigten Siedlung in Veselé	129
Danica S t a š š í k o v á - Š t u k o v s k á (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Trinásťta sezóna výskumu v Borovciach	129
Dreizehnte Grabungssaison in Borovce	130
Danica S t a š š í k o v á - Š t u k o v s k á (Archeologický ústav SAV, Nitra) - Miroslav S o v a (Novomeského 7, Trenčín)	
Prieskum jaskyň Drieňová a Pod žltou stenou	130
Erkundung der Höhlen Drieňová und Pod Žltou Stenou	131
Susanne S t e g m a n n-R a j t á r - Ján T i r p á k (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Prieskum hradiska na Žibrici	132
Erkundung des Burgwalls Žibrica	132
Ivana S t r a k o š o v á (Vihorlatské múzeum, Humenné)	
Zislovač výskum na hrade Jasenov	133
Feststellungsgrabung auf der Burg Jasenov	134

Vitazoslav Struhár (Liptovské múzeum, Ružomberok)	
Ojedinely nález z Likavky	134
Einzelfund aus Likavka	135
Vitazoslav Struhár (Liptovské múzeum, Ružomberok)	
Pokračovanie výskumu v Ludrovej	135
Fortsetzung der Grabung in Ludrová	135
Stanislav Šíška (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Sídisko lengyelskej a badenskej kultúry v Novej Vsi nad Žitavou	135
Siedlung der Lengyel- und Badener Kultur in Nová Ves nad Žitavou	136
Božena Tomášová (Vlastivedné múzeum, Prešov)	
Rímska spona z hradu Solivar	136
Römische Fibel von der Burg Solivar	136
Božena Tomášová (Vlastivedné múzeum, Prešov)	
Nálezy z hradiska v Obišovciach	136
Funde vom Burgwall in Obišovce	137
Božena Tomášová (Vlastivedné múzeum, Prešov)	
Sekerovitá hrivna z Brekova	137
Ein Axtbarren aus Brekov	138
Božena Tomášová (Vlastivedné múzeum, Prešov) - Eva Kolníková (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Nové nálezy mincí z neskorolaténskeho hradiska v Hrabušiciach	138
Neue Münzfunde aus dem spätlatènezeitlichen Burgwall in Hrabušice	139
Božena Tomášová (Vlastivedné múzeum, Prešov) - Marián Uličný (Malý Šariš 338, Prešov)	
Archeologický výskum Dolnej brány v Prešove	139
Archäologische Untersuchung des Unteren Tores in Prešov	139
Božena Tomášová (Vlastivedné múzeum, Prešov) - Marián Uličný (Malý Šariš 338, Prešov)	
Výskum mestského opevnenia v Prešove	140
Untersuchung der Stadtbefestigung in Prešov	140
Marián Uličný (Malý Šariš 338, Prešov)	
Archeologický prieskum počas rekonštrukčných prác v centre Prešova	140
Archäologische Erkundung während der Rekonstruktionsarbeiten im Stadtzentrum von Prešov	141
Marián Uličný (Malý Šariš 338, Prešov)	
Keramika z Hanigovského hradu	142
Keramik von der Burg Hanigovce	143
Marián Uličný (Malý Šariš 338, Prešov)	
Stredoveká keramika z Lipian	143
Mittelalterliche Keramik aus Lipany	143
Jozef Urminský (Kamenohorská 40, Hlohovec)	
Výskum kláštorného komplexu sv. Kataríny pri Dechticiach	144
Untersuchung des St. Katharina-Klosterkomplexes bei Dechtice	144

Jozef Urmanský (Kamenohorská 40, Hlohovec) - Ivan Staník (Pamiatkový ústav - regionálne stredisko, Bratislava)	
Záchranné výskumy v historickom jadre Trnavy	144
Rettungsgrabungen im historischen Stadtkern von Trnava	146
Vladimír Varsík (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Záchranné výskumy na trase diaľnice D61 v Bratislave	146
Rettungsgrabungen auf der Autobahntrasse D61 in Bratislava	150
Vladimír Varsík - Kristián Eischek (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Včasnostredoveká pec v Bernolákove	151
Ein frühmittelalterlicher Ofen in Bernolákovo	152
Marián Vizdal (Katedra dejín a archívničstva FF UPJŠ, Prešov)	
Výskum neolitickej súdisskej v Moravanoch	152
Untersuchung der neolithischen Siedlung in Moravany	153
Marián Vizdal (Katedra dejín a archívničstva FF UPJŠ, Prešov)	
Výsledky prieskumu vo Finticiach	153
Ergebnisse der Geländeerkundung in Fintice	153
Marián Vizdal (Katedra dejín a archívničstva FF UPJŠ, Prešov)	
Výskum neolitickej objektu v Lúčkach	153
Untersuchung eines neolithischen Objektes in Lúčky	154
Ivona Víkolinská (Archeologický ústav SAV, Nitra)	
Výskum na diaľničnom uzle v Beluši	154
Grabung auf dem Fernstrassenknoten Beluša	154

NITRA

Mapa lokalit k prehľadu archeologických výskumov a náleziev na Slovensku v roku 1999 (číslovanie náleziev zodpovedá poradovým číslam v tabuľke na s. 14-18).
Karte der Fundorte zur Übersicht der archäologischen Grabungen und Funde in der Slowakei im J. 1999 (die Nummern der Fundstellen entsprechen den laufenden Zahlen in der Tabelle auf S. 14-18).

Prehľad slovenských lokalít, na ktorých sa v r. 1999 uskutočnili výskumy alebo zistili archeologické objekty, nálezy a pod. (Poradové čísla zodpovedajú číslam na mapke.)

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezu									Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit			doba			stredovek				
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a sťahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	
33	Filakovské Kováče	Lučenec		*									35
34	Fintice	Prešov	*										153
35	Gánovce	Poprad	*	*									115
36	Háj	Košice - okolie		*									42
37	Hanigovce	Sabinov								*			141
38	Hokovce	Levice	*										102
39	Horná Lehota	Brežno			*	*							104
40	Horná Streda	Nové Mesto nad Váhom			*								38
41	Hrabišice	Spišská Nová Ves				*							137
42	Hranovnica	Poprad								*			113
43	Hrochوف	Banská Bystrica		*									86
44	Hronské Klačany	Levice	*	*									25
45	Chotín	Komárno			*								42
46	Iliašovce	Spišská Nová Ves	*	*						*			112
47	Ilija	Banská Štiavnica			*					*	*	*	65
48	Ivanovce	Trenčín		*									19
49	Jablonov	Levoča	*								*	*	111
50	Jamník	Spišská Nová Ves			?					*			122
51	Jasenica	Považská Bystrica					*						89
52	Jasenov	Humenné			?					*	*		132
53	Kečkovce	Svidník	*										52
54	Kežmarok	Kežmarok	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	119
55	Komárno	Komárno							*				42
56	Kopčany	Skalica							*	*	*	*	21
57	Križová Ves	Kežmarok									*		125
58	Kručov	Stropkov	*										52
59	Kuráňany	Levice						*	*				92
60	Lehôtka	Lučenec			*								96
61	Letanovce	Spišská Nová Ves	*	*									119
62	Ličartovce	Prešov						*	*				28
63	Lieskovec	Zvolen		*	*	*							80, 82
64	Likavka	Ružomberok						*					134
65	Lipany	Sabinov								*			143
66	Liptovská Sielnica	Liptovský Mikuláš					*						102
67	Lučivná	Poprad	*	*	*					*	*	*	43, 113, 115, 116

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, náleزوv									Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit			doba			stredovek				
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	rímska a stredová národnov	6.-8. storodie	9. storodie	10.-12. storodie	13.-16. storodie	
68	Lúčky	Michalovce	*										153
69	Ludrová	Ružomberok				*				*			134
70	Lužany	Topoľčany		*									43
71	Malé Chyndice	Nitra	?	?						*	*		99
72	Mariánka	Malacky		*									43
73	Malé Zálužie	Nitra								*	*		27
74	Malý Cetín	Nitra			*								23
75	Mengusovce	Poprad	*	*	*					*	*	*	116
76	Miňovce	Stropkov	*										52
77	Mlynica	Poprad	*	?	*	*	*	*	?		*		116
78	Modra	Pezinok							*	*	*		31
79	Moravany	Michalovce	*										152
80	Neverice	Zlaté Moravce	*				*		*	*	*		47, 106
81	Nitra	Nitra			*		?	*	*	*			95
82	Nitra, časť Dolné Krškany	Nitra							*	*			43
83	Nitra, časť Chrenová	Nitra	*	*		*		*	*	*	*		28
84	Nitra, časť Staré mesto	Nitra								*			24
85	Nitra, časť Štitáre	Nitra			*	*							131
86	Nitrianska Streda	Topoľčany								*	*		55
87	Nižná Myšľa	Košice - okolie			*								93
88	Nová Ves nad Žitavou	Nitra		*									135
89	Nováky, časť Laskár	Prievidza								*	*		56
90	Obišovce	Košice - okolie			*	*	*		*	*			87, 136
91	Očkov	Nové Mesto nad Váhom										*	43
92	Ondavské Matiašovce	Vranov nad	*										53
93	Ostratice, časť Veľké Ostratice	Partizánske	*										91
94	Pongrácovce	Levoča			*				*	*			111
95	Poprad, časť Matejovce	Poprad		*	*		*			*	*		116
96	Poprad, časť Veľká	Poprad	*	*						*	*		116
97	Poráč	Spišská Nová Ves										*	43
98	Prešov	Prešov								*	*		138, 139, 140
99	Radvaň nad Dunajom	Komárno					*						44
100	Rakúsy	Kežmarok	*	*	*		*	*	*		*		123

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezu									Príspevok na strane	
			doba			stredovek			novovek				
			paleolit a mezolit	neolit	eneolit	bronzová	halštatská	latenská	římska a stahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie
101	Rimavské Janovce	Rimavská Sobota								*	*		49
102	Ruská Nová Ves	Prešov				*							136
103	Rykynčice	Krupina		*									102
104	Sládkovičovo, časť Malá Mača	Galanta							*				34
105	Slatina	Levice								*			102
106	Slatinka nad Bebravou	Bánovce nad Bebravou								*	*		131
107	Slovenská Lupča	Banská Bystrica								*			44
108	Slovenská Nová Ves, časť Voderady	Trnava			*								20
109	Soblahov	Trenčín	*		*								90
110	Spišská Belá	Kežmarok		*	*		*				*		113, 118, 123, 125
111	Spišská Belá, časť Strážky	Kežmarok		*	*								126
112	Spišská Teplica	Poprad	*		*	*	*	*		*	*		113, 117
113	Spišské Podhradie	Levoča	*	?	*	*			*	*			112
114	Spišský Hrhov	Levoča	*							*			122
115	Spišský Štvrtok	Levoča				*							
116	Štakčín	Snina		*									51
117	Starý Tekov	Levice		?									26
118	Stráne pod Tatrami	Kežmarok	*	*	*		*	*	*	*	*		113, 119
119	Stupava	Malacky						*					127
120	Svinica	Košice - okolie					*						88
121	Svit	Poprad	*		*	*				*	*	*	110, 113, 117
122	Svodín	Nové Zámky								*	*		31
123	Šuňava	Poprad									*		
124	Terany	Krupina									*		102
125	Timoradza	Bánovce nad Bebravou		*	*								129
126	Tisovec	Rimavská Sobota			*					*			20
127	Trenčianske Bohuslavice	Nové Mesto nad Váhom	*										19, 44
128	Trnava	Trnava								*	*		106, 144
129	Včelince	Rimavská Sobota			*								37
130	Veľká Lomnica	Kežmarok	*	*					*	*			119

Poradové číslo	Obec (lokalita)	Okres	Datovanie lokalít, objektov, nálezov									Príspevok na strane	
			paleolit a mezolit			doba			stredovek				
			neolit	eneolit	bronzová	halštatská	laténska	římska a stiahovania národov	6.-8. storočie	9. storočie	10.-12. storočie	13.-16. storočie	
131	Veľké Chyndice	Nitra								*			53
132	Veľké Ripšany	Topoľčany		*									45
133	Veľký Grob	Galanta			*								21
134	Veľký Meder	Dunajská Streda					*						44
135	Veľký Slavkov	Poprad	*	*			*		*	*	*		116, 118
136	Vernár	Poprad								*			114
137	Veselé	Piešťany		*									128
138	Vikartovce	Poprad								*			114
139	Virt	Komárno					*						45
140	Vlková	Kežmarok		*		*					*		119
141	Vyšný Orlík	Svidník	*										52
142	Zalužice	Michalovce		*									51
143	Zvolen	Zvolen		*	*	*	*		*	*			47, 86
144	Zvončín	Trnava			*	*	*			*			107, 108

bez možnosti datovania

NÁLEZY ZO SÚKROMNEJ ZBIERKY

Róbert Bača - Juraj Bartík - Zdeněk Farkaš

Údajne Ivanovce (okr. Trenčín), poloha Skala, a Trenčianske Bohuslavice (okr. Nové Mesto nad Váhom), neznáma poloha, neznáme nálezové okolnosti. Uloženie: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Autori sa oboznámili s rozsiahľou, po niekoľko generácií zhromažďovanou súkromnou zbierkou archeologickej nálezov z okolia Trenčianskych Bohuslavíc. Okrem nepočetnej paleolitickej industrie tvorí jej dominantnú časť keramika madarovskej a badenskej kultúry. Súbor dopĺňajú novoveké ozdoby. Do AM SNM sa dostali len vybrané predmety:

Opis nálezov

1. Údajne Ivanovce, poloha Skala.

a) fragment kadlubu z jemnozrnnej horniny svetlohnedej farby. Na okraji zachované nalievacie kanály lievikovitého tvaru na odlievanie dvoch výrobkov. Čiastočne zachované pravouhlé odlievacie formy sú kombinované s pozdĺžnymi a priečnymi žliabkami (obr. 1: 1). S istou pravdepodobnosťou určujeme odlievané predmety ako rebrované náramky.

b) fragment nátepné doštičky z horniny hnedej farby. Na zachovanej strane dva otvory s kužeľovitým vŕtaním. V blízkosti lomu na okraji dva zárezy (obr. 1: 3). Predmet zodpovedá nátepným doštičkám kultúry so zvoncovými pohármi. Uvádzané miesto nálezu a existencia lučištníckych pomôcok v madarovskej kultúre nevylučujú aj iné kultúrne a časové zaradenie (Bača 1999, 145).

Podľa vyjadrenia majiteľa pochádzajú obidva predmety spolu s celými nádobami (eneolitickými i madarovskými), ihlanovitými a valcovitými závažiami, blokmi mazanice, kostenou industriou a drviacimi podložkami zo sídliska v Ivanovciach, poloha Skala. Kedže ide o charakteristické sídliskové nálezy, uvedený pôvod je hodinoverný.

2. Údajne Trenčianske Bohuslavice. Zlomok bronzovej sekery s vejárovite rozšíreným ostrím (obr. 1: 2). Povrch predmetu i lomu pokryva tmavo zelená ušľachtilá patina. Fragment neumožňuje presnejsie časové zaradenie, len z profilu bez okrajových lišt usudzujeme, že nepatri do rannej a staršej doby bronzovej.

Literatúra

Bača 1999 – R. Bača: Nátepná doštička z Veselého. Štud. Zvesti Arch. Ústavu SAV 33, 1999, 145-147.

FÜNDE AUS EINER PRIVATSAMMLUNG. Angeblich stammt aus einer Höhensiedlung der Badener und Madarovce-Kultur aus Ivanovce (Bez. Trenčín) eine Gußform und Armschutzplatte (Abb. 1: 1, 3). Angeblich wurde in Trenčianske Bohuslavice (Bez. Trenčín) das Fragment einer Bronzeaxt gefunden (Abb. 1: 2).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA TRASE BOROVÁ - TRNAVA

Juraj Bartík - Igor Bazovský - Vladimír Turčan

Prieskum a záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V súvislosti s výstavbou odpadovej kanalizácie pre združenie obcí v povodí potoka Parná uskutočnili pracovníci Archeologickeho múzea SNM v Bratislave prieskum výkopu na trase Borová – Ružindol – Zvončín – Biely Kostol – Trnava.

V potočnej nivе medzi obcami Zvončín a Biely Kostol bolo ovzorkovaných alebo preskúmaných okolo 30 sídliskových objektov s nálezmi od neolitu po stredovek. Z počiatku strednej doby bronzovej pochádza sídlisková jama s nálezmi keramiky otomanskej kultúry, severopanónskej kultúry a „Litzenkeramik“. Starší stupeň popolnicových polí reprezentuje rozsiahle hlinisko s nálezmi keramiky veľatickej kultúry.

Laténske osídlenie je zastúpené štyrmi sídliskovými objektmi. V južnej časti lokality sa v blízkosti staršieho nálezu pece zistil porušený zvyšok pece. Ostatné tri objekty sa našli severne

od doteraz preskúmaných laténskych objektov (Bartík/Březinová 1996). Ide o rošt pece s predpecnou jamou, obdlžnikovitú chatu a bližšie neurčený objekt zachytený v stene stavebnej jamy. Objekty pochádzajú zo strednej a neskorej doby laténskej, v chate sa zistili i ojedinelé včasnoslaténske črepky.

Z doby rímskej boli preskúmané dva germánske objekty z 2. stor. V jednom z nich sa našlo množstvo železnej trosky a štyri identické spony. Do stredoveku možno datovať kruhovitú pec s nízkou kupolou, ktorá mohla slúžiť najskôr na pečenie chleba.

Literatúra

Bartík/Březinová 1996 - J. Bartík/G. Březinová: Laténske osídlenie v polohe Trnava-Horné pole. In: Zborník Slovenského Národ. Múz. 90. Arch. 6. 1996, 57-86.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER TRASSE BOROVÁ - TRNAVA (Bez. Tmava). Auf der Trasse der Kanalisation wurden Siedlungsobjekte aus der Bronze-, Latène-, der römischen Zeit und dem Mittelalter untersucht.

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V TISOVCI

Juraj Bartík - Štefan Holčík - Dušan Hutka

Tisovec (okr. Rimavská Sobota), areál Tisoveckého hradu a okolie, pokračovanie zisťovacieho archeologicko-architektonického výskumu neskorostredovekej fortifikácie a výšinného sídliska z neskorej doby bronzovej. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V sezóne 1999 sa kvôli presunu turistického chodníka obnažovali základy vchodového objektu do hradu s následným zabezpečením obnaženého muriva. V sondáži na lúke pod tzv. Starým hradom sa nadviazalo na výsledky z rokov 1997-1998 s cieľom získať prierez celou plošinou. I keď sa na skúmanej ploche s rozmermi 19,5x3m predpokladané terasovité úpravy a stavby obydlí neprejavili, potvrdilo sa intenzívne osídlenie. Najpočetnejšiu zložku nálezov tvorí keramika. S výnimkou troch stredovekých črepov patrí do neskorej doby bronzovej. Popri absolvutne prevažujúcej zložke kyjatickej kultúry sa na rozdiel od predchádzajúcich sezón konštatovala aj prímes keramiky lužickej kultúry. Kovový inventár je zastúpený bronzovým šidľom a dvoma drobnými fragmentmi špirálovitého náramku šošovicovitého prierezu. Neklamným znakom trvalého osídlenia plošiny sú trecie podložky a ich fragmenty.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNG IN TISOVEC (Bez. Rimavská Sobota). In einer extrem erhöhten Lage setzte die Erforschung einer spätmittelalterlichen Fortifikation und spätbronzezeitlichen Siedlung fort.

PRIESKUM V POVODÍ MALOKARPATSKÝCH POTOKOV

Juraj Bartík - Ján Štrbík

Regionálny prieskum, zber v povodí potokov prameniacich v Malých Karpatoch. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

1. Čífer (okr. Trnava).

Zo sídliska na pravom brehu Gidry, poloha Dolná pažif, pochádza fragment skleného náramku modrej farby, zdobený presekávaným vývalkom (obr. 2: 1). Datovanie: doba laténska.

2. Čataj (okr. Senec).

Lavý breh Zichyho kanála. Na povrchu nájdená bronzová pracka zo železným tfňom z vrcholného stredoveku (obr. 2: 2).

3. Slovenská Nová Ves (okr. Trnava), časť Voderady.

Na bohatu osídlenej pravobrežnej vyvýšenine nad potokom Gidra našiel J. Štrbík fragmenty dvoch náramkov z tmavomodrého skla. Datovanie: doba laténska.

Opis nálezov

- a) fragment skleného náramku s dvojvývalkovitým profíkom, na modrom podklade ornament, kľukatka bielej farby (obr. 2: 3).
 b) fragment skleného profilovaného náramku (obr. 2: 4).

4. V e I k ý G r o b (okr. Galanta).

Z miesta rekultívácie smetiska v pieskovni pochádza fragment náramku z tmavomodrého skla (obr. 2: 5). Datovanie: doba laténska.

GELÄNDEBEGEHUNG IN KLEINKARPATISCHEN BACHTÄLERN. Cifer, aus einer Siedlung stammt das Fragment eines Glasarmrings aus der Latènezeit (Abb. 2: 1). Čataj, Einzelfund einer Bronzeschnalle (Abb. 2: 2). Slovenská Nová Ves, eine polykulturelle Siedlung ergab zwei Fragmente von Glasarmringen aus der Latènezeit (Abb. 2: 3). Veľký Grob, Fragment eines laténezeitlichen Glasarmrings (Abb. 2: 4).

POKRAČOVANIE VÝSKUMU INTERIÉRU KOSTOLA SV. MARGITY V KOPČANOCH

Peter Baša

K o p č a n y (okr. Skalica), Kostol sv. Margity, včasný až neskory stredovek, novovek.

Kostol sv. Margity v Kopčanoch stojí v extravidláne obci, uprostred polí na nevýraznej piesočnej dune asi 900 m východne od Moravy. Poloha s nadm. výškou okolo 162 m n. m. je súčasťou riečnej nivy zmenenej reguláciou v 70-tych rokoch. Na objekte prebieha od r. 1994 archeologický a stavebno-historický výskum (*Drahošová/Vančo 1996, 42*), ktorý v súčasnosti komplexne zabezpečuje Pamiatkový ústav, Regionálne stredisko Bratislava. V r. 1999 sa pokračovalo vo výskume interiéru kostola, ktorý začal v predchádzajúcej sezóne.

Výskum potvrdil viacnásobné prepracovanie zeminy na skúmanej ploche až na niektoré úseky pri základovom murive, kde sa zachovali relikty B horizontu pôvodného pôdneho pokryvu a dve malé izolované plochy pôvodnej dlážky kostola, súvisiacej s I. stavebnou fázou. Zistená pedoturbácia súvisí s intenzívnym pochovávaním v kostole. Doteraz sa zdokumentovali časti alebo celky 50 hrobov in situ. Všetky rešpektujú objekt kostola (obr. 3). Podľa predbežnej analýzy pochádzajú z 11.-17. stor. Inventár hrobov predstavujú mince, drobné šperky, súčasti odevu a ostrohy. Najstarší zistený hrob je datovaný do 11. stor. strieborným tyčinkovým prsteňom a pravdepodobne aj dvoma malými esovitými záušnicami z hrubého drôtu v sekundárnej polohe. Podľa stratigrafickej situácie je hrob mladší ako I. stavebná fáza Kostola sv. Margity.

Literatúra

Drahošová/Vančo 1996 - V. Drahošová/M. Vančo: Výskum kaplnky svätej Margity v Kopčanoch. AVANS 1994, 1996, 42.

FORTSETZUNG DER UNTERSUCHUNG IM INTERIEUR DER ST. MARGITKIRCHE IN KOPČANY (Bez. Skalica). Die St. Margitkirche in Kopčany, steht im Gemeindeextravillan inmitten von Feldern auf einer unausgeprägten, etwa 900 m hohen Sanddüne östlich der March. Im Objekt verläuft seit 1994 eine archäologische und baugeschichtliche Untersuchung, die gegenwärtig komplexe vom Denkmalinstitut, dem Regionalen Zentrum Bratislava gesichert ist. Im J. 1999 setzte die Erforschung des Kircheninterieurs fort, die in der vorangehenden Saison begann. Dokumentiert wurden bisher Teile oder Einheiten von bisher 50 Gräbern in situ und alle respektieren das Objekt der Kirche (Abb. 3). Nach der vorläufigen Analyse stammen sie aus dem 11.-17. Jh. Das Gräberinventar repräsentieren Münzen, Kleinschmuck, Trachtzubehör und Sporen. Das älteste festgestellte Grab ist in das 11. Jh. anhand eines rundstabigen Silberfingerringes und wahrscheinlich auch zweier kleiner S-förmiger Schläfenringe aus dickem Draht in sekundärer Lage datiert. Nach dem stratigraphischen Befund ist das Grab jünger als die 1. Bauphase der St. Margitkirche.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Igor Bazovský - Juraj Bartík

Bratislava (okr. Bratislava), časť Rusovce, záchranné výskumy v intraviláne obce. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

a) poloha Z a p a r k o m k a š t i e I a - JV okraj obce, sídlisko, záchranný výskum, doba bronzová, laténska, rímska, obdobie stahovania národov, 10.-12. stor.

Na základe výsledkov archeologickej výskumu a geofyzikálnej prospekcie z r. 1998 sa medzi sondami I-III/98 odkryla plocha asi 6000 m². Najstaršie identifikované osídlenie na lokalite patrí do doby bronzovej. Nálezy pochádzajú z celej plochy vyvýšeniny, ojedinelé črepy sa našli v zaniknutom riečnom ramene. Vzhľadom na rozsah odkrytej plochy je ich pozoruhodné malé množstvo, takmer všetky pochádzajú zo sídliskových jám. Tie sú plytké, len v štyroch prípadoch presahujú hĺbku 60 cm, väčšinou majú len 20-30 cm. Najhlbšie sú charakteristické zásobnice tvaru valca a priezru obráteného lichobežníka. Najzaujímavejšie z odkrytých situácií z doby bronzovej sú skupiny kolových jám, ktoré tvoria na južnej časti odkrytej plochy málo prehľadné zoskupenia. Predbežne sa podarilo identifikovať pôdorysy dvoch dvojkolesových kolových obydlí s rozmermi 3x4 m a 3x5 m. Ďalšia trojradová kolová stavba má rozmery 5x6 m. Keramika z doby bronzovej patrí takmer výlučne do staršieho stupňa popolnicových polí. V Naddunajskej najviac zodpovedá predčakanskému horizontu čakanskej kultúry. V madarskom Zadunajskej nechýbajú analógie z prostredia tzv. Weiterlebende Hügelgräberkultur. Na osídlenie lokality v staršej dobe bronzovej poukazuje zásobnica patriaca do okruhu Madarovce – Vŕtečov – Böheimkirchen.

Jedným z prioritných cielov výskumu bolo overenie výsledkov geofyzikálneho merania priekopy hrotitného tvaru. Kolmé rezy potvrdili ďalší priebeh priekopy severným smerom, jej predpokladaná východná vetva je však prírodným útvaram, pravdepodobne zaniknutým riečnym ramenom, do ktorého priekopa ústi. Paralelne s priekopou prebiehal žlab (8-12 m od nej) a rad kolových jamiek (17-18 m od priekopy). Kým priekopu možno na základe nálezov datovať do neskorej doby laténskej, žlab a rad kolových jamiek nie sú nálezmi jednoznačne datované. Okrem dvoch zahľbených príbytkov, skúmaných už v minulej sezóne, sa nenašli ďalšie laténske objekty, čo svedčí o sporadickej osídlení lokality v tomto období. Ěšte zriedkavejšie sú stopy osídlenia z doby rímskej, do ktorej možno datovať len jediný objekt.

O usadzovaní Germánov na území provincií v prvej polovici 5. stor. svedčí pravouhlý príbytok šesťkolovej konštrukcie a zásobná jama s nálezmi vlešťovanej a v ruke robenej keramiky. Stredoveké osídlenie reprezentujú plynko zahľbené chaty s kamennými ohniškami, datované do 10.-12. stor., a o niečo mladší príbytok zahľbený do výplne zaniknutého riečného ramena.

b) poloha B a l k á n s k a u l. 32/66 - výstavba rodinného domu. Na dne stavebného výkopu preskúmaný spodok jamy s nálezmi rímsko-provinciálnej keramiky a bronzovej spony. V SV stene zachytený plynko zahľbený objekt s kolovými jamami (príbytok?) a rímsko-provinciálnej keramikou.

c) poloha K o v á c s o v a u l. 91/375 – v stene stavebnej jamy zistené dva objekty s rímsko-provinciálnou keramikou.

RETTUNGSGRABUNGEN IN BRATISLAVA-RUSOVCE. a) Im J. 1999 setzte die Grabung am Südstrand des Intravillans von Rusovce (Teil Bratislava) fort. Aufgrund der archäologischen Grabungsergebnisse vom J. 1998 und der geophysikalischen Messung wurde eine Fläche von etwa 6000 m² abgesteckt. Die älteste Besiedlung der Fundstelle repräsentiert eine Grube aus dem Kulturbereich Madarovce – Vŕtečov – Böheimkirchen. Der dominante Teil der Funde und freigelegten Situationen gehört in die ältere Stufe der Urnenfelder. Identifiziert werden konnten vorläufig Grundrisse zweier doppelreihiger Pfostenhäuser von 3x4 m und 3x5 m Ausmaß. Ein weiterer dreireihiger Pfostenbau wies 5x6 m Ausmaß auf. Eines der vorrangigen Grabungsziele war die Untersuchung eines Spitzgrabens. Sein weiterer Verlauf in nördlicher Richtung wurde bestätigt, der vorausgesetzte östliche Zweig ist in Wirklichkeit ein untergegangener Flußarm. Parallel mit dem Graben verliefen: eine Rinne und eine Pfostengrubenreihe. Während der Graben nach Funden in die Spätlatènezeit datierbar ist, sind die Rinne und die Pfostengrubenreihe nicht eindeutig datiert. Außer den zwei eingetieften, schon in der vorigen Saison untersuchten Wohnhäusern wurden keine weiteren laténezzeitlichen Objekte gefunden, was von sporadischer Besiedlung

der Fundstelle in diesem Zeitabschnitt zeugt. Noch seltener sind Siedlungsspuren aus römischer Zeit, welche nur durch ein einziges Objekt datierbar ist. Von der Ansiedlung der Germanen im Provinzgebiet während der ersten Hälfte des 5. Jh. zeugen: eine rechteckige Sechspfostenhütte und eine Grube mit handgefertigter und einpolierter Keramik. Mittelalterliche Besiedlung vertreten seicht eingetiefte Hütten mit steinernen Feuerstellen aus dem 11.-12. Jh. und eine etwas jüngere Hütte, eingetieft in der Verfüllung des untergegangenen Flusßarmes. Bei Erdarbeiten beim Aufbau von Familienhäusern wurden in zwei weiteren Lagen Objekte erfaßt, die mit der Existenz eines römischen Vicus verknüpft sind. b) Gasse Balkanská ul. 32/66 – Auf der Sohle der Baugrube einer Siedlungsgrube (Scherben, Bronzefibel) im SO-Profil ein seicht eingetieftes Objekt mit Pfostengruben (Behausung?). c) Kováčová ul. 91/375 – im Profil einer Baugrube zwei Objekte mit provinzialrömischer Keramik. Rahmenhafte Datierung in das 17.-18. Jh. Das Objekt 2 hatte wahrscheinlich die Funktion einer Umfassungsmauer.

NÁLEZ BRONZOVEJ DÝKY V MALOM CETÍNE

Jozef Bátor

Malý Cetín (okr. Nitra), intravilan obce, ojedinely nález bronzovej dýky, hrob(?), neskora doba bronzová. Uloženie nálezu: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V júli 1999 upozornil autora na nález bronzovej dýky v Malom Cetíne bývalý technický pracovník Archeologického ústavu SAV v Nitre. Nálezca J. Kozár mal dýku uloženú v obývacej izbe svojho domu ako starozitnosť. Pri zisťovaní nálezových okolností sa ukázalo, že ide o unikátnu dýku typu Gamów, ktorá bola nájdená pri stavbe rodinného domu ešte v máji 1983. Údajne bola vyzdvihnutá z hĺbky 2 m pri hĺbení JV rohu základovej šachty. Okrem dýky sa v mieste jej nálezu nachádzal i črepový materiál, ktorý sa však nezachoval.

Nálezisko sa nachádza v strede intravilanu obce, na lavostrannej nivie rieky Nitry, v nadm. výške 130 m n. m. (obr. 9). Z geografického hľadiska leží Malý Cetín na západnom okraji Žitavskej sprášovej pahorkatiny v aluviálnej rovine, ktorú tvoria mladotroforné sedimenty pokryté černozemnými a nivnými pôdami.

Opis nálezu

Bronzová dýka, odliata v celosti s rukoväťou. Rukoväť je prelamovaná piatimi kruhovými otvormi priemeru 6 mm (piaty otvor je prekrytý hlavicou) a štvormi dvojicami menších kruhových otvorov s priemerom 3-4 mm, ktoré sa nachádzajú medzi veľkými otvormi. Okrem prelamovania je rukoväť zdobená rytom výzdobou, ktorá pozostáva z rytie linie, prebiehajúcej pozdĺž oboch jej okrajov, a kruhovitých linii, lemujúcich kruhové otvory. V spodnej časti rukoväte ryté línie vytvárajú trojuholníkovitý obrazec. Rukoväť je v hornej časti čepele oddelená záštitou obdĺžnikovitého tvaru, ktorej krídla sa ku koncom mierne rozširujú. V hornej časti jedného z krídel sa nachádza kruhovitý otvor, ktorý sa dlhodobým používaním dýky poškodil (predral). Čepeľ má tvar pozdĺžneho listu, ktorý sa v strednej časti mierne rozširuje. Na oboch stranach čepele pri korení sa nachádza v dĺžke 18 mm jemné zúbkovanie, tzv. ricasso. Pozdĺž čepele prebieha výrazné stredové rebro. Rozmery: celk. dĺ. 29,2 cm, dĺ. rukoväte 11 cm, dĺ. čepele 18,2 cm, max. š. čepele 2,9 cm, dĺ. záštity 7,2 cm, hmotnosť dýky 22,67 Dg (obr. 4).

Dýka z Malého Cetína je nateraz prvou dýkou typu Gamów z územia Slovenska a popri nálezoch z Gamóva (Poľsko), Štrambergu (Morava), Pécsu a oblasti pohoria Mátra (Maďarsko) je tak piatym exemplárom z oblasti strednej Európy. Celkovým stvárnenním rukoväte je skúmaná dýka z uvedených nálezov najbližšia dýke z Gamóva a dýke z Kotouča u Štrambergu (Podborský 1967, obr. 62: 1, 2). Od týchto, ale i ďalších stredoeurópskych, východoeurópskych a kaukazských dýk typu Gamów, resp. dýk kabardino-pjatigorského typu, sa naša dýka podstatne odlišuje tým, že je celá zhotovená z bronzu, kým spomínané dýky sú spravidla bimetalické, t. j. čepeľ majú železnú a rukoväť bronzovú.

Vychádzajúc z datovania dvoch severokaukazských dýk zhotovených taktiež z bronzu (Klin Jar a Seržen Jurt, hrob 70; Andrejeva/Kozenkova 1986) ako aj z datovania hrobov 6 a 38 v Stillfriede a hrobu 169 s plutvovitým nákončím pošvy z Brna-Obřán (Stegmann-Rajtár 1994, 324) možno i pri dýke z Malého Cetína uvažovať o jej datovaní už do 9. stor. pred n. l. Dýku možno s najväčšou pravdepodobnosťou považovať za import z oblasti severného Kaukazu a jej prítomnosť na Slovensku zrejme súvisí s najstaršou vlnou expanzie Kimerov do oblasti strednej Európy.

Literatúra

- Andrejeva/Kozenkova 1986* - M. V. Andrejeva/V. I. Kozenkova: Kompleks načala I. tisjačeletia do n. e. iz uročišča Klin-Jar (Kislovodskaja kotlovina). Sovetskaja Arch. 1, 1986, 253-258.
- Podborský 1967* - V. Podborský: Štramberšká dýka s křížovým jilcem a otázka rozšíření, původu a datovaní técto dyk v Evropě. Arch. Rozhledy 19, 1967, 194-220.
- Stegmann-Rajtár 1994* - S. Stegmann-Rajtár: Vývoj stredodunajských popolnicových polí v neskorej dobe bronzovej (HaB) a vznik halštatskej kultúry. Slov. Arch. 42, 1994, 319-333.

FUND EINES BRONZEDOLCHES IN MALÝ CETÍN. Im J. 1999 gelangte in das Archäologische Institut der SAW zu Nitra zur wissenschaftlichen Bearbeitung ein Bronzedolch, der noch im J. 1983 beim Bau eines Familienhauses im Intravilan von Malý Cetín (Bez. Nitra) gefunden wurde (Abb. 9). Die Analyse erwies, daß es sich um einen Dolch des Typs Gamów handelt, der das erste Exemplar dieses Dolchtyps aus dem Gebiet der Slowakei und das fünfte aus Mitteleuropa ist (Abb. 4). Von den übrigen mitteleuropäischen Dolchen, aber auch vom Großteil der osteuropäischen und nordkaukasischen Exemplare unterscheidet sich der Dolch aus Malý Cetín dadurch, daß er ganz aus Bronze angefertigt ist, während die erwähnten Dolche in der Regel bimetallisch sind, d. h. die Klinge ist aus Eisen, der Griff aus Bronze. Der Dolch ist schon in das 9. Jh. v. u. Z. datierbar. Man kann ihn mit großer Wahrscheinlichkeit für einen Import aus der Region des Nordkaukasus halten und sein Vorhandensein in der Slowakei hängt offenbar mit der ältesten Expansionswelle der Kimmerer nach Mitteleuropa zusammen.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V NITRE-HRADNEJ ULIČI

Peter Bednár

Nitra (okr. Nitra), časť Staré Mesto, poloha Hradná ul. 2, kopec, hrad, záchranný výskum, novovek, 17.-19. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Parcela na Hradnej ul. 2 sa nachádza na východnom okraji zastavanej plochy kopca. Archeologický výskum bol vyvolaný rekonštrukciou kanonického domu. Výskum sa realizoval na ploche 5,6x9,8 m (obr. 5). V rámci rekonštrukcie kanonického domu sa tu plánovala výstavba suterénu pod južným krídlom budovy. Vzhľadom na statiku budovy plocha nebola skúmaná po prirodzené podložie, ale iba do úrovne základovej škáry, t. j. do hĺbky približne 2,6-2,8 m od úrovne dnešného terénu. V rámci skúmanej stratigrafickej situácie sa podarilo identifikovať 5 stavebno-historických fáz, ktoré na základe keramiky datujeme do novoveku.

Najstaršiu fázu reprezentuje fragment vrstvy (kontext 14), do ktorej boli zapustené objekty 2 a 3 fázy. Druhú fázu reprezentujú zvyšky dvoch blokov murív (objekty 3 a 5; obr. 5). Ich interpretácia je vzhľadom na fragmentárnosť odkrytej situácie problematická. Nálezy z vrstvy, do ktorej boli oba objekty zapustené, a stratigrafická situácia dovoľujú datovať vrstvu i objekty do 16.-17. stor.

V rámci tretej fázy možno vyčleniť dve etapy. Staršiu (fáza 3a) reprezentuje výstavba objektu 2 – muriva orientovaného približne v smere JV-SZZ, ktoré prechádzalo naprieč celou skúmanou plochou (obr. 5). Základová časť muriva, široká 110-130 cm, bola na južnej strane liata, na severnej strane nerovnomerne ukladaná, nelícovaná. Fragmentárne zachovaná nadzemná časť muriva, široká 70-80 cm, bola na oboch stranach lícovaná.

Do mladšej etapy tejto fázy (fáza 3b) patria terénné úpravy severne od objektu 2. Spoloahlivo sem možno zaradiť vrstvy, ktoré boli v superpozícii nad rozširujúcou sa časťou základu muriva objektu 2. Tieto vrstvy obsahovali výraznú prímes flu, čo naznačuje genetické väzby medzi týmito kontextmi. Túto stavebnú etapu rámcovo datujeme do 17.-18. stor. Objekt 2 plnil pravdepodobne funkciu hradného mýru parcele. Súčasne s tým však zabezpečoval opornú funkciu pre navážky, ktorými zvýšili a vyrovnali niveletu terénu na severnej strane múru.

Do 17.-18. stor. kladieme aj štvrtú fázu, do ktorej patrí objekt 4 a vrstva 33. Tieto kontexty vznikli na už upravenom teréne po stavbe objektu 2 a sú s ním aspoň čiastočne súčasné. Objekt 4 predstavuje časť nadzemného objektu z tehlového muriva. Zvyšky spráchnivenej organickej hmoty v jeho spodnej časti naznačujú, že plnil hospodársku funkciu (deponovanie odpadu a pod.). Na rovnakej nivelete ako kontext 4 ležala aj vrstva 33. Vyskytovali sa v nej nepálené tehly a zlomky tehál. Obsa-

hovala veľký podiel žltej spraše. Jej zloženie ju dovoluje interpretovať ako deštrukciu stien stavby z nepálených tehál a nabijanej hliny. Predpokladáme, že pochádza zo stavby súčasnej s kontextom 4, ktorá stála v priestore severne od skúmanej plochy. Časť tejto stavby sa pravdepodobne dala pozorovať v severnej stene stavebnej jamy nového južného krídla kanonického domu po zosuve časti steny.

Piatá fáza vývoja tiež predstavuje proces s viacerými etapami. Najstaršiu reprezentuje výstavba objektu 1 – dnešného kanonického domu. Nasledovala pravdepodobne bezprostredne po zániku a asanácii objektov 2 a 4. Pri zakladaní objektu vyhľibili v jeho interiéri stavebnú jamu hlbokú približne 150-160 cm. Po výstavbe obvodových murív došlo k čiastočnému zasypaniu stavebnej jamy v interiéri objektu. Do zásypu vyhľibili základy priečok. Po ich výstavbe došlo k úplnému zasypaniu stavebnej jamy. Ďalšiu etapu tejto fázy predstavujú mladšie stavebné úpravy objektu v priebehu 20. stor.

Výskumom na Hradnej ul. sa získali aspoň čiastkové údaje o terénnej situácii na východnej strane kopca. Napriek tomu, že plocha nebola doskúmaná až po podložie a zachytil sa tu iba najmladší úsek osídlenia tejto plochy, poznatky získané výskumom prispievajú k poznaniu stavebného vývoja v tejto časti hradného kopca. Pre poznanie zástavby hradného kopca má najväčší význam najmä objekt 2, ktorý reprezentuje novú, dosiaľ neznámu stavebnú aktivitu na hradnom kopci v priebehu 17.-18. stor.

RETTUNGSGRABUNG IN NITRA-HRADNÁ Ulica. Nitra, Teil Altstadt (Bez. Nitra), Gasse Hradná ul. Nr. 2, Burgberg, Rettungsgrabung, Neuzeit 17.-19. Jh. Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra. Die Parzelle in der Burggasse Nr. 2 befindet sich am Ostrand der bebauten Fläche des Berges. Hervorgerufen wurde die archäologische Grabung durch die Rekonstruktion eines Kanoniker-Hauses. In Anbetracht der Statik des Gebäudes wurde die Fläche nur bis ungefähr 2,6-2,8 m T. vom heutigen Geländeniveau untersucht. Im Rahmen der untersuchten stratigraphischen Situation konnten fünf neuzeitliche baugeschichtliche Phasen identifiziert werden. Die älteste Phase ist durch das Fragment einer Schicht vertreten, in welcher die Objekte der 2. und 3. Phase eingetieft waren. Die zweite Phase repräsentieren Reste zweier Mauerblöcke (Objekt 3 und 5; Abb. 5). Ihre Funktion ist in Anbetracht des fragmentarischen Zustandes unklar. Im Rahmen der dritten Phase können zwei Etappen herausgegliedert werden. Die ältere ist durch das Objekt 2 vertreten (Abb. 5). In die jüngere Etappe dieser Phase gehören die Geländegestaltungen nördlich des Objektes 2. Diese Bauphase wird rahmenhaft in das 17.-18. Jh. datiert. Das Objekt 2 erfüllte wahrscheinlich die Funktion einer Umfassungsmauer der Parzelle. Zugleich sicherte es dadurch eine Abstützung für Aufschüttungen, mit denen die Geländenivelette an der Nordseite der Mauer erhöht und verebnet wurde. In das 17.-18. Jh. wird die vierte Phase ange setzt, in welche das Objekt 4 und die Schicht 33 gehören. Diese Kontexte entstanden auf dem schon zugerichteten Gelände nach dem Aufbau des Objektes 2 und sind mit ihm wenigstens teilweise zeitgleich. In die 5. Phase angesetzt wird die Errichtung des Objektes 1 – des heutigen Kanonikerhauses im Verlauf des 19. Jh.

PRAVEKÉ NÁLEZY Z HRONSKÝCH KLAČIAN A STARÉHO TEKOVA

Peter Bednár

1. Hronské Klačiny (okr. Levice), poloha Čierna voda, neolit (kultúra s mladšou lineár-nou keramikou, želiezovská skupina), mladšia doba bronzová (čakanská kultúra), sídlisko, prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Lokalita sa nachádza na nízkej dune v inundácii ramena rieky Hron (Perec), západne od obce (južne od cesty do Starého Tekova). Okolity terén prevyšuje približne o 1-2 m. V r. 1983 a 1984 tu pri melioračných prácach porušili praveké a včasnostredoveké objekty (Bednár 1984; Némecová-Pavúková 1985).

V rámci plynofikácie obce Starý Tekov bola okrajom duny vedená trasa prívodného plynovodu. V stenách ryhy sa zistilo 9 objektov. Z porušených 9 objektov bolo 8 neoliticých a 1 z mladšej doby bronzovej.

Z neolických objektov prevažovali dlhé plytké objekty, pravdepodobne zemníky (objekty 1, 2, 4, 6 a 8) Tri jamy (objekty 5, 7 a 9) mali v profiloch ryhy kotlovitý prierez s dĺžkou približne 100-120 cm a dnom v hlbke približne 1 m od úrovne dnešného terénu. Výplň objektov bola nehomogénna, spravidla ju tvorila hnedá hlina so slabou prímesou mazanice. Obsahovala iba malé množstvo nálezov. Keramika umožňuje datovať objekty 1 a 6 do obdobia kultúry s mladšou lineárnom keramikou (obr. 6: 1-7; 7: 1, 2) a objekt 4 do obdobia želiezovskej skupiny (obr. 6: 10, 11). Objekty 2 (obr. 6: 8, 9), 5, 7-9 nie je možné presnejšie chronologicky zaradiť.

Objekt 3 predstavovala jama s kotlovitým prierezom, široká približne 1 m. Bola vyplnená tma-vohnedou hlinou. V hornej časti výplne bol zhluk nesúdržnej mazanice s veľkým množstvom zvieracích kostí a črepov (obr. 7: 3-5). Tie umožňujú datovať objekt do mladšej doby bronzovej, do obdobia čakanskej kultúry.

2. Starý Tekov (okr. Levice), východne od obce, bližšie neurčený pravek, prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Poloha sa nachádza na nízkej dune východne od obce, na lavom brehu ramena Perec. Povrchovým prieskumom sa zistilo osídlenie na vrchole duny. Atypické črepy, nájdené povrchovým zberom, neumožňujú lokalitu spoloahlivo datovať.

3. Starý Tekov, poloha Lúky, bližšie neurčený pravek (neolit?), prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Poloha sa nachádza na lavom brehu bezmenného vodného toku, vlievajúceho sa do ramena Perec, severne od vstupu do areálu polnohospodárskeho družstva. Povrchovým prieskumom sa našli atypické črepy. Veľký podiel črepov s prímesou pliev v keramickej hmote naznačuje, že poloha bola osídlená v neolite.

Výsledky prieskumu na polohách medzi obcami Hronské Klačany a Starý Tekov rozširujú doterajšie poznatky o osídlení tohto regiónu. Svedčia o osídlení dún v inundácii Hrona.

Literatúra

Bednár 1983 - P. Bednár: Praveké a slovanské nálezy z Hronských Klačian. AVANS 1983, 1984, 39-40.
Němejcová-Pavúková 1984 - V. Němejcová-Pavúková: Sídliskové nálezy z Hronských Klačian. AVANS 1984, 1985, 174-175.

URZEITLICHE FUNDE AUS HRONSKÉ KLAČANY UND STARÝ TEKOV. 1. Hronské Klačany (Bez. Levice), Lage Čierna voda, Neolithikum (Kultur mit jüngerer Linearkeramik, Želiezovce-Gruppe), jüngere Bronzezeit (Čaka-Kultur), Siedlung, Geländebegehung. Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra. Auf der Dünne in der Inundation des Gran-Flussarmes (Perec) westlich der Gemeinde konstatierte man in den Wänden der Rinne gestörte acht neolithische und ein Objekt aus der jüngeren Bronzezeit. Von den neolithischen Objekten können zwei in die Kultur mit jüngerer Keramik und eines in die Želiezovce-Gruppe datiert werden. Die übrigen Objekte sind chronologisch nicht genauer einstuflbar. 2. Starý Tekov (Bez. Levice), östlich der Gemeinde, nicht näher bestimmbar Urzeit, Geländebegehung, Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra. Auf der Dünne östlich der Gemeinde fand man bei der Begehung atypische Scherben, die nicht verlässlich datierbar sind. 3. Starý Tekov, Lage Lúky, Geländebegehung, nicht näher bestimmbar Urzeit (Neolithikum?), Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra. Die Lage befindet sich am linken Ufer eines namenlosen Wasserlaufes. Die Geländebegehung ergab atypische Scherben. Ein großer Teil von Scherben mit Spreuzusatz in der Keramikmasse deutet an, daß die Lage im Neolithikum besiedelt war.

STREDOVEKÉ A NOVOVEKÉ NÁLEZY Z MALÉHO ZÁLUŽIA

Peter Bednář

M a l é Z á l u ž i e (okr. Nitra), intravilán obce, stredovek, novovek, 15.-19. stor., prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri výkope vodovodnej ryhy na dvore domu P. Lišku sa narušili sídliskové vrstvy a objekty zo stredoveku a novoveku. Parcelsa nachádza v intraviláne obce, na lavobrežnej terase Radošinky. Terén v tejto časti mierne klesá SSZ smerom. Ryha dlhá približne 25 m bola situovaná v západnej časti parcely.

Pri obhliadke ryhy sa pod recentnou vrstvou navezeného humusu zistila tenká vrstva kamenistej a tehlavej drte, ktorá pravdepodobne vznikla pri stavbe domu v 60-tych rokoch tohto storočia. Pod ňou ležala v južnej časti ryhy približne 30 cm hrubá vrstva žltej ilovitej hliny, premiešanej so zlomkami tehál a menšími kameňmi. Na základe jej zloženia predpokladáme, že ide o splanírovanú stavebnú sut. Nález grajciara Františka II. ju umožňuje datovať do 19. stor. V severnej časti ryhy, v priestore, ktorý bol v minulosti využívaný na hospodárske účely, bola do tejto vrstvy uložená kamenná dlažba z veľkých lomových kameňov.

Pod vrstvou splanírovej stavebnej sute bola približne 10 cm hrubá vrstva čiernej humusovitej hliny, v ktorej sa nachádzali črepy novovekej keramiky. Pod ňou ležala ďalšia približne 30-40 cm hrubá vrstva žltej ilovitej hliny s prímesou tehál a lomových kameňov. Hlina i kamene boli na viacerých miestach prepálené. Domnievame sa, že jej genéza súvisí s asanovaním požiarom poškodenej zástavby. Na základe keramiky a stratigrafickej polohy ju datujeme do 16.-18. stor.

V hĺbke 80-120 cm sa v celej dĺžke ryhy zachytia vrstva čiernej humusovitej hliny. Vo vzdialnosti približne 5 m od okraja parcely sa na rozhraní vrstvy žltej hliny a humusu odkryl v dĺžke asi 150 cm vypálený estrich pece. Povrch estrichu bol rovný, vyhladený. Jeho podklad tvorila vrstva črepov. Steny pece sa nezachovali. Keramika z podkladu pece (obr. 8) dovoluje rámcovo datovať jej výstavbu do 15. stor. Kedže v jej okolí sa nezachytili žiadne konštrukcie, zdá sa, že ide o samostatne stojacu pec. Južne od nej povrch vrstvy humusovitej hliny mierne klesal južným smerom. V tejto časti obsahovala vrstva menšie množstvo novovekej keramiky. V spodnej časti sa sporadicky vyskytovala atypická praveká keramika. Severne od pece obsahovala vrstva menšie množstvo novovekej, neskorostredovekej a pravekej atypickej keramiky. Predpokladáme, že táto vrstva predstavuje prirodzenú vrstvu humusu. Neskorostredoveké a novoveké črepy v jej hornej časti naznačujú, že táto vrstva predstavuje niveletu terénu v priebehu 15.-16. stor.

Terénnna situácia vo vodovodnej ryhe umožňuje aspoň v obrysoch rekonštruovať stavebný vývoj na parcele v neskorom stredoveku a novoveku. V priebehu 15.-19. stor. sa na nej dajú vyčleniť tri stavebné fázy. Sporadický výskyt atypickej pravekej keramiky naznačuje, že na tejto ploche možno zároveň predpokladať aj osídlenie v praveku, pričom pôvodný sídliskový horizont je prevrstvený neskorostredovekými a novovekými navážkami a sutovými vrstvami.

MITTELALTERLICHE UND NEUZEITLICHE FUNDE AUS MALEÍ ZÁLUŽIE. Malé Zálužie (Bez. Nitra), Gemeindeintravillan, Mittelalter, Neuzeit, 15.-19. Jh. Geländebegehung, Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra. Bei der Besichtigung der Wasserrinne wurden gestörte mittelalterliche und neuzeitliche Schichten festgestellt. Unter einer aufgefahreneren Humusschicht lag eine etwa 30 cm mächtige Schicht von planiertem Bauschutt eines Lehmgebäudes, das durch eine Münze in das 19. Jh. datiert ist. Darunter befand sich eine ca. 10 cm mächtige Schicht aus schwarzem humosem Lehm, die eine weitere, etwa 30-40 cm mächtige Schicht aus Schutt von einem niedergebrannten Lehmhaus überdeckte. Anhand der Keramik und stratigraphischen Lage wird sie in das 16.-18. Jh. datiert. In 80-120 cm Tiefe erfaßte sie in der ganzen Länge der Rinne eine Schicht aus schwarzem humosem Lehm. In beißufig 5 m Entfernung vom Parzellenrand wurde an der Grenze einer gelben Lehm und Humusschicht in ca. 150 cm Länge ein Ofenestrich aus dem 15. Jh. freigelegt. In der Humusschicht unter dem Ofen kamen im Oberteil Scherben von neuzeitlicher und atypischer urzeitlicher Keramik vor. Das Vorkommen der atypischen urzeitlichen Keramik deutet an, daß diese Fläche auch in der Urzeit besiedelt war.

SLOVANSKÁ SEKEROVITÁ HRIVNA Z LIČARTOVIEC

Július Béreš

L i č a r t o v c e (okr. Prešov), poloha Široká dolina, včasný stredovek, ojedinelý nález. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

Do VPS AÚ SAV v Košiciach doniesol na zdokumentovanie a publikovanie starosta obce železnú sekerovitú hrivnu, ktorú našiel miestny občan pri pochôdzke lesom v r. 1977. Prieskumom bolo zistené, že miesto nálezu sa nachádza na rozhraní lesných chotárov obcí Obišovce (okr. Košice- okolie) a Ličartovce (okr. Prešov) na mierne zvažujúcom sa svahu.

Sekerovitá hrivna svojou masívnosťou (1350 g) a stvárnením tylovej časti patrí k tvaru, ktorého dominantnou oblasťou výskytu v prvej pol. 9. stor. bolo územie Malopolska, odkiaľ najskôr infiltroval na SV Slovensko. Vzhľadom na to možno ojedinelý nález sekerovitej hrivny z Ličartovce datovať do časového úseku niekde od 8. stor. do prvej pol. 9. stor.

SLAWISCHER AXTBAREN AUS LIČARTOVCE. Im Waldgelände der Gemeinde Ličartovce (Bez. Prešov) wurde ein eiserner Axtbarren gefunden, der mit seiner Massivheit (1350 g) und Gestaltung des Nackenteiles zur Form gehört, die man in den Zeitabschnitt irgendwann vom 8. Jh. bis zur ersten Hälfte des 9. Jh. datieren kann.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V NITRE-CHRENOVEJ

Gertrúda Březinová - Lucia Benediková

N i t r a (okr. Nitra), časť Chrenová, intravilan, predstihový záchranný výskum, sídliskové nálezy z doby kamennej, bronzovej a rímskej, pohrebisko z obdobia včasného stredoveku. Uloženie nálezu: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V jesenných a zimných mesiacoch sa na ploche budúcej haly Baumax-u realizoval predstihový záchranný výskum. Sledované územie sa nachádza na pravej strane Chrenovskej ul. v smere od Bratislavky, na hlavnej terase rieky Nitry, vedľa stanice pohonných hmôt firmy Shell, s. r. o. Bratislava, kde sa v r. 1996 uskutočnil záchranný výskum (Březinová 1998, 41). Aj na základe jeho výsledkov bola stavebná aktivita na susednom pozemku podmienená realizáciou archeologickej výskumu. Samotný výskum bol rozdelený do viacerých etáp v r. 1999 a 2000. V r. 1999 sa okrem geodetického zamerania celkovej polohy ohrozenej stavbou realizoval výskum vybraných plôch. Vyber bol podmienený snahou preskúmať v prvom rade plochy, na ktorých bude stáť predajná hala a prístupové cesty. Stavbou bol ohrozený areál s rozlohou 25 300 m² (obr. 10). Väčšia časť z neho je už stavebnými aktivitami narušená alebo úplne zničená. Samotné stojace budovy a ruiny skleníkov zaberajú plochu 12 122 m². Popri ceste je ochranné pásmo v šírke 3 m, v ktorom sú elektrické, plynové a kanalizačné siete. Na samotných plochách, ktoré sa zdali nenarušené stavebnou činnosťou, sa nachádzali časti podpivničených priestorov novovekých stavieb a betónové základy skleníkov.

Parcely, ktoré boli predmetom našho záujmu, slúžili dlhé roky ako odpadisko a nepovolená skládka rôzneho domového a stavebného materiálu. Najprv bolo treba tieto navezené vrstvy odstrániť a až potom upraviť mechanizmom povrch pre samotný výskum. Odstránené boli vrstvy navážky do hĺbky 20-60 cm. Stiahla sa aj vrchná vrstva ornice. V hĺbke 100 až 120 cm od úrovne pôvodného terénu sa začal objavovať črepový materiál, pričom sa nečrtali jasné obrys objektov. Z tohto dôvodu sme pri ďalších práciach postupovali ručne. Celkovo bolo skúmaných päť väčších plôch a v areáli záhradiek osem zisťovacích rýh, ktoré spolu dosahujú rozlohu približne 2 500 m².

Pravdepodobne z dôvodu, že terén bol sústavne podmáčaný, terénna situácia a čitateľnosť objektov bola oveľa horšia ako na polohe Shell, skúmanej v r. 1996. To bol aj jeden z dôvodov, prečo sme pre dokumentáciu lokality zvolili systém tzv. Feature(s), t. j. kontextov (ponechali sme medzinárodnú skratku F), ktorý umožňuje získať neutrálnu databázu nezafázenú od začiatku manipulácie s archeologickým materiáлом pojďť ako napr. objekt, chata, hrob, kolová jama, a pod.

Ako kontext/feature/F možno označiť čokolvek – časť chaty, celé obydlie, časti hrobov, celé hroby, neurčité amorfne flaky na ploche. Pri následnom spracúvaní sa potom jednotlivé kontexty (napr. súčasti jednej chaty) dajú zlúčiť už do konkrétnych objektov, hrobov, a pod. Ďalšie, ktoré sa pôvodne javili ako samostatné celky, sa zase podarí priradiť k nálezom z kultúrnych vrstiev bez bližšej špecifikácie.

Každý kontext má svoje vertikálne (zameranie nivelačným prístrojom) aj horizontálne (zakreslenie do pôdorysného plánu v príslušnej mierke) súradnice, pri označovaní nálezov má tiež prioritu číslo príslušného kontextu.

Pri každej skúmanej ploche sme kontexty, plány a drobné predmety zvlášť číslovali vždy od 1. Uvedená dokumentácia situácií v teréne bola po ukončení terénnych prác predmetom podrobnej analýzy, v ktorej sme dospeli k definitívному počtu preskúmaných objektov. Bolo preskúmaných 21 sídliskových objektov a sedem kostrových hrobov. Z obdobia neolitu je to sedem objektov. Do bronzovej doby je datovaná iba jedna jama. Najväčšia koncentrácia osídlenia je potvrdená z obdobia mladšej doby rímskej. Sú tu zachytené dve chaty a sedem objektov, ktoré majú výrobný charakter. Do obdobia 9.-10. stor. patria dva objekty a sedem kostrových hrobov. Priekopa je datovaná do novoveku a jeden objekt (batériu niekoľkých ohnísk) sa nám nepodarilo bližšie chronologicky zaradiť.

Z predbežného zhodnotenia výsledkov výskumu je zrejmé, že sa obohatili naše poznatky o osídlení terasy rieky Nitry v období neolitu, v dobe bronzovej a rímskej a v období včasného stredoveku. K najvýznamnejším nálezom možno zaradiť kostrové hroby datované do 9.-10. stor.

Literatúra

Březinová 1998—G. Březinová: Záchranný výskum v Nitre. AVANS 1996, 1998, 41-42.

RETTUNGSGRABUNG IN NITRA-CHRENOVÁ (Bez. Nitra). In den Herbst- und Wintermonaten wurde auf der Fläche der künftigen Halle Baumax eine Vorsprungs-Rettungsgrabung durchgeführt. Das verfolgte Gebiet liegt auf der rechten Seite der Straße Chrenovská ul. aus der Richtung von Bratislava, auf der Hauptterrasse des Nitra-Flusses neben der Tankstelle der Firma Shell, s. r. o. Bratislava. Hier erfolgte im J. 1996 eine Rettungsgrabung (Březinová 1998, 41). Auch auf Grundlage ihrer Ergebnisse war die Bauaktivität auf dem benachbarten Grundstück durch die Realisierung der archäologischen Grabung bedingt. Die Grabung selbst war in mehrere Etappen in den J. 1999 und 2000 aufgeteilt. Vom Aufbau bedroht war ein Areal von 25.300 m². Der größere Teil von ihm ist schon durch die Bauaktivitäten gestört oder völlig vernichtet. Die stehenden Gebäude und Ruinen von Treibhäusern nehmen 12.122 m² Fläche ein. Entlang des Weges ist eine Schutzzone von 3 m Breite, in welcher sich Elektrizitäts-, Gas- und Kanalisationsnetze befinden. Entfernt wurden aufgeschüttete Schichten bis zu 20-60 cm Tiefe. Auch die Oberflächenschicht der Ackerkrume wurde abgeschürt. In 100-120 cm Tiefe vom ursprünglichen Geländeniveau begannen Scherben aufzutauchen, wobei sich keine deutlichen Umrisse von Objekten skizzieren. Aus diesem Grunde wurde bei den weiteren Arbeiten manuell fortgefahrene. Insgesamt untersucht wurden fünf größere Flächen und im Areal von Kleingärten acht Festellungsrinnen, die zusammen ungefähr 2500 m² Ausmaß ausmachen. Untersucht wurden 21 Siedlungsobjekte und sieben Körpergräber. Aus dem Neolithikum sind es sieben Objekte. In die Bronzezeit ist lediglich eine Grube datiert. Die größte Besiedlungskonzentration ist aus der jüngeren römischen Kaiserzeit bestätigt. Erfasst wurden hier zwei Hütten und sieben Objekte, die Produktionscharakter aufweisen. In das 9.-10. Jh. entfallen zwei Objekte und sieben Körpergräber. Ein Graben ist in die Neuzeit datiert und ein Objekt (eine Batterie mehrerer Feuerstellen) konnte chronologisch nicht näher eingestuft werden.

KAMENNÉ ARTEFAKTY Z VÝSKUMU V NITRE-CHRENOVEJ

Gertrída Březinová - Ludmila Illášová

Nitra (okr. Nitra), časť Chrenová, poloha Baumax. Archeologickým výskumom polykultúrneho sídliska bolo v r. 1999 získaných niekoľko nových kamenných artefaktov. Nálezy kamenných artefaktov sú zatiaľ iba predbežne chronologicky datované (datovanie bude upresnené po celkovom zhodnotení objektov).

Neolit, želiezovská skupina - jedenásť kamenných artefaktov; neskôr doba rímska - jeden kamenný artefakt; včasný stredovek - tri kamenné artefakty.

Opis nálezoў

Č. n. 1, plocha B - kamenná podložka, zlomok, dve susedné pracovné plochy, hrúbka väčšia ako 60 mm, stopy ohňa, mylonitizovaný granodiorit, zber, datovanie: neolit.

Č. n. 3, plocha B - kamenná podložka, fragment, jedna pracovná plocha so stopami po ohni, surovina: kremenc, veľkosť 87ux88ux60u mm (u - v príslušnom smere - dĺžkovo-šírkovo-hrúbkových parametroch - poškodené, ulomené), zber, datovanie: neolit.

Č. n. 20/99, plocha D - malá kosáková čepeľ (pravdepodobne ulomená), s retušou, bulbous chýba, pazúrik svetlohnedej farby, veľkosť 19x14x3 mm zber, datovanie: neolit.

Č. n. 49/99, plocha D - kamenná šípka s krídalkami, nedokonale vypracovaná z rádiolaritu tmavohnedej farby, veľkosť: dĺ. krídeliček 23 mm, hr. 5 mm, rozpätie krídeliček 17 mm, datovanie: neolit, želiezovská skupina.

Č. n. 63/99, plocha C - čepeľ s bulbusom, na lavej hrane netypické stopy - ryhovanie kolmé na hranu z radiolaritu hnedej farby, veľkosť čepele 35x17x7 mm, dátovanie: neolit, želiezovská skupina.

Č. n. 86/99, plocha D - čepeľ s bulbusom, s retušou na hranach, vyhotovená z limnokvarcitu až chalcedónu, farba priezračná - kalná, veľkosť čepele 42x15x5 mm, dátovanie: neolit, želiezovská skupina.

Č. n. 97, plocha D, objekt 15 - kopytovitý klin, vysoký typ, farba tmavosivá, prúžková amfibolická bridlica, veľkosť 55x17x19 mm, dátovanie: neolit, želiezovská skupina.

Č. n. 98/99, plocha D, objekt 15 - plochá a široká čepeľ s bulbusom z pazúrika tmavohnedosivej až tmavosivej farby s retušou na jednej hrane a so stopami ostrenia na druhej, veľkosť 39x19x3,5 mm. Datovanie: neolit, želiezovská skupina.

Plocha D - drvidlo z kremence, výrazné stopy po pracovnej činnosti po obvode predmetu, veľkosť 77x80x38 mm.

- kamenná brúšna podložka, zlomok, nepravidelný kvádrovitý tvar, veľkosť 75ux82ux65u mm, dve brúsne plochy, vyhotovená z pieskovca prestupeného oksidmi železa.
- kamenná brúšna podložka, fragment, jedna pracovná plocha, veľkosť 70ux100x120 mm, kremenc sivozenkastej farby, zber, datovanie: neolit.

Č. n. 118/99, plocha E, objekt 18/99 - kamenný brúšik plochého hranatého tvaru, jedna brúšna plocha - vyhľadená, jemnozrný pieskovec sivej farby, veľkosť 73x36x13 mm, dátovanie: neskôr doba rímska.

Č. n. 9/99, plocha C - opracovaný kameň do tvaru kopyta s vhodnou úpravou uchytenia do ruky. Predmet je kuželovitého tvaru, s veľkou šíkmou podstavou približne kruhového priemeru 58 až 62 mm, v strednej časti predmetu 47 mm, najmenšia hrúbka vo vrchnej časti predmetu 30 až 37 mm. Výška max. 120 a min. 85 mm. Predmet je vyhotovený z kremitého pieskovca, stopy ohňa, dátovanie: včasný stredovek?

Č. n. 10/99, plocha C - hrobová jama, opracovaný kameň do tvaru kopyta, podobný predmet ako č. n. 9 s menšími rozdielmi. Tvar ihlancovitý, podstava tvaru štvoruholníka, veľkosť podstavy 47x52 mm, v strednej časti predmetu 48x40 mm, stopy ohňa. Výška max. 90 a min. 75 mm. Surovinou je kremítý jemnozrný pieskovec. Datovanie: včasný stredovek?

Č. n. 11/99, plocha C - hrobová jama, opracovaný kameň do tvaru kopyta ako nálezy č. 9 a 10, liši sa iba veľkosťou. Podstava má tvar obdĺžnika 78x55 mm, v strednej časti predmetu 50x53 mm. Výška max. 160 a min. 130 mm, stopy ohňa, kremítý jemnozrný pieskovec, dátovanie: včasný stredovek?

Stopy ostrenia a hladenia (na predmetoch č. n. 9, 10 a 11/99) po pracovnej činnosti sú zreteľnejšie v smere jedného pohybu. Funkčnosť týchto predmetov nie je jednoznačná, predpokladám, že sa mohli používať na spracovanie koží, teda pohybom po mäkkom materiáli. Plochy sú vysoko hladene a okraje nie sú poškodené údermi. Miesto predmetu uchytenia do ruky v prípade č. n. 9 je oválne (kužel), v prípadoch 10 a 11 hranaté (štroboký ihlan) so zaoblenými hranami. Ihlanovito zbrúsené plochy (dve širšie a dve užšie) mohli mať pôvodne funkciu brúšikov.

STEINARTEFAKTE AUS DER GRABUNG IN NITRA-CHRENOVÁ (Bez. Nitra). Bei der archäologischen Grabung auf der polykulturnellen Siedlung in Nitra, Lage Baumax, wurden im J. 1999 mehrere neue Steinartefakte gewonnen, die einstweilen nur vorläufig chronologisch datiert sind (die Präzisierung der Datierung wird erst nach der gänzlichen Auswertung der Objekte erfolgen). Neolithikum - Želiezovce-Gruppe - 11 Steinartefakte, Spätömische Kaiserzeit - ein Steinartefakt, Frühmittelalter - drei Steinartefakte.

PIATA SEZÓNA VÝSKUMU VO SVODÍNE

Zoltán Drenko

S v o d í n (okr. Nové Zámky), časť Madarský Svodín, poloha Kis templom, zaniknutý kostol, hroby, zásobnicové jamy. Výskum na žiadost obecného úradu, stredovek – novovek. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Zistilo sa ďalších 44 kostrových hrobov (č. 136-172 okolo zaniknutého kostola sv. Michala a č. A1-A5 a B1-B2 na lúke JZ od zaniknutého kostola): 36 hrobov dospelých osôb a osem detských. Orientácia kostier bola rôzna, napríklad sedem kostier S-J, šesť kostier Z-V, päť kostier JZ-SV a päť kostier JJV-SSZ. Sedemnásť hrobov obsahovalo inventár, napr. hrob 142 mincu, 162 mincu a medailón, hroby 150, 159, A3, A4, B1 medailón, hroby 149, 155, 163, A2 križik.

Dokončil sa výskum okrúhlej jamy JV od kostolnej lode. Ústie malo Ø 200 cm, jama bola hlboká 370 cm, na SZ strane sa nachádzal výklenok. Z inventára si zaslúži pozornosť malé bronzové závažie (v. 3,5 cm, Ø ústia 5 cm, Ø dna 3,5 cm), ako aj úlomky sklenej nádoby s vyobrazením bojovníka so šablou na lavom boku, modrým pláštom so žltými gombíkmi a žltými čižmami.

Južne od kostolnej lode sa preskúmali dve okrúhle jamy. Prvá bola hlboká 230 cm, na SZ strane sa nachádzal výklenok, JV strana bola zničená. Vedľa jamy sa našla sivá hlinená nádoba s uškom a s otvorenou výlevkou (v. 17 cm). Ústie druhej jamy malo Ø 230 cm, jama bola hlboká 200 cm. Pri jame sa našla hlinená nádobka s uškom, vodorovnými žliabkami na celom tele a so žltou polevou na vnútorej strane (v. 7 cm).

Západne od kostolnej lode sa odkryli tri okrúhle jamy. Prvá mala Ø 210 cm a hĺbku 180 cm, obsahovala 22 svetlomodrých korálkov tvaru maliny a nožnice. Z druhej jamy, s Ø 280 cm a hĺbkou 260 cm, pochádza kľúč a kliešte. Inventár tretej jamy s Ø 240 cm a hĺbkou 33 cm, tvorilo päť červených kameňov z čelenky.

Na lúke JZ od zaniknutého kostola sa vedľa hrobov našla hnedá hlinená nádoba s vodorovnou pretláčanou lištou pod okrajom (v. 33 cm). Vo výskume sa bude pokračovať.

FÜNFTE GRABUNGSSAISON IN SVODÍN. Das Archäologische Museum des Slowakischen Nationalmuseums zu Bratislava setzte mit der Grabung rund um die abgegangene St.-Michaelskirche in der Gemeinde Svodín (Bez. Nové Zámky) fort – im Teil Madarský Svodín, in der Lage „Kis templom“. Festgestellt wurden weitere 44 Körpergräber (36 Erwachsene und 8 Kinder) mit verschiedener Orientierung. 17 Gräber enthielten Inventar (Münzen, Medaillons, Kreuzchen). Die Erforschung einer runden Grube südöstlich des Kirchenschiffes wurde abgeschlossen: Dm. der Mündung 200 cm, T. 370 cm, an der Nordwestseite befand sich eine Nische. Beachtung verdiensten vom Inventar ein kleines Bronzegewicht, Bruchstücke eines Glasgefäßes mit der Abbildung eines Kriegers mit dem Säbel an der linken Seite, einem blauen Mantel und gelben Stiefeln. Weitere zwei runde Gruben untersuchte man südlich des Kirchenschiffes: die erste war 230 cm tief, an der Nordwestseite befand sich eine Nische, die Südostseite war vernichtet. Dm. der Mündung der zweiten Grube 230 cm, T. 200 cm. Westlich des Kirchenschiffes wurden drei runde Gruben freigelegt. Die erste mit Dm. 210 cm und T. 180 cm. Sie enthielt hellbraune Perlen in Form einer Himbeere und eine Schere. Aus der zweiten Grube mit 280 cm Dm. und T. 260 cm stammen ein Schlüssel und eine Zange. Das Inventar der dritten Grube mit Dm. 240 cm und T. 33 cm bildeten runde Steine eines Stirnbandes. Die Grabung wird fortgesetzt werden.

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V MODRE

Zdeněk Farkaš

M o d r a (okr. Pezinok), poloha Zámčisko, stredovek, opevnená poloha, zisťovací výskum. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

V r. 1999 sa vdaka spolupráci pracovníkov Mestského úradu a Štátnej správy v Modre s Archeologickým múzeom SNM v Bratislave uskutočnil prvý väčší zisťovací výskum na známej

opevnenej polohe Zámčisko, ležiacej nad Harmóniou, mestskou časťou Modry (*Janšák 1929, 1 a n.*) Práce nadviazali na krátkodobú akciu z r. 1996 (*Prášek 1998, 135*).

Dvoma sondami s plochou 69 m² sa podarilo preskúmať severný val a časť západnej brány s prilahlou vnútornou plochou tzv. horného opevnenia. Val, ktorý v severnej časti 3-krát a v západnej najmenej 2 razy obnovili, pozostával z drevozemnej konštrukcie bez čelného kamenného múrika. Hlboká, do skaly vysekaná priekopa je späť až s poslednou prestavbou fortifikácie. Pôvodne ju v smere najlahšej prístupovej cesty od hlavného hrebeňa Malých Karpát nahradzal zdvojený val. Severnú hradbu z vnútornej strany lemoval nízky, na sucho kladený kamenný múrik so zvyškom na ňom uloženej drevenej konštrukcie, azda pozostatok vnútornej zástavby. Sporadický sprievodný keramický materiál predbežne umožňuje poslednú prestavbu fortifikácie zaradiť do 13. až začiatku 14. stor.

Počas výskumu sa uskutočnil systematický prieskum polohy detektorom kovov, pri ktorom sa našlo 157 kovových, takmer výlučne železnych predmetov, často v sekundárnej až terciárnej polohe, ktoré tu ostali po predchádzajúcej intenzívnej činnosti „hladačov pokladov“ (obr. 11). Chronologicky citlivý materiál umožňuje podobne ako keramika zaradiť poslednú fázu využitia hradiska do 2. polovice 12. až začiatku 14. stor., kedy poloha zrejme zohrávala významnú úlohu v systéme malokarpatských fortifikácií, chrániacich západnú hranicu vtedajšieho Uhorského kráľovstva. Staršie nálezy z výskumu *K. Práška (1998, 135)* a ojedinelé dary miestnych občanov umožňujú staršiu fázu osídlenia rámcovo položiť do priebehu 9. až začiatku 10. stor. – dve radlice, krojidlo, azda časť železnej pracky, a pod. Informácie o náleزوach z doby bronzovej sa zatiaľ nepodarilo overiť.

Literatúra

Janšák 1929 - Š. Janšák: Slovenské hradiská z doby hallstattskej. In: *Zborník Muz. Slovenskej Spoločnosti*. 23. Turčiansky Sáty Martin 1929, 1-33.

Prášek 1998 - K. Prášek: Prieskum na Zámčisku pri Modre. AVANS 1996, 1998, 135.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN MODRA. Mit zwei Schnitten durch die Befestigung des sog. „oberen Burgwalls“ auf der dominanten Erhebung Harmónia, einem Teil der Stadt Modra, konnte eine zwei- bis dreifache Erneuerung einer Holz-Erde-Schanze ohne eine steinerne Blendmauer nachgewiesen werden. Der noch heute ausgeprägte, in die Felsunterlage eingehauene Graben hängt mit der letzten Erneuerung der Fortifikation zusammen, die nach sporadischem Material in die zweite Hälfte des 12. bis Anfang des 14. Jh. datiert ist. Vereinzelte Metallgegenstände, vor allem Bestandteile von Pfluggeräten, ermöglichen es, die ältere Phase des Burgwalls, etwa eines Refugiums, in das 9. bis Anfang des 10. Jh. anzusetzen (Abb. 11).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA TRASE DIALNICE D2 BRATISLAVA, LAMAČSKÁ CESTA - STARÉ GRUNTY

Zdeněk Farkaš - Marián Samuel

B r a t i s l a v a (okr. Bratislava), poloha Patrónka, neolit-novovek, sídlisko, zisťovací a záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V súvislosti s plánovanou výstavbou úseku diaľnice D2 Bratislava, Lamačská cesta - Staré Grunty uskutočnil AÚ SAV v Nitre v spolupráci s Archeologickým múzeom SNM v Bratislave zisťovací a záchranný výskum vyvýšeniny nazývanej Pustý kostoliček.

Výskumné práce sa sústredili na vrcholnú časť vyvýšeniny, kde sa nachádza opevnenie s miestami veľmi dobre zachovaným priebehom valu a priekopy. Cieľom výskumu bolo získať podrobnejších informácií o charaktere, funkcií a chronologickom zaradení hradiska, ktorého časť zničí výstavba diaľnice. Súčasne sme v areáli hradiska, ale aj jeho širšom okolí, preverovali možnosti lokalizácie zaniknutého Kostola sv. Margity. Snahy o jeho odkrytie na ploche vyvýšeniny neboli v minulosti úspešné (*Marková 1977, 183*).

Dvanástimi rezmi a dvoma plošnými sondami situovanými hlavne v južnej, výstavbou bezprostredne ohrozenej časti sme skúmali priebeh a konštrukciu fortifikácie, vnútorný areál hradiska a jeho blízke okolie (obr. 13).

Opevnenie pozostáva z valu a priekopy (obr. 14). Priebeh opevnenia nie je súvislý, na niekoľkých miestach je prerušený mladšími zásahmi, resp. prekrytý nedávnymi navážkami. Napriek tomu je zrejmé, že opevnenie malo v pôdoryse tvar nepravidelného päťuholníka s vnútornou plochou približne 0,7 ha (obr. 13). Najlepšie zachovaný priebeh fortifikácie sa nachádza v západnej časti areálu. V týchto miestach dosahuje výškový rozdiel medzi súčasným dnom priekopy a zachovanou korunou valu veľkosť vyše 4,5 m. Priekopa opevnenia bola vyhlbená do skalného podložia, ktoré na celej lokalite tvorí kompaktný granit, resp. jeho zvetralina. Priekopa má v celom priebehu jednotný tvar a pomerne rovnaké metricke hodnoty. Najväčšiu hĺbku (2,2 m) dosahovala v sonda S V/99, šírka priekopy kolísala od 200 do 320 cm. Po strate funkcie opevnenia priekopu postupne zaplnil materiál z telesa valu. V sondách S VI/99 a S XII/99 sme na úsekoch dlhých 200 a 250 cm vybrali zásypy priekopy až na skalné podložie. Homogénny piesčitý zásyp priekopy neobsahoval žiadny archeologický materiál.

Z valu sa zachovali len bazálne časti, zvyšok telesa deštruoval a jeho značná časť zaplnila priekopu. Vybudovaniu valu predchádzala úprava a zarovnanie terénu, ktoré miestami zasiahlo aj kompaktné skalné podložie. Je pravdepodobné, že pôvodne val tvorila drevená konštrukcia s hlineným násypom. Drevená konštrukcia po strate funkcie opevnenia takmer bez zbytku spráchnivela. Nevýrazné stopy jej konštrukcie sme zachytili len v sondách S /99 a S XI/99. Hlinené jadro valu bolo našpané hlavne z materiálu získaného pri hlbení priekopy, hlavnú masu tvoril piesčitý zvetraný granit a menšie kamene. Pôvodnú šírku valu nebolo možné jednoznačne stanoviť - v najlepšie zachovaných častiach dosahovala veľkosť 300 cm.

Vzhľadom na skutočnosť, že opevnenie nebolo obnovené a v jeho areáli sa nezachovali výrazné stopy osídlenia, je možné, že plnilo funkciu refúgia.

Nedostatok chronologickej citlivého archeologickejho materiálu v súčasnosti neumožňuje jednoznačné stanovenie doby vzniku opevnenia. Stavebná technika použitá pri jeho vybudovaní a celkový charakter fortifikácie dovolujú len rámcové chronologickejce zaradenie od doby bronzovej po obdobie vrcholného stredoveku.

Najstaršie zistené osídlenie lokality dokladajú nepočetné nálezy silicitoých ústupov a nástrojov z obdobia neolitu. Silicity sa väčšinou nachádzali na akropole bezprostredne nad skalným podložím. Ďalšie doklady pravekého osídlenia poskytujú len ojedinelé drobné črepy v ruke modelovanej keramiky bez možnosti bližšieho chronologickejce zaradenia. Podobne sporadické boli aj nálezy stredovekej a novovekej keramiky, získané zo sekundárnych polôh z najmladších vrstiev.

Dnešnú podobu lokality ovplyvnili výrazné zmeny terénu a stavebne aktivity v priebehu druhej polovice 19. a 20. stor. Návršie a jeho širšie okolie bolo až do konca 50-tych rokov využívané ako strelnica a vojenské cvičisko, počas 2. svetovej vojny boli na akropole vybudované protiletadlové palebné posty. Po zániku cvičiska vznikla na lokalite skládka odpadu dosahujúca miestami hrúbku 4-5 m, ktorá častočne prekryla JZ úsek fortifikácie. Priebeh opevnenia bol súčasne prerušený na dvoch miestach výstavbou cesty prechádzajúcej popod akropolu v smere V-Z. Nie je vylúčené, že výstavbou komunikácie sa súčasne v západnej časti opevnenia zničil pôvodný vstup do areálu hradiska.

Výskum vylúčil možnosť lokalizácie zaniknutého Kostola sv. Margity na pahorok, ktorým tradíciou označovaný ako Pustý kostolíček. Na základe štúdia mapových podkladov z 18.-19. stor., na ktorých je ruina kostola zaznačená, je zrejmé, že zvyšky zaniknutého kostola sa nachádzajú východne od návršia v areáli SAV.

Literatúra

Marková 1977 - K. Marková: Zisťovací výskum na lokalite Pustý kostolíček v Bratislave. AVANS 1976, 1977, 183.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER TRASSE DER FERNSTASSE D2 BRATISLAVA, LAMAČSKÁ CESTA - STARÉ GRUNTY (Bez. Bratislava). Im Zusammenhang mit dem Bau der Fernstraße erfolgte auf der Fundstelle Pustý kostolíček im Bratislavaer Stadtteil Patrónka eine Vorsprungs-Feststellungs- und Rettungsgrabung des Burgwalls auf einer mäßigen Anhöhe über der wichtigen Kommunikation, die Bra-

tislava mit der Záhorie-Niederung verbindet. Die bis heute gut erhaltene Befestigung hat den Grundriß eines unregelmäßigen Fünfecks, das eine Fläche von ca. 0,7 ha umgrenzt (Abb. 13). Die Befestigung besteht aus Wall und Graben, der in die Felsunterlage eingetieft ist (Abb. 14). Im Wallkörper aus Lehm erhielten sich außer sporadischen Anzeichen keine Spuren einer Holzkonstruktion. Aus den untersuchten Flächen im Burgwallareal, aus dem Wallkörper und der Grabenverfüllung konnte kein Material gewonnen werden, das eine rahmenhafte Einstufung der Bauzeit der Fortifikation von der Bronzezeit bis zum Hochmittelalter zu präzisieren ermöglichen würde.

KULTÚRNA JAMA LUŽIANSKEJ SKUPINY Z ABRAHÁMU

Radovan Fodor - Vítazoslav Struhár

A b r a h á m (okr. Galanta), poloha Háje (Tehelňanský vršok), sídliskový objekt, neolit, lužianska skupina, záchranný odkryv. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Lokalita je situovaná v SV časti katastra obce Abrahám na výraznom sprašovom návrší, ktorého hrúbka návejov dosahuje až 12 m. V profile steny využívanej ako hlinisko pre tunajšiu tehelňu bola pri prieskume objavená vodnou eróziou obnažená kultúrna jama, ktorá sa v profile odlišovala výrazne sivopopolavou farbou s pruhmi prepálenej hliny. Po začistení mal objekt nepravidelný, ku dnu sa zužujúci tvar so šírkou pri ústí 150 cm, pri dne 100 cm a hĺbkou 140 cm. Obsah jamy tvorilo množstvo zvieracích kostí a fragmentov parožia. Z kostenných nástrojov sa našli dva hroty šídiel a parohová motyka (obr. 15). Keramika sa tu vyskytovala prevažne v zlomkoch, jediným kompletnejším tvarom boli dve podlhovasté misky s dvojicou pášikových ušiek (obr. 15). Na niektorých črepoch boli stopy červenej farby (obr. 15), ktoré sú pozostatkami maľovanej výzdoby, aplikovanej zrejme vo vodorovných pruhoch (obr. 15). V jednom pripade boli stopy po farbe zistené aj z vnútornej strany čepu. V objekte sa našlo tiež 35 ks štiepanej industrie. Ako surovina bol použitý červenohnedý radiolarit, mliečny sivoobiely rohovec a čokoládový pazúrik z podkrakovskej oblasti. Kultúrnu jamu možno priradiť lužianskej skupine, ktorej osídlenie je z tejto polohy známe už dávnejšie (Novotný 1962, 24-25).

Literatúra

Novotný 1962 - J. Novotný: Lužianska skupina a počiatky maľovanej keramiky na Slovensku. Bratislava 1962.

KULTURGRUBE DER LUŽIANKY-GRUPPE IN ABRAHÁM (Bez. Galanta). Abrahám, Lage Háje (Tehelňanský vršok). Im gestörten Profil der Ziegeleilehmgrube, in einer Schicht von Lößlehm von sogar 12 m Mächtigkeit, wurde eine Kulturgrube untersucht. Ihren Inhalt bildeten Tierknochen, Geweihfragmente, eine Geweihhake (Abb. 15), Silizit-Abschläge und Knochenahnen. Auf den Keramikfragmenten befanden sich rote Farbspuren (Abb. 15). Eine rekonstruierbare Form bildeten zwei Schüsseln mit Bandhenkeln (Abb. 15). Das Objekt ist in das Protolengyel einstuflbar (Lužianky-Gruppe).

STREDOVEKÉ POHREBISKO V MALEJ MAČI

Radovan Fodor - Vítazoslav Struhár

S l á d k o v i č o v o (okr. Galanta), časť Malá Mača, poloha Obecná lúka, pohrebisko, 10.-11. stor., záchranný výskum. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

Lokalita sa nachádza na nízkej terénnnej vyvýšenine asi 1200 m SV od obce Malá Mača, na miernom svahu vystupujúcim približne 2-3 m nad úroveň okolitého terénu. Pod ornicou sa nachádza pieskové podložie, ktoré na viacerých miestach vystupuje na povrch.

Pri jarných polnohospodárskych práciach boli hlbokou orbou narušené hroby, ktoré indikovali časti vyoraných ľudských kostí. Pri viacnásobnom prieskume lokality (august-október) sa podarilo

identifikovať polohu ôsmich hrobov, ktoré boli následne odkryté a zdokumentované. Zistilo sa, že ide o radové pohrebisko s jednotnou V-Z orientáciou hrobov, v ktorých pochovaní mali vo všetkých prípadoch pohľad obrátený k východu.

Opis nálezov

H r o b 1: hrobová jama 200x120 cm, hl. 50 cm. Mŕtvy vo vystretej polohe, kostra rozrušená v oblasti lebky a hrudníka. Pri pravom kolene sa našiel tenký bronzový drôtik.

H r o b 2: hrobová jama 180x100 cm, hl. 45 cm. Takmer neporušená kostra vo vystretej polohe. V oblasti hornnej časti hrudníka sa našla garnitúra bronzových liatych ozdôb, ktoré tvorili súčasť odevu (obr. 12), rovnako boli ozdoby umiestnené aj na chrbe (obr. 12). Ozdoby tvorili dve skupiny. Prvá pozostávala z kruhových pukličiek, ktoré boli v strede bud preliačené alebo vypuklé, pričom zahĺbené linie boli pozlátené. Stredová puklička zo súpravy najdenej na hrudi bola zdobená rozetou. Na zadnej strane kruhových pukličiek bola pripevnená dvojica usiek. Druhú skupinu tvorili dvojdielne ozdoby pozostávajúce z pukličky a srdcovitého závesku. Všetky boli zdobené vlnibenými pozlátenými líniami, ktoré vytvárali motív srdca. Rovnako na zadnej strane pukličiek týchto dvojdielnych ozdôb bola dvojica usiek pre prichytenie na odev. V niektorých prípadoch bola puklička ešte perforovaná jedným, jedenkrát až dvoma otvormi.

H r o b 3: hrobová jama 200x100 cm, hl. 48 cm. Čiastočne porušená kostra vo vystretej polohe, vedľa pravej stehennej kosti ležal železny nožik (obr. 12).

H r o b 4: hrobová jama 200x120 cm, hl. 55 cm. Kostra vo vystretej polohe, vedľa pravej stehennej kosti ležal železny nožik (obr. 12) a v bedrovej oblasti železné kresadlo trojuholníkového tvaru (obr. 12).

H r o b y 5-8: hrobové jamy 190-220x100-120 cm, hl. 45-55 cm. Mierne porušené kostry vo vystretej polohe, bez sprievodných nálezov.

Podľa jednotnej V-Z orientácie všetkých odkrytych hrobov možno pohrebisko priradiť k radových vrcholnostredovekým pohrebiskám, pričom bližšie datovanie umožňuje nález ozdobných kovaní v hrobe 2. Veľmi dobré analógie ku liatym srdcovitým záveskom nachádzame na pohrebiskách JZ Slovenska z 10.-11. Stor., ako aj na súvekých pohrebiskách v Madarsku (Točík 1987, Abb. 13: 4; Hanuliak/Kolník 1993, 121-122, obr. 4: 37, 38). Možno predpokladať, že na objavenom pohrebisku pochovávali svojich členov obyvatelia 650 m na JZ vzdialenej osady, ktorej osídlenie bolo zberom doložené v 11.-12. Stor. (Pramene 1989, 94).

Literatúra

Hanuliak/Kolník 1993 - M. Hanuliak/T. Kolník: Pohrebisko z 10.-11. storočia v Milanovciach (teraz Veľký Kýr). Slovenská Arch. 41, 115-130.

Pramene 1989 - Pramene k dejinám osídlenia Slovenska z konca 5. až 13. storočia. I. Bratislava a Západoslovenský kraj. 1 časf. Nitra 1989.

Točík 1987 - A. Točík: Nachgroßmährische Gräberfelder des 10. und 11. Jh. in der Südwestslowakei. Štud. Zvesti AÚ SAV 23, 177-239.

MITTELALTERLICHES GRÄBERFELD IN MALÁ MAČA (Bez. Galanta). Malá Mača, Lage Obecná lúka. Auf einer mäßigen Geländeanhöhe wurde durch Überpflügung ein Körpergräberfeld gestört. Freigelegt wurden insgesamt acht Gräber, in allen Fällen mit O-W-Orientierung und Blickrichtung der Toten nach Osten. Das Grabinventar war ärmlich (Eisenmesser, Feuerstahl), lediglich im Grab 2 hatte der Tote die Kleidung mit gegossenen Bronzeanhängern und Tutulis auf dem Brustkorb (Abb. 12) wie auch in der Rückengegend verziert (Abb. 12). Das Gräberfeld gehört zu den hochmittelalterlichen Reihengräberfeldern mit der Zuweisung etwa in das 10.-11. Jh.

MEČ LIPTOVSKÉHO TYPU Z FILAKOVSKÝCH KOVÁČOV

Václav Furmanek

Filakovské Kováče (okr. Lučenec), časť Filakovské Klačany, poloha Pod cestou, ojedineľný nález na sídlisku pilinskéj a kyjatickej kultúry, mladšia doba bronzová. Uloženie nálezu: súkromná zbierka.

Vďaka vysielaniu televízneho seriálu P. Dvořáka *Stopy dávnej minulosti* oznámil pán J. Salva z Filakovských Kováčov, časť Filakovské Klačany, začiatkom r. 1999 pracovníkom Novohradského múzea v Lučenci, že vlastní praveký bronzový meč. Meč získal asi pred 30 rokmi od desafročného chlapca, ktorý ho údajne našiel na poli na rozhraní katastrov častí obcí Filakovské Klačany a Filakovské Kováče. Autor príspevku sa tieto skutočnosti dozvedel od zamestnancov spomínaného

múzea. Neskôr majiteľa navštívil a vdaka jeho pochopeniu a láskavosti meč zapožičal na konzervovanie, dokumentáciu a odborné vyhodnotenie.

Opis nálezu

Meč s plnou rukoväťou s troma vývalkami (obr. 16). Hrot čepele bol odlomený recentne súčasným držiteľom. Dlhšia os elipsovitej platničky hlavice rukoväti je od osi rukoväti a čepele odchýlená o 30 stupňov. Na platničke je kónický gombík, ktorého horná časť bola upravená kovaním v súvislosti s narážaním rukoväte na čepeľ. Na podkovovitom oblúku spodnej časti rukoväti sú dva nitky. Stredové rebro je oblé. V priereze má čepeľ rombický tvar. Odsadenie ostria od čepele je len v jej spodnej časti. Čepeľ sa smerom k hrotu pravidelne zužuje. V hornej časti čepele pod rukoväťou je ostrie nepatrne zúžené a nevýrazne presekávané (ricasso). Zliatina, z ktorej bol meč vyhotovený, nebola celkom kvalitná. Prejavilo sa to najmä na rukoväti, kde sú dobre zreteľné stopy po drobných vzduchových bublinách. Meč bol zrejme dlho a intenzívne používaný. Dokazuje to vyhladená rukoväť a najmä tri vývalky na rukoväti, ktorých presekávanie je značne ohľadené a takmer nezreteľné. Horná časť platničky bola zdobená siedmimi rytými, zväčša neukončenými sústrednými kruhmi a razenými bodkami. Dolná časť bola zdobená iba razenými bodkami. Tri vývalky na rukoväti boli pôvodne presekávané. Dnes je toto presekávanie v dôsledku používania takmer zotrené. Rytým esovitým motívom bol zdobený podkovovitý oblúk rukoväti. Pod ním sú skupiny nevýrazných ryh. Z röntgenových snímkov je zreteľné, že čepeľ bola ukončená obdĺžnikovitou platničkou, ktorá mala rovnakú šírku ako vnútorná šírka časti rukoväti a hrúbku 3-4 mm. Zasahovala iba do dvoch tretín rukoväti. Zach. dĺ. meča 617 mm; dĺ. rukoväti 115 mm; max. š. čepele 35 mm; š. čepele pod ricassom 32 mm; max. hr. čepele 8 mm; hmotnosť 735 g.

Ako vyplýva z výpovede majiteľa nálezu, je veľmi pravdepodobné, že meč sa našiel na lavo-brežnej terase potoka Šuchá v polohe Pod cestou. Na tejto ploche sa začiatkom osemdesiatych rokov realizovali rozsiahle melioračné práce. Počas ich sledovania (V. Furmanek a I. Kaczarová) sa získal keramický materiál, mazanica, uhlíky a zvieracie kosti pochádzajúce zo sídliskových objektov mladšej fázy pilinskej kultúry, resp. z pilinsko-kyjatickeho horizontu a staršej fázy kyjatickej kultúry (vid náleزو správu č. 9968/82 v dokumentácii AÚ SAV v Nitre). Možno, že z tohto pravekého sídliska pochádza aj bronzová sekera s tulajkou, ktorú našli vo Filakovských Kováčoch pred r. 1911 (*Paulík 1965, 56*). Je teda dosť možné, že na tomto sídlisku jestvovala bronzárska dielňa, v ktorej sa podla vtedajších technologických a typologických noriem vyrábali aj bronzové meče.

Typologická analýza bronzového meča z Filakovských Klačian je do určitej miery limitovaná intenzívnym používaním tejto zbrane. Toto používanie značne zotrelo, najmä na rukoväti, aplikované výzdobné prvky.

Na základe nálezu fragmentu pieskovcového kadlubu na odlievanie čepeli bronzových mečov na sídlisku v Radzovciach (Furmanek 1990, 53, obr. 39) možno predpokladať, že meče sa v niektorých osadách pilinskej a kyjatickej kultúry bežne vyrábali. Znamená to, že tieto zbrane neboli importované, ale že ich odlievali miestni remeselníci. Výrobcovia pritom súčasť rešpektovali základné tvarové a výzdobné normy bronzových mečov daného obdobia, avšak v detailoch sa riadili vlastnou invenčiou a boli limitovaní vlastnými remeselnými schopnosťami. Aj preto nie je možné jednoznačne typologické zaradenie meča z Filakovských Klačian ku konkrétnemu definovanému typu.

Meč z Filakovských Klačian má najviac zhodných znakov s mečmi typu Erlach a Schwaig, ako ich definoval *H. Müller-Karpe (1961, 7-17)* a ich súpis z Rakúska a Madarska v ostatnom čase zverejnili *W. Krämer (1985, 22-26)* a *T. Kemenczei (1991, 27-30)*. Datovanie ojedinelého nálezu bronzového meča z Filakovských Klačian nie je preto príliš komplikovanou otázkou. Jeho tvarovo najbližšie paralely možno hľadať v skupine mečov typu Erlach a Schwaig. Tieto meče boli najbežnejšie v mladšej dobe bronzovej v stupni HA1 (*Müller-Karpe 1961, 13, 17; Krämer 1985, 23-26; Kemenczei 1981, 28-29*).

Novozískaný bronzový meč rozšíril kolekciu stredoeurópskych mečov s plnou rukoväťou. Aj keď nepoznáme presné náleزوvery okolnosti a súvislosti objaveného meča, môžeme predpokladať, že sa našiel na sídlisku z mladšej doby bronzovej (záverečná fáza pilinskej kultúry a prechodný pilinsko-kyjatický horizont, príp. staršia fáza kyjatickej kultúry). Typologicko-chronologická analýza ukázala, že bronzový meč s plnou rukoväťou je typickým predstaviteľom stredoeurópskej bronzovej industrie v mladšej dobe bronzovej a nesie výrazné znaky lokálnej kovovýroby v severnej časti Karpatskej kotliny v stupni HA1.

Meč sa našiel na území, kde od strednej doby bronzovej až po jej záver boli rozšírené kultúry juhovýchodných populnicových polí - pilinská a kyjatická. Bronzárstvo týchto kultúr bolo mimoriadne vyspelé, čo sa prejavilo vo všetkých druhoch bronzových výrobkov (Furmanek 1977, 261-299; Kemenczei 1984, 20-27, 47-56). Výroba bronzových mečov predstavovala vrchol metalurgie doby bronzovej, čo sa odzrkadlovalo aj v organizácii a štruktúre pravekej spoločnosti.

Literatúra

- Furmánek 1977* - V. Furmánek: Pilinyer Kultur. Slovenská Arch. 25, 1977, 251-370.
- Furmánek 1990* - V. Furmánek: Radzovce. Osada ludu popolnicových polí. Bratislava 1990.
- Kemenczei 1984* - T. Kemenczei: Die Spätbronzezeit Nordostungarns. Budapest 1984.
- Kemenczei 1991* - T. Kemenczei: Die Schwerter in Ungarn II. PBF IV, 9. Stuttgart 1991.
- Krämer 1985* - W. Krämer: Die Vollgriffschwerter in Österreich und der Schweiz. PBF IV, 10. Stuttgart 1985.
- Müller-Karpe 1961* - H. Müller-Karpe: Die Vollgriffschwerter der Urnenfelderzeit aus Bayern. München 1961.
- Paulík 1965* - J. Paulík: Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Stud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 33-106.

SCHWERT DES LIPTOVER TYPUS AUS FILAKOVSKÉ KOVÁČE (Bez. Lučenec). Anfang des J. 1999 kam die Meldung, daß etwa vor 30 Jahren an den Katastergrenzen der Gemeindeteile von Filakovské Kováče und Filakovské Klačany ein bronzenes Vollgriffs Schwert gefunden wurde (Abb. 16). Diese Waffe wurde auf der linken Terrasse des Suchá-Baches gefunden. In dieser Lage konstatierte man in den 80er Jahren des 20. Jh. die Existenz einer ausgedehnten Siedlung der Pilinyer und Kyjatice-Kultur. Das Schwert ähnelt typologisch den Schwertem des Typs Erlach und Schwaig. Es ist ein typischer Vertreter der mitteleuropäischen Bronzeindustrie in der jüngeren Bronzezeit und trägt ausgeprägte Merkmale der lokalen Produktion von Bronzegegenständen im Nordteil des Karpatenbeckens in der Stufe HA1.

OJEDINELÝ(?) NÁLEZ BRONZOVEJ NÁRAMENICE ZO VČELINIEC

Václav Furmánek

V čelinci (okr. Rimavská Sobota), intravilán obce, poloha Eger feli, ojedinely nález - môže ísť aj o súčasť hromadného nálezu bronzových predmetov, výkop ryhy pre potrubie lokálnej plynofikácie, záver strednej a začiatok mladšej doby bronzovej, pilinská kultúra. Uloženie nálezu: Gemersko-malohontské múzeum, Rimavská Sobota.

V r. 1997 počas kopania ryhy pre lokálne plynovodné potrubie vo Včeliniciach sa medzi betónovým múrikom záhrady družstevných bytoviek a priekopou cesty, ktorá spája obec s hradskou Tornala - Kráľ, našla bronzová špirálovitá náramenica. Predmet zachránil syn J. Bíra zo Včeliniec a dňa 12. marca 1998 ho doniesol do Gemersko-malohotského múzea v Rimavskej Sobote. Aj keď som od doby nálezu niekoľko ráz navštívil starostu Včeliniec aj spomenuté múzeum, o náleze som sa dozvedel až začiatkom r. 1999 od študenta muzeológie UMB Banská Bystrica, detašované školiace stredisko v Martine.

Múzeum v Rimavskej Sobote som navštívil 3. marca 1999. Vďaka pochopeniu a pomoci vtedajšej riaditeľky múzea S. Bornayovej som náramenicu zapožičal. Zároveň som si pozrel aj miesto nálezu a hovoril s objaviteľom bronzového predmetu. V Archeologickom ústave SAV v Nitre bol tento predmet konzervovaný, dokumentovaný a pripravený na zverejnenie v prehľadnej štúdii venovanej výsledkom systematického archeologického výskumu vo Včeliniciach (Furmánek/Marková 1999, 216, obr. 10, 11).

Opis nálezu

Bronzová trubicová špirálovitá náramenica ukončená protiahlymi ružicami. Sekundárne bola čiastočne roztrhnutá a roztrhnutá na dva kusy. Je tvorená 19 závitmi bronzovej tyčinky, z ktorých trinásť má trojuholníkový prierez a šest (na jednom konci dva, na druhom štyri) prierez šošovkovitý. Rytá výzdoba bola na vonkajšej strane tyčinky šošovkovitého prierezu. Drôt koncových ružíc má kosoštvorcový prierez a smerom ku koncom sa zužuje. Rozmery: roztrhnutá dĺ. 400 mm, Ø trubice 61-73 mm, trojuholníková tyčinka 8x3,5 mm, max. rozmery šošovkovitej tyčinky 6,5x3 mm, max. Ø ružice 51 mm, hmotnosť 567,3 g. (obr. 17).

Náramenica bola nálezom poškodená a roztrhnutá pri vyberaní zo zeme. Z tejto výpovede však nie je celkom jasné, či sa nachádzala v profile ryhy alebo vo vykopanej hline. Skutočnosť, že na náramenici nevidno stopy poškodenia zemným mechanizmom ukazuje, že bola vybagrovaná v celku a nachádzala sa vo vykopanej zemine.

Je veľká škoda, že k miestu nálezu neboli zavolany odborník ešte v čase, keď bola ryha otvorená. Vtedy sa možno dalo zistíť, či ide o ojedinelý nález bronzového predmetu alebo o časť bronzového depoutu. Azda v budúcnosti, ak to bude realizovateľné, by bolo vhodné miesto nálezu, ktoré je pomerne presne lokalizované, preskúmať za účasti odborníka pomocou detektora kovov.

Objavená špirálovitá náramenica súvisí s osídlením obce Včelinca ľudom pilinskej kultúry. Koncentrácia tohto osídlenia sa zistila nielen v polohe Eger feli, čiže v blízkosti miesta nálezu bronzovej ozdoby, ale aj na nedalekej polohe Lászlófalu (*Furmánek/Marková 1999, 214-216*). Tvar a výzdoba náramenice sú úplne analogické ako u väčšiny týchto honosných šperkov zo severnej časti Karpatskej kotliny, ktoré sú bežné najmä v depotoch. Malé zlomky týchto ozdôb sa často objavujú v žiarových hroboch pilinskej kultúry. Pre datovanie náramenice sú dôležité predovšetkým niektoré chronologicky preukázané hromadné nálezy bronzových predmetov zo Slovenska a Maďarska, ktoré obsahovali podobné šperky. Ich analýza ukázala, že najstaršie sú datované do záveru stupňa BB2 (BC1) a najmladšie do stupňa BD.

Literatúra

Furmánek/Marková 1999 - V. Furmanek/K. Marková: Osobitosti sídliska tellového typu vo Včelincoch. Slovenská Arch. 46, 1999, 205-223.

VEREINZELTER(?) FUND EINER BRONZENEN ARMSCHUTZPLATTE AUS VČELINCE (Bez. Rimavská Sobota). Während der Erdarbeiten im Gemeindeintravillan entdeckte man im J. 1998 eine bronzenen spiralförmige Armschutzplatte (Abb. 17). Der Gegenstand gelangte in das Gemer-Malohont-Museum in Rimavská Sobota erst Anfang des J. 1999. Es ist ziemlich wahrscheinlich, daß die Armschutzplatte der Bestandteil eines Bronzechortfundes war. Der entdeckte prunkvolle Schmuck gehört eindeutig in den materiellen Inhalt der Pilinyer Kultur und ist in die ausklingende mittlere und beginnende jüngere Bronzezeit datiert.

BRONZOVÁ SEKERA Z HORNEJ STREDY

Gabriel Fusek

Horná Streda (okr. Nové Mesto nad Váhom), neskôr doba bronzová, náhodný nález. Uloženie nálezu: Archeologický ústav SAV, Nitra.

J. Kuchar z Lukáčoviec odovzdal autorovi správy malú bronzovú sekuru, ktorú našiel v máji 1999 pri práci na násype diaľnice v Hornej Stredie. Presné fixovanie na mape nie je možné a azda ani účelné, pretože teleso násypu tvorí navážka z rôznych nelokalizovateľných fažobných miest.

Opis nálezu

Malá bronzová sekera s tulajkou, pravidelným klinovitým ostrím a uškom pod okrajom. Strap na okraji nie je odstránený. Pod okrajom je sekera zdobená dvoma plastickými obvodovými prstencami a na oboch stranach tela plastickými zvislými, smerom ku stredovej osi mierne prehnutými jemnými lištami. Patina je svetlozelená. Hmotnosť 146 g, v. 83 mm, š. ostrie 36 mm, vnút. Ø tulajky 20x23 mm (obr. 18).

BRONZEAXT AUS HORNÁ STREDA (Bez. Nové Mesto nad Váhom). Der Zufallsfund einer bronzenen Tüllenaxt von der Fernstraße in Horná Streda ist in die Spätbronzezeit datiert.

UKONČENIE PREDSTIHOVÉHO VÝSKUMU NA LOKALITE SPIŠSKÝ ŠTVRTOK – KU ČENČICIAMI.

Marta Giertlová

V mesiacoch august-september 1999 bol svoju druhou etapou ukončený predstihový výskum na trase budúcej výstavby diaľnice D1, úsek Mengusovce - Jánovce, v polohe Ku Čenčiciam, v katastri obce Spišský Štvrtok (okr. Levoča). Lokalita sa nachádza na úpäťi Levočských vrchov, na miernom západnom svahu údolia Čenčického potoka, v nadm. v. 570-580 m n.m. Povrchové prieskumy F. Javorského (*Javorsky 1984*,

102) poukazovali na osídlenie polohy v dobe bronzovej a vo väčšom stredoveku. Predstihovým výskumom sa podarilo lokalizovať a preskúmať časť sídliska datovaného predbežne na záver strednej, resp. začiatok mladšej doby bronzovej. Uloženie nálezov: Múzeum, Kežmarok.

V r. 1999 sme sa zamerali na doskúmanie plochy vymedzenej v minulom roku v rámci poľnohospodársky explootovaného pozemku. Sondážne bolo takto v priebehu obidvoch sezón preskúmaných asi 500 m² a celkovo alebo čiastočne odkrytých 24 objektov. Medzi objektmi možno rozlíšiť väčšie, viac-menej pravidelné oválne jamovité útvary zahľbené do flovitého podložia s max. rozmermi 3x4m, v ktorých bolo možné identifikovať pozostatky ohniska v podobe do podložia vyhlbenej jamy s max. priemerom 1,5m, s dnom vyloženým pieskovcovými plochými kameňmi, nad ktorými sa miestami zachoval hlinitý výmaz. V rámci týchto objektov sa vo viacerých vrstvách koncentrovali nálezy keramiky, zvieracích kostí, uhlíkov a mazanice. Ďalej sa odkryli menšie oválne jamy max. priemeru 1m, vyplňené plochými pieskovcovými kameňmi, medzi ktorými sa často nachádzajú uhlíky, zvieracie kosti, ojedinele fragmenty keramiky. Nakoniec sa našli plynšie pravidelné i nepravidelné jamy bez nálezov, odlišujúce sa od flovitého podložia len svojou tmavšou hlinitou výplňou. Tieto sa nachádzajú skôr v JV časti prebádanej plochy, kym vyššie zmienene sa koncentrujú v jej SZ časti. Na západnom okraji skúmanej plochy sa zistilo, že so zvažujúcim sa terénom klesá hrubka vrstvy ornice. Podložie sa tu nachádza už 20-30 cm pod úrovňou okolitého terénu. V tomto priestore sa, ochraňujúc objekty zo SZ a západnej strany, odkryla súvislejšia plocha pokrytá pieskovcovými kameňmi. Na východnom okraji plochu zhora ochraňujú dva takmer rovnobežné žlaby. Ich priebeh sme zachytili viacerými sondami v dĺžke 22 m. Boli zahľbené do podložia do hĺbky približne 1 m a ich vzájomná vzdialenosť sa pohybuje v rozmedzí 2-4m. Výplň žlabov - hnedozlity až sivohnedý il s drobnejšími i väčšími pieskovcovými kameňmi, neobsahovala žiadne nálezy.

K nálezovému materiálu pochádzajúcomu z výplne objektov i kultúrnej vrstvy patrí opäť prevažne keramika dochovaná v zlomkoch. Ide o fragmenty hrncov esovitej profilácie (u niektorých sa zachovali uchá vybiehajúce z okraja a dosadajúce na plecia nádoby), váz, príp. amfor s valcovitým až kónickým hrdlom, s rovno zrezaným alebo von vytiahnutým okrajom (obr. 20: 6). Časté sú úlomky ostro profilovaných mís (obr. 21: 1), pravdepodobne s prstencovito odsadeným dnom (obr. 20: 15), väčších i menších džbánov a šálok, resp. džbánikov so slabo profilovaným dnom. Výnimkou nie sú ani fragmenty rôznych miniatúrnych nádobiek. K výzdobným prvkom patria zvislé i šikmé žliabky na pleciach nádob (obr. 20: 1,3,13,14; obr. 21: 3), plastické výčnelky (obr. 20: 10,13), často vybiehajúce z max. vydutia nádob, niekedy lemované dvojicou či trojicou podkovovitých, resp. poloblúkových rytých linív alebo žliabkov, jamky (obr. 20: 7), motív slniečka (obr. 20: 5) a zvislé či šikmé ryté línie (obr. 20: 2, 4). Časté je zdrsnovanie povrchu nádob zvislými a šikmými, resp. nepravidelnými ryhami (obr. 20: 9; 21: 2). Opakovane sa vyskytli kolieska vyrobené z črepov a zlomky ihlanovitých i kuželovitých závaží.

K organickým zvyškom patria zvieracie kosti. Pravidelné boli odoberané vzorky výplne objektov za účelom paleobotanickej analýzy.

Skúmanú lokalitu zatiaľ nie je možné pre nedostatok uzavretých nálezových celkov na základe uvedených nálezov jednoznačne kultúrne a chronologicky zaradiť. V keramickom materiáli, ktorý pripúšta viacfázové osídlenie lokality, sú badateľné prvky pilinskej i lužickej kultúry, pričom rámcovo možno osídlenie lokality datovať od mladšieho úseku strednej až po starší úsek mladšej doby bronzovej.

Literatúra

Javorský 1984 - F. Javorský: Záchranné výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1983, 1984, 96-105.

ABSCHLUSS DER VORSPRUNGSGRABUNG AUF DER FUNDSTELLE SPIŠSKÝ ŠTVRTOK – KU ČENČICIAMI. Abgeschlossen wurde im J. 1999 die Vorsprungsgrabung auf der Trasse des künftigen Fernstraßenbaues D-1, im Abschnitt Mengušovce – Jánovce in der Lage „Ku Čenčiam“ im Gemeindekataster von Spišský Štvrtok (Bez. Levoča). Die Fundstelle befindet sich am Fuß des Levočer Hügellandes auf einem mäßigen Osthang des Čenčicer-Bachtals in 570-580 m ü. d. M. Mit der Vorsprungsgrabung konnte ein vorläufig in die endende mittlere, bzw. beginnende jüngere Bronzezeit datierter Siedlungsabschnitt lokalisiert und untersucht werden. Die Funde sind im Museum von Kežmarok untergebracht. Auf ca. 500 m² Fläche ist es gelungen, im Verlauf zweier Grabungssaisons gänzlich oder teilweise 20 Objekte zu untersuchen. Die Objekte haben den Charakter von tieferen wie auch seichteren Gruben in

einem lehmigen Liegenden und sind größtenteils von ovaler Form. Zu den interessantesten gehören größere Objekte mit einer Konzentration im Nord- bzw. Nordwestteil der Grabungsfläche und erlangen 3x4 m Ausmaß, in denen Reste von Feuerstellen erfaßt werden konnten. Im Umkreis und in der Verfüllung der Objekte konzentrierte sich der Großteil der Funde. Das Fundmaterial besteht vorwiegend aus Bruchstücken von Tongefäßen, Lehmgewichten von konischer und prismatischer Form, aus Tierknochen, Lehmverputz und Holzkohlenstückchen. Im Keramikmaterial sind Fragmente von topf-, schüssel-, vasen- und amphorenförmigen Gefäßen, kleine Krüge und Tassen vertreten. Verzierungelemente bestehen aus Kanneluren, plastischen Buckeln, Grübchen, Sonnenmotiven und Ritzlinien (Abb. 20, 21). Aufgrund des Fundmaterials ist die Fundstelle vorderhand nur rahmenhaft datierbar, wobei manche Keramikfragmente auf eine Beziehung zur Piliner, andere wieder zur Lausitzer Kultur hinweisen.

ARCHEOBOTANICKÉ NÁLEZY V ROKU 1999

Eva Hajnálová - Jana Mihályiová

D o b a h a l s t a t s k á

1. Bratislava (okr. Bratislava), časť Devín, poloha hrad.

Archeobotanické nálezy z výskumných sezón 1987, 1988 (V. Plachá/J. Hlavicová), 1999 (V. Plachá/D. Hulínek) obsahujú semená pestovaných rastlín, pestovaného ovocia a drevo. Získali sa z viacerých archeologických období.

D o b a h a l s t a t s k á (sídlickový objekt kalenderberskej kultúry; sonda A/87, sektor 20).

V hlinitom zásype sa vyzdvihlo 6889 zuholnatených semien pestovaných zrnovín a 404 úlomkov kláškov (vidličiek). Okrem botanickej neidentifikovateľných zlomkov semien zrnovín (*Cerealie indet.*) 38 %, zistila sa výrazná prítomnosť pšenice dvojzrnovej (*Triticum dicoccum*) 23 %. Menším podielom boli zastúpené zrná dobre rozlišiteľnej pšenice špaldovej (*Triticum spelta*) 7,6 %, pšenice siatej (*Triticum aestivum*) 8,1 %, nerozlišiteľné zrná pšenice dvojzrnovej/špaldovej (*Triticum dicoccum/spelta*) 17,1 % a jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*) 6,2 %. Úlomky kláškov – vidličky, dokumentujú prítomnosť pšenice dvojzrnovej (*Triticum dicoccum*) a pšenice špaldovej (*Triticum spelta*). V náleze sa nenašli žiadne buriny. Archeobotanicky sa zistilo, že sa v objekte nachádzali zrná predovšetkým plevnatých pšeníc (dvojzrnovej a špaldovej) neodplavené, teda v kláškoch. Mohli prípadne pochádzať z úrody na jednom poli. Ďalej tu boli prítomné aj zrná pšenice siatej a jačmeňa siateho, ktoré mohli byť burinovou prímesou v plevnatých pšeniciach, ale mohli sa pestovať aj samostatne. Celý nález možno charakterizovať pravdepodobne ako zvyšok po zásobách pôvodne uložených samostatne po jednotlivých rastlinných druhoch alebo zásobe zobraťej z jedného poľa a uloženej spoľočne. Viac by mohli naznačiť archeologickej nálezovej okolnosti.

D o b a l a t e n s k á

Z nádvoria stredovekého hradu v sonde 4/1998, sektore 15, sa v kultúrnej vrstve z neskorej doby laténskej našli hrudky spečeného prosa (*Panicum miliaceum*) alebo zuholnatenej kaše spolu s uhličkmi brezy (*Betula sp.*).

D o b a r í m s k á

Archeobotanické nálezy sa vyzdvihli v troch od seba vzdialených polohách na JV návrší.

Nález 1 - sonda 5/87, sektor 15, objekt pod JV stenou novodobého prekrytie hrobov, datovanie je s pravdepodobnosťou. Nález pozostával zo štyroch samostatne vybratých komplexov. V každom komplexe sa nachádzali spečené hrudky pôvodne nevymlátených semien prosa siateho (*Panicum miliaceum*), v jednom komplexe aj malý úlomok zuholnateneho kvaseného produktu a ojedinelé zuholnaté semená pšenice siatej (*Triticum aestivum*), hrachu siateho (*Pisum sativum*), prosa siateho (*Panicum miliaceum*), úlomky neanalyzovateľných semien zrnovín (*Cerealie indet.*). Spečené hrudky po prepočítaní predstavujú pôvodný objem nezuholnatených semien okolo 0,43 litra, čo možno považovať za zásobu. Prepočet sa urobil na základe zistenej váhy a počtu zuholnatených semien a na základe údajov o absolútnej a hektolitrovej váhe.

Nález 2 - sonda 5/87, sektor 15, sídliskový objekt v okolí plochy vydláždenej rímskymi tehliami, datovaný do neskorej doby rímskej. Nález sa skladá zo štyroch nálezových komplexov. Vo všetkých sú prítomné hrudky zuholnatenej kvasenej potravy, naviac je v jednom komplexe dôkaz o rezaní takejto potravy. V troch nálezových komplexoch sa získali zuholnaté semená zhodného sortimentu

pestovaných rastlín a v dvoch nálezových komplexoch aj zuholnatené drevo. Medzi 1064 ks semen majú výrazný podiel olámané nerozlišiteľné semená zrnovín (*Cerealie indet.*) 33,4 % spolu so zrnamí nerozlišiteľných pšeníc (*Triticum sp.*) 19,4 % a fažko rozlišiteľných pšeníc dvojzrnovej a špaldovej (*Triticum dicoccum/spelta*) 8,9 %. Potom sú výraznejšie zastúpené pšenica dvojzrnová (*Triticum dicoccum*) 17,1 %, pšenica siata (*Triticum aestivum*) 12 % a pšenica špaldová (*Triticum spelta*) 6,3%. Ostatné semená ako proso siate (*Panicum miliaceum*), jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*), jačmeň siaty nahý (*Hordeum vulgare* var. *coeleste*), pšenica jednozrnová (*Triticum monococcum*) sú zastúpené ešte v menšom podiele. Zuholnatené vidličky, dvanásť kusov, patrili pšenici špaldovej (*Triticum spelta*). Sedemnásť uhlíkov pochádzalo z duba (*Quercus sp.*), javora (*Acer sp.*), brestu (*Ulmus sp.*). Nálezové komplexy so semenami sa archeobotanicky javia ako zvyšok po odložených, dobre vyčistených zásobách semen, pôvodne odložených samostatne a pri požiari zosypaných. Funkciu dnešných uhlíkov interpretovať nevieme. Môžeme povedať, že sú zvyškami driev najčastejšie sa vyskytujúcich v lesných spoločenstvach zmiešaných dubových lesov, ktoré v zázemí archeologickej lokality mohli byť prítomné. V sídliskovom objekte bola zhorená pravdepodobne aj pečená potrava z kysnutého cesta.

Nález 3 - sonda 13/87, sektor 15, zahĺbený objekt, datovaný do neskorej doby rímskej. Nález tvorili štyri nálezové komplexy vyzdvihnuté samostatne. Hlina vybratá v blízkosti krku neobsahovala žiadne nálezy, šestnásť uhlíkov v JV rohu pri krbe patrilo dubu (*Quercus sp.*) a v dvoch ďalších nálezových komplexoch boli prítomné semená pestovaných rastlín, úlomky kláškov, kosti a zuholnatená kvasená potrava. Semená pestovaných rastlín sú v uvedených nálezových komplexoch rovnakého zloženia, len s rozdielnym percentuálnym podielom. Výrazným podielom sú zastúpené úlomky semen zrnovín (*Cerealie indet.*) 50 % a 76 %. Väčší obsah majú zrná pšenice jednozrnnnej (*Triticum monococcum*), pšenice dvojzrnovej (*Triticum dicoccum*), pšenice špaldovej (*Triticum spelta*), pšenice siatej (*Triticum aestivum*) a jačmeňa siateho (*Hordeum vulgare*). Ich podiel je od 3,1% po 16%. V kolekciach nálezov sú prítomné aj zrná ovsa, pravdepodobne siateho (*Avena cf. sativa*) a raže siatej (*Secale cereale*). V jednom z nálezových komplexov sa našlo 258 úlomkov kláškov plevnatých aj neplevnatých zrnovín pšenice jednozrnnnej (*Triticum monococcum*), pšenice dvojzrnovej (*Triticum dicoccum*), pšenice špaldovej (*Triticum spelta*), pšenice siatej (*Triticum aestivum*) spolu s uhlíkmi liesky obyčajnej (*Corylus avellana*). Archeobotanicky sa tento súbor javí ako zmes nevyčistenej zásoby uloženej pravdepodobne v košíku z liesky (nálezový komplex s úlomkami kláškov a uhlíkmi) a dobre vyčistenej zásoby (samostatne semená). Pri takejto interpretácii problémom zostáva sortiment pestovaných rastlín, ktoré nemôžu pochádzať z jedného pola. Ak pochádzali z viacerých úrod, museli byť už v košíku zámerne zosypané. V sídliskovom objekte zhorela aj kvasená, pravdepodobne upečená potrava.

11. - 12. st o r.

V hrobe 198/87 (sonda 5, sektor 15) sa zistilo nezuholnatené drevo z rakvy. Patrilo brestu (*Ulmus sp.*).

V blízkosti ohniska pece (sonde E, sektor 8) sa samostatne vybral 19 zuholnatených plodov duba (*Quercus sp.*), malý úlomok kôstky broskyne obyčajnej (*Persica vulgaris*) a zuholnatená malvica hrušky (*Pyrus sp.*) spolu s 10 uhlíkmi z borovice (*Pinus sp.*) a javora (*Acer sp.*).

Z hore spomínamej pece sa vybralo aj šesť uhlíkov z jedle bielej (*Abies alba*) a z duba (*Quercus sp.*). Archeobotanicky je možné sa domnievať, zhodne s archeológmi, že nálezy sú zvyškom po produktoch v peci sušených a po dreve z vykúrenia pece. Broskyňu možno považovať za pestovanú (či už import alebo doma pestovanú), hruška svojimi rozmermi (dl. 3,2 cm; š. 3,2 cm) tiež môže byť zvyškom pestovaného plodu. Zuholnatené drevo z pece predstavuje dreviny v zázemí lokality dostupné (*Quercus sp.*, *Acer sp.*, *Pinus sp.*), ale aj neprítomné (*Abies alba*). Nálezy z Devína dopĺňajú naše predstavy o histórii pestovania ovocia. Nálezy žaludov patria k zriedkavo sa vyskytujúcim plodom v archeologickej súvislostiach, najmä zo stredoveku (*Hajnalová v tlači*).

Lokalita Devín - hrad archeobotanickými nálezmi, o ktorých získanie sa pričinila Dr. V. Plachá so svojimi spolupracovníkmi, patrí k významným lokalitám.

Z obdobia halštatu sú známe, okrem dnes posudzovaných, aj zásobnicová jama plná kláškov (správa 7226), zuholnatené zrno z kultúrnej vrstvy (správa 12982), uhlíky z roštu na sušenie keramiky (správa 1363).

Z doby laténskej sa získali rastlinné zvyšky už počas výskumu J. Dekana v 30-tych rokoch. Sedená zrnovín, priadnych rastlín a uhlíky sa získali tiež z výskumu v r. 1979 (správa 9149), 1985 (správa 11505).

Dnes posúdené archeobotanické nálezy z neskorej doby rímskej patria zatial k prvým takto datovaným. Svojím zložením poukazujú na sortiment používaných zrnovín v čase zániku objektov požiarom. Zaujímavá je tiež prítomnosť kvasených pečených produktov (chlieb, koláče), ktorých zvyšky sa našli vo všetkých troch objektoch.

Z obdobia mladšej doby hradištej (11.-12. stor.) pochádzajú dva nálezy získané ešte v 30-tych rokoch (Hajnalová 1989). Spolu s teraz hodnotenými predstavujú zaujímavý sortiment zrnovín, ovocia aj plano rastúcich plodov - žaludov.

Dnes, na základe poznatkov z Devína a porovnania s údajmi na území celého Slovenska, môžeme konštatovať, že obyvatelia hradného kopca poznali v jednotlivých archeologických obdobiah celý sortiment pestovaných rastlín. Zdá sa, že v niekoľkých prípadoch patrili medzi prvých zavádzateľov nových praktík v pestovaní a používaní kultúrnych rastlín u nás.

2. Červenica (okr. Sabinov).

Pri rekonštrukcii kostola v r. 1999 sa odobrali aj vzorky z dvoch drevených trámov. Spráchnivé drevo priniesol J. Béreš. Stavebné drevo bolo pravdepodobne z jedle (*Abies alba*). Správa 14272/2000. Táto drevina je v subatlantiku pôvodná v pohorí Čergov, vzdialenosť iba niekoľko km od miesta nálezu (Michalko 1986).

3. Chotín (okr. Komárno), polohy Felskender föld, Símítós.

Žiarové a urnové hroby (202, 249, 251, 269, 272, 325, nádoba z mohyly), ktoré skúmal v r. 1956 a 1958 J. Paulík, priniesli aj 72 uhlíkov. Všetky patrili dubu (*Quercus sp.*). Správa 14119/99. Uhlíky pochádzajú pravdepodobne zo žiarovisk.

4. Dolná Mariková (okr. Považská Bystrica), poloha Široká.

Na eneolitickom sídlisku vybral z jednej polohy v kultúrnej vrstve v r. 1999 J. Moravčík 21 uhlíkov. Pochádzali z buka lesného (*Fagus sylvatica*). Správa 14269/2000. Škoda, že z lokality nepoznáme aj ďalšie časovo zhodné dreviny.

5. Dolany (okr. Levoča), poloha Pod Brusníkom.

Z tulajky bodnej zbrane, získanej M. Sojákom v r. 1999, pochádza petrifikované drevo. Drevený predmet z mladšej doby bronzovej bol zhotovený pravdepodobne z dubového dreva (cf. *Quercus sp.*). Správa 14118/99. Dnes poznáme okrem uvedeného aj ďalšie zvyšky drevených bodných zbraní z doby bronzovej. Sú to nález z jaskyne Silická ľadnica (správa 13404/94, nálezca J. Bárta) a nález z Hornej Stredy (správa 12371/89, nálezca O. Oždáni). Obidve bodné zbrane boli z javora (*Acer sp.*).

6. Háj (okres Košice vidiek), poloha Kostrová jaskyňa.

Zaujímavý sortiment zuholnatených driev získal v r. 1974 J. Bárta. Osem uhlíkov sa vyzdvihlo v jaskyni z kultúrnej vrstvy datovanej do obdobia kyjatickej kultúry. Pochádzali z brestu (*Ulmus sp.*), hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*), jaseňa (*Fraxinus sp.*) a pravdepodobne slivky trnkovej (cf. *Prunus spinosa*). Správa 14128. Nálezy dopĺňajú ďalšie známe dreviny pôvodné v Slovenskom kraji v dryase, epialtantiku a subboreálnom a subatlantickom klimatickom období. Lokality: Háj, poloha Slaninová jaskyňa, nálezca L. Kaminská (správa 12768); Silická jaskyňa-Besná, nálezca J. Bárta (správa 9832/82); Zádielske Dvorníky, poloha Dúlō, nálezca M. Lamiová (správa 9834); Zádielske Dvorníky, poloha Kostrová jaskyňa, nálezca J. Bárta (správa 7710/76, 1101/79); Zádielske Dvorníky, poloha Obilný previs, nálezca E. Mirošayová (správa 7701); Kečovo, poloha jaskyňa Domica, nálezca J. Bárta (správa v rukopise E. Kripela), lit.: Bárta (1965); Silica, poloha jaskyňa Babská diera, nálezca J. Bárta (správa v rukopise E. Kripela); Slavec, osada Gombasek, poloha jaskyňa Ludmila, nálezca J. Bárta (správa v rukopise E. Kripela). Nálezy dokumentujú prítomnosť zmiešaných listnatých lesov miestami s výrazným zastúpením buka lesného (*Fagus sylvatica*) po poslednej dobe ľadovej.

7. Komárnico (okr. Komárno), poloha Lodenica.

Pri dokumentovaní archeologických nálezov z výskumu v r. 1989 na slovansko-avariskom pohrebsku zistil A. Trugly petrifikované drevo. Nachádzalo sa na zvyškoch zbraní z hrobov 139 a 142. Rukoväť šablí v oboch hroboch boli z javora (*Acer sp.*). Pravdepodobne z javora (cf. *Acer sp.*) bola aj rúčka sekery. V tulajke kopije sa našli úlomky pravdepodobne z duba (cf. *Quercus sp.*). Správa 14270/2000. Z tejto lokality pochádzajú aj ďalšie nálezy drevených súčastí predmetov a zbraní (Haj-

nalová 1993). Dnes tento súbor predstavuje spolu 39 predmetov (kopije, šable, nožíky, sedlo, vedierka, sekery).

8. L u č i v n á (okr. Poprad), poloha Kimbiarg.

Komplikovaný záchranný archeologický výskum M. Sojáka v r. 1998 v mieste výskytu nálezov z epipaleolitu a zo stredoveku (objekt 3 v S IV, objekt 22 v S XII a kultúrna vrstva v S XXI) priniesol aj 85 uhlíkov. Boli z oorovice (*Pinus sp.*), jedle bielej (*Abies alba*) a smreka obyčajného (*Picea abies*). Správa 14120/99. Pri jednoznačnom datovaní niektorého nálezového komplexu s jedlou bielou do epipaleolitu by sa mohlo botanicky spresniť obdobie prichodu tejto dreviny po dobách ľadových na územie Popradskej kotliny a do okolitých hôr. Otázka je zaujímavá. Na datovanie je potrebné aplikovať niektorú prírodrovodu datovaciu metódu. V období stredoveku sú uvedené dreviny v danom regióne úplne bežné.

9. L u ž a n y (okr. Topoľčany), poloha Nad hradskou.

V jednom zo sprievodných hrobov (hrob 5/67) k mohyle z mladšej doby bronzovej našiel v r. 1967 J. Paulík 21 uhlíkov. Pochádzali z buka lesného (*Fagus sylvatica*) a hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*). Správa 14121/99.

10. M a r i a n k a (okr. Bratislava vidiek), poloha Baranič lúka.

Z valového opevnenia hradiska výsinného typu z mladšej doby bronzovej vybral 30 uhlíkov J. Paulík v 70-tych rokoch. Patrili dubu (*Quercus sp.*). Vzhľadom na to, že sa dubové drevo použilo pri stavbe rozsiahleho opevňovacieho systému, môžeme uvažovať, že dub mohol patríť k drevine najčastejšej sa vyskytujúcej v pásme lesa okolo lokality. Správa 14125/99.

11. N i t r a (okr. Nitra), časť Dolné Krškany, poloha Mikov dvor.

V r. 1977 a 1979 sa na výskume B. Chropovského získali archeobotanické nálezy z 9.-10. stor. V sídliskovej jame (obj. 10/77) dva kusy bližšie neanalyzovateľných uhlíkov z listnatého dreva, v zásobnej jame (obj. 39/79) preplavením hliny 16 ks zuholnatených semien kultúrnych rastlín a 11 ks semien planých rastlín. Kultúrne rastliny sú zastúpené druhmi: jačmeň siaty (*Hordeum vulgare*), pšenica dvojzrnová (*Triticum dicoccum*), proso siate (*Panicum miliaceum*), neidentifikovateľné úlomky zrnovín (*Cerealie indet.*), šošovica kuchynská (*Lens esculenta*) a úlomok klásku pšenice (*Triticum sp.*). Z planých rastlín sa našli zuholnatené semená: lipkavec obyčajný (*Galium aparine*), baza čierna (*Sambucus nigra*), pravdepodobne laničník (*Camelina sp.*), mrlík (*Chenopodium sp.*) a zlomky semien z čeľade marenovitých (*Rubiaceae*). Správa 14268/2000. Z ďalších slovanských nálezov na tejto lokalite sú podobné poznatky (správa 11925, 12193, 12574). V teraz uvádzanom nálezovom komplexe sa naviac zistila šošovica kuchynská, baza čierna, lipkavec obyčajný a s pravdepodobnosťou určený laničník. Tieto rastliny sú však známe z iných polôh v Nitre zo slovanského obdobia, napr. Šindolka (správa 13332, 13727, 13728) alebo Hrad (správa 13142, 13636, 13637, 13639, 13640, 13641).

12. O č k o v (okr. Trenčín), poloha Tehelňa-Mohyla.

Zo dna komory centrálneho hrobu, datovaného do mladšej doby bronzovej, vyzdvihol v r. 1959 J. Paulík 98 uhlíkov (správa 14129/99). Patrili dubu (*Quercus sp.*), javoru (*Acer sp.*), hrabu obyčajnému (*Carpinus betulus*), jaseňu (*Fraxinus sp.*), brestu (*Ulmus sp.*), buku lesnému (*Fagus sylvatica*) - typickým drevinám zmiešaných listnatých lesov v tomto území aj dnes. Našli sa aj uhlíky z jelše (*Alnus sp.*), brezy (*Betula sp.*), bazy (*Sambucus sp.*), ktoré majú pôvod v iných lesných spoločenstvách. Sortiment drev je netradične rôznorodý. Drevo muselo mať nielen stavebnú funkciu. Mohlo patrīť naprklad rôznym predmetom. Rozmiestnenie v priestore hrobu ani prípadná funkcia drev nie je dnes jasné.

13. P o r á č (okr. Spišská Nová Ves), poloha Svinský hrbok.

Výskum lokality z 15. Stor., kde sa zabezpečovala metalurgická činnosť, robil v r. 1971 F. Javorinský. V 20 archeologických polohách (kultúrne vrstvy v S II-VI) získal 483 kusov zvyškov drev (správa 14126/99). Jednu skupinu tvoria nezuholnatené, opracované kolíky predovšetkým z jedle (*Abies alba*), zriedkavo zo smreku obyčajného (*Picea abies*), prípadne borovice (*Pinus sp.*). Druhú skupinu predstavujú uhlíky z brestu (*Ulmus sp.*), buka lesného (*Fagus sylvatica*), prípadne z jedle bielej (*Abies alba*). Či túto skupinu tvorilo pôvodne drevené uhlíe, o čom sa možno podľa skladby domnievať, nevieme archeobotanicky rozlišiť. V polohe Hrdlo retordy s funkciou upchávky neboli machy, ako sa nálezovia domnievali, ale halúzky s ihličím z jedle bielej (*Abies alba*) a smreku obyčajného (*Picea abies*).

14. Radvaň nad Dunajom - Žitavská Tôň (okr. Komárno), poloha Dunáradúľo.

V žiarovom hrobe z doby rímskej, ktorý v r. 1960 vybrala Z. Čilinská, sa zistilo 33 uhlíkov (správa 14123/99). Pochádzali z prútov liesky obyčajnej (*Corylus avellana*), kmeňov buka lesného (*Fagus sylvatica*) a hrabu obyčajného (*Carpinus betulus*). Súbor uhlíkov je veľmi rôznorodý čo do sortimentu aj rastlinných častí, z ktorých pochádzajú. Žiaľ, dnes nejasné nálezové okolnosti nedokážu prípadné archeobotanické otázky objasniť (prítomnosť prútov, ktoré nemali určite význam dreviny pri kremácii akte; prítomnosť buka lesného - dreviny v danom prostredí cudze).

15. Slovenská Lúpča (okr. Banská Bystrica),

Pri konštrukcii hrobky v stredoveku sa použilo drevo z jedle bielej (*Abies alba*). Potvrdili to vzorky deštruhovaných driev odobraté J. Mosnym v r. 1999 v siedmich polohách (správa 14271/99).

16. Trenčianske Bohuslavice (okr. Trenčín), poloha Pod Tureckom.

Ďalší nálezový komplex uhlíkov z paleolitu (kultúra gravettien), vybratých v r. 1981, 1983, 1985, doručil do archeobotanického laboratória J. Bárta. Terajší hodnotený súbor predstavuje 23 rôznych poloh so 62 uhlíkmi z neidentifikovateľného ihličnatého dreva (*Pinopsida*), borovice (*Pinus sp.*), smreka obyčajného (*Picea abies*), pravdepodobne borievky obyčajnej (cf. *Juniperus communis*) a jedným uhlíkom neidentifikovateľnej listnatnej dreviny (správa 14127/99). Spolu s ďalšími nálezmi (správy 3167, 11188) je dnes známych viac ako 150 uhlíkov zo 65 poloh, datovaných do obdobia gravettien a epigravettien z uvedenej lokality. Sortiment zistených ihličnatých drevín, vo väčšine iba konárov, dokladá existenciu chladnej klímy. V ohnískach sa popri uhlíkoch nachádzali častejšie aj obhorené kosti.

17. Veľký Meder (okr. Dunajská Streda), poloha Vámostelek.

Sidliskové objekty z doby rímskej (2. pol. 2. stor.-záver 4. stor.) a tiež z 10.-12. stor., ktorých výskum v r. 1989-1992 robil V. Varsík, priniesli aj archeobotanické nálezy (správa 14273/2000).

Dobrá ťima ská: Nálezy sa získali v chatách (obj. 30, 94, 103, 107B, 110, 116, 125, 132, 141, 154, 168, 169), sídliskových jamách (obj. 10, 22, 122, 137), ohnísku (obj. 53), v kolovej jame (obj. 140), v piecke (obj. 143) a v dvoch objektoch s nejašnou funkciou (139a, 139b). Uhlíky sa vyberali priamo (316 uhlíkov v 51 polohách) a v 11 polohách sa odobrala hlina na preplavovanie. V zuholnatenom dreve bol najčastejší dub (*Quercus sp.*). Vyskytoval sa v zásype väčšiny chát, čo navodzuje predstavu, že pôvodne patril k ich nosnej konštrukcii. V zásype rôznych objektov sa našli javor (*Acer sp.*), hrab obyčajný (*Carpinus betulus*), jaseň (*Fraxinus sp.*), brest (*Ulmus sp.*), lieska obyčajná (*Corylus avellana*), dŕň obyčajný (*Cornus mas*), jablonokveté (*Pomoideae*), jelša (*Alnus sp.*), pravdepodobne buk lesný (cf. *Fagus sylvatica*). Z týchto drevín mohlo byť vnútorné zariadenie, prípadne rôzne predmety. Väčšina drevín mohla byť pôvodná v zázemí archeologickej lokality. Teda vnútorné zariadenie a predmety mohli byť prípadne domácej výroby. Výnimku predstavuje drevo buka lesného, ktorého v zázemí lokality nemožno umiestniť, a mohlo patríť prípadne importovanému predmetu. Na semená pestovaných rastlín boli nálezy veľmi chudobné. Iba v jednej chate (obj. 116) sa našlo preplavovaním hliny väčšie množstvo zuholnatených semien (417 ks). Sortiment kultúrnych rastlín z doby rímskej je na tejto lokalite zastúpený pšenicou jednozrnnou (*Triticum monococcum*), pšenicou špaldovou (*Triticum spelta*), jačmeňom siatym (*Hordeum vulgare*), jačmeňom siatym nahozrnovým (*Hordeum vulgare var. coeleste*), prosom siatym (*Panicum miliaceum*). Veľa semen jačmeňa bolo pravdepodobne zámerne rozlámaných. Sortiment pestovaných rastlín je zo slovenských archeologických lokalít z doby rímskej oveľa bohatší ako vo Veľkom Mederi. Vyskytujú sa ďalšie zrnoviny, strukoviny, olejnaté a priadne rastliny, ale aj planorastúce ovocie, prípadne vinič hroznorodý (napríklad lokality v Nitre: Párovské Háje, Chrenovská ulica, Míkov dvor, prípadne Bratislava-Rusovce, Veľký Cetín, Nemce-jaskyňa Kaplnka). Spolu so zrnovinami sa nachádzali zuholnatené semená planých rastlín: loboda (*Atriplex*), ovos (*Avena sp.*), mrlík hybridný (*Chenopodium hybridum*), mrlík biely (*Chenopodium album*), šáchorovité (*Cyperaceae*), stavikrv vtáči (*Polygonum aviculare*), nátržník (*Potentilla sp.*), marenovité (*Rubiaceae*), iskerník (*Ranunculus sp.*), hviezdica trávovitá (*Stellaria graminea*). Rastliny uvedených botanických taxónov pochádzajú predovšetkým z polí. V preplavených hlinách sa nachádzali úlomky schránok korýtok rybničných, rybie šupiny, slimáky, zuholnatená slama, osiny. Aj keď boli sledované na lokalite viaceré archeologicke objekty z doby rímskej za účelom získať archeobotanické poznatky, nepodarilo sa zrejme zachytiť celý sortiment pestovaných a používaných planorastúcich rastlín. Dôvodom je najpravdepodobnejšie veľmi malý objem hliny vyberanej na preplavovanie, prípadne nevhodné polohy pre odber hliny v rámci plošne aj objemovo veľkých objektov - chát.

Nálezy z 10. - 12. storočia: Uhlíky sa vyzdvihli v chatách (obj. 152A, 167, 170), v peci (obj. 158). 36 uhlíkov patrilo dubu (*Quercus sp.*), brestu (*Ulmus sp.*), jabloňokvetým (*Pomoideae*) rešetliaku (*Rhamnus sp.*) a topolu alebo vrbe (*Populus/Salix*). Nálezový súbor drevín má len informatívny charakter. V hline vybratej z pece (obj. 158) sa našlo okrem uhlíkov aj poškodené neurčiteľné zrno (*Cerealie indet.*)

18. Vektor Ripňany (okr. Topoľčany).

V hrobe 5, prislúchajúcemu k mohyle A z mladšej doby bronzovej, našiel v r. 1977 J. Paulík 35 uhlíkov. Správa 14130/99. Patrili hrabu obyčajnému (*Carpinus betulus*), buku lesnému (*Fagus sylvatica*), jelši (*Alnus sp.*) a neurčiteľnému listnatému drevu.

19. Vŕt (okr. Komárno), poloha Červený piesok.

V priekope vojenského pochodového tábora z doby rímskej (SB/4) zistil v r. 1996 J. Rajtár uhlík z duba (*Quercus sp.*). V žlate (sektor H/4, R1 rez) sa našla zuhoľnatená potrava pôvodne nakysnutá. Archeologický objekt je datovaný do 8.-9. stor. (správa 14122/99).

Literatúra

Bárta 1965 - J. Bárta: Príspevok k pravekému osídleniu jaskyň Domickej sústavy. Slovenský Kras 5, 1965, 58-73.

Hajnalová 1989 - E. Hajnalová: Katalóg zvyškov semien a plodov v archeologických náleزوach na Slovensku. In: Súčasné poznatky z archeobotaniky na Slovensku. Nitra 1989, 3-192.

Hajnalová 1993 - E. Hajnalová: Brüchstücke petrifizierter und verkohlter Pflanzenreste aus Komárn-Lodenica. Slovenská Arch. 41, 1993, 139 a 347-352.

Hajnalová v tlači - E. Hajnalová: Ovocie a ovocinárstvo v archeobotanických prameňoch.

Hajnalová rukopis - E. Hajnalová: PoInohospodárstvo a životné prostredie Nitry a jej okolia od neolitu po stredovek. Rukopis.

Krippel rukopis - E. Krippel: Poznámky pri archeobotanickej analýze, rukopis, uložené u rodiny.

Michalko 1986 - Michalko a kol.: Geobotanická mapa ČSSR. Bratislava 1986.

ARCHÄOLOGISCHE FUNDE IM JAHRE 1999. Im J. 1999 befaßte sich die archäologische Arbeitsstelle in Nitra mit der Analyse mehrerer interessanter Funde. Es waren dies teils Kollektionen aus großen monokulturellen archäologischen Fundstellen, doch analysiert wurden auch Pflanzentreste aus 19 Lokalitäten mit einer kleinen Fundanzahl, die im Rahmen des sog. Servicedienstes beurteilt wurden und den Gegenstand dieses Beitrags bilden. Die ausgewertete Kollektion repräsentieren Funde aus 119 Objekten in Siedlungen (Siedlungsgruben, Häuser, Befestigungen, Kulturschichten; aus dem Mittelalter auch Holzkonstruktionen) und Funde aus 15 Gräbern (Brandgräber mit Holzkohlenstückchen des Scheiterhaufens und Körpergräber mit petrifizierten Resten hölzerner Bestandteile von Gegenständen). Die aus verkohlten Samen bekannten Kulturpflanzen und Unkräuter gewann man nach der Schlämmung von 122 Liter Erde aus 57 Objekten zweier archäologischer Fundstellen (Velký Meder, Nitra, Lage Mikov dvor), welche die Archäologen durchgeführt haben. Auf diese Weise wurden leider sehr wenige archäobotanische Erkenntnisse gewonnen. Viel reicher waren an verkohlte Funde von Samen und Ährchenbruchstücken die Objekte der Lokalität Devín, Lage Burg. Die Funde, in denen verkohlte Körner stark konzentriert waren, stammten aus Siedlungsobjekten und konnten direkt ohne Schlämmung analysiert werden. Ausgewertet sind im Beitrag 13 437 verkohlte Samen von Anbaupflanzen, 45 Samen von wildwachsenden Pflanzen und 434 Ährchenbruchstücke. Hallstattzeit, Fundstelle Devín, Lage Burg - 1 Objekt: *Triticum dicoccum*, *Triticum monococcum*, *Triticum sp.*, *Triticum spelta*, *Triticum aestivum*, *Hordeum vulgare*. Von Ährchenbruchstücken sind nachgewiesen: *Triticum dicoccum* und *Triticum spelta*. Alle angeführten Anbaupflanzen sind aus der Slowakei auch aus anderen archäologischen Fundstellen bekannt. Spätlatènezeit: Fundstelle Devín, Lage Burg - 1 Objekt: *Panicum miliaceum*, zu Klümpchen verbacken. Verbackene Hirseklümpchen aus der Latènezeit sind auch aus Púchov, Liptovská Sielnica bekannt und man fand sie schon vorher auf dem Devín. Römische Kaiserzeit der Fundstelle Devín, Lage Burg - 3 Objekte aus der jüngeren römischen Kaiserzeit, sehr reich an Samen von Anbaupflanzen und ohne Unkräutersamen; Velký Meder - 8 Objekte, reicher an Samen waren nur Objekte aus der jüngeren Kaiserzeit. Von den genannten Fundstellen stammen: *Triticum aestivum*, *Triticum monococcum*, *Triticum dicoccum*, *Triticum spelta*, *Triticum sp.*, *Panicum miliaceum*, *Hordeum vulgare*, *Hordeum vulgare var. Coeleste*, cf. *Avena sativa*, *Pisum sativum*. Von Unkräutern waren auf der Fundstelle Velký Meder vorhanden: *Atriplex sp.*

Avena sp., Chenopodium album, Chenopodium hybridum, Chenopodium sp., Cyperaceae, cf. Malva neglecta, Polygonum aviculare, Potentilla sp., Ranunculus sp., Rubiaceae, Stellaria graminea. Durch Ährchenbruchstücke nachgewiesen sind auf der Fundstelle Devin, Lage Burg: Triticum monococcum, Triticum dicoccon, Triticum spelta, Triticum sp., Triticum aestivum. Alle Kulturpflanzen wurden in der Slowakei schon in vorangehenden Funden festgestellt. Frühmittelalter 9.-10. Jh., 11.-12. Jh., Lokalitäten Nitra, Lage Mikov dvor, Baustelle der elektrischen Schalträume – 1 Objekt; Devin, Lage Burg – 2 Objekte. Die Fundstellen ergaben: Panicum miliaceum, Triticum dicoccon, Hordeum vulgare, Lens esculenta. Von Unkräutern waren anwesend: Chenopodium sp., cf. Camelina sp., Galium aparine, Rubiaceae, Sambucus nigra. Ährchenbruchstücke von Triticum sp. Alle Samen von Kultur- wie auch Wildpflanzen sind aus der Slowakei schon aus vorangehenden archäobotanischen Analysen bekannt. Auf der Fundstelle Devin, Lage Burg fand man einen Beleg über das Vorhandensein von Persica vulgaris, Pyrus cf. Communis und gefunden wurden auch Früchte von Quercus sp. Die Funde ergänzten in bedeutendem Maße unsere Vorstellungen über Obstbau und die Verwendung von Eicheln. Verkohlte Reste von gegorener gebackener Speise wurden in drei Objekten aus der junggrömisichen Kaiserzeit auf der Fundstelle Devin, Lage Burg festgestellt und ebenfalls auf der Fundstelle Virt aus dem 8.-9. Jh. Eine nähere Analyse der Funde wurde bisher aus technischen Gründen nicht durchgeführt. Zu interessanten Funden gehören durch Metall-konservierte Hölzer von verschiedenen Gegenständen, namentlich von Waffen. Im J. 1999 analysierten wir den Rest einer Speerspitze (cf. Quercus sp.) aus der jüngeren Bronzezeit in Dolany. Petrifiziert waren auch Reste von Lanzen spitzen (cf. Quercus sp.), Säbelgriffe in zwei Gräbern (Acer sp.), ein Axtschaft (cf. Acer) auf dem slawo-awarischen Gräberfeld in Komárno. Eine sehr reiche Fundkollektion bilden Holzkohlenstückchen. In der im vorliegenden Beitrag ausgewerteten Kollektion aus 111 archäologischen Objekten mit 1387 St. Holzkohlenstückchen sind Reste von Gegenständen archäologisch nicht definiert. Die Holzkohlenstückchen bieten nur eine Aussage über die Vegetation des nahen wie auch entfernteren Umkreises der archäologischen Fundstelle selbst in den verschiedenen klimatischen und archäologischen Zeitabschnitten. Für eine Zusammenfassung erwähnen wir nur interessantere Funde. Aus dem Gravettien sind weitere Funde aus Trenčianske Bohuslavice bekannt, die heute im Milieu von Eichenmischwäldern vorkommen. Festgestellt wurden hier Holzkohlenstückchen von Picea abies, Pinus sp., cf. Juniperus communis und Pinopsida, ähnlich wie in Funden, die in den vorangehenden Jahren beurteilt wurden. Sie dokumentieren das Vorhandensein von Jägern und Sammlern im viel kühleren Klima als es heute ist. Aus dem Zeitabschnitt des beginnenden Subboreals, aus der mittleren Bronzezeit wurden Holzkohlenstückchen aus Hügelgräbern und Gräbern in ihnen analysiert. Die Fundorte Chotín, Lužany, Očkov und Velké Rípiny liegen in Hügelländern der Westslowakei mit ursprünglichen Eichenmischwäldern. Die Lokalität Mariánska, aus der Befestigungsreste stammen, liegt in den Kleinen Karpaten und auch dort befinden sich heute Eichenbestände. Aus den angeführten Fundorten wurden festgestellt: Quercus sp., Acer sp., Ulmus sp., Fraxinus sp., Carpinus betulus, Fagus sylvatica, aber auch Alnus sp., Betula sp. Und Sambucus sp. Die Befestigung in den Kleinen Karpaten bestand aus Quercus sp. Offenbar hatte die Vegetation der älteren Phase des Subboreals eine ähnliche Gehölzvertretung in den Waldgemeinschaften wie heute. Aus der Kyjatice-Kultur, die ebenfalls in das Subboreal-Klima entfällt, kennen wir aus der Ostslowakei Funde aus der Höhle im Fundort Háj: Ulmus sp., Carpinus sp., Fraxinus sp., cf. Prunus spinosa. Aus der Donauebene aus Velký Meder, Virt und Radvaň nad Dunajom, ebenfalls aus Bratislava, Teil Devin, das auch in die beginnende Region der Kleinen Karpaten gehört, sind Holzkohlenstückchen aus römischer Zeit bekannt, d. h. aus der Phase des Subatlantikums: Quercus sp., Ulmus sp., Acer sp., Carpinus betulus, Fraxinus sp., cf. Fagus sylvatica, Pomoideae, Corylus avelana, Cornus mas. Auch in den Lagen der Feutigen, landwirtschaftlich bearbeiteten Landschaft befanden sich im 4. Jh. u. Z. umfangreichere Waldbestände mit vorwiegender Eiche. Mehrere Funde bestanden aus ziemlich vermodertem Holz. Zu ihnen gehören Sargreste (Ulmus sp.) aus einem Grab des 11.-12. Jh. auf der Fundstelle in Bratislava-Devin, Lage Burg; Balken von einem Kirchendachstuhl in Červenica (cf. Abies alba) und der Holzeinbau einer Gruft in Slovenská Lupča (Avies alba). Auch in diesen Analysen hat sich die Erkenntnis bestätigt, daß auch kleine Fundkomplexe interessante Informationen über die Beziehung des Menschen zu den Pflanzen in archäologischen Zeitabschnitten bieten können.

NOVÉ NÁLEZY Z NEVERÍC

Milan Hanuliak

N e v e r i c e (okr. Zlaté Moravce), intravilán obce, mladšia doba rímska, včasný stredovek, sídliskový objekt, sídlisková vrstva, výkopové práce. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri výkopových prácach v jesenných mesiacoch 1999 porušil majiteľ pozemku F. Homola dva sídlisko-vé objekty. Z vykopanej zeminy zozbieral keramické nálezy. Prvotné informácie o nálezovej situácii neskôr doplnil o ďalšie podrobnosti.

O b j e k t 1, prerezaný výkopom, dosahoval na úrovni zistenia šírku takmer 200 cm. Mal lavórovite prehnuté dno, zapustené 40 cm do svetlo sfarbeného podložia. Jeho úroveň bola miestami pokrytá až 10 cm hrubou vrstvou dočervena prepálenej hliny. Na základe dostupných informácií bola výkopom zrejmé porušená časť predpecnej jamy šikmo sklonenej do kupolovej časti pece zahĺbenej v sprašovitom podloží. V sýtočiernej výplni objektu sa našlo šesť keramických fragmentov z 11.-12. stor. Pochádzajú z tela a hornej časti sčasti obtáčaných stredne veľkých hrncovitých nádob. Ich podhrdlie zdobila línia jamkovitých vrypov, šikmo naklonenej vlnovky, resp. nepatrné zvlnená obežná ryha. Na väčšom fragmente z ústia bol šikmo presekávaný okraj. Sivohnedý povrch črepov je mierne zdrsnený prímesou piesku (obr. 19: 2, 6, 7).

Zhodne datovaný o b j e k t 2 sa nachádzal zhruba 300 cm od prvého objektu. V profile výkopovej ryhy bol zachytený v dĺžke presahujúcej 450 cm. Jeho steny zvislo a súbežne klesali. Úroveň dna sa nezachytila. Nachádzala sa hlbšie ako spodná úroveň výkopovej ryhy, siahajúca 130 cm od úrovne terénu. V tomto prípade mohlo ísť o obytný objekt - najskôr zemnicu. V jej sýtočiernej výplni sa našlo 25 črepov. Pochádzajú zo stredne veľkých sčasti obtáčaných hrncovitých nádob s vytiahnutým ústím. Okraj je zaoblený, resp. mierne profilovaný. Tmavohnedý nezdobený povrch je zdrsnený vysokým obsahom piesku a drobných kamienkov (obr. 19: 4, 5). Poslednú skupinu získaného keramického súboru predstavuje 22 fragmentov z mladšej doby rímskej, nájdených akiste v sídliskovej vrstve. Ide o zvyšky nádob rôznych veľkostí, vyhotovených na kruhu z jemne plaveného materiálu svetlosivej farby. Jeden exemplár pochádza z misovitej, iný zo súdkovitej nádoby s vodorovne upraveným okrajom (obr. 19: 1, 3). Ďalšie dva čepy boli súčasťou malej tenkostennej misovitej nádobyky s ostro zalomeným telom.

Keramické nálezy zo získaného nálezového súboru z mladšej doby rímskej sú pribuzné s materiálom zozbieraným v r. 1988 M. Ruttkayom a V. Varsíkom pri prieskume katastra Neveric v rámci polohy 7 (*Ruttkay/Varsík 1990, 150*). Ak sú údaje o lokalizácii správne, môže ísť o súčasť rozsiahlejšieho sídliskového celku. Lokalita 8 je od tohto miesta vzdialenosť 500-600 m a leží na opačnom brehu potoka Drevenica. V rámci tejto boli nájdené aj nálezy z 10.-12. stor. V tomto prípade ide zrejmé o dva samostatné sídliskové areály osídlené v naslednej postupnosti.

Literatúra

Ruttkay/Varsík 1990 - M. Ruttkay/V. Varsík: Prieskum v okolí Neveric. AVANS 1989, 1990, 149-150.

NEUFUNDE AUS NEVERICE (Bez. Zlaté Moravce). Bei den Grabungsarbeiten am Nordrand des Gemeindeintravillans wurden zwei Siedlungsobjekte gestört. Es handelte sich offenbar um einen in die Lössunterlage eingetieften Kuppelofen und um ein Grubenhaus. Keramikmaterial datiert sie in das 11.-12. Jh. (Abb. 19: 2, 4-7). Aus der Siedlungsschicht stammen Scherben aus der jüngeren römischen Kaiserzeit (Abb. 19: 1, 3). Die beschriebenen Funde entsprechen beinahe dem Material, das im nahen Umkreis bei der Geländebegehung im J. 1988 aufgelesen wurde.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM VO ZVOLENE

Václav Hanuliak - Róbert Malček - Karol Pieta

Z v o l e n (okr. Zvolen), poloha Haputka, záchranný výskum, sídlisko, eneolit, neskôr doba bronzová, doba laténska, staršia doba rímska, stredovek (9-10. stor.). Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Sídlisko Haputka, tiež poloha nazývaná Na dráhach, leží na severom úpäti masívu Pustého hradu. Je to mierne terasovité návršie, tiahnuce sa pozdĺž toku rieky Slatina. Ako lokalita bola známa už v medzivojnovom období (*Richthofen 1928, 87; Beninger 1937, 42*). Početné povrchové nálezy sa v priebehu času dostali do viacerých zbierok (NM Wien, SNM Martin, LDM Zvolen). Pri stavebných akciách, týkajúcich sa budovania telesa cesty 50 v rámci južného obchvatu Zvolena, sa vykonalo viac záchranných odkrývok (P. Žebrák, M. Mácelová, P. Mosný), pričom sa získali doklady osídlenia z praveku (eneolit, mladšia doba bronzová), z doby laténskej a rímskej a zo včasného stredoveku.

Záchranný výskum v r. 1999 bol opäťovne vyvolaný investičnou činnosťou, preto sa odkrývka sústredila na plochu priamo ohrozenú zástavbou. Pod ornicou sa na väčšine plochy nachádzala vrstva s množstvom vápencového kamenia, v ktorej sa objavovala slovanská keramika, ako aj črepy z doby rímskej. Hlbšie, nad flovitym podložím, sa miestami narazilo na zvyšky sídliskových objektov s hlinenými podlahami, patriace do doby bronzovej. V jednom mieste sa hlbkovou sondou na podloží narazilo na zvyšky eneolitickej vrstvy s keramikou a štiepanou industriou. Z časových a kapacitných dôvodov sa vykopávky sústredili na západnú časť budúceho stavebného areálu, kde sa systematicky skúmala ucelená plocha s viacerými objektmi.

Opis nálezov

Železiarska pec

Kamenistá vrstva obsahovala veľa kusov železoviny a po vypracovaní tohto horizontu sa podarilo rozpoznať pomerne zle zachované zvyšky ohniška či pece a hutníckej piecky. Z ohniška či pece kruhového pôdorysu zostala časť hlineného výmazu, ktorý bol mimoriadne silne prepálený. Pre budovanie obvodového základu sa použili väčšie kamene, ale aj časť misky, datovanej do doby rímskej. V okoli ležali kusy trosky. Z taviacej piecky s priemerom 40 cm sa zachovala základňa so zvyškami stuhnej povrazovitej trosky a nepatrnej zvyšky stien. Piecka bola postavená na plochom pieskovcovom kameni. Štyri kolové jamy s výrazným kamenným obložením, ktoré sa jasne črtali vo vrstve, sú asi pozostatkami prestrešenia oboch zariadení. Predpokladáme, že ide o hutnícke zariadenie s vyhrievacím ohniškom a taviacou pecou pod jednoduchým prestrešením. Podla keramiky zo zásypu a okolitej vrstvy zrejme patrí na koniec staršej alebo na počiatok doby rímskej. Získané nálezy ani odobraté vzorky ešte neboli analyzované.

Objekty z mladšej až neskorej doby bronzovej:

Na viacerých miestach v rámci sondáži sa narazilo na fragmenty hlinených podláž stavieb patriacich podla sprievodnej keramiky do doby bronzovej. V západnej časti areálu sa podarilo vypracovať väčšiu časť hlinenej podlahy domu, ktorá bola súčasťou prekryté závalom mazanice pochádzajúcej zo stien stavby. Výskum tu zatiaľ nebol ukončený.

Záchranný výskum preukázal zastúpenie všetkých časových horizontov, zistených staršími zbermi. V povrchových vrstvách sa objavovali slovanské črepy, patriace približne do 9.-10. stor. Niekoľkými keramickými zlomkami je zastúpené osídlenie z mladšej alebo neskorej doby laténskej (črepy grafitových nádob) a z eneolitu. Pomerne veľká kolekcia nálezov patrí osídleniu z doby bronzovej, ktoré bezpochyby súvisí s opevnenou polohou na Pustom hrade, a jeho význam podčiarkujú broncové depoty, objavené v minulosti či už na mieste hradnej zrúcaniny alebo priamo na ploche skúmaného sídliska (*Furmánek/Kuka 1973*). Keramika nie je zatiaľ spracovaná a rádovo patrí do mladšej až neskorej doby bronzovej. Z kovových predmetov si pozornosť zaslúží kyjakovitá bronzová ihlica.

Materiál z doby rímskej je medzi nálezmi pomerne dobre zastúpený. Z menšej časti je to keramika z koncového stupňa púchovskej kultúry (2. stor.). Prevládajú zlomky nádob patriacich do okruhu podunajskej germánskej materiálnej kultúry. Vyskytli sa aj viaceré fragmenty keramiky rímsko-provinciálnej produkcie, okrem iného terry sigillaty. Črep sigillaty z rheinzabernských dielni sa na tomto nálezisku objavil už v minulosti (*Kuzmová/Roth 1988, 117-118*) a okrajový zlomok z nezdobenej misky typu Drag. 18/31 bol v zbierke G. Lehotského. Osada na Haputke patrí do sústavy osád na strednom Pohroní od Žiarskej kotliny po Slovenskú Lupču, kde sa paralelne vyskytuje mladšia keramika púchovskej kultúry, ale aj germánsky materiál z 2.-4. stor., pravdepodobne ako dôsledok zániku púchovského osídlenia a posunu germánskych sídlisk smerom na sever (*Pieta 1994*). Dôležitým objavom bolo odkrytie hutníckeho zariadenia, rádovo datovaného do 2.-3. stor. Terénne práce budú ukončené v r. 2000.

Literatúra

- Beninger 1937* - E. Beninger: Die germanischen Bodenfunde in der Slowakei. Reichenau/Leipzig 1937.
Furmánek/Kuka 1973 - V. Furmánek/P. Kuka: Bronzový depot piliňské kultury ze Zvolena. Arch. Rozhledy 25, 1973, 603-614.
Kuzmová/Roth 1988 - K. Kuzmová/P. Roth: Terra sigillata v barbariku. Nitra 1988.

Pieta 1994 - K. Pieta: Mittel- und Nordslowakei zur Zeit der Markomannenkriege. In: Markomannenkriege. Ursachen und Wirkungen. Brno 1994.

Richthofen 1928 - Bolko von Richthofen: Germanische Krausengefäße des 4. Jh. N.Chr. aus der Provinz Oberschlesien und ihre weitere Verbreitung. Mannus 6, 1928, 73-95.

RETTUNGSGRABUNG IN ZVOLEN. Am nördlichen Bergfuß von Pustý hrad erfolgte eine kurze Rettungsgrabung, die durch Bautätigkeit hervorgerufen war. Es ist eine bekannte Fundstelle, von wo in der Vergangenheit ein Bronzechortfund der Pilinyer Kultur und Terra sigillata-Bruchstücke gefunden wurden. Bei den Grabungsarbeiten erfaßte man hier Besiedlung aus dem Frühmittelalter (9.-10. Jh.), aus der jüngeren Latènezeit und aus dem Āneolithikum. An zwei Stellen erhielten sich in der Schicht über dem Liegenden Teile von Hausfußböden aus der jüngeren Bronzezeit. Am intensivsten vertreten ist Besiedlung aus der älteren und jüngeren römischen Zeit, nachgewiesen durch Keramik einbezogen mit Bruchstücken von provinzialrömischer Ware. Einen Beitrag bildet hauptsächlich die Freilegung einer metallurgischen Einrichtung, bestehend aus einem Eisenrost- und Schmelzofen unter einer gemeinsamen Überdachung. Nach Begleitkeramik gehört er an die Wende des 2.-3. Jh. n. Chr. In diesem Zeitabschnitt tauchten im mittleren Grantal zahlreiche Ansiedlungen auf – mit Funden aus der Endstufe der Besiedlung der Púchov-Kultur und mit Funden, die mit der germanischen Besiedlung der Südwestslowakei verknüpft sind, die in diesem Zeitabschnitt in Richtung nach Norden expandierte.

ZISŤOVACÍ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM ZANIKNUTÉHO KLÁŠTORA V RIMAVSKÝCH JANOVCIACH.

Erika Hrašková - Michal Šimkovič

Rimavské Janovce (okr. Rimavská Sobota), centrum obce, exteriér Kostola sv. Jána Krstiteľa, zaniknutý kláštor, zisťovací výskum, stredovek, novovek. Uložernie nálezov: Pamiatkový ústav Bratislava, Regionálne pracovisko Lučenec.

V rámci rozvoja výstavby obce sa pristúpilo k zisťovaciemu archeologickému výskumu na parcele priliehajúcej k románskemu Kostolu sv. Jána Krstiteľa, pri ktorom sa podla písomných prameňov nachádzal kláštor benediktínov. Zisťovacia sonda I je situovaná kolmo na severnú stenu lode kostola, v blízkosti severného, dnes zamurovaného portálu vedúceho pravdepodobne do areálu (podla doterajších zistení asi do krízovej chodby) kláštora. Z hornej časti jej výplne pochádzajú nálezy fragmentov keramiky, ľudské kosti a stavebná suf - plevové tehly (zachovaný exemplár 32x21x6 cm, jedna tehla má rytú značku), malta, kamene, klince, premiešané s hlinou, ktoré pochádzajú z vrstiev porušených drenážou. Vo východnom profile, v jeho severnej časti, sa pod touto vrstvou, tu hrubou len 15 cm, nachádza vrstva deštrukcie, skladajúca sa z tehál, malty a množstva fragmentov neglazovaných kachlič. Pod vrstvou fragmentov z deštrukcie, premiešanou s hlinou, sú do tmavohnedého fľového podložia zahĺbené hrobky (obr. 22.).

Prevažnú väčšinu drobných keramických fragmentov možno časovo zaradiť až do obdobia 16.-19. stor. Sú to zlomky hrncovitých nádob, tanierov a džbánov so žltou, tmavohnedou a zelenou glázrou, ako aj mladšia biela malovaná keramika.

Zlomky neglazovaných kachlič z bielej hliny nesú figurálne a rastlinné motívy, na základe ktorých ich analogicky možno datovať do počiatku 16. stor.

Pod vrstvami porušenými drenážnymi rúrkami bola v tmavohnedom fľovom podloží zachovaná hrobka (obr. 22: 1.) vybudovaná zo štyroch radov plevových tehál spájaných svetložltým flom; pôdrysný tvar kopíruje anatómiu ľudského tela. Na pozdĺžnych stenách hrobky sa v poslednom rade tehál nachádzajú dve protiahľadné plytké výseče slúžiace pravdepodobne na osadenie veka, ktoré sa nezachovalo. Výplň hrobu tvorila hnedočierna zemitá hлина so zlomkami pravekej keramiky, pravdepodobne zo staršej doby bronzovej (hatvanská kultúra). Na dne hrobu je uložená kostra dospelého jedinca s rukami zloženými v oblasti panvy, orientovaná V-Z, s hlavou na západ. V hrobe neboli zistené žiadne sprievodné nálezy. Južne, v bezprostrednej blízkosti vyššie spomínamej hrobky, sa našla časť ďalšej, dnes zničenej hrobky (obr. 22: 2.) vystavanej takisto z plevových tehál spájaných žltým mastným flom. Zachovaná je východná (spodná) časť severnej steny do výšky dvoch radov

tehál s neúplnou kostrou ľavej nohy a s prstovými článkami pravej nohy a ľavej ruky. Východne od vyššie spomínaných hrobiek je situovaná tretia tehlová hrobka (obr. 22: 3.) rovnakej konštrukcie a z rovnakého materiálu ako predchádzajúce. Zatiaľ je z nej viditeľné len torzo západnej (hornej) časti - jedna celá a jeden zlomok tehly posledného radu nad podložím a vrstvička ilu, ktorý spájal dnes už zničené tehly. Ďalšie pokračovanie hrobky prechádza pod profil sondy. Vo vnútornom priestore bola odkrytá časť lebky jedinca, ktorého ostatné časti tela sa rovnako ako zvyšok hrobky nachádzajú pod východným profilom sondy I. V západnom profile sa črtá hrobka (obr. 22: 4.) vybudovaná z čiastočne opracovaných väčších kameňov, prekrytá kamenným blokom. Vo východnom profile bola čiastočne odkrytá piata hrobka (obr. 22: 5.) vystavaná z opracovaných kamenných blokov, spájaných žltým mastným ilom. Táto hrobka bola čiastočne otvorená - bol odstránený jeden kamenný kváder zo západnej steny. Nachádza sa v nej kostra dospelého jedinca. Ďalší prieskum posledných troch popísaných hrobiek sa predpokladá v nasledujúcej výskumnej sezóne po rozšírení sondy I.

Okrem týchto hrobových nálezov boli v sonde I zistené ďalšie dva hrobové celky poškodené drenážou. Ani v jednom neboli objavené sprievodné nálezy. Datovanie hrobov je zatiaľ len orientačné a možné len u tehlových hrobiek, ktoré sú vybudované z plevových tehál. Tieto boli používané v románskom období (*Staník/Kvetanová 1998, 23*). Podľa stavu tehál, na ktorých sa nenachádzajú zvyšky malty a boli použité celé nepoškodené kusy, sa možno domnievať, že boli použité primárne, a teda v nich uložené kostrové pozostatky môžeme hypoteticky časovo zaradiť do románskeho obdobia.

Z murív odhalených v sonde sa ako najstaršie javí základové murivo severnej steny kostola, ktoré oproti lícu nadzemného muriva predstupuje o 12 cm. Základy sú z lomového kameňa zalieraného šedastou vápennou maltou. Čelná strana základov je licovaná a povrchovo upravená rozotieraním malty vytiečenej z ložných škár. V severnej časti sondy bolo odkryté základové murivo približne štvorcového pôdorysu, v strede sekundárne prefaté kanalizačnou ryhou (obr. 22: 6). Vzhľadom na silné poškodenie muriva a prilahlej stratigrafie nebolo možné zistieť ďalšie technologické znaky ani rámcové datovanie muriva. Pravdepodobne ide o základ piliera. Celkové vyhodnotenie zachovaných situácií na nadzemnej časti severnej steny kostola (portál s dvoma úrovňami dlážok, niekoľko radov káps) a nálezov v archeologickej sonde (základ piliera, hrobky) umožňuje celú situáciu interpretovať ako južnú časť ambitu kláštora. Charakter stavebnej deštrukcie tvoriacej výplň sondy (plevové tehly, absencia kameňa) umožňuje predpokladat, že kláštor bol postavený z tehál.

V zásype sondy sa našli aj dva architektonické články. Oba pochádzajú z vrstvy stavebnej deštrukcie. V prvom prípade ide o ľavú stojku gotického okna alebo portálu, profilovanú jednoduchým okosením, v pätku s prechodom do jednoduchej šikminy. Druhý článok je značne poškodený, pravdepodobne je to zlomok konzoly pôvodného oblúčkového vlysu kostola.

Ďalší výskum sa sústredí na zistenie pôdorysnej dispozície kláštora a získanie datovacieho materiálu k vzniku, existencii a zániku kláštorného komplexu. V súčasnosti sa začal aj archívny výskum pre poznanie dejín kláštora.

Literatúra

Staník/Kvetanová 1998 - I. Staník/G. Kvetanová: Nález staršej zaniknutej stavby na mieste františkánskeho kláštora v Trnave. In : Pamiatky Trnavy a Trnavského kraja. 2. Trnava 1998, 21-28.

ARCHÄOLOGISCHE FESTSTELLUNGSGRABUNG AUF DEM ABGEGANGENEN KLOSTER IN RIMAVSKÉ JANOVCE (Bez. Rimavská Sobota). Im Gemeindezentrum, Exterieur der Kirche Johannes des Täufers, untergegangenes Kloster, Feststellungsgrabung, Mittelalter, Neuzeit. Denkmalinstitut Bratislava, Regionale Arbeitsstelle Lučenec. Im Areal der Kirche Johannes des Täufers wurde eine archäologische Feststellungsgrabung durchgeführt. Der Schnitt I war senkrecht auf die Nordwand des Kirchenschiffes in der Nähe des nördlichen, heute vermauerten Portals situiert. Im oberen Teil ihrer Verfüllung befanden sich Funde von Keramikfragmenten, Menschenknochen und mit Lehm vermengter Bauschutt, die aus durch Drainage gestörten Schichten stammen. Im Nordteil des Ostprofils war unter dieser Schicht eine Destruktion aus Ziegeln, Mörtel und einer Menge von Kachelbruchstücken. Unter der Destruktionsschicht befanden sich in das dunkelbraune lehmige Liegende eingetiefte Gräfte. Der Großteil der Keramikfragmente ist zeitlich in das 16.-19 Jh. datierbar. Kachelbruchstücke aus weißem Ton mit figuraler und Pflanzenverzierung können nach Analogien in das beginnende 16. Jh. datiert werden. In die

lehmige Unterlage waren Gräfte eingetieft: Die Gräfte Nr. 1-3 sind aus mit Spreu gemagerten Ziegeln erbaut (Abb. 22: 1-3), die Gräfte Nr. 4 und 5 wieder aus bearbeiteten Steinen (Abb. 22: 4, 5) – außer ihnen wurden auch zwei gestörte Gräber freigelegt. Eine orientierungsmäßige Datierung ist nur bei den ziegelgemauerten Gräften möglich, die aus primär verwendeten Ziegeln mit Spreumagerung erbaut waren, die in romanischer Zeit verwendet wurden.

TISZAPOLGÁRSKE SÍDLISKO V ZALUŽICIACH

Róbert Hriž - Marián Vizdal

Zalужice (okr. Michalovce), časť Veľké Zalužice, poloha Pri hrádzi, starý eneolit, tiszapolgárska skupina, záchranný výskum, sídlisko. Uloženie nálezov: Katedra všeobecných dejín FF PU, Prešov.

V priestore JZ okraja bazéna Zemplínskej Šíravy, v blízkosti hrádza bola v jesenných mesiacoch r. 1997 na ploche 90x50 m zistená koncentrácia črepov a rohovcovej štiepanej industrie. V októbri 1999 boli v tomto priestore zistené štyri objekty, z ktorých dva boli odkryté (objekty 3/97 a 4/97; obr. 23).

O b j e k t 3/97 má nepravidelný obličkovitý tvar s orientáciou dlhšej osy v smere V-Z (dĺžka 250 cm). Steny východnej časti sa misovito zvažujú k rovnému dnu. Západná časť jamy je oddelená výstupkom. Z výplne pochádza tenkostenný, kvalitne vypracovaný keramický materiál, pochádzajúci z menších bikónických misovitých nádob s polkulovitými, resp. plochými obdĺžnikovitými výčnelkami (obr. 24: 3, 5, 6, 7).

O b j e k t 4/97 s pravidelné kruhovým pôdorysom (\varnothing 110 cm) predstavuje spodnú časť pece na vypalovanie keramiky. Zo dna boli vyzdvihnuté časti plochej kamennej platne a početný črepový materiál, väčšinou so stopami druhotného prepálenia až zdeformovania stien. Rekonštruovaná bola kónická miska s kolienkovitými uškami (obr. 24: 2) a dve malé misky bez výčnelkov (obr. 24: 1, 4).

Po Tibave a Lúčkach ide o tretiu tiszapolgársku lokalitu v podvihorlatskej oblasti.

TISZAPOLGÁR-SIEDLUNG IN ZALUŽICE (Bez. Michalovce). Im Raum des SW-Randes der Zemplínska Šírava konstatierte man bei der Geländebegehung im J. 1997 Spaltindustrie aus Hornstein und Scherbenmaterial der Tiszapolgár-Gruppe. Gefunden wurden im J. 1999 vier Objekte, von denen zwei untersucht wurden (Obj. 3/97, 4/97 – Abb. 23). Die kreisförmige Grube 4/97 dürfte der Unterteil eines Ofens zum Keramikbrennen gewesen sein. Rekonstruierbare Keramikformen aus den erwähnten Objekten bilden kleinere Schüsseln (Abb. 24: 1-7). Die Siedlung in Zalužice ist nach Tibava und Lúčky die dritte Tiszapolgár-Fundstelle in der Region unter dem Vihorlat.

PRAVEKÝ NÁLEZ ZO STAKČÍNA

Róbert Hriž - Marián Vizdal

Stakčín (okr. Snina), poloha Roviny za Chelcanovcom, pravobrežná terasa Cirochy, SV od obce, zber, neolit-eneolit(?). Uloženie nálezov: Katedra všeobecných dejín FF PU, Prešov.

Pri jesennej povrchovej prospekcii (8. septembra 1999) horného toku Cirochy sa na oráčine zisikal masívny, obojstranne retušovaný atypický ústup s výrazným bulbusom a konchoidnými kruhmi (obr. 25). Vyrobéný je zo šedočierneho menilitického rohovca s čiastočne zachovaným kortexom (dĺžka 47mm, max. š. 37mm). Pôvod suroviny možno hľadať v oblasti Nízkych Beskýd, a to konkrétnie na riečnych terasách Cirochy (napr. Dlhé nad Cirochou). Artefakt možno s určitou rezervou zaradiť do neolitu, resp. eneolitu. V oblasti hornej Cirochy ide o jeden z prvých exemplárov pravekej štiepanej industrie.

URZEITLICHER FUND AUS STAKČÍN (Bez. Snina). Als Lesefund gewann man ein Spaltindustriartefakt aus Menolithornstein (primärer Silizitrohstoff in der Region der Niederen Beskiden). Das Artefakt ist mit Vorbehalt in den Abschnitt des Neolithikum-Äneolithikums gewiesen (Abb. 25).

Z VÝSLEDKOV PROSPEKCIE NA HORNOM TOKU ONDAVY

Róbert Hriž - Marián Vizdal

Povrchové prieskumy v r. 1996-1999, vykonávané Katedrou všeobecných dejín FF PU v Prešove, boli zamerané na oblasť Ondavskej vrchoviny, a to v spolupráci s Archeologickým ústavom SAV v Nitre a Instytutom Archeologii JU v Krakove (obr. 1). Nadväzovali na polsko-slovenské prieskumy realizované od r. 1991. Spolu s autorom príspevku sa na prospekcii podielali aj J. Hriž a I. Kimák.

Získaný materiál bude po spracovaní uložený v študijnej zbierke Katedry všeobecných dejín FF PU v Prešove.

1. Dobroslav (okr. Svidník), západne od obce, ostroh nad nepomenovaným potôčikom, lavostranným prítokom Kapišovky. V tejto polohe našiel I. Kimák črep z nádoby so stopami výzdoby bukovohorskej kultúry a tri kamenné artefakty vyrobene z rohovca, radiolaritu a menilitického rohovca (obr. 26: 1, 2).

2. Kečkovec (okr. Svidník), severne od obce, na lesnej ceste blízko potoka, náhodný nález strednej časti čepele s pravostrannou pracovnou retušou, na dorzálnej strane s čiastočne zachovaným kortexom, vyrobenej z bielo patinovaného rohovca, mladý paleolit-gravettien. Určil L. Bánesz (obr. 26: 3)

3. Krúčov (okr. Stropkov), pri ceste Stropkov - Giraltovce, na východnom svahu v polohe Pod lipou, nález obsidiánovej čepele, obojstranne retušovanej, s oblúkovite odlomeným vrcholom, priležitosťne použitelnej ako škrabadlo, neolit-bukovohorská kultúra(?) - určil L. Bánesz (obr. 26: 4)

4. Miňovce (okr. Stropkov), lavostranná terasa Ondavy, západne od cesty Stropkov - Vranov nad Topľou, Lúčky, zber. Nález štiepanej kamennej industrie vyrobenej z radiolaritu, obsidiánu, rohovca a jadra zo šedohnedého ilovca. Neolit - určil L. Bánesz. Nevýrazný črep-neolit(?)

5. Vyšný Orlič (okr. Svidník), lavostranná terasa Ondavy, na úpätí JV svahu pri ceste Svidník - Bardejov, poloha Paščné, zber, neolit, výrobný ateliér. Na oráčine sa niekoľkonásobnými zbermi získalo 48 štiepaných artefaktov vyrobenej prevažne z okruhliakov nadkarpatských rohovcov, menej z radiolaritu a menilitického rohovca a z iných surovín. Našli sa jadra a ich zvyšky, nástroje, ústupy, rohovcová surovina. Určil L. Bánesz.

Systematický povrchový priestor priniesol v širšom chronologickom meradle celý rad nových poznatkov o rozsahu pravekého a včasnohistorického osídlenia, pričom preukázal jeho väčšiu intenzitu. Po odbornom spracovaní budú publikované ostatné nálezy.

VON ERGEBNISSEN DER PROSPEKTION AM OBERLAUF DER ONDAVA. In den J. 1996-1999 realisierte der Lehrstuhl der allgemeinen Geschichte der FF PU in Prešov Geländebegehungen im Oberlaufgebiet der Ondava (Abb. 26). Dobroslava (Bez. Svidník), Besiedlung aus dem mittleren Neolithikum - Bükk Kultur (Abb. 26: 1, 2). Kečkovec (Bez. Svidník), Einzelfund vom Mittelteil einer Klinge aus weißpatiniertem Hornstein - Gravettien (Abb. 26: 3). Krúčov (Bez. Stropkov), Fund einer beidseitig retuschierten Obsidianklinge, Neolithikum - Bükk Kultur? (Abb. 26: 4). Miňovce (Bez. Stropkov), Spaltindustrie (10 St.), hergestellt aus verschiedenen Rohstoffen (Radiolarit, Obsidian, Hornstein, Schieferton). Fund einer atypischen Scherbe. Die Kollektion ist mit Vorbehalt in das Neolithikum gereiht. Vyšný Orlič (Bez. Svidník), eine Kollektion (48 St.) von Silexspaltindustrie, die in Anbetracht der Fundumstände als ein Atelier betrachtet werden kann - Neolithikum. Die Ergebnisse der Geländebegehungen bedeuten eine Bestätigung von Indizien über eine intensive Besiedlung der Region des Ondava-Oberlaufes in mehreren urzeitlichen Epochen.

NOVÁ PALEOLITICKÁ LOKALITA V POVODÍ STREDNEJ ONDAVY

Lubomíra Kaminská

Ondavské Matiašovce (okr. Vranov nad Topľou), poloha Štvrté, štiepaná kamenná industria mladopaleolitickej aurignacienskej kultúry zo zberu P. Zubku. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Výskumné pracovné stredisko, Košice.

Lokalita sa nachádza na vrchole svahu Štvrté a tesne pod ním, so sklonom k JZ, ktorý sa dvíha z lavobrežnej terasy Ondavy v nadm. v. okolo 210 m.

Počas prieskumu tejto polohy v septembri 1999 zozbieraná P. Zubko mladopaleolitickú štiepanú kamennú industriu. Artefakty sú vyrobené z hnedého rohovca, ktorého zdroje poznáme z katastra nedalekého Nižného Hrabovca, ležiaceho na Pozdišovskej štrkovej formácii, ktorá ich obsahuje. Industria je tvorená plochým jadrom s upravenou úderovou plochou, načatým jadrom s upravenou úderovou plochou, načatým jadrom s niekolkými stopami úderov, dvoma ústupmi a kusom neopracovanej suroviny.

Napriek tomu, že zozbieraná industria je málopočetná a bez výrazných nástrojov, môžeme ju celkom spoloahlivo zaradiť k aurignacienskej kultúre, najskôr k jej najmladšej, epiaurignacienskej fáze. Spôsob opracovania jadier i použitá surovina je analogická s nálezmi aurignacienu až epiaurignacienu z lokalít, ktoré sa tiahnu na Pozdišovskom chrbte južne od Ondavských Matiašoviec, hlavne v Nižnom Hrabovci (Kaminská 1998).

Literatúra

Kaminská 1998 - L. Kaminská: Paleolitické osídlenie stredného toku Ondavy. In: Archeológia v múzeách. Poprad 1998, 34-37.

NEUE PALÄOLITHISCHE FUNDSTELLE IM MITTELLAUFGBEIT DER ONDAVA. Ondavské Matiašovce, Lage Štvrté, Silexspaltindustrie, Aurignaciens, Lesefunde P. Zubka. Aus Lesefunden am Hügel und unter ihm stammen zwei angefangene Kernstücke mit bearbeiteter Schlagfläche, ein weiterer begonnener Kern, zwei Abschläge und ein Stück unbearbeiteten Rohstoffes. Alle sind aus braunem Hornstein, dessen Lagerstätten sich in den Schottern des unweiten Pozdišovce-Rückens befinden. Die Industrie entspricht den Funden des Aurignaciens bzw. Epiaurignaciens von den Fundstellen südlich von Ondavské Matiašovce, mit dem Zentrum in Nižný Hrabovec.

ZISŤOVACÍ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM VO VELKÝCH CHYNDICIACH

Slavomír Katkin

Veľké Chyndice (okr. Nitra), rím.-kat. Kostol Narodenia Panny Márie, sakristia, zisťovací archeologický výskum, stredovek – 13. stor.

Počas prebiehajúcej rekonštrukcie objektu bol za pomoci Obecného úradu Veľké Chyndice dňa 7. júna 1999 uskutočnený zisťovací archeologický výskum. Cieľom výskumu bolo potvrdiť zistenie autorov stavebno-historického výskumu (Zrubcová/Bóna 1997), že v druhej vývojovej etape (prvá etapa - prvá tretina 13. stor.), ktorá nie je bližšie datovaná, ale predchádza renesančnej vývojovej etape a obnovie kostola po r. 1576, bola k severnej stene románskej apsydy pristavaná sakristia. Jej existenciu dokladá vstupný otvor so špaletami, rozširujúcimi sa smerom von, a odtlačok po strešnej konštrukcii zapustenej do východného múru lode. Vstup bol neskôr zvýšený a počas barokovej prestavby kostola zamurovaný. Funkciu sakristie prevzala románska apida (Zrubcová/Bóna 1997, 12-13).

Po druhej vývojovej etape mal objekt pôvodnú dispozíciu jednolodového kostola s podkovovitou apsidou, ktorá bola na severnej strane rozšírená prístavbou sakristie. Jej pôdorys a presnejšie chronologické zaradenie mohol potvrdiť len zisťovací archeologický výskum.

Sonda 1/99 bola vytýčená v priestore apsydy, severným smerom od uvedeného vstupného otvoru kolmo cez okolity terén (úsek 2) a východným smerom popri stene apsydy (úsek 1). Šírka rezu (obr. 27) 0,50 m.

V úseku 2 sondy 1/99, vo vzdialosti približne 3,40 m od apsydy, bol v hĺbke 0,28 m odkrytý čiastočne deštrúovaný základ sakristie. Šírka mýru 0,46m, zachovaná výška 0,40m. V blízkosti vstupného otvoru bol v sôde zachytený pravdepodobne fragment tehlovej podlahy sakristie. V úseku 2 sondy 1/99 neboli získané archeologické nálezové materiály.

V úseku 1 sondy 1/99 bolo odkryté základové murivo románskej apsydy. V severnom profile tohto úseku bolo možné sledovať priebeh sakristie. Priame napojenie sakristie na apsidu nebolo odkryté, pravdepodobne v mädšom období došlo v tomto úseku k jej rozobratiu.

Zistovací archeologický výskum potvrdil prítomnosť mädšej sakristie pri severnej stene románskej apsydy, otázka presnejšieho časového určenia druhej etapy vzhľadom na absenciu nálezového materiálu nebola vyriešená.

Literatúra

- Katkin 2000* - S. Katkin: Veľké Chyndice - rím.-kat. Kostol Narodenia Panny Márie. Archeologický výskum v r. 1999. Nálezová správa. PÚ Bratislava 2000.
Zrubcová/Bóna 1996 - S. Zrubcová/M. Bóna: Veľké Chyndice - rím.-kat. Kostol Narodenia P. Márie. Predbežná správa z pamiatkového výskumu fasád z r. 1995-96. NPCK Bratislava, SPÚ Krajské stredisko Nitra 1996.
Zrubcová/Bóna 1997 - S. Zrubcová/M. Bóna: Veľké Chyndice - rím.-kat. Kostol Narodenia P. Márie. Pamiatkový výskum. NPCK Bratislava, SÚPK Krajské stredisko Nitra 1997.

ARCHÄOLOGISCHE FESTSTELLUNGSGRABUNG IN VELKÉ CHYNDICE (Bez. Nitra). Römisch-katholische Kirche Mariä Geburt, Sakristei, archäologische Feststellungsgrabung, Mittelalter – 13. Jh. Die archäologische Feststellungsgrabung im Zusammenhang der verlaufenden Rekonstruktion der Kirche bestätigte die Feststellungen der Autoren der baugeschichtlichen Untersuchung, daß in der zweiten Entwicklungsetappe (1. Etappe – erstes Drittel des 13. Jh.) – die wegen fehlenden archäo-logischen Fundmaterials nicht näher datiert ist, eine Renaissance-Entwicklungsetappe – und ebenfalls eine Erneuerung der Kirche nach dem J. 1576 durchmachte, an die Nordwand der romanischen Apsis eine Sakristei angebaut wurde.

VÝSLEDKY VÝSKUMU ARCHÍVNEHO KRÍDLA HRADU V BOJNICIACH

Slavomír Katkin – Martin Bóna

B o j n i c e (okr. Prievidza), vnútorný hrad - Archívne krídlo, palác, obvodová hradba horného hradu, predstihový archeologický výskum, stredovek - 15. stor., novovek. Uloženie nálezov: Pamiatkový ústav, Regionálne stredisko, Nitra.

Archívne krídlo tvorí severnú zástavbu horného hradu a vypĺňa priestor medzi rondelom a schodiskovou vežou (obr. 28). Z pôvodne viacpodlažného obytného krídla zostala po romantickej prestavbe len prízemná zneprístupnená časť, zakončená terasou s cimburími. Stavebno-historickými výskumami, realizovanými od r. 1994, bola pod terasou okrem ďalšej odkrytie aj menšia spojovacia miestnosť trojuholníkového pôdorysu (obr. 29A). Ako sa po odkryvoch v r. 1995-1996 ukázalo, miestnosť bola z juhu sprístupnená hrotitým kamenným portálom, ako aj jednoramenným kamenným schodiskom v západnej stene, ktoré viedlo na vyššie podlažie. Do miestnosti zároveň zo severu ústil vstup do prevétu. Miestnosť mala hrubú maltovú dlážku. Po jej odstránení a prehľbení zasypaného priestoru sa odkryli koruny ďalších dvoch murív, vymedzujúcich ďalšiu menšiu trojuholníkovú priestor so stranami 2,4 -1,4 -1,8 m (Bóna 1999, 2).

Cielom archeologického výskumu, realizovaného v termíne 16.-20.8.1999, bolo dokončenie odkrytie uvedeného menšieho priestoru. Vyberanie kamenno-sutinového zásypu prebiehalo počas stavebno-historického výskumu od jari 1999, bez trvalej prítomnosti archeológa.

Východnejšie odkryté murivo patrilo k základovej konštrukcii steny paláca s hrotitým portálom. Pri severnom ukončení sa základ bez previazania napájal na ďalšie staršie murivo (pravdepodobne murovanú ochodzu obvodovej hradby horného hradu). Koruna je zachovaná do výšky koruny zá-

kladového muriva paláca. JZ časť odkrytého priestoru ohraničuje ranorenesančné nelíčované základové murivo so zatočeným priebehom (Bóna 1999, 3).

Terén bol v tomto priestore prehĺbený do úrovne približne 4 m. Išlo o navážky, obsahujúce množstvo kameňa a stavebnej sute, ktoré sú dokladom predchádzajúcich búracích prác a do ktorých bolo založené murivo paláca. V hĺbke 1,52 m pod korunou základu steny paláca bola objavená tenká maltová vrstva s uhlíkmi, bez archeologického nálezového materiálu. Bola porušená základovým murivom gotického paláca a priľahlým ranorenesančným základovým murivom (obr. 30B). Mohlo by ísť o jednu fázu navážok, kedy v tejto úrovni mohla byť pochôdzna vrstva terénu pri hradbe, avšak vzhľadom na absenciu archeologického nálezového materiálu bez možnosti presnejšieho časového určenia.

Keramický nálezový materiál bol získaný v prevažnej miere zberom počas vyberania zásypu v období, kedy na lokalite neboli prítomní archeológ. Ide prevažne o tehlovočervenú a bielu keramiku, v ojedinelých prípadoch so žltou glazúrou z vnútornej strany. V menšej miere je zastúpená aj sivá keramika, fragmenty kachlic, ako i obojstranne glazovaná keramika. Prevažnú väčšinu keramického nálezového materiálu môžeme zaradiť do 15. stor.

Literatúra

- Bóna 1996 - M. Bóna: Bojnice-hrad, NKP. Čiastkový pamiatkový výskum Archívneho krídla. Nálezová správa za rok 1995. Archív PÚ Bratislava. Bojnice 1996.
 Bóna 1999 - M. Bóna: Bojnice-hrad, NKP. Čiastkový stavebno-historický výskum Archívneho krídla. Stručná nálezová správa za rok 1999. Archív PÚ Bratislava. Nitra 1999.

ERGEBNISSE DER UNTERSUCHUNG DES ARCHIVFLÜGELS AUF DER BURG IN BOJNICE. Bojnice (Bez. Prievidza), innere Burg – Archivflügel, Palast, Umfassungsmauer der oberen Burg, archäologische Vorsprungsgrabung, Mittelalter – 15. Jh., Neuzeit. Unterbringung der Funde: Denkmalinstitut, Regionales Zentrum Nitra. Im Zusammenhang mit der Durchführung der baugeschichtlichen Untersuchung erfolgte im J. 1999 auch eine archäologische Grabung im Archivflügel, der die nördliche Bebauung der oberen Burg bildet und den Raum zwischen dem Rondell und dem Turm ausfüllt. Untersucht wurde ein kleiner Verbindungsraum dreieckigen Grundrisses (Abb. 29A). Das als Lesefunde gewonnene Keramikmaterial wird in das 15. Jh. datiert.

VÝSLEDKY VÝSKUMU AREÁLU RENESANČNÉHO KAŠIELA V NITRIANSKEJ STREDE

Slavomír Katkin - Martin Bóna

Nitrianska Streda (okr. Topoľčany), renesančný kašiel, nárožná bašta, záchranný archeologický výskum, 15.-17. stor. Uloženie nálezov: Pamiatkový ústav, Regionálne stredisko, Nitra.

Plánovaný výkop stavebnej jamy v blízkosti SZ nárožia opevneného areálu umožnil v dňoch 20.-21. apríla 1999 overiť predpoklad nárožnej valcovej bašty, aká sa v solitérnej podobe prestavaného altánku zachovala v parku a v úplne prestavanej podobe v SV nároží opevneného areálu. Na základe doterajších výsledkov stavebno-historických výskumov možno vznik opevnenia okolo kašielu priradiť k niektornej z dvoch identifikovaných renesančných stavebných etáp kašielu zo 17. stor.

Zemným mechanizmom odkryté základové murivo predpoklad potvrdilo a umožnilo kresovo rekonštruovať rozmery bašty. Základovým murivom šírky 60 cm a rekonštruovaným vnútorným priemerom asi 3m sa odkrytá bašta bliži rozmerom zmienenej JZ zachovanej bašty s hrubkou muriva 67 cm a s vnútorným priemerom 2,67 m, ako aj rozmerom prestavanej SV bašty so 66 cm hrubými stenami a vnútorným priemerom 2,87 m. Základové kamenné murivo bolo previazané so základom prilahlej hradby. V mieste styku s hradbou sa zachovala aj časť nadzákladového muriva bašty výšky 50 cm. Základové murivo malo výšku približne 70 cm. Zachovaná koruna nelíčovaného základového muriva prilahlej renesančnej hradby, dokladajúca niveletu súdobého terénu, umožnila zistiť pôvodnú výšku odkrytej strielne voči súdobému vonkajšiemu terénu, ktorá činila okolo 120 cm. Zároveň sa tým zistili navážky vonkajšieho terénu, ktorý prevyšoval v čase výskumu pôvodnú renesančnú niveletu o 60 cm. Usudzujúc podľa úrovne odkrytej

niky ďalšej strielne, navážky vo vnútri opevneného areálu prevýšili pôvodnú niveletu o 80-100 cm. Sondami na statické posúdenie únosnosti renesančného opevnenia boli zistené pôvodné nivelety základov a výška mladších navážok. Sondami situovanými k západnej hradbe opevnenia sa zistilo, že koruna základového nelicovaného muriva je v hĺbke 85 cm pod úrovňou vnútorného a v hĺbke 60 cm pod úrovňou vonkajšieho terénu. Výška samotného základu tejto hradby činila len 70 cm. Ďalšia sonda v blízkosti SV nárožnej vežičky ukázala, že koruna šikmo vybiehajúceho základu hradby je v hĺbke 115 cm pod dnešným terénom a výška samotného základu predstavovala min. 100 cm.

Vzhľadom na charakter výskumu bol nálezový materiál získaný prevažne zberom, a preto pri datovaní nárožnej valcovej bašty možno nadalej vychádzať len z výsledkov stavebno-historického výskumu. Keramický materiál obsahoval prevažne hrncovité nádoby s rovnakými odtieňmi tehlovo-červenej farby ako i fragment panvice – trojnožky so zelenou glazúrou z vnútornej strany. Prevažuje keramická produkcia z 15. stor. Zastúpený je aj jeden praveký hrubostenný črep s drsným čiernym povrhom, bez bližšieho chronologického určenia.

ERGEBNISSE DER GRABUNG IM AREAL DES RENAISSANCEKASTELLS IN NITRIANSKA STREDA. Nitrianska Streda (Bez. Topoľčany), Kastell, Eckbastei, archäologische Rettungsgrabung, 15.-17. Jh. Unterbringung der Funde: Denkmalinstitut, Regionales Zentrum Nitra. Die archäologische Grabung bestätigte die Voraussetzung über eine zylindrische Eckbastei in der Nordwestecke des befestigten Kas-tellareals, die sich in solitärer Form eines umgebauten Altars im Park erhielt und in völlig umgebauter Form in der Nordostecke des befestigten Areals. Seine Entstehung reihen wir auf Grundlage der baugeschichtlichen Erforschung zu irgendeiner der beiden identifizierten Renaissance-Bauetappen des Kastells aus dem 17. Jh. Die Fundamentmauern der Bastei waren 60 cm breit und der rekonstruierte Innendurchmesser des Baues betrug ca. 3 m.

TRETIA SEZÓNA VÝSKUMU KAŠIELA V NOVÁKOCH-LASKÁRI

Slavomír Katkin - Martin Bóna

No váky (okr. Prievidza), časť Laskár, kašiel, opevnenie feudálneho sídla, predstihový archeologický výskum, 15.-18. stor.

V súvislosti s prebiehajúcou asanáciou objektu kašiel bol investorom (Hornonitrianske bane Prievidza, a. s. odštepný závod Nováky), v dňoch 24.-26.8.1999 poskytnutý zemný mechanizmus s cieľom doriešiť otázku opevnenia sídla, ktorého fragmenty boli zachytené v r. 1998 (Katkin 1998).

V rezoch 1-3/98 (obr. 31: a-c) bolo odokryté murivo so šírkou 120 - 160 cm. Murivo v reze 4/98 (obr. 31: d) sa svojou šírkou približne 230 cm odlišovalo od opevnenia zachyteného v rezoch 1-3/98. Na základe analýzy muriva, spôsobu vyhotovenia a použitého materiálu pokladáme odkryté opevnenie za jednu etapu, ktorá súvisí s najstarším stredovekým objektom, zisteným pamiatkovým a archeologickým výskumom (15. stor.). Zánik opevnenia datujeme do druhej polovice 15. - začiatku 16. stor. V rezoch 1-3/98 bolo možné sledovať priebeh mladšej priekopy so šírkou 5-6 m zo 16.-18. stor. (obr. 31: e), ktorá pravdepodobne nadviazala na staršiu priekopu patriaci k murovanému opevneniu a bola neskôr rekonštruovaná, prípadne rozšírená.

Archeologický výskum a dokumentovanie nálezovej situácie bolo, podobne ako v r. 1996-1998, sťažené spodnej vodou, zaplavujúcou sondy ihned po vykopaní.

V r. 1999 bol pred vstupným schodiskom do kašielu odkrytý fragment zalomeného muriva so šírkou približne 1 m (obr. 31: f), ktoré podľa použitého stavebného materiálu možno priradiť k najstarším architektúram zisteným archeologickým výskumom v suteréne kašielu (miestnosť 4-7, 10) a stavebno-historickým výskumom na prízemí (obr. 31: g). Zistené murivá široké približne 1 m sú len zvyškami pôdorysne neucelene zachyteného stavebného komplexu, z ktorého sa zreteľnejšie črtajú dva obdĺžnikovité priestory objektu s odkrytým SV nárožím. Archeologicky doložený násilný zánik opevnenia najstaršieho sídla znamenal zrejmé aj zničenie väčšiny jeho zástavby. V priestore zalomeného muriva neboli získané archeologické nálezové materiály.

Ďalšími archeologickými sondami, situovanými v nadváznosti na rez 3/98 do priestoru západne od kaštiela (obr. 31: c), sa našli základy murovaného opevnenia šírky 160 cm, ktorého súvis s opísanou najstaršou zástavbou predpokladáme podľa zhodnosti stavebného a spojivového materiálu. Opevnenie prebiehalo vo vzdialosti približne 4-6 m od budovy kaštiela (obr. 31: h).

V súvislosti s počiatkami nižinného opevneného sídla vo vlastníctve miestnych zemanov je na úrovni doterajších poznatkov problematické zaradenie nálezu 200-230 cm širokého základu kamenného muriva, odkrytého pred JZ nárožím kaštiela (obr. 31: i). Časť muriva bola odkrytá už v r. 1998 v reze 4/98 (obr. 31: d). Murivo vybiehalo v linii západnej fasády južným smerom a vo vzdialosti asi 12 m sa zlomilo na východ, kde prerušilo priebeh pravdepodobne staršieho opísaného muriva. Žiaľ, rýchle zatápanie sond a destrukcia profilov neumožnili datovanie muriva. Na základe nálezovej situácie predpokladáme mladší pôvod staršieho muriva, avšak jeho chronologický vzťah k nasledným stavebným etapám sídla môže vyriešiť len ďalší archeologický výskum. Výskum v JZ priestore kaštiela už totiž neboli z časových dôvodov realizovaný, a tak nebolo možné sledovať priebeh muriva severným smerom.

K presnejšiemu datovaniu opísaných renesančných úprav, ktoré zmenili výzor neskorostredovekého zemianskeho sídla na reprezentačný kaštieľ, ako aj k objasneniu charakteru nového vonkajšieho opevnenia prispel nález maľby v interieri prízemia veže. Maľba s vyznačeným datovaním do r. 1589 zachytáva s veľkou pravdepodobnosťou štylizovanú a schematizovanú panorámu laskárskeho kaštiela. Hradba je členená klúčovými strieľňami a v jej strede je zakreslená hlavná vstupná brána. V ľavom ukončení hradby je vyznačený bastión s nárožnou strážnou vežičkou. Z kresby usudzujeme, že ide o schematické znázormenie laskárskeho kaštiela po opísanej renesančnej prestavbe na sklonku 16. stor. Nasvedčuje tomu nijelen dvojpodlažnosť zakreslenej budovy, ústredné situovanie hodinovej veže, ktorá bola v baroku prestavaná na zvonovú, ale aj opevnenie s bastiónmi, ktoré je tiež doložené na mape z Jozefínskeho mapovania v r. 1782-85. Podľa tejto mapy opevnenie obkolesovalo budovu kaštiela zo všetkých strán a malo pravidelný obdĺžnikový pôdorys. Na nárožiach opevnenia sú zakreslené vybiehajúce bastióny alebo bašty. Na základe opisu opevnenia kaštiela z r. 1788 sa opevnenie skladalo až z dvoch múrov, medzi ktorými sa nachádzala vodná priekopa (*Kubasák 1976, 28*). Kresba na mape ukazuje, že hradbový mûr s bastiónmi bol vonkajší, pretože další vyznačený mûr obkolesoval kaštieľ v menšom odstupe.

Archeologicke sondy, situované v okolí kaštiela kvôli zisteniu priebehu renesančného opevnenia, zachytili 150 cm široké murivo vo vzdialosti asi 26 m južne od kaštiela (predĺženie rezu 4/98 - obr. 31: j). V profile výkopu bola zaznamenaná priekopa situovaná z vonkajšej strany mûra. Pravdepodobne išlo o vnútorný mûr vymedzujúci spomínanú vodnú priekopu. Ďalšou sondou východne od kaštiela sa zistila priekopa spolu s vonkajším mûrom vzdialenosť asi 16 m od východného priečelia. Sondážou v severnom predpolí kaštiela (predĺženie rezu 1/98 SZ smerom - obr. 31: a) sa sice nepodarilo zachytiť žiadne náznaky novovekého opevnenia, avšak malá vrstva sedimentov na dne stredovekej priekopy naznačuje jej krátku existenciu a priebeh novšej možno teda očakávať vo väčšej vzdialosti od kaštiela. Rýchla destrukcia profilov sond a presakovanie spodnej vody zneumožnili dokumentovanie a tiež možné datovanie nájdených zvyškov murív. Predpokladáme však, že súvisia s renesančným opevnením kaštiela, keďže na východnej strane už rešpektujú nové renesančné krídlo rozšíreného stredovekého traktu. Len ďalšou sondážou by bolo možné potvrdiť tento predpoklad a zmapovať celý priebeh opevnenia, ako aj zistiť charakter jeho nárožných bastiónov, prípadne i nárožných veží, ako to naznačuje kresba kaštieľa z r. 1589.

Pevnostný charakter si kaštieľ zachoval až do sklonku 18. stor., kedy prebehla jeho neskorobaroková prestavba. Podľa archívnych prameňov došlo v r. 1799 k odstráneniu vnútorného mûra priekopy, ktorá sa odvodnila a premenila na záhradu a park. Ďalej sa uvádzajú likvidácia padacieho mostu a vstupnej vežičky v obvode vonkajšieho mûra. Počas prestavby bol vybudovaný nový prístupový dvojoblúkový kamenný most (*Sedlák/Melníková/Đurina 1976, 84-85*).

Literatúra

- Katkin 1998* - S. Katkin: Nováky-Laskár. Kaštieľ. Výsledky archeologického výskumu v r. 1998. Náležová správa. Archív AÚ SAV Nitra. Nitra 1998.
Kubasák 1976 - L. Kubasák: Laskár - pramene k dejinám kaštieľa v 18. storočí. Pamiatky a Príroda 3, 28-29.

Sedlák/Melníková/Ďurina 1976 – F. Sedlák/M. Melníková/A. Ďurina: Nováky kedysi a dnes. Martin 1976.

DRITTE GRABUNGSSAISON DES KASTELLS IN NOVÁKY-LASKÁR. Nováky (Bez. Prievidza), Teil Laskár, Kastell, Befestigung eines Feudalsitzes, archäologische Vorsprungsgrabung, 15.-18. Jh. Im Zusammenhang mit der Assanierung des Kastells erfolgten Feststellungsschnitte im Umkreis des Objektes mit dem Ziel, die Frage der Befestigung zu lösen, deren Teile schon im J. 1998 erfaßt wurden. Freigelegt wurden vor der Eingangstreppe in das Kastell das Fragment einer geknickten Mauer von 1 m Breite (Abb. 31: f) und westlich des Objektes Fundamente der Befestigung von 1,60 m Breite (Abb. 31: h); zuweisbar sind diese zu den ältesten, durch archäologische und baugeschichtliche Untersuchungen im Souterrain im Erdgeschoss und im Umkreis des Kastells in den J. 1996-1998 festgestellten Architekturen (Abb. 31: a-c, g) mit der Datierung in das 15. Jh. Es handelt sich um Reste eines im Grundriss nicht geschlossenen erfaßten Baukomplexes, von welchem sich deutlicher zwei rechteckige Räume des Objektes mit der freigelegten Nordostecke skizzieren. Freigelegt wurde vor der Südwestecke des Kastells ein 2,30 m breites Fundament einer Steinmauer (Abb. 31: i, d), das in der Linie der Westfassade in südlicher Richtung vorspringt und in ca. 12 m Entfernung nach Osten abknickt und das ältere beschriebene Mauerwerk unterbricht. Seine genauere chronologische Bestimmung ist nicht möglich, die Beziehung zu den nachfolgenden Bauteppen kann nur eine weitere archäologische Grabung lösen. Die archäologischen Schnitte im Umkreis des Kastells zwecks Feststellung des Verlaufes der Renaissance-Befestigung erfaßten ein 1,50 m breites Mauerwerk in ca. 26 m Entfernung südlich des Objektes (Abb. 31: j). Im Profil der Ausschachtung erfaßte man einen Graben von der Außenseite der Mauer. Wahrscheinlich handelte es sich um die Innenmauer, welche den erwähnten Wassergraben begrenzte. Mit einem weiteren Schnitt östlich des Kastells konstatierte man einen Graben zusammen mit der Außenmauer in etwa 16 m Entfernung von der Ostfassade.

NOVÉ POZNATKY K ROZSAHU RÍMSKO-GERMÁNSKEJ USADLOSTI CÍFER-PÁC

Titus Kolník - Ján Rajtár - Ján Tirpák

Cífer (okr. Trnava), miestna časť Páč, poloha Nad mlynom, doba rímska, germánske sídlisko, rímsko-germánska usadlosť, povrchový zber, geofyzikálny prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

So zámerom overiť za pomocí výkonných detektorov kovov mieru predpokladaného úniku drobných kovových predmetov pri terénnom výskume (realizovanom bez možnosti využívania tejto prístrojovej techniky) vykonali sme dňa 20. apríla 1999 prieskum na lokalite Nad mlynom v Cíferi-Páci. Nás prieskum detektormi kovov sme zacieliili na plochu systematicky skúmanú v r. 1969-1980, ktorá bola po ukončení terénneho výskumu uvedená do pôvodného stavu a následne sústavne po-inohospodársky obrábaná.

Pri dôslednom celodenom prieskume pooranej pôdy v priestore stavieb I a II (s murovanými základmi) a v ich bezprostrednom okolí sme našli iba početné železné klince (len malá časť je pravdepodobne z doby rímskej) a množstvo rôznych novovekých kovových predmetov (najmä početné úlomky z delostreleckých granátov a min z druhej svetovej vojny), ako aj tri novoveké mince.

Prekvapilo nás, že sa nepodarilo nájsť ani jednu mincu z doby rímskej, ani žiadnu sponu, hoci výskyt nálezov, ktoré unikli pozornosti výkopcov musíme zákonite predpokladať. Presvedčili sme sa však o relatívne dokladnom a úspešnom prehliadaní zeminy v priebehu vykopávok.

Jediný exemplár rímskej mince sme objavili asi 50-80 m SV od murovanej stavby II. Pri následnom povrchovom prieskume severného okolia miesta nálezu mince (as Septimia Severa z r. 195-196 - pozri Hunka/Kolníková v tejto ročenke) sme s prekvapením konštatovali značnú koncentráciu rozptylenej stavebnej deštrukcie zlomkov masívnych veľkých tehál (laterov) a väčších obliakových kamienov i malty. Nepochybne sú to zvyšky hlubokou orboru narušených základov nejakej dosiaľ nám neznámej rozsiahlejšej stavby (stavieb?), na vybudovanie ktorej boli použité aj veľké rímske tehly.

V minulosti - počas trvania výskumu v Cíferi-Páci - sme pri povrchovom zbere v týchto mestach nezaregistrovali žiadnu rímsku stavebnú deštrukciu. Z pravidelných pochôdzok po okolí výskumu i povrchových zberov nálezov z neolitu i doby rímskej sme vtedy dosli k záveru, že osídlenie

lokality Nad mlynom sa tiahlo smerom k objektom bývalého JRD Cifer, v dĺžke asi 200-300 m. Sondážne práce sme tu však nerealizovali. K úvahám o eventuálnej existencii ďalšej rímskej, resp. v rímskej stavebnej technike budovanej stavbe sme nemali žiadne nálezy ani indície. Nenaznačovali ju ani výsledky viacnásobných leteckých prieskumov lokality. Podmienky pre leteckú prospeku tu však neboli priaznivé, pretože poloha bývala dosiaľ osiata kukuricou alebo viacročnými krmovinami.

Možno sa domnievať, že až v nedávnej dobe došlo v dôsledku používania velkokapacitných pluhov k postupnému a pravidelnému znižovaniu terénnej vlny pozdĺž opusteného mlynského náhonu. Intenzívna periodická poľnohospodárska kultivácia v minulých rokoch spôsobila v týchto miestach postupný úbytok (rozfahanie) ornicovej vrstvy nad dôvtedy netušenými základmi stavby. Pri jesennej orbe v r. 1998 asi došlo po prvý raz aj k výraznejšiemu narušeniu neznámej stavby a k vytrhaniu tehál i kameňov z hornej vrstvy ruín jej základov.

Uvedené poznatky nás viedli k urýchlenému geofyzikálnemu prieskumu a geodetickému zameraniu tangovanej plochy lokality. Magnetometrickou metódou (s použitím céziového magnetometra Smartmag SM-4G od firmy Scintrex, ktorý pracuje s presnosťou 0,01 nT) sme postupne premerali plochu 90x100 m pri hustote bodov 0,2x0,5 m. Namerané hodnoty magnetického pola sa spracovali pomocou softwaru Oasis od firmy Geosoft. Výsledné mapy izolínií totálneho magnetického pola, horizontálneho magnetického gradientu a reziduálnych magnetických anomálií súce naznačujú pravdepodobné miesta koncentrovaného výskytu deštrukcie, resp. rozrušených zvyškov stavieb(?), nepoškytujú však dostatočne jasné podklady pre rozlišenie ich štruktúry a pôdorysnej dispozície. Geodetické zameranie uskutočnili Ing. E. Blažová a M. Bartík.

V priebehu týchto meraní sme súčasne robili i povrchový zber. Popri štandardných náleزوach zlomkov barbarskej a provinciálnej keramiky sme našli aj zlomok rímskej kolkowanej teguly s fragmentárnym nápisom ...ARI... (obr. 33: 1; N - retrográdne). Domnievame sa, že ide o časť kolku, zastúpeného v doteraz známych náleزوach iba fragmentárne (*Kolinsk 1972, 62, 65, obr. 2: 1-3*).

Najpozoruhodnejší nález z priestoru najväčšej koncentrácie rímskej stavebnej deštrukcie však predstavuje unikátné bronzové kovanie (obr. 33: 2). Prelamovanú ľahko klenutú platničku okrem pravouhlého pútka remeňa tvoria dva afrontované postavené delfíny spojené dekoratívnym článkom, ktorého hrotitý(?) stredový trń(?) je ulomený. Hlavičky delfínov nesú stopy menšieho poškodenia ulomením. Výzdobne bola realizovaná iba lícna strana, rub kovania je hladký. Kovanie bolo liate, max. rozmery 5,9 a 5,5 cm.

Zobrazenie delfína patrilo k oblúbeným zoomorfínym motívom v antickom umení a vyskytuje sa v rôznych aplikáciách často aj na drobných úžitkových predmetoch. Podobné kovania s afrontovanými delfínm, ktoré tvorili súčasť konského postroja, sú známe najmä zo západných provincií už od začiatku 3. stor. (*Werner 1941, 29-30, 33, tab. 15: 2; Sölch 1998, 134, Abb. 62: 2*) Typologicky pokročilejšie kovanie z Heddernheimu je datované do III. periody kamenného kastela, ktorého zánik sa kladi do stredu 3. stor. (*Fischer 1973, 104, obr. 25: 1*).

Určitú, ale typologicky i časovo nepochybne vzdialenosť paralelu ku kovaniu nachádzame na germánskom žiarovom pohrebisku z mladšej doby rímskej v Opočne pri Lounoch (*Pleinerová 1995, 32, 91, tab. 51: 2; 74: 1*). V urnovom hrobe 286 sa tu našli dva exempláre bronzového prelamovaného kovania, ktoré dovoľujú rekonštruovať ich pôvodnú podobu i jednoznačne určiť ich pôvodný funkčný kontext. V dekore kovania je zreteľný motív antiteticky postavených (afrontovaných) delfínov v značne dekomponovanej podobe (obr. 33: 3). Ich párový výskyt i rámové pútka na nich naznačujú, že kovania slúžili ako rozdrúžovače remeňov v konskom postroji. Autorka výskumu a publikácie I. Pleinerová nenašla k týmto kovaniám analógiu, ale správne usúdila, že môže ísť iba o výrobky z rímsko-provinciálneho prostredia. Bližšie sa však ich pôvodom a datovaním nezaoberala.

Štýlový a typologický aspekt pri posudzovaní kovania z Opočna nám napovedá, že tieto stoja kdesi na konci ich vývojového radu. Pôvodne realistický stvárený motív antiteticky postavených delfínov je tu degradovaný na hranicu identifikateľnosti, na púhy dekoratívny prvak. Možno predpokladať, že od prototypov týchto kovanií s viac-menej naturalisticky stvárenými delfínm (napr. Cífer-Páč) a ich štylizovanou podobou na kovaniach z Opočna uplynula určitá doba.

Ku kovaniu z Cífera-Pácu zatiaľ súce nepoznáme priamu paralelu, ale podľa realistického stvárenia delfínov môžeme uvažovať o ich priradení k starším typom týchto kovanií, v ktorých zreteľne rezonuje ešte štýl neskorolaténskych prelamovaných kovanií (*Werner 1979*). Kovanie v tvare delfína sa vyskytlo aj v náleزوach z drevozemného tábora v Iži (nepublikované), datovaného do obdobia

markomanských vojen (*Rajtár 1992*) a podobný pár ozdobných bronzových kovaní opaska pochádza z hrobového nálezu v Tiszafüred (*Vaday 1989*, 71, 324, obr. 11: 1, tab. 112: 8-9). Preto sa azda nezmylime, ak budeme predpokladať ich výrobu na konci 2. alebo na začiatku 3. stor. po Kr. Takéto dátovanie napokon korešponduje aj s výskytom viacerých mincí zo severovského obdobia, dosiaľ zistených na lokalite v Cíferi-Páci (2x *Septimius Severus*; 1x *Alexander Severus*). Kovanie pravdepodobne patrilo k parádnemu výstroju jazdca.

Domnievame sa, že už v tomto štadiu nášho prieskumu možno vyslovieť hypotézu, že novoobjavené stavebné stopy v Cíferi-Páci indikujú prítomnosť dosiaľ neznámej rímskej (vojenskej?) stavby, evidentne staršej ako bol dosiaľ odkrytý areál vilového rázu, datovaný do druhej tretiny 4. stor. (*Kolník 1986*). Takáto hypotéza nám umožňuje pochopiť aj prekvapivý výskyt nálezu rímskych militárií (torzá železného šupinovitého panciera, zlomok štítovej puklice alebo náprsnej platničky panciera, bronzové súčasti vojenského opasku) v polohe Záhumenice, východne od potoka Gidra, vo vzdialnosti asi 300-400 m od nami skúmanej lokality. Objavili ich M. Ruttkay a I. Cheben pri odkryve germánskych sídliskových objektov zistených pri výkope ropovodu v r. 1993 (*Cheben/Ruttkay 1995; Ruttkay 1995*).

Sotva je hrou náhody, že v germánskych sídliskových objektoch datovaných autormi výskumu do druhej polovice 2. stor. sa s nálezmi uvedených militárií neobjavil žiadny rímsky tehlový materiál. Ak by tu v dobe existencie predpokladanej dielne germánskeho remeselníka (resp. krátko predtým) bol situovaný rímsky oporný bod s murovanými stavbami, našli by sa fragmenty rímskych tehál pravdepodobne v ich výplni. Zlomky strešnej krytiny (3 ks) sa totiž vyskytli v objektoch z doby stahovania národov z polovice 5. stor.

Uvedené skutočnosti nám poskytujú indície pre datovanie novoobjavenej stavby (stavieb?) v Cíferi-Páci až do doby po markomanských vojnách. Takýto predpoklad ponúka aj konfrontácia s poznatkami získanými pri výskume v Iži-Leányvári, kde k stavbe kamenného kastela došlo tiež až po markomanských vojnach, za Kommoda (*Kuzmová/Rajtár 1986; Rajtár 1992*). Logicky možno dedušovať, že ak výstavba kamennej vojenskej bázy neprihádzala do úvahy v dobe markomanských vojen na tak dôležitom strategickom bode, akým bolo predmostie Brigetia, sotva možno predpokladať, že by toto bolo reálne v barbarskom predpolí limitu (*Kolník 1999, 132-133*).

Ďalšie indície pre datovanie novoobjaveného komplexu stavieb v Cíferi-Páci do obdobia vlády Severovcov nám - okrem parádnego kovania konského postroja - ponúka aj konfrontácia so situáciou v prílive importu rímskych výrobkov do stredodunajského barbarika. Už dávnejšie poukázal na základe analýzy rímskeho importu zo stredoeurópskeho barbarika *J. Tejral (1970)*, že po Kommodovom mieri došlo k výraznému oživeniu rímskeho dovozu, a nielen terry sigillaty, ale i bronzových nádob. Hlavný dôvod na neobyčajný rozvoj panónskeho obchodu s naddunajskými Germánmi odôvodnené spojil s „prihodnými ekonomickými pomermi“ v podunajských provinciach, najmä v Panónii. Aj *K. Godzowski (1985, 346)* upozornil, že dlho tradovaná predstava o spomaľujúcej, brzdiacej úlohe markomanských vojen v obchodných stykoch Ríma a barbarika sa vo svetle nálezov zo severnej Európy, Polska, Polabia, ale najmä Slovenska a Moravy, javí skôr ako vedecká legenda než objektívna realita. Najzreteľnejšie ilustrujú situáciu v rímskom importe nálezy terry sigillaty. Jednoznačne ukazujú, že k maximálnemu rozmachu v jej dovoze došlo až po markomanských vojnach (*Gabler 1994, 508*). Expanzia príslunu rheinzabernskej a westerdorskej keramiky nielen do sarmatského barbarika (*Gabler/Vaday 1986, 1991*) ale aj na naše územie spadá do severovského obdobia (*Kuzmová/Roth 1988, 145, 151, 152, tab. IV; Kuzmová 1997, 95; Stuppner 1994*). Vzostupný trend možno zaznamenať aj v prílive rímskych mincí. Dokumentuje to nárast spoločného výskytu predseverovských, ale aj nových, za Severovcov silným redukovaním striebra značne devalvovaných, denárov a antoniniánov v naddunajskom barbariku (*Kolníková 1973, 169, 172*). Prirodzene, nemožno zabúdať, že príslun mincí do barbarika nesúvisel iba s obchodom, ale aj so subsídiami, tribútmi či žoldom, ktoré poskytovali Rimania naddunajským barbarom (*Godzowski 1985, 352*). O čulých obchodných a politických kontaktoch s územiami severne od stredného Dunaja svedčia nielen epigrafické pamiatky (*Oliva 1959, 263-264*), ale aj pomerne hojné zmienky antických autorov o peňažných daroch a úplatkoch poskytovaných germánskym náčelníkom ako výkupné za zachovávanie pokoja a mieru nielen na dunajskej hranici (*Cassius Dion 71, 11, 2; Herodianos I, 6, 8; II, 9, 12; Oliva 1959, 231, 238-239*).

Ako správne pripomína *J. Dobiasiš (1964, 219, pozn. 217; 273-274)*, sila svébskych kmeňov nebola zlomená ani dlhotrvajúcimi markomanskými vojnami a rímski velitelia ich k dodržiavaniu mieru nabádali nielen zbraňami ale i diplomatickými rokovaniami, pri ktorých nemalú úlohu zohrávali aj

rímske peniaze a zlato. Podobným spôsobom si získaval náklonnosť vládcov oboch svébskych kmeňov aj pôvodne hornopanónsky miestodržiteľ Septimius Severus, po tom, čo ho 9. apríla 193 légia v Carnunte predvolala za cisára, aby si k ceste do Ríma zabezpečil tyl (*Pelikán 1960, 86-87; Mócsy 1972, 123*).

Táto skutočnosť, ale aj poznanie dôležitosti Panónie pre bezpečnosť centrálnych častí rímskeho impéria, priam osudovo preukázané v markomanských vojnách, priaznivo pôsobila na jej nebývalý ekonomický a kultúrny rozvoj v ďalších rokoch.

Za Severovcov došlo k rýchlej stabilizácii Panónie, k zretelnému hospodárskemu vzostupu najmä v pohraničnom pásmi stredodunajského limitu (*Mócsy 1972, 139-142*). Prejavilo sa to v čulej stavebnej činnosti, náraste pristávajúceho obyvateľstva z východných provincií, ale predovšetkým vo vzniku početnej zámožnej vrstvy. Až vtedy začína obdobie skutočnej a dôslednej romanizácie Panónie nielen v mestách ale i na vidieku. Uvedené politické, ale predovšetkým nové hospodársko-kultúrne pomery v Panónii nemohli zostať bez vplyvu na vojensko-politickej situácii v predpolí severopanónskeho limitu.

Jasným dôkazom nových pomerov v rímsko-germánskych vzťahoch na konci 2. a v prvej polovici 3. stor. je napokon popri výstavbe kamenného kastela v Iži i výskyt takého fenoménu, akým je rímsky kúpel v Bratislave-Dúbravke.

Novoobjavené ruiny základov rímskej stavby v Ciferi-Páci nepochybne akcentujú význam tejto lokality v rámci celého stredodunajského barbarika. Naznačujú zložitosť kultúrno-historického vývoja v predpolí severopanónskeho limitu. Ukazujú však aj na aktuálnosť ďalšieho výskumu tejto lokality, pričom tu možno oprávnenie očakávať i prekvapivé výsledky, ktoré prispejú k riešeniu problému akulturácie Kvádov, a tým aj otázky vzniku foederátnych kvádsko-rímskych vzťahov.

Literatúra

- Cassius Dion 71 11, 2* - Pramene k dejinám Slovenska a Slovákov. Bratislava 1998.
- Dobiáš 1969* - J. Dobiáš: Dějiny československého území před vystoupením Slovanů. Praha 1969.
- Fischer 1973* - U. Fischer: Grabungen im römischen Steinkastell von Heddernheim 1957-1959. Frankfurt 1973.
- Fitz 1965* - J. Fitz: Pannonien und die Klientel-Staaten an der Donau. *Alba Regia* 4-5, 1965, 81-83.
- Gabler 1994* - D. Gabler: Der Grenzhandel am östlichen Limes von Pannonien. In: *Geograph. Historica*. 7. Stuttgarter Kolloquium zur historischen Geographie des Altertums 4, 1990. Amsterdam 1994, 503-516.
- Gabler/Vaday 1986* - D. Gabler/A. Vaday: Terra sigillata zwischen Pannonien und Dazien. *Fontes Arch. Hung.* Budapest 1986.
- Gabler/Vaday 1991* - D. Gabler/A. Vaday: Terra sigillata im Barbaricum zwischen Pannonien und Dazien. 2. *Acta Arch. Hung.* 43, 1991.
- Godłowski 1985* - K. Godłowski: Der römische Handel in die Germania libera aufgrund der archäologischen Quellen. In: K. Düwel/H. Jankuhn/H. Siems/D. Timpe (Hrsg.): Untersuchungen zu Handel und Verkehr der vor- und frühgeschichtlichen Zeit in Mittel- und Nordeuropa. I. Abhandlungen der Akademie der Wissenschaften in Göttingen, Philosophisch-Historische Klasse, Dritte Folge Nr. 143., 337-366.
- Herodianos I, 6; II, 9, 12* - Herodianos: Řím po Marku Aureliovi. Praha 1975.
- Cheben/Ruttkay 1995* - I. Cheben/M. Ruttkay: Záchranné výskumy v Ciferi-Páci a v Čataji. AVANS 1993, 1995, 67-69, obr. 42-43.
- Kolník 1972* - T. Kolník: Neskororímska vojenská stanica v Páci. *Arch. Rozhledy* 24, 1972, 59-72, 111-116.
- Kolník 1986* - T. Kolník: Römische Station im slowakischen Abschnitt des nordpannonischen Limesvorland. *Arch. Rozhledy* 38, 1986, 411-434.
- Kolník 1999* - T. Kolník: Nordpannonische Limesvorland - Forschung 1984-1996. In: Roman Frontier Studies. Proceedings of the XVIIth International Congress of Roman Frontier Studies. Zalău 1999, 131-137.
- Kolníková 1973* - E. Kolníková: Ku konfrontácii nálezov mincí s výsledkami bádania o dobe rímskej na Slovensku. *Slovenská Arch.* 21, 1973, 167-186.

- Kuzmová 1997* - K. Kuzmová: Terra sigillata im Vorfeld des Nordpannonischen Limes (Südwestslowakei). Nitra 1997.
- Kuzmová/Rajtár 1986* - K. Kuzmová/J. Rajtár: Bisherige Erkenntnisse zur Befestigung des Römerkastells in Iža. Slovenská Arch. 34, 1986, 185-222.
- Kuzmová/Roth 1988* - K. Kuzmová/P. Roth: Terra sigillata v barbariku. Nitra 1988.
- Mócsy 1972* - A. Mócsy: Pannonia provincia története. Budapest 1972.
- Oliva 1959* - P. Oliva: Pannonie a počátky krize římského imperia. Praha 1959.
- Pelikán 1960* - O. Pelikán: Slovensko a římské impérium. Bratislava 1960.
- Pleinerová 1995* - I. Pleinerová: Opočno. Ein Brandgräberfeld der jüngeren und späten Kaiserzeit in Nordwestböhmen. Kraków 1995.
- Rajtár 1992* - J. Rajtár: Das Holz-Erde-Lager aus der Zeit der Markomannenkriege in Iža. In: Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter. Kraków 1992, 149-170.
- Rajtár 1997* - J. Rajtár: Temporäre römische Militärlager in der Slowakei. In: Roman Frontier Studies. Oxbow Monograph 91. Oxford 1997, 473-477.
- Ruttkay 1995* - M. Ruttkay: Čífer, časť Páč. In: M. Ruttkay (zost.): Archeológia a ropa. Nitra 1995, 16-21.
- Sölich 1998* - R. Sölich: Obrigheim. Fundber. Baden-Württemberg 22/2, 1998, 134.
- Tejral 1970* - J. Tejral: Markomanské války a otázka římského dovozu na Moravu v období po Komodově míru. Arch. Rozhledy 22, 1970, 389-411.
- Stuppner 1994* - A. Stuppner: Terra sigillata im nördlichen Niederösterreich. Münster. Beitr. Ant. Handelsgeschichte 13, 1994, 70-94.
- Vaday 1989* - A. H. Vaday: Die Sarmatischen Denkmäler des Komitats Szolnok. Ein Beitrag zur Archäologie und Geschichte des sarmatischen Barbaricum. Antaeus 17-18, 1988-1989.
- Werner 1941* - J. Werner: Die beiden Zierschieben des Thorsberger Moorfundes. Berlin 1941.
- Werner 1979* - J. Werner: Keltisches Pferdegeschirr der Spätlatènezeit. In: Spätes Keltentum zwischen Rom und Germanien Gesammelte Aufsätze zur Spätlatènezeit. München 1979, 54-67.

NEUE ERKENNTNISSE ZUM AUSMASS DER RÖMISCH-GERMANISCHEN ANSIEDLUNG IN CÍFER-PÁČ. Im April 1999 erfolgte auf der Fundstelle Čífer-Páč (Bez. Trnava), Lage „Nad mlynom“, auf der in den J. 1969-1980 untersuchten Fläche (Kolník 1986) eine detaillierte Prospektion mit Hilfe eines Metallsuchgerätes. Das Ziel der Prospektion war, das Ausmaß von der Aufmerksamkeit entgangenen Kleingegenständen bei den damaligen Ausgrabungen zu beglaubigen. Gefunden wurden nur mehrere Eisennägel (nur ein Teil ist wahrscheinlich aus der römischen Zeit) und neuzeitliche Gegenstände, was von einem relativ gründlichen und erfolgreichen Durchsuchen des Erdreichs im Verlauf der Ausgrabungen zeugt. Eine einzige Münze aus der Kaiserzeit (ein As von Septimius Severus aus den J. 195-196 siehe Hunka/Kolníková in diesem Jahrbuch) fand man etwa 50-80 m nordöstlich des gemauerten Baues II. Bei der gründlichen Besichtigung des Umkreises der Stelle dieses Münzfundes konstatierte man eine beträchtliche Konzentration von verstreutem Bauschutt aus Bruchstücken massiver großer Ziegel (lateres) und größerer Gerölle und Mörtel. Zweifellos sind es Fundamentreste irgendeines, bisher unbekannten größeren Baues (oder Bauten?). Zu ihrer Störung kam es offenbar erst vor nicht langer Zeit. Bei den Oberflächenfunden während der Ausgrabungen wurde zwar ein Besiedlungsausmaß von 200-300 m Länge festgestellt, doch keine Indizien (nicht einmal eine mehrfache Luftbildprospektion) deuten auf die Existenz eines weiteren römischen Baues. Nachfolgend erfolgte auf diesem Raum eine geophysikalische Prospektion mit dem Cásiun-Magnetometer SMARTMAG SM-4G, der mit der Ge nauigkeit von 0,01 nT arbeitet. Die erhaltenen Isolinien-Karten deuten zwar wahrscheinliche Konzentrationsstellen von Destruktionen an, sie bieten jedoch kein ausreichendes Bild über die Struktur, evtl. die Grundrißdisposition des Baues. Während der Messungen wurde bei der Geländeerkundung außer Keramikscherben das Bruchstück einer römischen gestempelten Tegula mit der fragmentarischen Inschrift ARI (Abb. 33: 1) und ein Bronzbeschlag (Abb. 33: 2) gefunden. Das gearbeitete, leicht gewölbte Plättchen bildet außer einem rechtwinkligen Riemenband zwei affrontiert stehende Delphine, verbunden mit einem Zierglied, dessen spitzer(?) mittlerer Dorn(?) abgebrochen ist. Die Köpfe der Delphine weisen Spuren einer kleineren Beschädigung durch Abbrechen auf. Die Verzierung befand sich nur auf der Schauseite, die Rückseite des Beschlags ist glatt. Der Beschlag war gegossen, max. Ausmaße: 5,9 und 5,5 cm. Ähnliche Beschläge mit

affrontierten Delphinen von einem Bestandteil der Pferdeschirrung sind vor allem aus den Westprovinzen schon seit dem Beginn des 3. Jh. bekannt (Celles-les-Waremme/Werner 1941, 29-30, 33, Taf. 15: 2; Obrigheim, Neckar-Odenwald-Kreis/Sölich 1998, 134, Abb. 62: 2). Ein typologisch fortgeschrittener Beschlag aus Heddernheim ist in die III. Periode des Steinkastells datiert, dessen Untergang in die Mitte des 3. Jh. angesetzt wird (Fischer 1973, 104, Abb. 25: 1). Eine entfernte Parallele repräsentieren zwei Exemplare eines durchbrochen gearbeiteten Bronzebeschlags aus dem Urnengrab 286 auf dem germanischen Brandgräberfeld aus der jüngeren Kaiserzeit in Opočno bei Louny (Abb. 33: 3), die es erlauben, ihre ursprüngliche Form zu rekonstruieren und ihren ursprünglichen funktionellen Kontext zu bestimmen (Pleinerová 1995, 32, 91, Taf. 51: 2; 74: 1). Ihr paarweises Vorkommen wie auch die rahmenförmigen Schläufen auf ihnen deuten an, daß die Beschläge als Riemenverteiler in der Pferdeschirrung dienten. Nach der realistischen Gestaltung der Delphine auf dem Beschlag aus Cífer-Páč kann über ihre Zureihung zu älteren Typen dieser Beschläge erwogen werden, in denen deutlich noch der Stil der spätlatènezeitlichen durchbrochen gearbeiteten Beschläge resoniert (Werner 1979). Ein Beschlag von der Form eines Delphins erschien auch in Funden aus dem Holz-Erde-Lager in Iža (unveröffentlicht), das in die Zeit der Markomannenkriege datiert ist (Rajtár 1992), und ein ähnliches Paar dekorativer bronzener Gürtelbeschläge stammt aus dem Grabfund in Tiszafürd (Vaday 1989, 71, 324, Abb. 11: 1, Taf. 112: 8-9). Ihre Herstellung kann Ende des 2. oder Anfang des 3. Jh. n. Chr. vorausgesetzt werden. Eine solche Datierung korrespondiert auch mit dem Vorkommen mehrerer Münzen aus der Severer-Zeit, die bisher auf der Fundstelle in Cífer-Páč festgestellt wurden (2x Septimius Severus, 1x Alexander Severus). Der Beschlag gehörte wahrscheinlich zur Paradeausrüstung eines Reiters. Schon in diesem Stadium der Erkundung kann die Hypothese geäußert werden, daß die neuentdeckten Bauspuren in Cífer-Páč auf das Vorhandensein eines bisher unbekannten römischen (militärischen?) Baues hinweisen, der evident älter ist als das bisher freigelegte Areal villenartigen Gepräges mit der Datierung in das zweite Drittel des 4. Jh. (Kolník 1986). Diese Hypothese ermöglicht es auch, das überraschende Vorkommen des Fundes römischer Militaria (Torsos eines Eisenpanzers, Bruchstück eines Schildbuckels oder einer Panzerbrustplatte, Bronzebestandteile eines militärischen Gürtels) in der Lage „Záhumerice“ östlich des Gidra-Baches in etwa 300-400 m Entfernung von der von uns untersuchten Lokalität zu begreifen (Cheben/Ruttka 1995; Ruttka 1995). Die angeführten Tatsachen bieten Hinweise für die Datierung des neuentdeckten Baues (Bauten?) in Cífer-Páč bis in die Zeit nach den Markomannenkriegen. Eine solche Annahme bietet auch die Konfrontation mit den gewonnenen Erkenntnissen bei der Grabung in Iža-Leányvár, wo es zum Aufbau des Steinkastells ebenfalls erst nach den Markomannenkriegen unter Kommodus kam (Rajtár 1992; Rajtár/Kuzmová 1986). Logisch kann gefolgert werden: Falls die Errichtung einer steinernen Militärbasis während der Markomannenkriege an einem derart wichtigen strategischen Punkt, wie es der Brückenkopf von Brigetio war, nicht in Erwägung kommt, kann kaum vorausgesetzt werden, daß dies im barbarischen Limesvorfeld real wäre (Kolník 1999, 132, 133). Weitere Indizien für die Datierung der neuentdeckten Gebäudekomplexe in Cífer-Páč in die Regierungszeit der Severer bietet auch die Konfrontation mit der Situation in der Importeinwölbung römischer Erzeugnisse in das mittel-donauländische Barbarikum nach dem Kommodus-Frieden (Tejral 1970; Gabler 1994, 508; Gabler/Vaday 1986, 1991; Kuzmová/Roth 1998, 145, 151, 152, Taf. IV; Kuzmová 1997, 95; Stuppner 1994). Einen steigenden Trend kann man auch im Zustrom römischer Münzen im norddonauländischen Barbarikum verzeichnen (Kolníková 1973, 169, 172). Natürlich darf nicht vergessen werden, daß der Münzeinstrom in das Barbarikum nicht bloß mit dem Handel zusammenhing, sondern auch mit den Subsidien, Tributen oder Sold, welche die Römer den norddonauländischen Barbaren gewährten (Godłowski 1985, 352). Von regen Handels- und politischen Kontakten nördlich der mittleren Donau zeugen nicht nur epigraphische Denkmäler (Oliva 19589, 263-264), sondern auch verhältnismäßig viele Erwähnungen antiker Autoren über Geldgeschenke und Korruptionen, die den germanischen Häuptlingen als Lösegeld für die Erhaltung des Friedens nicht nur an der Donaugrenze geboten wurden (Cassius Dion 71, 11, 2; Herodianos I, 6, 8; II, 9, 12; Oliva 1959, 231, 238, 239). Nach Dobiáš (1964, 219, Anm. 217; 273-274) war die Kraft der swebischen Stämme nicht einmal nach den langdauernden Markomannenkriegen gebrochen und die römischen Befehlshaber regten sie zur Einhaltung des Friedens nicht nur durch Waffen an, sondern auch durch diplomatische Verhandlungen, bei denen eine nicht geringe Rolle auch römisches Geld und Gold spielten. Auf ähnliche Weise erwarb sich die Neigung der Herrscher beider swebischen Stämme auch Septimius Severus, danach, als ihn die Legion in Carnuntum zum Kaiser ausrief (Pelikán 1960, 86-87; Mócsy 1972, 123). Unter den Severern kam es zur raschen Stabilisierung Pannoniens, zu einem deutlichen wirtschaftlichen Aufstieg na-

mentlich in der Grenzzone des mitteldonauländischen Limes (Mocsy 1972, 139-142). Die neuen politischen, doch vor allem die neuen wirtschaftlich-kulturellen Verhältnisse in Pannonien konnten nicht ohne Einfluß auf die militärisch-politische Situation im nordpannonischen Limesvorfeld geblieben sein. Die neu entdeckten Ruinen der Fundamente des römischen Baues in Cífer-Páč betonen zweifellos die Bedeutung dieser Lokalität im Rahmen des ganzen mitteldonauländischen Barbarikums. Sie verweisen auf die Kompliziertheit der kulturgeschichtlichen Entwicklung im nordpannonischen Limesvorfeld. Sie zeigen jedoch auch auf die Aktualität der weiteren Erforschung dieser Fundstelle, wobei man hier berechtigt auch überraschende Ergebnisse erwarten kann, die zur Lösung des Problems der Akkulturation der Quaden und damit zur Frage der Entstehung der quadisch-römischen Beziehungen beitragen werden.

PRIEŠKUM NA OSTROM VRCHU V BANSKEJ BYSTRICI

Martin Kvietok

Banská Bystrica (okr. Banská Bystrica), časť Úlanka, poloha Ostrý vrch, výšinné sídlisko, zber, doba bronzová, lužická kultúra. Uloženie nálezov: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

V októbri 1999 sa uskutočnil prieskum na vytypovanej polohe Ostrý vrch, nachádzajúcej sa vo východnom výbežku Kremnických vrchov. Získaný keramický materiál pochádza zo SV svahu, približne 30 m pod vrcholom. Väčšinou ide o atypické črepy tehlovej, sivohnedej a čiernej farby z tiel nádob, vyhotovené z nekvalitného materiálu. Na niektorých črepoch sa nachádza žliabkovaná a rytá výzdoba (obr. 32). Na základe výzdoby môžeme materiál priradiť k lužickej kultúre.

GELÄNDEERKUNDUNG AUF OSTRÝ VRCH IN BANSKÁ BYSTRICA. Während der Erkundung der Lage Ostrý vrch im Oktober 1999 gewann man auf dem NO-Hang des Berges Scherbenmaterial. Es sind Scherben von ziegelroter, graubrauner und schwarzer Farbe von Gefäßkörpern. Ihr Material ist aus unqualitativem Ton angefertigt. Auf manchen Scherben befindet sich kanellierte und geritzte Verzierung (Abb. 32). Aufgrund der Verzierung kann das Material zur Lausitzer Kultur gereiht werden.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V BANSKEJ ŠTIAVNICI-STAROM MESTE

Jozef Labuda

Banská Štiavnica (okr. Banská Štiavnica), poloha Staré Mesto-Glanzenberg, 12.-15. stor., sídlisko, systematický výskum, stredovek, novovek. Uloženie nálezov: Slovenské banské múzeum, Banská Štiavnica.

V r. 1999 sa výskumné práce realizovali predovšetkým na polohe Kostolík a v menšom rozsahu aj na Polohe 1.

a) poloha Kostolík - odkryvanie architektúr Stavby I, situovanej v blízkosti okraja terasy. Doteraz sa podarilo odkrýť dva navzájom previazané múry A a B (dĺ. 12 a 8 m), pri ktorých sa podarilo zistíť aj ich hrúbku (120 a 180 cm). Z nálezov interiéru Stavby I treba spomenúť keramiku zo 14. stor., kamenné drvidlo na rudu, vápno; z exteriérovej časti pochádzajú opracované kamene, veľa zvieracích kostí, keramika z 13.-14. stor., ale aj troska, sklo z 13. stor., a pod. Vzhľadom na charakter nálezov a blízkosť ping (banské šachty) nemožno vylúčiť charakteristiku objektu ako technického pracoviska pre triedenie rudy, snáď i skúšobnícke práce. V budúcej sezóne tieto predpoklady overíme.

b) na Polohe 1 sa s problémami (deštrukcia steny) prehľbovala cisterna - súčasná hlbka predstavuje 6,40 m. Našla sa tu keramika z 15.-16. stor. a strieborná ruda. Nemožno vylúčiť, že tento objekt predstavoval pôvodne nejaké banské dielo, resp. šachtu. Aj v týchto miestach sa bude vo výskume pokračovať.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN BANSKÁ ŠTIAVNICA-STARÉ MESTO (Bez. Banská Bystrica). Systematische Grabung, Siedlung, Mittelalter (12.-15. Jh.), Neuzeit. Lage Kostolík – Freilegung der Architektur des in der Nähe des Terrassenrandes situierten Baues I. Funde: Keramik (13.-14. Jh.), Reibestein für Erz, Kalk, bearbeitete Steine, Tierknochen, Schlacke, Glas (13. Jh.). In Anbetracht des Fundcharakters und der Nähe von Pingen (Grubenschächten) ist die Charakteristik des Objektes als technische Arbeitsstelle für Erzsortierung, vielleicht auch für Prüfarbeiten nicht ausgeschlossen. Lage I – Vertiefung der Zisterne (jetzige Tiefe 6,4 m). Funde: Keramik (15.-16. Jh.), Silbererz. Vielleicht repräsentierte dieses Objekt ursprünglich ein Bergwerk, Bzw. Einen Schacht.

VÝSKUM INTERIÉRU KOSTOLA V ILIJI

Jozef Labuda

Ilija (okr. Banská Štiavnica), poloha Rematina, románsky kostolík, 12.-18. stor. Uloženie nálezov: Slovenské Banské Múzeum a Pamiatkový ústav, Banská Štiavnica

V blízkosti obce Ilija sa nachádza románsky kostolík, ktorý je známy vďaka jedinečnému portálu z polovice 13. stor. Archeologický výskum tu už prebiehal (Labuda 1997). V r. 1999 sa uskutočnil výskum v interiéri kostola v súvislosti s plánovanou výmenou dlažby. Jednotlivé sondy (spolu 9) boli situované pri základových muroch vo svätyni a lodi kostola, v jednom prípade pred oltárnou menzou a na styku lode so svätyňou. Hlavnou úlohou bolo zistieť úroveň a charakter podlah vo vývoji kostola. Po odstránení lavíc v lodi sa objavila súvislá plocha tehlovej dlažby, osadená do maltového lôžka. Časovo spadá do 18. stor., kedy sa pristavala aj veža. Pod tehlovou dlažbou sa našla dlažka v podobe kompaktnej liatej malty, 5 cm hrubá, jemne vyhladená. Je to najstaršia zistená dlažka v lodi.

Vo svätyni sa pri oltárnej menze odkryl súvislý pás okolo schodu pre knaza. Zachovala sa tu časť liatej vápennej podlahy, hrubej 5-7 cm. V ostatnej časti možno predpokladať existenciu kamennej podlahy. Z nálezov treba uviesť pozlátený krížik, kusy malovanej omietky a keramiky zo 16. stor. Za oltárom sa v hĺbke 45 cm objavila nádoba zo 16. stor., ktorá mohla slúžiť ako zberná nádoba vody po umytí rúk knaza pri bohoslužobných obradoch. Vo viacerých sondách sa objavili črepy súdiskovej keramiky z obdobia mladszej doby bronzovej (1200 – 800 pred Kr.).

Literatúra

Labuda 1997 - J. Labuda: Archeologicko-architektonický výskum v Iliji. AVANS 1995, 1997, 122.

UNTERSUCHUNG DES KIRCHENINTERIEURS IN ILIJA (Bez. Banská Štiavnica). Kleine romanische Kirche, die durch ihr einzigartiges Portal von der Mitte des 13. Jh. bekannt ist. Die Hauptaufgabe der archäologischen Grabung beruhte in der Entwicklung der Kirche. Unter einem Ziegelfußboden befand sich ein Fußboden aus kompaktem gegossenem Mörtel – der älteste festgestellte Fußboden im Kirchenschiff. Im Heiligtum erhielt sich der Teil eines gegossenen Kalkfußbodens, im übrigen Teil kann ein Steinfußboden vorausgesetzt werden. Funde: vergoldetes Kreuzchen, Wandverputzstücke, Keramik (16. Jh.), Scherben von Siedlungskeramik aus der jüngereren Bronzezeit (1200-800 v. Chr.).

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY V HISTORICKOM JADRE BRATISLAVY

Branislav Lesák - Branislav Resutík

Bratislava (okr. Bratislava), časť Staré Mesto, záchranné archeologické výskumy, 13.-19. stor. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava.

V r. 1998-1999 sa oddelenie archeologického výskumu pri Mestskom ústave ochrany pamiatok v Bratislave podielalo na nasledovných záchranných archeologických výskumoch v rámci Štátnej pamiatkovej rezervácie Bratislava aj v rámci Pamiatkovej zóny - Centrálna mestská oblasť Bratislava.

Rok 1998

a) poloha Gorkého ul. 5, južná časť ŠMPR Bratislava, parcela 114, fažisko 14.-15. stor., o. i. 18. stor., súbor fragmentov keramiky, archeologický dozor, ktorý prerastol do záchranného archeologickej výskumu. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 138,46 m n. m. B. p. v.

V súvislosti s výstavbou chladiarenských boxov v suterénnych priestoroch pod západným traktom objektu stavebná dodávateľská firma odokryla časť priebehu južného úseku pôvodného opevnenia mesta, a to hradbový mür a pravdepodobne parkánový mür, využitý ako obvodový mür stojaceho objektu.

Najlepšie sa podarilo odkryť hradbový mür asi na úrovni -310 cm od bodu 0 výskumu. Jeho šírka predstavovala 200 cm. Masívne kamenné murivo spájala sýto okrová malta.

Okrem toho zaujal nález priebehu obrannej veže, vystupujúcej od hradbového múru cez parkánový mür do priestoru. Archeologicky sa podarilo odkryť len jej zakrivenie v južnom smere a napojenie na hradbový mür mestského opevnenia. Toto bolo široké 195 cm a evidentne s hradbovým múrom nepreviazané.

Zo zásypu pochádza črepový materiál viažuci sa k obdobiu výstavby stojaceho objektu na Gorkého ul. 5, t. j. k druhej polovici 18. stor. Sporadicky sa vyskytol aj starší neskorostredoveký črepový materiál.

b) poloha Františkánske nám. 1, františkánsky kostol, SZ časť ŠMPR Bratislava, parcela 59, fažisko 13. stor., o. i. 18. Stor., záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 141,7 m n. m. B. p. v.

V rámci rekonštrukčných prác v interiéri františkánskeho kostola sa pristúpilo aj k rozobratiu nefunkčnej dlažby v jeho svätyni, čím sa tu vytvorili podmienky pre realizáciu zisťovacieho archeologickej výskumu. Po dohode s reštaurátormi sme vytipovali miesta, kde existoval predpoklad minimálneho porušenia pôvodných sídliskových vrstiev. Celkovo sa zvolili tri sondy S1/98, S2/98 a S3/98, ktoré kopírovali severnú stenu dnešnej svätyne kostola a boli orientované dlhšími stranami v smere S-J; S2/98 kopírovala južnú stenu dnešnej svätyne v rovnakej orientácii.

Sonda S1/98 - rozmery 200x110 cm, situovaná pri severnej stene svätyne kostola, orientovaná dlhšími stranami v smere S-J. Výsledky zisťovacieho výskumu v tejto siedme podmienili, resp. ohraňčili dôležité nálezové momenty. Z južnej strany bola sonda ohraňčená oporným múrom krypty, tiahnúcej sa v smere Z-V v centrálnej časti svätyne. Rovnako aj vo východnom profile sondy sa objavil zamurovaný vstup do ďalšej menšej krypty. Chronologické datovanie oboch zistených krypt bolo podmienené nálezmi tehál s kolkom CIV PO patriacich do polovice 18. stor. Jediný zemný profil sa získal zo západnej strany sondy. Vykazoval jednak niekoľko novovekých zásahov spojených s výstavbou krypt, jednak prítomnosť primárnych antropogénnych vrstiev, a to asi. -100 cm od bodu 0 výskumu. Špecifická sa javila najmä vrstva 2, homogénna, hlinito-piesčitá, ktorú hlavne nálezy tuhovanej keramiky dovolili rámcovo zaradiť do 12.-13. stor. Prekvapivo sa nám podaril zachytiť aj neskorolaténsky horizont na úrovni -160 až -215 cm od bodu 0. Hodnota -215 cm od bodu 0 výskumu zároveň určovala aj základovú škáru muriva severnej steny stojacej svätyne kostola.

Sonda S2/98 - rozmery 180x100 cm, situovaná pri južnej stene dnešnej svätyne, orientovaná dlhšími stranami v smere S-J. Pôvodnú situáciu na mieste sondy úplne zničila výstavba ďalšej krypty. Na -34 cm od bodu 0 výskumu sme narazili na vrchol klenby krypty. Z profilov sondy sme nezískali nijaké informácie. Islo o sekundárny, sutový zásyp v súvislosti s výstavbou krypty. Jedine na -114 cm od bodu 0 výskumu sme zachytili maltový poter, priamo naviazaný na južnú stenu svätyne. Celkovo pozdĺžny rez odokrytou sondou S2/98 bol dosť zvláštny. Od bodu 0 výskumu sa totiž základové murivo južnej steny dva razy formou soklov rozšírilo. Prvýkrát na -39 cm od bodu 0 a druhýkrát na -59 cm od bodu 0. Šírka týchto soklov je 16, resp. 20 cm. Zistený maltový poter alebo dlážka sa zachytila -54 cm pod druhým soklom. Ani z takto podrobne popísanej situácie nebolo však možné pre nedostatok ďalších informácií vyvodíť interpretačné závery, ani ďalšie datovanie.

Sonda S3/98 - rozmery 110x80 cm, situovaná pri severnej stene dnešnej svätyne, orientovaná dlhšími stranami v smere S-J. Z hladiska vývoja svätyne františkánskeho kostola sa zdá byť dôležitý nález časti kamenného základového muriva, spájaného sýto okrovou maltou. Koruna muriva bola zachytená na -40 cm od bodu 0 výskumu, základová škára na -110 cm od bodu 0 výskumu. Orientované je v smere Z-V, paralelne so severným múrom svätyne. Bezprostredne s týmto murivom súvisie-

la maltová interiérová dlážka 2, zachytená na -39 cm od bodu 0 výskumu. Charakterizovali sme ju ako piesčito-vápennú liatu dlážku okrovej farby s prítomnosťou kamienkov. Stratigraficky mladšou sa javila ďalšia maltová dlážka 3, zistená na -30 cm od bodu 0 výskumu, s viacmenej rovnakou charakteristikou, ale viac sfarbená do hneda. Domnievame sa, že zistené okolnosti v rámci sondy S3/98 sa môžu vzťahovať k počiatkom františkánskeho kostola a popri iných, reštaurátorským výskumom odkrytých situáciach predstavujú časový horizont až druhej polovice 13. stor.

c) poloha U r š u l í n s k a u l . - SZ časť ŠMPR Bratislava, parcela 21 405, č. 63, fažisko neskorej doby laténska (LT D2), 13. stor., 14.-17. stor., 18. stor., archeologický dozor, záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 139,04 m n. m. B. p. v.

Vlastný archeologický výskum v tejto polohe sa začal v súvislosti s projektom výstavby podzemných garáží pre Magistrát hlavného mesta SR Bratislavu. Z historického pohľadu ide o veľmi zaujímavú polohu. Na území dnešnej novej radnice - Magistrátu Bratislavu bolo v r. 1699-1713 postavené Jezuitské kolégium. V r. 1777 ho jezuiti predali správcovi primaciálnych pozemkov grófovi Ormosdymu. Ormosdyovský palác zbúrali v r. 1948-1952 a na jeho mieste postavili administratívnu budovu novej radnice - Magistrátu hlavného mesta SR Bratislavu.

V terénnej situácii sa mechanizmom podarilo odkryť časť východného obvodového múru kolégia, resp. paláca, s bohatým vnútorným členením vlastných suterénov. Ich hmota bola zasypaná sutovým a iným stavebným materiálom. Hrúbka obvodového múru dosahovala 195 cm. Išlo o zmiešané murivo, v ktorom prevládajúcim prvkom bol lomový kameň, no objavila sa aj pálená tehla. Celá nálezová situácia sa dôkladne geodeticky zamerala.

Zmienená stavba sa zo SZ dotýkala františkánskeho špitála - Philippssburgu, ktorého východný uzáver sme rovnako odkryli. Obe zmienené architektúry vykazovali mnohé spoločné znaky najmä pokial išlo o štruktúru stavebného materiálu, malty, a preto sa domnievame (využívajúc aj historicke pramene), že ich datovanie na prelom 17.-18., resp. do 18. stor. je prijateľné.

Ďalší horizont nálezov predstavovali fragmenty identifikovaných murív, resp. len ich priamych úsekov v smere V-Z, SV-JZ, ktoré boli pojaté do stavebných projektov objektov z 18. stor. Na ich stavbu použili výlučne lomový kameň, spájaný kvalitnou vápenno-piesčitou maltou sivej farby. Ich datovanie vzhľadom na to, že sa nepodarilo zachytiť zodpovedajúci pôdny horizont, je problematické a predstavuje široký priestor 14.-17. stor.

Naopak, veľmi dobre zachovaný sa javil sídliskový horizont konca 12. až 13. stor., ktorého hrúbka dosahovala miestami 50 cm. Jeho horná, úvodná niveleta bola daná nálezom fragmentu ohniska, s tvrdým prepáleným estrictom na úrovni 137,08 m n. m. (objekt 1/98), a spodná úroveň nálezom kvalitnej exteriérovej okruhliakové dlážby na hodnote 136,46 m n. m., ktorej prítomnosť dokumentujú aj nálezy dvoch železných ostrôh a železnej podkovy. V rámci týchto dvoch základných nálezových celkov sa po celej ploche výskumu nachádzala homogénnna hlinito-piesčitá zemina tmavohnedej farby s prímesou tehloviny. Prekvapila výrazným zastúpením okruhliakov, ktoré však nevytvárali súvislú vrstvu, ale nachádzali sa roztrúsené v celých súvrstviach. Ostatný sprievodný materiál tvorili hlavne fragmenty keramiky, pričom výrazne bola zastúpená keramika s prímesou tuhy.

Zistený sídliskový horizont z 13. stor. zaujal aj tým, že sa v ňom podarilo zachytiť fragmenty dvoch murív. Murivo 1 v linii SV-JZ, (koruna muriva 137,32 m n. m.) bolo charakteristické sfarbením spojiva - malty do okrovej farby, čo má svoje analógie aj na iných polohách (Františkánske nám. 1 - Františkánsky kostol, Klariská ul., parcela 417) z polovice, resp. druhej polovice 13. stor. Celkove sa z neho dochovali tri rady. Posledný rad bol kameň kladený na hlinu, zvyšné dva spájala kvalitná malta. Murivo 2 v linii SV-JV (koruna muriva 137,21 m n. m.) tvoril jeden rad kameňov kladených na hlinu. Po technologickej stránke predstavovalo podobný typ ako murivo v linii SV-JZ. Relativne mohlo byť však o niečo staršie, keďže ho prekrývala destrukcia okrovej malty identickej s murivom 1. V rámci horizontu sme identifikovali aj uzavreté nálezové celky: objekt 1/98 - ohnisko; objekt 3/98 - odpadová jama, zistená na -326 cm od bodu 0 výskumu, ktorú prekryvalo murivo 2; objekt 4/98 - odpadová jama, zistená na -383 cm od bodu 0 výskumu.

Posledným dobre zachovaným sídliskovým horizontom, spolu s nálezmi uzavretých nálezových celkov, bol horizont neskorej doby laténskej. V podstate jeho charakter pokračoval v tendenciach, ktoré sme mali možnosť skúmať v rámci archeologického výskumu priestoru bývalej františkánskej

záhrady (v r. 1995-1996), pokiaľ ide o štruktúru a zastúpenie nálezov. Výrazné stredoveké osídlenie umožnilo odkryť niekoľko neskorolaténskych objektov len vo fragmentárnom stave.

Objekt 2/98, -396 cm od bodu 0 výskumu, predstavoval typ plytko zahĺbenej polozemnice bez výraznejšieho črepového nálezového materiálu.

Objekt 5/98, zistený na -383 cm od bodu 0 výskumu, predstavoval typ postupne plynule sa prehľbujúcej zemnice, so stopami spálenej trámovej konštrukcie po obvode. Výpočet nálezov z objektu 5/98 tvorí okrem početných nálezov keramiky aj nález celého pohára na nízkej nôžke a nález gemy s vyobrazením včely, považovaný za import z rímskeho prostredia.

d) M i c h a l s k á ul. 6 - SZ časť ŠMPR Bratislava, parcela 29, fažisko 15.-16. stor., predstihový archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod výskumu = 138,44 m n. m. B. p. v. úroveň zo suterénu.

Predstihový archeologický výskum sa sústredil na tú časť suterénnych priestorov, ktoré z juhu susedia s uličnou čiarou Bielej ul. a zo západu s uličnou čiarou Michalskej ul. Naša pozornosť sa hned v úvode upriamila do ich východnej a JV časti. Práve tu bola začistená časť suterénu s plochou asi 5x2,5 m, na historickú okruhliakovú dlažbu, ktorá sa nachádzala asi -40 cm od bodu 0. Okruhliaková dlažba sa javila ako kompaktný celok, narušený jedine pri severnej strane suterénu v súvislosti s prebiehajúcimi čistiacimi prácam. Jednotlivé kamene - okruhliaky boli ukladané tesne vedľa seba, zväčša na hranu, do vopred pripraveného piesčito-flovitého lôžka, ktoré bolo dostatočnou zárukou trvanlivosti a odolnosti tejto dlažby.

Z chronologického hľadiska táto okruhliaková dlažba predstavuje najmladší skúmaný nálezový celok, viažuci sa najskôr k celkovej prestavbe objektu z polovice 18. stor.

Počas ďalšieho výskumu sa objavili indície svedčiace o prítomnosti starších stredovekých objektov. Týkali sa poklesu okruhliakovej dlažby v jasne vymedzených a ohrazených miestach.

Najskôr sme sa zamerali na prieskum východnej časti suterénu. Na dĺžke asi 180 cm v S-J smere tu bol pokles okruhliakovej dlažby o 11 cm. Odlišný sa javil aj charakter lôžka. Nebolo vypracované z piesčito-flovitej hmoty, ale bolo hlinité, čiernej farby, miestami s viditeľnou prítomnosťou uzavretého nálezového celku označeného ako objekt 2/98.

Objekt 2/98, odpadová jama, pri východnej strane suterénu, hraničiacej s objektom Biela ul. 3. Mal nepravidelný pôdorys obdĺžnikovitého tvaru, s vnútornými rozmermi asi 220x160 cm, so skosenými hranami rohov a so stenami viac-menej kolmo spadajúcimi k nerovnému dnu. Na úrovni dna sa určite v SVa JVsvahu objavili pozostatky kolových jám - KJ 1/98 a KJ 2/98. Zapusťtené boli do sterilného piesčitého podložia.

Úvodná hladina zásypu objektu sa nachádzala na -51 cm od bodu 0 výskumu. Dno sme zaznamenali na úrovni -91 cm od bodu 0 výskumu. Výplň tvorila heterogénná, hlinito-piesčitá zemina, čierneho až hnedočierneho sfarbenia. Nálezy: fragmenty keramiky, skla, paleobotanické vzorky. Datovanie: 15.-16. stor. V bezprostrednej blízkosti objektu 2/98 sa nachádzal objekt 1/98.

Objekt 1/98, primárne využitie ako ladnica, sekundárne odpadová jama. Pôdorys objektu jasne stanovil pravouhlý kamenný veniec s vonkajšími rozmermi 180x180 cm a vnútornými rozmermi 130x130 cm, ktorý najlepšie vystupoval pri severnej a SV strane. Koruna kamenného vencu sa objavila na niekoľkých úrovniach -39 až -51 cm od bodu 0 výskumu. Situácia nasvedčovala tomu, že veniec musel byť minimálne jedenkrát odbúraný v súvislosti s pokládkou okruhliakovej dlažby, ktorá ho tiež prekrývala, no v súvise s charakterom zásypu objektu 1/98 v ňom klesla o 24 cm na -75 cm od bodu 0 výskumu.

K sekundárному využitiu objektu ako odpadovej jamy sa vzťahoval heterogénný, sypký substrát s množstvom paleobotanického materiálu pod základnou úrovňou 2. Nálezy prestavujú fragmenty keramiky, rovnako aj celé kusy, fragmenty dutého skla, sklených terčov, olovených okrajkov, hracie kostene kocky, kostene koráliky, mince. Datovanie: 15.-16. storočie.

e) K l a r i s k á 14 - B a š t o v á 9, parcely 371 a 372, SZ časť ŠMPR Bratislava, fažisko 14. stor. mestský kúpel, archeologický dozor, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod = 146,51 m n. m. B. p. v.

Objekty na Klariskej ul. 14 (parcyla 371) a Baštovej ul. 9 (parcyla 372) tvorili pôvodne jeden objekt. Prvýkrát sa spomína v zápisu mestskej daňovej knihy z r. 1379, kedy sa sem lokalizuje mestsky kúpel.

V prvej etape sa pozornosť sústredila na znižovanie interiérovej nivelety v západnom trakte objektu zo strany Klariskej ul., postavenom v 17. stor. Z hĺbky -50 cm od pôvodnej dĺžky (-321 cm merané od nultého meračského bodu) sa získali keramické zlomky nádob z 15. a 16. stor. Na mieste pôvodného prechodu do dvora objektu sa v hĺbke -40 cm od pôvodnej dĺžky (-281 cm) odkryla časť kamenného plášta studne. Postavený bol z lomového kameňa strednej veľkosti, kladeného do riadkov s vnútorným priemerom 252 cm a 248 cm. Väčšia časť objemu studne zasahovala pod susednú miestnosť na južnej strane. Koruna plášta tu bola prekrytá segmentovou klenbou postavenej z tehál používaných v 18. stor. Vzhľadom na dnešnú uličnú čiaru sa studňa nachádzala 385 cm v hĺbke parcely. Hladina spodnej vody dosahovala úroveň -424 cm. Statické podmienky lokality dovolili vybrať zásyp studne do hĺbky -871 cm. Tvorila ho stavebná súf súčasného charakteru.

Hlavná intenzita záchranného výskumu sa upriamila na plochu novobudovaného suterénneho priestoru garáže. Pod sutinami obsahujúcimi zvyšky židovského ortodoxného kúpela, postaveného v 19. stor., sa nachádzali pozostatky pôvodnej zástavby parcely zo 14.-17. stor., ktorí narúšala spleť chodieb barokovej kanalizácie z 18. stor. Zástavbu zo 14. stor. reprezentuje kamenný murovaný objekt, z ktorého sa podarilo zachytiť SV a JV nárožie s jednou stranou dlhou 1000 cm. Severnú stranu bolo možné sledovať na priebehu 730 cm. Jej zvyšok zabieha pod obvodové murivo kúpela z 19. stor., za ktorým sa nachádza SZ nárožie objektu. JZ nárožie objektu bolo deštruuované výstavbou kotolne v 19. stor. Murivo objektu je postavené z lomového kameňa strednej veľkosti, kladeného do riadkov a spájaného vápennou maltou s výraznou prímesou štrku. Koruna muriva sa nachádza na úrovni -154 cm a základová škára na -386 cm od nultého meračského bodu. V skúmanom objekte sa nepodařilo zistíť stopy vnútorného členenia. Islo o objekt s nezapusteným prizemím. Interiérová niveleta sa zachytila na úrovni -306 cm po -308 cm od nultého meračského bodu. Nad uvedenou situáciou na úrovni -210 cm sa nachádza interiérová niveleta viažuca sa na objekty postavené v 17. stor. s úpravou v podobe tehlovej dlažby z 18. stor. na úrovni -195 cm.

Vo vrstvách pod úrovňou exteriérovej a interiérovej nivelety objektu zo 14. stor. sa nachádzali keramické zlomky s okrajov hrncovitých nádob z 12. a 13. stor. Vysoká hladina úrovne spodných vód (-424 cm) znemožnila výskum nižšie položených vrstiev s obsahom neskorolaténskej keramiky predstavujúcej zlomky tuhových situlových hrncov zdobených zvislým hrebeňovaním.

I) Laurinská ul. - východná časť ŠMPR Bratislava, trasa pešej zóny, fažisko výskumu 14.-16. stor., most cez priekopu pred Vavrineckou bránou, barbakan, studňa, 18. stor., most pred barbakanom a zásyp priekopy. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod = 138,52 m n. m. B. p. v.

Pri prekládke inžinierskych sietí v spojitosti s kladením dlažby na trase pešej zóny sa narazilo na kamenné murované zvyšky barbakanu pred Vavrineckou bránou, s mostom cez priekopu s celkovou zachytenou dĺžkou 14,45 m, s tromi tehlovými klenbami oblúkov mosta na úseku dĺhom 11,2 m. Charakter tehál použitých v klenbách oblúkov kladie ich vznik do prvej tretiny 18. stor. Na východnej strane mosta sa nachádzali zvyšky barokovej tehlovej kanalizácie, zachytenej na Fričovom pláne mestských hradieb z r. 1766. Vnútorná šírka kanalizácie je 122 cm a vnútorná výška v najvyššom bode klenby dosahuje 120 cm.

Koruna zvyškov muriva barbakanu sa nachádzala na úrovni -7 cm od nultého meračského bodu. Niveleta vstupu sa nachádzala na úrovni -25 cm. V základovej časti bol tvorený nepravidelné usporiadaným lomovým kameňom malej a strednej veľkosti so zlomkami tehál, spájaných tvrdou vápennou maltou bielej farby so štrkom do priemeru 1 cm. V nadzemnej časti obsahoval sekundárne použité kamenné články so zlomkami tehál, použité pravdepodobne pri úpravách v r. 1529-1531.

Vo vzdialosti 23,4 m od odkrytého vstupu barbakanu smerom na západ sa nachádzala dvojica kamenných murív so zvyškom gotickej tehlovej klenby premostenia pôvodnej šírky priekopy. Murivo, situované viac na západ, je súčasťou mostnej konštrukcie s ukotvením tehlovej klenby. Je široké 220 cm, postavené z lomového kameňa, s tehlovými doplneniami a so sekundárne použitým opracovaným gotickým kamenným rebrom, spájanými piesčitou maltou sivej farby s hrudkami bieleho väpna a drobným štrkom. Hrubka muriva dosahuje 160 cm.

Na úrovni rozhrania Divadla DPOH sa objektu 18 sa pod chodníkom v hĺbke -143 cm (merané od nultého meračského bodu) nachádzala tehlová konštrukcia preklenutia čiastočne zasypanej studne. Kamenný plášť studne je postavený z lomového kameňa strednej veľkosti kladeného do riadkov. Vnútorný priemer je takmer kruhový s rozmermi 114 a 113 cm. Hlbka nezasypanej časti dosahovala

-470 cm. Poloha studne sa zhoduje s zobrazením verejnej mestskej studne na Marquartovom pláne mesta z r. 1765 v polohe za Vavrineckou bránou. K uzavretiu studne tehlovou klenbou muselo prísť neskôr. V polovici 20. stor. klenbu narušila konštrukcia uzemnenia hromozvodu.

g) N a v ř š k u - priestor ulice pred parcelou 417, SZ časť ŠMPR Bratislava, fažisko 19. stor., archeologický dozor. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod = 145,32 m n. m. B. p. v.

Pri kopaní kanalizačnej prípojky pre novopostavený objekt na ulici Na vršku, parcela 417, sa narazilo na tehlový mestský kanalizačný systém z 19. stor. V hĺbke 26 cm pod povrchom ulice sa nachádzala murovaná tehlová kanalizačná spust ústia nad spojením hlavného kanalizačného zberača vedúceho v smere osi ulice a prípojky smerujúcej z parcely 417. Vonkajší priemer spuste bol 122 cm, vnútorný 58 cm. Vnútorný priemer zberača bol 64 cm, prípojky 60 cm. Zberač bol postavený z tehál, ktorých výroba spadá do obdobia polovice, resp. konca 19. stor. Oba kanály mali v hornej časti konštrukciu klenby s vnútorným vrcholom na úrovni -164 cm pod povrhom. Prípojka mala oválny prielez s výškou 90 cm.

h) K a m e n n é n á m. - Pamiatková zóna CMO Bratislava, fažisko 18.-19. stor., archeologický dozor.

Na trase výkopu pre inžinierske siete sa narušili suterénne priestory staršej uličnej zástavby. Zo zásypov sa vyzdvihli časti dvoch mohutných kamenných stĺpov. V čase dokumentovania sa na stavbe nachádzal len jeden z nich. Mal mierne rozšírenú pätku, hladký povrch, kruhový prierez s priemerom 81 cm a zachovalú dĺžku 167 cm. Ich pôvod možno s najväčšou pravdepodobnosťou hľadať v kamenárskych dielňach, ktoré sa tu v minulosti nachádzali a pracovali až do začiatku 20. stor.

ch) Š p i t á l s k a u l. - Pamiatková zóna CMO Bratislava, fažisko výskumu 18. stor., archeologický dozor, historická úprava povrchu cestnej komunikácie, studňa. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod výskumu = 138,63 m n. m. B. p. v.

Ryha pre vodovodné potrubie pod vozovkou komunikácie prerezala staršie nálezové situácie predstavujúce minulé úpravy cestnej komunikácie. Trasa výkopu viedla v smere osi ulice pod električkovým kolajiskom. Výkop dosahoval hĺbku -150 cm od dnešnej úrovne komunikácie. Na sledovanom úseku od Kamenného nám. po Kostol sv. Ladislava sa na profiloch výkopu podarilo v hĺbke -98 cm identifikovať niveletu súvisiacu s komunikáciou Špitálskej ul. do 18. stor.

V priestore pred Kostolom sv. Ladislava sa našlo väčšie množstvo kovaných klincov pochádzajúcich pravdepodobne zo stavby kostola, zlomok podkovy a jeden vinohradnícky nôž.

Pri úprave cestnej komunikácie sa narazilo na tehlovou klenbou prekrytý kamenný plášť čiasťočne zasypanej studne. Kamenný plášť postavili z lomového kameňa kladeného do riadkov. Tehlová klenba mala v strede štvorcový otvor s rozmermi 65x65 cm. Vnútorný priemer studne bol 125 cm, zistená hĺbka nezasypanej časti bola 560 cm. Na severnej strane sa v hĺbke 1 m od zachovanej koruny plášťa nachádzal otvor s rozmermi 50x30 cm. Studňa sa nachádzala na verejnom priestranstve pred líniou historickej zástavby Špitálskej ul. Jej poloha zodpovedá lokalizácii verejnej studne na Marquartovom pláne mesta z r. 1765.

i) N á m. S N P - Pamiatková zóna CMO Bratislava, výkopy pre stĺpy elektrického osvetlenia pred objektmi 12, 13, 14 a 15; fažisko 14.-15. stor., fragmenty keramiky, archeologický dozor. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod výskumu = 139,24 m n. m. B. p. v.

Pred objektmi boli v telese chodníka vykopané výkopy pre osadenie stĺpov verejného osvetlenia s rozmermi 150x150 cm, hlboké 200 cm. Na profiloch výkopov bolo zrejmé narušenie pôvodných intaktných vrstiev výkopovými ryhami trás inžinierskych sietí vedených v niekoľkých úrovniach nad sebou. Pred objektom 15 sa v zásypoch rýh inžinierskych sietí nachádzali fragmenty stredovekej sivej redukčne pálenej keramiky. Nálezy predstavujú črepy z ovalených okrajov hrncov, jeden s rytou značkou na ústí. Pred objektom 12 sa v zásype výkopu našiel okraj hrncovitej nádoby s výrazne ovaleným okrajom.

j) N á m. S N P - výkop kanalizačnej spuste medzi objektom 23 a Kaplnkou sv. Jakuba, východná hranica ŠMPR Bratislava, fažisko 16.-18. stor., hroby, archeologický dozor. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod výskumu = 139,38 m n. m. B. p. v.

Výkop kanalizačnej spuste mal na úrovni povrchu rozmery 100x100 cm, ktoré sa smerom ku dnu na úrovni -190 cm zužovali na 80x80 cm. Výkopovými prácam sa narušili hroby z cintorína pri Kostole sv. Vavrinca, situované v husto na sebe zoradených úrovniach. Podľa profilov výkopov je zrejmé, že prvé kosti sa nachádzali v hĺbke -150 cm. Od uvedenej úrovne po dosiahnutie dna (-190 cm) sa narušilo minimálne 11 hrobov. Jeden z hrobov obsahoval medené sponky na zapínanie košeľ.

k) P a n s k á u l. parcela 464, západná časť ŠMPR Bratislava, fažisko 14.-18. stor. Murivo severnej steny Vydrickej brány, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod výskumu = úroveň terénu.

V súvislosti s kladením dlažby na trase pešej zóny v historickom jadre mesta sa pristúpilo k rekonštrukcii kanalizácie. Pri ukladaní novej kanalizácie sa po vybočení z pôvodnej trasy narazilo na murivo severnej strany Vydrickej brány. Tvoril ho lomový kameň spájaný pevnou maltou bielej farby s prímesou štrku. Koruna muriva sa nachádzala na úrovni -50 cm pod povrchom terénu. Základovú škáru sa nepodarilo zistíť, založenie muriva presahovalo vykopanú úroveň výkopu. Pôvodná trasa kanalizácie prefala zmiešané kamenno-tehlové murivo prebiehajúce v smere V-Z, ktorého priebeh vzhľadom na terénne úpravy povrchu bolo možné sledovať na úseku dlhom 580 cm. Jeho priebeh kopíroval priebeh Panskej ul., západným smerom s miernym odklonom na sever. Murivo bolo postavené z veľkých kusov lomového kameňa spájaného piesčitou maltou svetlosivej farby. Z južnej strany bolo oplňované jedným radom barokových tehál spájaných maltou toho istého charakteru. Zo severnej strany bolo murivo doplnené tehľami. Celková hrúbka muriva bola 83 cm. Jeho koruna sa nachádzala na úrovni -110 cm. Základová škára ležala pod úrovňou dosiahnutou výkopom. Ide o zvyšky zástavby priekopy mestského opevnenia, zachytené aj na Marquartovom pláne z r. 1765.

l) H l b o k á c e s t a - pred domom 12, pamiatková zóna CMO Bratislava, fažisko 19. stor., rozhraničovací kameň obvodu mesta, archeologický dozor.

Na protilehlom svahu oproti domu 12 sa pri elektroinštalačnej ryhe našiel rozhraničovací kameň obvodu mesta. Na čelnej strane mal vysekaný mestský znak a veľké písmená PV. Obhliadkou sa zistilo, že vo vzdialosti približne 30 m od nálezu sa smerom na JV pri schodisku vedúcemu k Urbánkovej ul. nachádza podobný kameň v pôvodnom mieste osadenia. Smerom na SZ, čiastočne zaliaty do betónovej dlažby chodníka na parcele 3641/1, sa v tej istej vzdialnosti nachádza ďalší rozhraničovací kameň.

m) N e d b a l o v a u l. - východná časť ŠMPR Bratislava, fažisko 13.-14. stor., hradbový múr mestského opevnenia, záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod = 140,89 m n. m. B. p. v.

Pri hĺbení kanalizačnej prípojky z budovy ministerstva kultúry (bývalá budova Tatrabanky) z Nedbalovej ul. sa narazilo na zvyšky hradbového múru mestského opevnenia. Murivo je postavené z lomového kameňa spájaného maltou okrovnej farby. Vonkajšie lice múru sa nachádzalo v tesnej blízkosti budovy Ministerstva kultúry, vnútorné lice muriva bolo narušené ryhou trasy kanalizácie. Koruna muriva sa nachádzala na úrovni -134 cm od nultého meračského bodu. Šírka múru sa pohybovala okolo 250 cm, nad základovou škárou sa na vnútornej strane murivo rozširovalo o 36 cm. Základová škára sa nachádzala na úrovni -347 cm od nultého meračského bodu. Výkopom odkrytý zemný profil ukázal značné narušenie trás inžinierskych sieti, ktorých zásyp tvorený drobným riečnym štrkcom siahal po úroveň -223 cm. V hĺbke -223 cm až -273 cm sa nachádzala hlinitá vrstva zeminy hnedej farby s obsahom zhlukov okrovnej malty a menšou prímesou riečneho štrku reprezentujúca najskôr terénne úpravy v čase stavby mestských hradieb. V hĺbke -273 až -323 cm sa nachádzala vrstva ilovito hlinitého charakteru s prímesami uhlíkov a zlomkov mazanice, kostí a keramiky z 12.-13. stor. Predstavuje terén pred stavbou mestských hradieb. V hĺbke -325 až -357 cm sa nachádzala hlinitá vrstva zeminy čiernej farby bez obsahu keramiky. Na úrovni -357 sa narazilo na sterilné podložie charakterizované vrstvou hnedožltej farby.

n) D o b r o v i č o v a u l. 9 - mimo ŠMPR, pamiatková zóna CMO Bratislava, parcela 198, fažisko koniec 19. stor., archeologický dozor. Nultý meračský bod = úroveň terénu suterénu.

Objekt sa nachádza na rohu Dobrovičovej ul. a vyústenia Štúrovej ul. do Šafárikovo nám. Do začiatku 19. stor. sa tu nachádzali nivy a háje. Obhliadka stavby sa zamerala na suteréne priestory pod objektom, ktorých pôvodná niveleta sa prehľbovala o 60 cm. Pod vrstvou prachu sa nachádzala pôvodná tehlová dlažba zložená z tehál kladených na plocho do riadkov. Pod dlažbou sa na-

chádzala sterilná geologická vrstva predstavujúca piesok svetlej žltohnedej farby. Počas obhliadky sa nenarazilo na žiadne praveké alebo historické kultúrne vrstvy či objekt.

o) Nám. SNP 26 - parcela 96, východná časť ŠMPR Bratislava, fažisko 14.-18. stor., mestská priekopa, archeologický dozor. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý meračský bod = 139,27 m n. m. B. p. v.

Počas rekonštrukcie mestskej tržnice sa v suterénnych priestoroch vykopali tri technické šachty siahajúce od úrovne -450 cm po -650 cm. Dve prelezali sterilné geologické vrstvy. Tretia, situovaná k Nám. SNP, sa na úrovni -450 až -600 cm zarezávala do priekopy mestského opevnenia. Jej výplň tvorila na úrovni -450 cm až -525 cm hlinitá zemina čiernej farby s prímesou okruhliakov, ktorú v rozmedzí úrovní -525 až -600 cm striedala flotitá zemina čiernej farby s prímesou zlomkov lomových pritesaných kameňov, štrkam a zhľukmi okrovej malty. Na úrovni -600 cm nasledovalo sterilné geologické podložie tvorené štrkopieskom hnedočervenej farby.

Rok 1999

a) Nám. SNP 22 - JV časť ŠMPR Bratislava, parcela 100, fažisko druhá polovica 18. stor., 19. stor., predstihový archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 139,83 m n. m. B. p. v.

Podla akademickej rekonštrukcie, ktorá konfrontuje súčasný stav zástavby historického bloku 18, východnej časti ŠMPR Bratislava, so situáciou v tejto časti mesta asi od konca 15. stor. sa domnievame, že parcela 100, resp. hore uvedený objekt svojou západnou – dvorovou časťou zasahuje do priestoru bývalej vodnej priekopy. Zvyšok parcely sa nachádza mimo priekopy. Otázka stredovekého pôvodu objektu je veľmi sporná, ak si uvedomíme, že sa nachádzal na predmestí sv. Vavrinca, ktoré (ako je známe z historických prameňov) bolo zbúrané v r. 1529 spolu s Kostolom sv. Vavrinca a s Kaplnkou sv. Jakuba z veľmi konkrétnych dôvodov viažúcich sa k tureckému nebezpečenstvu pre Bratislavu. Pre potreby archeologickejho výskumu sa v podstate využila prítomnosť už vyhĺbených statických sond S1/99 - S4/99 v rámci suterénu objektu, z ktorých pozitívna na nálezy archeologickejho charakteru bola len sonda S1/99, najsúkromnejšia situovaná do priestoru zasypanej vodnej priekopy.

Nálezy: fragmenty keramiky a skla určujú dobu zasypávania do obdobia r. 1750-1800. Východne od sondy S1/99 bola objavená a otvorená studňa. V hornej časti mala štvorcový uzáver s rozmermi 140x140 cm, do ktorého boli zapustené dve kamenné pieskovcové platne, -220 cm od bodu 0. Vonkajší priemer studne dosahoval asi 160-170 cm, vnútorný priemer. Vonkajší priemer studne dosahoval asi 160-170 cm, vnútorný priemer studne bol 130 cm. Vystavaná bola z nasucho kladeného lomového kameňa. Hladina vody sa objavila na -500 cm od bodu 0. Okolnosti prestavby objektu poukazujú na dobu jej vzniku možno v prvej tretej 19. stor. a na jej primárne používanie do konca 19. stor., kedy sa postupne začína zasypávať a zanášať nepotrebným odpadom.

b) Nám. SNP, predpolie Starej tržnice, JV časť ŠMPR Bratislava, parcela 21 335, fažisko 15. stor., okrem toho neskorá doba laténska, záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = úroveň chodníka pri Centrál pasáži.

V súvislosti s rekonštrukciou inžinierskych sietí pri stavbe „Rekonštrukcia Starej tržnice na Námestí SNP v Bratislave“ sa plánovala vybudovať trasa novej kanalizácie v ceste južne od predpolia, popri pasáži Centrál, smerom k Manderlovmu domu. Keďže sa plánovala v dosah značnej hĺbke asi 4-5 m, dosahovala úroveň hrobov stredovekého cintorína v okolí Kaplnky sv. Jakuba. **Situovanie výkopu:** Za základ sa zobrahol bočný vstup do tržnice, t. j. vstup najbližší od Centrál pasáže z Nám. SNP. Od ľavého ostenia tohto vstupu sme odmerali 174 cm smerom k Centrál pasáži a dostali sme bod, z ktorého sme viedli kolmicu do predpolia, dlhú 647 cm a dosiahli sme západný okraj výkopu. Jej predĺžením o 100 cm sme dosiahli vzdialenejší východný okraj výkopu. Sám výkop potom pokračoval paralelne s uličnou fasádou tržnice zhruba 400 cm. S výkopovými prácami sa začalo v polovici marca, v smere od vchodu do Centrál pasáže ku Manderlovmu domu, na úseku dlhom asi 400 cm a širokom 100 cm. Pod vrstvou sute, ktorá bola hrubá asi 150 cm, sa objavili kostrové hroby.

H r o b 1/1999 - narušený kostrový hrob, orientácia Z-V, zistený na úrovni -288 až -296 cm od bodu 0 = úroveň chodníka pri Centrál pasáži, bez nálezov.

H r o b 2/1999 - narušený kostrový hrob, orientácia Z-V, zistený na úrovni -301 cm od bodu 0. Bez nálezov.

O b j e k t 1/1999 - fragment zahĺbeného objektu, ktorého pôdorys sa rysoval na -405 cm od bodu 0. Hlboký bol asi 34 cm. Datovanie na základe keramických črepov do neskorej doby laténskej. Keramika, pr. č. 1/99.

Tento úsek bol aj posledným úsekom, ktorý sa odokrýl. Počas tohto výkopu s totiž rozhodlo, že k stavbe novej kanalizačnej trasy nakoniec nedôjde. Týmto počinom sa aj záchranný archeologický výskum v tejto polohe ukončil.

c) P a n s k á u l. 7 - južná časť ŠMPR Bratislava, parcela 308/1, fažisko 13. stor., 17.-18. stor., okrem toho neskora doba laténska, predstihový archeologický výskum, záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 137,39 m n. m. B. p. v.

Predstihový archeologický výskum na uvedenej polohe sa začal v súvislosti s celkovou rekonštrukciou objektu a bol zameraný najmä na prieskum suterénov najstaršej, východnej časti domu. Celkove sa realizovali tri archeologické sondy S1-3/1999, ktoré celistvo zmapovali archeologické osídlenie v tejto časti objektu.

Praveký vývoj bol prezentovaný jednako existenciou a prítomnosťou pôdneho antropogénneho horizontu, jednak nálezmi črepov. Je prínosom v tom zmysle, že potvrdzuje priebeh pravekého osídlenia historického jadra dnešnej Bratislavu v pôvodnej línií dunajskej terasy Panská ul. - Laurinská ul., ktorá bola akousi prirodzenou zábranou pre inundačný terén Dunaja.

Z pohľadu stredovekého vývoja objektu na Panskej ul. 7 je jednoznačným prínosom archeologický výskum sondy S1/1999. Tu nájdené nehnuteľné archeologické objekty - o b j e k t 1/99 a o b j e k t 2/99 dokumentujú na jednej strane etapu prestavby objektu niekedy z polovice 17. stor., na strane druhej sú typickým príkladom rastu úrovne bývania bratislavského miestanstva v 17.-18. stor. Ich funkčné využitie ako žumpy je dané najmä v nálezoch z ich spodnej úrovne. Tu nájdené fragmenty skla a keramiky reprezentujú horizont 17.-18. stor. Svoj význam má aj paleobotanická vzorka, obsahujúca zrnká viniča.

d) F r a n t i š k á n s k e n á m . - pred domom 4, centrálna časť ŠMPR Bratislava, parcela 21 398, fažisko druhá polovica 13. stor., archeologická obhliadka stavebného výkopu. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 137,37 m n. m. B. p. v.

V rámci budovania vstupných šácht do kolektora z povrchu terénu bola pred fasádou domu 4 na Františkánskom nám. otvorená stavebná jama s rozmermi 250x250 cm bez vedomia oddelenia archeologického výskumu MÚOP Bratislava. Na miesto sme prišli, keď už jama bola vykopaná a zapažená železnými prekladmi. Z tohto dôvodu sme mohli len konštatovať následné zistenia. Asi - 180 cm od bodu 0 = roh radničnej veže 139,37 m n. m. B. p. v. bol vo všetkých profiloch zachytený výrazný prepálený horizont, v ktorom sa veľmi intenzívne striedali vrstvičky popola, uhlíkov a prepálenej mazanice. Zdá sa, že tu mohlo ísť o planírku nejakej násilnej deštrukcie, ktorá sa tu odohrala. Keramický ani iný nálezový materiál sa nepodarilo získať, podobné analógie z priestoru Hlavného nám. nám dovolujú uvažovať o horizonte z druhej polovice 13. stor.

e) P a n e n s k á u l. 21 - severná časť CMO PZ Bratislava, parcela 3331, fažisko stredovek - novovek, obhliadka objektu, rokovanie s investorom.

V prípade tohto objektu môžeme zatiaľ len konštatovať, že predstihový archeologický výskum sa nezačal ani v r. 1999 a všetky aktivity spojené s touto akciou sú nateraz utlmené.

f) M i k u l á š k a u l . - východné podhradie, parcely 647 a 651, fažisko 18.-19. stor., archeologický dozor, záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 160,65 m n. m. B. p. v.

Archeologický dozor na stavbe polyfunkčného domu na Mikulášskej ul. začal 10. mája 1999. Išlo o zber keramického materiálu zo západnej hraničnej línie parcely 647, domový odpad z 18. stor., ale aj po jednom črepe z eneolitu a z neskorej doby laténskej.

Záchranný archeologický výskum sa začal až v súvislosti so zakladaním stavby na parcele 647. V jej strede, v mieste zvažujúceho sa skalného masívu hradného svahu, sa objavila koruna venca zasypanej studne. Za bod 0 výskumu sme si zvolili korunu venca studne = 158,15 m n. m. B. p. v. Zásyp studne bol spočiatku od 0 do -70 cm heterogénny, s prvkami popola, uhlíkov a stavebnej sute. Od -70 po -300 cm bol však tvorený len deštrukčným materiálom, zvyškami po veľkom požiari. Nálezy - fragmenty keramiky z prvej polovice 18. stor. až konca 19. stor. Nález troch mincí z prepáleného zásypu dátuje dobu požiaru do r. 1893-1894.

Veniec studne bol vybudovaný výhradne z lomového kameňa, z vnútornej strany starostlivo lícovaného, spájaného na sucho. Jej vnútorný priemer dosiahol hodnotu 100 cm a hrúbka obvodového venca 70 cm. Treba ešte poznamenať, že stavba zo studne „odhryzla“ 250 cm. To znamená, že celkovo sme pri vyberaní studne dosiahli hlbku 450 cm. Ďalej sme v jej vyberaní nepokračovali. Nádej, že by sa charakter nálezov a zásypu zmenil, bola veľmi mizivá a predpoklad, že zásyp studne súvisí s veľkým požiarom na Židovskej ulici na začiatku 20. stor. je viac ako istý.

g) Hviezdoslavovo nám. - plocha, južná časť CMO PZ Bratislava, parcela 21 377, fažisko 15.-16. stor., súbor fragmentov keramiky, archeologická obhliadka stavebného výkopu. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = povrch komunikácie na Hviezdoslavovom nám.

Dňa 3. júna 1999 sme vykonali obhliadku staveniska podzemných garáží na ploche Hviezdoslavovho nám. pred hotelom Carlton. O vlastných výkopových prácach oddelenie archeologickej výskumu MÚOP Bratislava, nikto neinformoval. Zistili sme aspoň tieto nasledovné údaje: výška zemných profilov tu dosahovala 300 cm; pod touto úrovňou sa objavovala sterilná štrkopiesčitá vrstva; prítomnosť primárnych, pôvodných antropogénnych vrstiev sme nezaznamenali, snáď jedine v časti južného profilu, od zadu sochy Hviezdoslava sme zaznamenali základové murivo -170 cm od úrovne terénu spolu s pôvodnými navrstvenými úrovňami pôdnich horizontov; murivo bolo spájané kvalitnou vápenno-piesčitou maltou, široké 85 cm, kamenné.

Zo zberu pochádzajú fragmenty keramiky Pr. č. 1/99 keramika, datované asi do prelomu 15.-16. stor. Ich identita z miesta nálezu nie je zaručená, napoko toto územie slúžilo v období stredoveku ako skládka odpadu pre stredoveké mesto. Stavebné práce na podzemných garážach boli v tomto termíne tak rozbehnuté, že iné informácie sa už nepodarilo zísť.

h) Františkánske nám. 1 - Františkánsky kostol, SZ časť ŠMPR Bratislava, parcela 59, fažisko 13.-18. stor., záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 141,26 m n. m. B. p. v.

V súvislosti s priebehom rekonštrukčných prác sa vytvorila možnosť sondážnych odkryvov pri západnej stene lode kostola. Výskum sa zameral na priestor pri reštaurátorským výskumom odkrytej gotickej arkáture, s cielom zistenia úrovni historických niviel a ich vzťahu k arkáture a vstupnému gotickému portálu (obr. 34: 1).

Pod súčasnou kamennou opukovou dlažbou z 19. stor. sa na úrovni -10 až -15 cm nachádzala destrukcia starnej opukovej dlažby toho istého charakteru, odlišená len väčšou hrúbkou jednotlivých dlaždič dosahujúcou okolo 4 cm (obr. 35: 4, 5). Táto niveleta korešponduje s kamenným prahom barokového portálu prepojenia lode kostola s križovou chodbou.

Na úrovni -22 až -28 cm sa nachádzali zvyšky tehlovej dlažby (obr. 35: 3) s rozmermi jednotlivých dlaždič 16x19x4 cm, funkčnej v 16.-18. stor. Ukladané boli striedavo v pravidelných riadkoch do maltového lôžka s vysokým obsahom vápna. V mieste dotyku s murivom spodnej časti výklenku arkáture bola dlažba zatretá pod omietku muriva, čo dokladá aspoň čiastočnú súbežnosť oboch stavebných prvkov. Úroveň dlažby korešponduje s vyrovnaním prahu staršieho zamurovaného vstupu z križovej chodby, situovaného východne od barokového vstupu (obr. 35: 6).

Pôvodná maltovinová dlažka slúžiaca od prelomu 13./14. stor. do konca 15. stor. sa nachádzala na úrovni -58 cm (obr. 35: 3). Mala podobný charakter ako spojivo muriva z najstaršej stavebnej fázy kostola. Bola na povrchu tmavohnedej, na priereze svetložltej farby, s vysokým obsahom piesku, drobného štrku a prítomnosťou drobných hrudiek bieleho vápna.

Spodná časť výklenku gotickej arkáture na západnej stene bola do hĺbky -22 cm tvorená omietnutým zmiešaným murivom z lomového kameňa a tehál, spájaného svetlou maltou s vysokým obsahom vápna, ktoré na úrovni -40 cm spočívalo na kamennom murive z neopracovaného kameňa ukladaného do riadkov a spájaného piesčitou maltou svetložltej farby s prímesou drobného štrku s malými zrniečkami bieleho vápna. Toto murivo bolo o 8 cm užšie ako spodná časť výklenku arkáture. Na úrovni -100 cm sa murivo kolmo rozširovalo o 18 cm (obr. 35: 1). V rozšírenej časti malo murivo charakter základového muriva kladeného do výkopu. Zapustenie základovej ryhy sa nepodarilo zistiť pre prítomnosť injektovanej staticko-zabezpečovacej hmoty, ktorá umožnila viesť sondu len po úroveň -150 cm.

Obvodové murivo lode na južnej strane má od úrovne -36 cm ten istý charakter ako na západnej stene pod spodnou časťou výklenku arkáture. Namiesto rozšírenia je v základovej časti od úrovne -96 cm

tvorená väčšími kusmi kameňa striedavo kladeného na maltu s výrazným až 8 cm vyhreznutím zo škár (obr. 35: 6).

Otázka vzťahu vstupného portálu, ktorého pätku sa v súčasnosti nachádza nad úrovňou terénu, a interiérových niveliat kostola predpokladá riešenie preklenujúce výrazný výškový rozdiel. V čase existencie tehlovej dlažby ho zabezpečovalo schodisko, ktorého základová konštrukcia sa odkryla v sonde S 3/99 (obr. 35: 2, 3). bola postavená zo zmiešaného kamenno-tehlového muriva zapusteného do hĺbky -57 cm. V jej vnútornnej časti sa nachádzal sled nenarušených starších vrstiev s obsahom neskorolaténskych a halštatských keramických zlomkov.

V sonde S 2/99, pri južnej stene v JZ rohu kostola, sa zachytil relikt situácie predchádzajúcej výstavbe kostola. Predstavoval ho zvyšok maltovinovej dlažby podobného charakteru ako spojivo pôvodného muriva lode kostola, prekrývajúcej na úrovni -98 cm kumuláciu ľudských kostí v neanatomickej polohe (obr. 34: 2, 3). Dokladom časového predstihu polozenia dlažby pred stavbou kostola je zreteľná, asi 5 cm široká cezúra medzi dlažbou a murivom lode.

ch) Panenská ul. 8 - parcela 3212, CMO Bratislava, vnútorné historické severné predmieście, fažisko neskora doba laténska, 15.-18. stor., archeologický dozor, záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 155,48 m n. m. B. p. v.

Panenská ul. patrí k vnútorným predmestiam Bratislav, v minulosti chráneným vonkajším pásem opevnenia. Územie Panenskej ul. bolo spočiatku vo vlastníctve Kláštora klárisiek, ktoré tu mali rozsiahly majer. Od nich sa odvodzuje najstaršie pomenovanie ulice ako Nunnen Pewnt, Pewntamonalium, Platea Monialium, atď. Svoje pozemky tu okrem kláštora mali aj mešťania, ako to dosvedčuje daňový súpis z r. 1379. V pozemkovej knihe z r. 1434 sa tu spomínajú viacerí majitelia domov. Podľa súpisu vínneho desiatku z r. 1557 ho na Panenskej ul. platilo 44 domov, čo predpokladá súvislú zástavbu ulice už v tejto dobe. V priebehu 17. stor. počas protihabsburských povstaní ulica utrpela niekolkokrát citelné újmy. Najmä vojská Gabriela Bethlena a Imricha Thökölyho spôsobili na existujúcej zástavbe vážne škody. V priebehu 18. stor. sa dotvoril jej vzhľad, ktorý sa s malými zmenami zachoval do polovice 20. stor.

V strednej časti parcely 3212, na mieste dvorového átriového krídla stavby, sa pristúpilo k hĺbeniu nových suterénnych priestorov. Výkopom sa na úrovni -256 cm odkryla pôvodná interiérová niveleta zo 17. stor., viažuca sa k obvodovému murivu objektu.

Vo východnej časti tohto istého výkopu sa na úrovni -279 cm, vo vrstve prekrytej exteriérovou niveletou stavby zo 17. stor. identifikovali zvyšky dvoch zahľbených objektov 3/99 a 4/99 s časovo súčasnou vrstvou zachytenou na väčšej časti profilu výkopu. Nálezy zlomkov keramiky mali zhodný charakter a možno ich zaradiť do 15. a na začiatok 16. stor. (obr. 36: 1-4, 11-28). Objekty dosahovali hĺbku zapustenia -336 a -378 cm.

Na úrovni -348 cm sa rysovalo torzo objektu 5/99 z neskorej doby laténskej s obsahom zlomkov keramiky predstavujúcej tuhové situlové hrnce s členeným hrdlom, zdobené zvislým hrebeňovaním, misky s dovnútra vtiahnutým okrajom a zlomky tenkostennej zvonivo vypálenej keramiky (obr. 36: 5-10). Dno zvyšku objektu sa nachádzalo na úrovni -450 cm.

Ostatné nálezy sa dotýkali jednotlivých detailov vo vývoji funkčného rozdelenia priestoru parcely v 18.-19. stor. (kalové jímky bez stôp po vnútornej konštrukcii uzavreté vápenným zásypom, objekty 6/99, 7/99, tehlová kanalizácia 8/99).

Pri stavebnej úprave povrchu pivničného priestoru pod východným krídlom domu prišlo k narušeniu objektu s obsahom zlomkov pohárov a sivej redukčnej pálenej keramiky z 15. stor.

Pri výkope nového pivničného priestoru v západnej časti uličného krídla sa v hĺbke -252 cm rysovala časť neskorolaténskeho objektu 10/99. Dno mal lavórovite zahľbené po úroveň -304 cm. Pri stenách sa našla prepálená mazanicová hmota z konštrukcie objektu. Obsahoval zlomky neskorolaténskej keramiky. Priamo na neskorolaténsky objekt dosahovala vrstva z prelomu 15./16. stor., s deštrukciou pece, objekt 11/99.

i) Nám. SNP - Kaplnka sv. Jakuba, východná časť ŠMPR Bratislava, parcela 21 335, prezentácia archeologickej nálezu kultúrnej pamiatky Kaplnka sv. Jakuba.

Od júla 1999 prebiehali okolo Kaplnky sv. Jakuba stavebné práce súvisiace s prezentáciou tejto nehnuteľnej kultúrnej archeologickej pamiatky. Tieto práce sa realizovali v priamom napojení na rekonštrukciu predpolia Starej tržnice a jej vlastného objektu.

Projektantmi spôsobu prezentácie nálezu Kaplnky sv. Jakuba sú Ing. Arch. L. Cvengrošová a Ing. Arch. V. Droppa, Partner-Projekt, spol. s r. o. Do ukončenia archeologického výskumu sa správcom objektu stáva MÚOP, ktorý po ukončení archeologického výskumu a následnej konzervácii interiéru ossária kaplnky túto odovzdá do užívania Mestskému múzeu v Bratislave.

K vlastnému pokračovaniu už dva roky prerušeného archeologického výskumu neprišlo ani v r. 1999. Pritom do tohto času zostáva vyčistif skoro celý priestor karnera druhej stavby Kaplnky sv. Jakuba v jej suteréne a doriešif spôsob prezentácie tu uložených ľudských kostrových pozostatkov z obdobia plnenia funkcie stredovekého gotického ossária. Nedoriešená je aj otázka zakonzervovania stredovekých murív odokrytých fáz kaplnky.

V rámci svojich možností sme pristúpili aspoň k vyčisteniu ossária od nečistoty, keďže sa tu dva roky nerobil žiadny archeologický výskum. Momentálne možno o situácii v ossáriu povedať, že vlastný archeologický výskum je zakonzervovaný zatiaľ na dobu neurčitú.

j) Špitálska ul. - Kostol sv. Ladislava, východná časť CMO PZ Bratislava, fažisko 18. stor., súbor fragmentov keramiky, archeologická obhliadka stavby, archeologický dozor. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = úroveň terénu nádvoria.

Na základe dohovoru s H. Sabadošovou z KSPS Bratislava sme vykonali obhliadku areálu špitálskeho kostola v dobe, keď sa tu realizoval výkop novej kanalizačnej ryhy po celej trase vnútorného dvora objektu. Výkopy dosahovali max. hĺbku 120 cm od úrovne dnešného terénu a ich stratigrafia vykazovala prvky navážok, datovaných podla sprievodného keramického črepového materiálu do 18. stor. V hlavnom komunikačnom trakte dvora, ktorý vyúsťuje do Špitálskej ul., sa zachytilo aj rameno kanalizačného systému. Prebiehalo v Z-V smere a bolo zachytené len v rámci vlastného výkopu novej kanalizačnej pripojky. Vybudované bolo z pálených tehál, bez bližšej charakteristiky. Ďalší nález pochádza zo zadného dvora, kde sa v rámci dotyku s obvodovým murivom západného krídla objektu našiel fragment venca studne, asi jedna jej polovica. Zvyšok bol nedostupný v rámci muriva západného krídla. Nepodarilo sa zachytiť ani základné vstupné informácie, ako je vnútorný či vonkajší priemer venca. V rámci kontrolného dňa 15. októbra 1999 sme mali možnosť pozrieť si aj prilahlé suterénne priestory tohto objektu. Staršie stredoveké murivá sa nám zistili nepodarilo, možno nejaký ich náznak bol vo fragmentárnej podobe v západnom suteréne objektu.

k) Michalská ul. - vodná priekopa, SZ časť ŠMPR Bratislava, parcela 395, obhliadka situácie v teréne.

Na základe telefonického hovoru s Ing. Miloševičom z Pamingu Bratislava sme boli upozornení, že pri výkopových práciach za objektom na Michalskej ul. 25 sa v stredovekej vodnej priekope našli murivá, ktoré treba zdokumentovať. Priamo na mieste sme sa stretli 9. augusta 1999 s PhDr. Baxom z KSPS Bratislava, ktorý sa vyjadril za priebeh archeologického dozoru počas vlastných výkopov v priekope, min. do hĺbky -120 cm od súčasnej úrovne terénu v priekope. Z murív, ktoré sa doteraz podarilo odkryť, je jedno zatiaľ neidentifikovateľné, druhé pripomína studňu. Doteraz boli na tejto ploche hĺbené len statické sondy, ktoré sa zasypú. Vo vlastnom prehlbovaní priekopy sa bude pokračovať až po odsúhlasení projektu.

l) Zámočnícka ul. 13 - SV časť ŠMPR Bratislava, parcela 45, fažisko 13.-14. stor., zatiaľ bez nálezov, archeologická obhliadka suterénov určených na rekonštrukciu. Nultý bod výskumu = 144,30 m n. m. B. p. v.

Zámočnícka ul. 13 - obytný meštiacky dom nájomného charakteru, je situovaný v historickom bloku 3, ŠMPR Bratislava, ohraničenom na juhu Zámočníckou a Františkánskou ul., na východe Uršulínskou ul., na severe Nám. SNP a čiastočne aj Hurbanovým nám. a zo západu Michalskou bránou. Na Marquartovej mape mesta z r. 1765 je to parcela 67 a Neyderovom pláne mesta z r. 1820 parcela 33. V pôdoryse má tvar nepravidelného písmena U. Je dvojtraktový, pristavené južné a severné krídlo je jednotraktové. Uličné i dvorové krídla sú dvojposchodové. Objekt je podpivničený pod hlavným západným a severným dvorovým krídлом.

Objekt nášho záujmu je podpivničený predovšetkým pod západným uličným krídлом a čiastočne aj pod severnou časťou domu. V súčasnej dobe má suterén dve úrovne. Prístupný je z prízemia, v zalamujúcej sa zadnej vstupnej chodbe. Vstup je pomerne nízky, takmer štvorcového tvaru, s jednoduchou hladkou kamennou šambránou, uzavretý dvojkridlovými drevenými dverami. Niekoľko kamenných stupňov prekonáva výškový rozdiel medzi dnešnou výškou vstupnej chodby a prvou prístupovou časťou pivnice, ktorá je umiestnená vyššie ako ostatné časti. V mieste, kde

schodisko preráža obvodový mür staršieho gotického objektu, je umiestnený lomený gotický portál, najmä jeho horná časť, ktorá má jednoducho skosené ostenie. Postranné pásové ostenia boli odstránené zrejme vtedy, keď sa schodisko upravovalo a rozširovalo do dnešného stavu. Obvodové murivo tohto prvého suterénneho priestoru je zo všetkých štyroch strán kamenné, gotické, spájané kvalitnou maltou. Klenba je tehlová, valená, možno ju označiť za renesančnú. Predmetom predstihového archeologického výskumu sa má stať prvá prístupová časť pivnice.

m) N e d b a l o v a u l . - za obchodným domom Dunaj, východná časť ŠMPR Bratislava, parcela 21 408, záchranný archeologický výskum, bez nálezov. Nultý bod výskumu = úroveň chodníka.

V súvislosti s celkovou rekonštrukciou dláždenia Nedbalovej ul. sa skôr pristúpilo k prekládke základných inžinierskych sietí, položených pod telesom vozovky. V tejto súvislosti bol za obchodným domom Dunaj, asi v strede vozovky, odkrytý asi 2 m dlhý úsek hradbového múru, lokalizovaný oproti vchodu do trafostanice OD Dunaj. Jeho koruna bola zachytená na -30 cm od bodu 0 = úroveň chodníka. Hrúbka predstavovala hodnotu 220 cm, základová škára zachytená nebola, pretože to nedovolovala celková nálezová situácia (v nižšej časti výkopu prebieha staršia kanalizácia).

a) V y s o k á u l . - Hodžovo nám., stavba polyfunkčného domu, CMO PZ Bratislava, SV časť, parcela 8306, archeologický dozor, záchranný archeologický výskum. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = 152,75 m n. m. B. p. v.

V polovici novembra 1999 sme prišli na stavbu polyfunkčného domu na Vysokej ul. v priestore pôvodného parkoviska. Stavebná činnosť tu už prebiehala v dosť veľkom rozsahu. Stavebná jama bola viac ako z 50% vyhlíbená do asi -400 cm od bodu 0 = 152,75 m n. m. B. p. v. Z archeologickej hladiska sa zdal mimoriadne zaujímavý asi 20 m úsek SV profilu, kde sa dal jasne rozoznať pôvodný antropogénny historický horizont. V rámci neho sme lokalizovali objekt 1/99, šachovite zahĺbený objekt s výrazným nálezovým materiálom fragmentov keramiky a skla. Tento nálezový materiál bolo možno veľmi dobre chronologicky začleniť do širšieho horizontu od prelomu 15./16. stor. po prvú polovicu 18. stor.

Vzhľadom na túto skutočnosť sme pristúpili k detailnejšiemu rozboru situácie pri objekte 1/99, ktorá si vyžadovala isté terénné úpravy spojené s odprataním zeminy z okolia objektu 1/99. Tým sa podarilo objekt zachytit aj pôdorysne. Ukázalo sa, že zasahuje do priestoru vyhlíbenej stavebnej jamy a že bol minimálne z jednej polovice zničený stavbou. Po stavebno-technickej stránke možno konštatovať, že mal pôvodne kruhový pôdorys s priemerom 120 cm, v hornej tretine priemeru bol po obvode spevnený zmiešaný kamenno-tehlovým murivom hrubým asi 40-50 cm. Druhá tretina objektu bola zahľbená do sterilného štrkového podložia výraznej okrovnej farby. Archeologicky bola preskúmaná len jeho spodná časť, od -315 po -395 cm od bodu 0, odkiaľ pochádza aj väčšina nálezového materiálu prír. č. 3/99-6/99. Výplň objektu v tejto spodnej časti bola veľmi blatistá, fažko vyberatelná, heterogénná, s prímesou organických zvyškov, kamienkov a okruhliakov. Tesne pri dne sa rysovala výrazná línia hrdzavej farby, akoby následok státia vodného stílca. Aj to nás utvrdilo vo funkcií objektu 1/99 ako studne, postupne zasypávanej, čo by nakoniec dokumentovala aj postupnosť striedajúcich sa úrovni jednotlivých úložných vrstiev v rámci objektu.

Okrem objektu 1/99 sme hlavne vo východnom profile stavebnej jamy zaznamenali min. dva ďalšie zahľbené suterény stredovekých objektov, ktorých zánikový horizont súvisí s nálezmi z ich výplne a predstavuje prelom 15./16. stor. Statickým porušením východného profilu došlo k zosuvu zeminy, čím sa vlastne aj posledné torzá týchto objektov zničili a nemohli technicky zdokumentovať.

Vysoká ul. mala pôvodne spoločné pomenovanie s Drevenou ul., s ktorou tvorila jeden celok. Ich severná a SV zástavba tvorila akýsi strategický uzáver pred Suchým mýtom. Vysoká ul. je prakticky jedinou ulicou v Bratislave, ktorá od najstarších písomných pamiatok nemenila svoje pomenovanie (1341 Houchstraz, 1379 Alta strata, 1404 Hochstraz, 1406 Hochstras, 1439 Hochstrass, 1558 Hochstrassen). Bola ešte súčasťou vnútorných predmestí, preto sa tu stretávame hlavne s majermi a domami (1341). Zaujímavý je popis vybavenosti majera na tejto ulici z r. 1575. V r. 1439 mala 51 domov. Thökolyho vojská ulicu vypálili r. 1683.

o) N o v o s t e s k á u l . - rekonštrukcia a prístavba sídla firmy Chemostar, spol. s r. o., CMO PZ Bratislava, SZ časť, archeologická obhliadka prístavby objektu, bez nálezov. Nultý meračský bod výskumu = úroveň cestnej komunikácie pred objektom.

Pri prehliadke stavebného výkopu vo vnútri parcely boli zistené nasledovné údaje: stavba sa zakladá do svahu, ktorý má výrazné južné klesanie; pod úzkou humóznou vrstvou sa po celom ob-

vode nachádza len sterilná hlinito-piesčitá zemina, jedine v západnom profile výkopu prístavby asi - 350cm od bodu 0 bolo zachytené torzo výraznej prepálenej vrstvy tehlovo-červenej farby. Pás bol hrubý 10 cm a dlhý 120 cm. Bez nálezov. Domnievame sa, že vzhľadom na hĺbku, v ktorej bolo torzo tohto objektu nájdené, nemôže ísť o novoveký objekt, ale skôr o starší objekt - možno ohnisko, ktoré bolo bližšie chronologicky neurčiteľné.

p) Je d l í k o v á u l . - CMO PZ Bratislava, východná časť, verejná komunikácia, oproti vchodu do domu na parcele 8438/2, archeologická obhliadka výkopu inžinierskych sietí. Uloženie nálezov: Mestský ústav ochrany pamiatok, Bratislava. Nultý bod výskumu = úroveň komunikácie.

Obhliadku vykopanej ryhy na Jedlíkovej ul. sme urobili 19. augusta 1999. V jej SZ profile sa objavilo narušené základové murivo bližšie neidentifikovateľného objektu a narezaný veniec studne. Koruna muriva venca studne sa nachádzala -90 cm pod úrovňou komunikácie. Vnútorný priemer studne dosiahol hodnotu 120 cm, sám veniec bol hrubý 30 cm. Veniec studne tvorilo zmiešané kamennno-tehlové murivo. Jej zásyp bol heterogénny - štrk, popol, uhlísky. Podarilo sa získať niekoľko fragmentov keramiky, ktoré datujú jej zánik do polovice 18. stor.

r) M i c h a l s k á u l . - priestor komunikácie pred objektom 23, severná časť ŠMPR Bratislava, fažisko mestská fortifikácia, 15.-16. stor., archeologický dozor. Bez nálezov. Nultý meračský bod = 147,27 m n. m. B. p. v.

Pri izolačných prácach na fasáde domu sa vyhľibil výkop s rozmermi 340x120 cm, hlboký 160 cm. Výkop odkryl tehlovú klenbu mosta cez priekopu medzi Michalskou bránou a barbakanom. Priestor pod dvoma klenbami predmostia je súčasťou suterénnych priestorov v objekte 23. Koruna klenby predmostia sa nachádzala na úrovni -88 cm pod povrchom chodníka. Vo vzdialosti 80 cm od fasády domu sa nachádza kamenné murivo postavené z kusov okresaného kameňa s rozmermi 25x25x20 cm, kladeného do pravidelných riadkov. Murivo je sčasti prekryté piesčitou omietkou žltosivej farby s výraznou prímesou drobného štrku s priemerom do 1,5 cm. Naň sa napájalo murivo postavené z menších kusov lomového kameňa so zlomkami tehál, kladeného do nepravidelných riadkov a spájaného spojivom sivožltej farby s prímesou štrku. Murivo sa smerom dolu rozširuje. Hĺbka založenia zistených murív presahovala hĺbku dosiahnutú výkopom, kde nález menších kusov lomového kameňa so zlomkami tehál možno zaradiť ku konštrukcii mosta medzi barbakanom a Michalskou bránou.

ARCHÄOLOGISCHE GRABUNGEN UND FUNDE IM HISTORISCHEN KERN VON BRATISLAVA.

- a) In den J. 1999 und 1998 realisierte die Archäologische Abteilung der Forschung des Städtischen Instituts für Denkmalschutz in Bratislava archäologische Vorsprungs-, archäologische Rettungs-grabungen und Geländebegehungen nachfolgender Lokalitäten im Rahmen der Staatlichen städtischen Denkmalreservation und im Rahmen der Zentralen städtischen Denkmalzone: Jahr 1998. Gasse Gorkého ul. Nr. 5, Parzelle Nr. 14, Feststellung des Verlaufes der Befestigungsmauer im Souterrain, Schwerpunkt 14.-15. Jh.
- b) Franziskanerplatz Nr. 1 – Franziskanerkirche, Parzelle Nr. 59, Schwerpunkt 13. Jh., im Rahmen des Sanktuariums im Nordwestteil Entdeckung von Fundamentmauerwerk mit qualitativer Schotter-Sand-Kalkmörtelbindung von Okerfarbe. Dazu gehörte auch das Fragment eines gegossenen Interieurfußbodens. Festgestellt wurde außer anderem noch der Verlauf unterirdischer Gräfte im Raum des Sanktuariums aus dem 18. Jh. c) Ursulinengasse, Parzelle Nr. 21 405, ihr Nordwestteil war im Kontakt mit dem Magistratsgebäude der Hauptstadt der SR Bratislava, Schwerpunkt: 17.-18. Jh. Festgestellt wurde der Grundriß von Fundamenten des Jesuitenkollegiums, bzw. des Ormosdyov-Palastes, ebenfalls erfaßt wurde auch der Ostzipfel der Fundamente des Franziskanerspitals der sog. Philipsburg, 14.-17. Jh., mehrere Abschnitte von Fundamentmauern, welche die ältere mittelalterliche Bebauung dokumentieren, die durch intensive Bautätigkeit im 18. Jh., 12.-13. Jh. gestört war, Objekt 1/98, 3/98, 4/98 und eine ausgeprägte Exteriurnivelette von stellenweise 80 cm Mächtigkeit, mit charakteristischen Funden von graphitierten Keramikfragmenten wie auch mit Funden eines Eisenhufeisens, zweier Sporen und eines Messers, spätlaténezzeitlicher Horizont mit dem Objekten 2/98, 5/98. Beachtenswert ist das Objekt 5/98, das den Typ eines verlaufend eingetieften Grubenhauses mit der Destruktion nach einem Brand repräsentierte, in deren Rahmen ein ganzer Fußbecher und eine Gemme mit der Darstellung einer Biene gefunden wurde.
- d) Gasse Michalská ul. Nr. 6, Parzelle Nr. 29, Schwerpunkt 15.-16. Jh., im Souterrain das Objekt 1/98 – ein mittelalterlicher Kühlaum, Objekt 2/98 – Unterteil einer Abfallgrube. e) Gasse Kláriká 14 – Baštová 9, Parzellen Nr. 371, 372, Schwerpunkt 14. Jh., Errichtung unterirdischer Garagen, in deren Rahmen die

Nordostecke des steinernen Objektes aus dem 14. Jh. entdeckt wurde, an der Stelle des ursprünglichen Durchgangs in das Objekt wurde ein Steinbrunnen freigelegt. f) Gasse Laurinská ul., Schwerpunkt 14.-16. Jh. Überbrückung des Vavrinec-Laurin-Tores. g) Lage Na vŕšku – Raum der Gasse vor der Parzelle Nr. 417, neuzeitliche Kanalisation, 18. Jh. h) Platz Kamenné námestie, Schwerpunkt 18.-19. Jh. Während der Rekonstruktion des Fahrweges Entdeckung von Fragmenten zweier enormer Steinsäulen. Ihr Ursprung muß in Steinmetzwerkstätten gesucht werden, die in diesem Stadtteil bis zum Beginn des 20. Jh. arbeiteten. ch) Gasse Špitálska ul., Gestaltung der Kommunikation, Schwerpunkt 18. Jh. Exteriernivelette und Entdeckung eines verschütteten Brunnens. i) SNP-Stadtplatz, Raum vor den Objekten Nr. 12, 13, 14, 15, Exteriernivelette, 14.-15. Jh. j) SNP-Stadtplatz, vor dem Objekt Nr. 23, Freilegung einer Kanalisation, ab -190 cm gestörte Körpergräber des St. Vavrinec-Friedhofes, Schwerpunkt 16.-18. Jh. k) Gasse Panská ul., Parzelle Nr. 464. Schwerpunkt 14.-18. Jh., bei der Freilegung der Kanalisationsrinne Entdeckung von Fundamentmauerwerk der Nordseite des Weidritzer Tores. l) Gasse Hlboká cesta, vor dem Haus Nr. 12, Grenzstein des Stadtteiles, 19. Jh. m) Gasse Nedbalová ul., Raum hinter dem MK der SR, Kommunikation, freigelegter Verlauf der Stadtmauer, der Stadtbefestigung, Schwerpunkt 13. Jh. n) Gasse Dobrovičová ul. Nr. 9, Souterrain, Ziegelfußboden, 19. Jh. o) SNP-Stadtplatz Nr. 26, Parzelle Nr. 96, Souterrain im Raum des ursprünglichen Stadtgrabens, Datierung 14.-18. Jh.

J. 1999. a) SNP-Stadtplatz Nr. 22, Schwerpunkt zweite Hälfte des 18. Jh., Untersuchung eines neuzeitlichen Brunnens und der Verfüllung des ehemaligen städtischen Wassergrabens. b) SNP-Stadtplatz – Vorfeld des Alten Marktplatzes, Schwerpunkt 15. Jh., außerdem Spätlatènezeit, im Rahmen der Freilegung der Kanalisation Entdeckung zweier Körpergräber aus dem anliegenden Friedhof bei der St. Vavrinec-Kirche und bei der St. Jakobskapelle und Fragment eines eingetieften spätlatènezeitlichen Objektes mit Scherbenfunden, 1. Jh. v. u. Z. c) Gasse Panská ul. Nr. 7, 17.-18. Jh., außerdem 1. Jh. v. u. Z. Spätlatènezeit, Untersuchung des Souterrains des ältesten Teiles eines Objektes aus dem 13. Jh., im Südostteil Freilegung zweier gemauerter eingetiefter Objekte vom Typ einer Jauchengrube, durch Begleitmaterial an die Wende des 17.-18. Jh. datiert. d) Franziskaner-Stadtplatz – vor dem Haus Nr. 4, Schwerpunkt zweite Hälfte des 13. Jh., Freilegung eines Schachtes in die unterirdischen Kollektoren, Freilegung von aussagenden Siedlungsschichten für die Datierung. e) Gasse Panenská ul. Nr. 21, die vorausgesetzte archäologische Grabung wurde nicht begonnen, die Aktivitäten stillgelegt. f) Gasse Mikulášská ul., Parzellen Nr. 647 und 651, Schwerpunkt 19. Jh. Freilegung eines neuzeitlichen Brunnens. g) Stadtplatz Hviezdoslavovo námestie, Bau unterirdischer Garagen vor dem Hotel Carlton, Schwerpunkt 15.-16. Jh., Lesefunde von Fragmenten mittelalterlicher Keramik, die primäre Lage des Fundes ist nicht gesichert, weil dieser Raum schon im Mittelalter als Abfallhaufen diente. h) Franziskaner-Stadtplatz Nr. 1, Franziskanerkirche, Parzelle Nr. 59, Schwerpunkt 13. Jh. bis 18. Jh., Feststellung historischer Interierniveletten, die sich auf den gotischen Kircheneingang beziehen. ch) Gasse Panenská ul. Nr. 8, Parzelle Nr. 3212, Schwerpunkt Spätlatènezeit, 15.-18. Jh., einen Bestandteil der Ausgrabung bilden zwei eingetiefte mittelalterliche Objekte (Nr. 3/99 und 4/99) und zwei Objekte Nr. 5/99 und 10/99 mit der Datierung in die Spätlatènezeit. i) SNP-Stadtplatz – St. Jakobskapelle, Präsen-tierung eines archäologischen Fundes in situ. Anknüpfung der Arbeiten an die Rekonstruktion des Vorfeldes des Alten Marktplatzes. j) Gasse Špitálska ul. – St. Ladislaskirche, Schwerpunkt 18. Jh., festgestellte Siedlungsschichten im Rahmen der Kanalisationsrinne, zusammen mit dem Fragment eines ursprünglichen Brunnens, der unter dem Westflügel des Objektes entdeckt wurde. k) Gasse Michalská ul. – Wassergraben, Vorbereitung zur Vertiefung des heutigen Grabenniveaus um mindestens 120 cm. Die eigentlichen Arbeiten wurden bis jetzt nicht begonnen. l) Gasse Zámočnícka ul. Nr. 13, Schwerpunkt 13.-14. Jh. Erkundung der Souterraine, in denen eine archäologische Rettungsgrabung realisiert werden soll. m) Gasse Nedbalová ul., Schwerpunkt 13. Jh., hinter dem Kaufhaus Dunaj Feststellung des Verlaufes der Stadtbefestigung, der Stadtmauer im Rahmen der Kommunikation. n) Gasse Vysoká ul., Schwer-punkt zweite Hälfte des 15. bis erste Hälfte des 16. Jh., im Zusammenhang mit der Errichtung eines polyfunktionellen Hauses auf der Parzelle 8306 ein im wesentlichen vernichteter Siedlungshorizont des 15.-16. Jh., in seinem Rahmen Freilegung eines Brunnens des Objektes 1/99 und weitere, mindestens zwei Souterraine. o) Gasse Novosvetská ul., Rekonstruktion eines Objektes, im Rahmen der Gelände-besichtigung wurde der Torso einer Feuerstelle erfaßt, undatierbar. p) Gasse Jedlíková ul., gegenüber der Parzelle 8438/2, Besichtigung einer Rinne für Ingenieurnetze, in ihrem Rahmen Entdeckung eines neuzeitlichen Brunnens, 18. Jh. r) Gasse Michalská ul., Raum der Kommunikation vor dem Objekt Nr. 23, Fragmente von Mauerwerk, die sich auf den Bau der mittelalterlichen Befestigung des Michaelstores beziehen, Datierung 15.-16. Jh.

PIATA SEZÓNA VÝSKUMU VÝŠINNÉHO SÍDLISKA LIESKOVEC-HRÁDOK

Róbert Malček

L i e s k o v e c (okr. Zvolen), poloha Hrádok, systematický výskum, sídlisko, eneolit, stredný(?) a mladý bronz, doba rímska. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

Skúmali sa plochy sektoru I a II, otvorené už v minulých sezónach. Predĺženie rezu pozdĺžou osou lokality sa neukončilo pre nepriazeň počasia.

S e k t o r I je približne 6-8 m široký pás (šírka závisí od hrany plošiny), ktorým sa skúma nálezová situácia na severnej hrane plošiny.

Na otvorenej ploche (sonda 4/97) sa doteraz identifikovali dve sídliskové vrstvy - vrchný hnedý násyp a spodná tmavohnedá až čierna kultúrna vrstva.

Hnedý násyp - popis

Hmotu násypu tvorila hnedá, po navlhnutí sýto-hnedá sypká hlina a 40-60 cm veľké lámané skaly. Rozkladal sa približne na východnej polovici sondy. Hrubka vrstvy sa pohybovala od 80 do 100 cm. Už horné úrovne vrstvy zaberal zával stredne veľkých skál, ktoré sme na týchto miestach hned pod povrchom odkryli v sezóne 1998. Skaly sa podla zistení z tejto sezóny nachádzali v celej hĺbke násypu. Okrem skál sa vo vrstve nachádzal aj rozptylený sídliskový materiál. Hnedý násyp ležal na tmavohnedej až čiernej sídliskovej vrstve.

Jednotlivé nálezové situácie

Približne v strede dĺžky vypracovaného východného profilu sondy sa lámané skaly koncentrovali a jadro zhluku vykazovalo istú pravidelnosť. Pri bočnom pohlade tu skaly tvorili zvislú, ale značne deštruktívnu stenu. Skaly boli kladené nasucho. Možnosť, že sa v tomto mieste prelezal mür, naznačuje i sklon skál mimo zhluku. Pri plošnom odkryve sa však zámerne rozloženie skál nepozorovalo a skaly sa na skúmanej ploche vršili do závalu bez viditeľnej štruktúry. Celá situácia bola vsadená do mohutného svetlohnedého zásypu. Násyp a kamenná deštrukcia asi spolu súviseli a pochádzali z jedného stavebného horizontu.

Hnedý násyp s rozvalaným múrom(?) zatiaľ nie je možné jednoznačne interpretovať. Bud ide o úpravu (vyrovnanie) vrcholnej plošiny alebo o zvyšky fortifikácie. Pred navŕšením násypu bol asi terén plošiny splaničovaný - aspoň by tomu napovedal charakter rozhrania násypu a čiernej vrstvy, ktorá je pod násypom. Planírka narušila povrch podložnej tmavohnedej (čiernej) vrstvy.

Datovanie

V násype sa sporadicky nachádzal nálezový materiál, ktorý ešte neboli analyzované. Podla nálezu rímskej amfory, ktorá sa v násype našla in situ v sektore II, sa zdá, že horná hranica datovania násypu je druhá polovica 2. alebo začiatok 3. stor. n. 1.

Tmavohnedá (čierna) vrstva - popis

V západnej časti skúmanej plochy sa nachádzala bezprostredne pod povrchom a prekrýva ju len tenká vrstva štrkovitého príkrovu, vo východnej časti ležala pod hrubou vrstvou hnedého násypu. Sfarbenie napovedá, že ide o zvyčajnú kultúrnu vrstvu. Boli v nej rozptylené početné črepy, hrudy, úlomky kostí, ústupková industria, skaly a iné predmety; miestami sa objavili osobitné nálezové situácie. Vrstva sa nevybrala celá, zatiaľ preto nie je známa jej hrubka. Bola pravdepodobne planíčovaná dvakrát - najskôr pri úprave terénu pre štrkovitý príkrov a druhýkrát pre hnedý násyp.

Jednotlivé nálezové situácie

Štrkovitý príkrov - ide o tenkú (10-20 cm) vrstvu lámaného štrku, azda podlahovú, ktorá sa odstránila už v sezóne 1998. Príkrov v sektore hraničil so závalom skál v hnedom násypu. Ich vzťah možno bližšie určiť až vďaka južnému profilu sondy 4/97, vypracovanému v tejto sezóne - v profile je hnedý násyp zahĺbený do štrkovitého príkrovu.

Nálezová situácia na rovine -120 východného profilu - na rozhraní horného hnedého násypu a spodnej tmavohnedej vrstvy sa odkryl objekt I/99 a zhluky uhlíkov. Objekt I/99 tvorila malá vypálená hladká plôška (asi 20x20 cm), okolo ktorej sa sústredovali väčšie i menšie lámové skaly, okruhliaky a črepy. Priamo na objekt dosadalo v profile pozorované jadro múru (viď vyššie). 60 cm na severe od objektu sa v tejto hĺbke vypreparovali zvyšky 1 m dlhého spáleného brvna či kola. Brvno bolo mierne zahnuté a pre-

žliabnuté(?). Zhluky uhlíkov sa objavili aj v západnej časti sondy, teda pod štrkovitým prikrovom v tmavohnedej vrstve. Objekt I/99 ležal na povrchu tmavohnedej vrstvy.

Rovina -140 cm východného profilu - o úroveň nižšie sme pod východným profilom, približne v miestach, kde sa nachádzal objekt I/99, odkryli objekt III/99. Bol to kompaktný, oválny blok drobivej mazanice, ktorý prerastal do vyhľadanej podlahovitej plochy. Táto hlinená platňa zasahovala do profilu. Nájdene zvyšky prikryvala deštrukčná vrstva skál veľkých asi 20-40 cm, ktorá sledovala povrch tmavej kultúrnej vrstvy pod hnedým násypom v JV štvrtine sondy. Zároveň sa v tej istej hlbke na severom kraji sondy (na severnej hrane plošiny) odkryl zhluk črepov, ktoré zväčša pochádzali zo slamovej zásobnice. Zhluk sa však nachádzal na rozhraní hnedejho násypu a tmavohnedej vrstvy, pretože rozhranie vrstiev klesalo so sklonom svahu. Pri zhluku črepov, pod východným profilom, ležal veľký kamenný kváder, inak sa na ploche sondy v tejto hlbke skaly objavovali už len sporadicky. V JZ štvrtine sa už odkrylo zvetrané podložie, ktoré miestami prechádzalo do skaly.

Funkcia objektu I/99 je neistá. Rozloženie zhlukov uhlíkov a brvna naznačovalo, že ide o zvyšky konštrukcie nejakej stavby. Objekt III/99 pravdepodobne súvisí s deštrukčnou vrstvou skál, ktorá sleduje rozhranie hnedejho násypu a tmavohnedej kultúrnej vrstvy. Môže ísť o zvyšky splanirovaného obydlia či nejakej hospodárskej stavby. Tento nález dopĺňa nálezovú situáciu odkrytú v susednej sonde I: 2/96, kde sa odkrylo mladoeneoliticke ohnisko s pracovnou plochou (objekt III/96), ktorá objekt III/99 pripomína najviac. Kumulácia črepov na hrane plošiny sa podobá zhlukom na I: 2/96. Črepy sa možno nahromadili pri planirovaní vrstvy.

Datovanie

Zatiaľ sa neuskutočnila analýza nálezového materiálu z okolia objektov - predbežne však možno predpokladať, že väčšinou pôjde o mladoeneoliticke nálezy. Objekt III/99 a objekt III/96 možno patrili k tomu istému sídliskovému celku z mladého eneolitu.

S e k t o r II je 5 m široký pás, ktorým sa skúma nálezová situácia po severnej strane pozdĺžnej osi polohy.

Popis vrstvy

Skúmala sa spodná planirovaná tmavá kultúrna vrstva, pretože hnedy násyp sa odstránil už v sezóne 1998. V hlinitej, čierne sfarbenej vrstve ležali granodioritové skaly, niektoré veľmi veľkých rozmerov. Nad východnou hranou plošiny ešte z minulej sezóny zostala spodná vrstva nahromadených skál, ktorú sme rozobrali až v tejto sezóne. Zistilo sa tu aj viacnásobné vrstvenie, v ktorom sa striedali vrstvy lepivej čiernej hliny a žltkastého štrkovitého materiálu. Pod tmavohnedou až čierrou kultúrnou vrstvou ležala vrstva sypkého svetlohnedého substrátu - zvetrané podložie. Po celej ploche sektoru sa nachádzali rozptýlené sídliskové nálezy, ktoré sa nikde súvislejšie nezhlukovali.

Jednotlivé nálezové situácie

Navŕšené lámané skaly v obdĺžnikoch E a F (východná hrana plošiny) - haldu skál sme odkryli už v sezóne 1997. Jej vrchol siahal 20 cm pod povrch. V minulej sezóne sa teleso haldy rozobralo, v tomto roku sa odkopala najspodnejšia vrstva. Halda mala poloblúkovitý pôdorys a pyramídový tvar, stála na vrstve čiernej hliny a celý útvar pôvodne prekryval hnedy násyp. Kamene haldy trmelila hneda zem s prímesou žltej štrkovej hliny. Vonkajšiu (východnú) stranu telesa haldy prekryvala vrstva žltohnedej štrkovitej hliny a čiastočne tenká vrstva (20 cm) čiernej hliny, ktorá žltohnedú vrstvu pozdĺžne pretínala. Do žltohnedej štrkovitej vrstvy bola podla profilu halda skál vsadená, ak oba útvary nepochádzali z jedného objektu. Pod haldou a žltou vrstvou ležala čierna sídlisková vrstva, ktorá už nasadala na vrstvu zvetraného podložia.

Objekt II/99 - pod odstránenou haldou skál v obdĺžnikoch E a F sa nachádzala čierna sídlisková vrstva, ktorej povrch tu zrejme prešiel intenzívnym žiarom. Naznačuje to oválna plocha červenkastej, krustovitej hliny, ktorú sme evidovali ako objekt II/99. Plochu dĺžu asi 1,5 m, širokú asi 0,5 m a v priereze asi 2 m hrubú, lemovala úplne čierna zem s uhlíkmi a s časťami plochých skál. V okolí sa našli aj hrudky mazanice. Z vrstvy pri objekte pochádzali aj (pomerne zriedkavé) sídliskové nálezy. Obvodová prepálená plocha sa odkryla už v sezóne 1997 v obdĺžniku R a pri nej okrem iného i plastika ovce.

Masívne granodioritové bloky - v obdĺžniku C a F sa odkryli dve dvojice veľkých kvádrov. Väčší z kvádrov v obdĺžniku C mal dĺžku až 2 m a šírku 0,8 m, podobne veľké boli i kvádre v obdĺžniku F. Dvojica v obdĺžniku C mala orientáciu ZSZ-VJV, v obdĺžniku F SZS-JVJ. Skaly spočívali celou hmotou v čiernej (tmavohnedej) sídliskovej vrstve, ale ležali už na podloži. Boli uložené „škrídlovito“, akoby sa zosunuli. V spojnici medzi dvojicami kvádrov boli rozhodené menšie granodioritové skaly (ale tiež pomerne veľké), ktoré aspoň predbežne neprejavovali stopy zámerného usporiadania. Orientácia balvanov i orientácia spoj-

nice medzi oboma dvojicami sa odlišovala od orientácie línie kvádrov, ktorú sme prelezali pozdĺžnym rezom už v sezóne 1996 a interpretovali ako základy čelného valu. Situácia tohto útvaru sa odlišovala aj v tom, že bloky „valu“ na vrstve tmavej hliny iba stáli, kým kvádry nájdené v tejto sezóne ľahko boli zasypané.

Zložitá situácia v sektore II sa zatiaľ vzpiera presnejšej interpretácií. Nie je jasné vztah jednotlivých zoskupení skál medzi sebou, ale ani ich funkcia. S tým súvisí i zložité zvrstvenie v SV rohu skúmanej plochy. Pre danú nálezovú situáciu možno nájsť viac vysvetlení (nedokončené opevnenie, fažba kameňa, niekoľko opevnení z rôznych horizontov, ktoré sa navzájom porušili a pod.). Prepálené plochy na povrchu spodnej čiernej vrstvy možno súvisia s niektorým z týchto dejov.

Datovanie

Datovať jednotlivé útvary na základe doterajších poznatkov nie je možné. Analýza nálezového materiálu z čiernej kultúrnej vrstvy asi ukáže, že vo vrstve prevládajú mladoeneolitické nálezy a zriedkavo sa vyskytujú i nálezy stredo- až mladobronzové. Vrchná vrstva - hnedy násyp, ktorý sa odstránil už v minuloročnej sezóne, má asi hornú hranicu datovania na prelome staršej a mladšej doby rímskej (viď vyššie - nález rímskej amfory).

Rez

Pozdĺžny rez polohu predĺžil o 5 m na východ pod pätu svahu. Ale pre nepriazeň počasia sa práce na tejto sonde nedokončili a blízko informácie sme preto nezískali. V skúmanom úseku bola hneda syapká pôda takmer bez nálezov.

FÜNFTE GRABUNGSSAISON AUF DER HÖHENSIEDLUNG LIESKOVEC – HRÁDOK (Bez. Zvolen). Die Grabung konzentrierte sich auf die Flächen der Sektoren I und II, die schon in den vorigen Saisons erschlossen wurden. In beiden Sektoren entfernte man schon vorher die obere aufgeschüttete Schicht aus braunem Lehm und Bruchsteinen, deren Funktion nicht eindeutig bestimmt ist (Befestigungsreste, oder Verebnung des Geländes des Plateaus?). In diesem Jahr untersuchte man die geplante dunkelbraune bis schwarze Kulturschicht aus der älteren Besiedlungsphase der Lokalität (Jungäneolithikum und evtl. mittlere(?) und jüngere – späte Bronzezeit). Der Sektor I ergab Nester von Holzkohlenstückchen, einen verkohlten Holzgegenstand, ein Scherbennest an der Plateaukante, und vor allem auf der Südostfläche des Schnittes wurde teilweise das Objekt III/99 freigelegt – eine gebrannte Lehmplatte, gesäumt von einem Block von Lehmverputz, den eine Destruktionsschicht aus Felssteinen überdeckte. Vielleicht handelt es sich um Baureste aus dem Jungäneolithikum, die mit dem Fund der Feuerstelle III/96 auf der benachbarten Fläche 2/96 zusammenhängen. Im Sektor II wurden in der dunklen Kulturschicht zwei Paare großer Granodioritquader freigelegt, zwischen denen kleinere Bruchsteine vertreut waren. Aus der Verteilung der Bruchsteine ging nicht hervor, ob es sich um Wallreste handelte, und die Funktion des freigelegten Gebildes ist nicht klar. Offen bleibt auch die Datierung.

NÁLEZ RÍMSKEHO DVOJUCHÉHO DŽBÁNU V LIESKOVCI-HRÁDKU

Róbert Malček

Lieskovec (okr. Zvolen), poloha Hrádok, systematický výskum, sídlisko, doba rímska. Uloženie nálezov: Lesnícke a drevárske múzeum, Zvolen.

V sezóne 1998 sa počas výskumu vrcholovej plošiny ostrohu Hrádok pri Lieskovci našla celá nádoba. Po výbornej rekonštrukcii Petra Ušiaka sa ukázalo, že ide o dvojuchý džbán pravdepodobne panónskej proveniencie.

Nálezové okolnosti

Džbán sa našiel v sektore II v obdĺžniku D, a to približne v miestach, kde viedie pozdĺžna os polohy, nedaleko východnej hrany vrcholovej plošiny. Ležal v hnedom hlinitom násype. Táto násypová vrstva, dnes asi 1 m hrubá, je výsledkom mohutnej stavebnej činnosti, ktorú zatiaľ nemožno presne interpretovať. Popri hranach plošiny sú vo vrstve sice navŕšené lámané skaly veľké 30-40 cm, ale spôsob ich uloženia, rovnomená hrúbka vrstvy a velkosť plochy, na ktorej sa vrstva rozkladá, nenapovedajú jednoznačne, že ide o zvyšky opevnenia. Situáciu možno vysvetliť i ako stavebnú úpravu, pri ktorej sa zdvihli hrany a zväčšila plocha vrcholovej plošiny. S tým by súhlasiel aj nález džbánu.

V sezóne 1997 sme na ploche II: A, B odkryli štrkovitý prikrov, možno podlahu presnejšie nedatovaného objektu, ktorý na východe hraničil s vrstvou hnedej sypkej hliny s rovným povrhom. Samotný štrkovitý prikrov nasadal bud priamo na podložie alebo na sídliskovú vrstvu tmavohnedej až čiernej hliny. V sezóne 1998 sme sledovali zistenú hranu prikrovu, ktorú tvoril pás väčších skál, to znamená, že sme pristúpili k odkopávaniu hnedého násypu popri hrane. Zistili sme, že práve v týchto miestach nálezovú situáciu značne porušil zásah v 20. stor. V obdĺžniku C šlo zrejme o zvyšky minometného hniezda z druhej svetovej vojny - nálezy muničie sa našli až v hĺbke 1 m. V bloku D sa pri rozoberaní zhluku väčších skál našli igelitové vrecká z druhej polovice 20. stor. Pod zhlukom skál sa však zachovala kompaktná vrstva hnedého násypu a v nej sa nachádzal tu uvádzaný džbán. Roztlačená ale takmer celá nádoba, uložená zjavne in situ, sa našla v hĺbke 50-70 cm a bola obrátená hore dnom.

Opis nálezu

Džbán (evid. č. 3707/A; obr. 37: 1) má v strede prelácené dno s prstencovitým okrajom. Od dna je odsadené vajcovité telo s najväčšou výdufou v hornej tretine. Výduf je asymetrický, s jednou stranou väčšou vyklenutou; plecia majú nerovnakú výšku. Z plieč cez mäkkú profilované rozhranie vyrastá úzke valcovité hrdlo, ktoré je ukončené horizontálnym golierovitým okrajom, s hrdlom vychýleným na jednu stranu. Okraj odspodu lemuje rímsa. Na pleciach nádoby sedia dve veľké protiahľadé pásiakové uchá, ktoré predkláňajú hrdlo a dosahujú pod okraj. Uchá sú pozdĺžne prežliabnuté širokým žliabkom. Nádobu vytocili na krhu z plavenej hliny; črep je mäkký, povrch hladký, mestami pôrovitý, tehlovovo-žltej farby. Bez zachovanej výzdoby. Vyška nádoby je 350 mm, Ø dna 94 mm, Ø ústia 120 mm, Ø hrdla 80 mm, Ø najväčšej výdute 230 mm, hrúbka steny 4 mm.

Datovanie

Analógie k nálezu sa nachádzajú zväčša mimo územie Slovenska, predovšetkým na náleziskách v susednej rímskej provincii. M. Grünwaldová uvádza, že džbány s viac-menej ostro horizontálne vypracovaným okrajom patria do pokročilejšieho druhého storočia (Grünwald 1979, 45, tab. 30: 13-17). Pribuzné nálezy uvádza vo svojom katalógu i O. Bruknerová (Brukner 1981, tab. 139: 70 a 152: 27) a E. B. Bónisová (Bónis 1979). Podľa všetkého lieskovský nález patrí do 2. polovice 2. alebo na začiatok 3. stor. n. l.

Do doby rímskej možno na lokalite priradiť súbor niekolkých desiatok črepov (obr. 37: 2-7), ktoré zatiaľ neboli analyzované - ako celok však tvorí po eneolitickej nálezovom fonde druhú najpočetnejšiu skupinu nálezov. Zväčša asi pôjde o keramiku púchovského pôvodu, no z predpokladaného otvoreného(?) sídliska pod ostrohom poznáme i nálezy germánske (Pieta 1994, obr. 3). Práve v období, z ktorého pochádza džbán (stupeň B2-C1), dochádza k zmene obrazu osídlenia horných tokov Nitry, Hrona a Váhu, kedy sídelný areál púchovskej kultúry zaberajú podunajskí Germáni (Pieta 1994, 257); zároveň sa v dobe markomanských vojen - v záverečnej fáze púchovskej kultúry, a v hornatých oblastiach na okraji kvádskeho územia objavujú krátkodobé refúgiá (Pieta 1994, 257). Ostroh Hrádok v Lieskovci mohol byť osídlený z rovnakých príčin jednou či druhou kultúrou, a preto nemožno jednoznačne rozhodnúť, ktorej z nich džbán pôvodne patril. Ale z nálezových okolností vyplýva, že ho zakopali zámerne, a je dosť pravdepodobné, že sa do zeme dostal v súvislosti s navŕšením mohutného hlinitého násypu na východnej a južnej strane vrcholovej plošiny.

Literatúra

- Bónis 1979 - E. B. Bónis: Das Töpferviertel „Gerhát“ von Brigetio. Folia Archaeologica 30, 1979, 99-155.
 Brukner 1981 - O. Brukner: Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije donje Panonje. Beograd 1981.
 Grünwald 1979 - M. Grünwald: Die Gefäßeramik des Legionslagers von Carnuntum (Grabungen 1968-1974). Der Römische Limes in Österreich 29, Wien 1979.
 Pieta 1994 - K. Pieta: Mittel und Nordslowakei zur Zeit der Markomannenkriege. In Markomannenkriege – Ursachen und Wirkungen. Brno 1994, 253-262.

FUND EINES RÖMISCHEN DOPPELHENKELKRUGES IN LIESKOVEC-HRÁDOK (Bez. Zvolen). In der Saison 1998 fand man während der Grabung auf dem Gipfelplateau des Sporns Hrádok bei Lieskovec einen zweihenkeligen Tonkrug von römischer (pannonischer) Provenienz. Er lag in situ in der Aufschüttung von lockerem braunem Lehm, die an der Ost- und Südkante des Plateaus auf die ältere äneolithische Kulturschicht aufgehäuft war. Das 350 mm hohe Gefäß mit der größten Weite von 230 mm, von ziegelgelber Farbe, fügt sich etwa in die zweite Hälfte des 2. und in den Beginn des 3. Jh. u. Z., also in den Zeitabschnitt, wann in der Region die Púchover Besiedlung unterging und sie von Germanen besiedelt wurde. Beide Kulturen sind auf der Fläche und unter ihr durch Funde vertreten.

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z BRATISLAVY-TRNÁVKY

Klára Marková - Kristián Eischek - Vladimír Varsík

B r a t i s l a v a (okr. Bratislava), časť Trnávka, záchranné výskumy. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Počas prác na diaľničnej trase D61 v SV časti Bratislavu, v smere projektovanej východnej vetvy diaľkového obchvatu mesta, došlo k narušeniu ďalších archeologických objektov:

a) poloha Š a j b a III - záchranný výskum, sídlisko, staršia doba rímska. V inundačnom prie-
store Šúra sa po odhumusovaní trasy cesty a po jej začistení vyrysovala polozemnica kolovej kon-
štrukcie oválneho pôdorysu zahlbená 0,6 m do piesčitého podložia (obj. 27). Z výplne tohto objektu
sa získal keramický materiál zo staršej doby rímskej (2. stor. n. l.) zdobený predovšetkým hrebeňo-
vanou výzdobou (vejárovité poloblúčiky, strmé vlnovky, vysoké a široké poloblúky na terinách, pol-
gulovitých misach), hrubostenná keramika zdobená, ako aj presekávané okraje hrncov. Rímsko-
provinciálna keramika je v súbore zastúpená ojedinelým fragmentom zásobnice zhotovenej na kruhu
(obr. 42, 43). Chata je pravdepodobne súčasťou väčšej sídliskovej aglomerácie na katastrálnom roz-
hraní Bratislavu-Trnávky a Bratislavu-Vajnor.

b) poloha F a f r u n y - záchranný výskum, sídlisko, eneolit, stredovek. Počas prác
na diaľničnom obchvate Bratislavu došlo k narušeniu aj doposiaľ neznámej lokality. Pri prieskume sa
nálezisko črtalo sice nevýrazne, sledovaním stavebných prác pri odhumusovaní sa však potvrdila
prítomnosť sídliskových objektov. Sídlisko sa nachádza na nevýraznej pieskovej dune v tesnej blíz-
kosti pôvodne močaristej oblasti bratislavského Šúra. Súhrne sa v tejto polohe preskúmalo 26 sídlis-
kových objektov. Čažisko osídlenia je v eneolite, predstavené sídliskovými objektami bolerázskej
skupiny. Obvykle plynke jamy mali spravidla zaoblené dná. Výplň obsahovala predovšetkým kera-
miku, niekedy aj mazanicu, resp. zvieracie kosti. Okrem sídliskových jám sa v dĺžke asi 9 m zistil
oblúkovitý, nerovnomerne vyhlbený žlab (š. 2,9-1,9 m a hl. 0,9-0,5 m), s rovnakým materiálom
vo výplni ako v uvedených jamách.

Keramické tvary sú zastúpené hlavne bežnou keramikou, najmä hrncami resp. aj s uškom, vel-
kými kónickými misami s lievikovitým ústím, fragmentmi zásobníca a amfor. Ich výzdoba nie je
velmi pestrás: jednotlivé až trojnásobné plastické presekávané lišty pod okrajom hrncov, plastické
lišty na rozhraní hrdla a tela amfor. Povrch na vonkajšej strane býva zdrsňovaný, častejšie sa objavila
vodorovne koncipovaná vetvičkovitá výzdoba. Tenkostenná keramika sa vyskytla zriedkavejšie, je
predstavená šálkami zdobenými žliabkami, džbánikmi a plynkými miskami. Zastúpené sú rôzne typy
ušiek, najčastejšie páskové, nezriedka subskutánne (napr. štyri subskutánne ušká na džbániku, oje-
diné je uško kruhového prierezu s nevýraznými vodorovnými rebierkami).

Keramický materiál možno súhrne zaradiť do fáz I b-c menovanej skupiny (obr. 38-40). Tak o-
brúsená ako aj štiepaná kamenná industria sa zistila len ojedinele (obr. 39). Petrografická analýza (Ľ.
Illášová) vybraných artefaktov dokladá severský pôvod suroviny z územia Polska.

Iné, tzv. drobné nálezy zastupujú najmä prasleny. Jeden z kostencových artefaktov je fragmentom
snáď kostenej pŕšťalky. Uvedená lokalita je prvým dokladom osídlenia oblasti SV Bratislavu nositeľmi
bolerázskej skupiny. Výskum potvrdil aj osídlenie tejto lokality v stredoveku. Zistili sa predovšetkým
sídliskové odpadové jamy a chata s kamennou deštrukciou. Sprievodný materiál ich datuje do 11.-13.
stor. (obr. 41). Len rámcovo do stredoveku možno datovať objekty bližšie neznámej funkcie, kruho-
vého pôdorysu, v strede s kužeľovitým prehĺbením.

Geofyzikálna prospekcia realizovaná J. Tirpákom jednoznačne doložila, že osídlená plocha západným aj východným smerom presahuje sídliskovú plochu narušenú stavbou.

SIEDLUNGSFUNDE AUS BRATISLAVA-TRNÁVKA (Bez. Bratislava). Während der Arbeiten auf der Fernstraßenstrasse D1 im Nordosteit von Bratislava, in der Richtung des projektierten Ostzweiges der Fernstraßenführung von Bratislava, kam es zur Störung weiterer archäologischer Objekte: a) Im Innundationsraum der Schur-Region in der Lage Šajba III skizzierte sich ein Pfostengrubenhaus mit ovalen Grundriss in 0,6 m Tiefe im sandigen Liegenden. Die Verfüllung dieses Objektes ergab Keramikmaterial aus der älteren römischen Kaiserzeit (2. Jh. u. Z., Abb. 42, 43). Die Hütte bildete wahrscheinlich den Bestandteil einer größeren Siedlungsagglomeration an der Katastergrenze von Bratislava-Trnávka und Bratislava-Vajnory. b) Auf der Sanddüne in der Lage Fafruny konstatierte man eine bisher unbekannte Lokalität. Die Rettungsgrabung belegte mit Funden aus Siedlungsgruben in diesem Stadtteil erstmals eine Besiedlung mit Trägern der Boleráz-Gruppe (Phase Ib-Ic, Abb. 38-40). Ähnlich erwies sich mit dieser Grabung auch eine Besiedlung aus dem Mittelalter (11.-13. Jh., Abb. 41).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V ČERNÍKU

Klára Marková - Ivan Kuzma

Černík (okr. Nové Zámky), intravilan, staršia a neskora doba bronzová, sídlisko, záchranný výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Pri zavádzaní plynovej pripojky do budovy miestneho športového klubu sa pri zemných práciach bagrom narušili sídliskové jamy. Dve z nich boli narušené už pred niekoľkými rokmi pri zakladaní obecného plynového potrubia (č. d. 172).

Zberom z hál a záchranným výskumom sa získali fragmenty kostí a početné črepy, patriace do sortimentu madarovskej kultúry. Z rekonštruovaných tvarov sú zastúpené najmä džbániky, hrnce, zásobnice, ale aj amfora (obr. 46). Ojedinelý je fragment šálky čakanskej kultúry.

Rozsiahle, intenzívne osídlené, azda opevnené sídlisko, situované na ostrožni rieky Nitry, bolo a je postupne narušované stavebnými zásahmi, resp. úpravami koryta rieky rovnako, ako príslušné prilahlé pohrebisko madarovskej kultúry (Liszka 1982).

Literatúra

Liszka 1982 - J. Liszka: Hroby zo staršej doby bronzovej z Černíka. Castrum Novum I, 1982, 16-24.

RETTUNGSGRABUNG IN ČERNÍK (Bez. Nové Zámky). Bei Erdarbeiten im Gemeindeintravillan wurden Siedlungsgruben gestört, aus denen zahlreiches Knochen- und besonders Scherbenmaterial gewonnen wurde. Die Funde stammen aus einer ausgedehnten Siedlung der Maďarovce-Kultur, die zu dem bereits publizierten Gräberfeld gehörte (Liszka 1982).

STREDOVEKÉ NÁLEZY Z HRADU BECKOV

Marta Mácelová

Beckov (okr. Nové Mesto nad Váhom), stredoveký hrad - gotický palác, 14.-15. stor., zber. Uloženie nálezov: Obecný úrad, Beckov.

Poslanec Obecného úradu v Beckove, predseda kultúrnej komisie E. Benko požiadal autorku príspevku o vyhodnotenie črepového materiálu, zozbieraného aktivistami Stromu života počas letných mesiacov pri čistení hradu. Po obhlidke hradu sme konštatovali, že pri čistení suterénnych priestorov západného traktu severného gotického paláca sa v zásype našiel zaujímavý črepový materiál, časovo zaradený do obdobia Stiborovcov (obr. 44). Suterén s valenou klenbou vznikol počas stiborovskej prestavby paláca (Kodoňová/Tóthová 1995, 52). Črepy sa našli vo výplni vyrovňávajúcej terén medzi skalným podložím a dlážkou z pálených tehál.

Nepočetná kolekcia črepov pozostáva prevažne z kuchynskej, stolovej a technickej keramiky zo 14.-15. stor. Našli sa aj väčšie kusy neglazovaných hrncovitých kachlic tehlovočervenej farby, pochádzajúce z kachlovej pece (obr. 45: 1). Časť tenkostennej keramiky zdobenej rytou závitnicou je sivej farby. Zaujímavými nálezmi sú kostene korčule (obr. 45: 2-3).

Literatúra

Kodoňová/Tóthová 1995 - M. Kodoňová/Š. Tóthová: Hrad Beckov. Výsledky výskumu národnej kultúrnej pamiatky. Pamiatkový ústav, Bratislava 1995.

MITTELALTERLICHE FUNDE VON DER BURG BECKOV (Bez. Nové Mesto nad Váhom). Bei der Säuberung des Souterrains des Westtraktes des gotischen Palastes der Burg Beckov (Abb. 44) fand man Fragmente von mittelalterlicher Keramik, von unglasierten Topfkacheln (Abb. 45: 1) und zwei Schlittknochen (Abb. 45: 2-3). Die Funde entfallen in die Regierungszeit der Stiborer im 14.-15. Jh.

BRONZOVÁ SEKERKA Z HROCHOTE

Marta Mácelová

Hrochot (okr. Banská Bystrica), Hrochotská dolina, medzi Abčinou (Jánošíkovou skalou) a mlynom, Abčiná, náhodný nález, mladšia doba bronzová. Uloženie nálezu: Stredoslovenské múzeum, Banská Bystrica.

Na konci 80-tych rokov našiel P. Spevák z Banskej Bystrice v Hrochotskej doline na kraji lesa bronzovú sekerku, ktorú v r. 1999 odovzdal do múzea.

Opis nálezu

Bronzová sekerka s tulajkou a postranným odlomeným uškom. Ústie je spevnené prstencom, tulajka je pri ušku sploštená, zle odliata. Telo bez výzdoby, spodná časť s ostrím prehnutá, ostrie vyštřbené, v spodnej časti tela je patina mechanicky poškodená - poškriabaná. Rozmery: d. 103 mm; Ø tulajky 26x13 mm, š. ostria 36 mm (obr. 48).

Na základe analogických nálezov z Rosiny a Prievidze-Hradca (*Veliačik 1983, Taf. XLIV: 4 a XXXVIII: 16*) datujeme sekerku z Hrochote do mladšej doby bronzovej, stupeň HA2.

Literatúra

Veliačik 1983 - L. Veliačik: Die Lausitzer Kultur in der Slowakei. Nitra 1983.

BRONZEBEIL AUS HROCHOŤ (Bez. Banská Bystrica). Das bronzenen Tüllenbeil mit abgebrochener Öse aus Hrochot, Bez. Banská Bystrica, wurde unweit der archäologischen Lokalität Abčiná gefunden. Das Beil (Abb. 48) ist in die jüngere Bronzezeit in die Stufe HA2 datiert.

ŽIAROVÝ HROB LUŽICKEJ KULTÚRY ZO ZVOLENA-BALKÁNU

Marta Mácelová

Zvolen (okr. Zvolen), poloha Balkán, žiarové pohrebisko lužickej kultúry, náhodný nález, koniec mladšej a začiatok neskorej doby bronzovej. Uloženie nálezu: Slovenské múzeum, Banská Bystrica.

Pri kopaní základov pre stavbu a odstraňovanie hospodárskych budov na parcele rodinného domu v polohe Balkán zachránil stavebný robotník žiarový hrob. Popolnicu a ďalšiu menšiu amforu, uloženú v hĺbke 60 cm, precízne obkopal a priniesol spolu s hlinou do múzea. V tesnej blízkosti nádob našiel aj osteoantropologický materiál (vrchnú časť odseknutej tibie a atlas). Po odbornom odstránení zeminy a očistení popolnice (obr. 1: 1) sa v nej našli črepy ďalších troch nádob: neúplnej šálky a nerekonštruovateľného hrnca a misy. V popolnici boli uložené nedohorené kosti. V menšej amfore, ktorá sa našla v blízkosti hrncovitej popolnice, bola okrem nedohorených kostí vložená bronzová ihlica, ktorá bola zámerne stočená, aby sa dala uložiť do amfory-popolnice.

Opis nálezu

1. Hrnec s valcovitým hrdlom so zachovaným jedným jazykovitým výčnelkom na okraji. Tri štvrtiny okraja nádoby chýbajú (obr. 49: 1). Materiál: hlina s prímesou sludy a piesku, farba hnedá, povrch črepu pôrovitý. V. 24 cm.
2. Časti dna, tela a okraja dvojuchého hrnca, uchá posunuté pod okraj (obr. 49: 2). Materiál: hlina s prímesou sludy, farba tehlovočervená.
3. Profilovaná tenkostenná šálka s výrazne prehnutým ústím, kónickou spodnou časťou, uchom vybiehajúcim nad okraj a omfalickým dnom. Na vydutí je zdobená hustým zvislým žliabkovaním a plynkými jamkami (obr. 49: 4). Materiál: jemne plavená hlina s prímesou piesku, farba hnedosivá. V. 5,8 cm, v. s uchom 8,2 cm, Ø 11 cm.
4. Dva črepky z okraja a jeden z dna misy polguľovitého tvaru so zaoblenými stenami a rovno zrezaným okrajom. Materiál: hlina s kremičitými prímesami, farba hnedá a čierna.
5. Menšia amphora s baňatým polguľovitým telom a mierne kónickým hrdlom, okraj vytiahnutý. Jedno uško spája vydutie s hrdlom (obr. 49: 3). V. 11,2 cm.
6. Bronzová ihlica s profilovanou hlavicou, tenkou ihlosou, s vývalkom na hličku. Zámerne stočená (obr. 49: 5). Max. hr. ihly 0,26 cm.

Porušený žiarový hrob je súčasťou lužického pohrebiska, skúmaného v r. 1954 (Balaša 1964). Počas stavebných prác a rekonštrukcií na parcelách rodinných domov na Balkáne sa občas podarí dohadnúť s majiteľom parcely (Mácelová 1991, 64). Podobne, viac-menej náhodne sa podarilo zachrániť aj nálezy z tohto žiarového hrobu. Na základe spracovania materiálu zo zvolenského pohrebiska J. Bátorom (1979, 57-80) a časovým vymedzením jednotlivých stupňov zvolenskej skupiny lužickej kultúry datujeme materiál z hrobu do prechodného stupňa medzi strednou a staršou fázou, t. j. na rozmedzie HA2/HB (Bátor 1979, 78).

Literatúra

Balaša 1964 - G. Balaša: Zvolen v období lužickej kultúry. Banská Bystrica 1964.

Bátor 1979 - J. Bátor: Žiarové pohrebiská lužickej kultúry v oblasti Zvolena. Slovenská Arch. 27, 1979, 57-80.

BRANDGRAB DER LAUSITZER KULTUR AUS ZVOLEN – BALKÁN (Bez. Zvolen). Bauarbeiten auf der Parzelle eines Familienhauses in Zvolen, Lage Balkán, wurde ein weiteres Brandgrab der Lausitzer Kultur gefunden. In einer größeren Urne (Abb. 49: 1) befanden sich außer Leichenbrandresten Scherben einer rekonstruierbaren Tasse (Abb. 49: 4) und Scherben eines weiteren Topfes (Abb. 49: 2) und einer Schüssel. In einer kleineren Amphore (Abb. 49: 3), neben der Urne, waren Leichenbrandreste und eine Bronzenadel mit profiliertem Kopf (Abb. 49: 5). Neben den Urnen befand sich der abgehackte Oberteil einer Tibia und der Atlas vom Skelett eines erwachsenen Individuums. Das Grab ist ein Bestandteil des im J. 1954 untersuchten Gräberfeldes. Das Brandgrab fügt sich in die ausklingende jüngere und beginnende Spätbronzezeit (HA2/HB).

NOVÉ NÁLEZY Z OBIŠOVIEC

Elena Miroššayová

O b i š o v c e (okr. Košice-okolie), poloha Stráža, ojedinelý nález, povrchový prieskum, doba bronzová neskorá. Uloženie nálezu: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice a súkromná zbierka.

Zo známej lokality Stráža pri Obišovciach pochádza nový nález dvoch bronzových špirálok. Podľa údajov nálezcu, jedného z terajších vlastníkov lesov, ležali na povrchu lesnej cesty v západnej časti opevneného areálu hradiska. Špirálky sú vyhotovené z bronzového drôtu zdobeného jemným hustým ryhovaním. Pôvodný tvar je deformovaný. Ø závitov 26 mm, Ø drôtu 2,7-2,9 mm (obr. 50: 11, 12).

Lokalita Stráža pri Obišovciach sa v ostatnom čase spomína ako miesto veľkého hromadného nálezu bronzových nádob a šperkov, ktoré boli nelegálnym spôsobom získané pomocou detektora kovov. Kusé informácie o nich sa podarilo sprostredkovane získať pracovníkom Archeologickej múzea SNM v Bratislave. Do zbierok tohto múzea sa dostalo iba bronzové vedro typu Kurd. O ostatných predmetoch nie je známe, kde sa nachádzajú (Studeniková 1999, 177 a n.). Nie je vylúčené, že bronzové špirálky boli tiež súčasťou hromadného nálezu a nálezcovia ich stratili. Tým by sa dalo vysvetliť, že ležali na povrchu cesty. S ohľadom na nálezové okolnosti datujeme bronzové špi-

rálky rámcovo do počiatku neskorej doby bronzovej. Na základe typologicko-chronologickej analýzy bronzových predmetov známych z polohy Stráža sa predpokladá jej osídlenie od záveru mladej do počiatocného úseku neskorej doby bronzovej (*Studeníková 1999, 183*). K presnejšiemu datovaniu počiatku a záveru osídlenia polohy ako i vybudovania systému opevnenia môže prispieť iba terénny výskum. Pri povrchovom prieskume v západnej časti opevneného areálu boli získané fragmenty keramiky, ktoré časovo korespondujú s nálezmi bronzových predmetov. Vyznačujú sa kvalitným vypálením. Povrch nádob bol čierny hladený alebo leštený (obr. 50: 2-5, 10). Na tvaroch svetlohnedej farby má povrch kožovitý vzhľad (obr. 50: 13, 14). Pri úžitkových formách prevládajú hnedé tóny (obr. 50: 8, 9). Objavujú sa aj zlomky z nádob s čiernym povrhom a hnedým vnútrom (obr. 50: 6). Výzdoba pozostáva z plytkých žliabkov a rytych linii. Súbor keramických nálezov získaných povrchovým zberom nedovoluje jednoznačne určiť kultúrnu príslušnosť obyvateľov Stráže pri Obišovciach. Profiláciou a použitými výrobňami motívmi sú porovnatelné s nálezmi zo súdobyh sídlisk z južnej a JZ časti Košickej kotliny s výrazným podielom kyjatickej kultúry (*Demeterová 1972, 71 a n.*). Výrazné elementy gávskej kultúry sme v sledovanom súbore keramiky z Obišoviec nenaznamenali.

Literatúra

- Demeterová 1972 - S. Demeterová: Mladobronzové sídliskové nálezy z Pedera, okres Košice. Nové Obzory 14, 1972, 63-80.*
- Studeníková 1999 - E. Studeníková: Ein Bronzeeimer vom Typ Kurd aus der Ostslowakei. In: Archaeology of the Bronze and Iron Age. Archaeolingua, Budapest 1999, 177-185.*

NEUFUNDE AUS OBIŠOVCE (Bez. Košice-okolie). Auf der bekannten Fundstelle Stráža bei Obišovce fand man auf der Oberfläche eines Waldweges zwei Bronzedrahtspiralen mit einer Verzierung aus dichten Rillen. Die Autorin nimmt an, daß sie der Bestandteil eines Hortfundes von Bronzegefäßen und Schmuck gewesen sein könnten, die mit einem Metallsuchgerät gefunden wurden. Über den angeführten Fund bestehen nur vermittelte Informationen. Die Bronzespiralen sind im Kontext der bisherigen Funde in die Spätbronzezeit datiert. Die als Lesefunde gefundenen Keramikfragmente sind mit der Profilierung und den Verzierungsmotiven mit Funden aus Siedlungen im Süd- und Südwestteil des Košice-Beckens vergleichbar, die in die ausgehende jüngere und beginnende Spätbronzezeit datiert sind. Es äußert sich auf ihnen ein ausgeprägter Anteil der Kyjatice-Kultur.

SÍDLISKOVÝ OBJEKT ZO SVINICE

Elena Miroššayová - Ladislav Oleška

S v i n i c a (okr. Košice-okolie), poloha Chlebovská, záchranný výskum, sídlisko, doba železná staršia. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV - VPS, Košice.

Pri kopaní ryhy pre plynové potrubie bol v polohe Chlebovská západne od cesty z Ďurkova do Bidoviec narušený a z väčšej časti zničený zahľbený sídliskový objekt oválneho tvaru. Ústie s priemerom 1 m bolo zachytené v hĺbke 0,6 m. Smerom ku dnu v hĺbke 0,95-1 m sa steny objektu mierne rozširovali (obr. 51: 1). Výplň tvorila tmavá čierohnedá hlina, v ktorej sa nachádzali fragmenty keramiky, kosti, uhlíky, mazanica a kamenný nástroj. Počas záchranného výskumu sa podarilo preskúmať iba okraje objektu, ktorý prináležal k osade ležiacej severne od Svinického potoka v rovinatom teréne s nadm. v. 230 m. Osada mala výhodnú polohu v rozvodí spomenutého potoka a rieky Olšavy.

Opis nálezov

1. Kamenný nástroj, pôvodne okruhliak - ploskáč, stopy po pracovnej činnosti viditeľné na plochých stranach a po obvode. Surovina: pieskovec s podielom vulkanickej zlepky, kremena a biotitu (Určenie L. Illášová). Ø 114 mm (obr. 51: 7).
2. Nádoba esovitej profilácie so slabo vyhnutým okrajom, častočne poškodená. Spodná časť vydutia zdrsnená. Farba hnedočierna, zrnitý materiál s prímesou hrubozrnného piesku. V. 170 mm, Ø ústia 110 mm, Ø dna 79 mm (obr. 51: 6).
3. Fragment z vydutia amfory, zdobený plytkými žliabkami. Farba hnedá až čierna, materiál s prímesou piesku a kúskov hliny (obr. 51: 2).
4. Fragment misky s výrazne zatiahnutým okrajom. Farba sivá, vnútro čierne, materiál zrnitý ostrý (obr. 51: 3).
5. Fragment misky so zatiahnutým okrajom. Farba hnedá, miestami čierna, materiál zrnitý (obr. 51: 4).
6. Fragment úska z džbánika vytoceného na kruhu. Farba sivo-hnedá, materiál jemný (obr. 51: 5).

7. Fragmenty z tiel morfológicky bližšie neurčiteľných hrncovitých nádob. Keramické nálezy z objektu charakterizuje tvrdé vypálenie a zrnitý materiál.

Kultúrno-chronologická klasifikácia objektu zo Svinice sa opiera o keramiku. Pre datovanie nálezového súboru je dôležitá prítomnosť fragmentu uška z džbánika vytočeného na kruhu, ktorý je príznačný pre okruh pamiatok trácko-skytskej skupiny Vekerzug (*Miroššayová 1987*, 123). V kontexte so spomenutým fragmentom uška a ďalšími sprivedomými nálezzmi, akými sú varianty misiek so zatiahnutým okrajom (obr. 51: 3, 4) a zlomok amfory s motívom žliabkovannej výzdoby (obr. 51: 2), môžeme v rovnakom kultúrom prostredí hľadať analógie aj pre nádobu so slabou esovitou profiláciou (obr. 51: 6), ktorá sama nie je chronologicky signifikantnou formou. Nezdobené varianty tohto typu sprevádzajú grobové celky skupiny Vekerzug v Potisi (*Párducz 1954*, 82, obr. 26: 11, 15) a na JZ Slovensku (*Dušek 1966*, tab. XXVI: 2, XXXVII: 28). V sídliskovom materiáli sa táto forma nedá na základe fragmentov okrajov s istotou rozpoznať (*Miroššayová 1994*, 47, obr. 9, Typ F). Nález celého tvaru zo Svinice potvrdzuje jej výskyt aj na súdobých sídliskách.

Z uvedených faktov vyplýva, že sídliskový objekt zo Svinice môžeme dat do súvislosti s trácko-skytskym okruhom pamiatok rozšírených v severnom Potisi v mladšom úseku staršej doby železnej.

Literatúra

- Dušek 1966* - M. Dušek: Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotín. *Archaeologica Slovaca - Fontes*, 6. Bratislava 1966.
Miroššayová 1987 - E. Miroššayová: Problematika osídlenia východného Slovenska v dobe halštatskej. *Slovenská Arch.* 35, 1987, 107-164.
Miroššayová 1994 - E. Miroššayová: Sídisko z neskorej doby halštatskej v Čečejovciach. *Slovenská Arch.* 42, 1994, 37-68.
Párducz 1954 - M. Párducz: Le cimetière hallstattien de Szentes-Vekerzug II. *Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae* 4, 1954, 25-91, pl. I-XXX.

SIEDLUNGSOBJEKT AUS SVINICE (Bez. Košice-okolie). Eingetieftes Siedlungsobjekt von ovaler Form, gestört und zum Großteil beim Graben einer Gasleitungsrinne vernichtet. In der dunklen schwarzbraunen Verfüllung befanden sich Keramikfragmente, Lehmverputz, Holzkohlenstückchen, Knochen und ein flaches Steinwerkzeug. Das Objekt bildete den Bestandteil einer nördlich des Svinice-Baches liegenden Ansiedlung. Die kultur-chronologische Klassifikation stützt sich auf Keramik. Analogien zu ihr finden wir im Denkmälerbereich der thrako-skythischen Verkerzug-Gruppe im Theißgebiet und in der Südwestslowakei. Das Siedlungsobjekt von Svinice bringen die Autoren in einen Zusammenhang mit dem thrako-skythischen Denkmälerbereich, der im nördlichen Theißgebiet im jüngeren Abschnitt der älteren Eisenzeit verbreitet war.

KELTSKÁ MINCA TZV. NITRIANSKEHO TYPU Z JASENICE

Jozef Moravčík - Eva Kolníková

Jasenica (okr. Považská Bystrica), poloha Predná hôrka, hrádok púchovskej kultúry, prieskum.

Archeologický krúžok pri Považskom múzeu v Žiline v aprili 1999 uskutočnil prieskum na hrádku púchovskej kultúry v Jasenici, v polohe Predná hôrka. Hrádok sa nachádza na pravej strane cesty z Udiče do Jasenice, pri úpatí vrchu s názvom Klapy (*Pieta/Moravčík 1980*). Účastníci prieskumu tu s detektorm našli vzácnu keltskú striebornú mincu (obr. 47), označovanú ako nitriansky typ (tetradrachma, 24 mm, 9,985 g). Tento názov v r. 1914 zaviedol M. Dessewffy (*Dessewffy 1914*, 121-122) podľa údajného náleziska viacerých exemplárov v Nitre (pozri k tomu *Kolníková 1973*, 13-21 a *Kolníková 1984*, 166-184).

Exemplár z Jasenice je vynikajúco zachovaný. Na averze je štylizovaný kôň orientovaný vlavo, nad chrbotom a pod bruchom je štvorcový symbol. Na reverze je zviera, azda pes, obrátený vpravo. Pod nohami má nepravidelnú liniu. Nad chrbotom je pseudonápis. Okraj na obidvoch stranach lemuje hrubý perlovec. Minca patrí k variantu V/12 tzv. nitrianskeho typu (*Kolníková 1984*, 182).

Mince nitrianskeho typu sú pozoruhodné tým, že na averze nemajú vyobrazenie hlavy, ako je to v keltskom mincovníctve obvyklé, ale na obidvoch stranach je zobrazené zviera. Obraz na reverze je pod silným vplyvom rímskeho republikánskeho mincovníctva. Možno sa domnievať, že pri zobrazení psa ako vzor slúžili rímske republikánske denáre C. Postumia z r. 74-73 pred Kr. alebo skôr T. Carisia z r. 45 pred Kr. (*Sydenham 1952*, č. 785, 989). Prispievajú aj k datovaniu razby minci nitrianskeho typu do 2. polovice 1. stor. pred Kr.

Dosiaľ žiadny zo štrnásťich, v rôznych múzejných zbierkach evidovaných exemplárov (Budapešť, Viedeň, Pariž, Berlín), neboli bezpečne lokalizovaný (*Kolníková 1984*, 168). Exemplár z Jasenice je prvý s jednoznačným náleziskom (okrem neho je už aj ďalší, a to zo Skalky nad Váhom - podrobnejšie bude zverejnený na inom mieste). Obidva nálezy poukazujú na pôvod razby tohto typu minci v severnej časti stredného Považia, v prostredí púchovskej kultúry, teda nie na Nitriansku, ako sa dosiaľ predpokladalo (*Kolníková 1993*, 253-254). Potvrzuje to aj zistenie, že jedna z minci nitrianskeho typu je prerazbou na tetradrachme severoslovenského velkobysterského typu (*Kolníková 1984*, 184).

Záchranný archeologický výskum uskutočnený na hrádku Predná hôrka koncom sedemdesiatych rokov zistil tu začiatok osídlenia v neskorej dobe laténskej. Podľa spálených obydlí zánik súvisel s katastrofou, ktorá hradišká púchovskej kultúry postihla na začiatku staršej doby rímskej, v horizonte Bla. (*Pieta/Moravčík 1980*, 169-172; *Moravčík 1980*, 15-16). Význam tohto náleziska zvýrazňuje aj opisany nový nález keltskej mince.

Literatúra

- Desseffy 1914* - M. Desseffy: Felvidéki barbárpénzeink egy csoportja. *Numizmatikai Közlöny* 13, 1914, 121-122.
- Kolníková 1973* - E. Kolníková: Ku keltským minciám tzv. nitrianskeho typu. In: Karel Castelin. *Sborník príspevků k oslavě jeho životního numismatického díla sestavený u příležitosti jeho 70. narozenin*. Hradec Králové 1973, 13-21.
- Kolníková 1984* - E. Kolníková: Beitrag zur Problematik des ostkeltischen Münzwesens. In: *Keltische Numismatik und Archaeologie*. BAR Int. Series 200(i). 1984, 166-184.
- Kolníková 1993* - E. Kolníková: Münzprägung der Kelten in der Slowakei (Funde, Typologie, Chronologie, Zusammenhänge). In: *Actes du XIe Congrès International des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques*. Bratislava 1993, 248-255.
- Moravčík 1980* - J. Moravčík: Archeologické nálezy v Považskom múzeu v rokoch 1971-1975. In: *Vlastivedný zborník Považia*. 14. Martin 1980, 15-62.
- Pieta/Moravčík 1980* - K. Pieta/J. Moravčík: Prieskum hrádkov púchovskej kultúry v Marikovskej a Púchovskej doline. AVANS 1979, 1980, 169-172.
- Sydenham 1952* - E. A. Sydenham: *The Coinage of the Roman Republic*. London 1952.

KELTISCHE MÜNZE DES SOG. NITRA-TYPS AUS JESENICA (Bez. Považská Bystrica). Im J. 1999 verwirklichten Mitglieder des Archäologischen Zirkels beim Považské Múzeum in Žilina eine Begehung des Burgwalls der Púchov-Kultur in Jasenica, Bez. Považská Bystrica. Außer anderen Feststellungen fanden sie eine keltische Silbermünze des sog. Nitra-Typs (24 mm, 9,985 g). Es handelt sich um den ersten lokalisierten Fund, sämtliche bisherigen Exemplare sind in den Sammlungen verschiedener Museen ohne Fundortangabe untergebracht. Die Entdeckung dieser Münze in Milieu der Púchov-Kultur bestätigt die Annahme über eine Prägung dieses Typs in der Region der Nordwestslowakei in der zweiten Hälfte des 1. Jh. v. Chr.

NEOLITICKÉ SÍDLISKO V SOBLAHOVE

Tamara Nešporová

S o b l a h o v (okr. Trenčín), extravidlán, prieskum, fažisko neolit, doba laténska. Uloženie nálezov: Trenčianske múzeum, Trenčín.

Na ploche obrábanej polnohospodárskym družstvom (kat. č. 3088) nad Hukovým potokom, asi 200-300 m od prameňa kyselky, v katastrálnom území Soblahova, bolo prieskumom zistené neoliticke sídlisko, kultúra s mladšou lineárnom keramikou alebo želiezovská skupina.

Opis nálezov

Keramika je početná, z hladiska datovania málo výrazná. Prevažuje hrubostenná keramika s drsným povrhom, rôznych odtieňov okrové farby, na lome farba sivá. V materiáli primes organickej látok a kremenného ostriva. Na niekoľkých exemplároch plastické pupčkovité výčnelky, aj stopy po odlomení výčnelku. Niekoľko črepov zo zaobleného tela nádoby je tenkostenných, tmavosivej až čiernej farby, hladkého a mierne drsného povrchu. Sú zdobené dvojicou rýh ukončených jamkou v podobe notovej hlavičky alebo jednou ryhou s notovou hlavičkou.

Kamenná štiepaná industria je prevažne mikrolitická: radiolaritové čepielky obdĺžnikového, lichobežníkového a trojuholníkového tvaru, čepelovité ústupy a ich zlomky. Šípky trapezovitého tvaru (3 ks), tvar driapadla a neretušované artefakty. V materiáli prevažuje radiolarit čokoládovohnedej a zelenej farby.

Hladená a brúsená industria (obr. 52) je zastúpená kladivkom s plochou bázou a vysoko klenutým chrbotom, ukončenia protiahľadých strán sú zaoblené (rozmery: d. 60 mm, š. 35 mm, hr. 30 mm).

Polotovar hladeného nástroja z riečneho okruhliaka – neúplný. Nepravidelný tvar, približne v strede prevŕtaný kruhový otvor, v miestach otvoru je prelomený. Na jednej strane sa pri otvore nachádza stopa vŕtania kruhového tvaru, po obvode je na krátkom úseku polotovar opracovaný brúsením (max. hr. 43 mm, Ø otvoru 20 mm).

Dva kamenné brúsiky podlhovastého tvaru, po obvode hranené, obdĺžnikového prierezu s výraznými pracovnými stopami (d. 110 a 75 mm).

Z tenkostenného črepu tmavosivej farby je vykrúzené koliesko s otvorom v strede nerovného povrchu (Ø 42 mm). Mazanica s odtlačkami prúta.

Osfidlenie polohy v dobe laténskej dokladá niekoľko črepov: okrajové s okružím, tmavosivé, drsného povrhu a z tela nádob so zvislým hrebeňovaním.

Osfidlenie ľudom púchovskej kultúry je zachytené aj v susednej obci Trenčianska Turná a Trenčianska Turná-Hámre. Možno hovoriť o komplexe sídlisk, ku ktorému radíme sídlisko púchovskej kultúry z neskorej doby laténskej v Soblahove.

Isto nie bez významu pre praveké osídlenie boli polohy s minerálnymi prameňmi, ktorých niekoľko sa nachádza práve v uvedenej oblasti (Soblahov a Mnichova Lehota).

NEOLITHISCHE SIEDLUNG IN SOBLAHOV (Bez. Trenčín). Bei der Geländebegehung in Soblahov konstatierte man eine Siedlung aus dem Neolithikum (jüngere Linearkeramik oder Želiezovce-Gruppe) und aus der Spätlatènezeit (Púchov-Kultur). Die neolithische Keramik ist grob, mit Zusatz organischer Stoffe und Quarzsand, vorgekommen sind auch runde Knubben. Die dünnwandige Keramik ist mit Ritzlinien und sog. Notenköpfen verziert. Aus einer dünnwandigen Scherbe wurde ein Rädchen mit zentralem Loch angefertigt. Die Spaltindustrie ist vorwiegend mikrolithisch, der Rohstoff war Radiolarit und andere Kieselarten. Die geschliffene Industrie vertreten ein Hammer, Wetzsteine und das Halbfabrikat eines nicht näher spezifizierten Werkzeugs. Die Besiedlung aus der Zeit der Púchov-Kultur repräsentieren Randscherben mit einer Krause und vertikal kammstrichverzierte Scherben. Von Bedeutung waren für die urzeitliche Besiedlung der Lage die nahen Mineralquellen (Soblahov, Mnichová Lehota).

SÍDLISKOVÉ NÁLEZY Z OSTRATÍC

Tamara Nešporová

Ostratice (okr. Bánovce nad Bebravou), mestna časť Veľké Ostratice, poloha Poliaková, povrchový prieskum, neolit. Uloženie nálezov: Trenčianske múzeum, Trenčín.

Na pozemku s rozlohou asi 50 ha v polohe Poliaková, po lavej strane cesty smerom na Žabokreky získané povrchovým zberom dva kusy kamenných sekieriek (obr. 53), ktoré ležali vo vzdialosti asi 800 m.

Opis nálezov

1. Plochá kamenná sekerka lichobežníkovitého tvaru, má konvexnú bázu a chrbát, symetricky vybrúsené ostrie, línia ostria je súmerne zaoblená, kolmá na pozdižnu os artefaktu, priečny prierez je bikonvexný, tylo poškodené. Povrch dokonale brušený a hladený. Rozmery: d. 53 mm, max. š. 34 mm, hr. 12 mm.

2. Plochá kamenná sekerka lichobežníkovitého tvaru, má rovnú bázu, konvexný chrbát, priečny prierez artefaktu je plankonvexný, línia ostria je súmerne zaoblená, kolmá na pozdižnu os, tylomá časť rovno zrezaná. Rozmery: d. 62 mm, max. š. 45 mm, hr. 90 mm.

Nálezy sekieriek súvisia s osídlením Ostratíc v neolite, ktoré bolo zistené pri prieskume vodovodnej ryhy v r. 1968-1969. Boli zistené kultúrne jamy s obsahom črepov kultúr s lineárnom keramikou a želiezovskej skupiny (Wiedermann 1985, 25).

Literatúra

Wiedermann 1985 - E. Wiedermann: Archeologické pamiatky Topoľčianskeho múzea. In: Materialia Archaeologica Slovaca. Nitra 1985, 25.

SIEDLUNGSFUNDE AUS OSTRATICE (Bez. Bánovce nad Bebravou). Durch eine Geländererkundung des Ortsteiles Velké Ostratice, Lage „Poliaková“, wurden zwei Silexbeile aus etwa 800 m Entfernung gefunden. Beide sind trapezförmig, der Querschnitt ist bikonvex, beim zweiten Exemplar plankonvex. Beide Funde bringen wir mit der festgestellten Besiedlung von Ostratice im Neolithikum in Zusammenhang (Kultur mit Linearceramik und Želiezovce-Gruppe). Man fand sie in den J. 1968-1969 bei der Ausschachtung einer Wasserleitungsrinne.

KOSTROVÝ HROB A SITUOVANIE POHREBISKA V KURALANOCH

Gabriel Nevizánsky - Ondrej Oždáni

Kuralany (okr. Levice), kostrový hrob, 10.-11. stor., záchranná akcia; kostrové pohrebisko, 8. stor., revízna obhliadka staršej lokality. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

a) poloha Dom 214 - kostrový hrob, 10.-11. stor., záchranná akcia.

Na základe telefonickej informácie J. Križáka z Kuralian o náhodných nálezoch na jeho pozemku autori príspevku vykonali dňa 20. júla 1999 terénnu obhliadku lokality. Zistili, že majiteľ domu pri kopaní šachty pre plynovú pripojku s rozmermi 100x100 cm narazil v hlbke 110 cm na ľudskú kostru. Podľa jeho informácie kostra ležala vo vystretej polohe s orientáciou zhruba v smere Z-V. Z hrobu vyzdvihol dve bronzové záušnice a 15 drobných korálkov, z toho dva vo fragmentoch, ktoré sa údajne nachádzali pri lebke. Žial, v čase nášho príchodu na nálezisko kostra už neležala in situ a väčšina kostí bola včítane prílohou pozbieraná.

Šachta pre plynovú pripojku s nálezom kostry bola situovaná v JV rohu parcely, v mieste prepojenia základov plotov, ktoré ohraňujú parcely domov 214 a 215, resp. základov ohrady na JJV strane od ulice (obr. 54: 1).

Opis nálezov

1. Bronzová krúžková záušnica s priliehajúcimi, mierne zoslabenými (stenčenými) a odseknutými koncami, Ø záušnice 24-25 mm, max. hr. drôtu 4 mm (obr. 54: 2).

2. Bronzová krúžková záušnica s prekrývajúcimi sa odseknutými koncami, Ø záušnice 22 mm, max. hr. drôtu 4 mm (obr. 54: 3).

3. Valcovitý korál lik kávovo hnedej farby zo sklovitej pasty, d. 10 mm, Ø 4 mm (obr. 54: 4).

4. Dvanásť celých a dva fragmenty kotúčovitých, resp. gulovitých drobných korálkov zo sklovitej pasty. Z toho dvanásť exemplárov farby zelenej, jeden kus farby modrej a jeden korál lik farby bielej, Ø 2-4 mm, v. 2-3 mm (obr. 54: 5).

Na základe opísaných predmetov, ktoré nepochybne boli súčasťou výbavy zničeného kostrového hrobu 1/99, hrob rámcovo datujeme do 10.-11. stor. Vzhľadom na skutočnosť, že na sledovanej parcele sa už v minulosti pri stavbe domu 214 našla ľudska lebka, je možné predpokladať, že hrob 1/99 je súčasťou pohrebiska. Nález uvedenej ľudskej lebky pochádza z r. 1925-1926, pretože podľa informácie majiteľa pozemku sa v uvedených rokoch staval pôvodný rodinný dom starého otca p. Križáka, ktorý spomíнал akýsi nález „kopone“. Lebka sa našla v exploatačnej jame pre stavbu staršieho domu, ktorá sa nachádzala asi 5-10 m SZ smerom od zničeného hrobu 1/99.

Záverom uvádzame, že existencia obce Kuralany je prvýkrát v písomných prameňoch doložená v r. 1223 pod názvom Kurol (*Györffy 1987, 297*).

b) poloha Dom 82 - kostrové pohrebisko, 8. stor., revízna obhliadka situovania staršej lokality.

V priebehu záchrannej akcie sme získali aj doplňujúce údaje o situovaní ďalšieho pohrebiska z 8. stor., z ktorého nálezy svojho času uverejnila *L. Kraskovská (1970)*. Podla našich zistení nálezy pochádzajú zo štyroch kostrových hrobov, ktoré sa zničili pri kopaní pivnice, nachádzajúcej sa tesne za domom 82. Podla L. Kraskovskej hroby sa našli na pozemku Karola Bielika (1970, 370), čo však nezodpovedá skutočnosti. Nakolko v obci je priezvisko Bielik značne frekventované, naše zistenie je veľmi dôležité pre lokalizáciu slovansko-avarského pohrebiska. Uvedené pohrebisko z 8. stor. možno teda lokalizovať na JV okraj obce, t.j. na východný svah miernej vyvýšeniny, ktorá postupne klesá do inundácie potoka Kvetnianka (obr. 54: 1). Priama vzdušná vzdialenosť medzi pohrebiskami z 8. a z 10.-11. stor. je približne 700 m.

Literatúra

Györffy 1987 - Gy. Györffy: Az Árpádkori Magyarország történeti földrajza II. Budapest 1987.

Kraskovská 1970 - L. Kraskovská: Hroby z doby slovansko-avarskej v Kuralanoch. *Štud. Zvesti Arch. Ústavu SAV* 18, 1970, 370-372.

EIN KÖRPERGRAB UND SITUIERUNG DES GRÄBERFELDES IN KURALANY (Bez. Levice). a) In Kuralany (Bez. Levice) vernichtete man auf der Parzelle des Hauses Nr. 214 bei der Ausschachtung einer Rinne für den Gasleitungsanschluß das Körpergrab 1/99 (Abb. 54: 1). Es lag in 110 cm Tiefe mit der Orientierung grob W-O. Angeblich lagen beim Schädel zwei Bronzeschlaferringe (Abb. 54: 2, 3) und 15 Perlen aus Glaspaste, davon zwei in Fragmenten. Eine von zylindrischer Form war kaffeebraun (Abb. 54: 4) und die übrigen waren kugelig, bzw. scheibenförmig und von grüner, blauer und weißer Farbe (Abb. 54: 5). Das Grab ist ein Bestandteil des Gräberfeldes, das rahmenhaft in das 10.-11. Jh. datierbar ist. b) Gewonnenen wurden im Verlauf einer Rettungsaktion in der Gemeinde Kuralany auch ergänzende Angaben über die Situierung von vier Gräbern aus dem 8. Jh., die von L. Kraskovská (1970) publiziert wurden. Nach der Feststellung der Autoren befand sich das Gräberfeld am Südostrand der Gemeinde auf der Parzelle des Hauses Nr. 82, am Osthang einer mäßigen Anhöhe, die sich allmählich in die Inundation des Kvetnianka-Baches senkt (Abb. 54: 1). Die direkte Entfernung in Luftlinie zwischen dem Gräberfeld aus dem 8. Jh. und dem Grab 1/99 beträgt etwa 700 m.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V NIŽNEJ MYŠLI

Ladislav Oleša

Nižná Myšia (okr. Košice-okolie), poloha Várhegy II, staršia a stredná doba bronzová, otomanská kultúra, opevnená osada II a pohrebisko, dlhodobý systematický výskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV-VPS, Košice a depozitár v Nižnej Myšli (Cirkevno-archeologické múzeum, n. o.).

VPS Archeologického ústavu SAV so sídlom v Košiciach zrealizovalo v r. 1999 v úzkej kooperácii s Collegium Myssle (klubom priateľov archeologického výskumu v Nižnej Myšli) ďalšiu etapu dlhodobého systematického výskumu v SV časti známej lokality. Pohrebisko zo staršej doby bronzovej a nad ním v superpozícii situované sídlisko II, datované do počiatkov strednej doby bronzovej, sa nachádzajú na temene tiahlej vyvýšeniny s nadm. v. 215 m (Bpv). Výskum trval od polovice júna do konca septembra.

Sonda 37 mala rozmery 50x5 m, nachádzala sa asi 500 m južne od domov obce, v jej extravidláne. Z rôznych objektívnych príčin sa nepodarilo preskúmať celú sondu. Práce kontinuálne nadviazali na predchádzajúci plošný odkryv mladšieho opevneného sídliska a staršieho pohrebiska. Všetky získané nálezy aj preskúmané sídliskové objekty a hroby patrili len otomanskej kultúre.

V tejto výskumnnej sezóne sa odkrylo ďalších 36 kostrových hrobov, z ktorých dva boli dvojhroby a jeden trojhrob. Celkový počet zatiaľ preskúmaných hrobov na tejto rozsiahlej nekropole je 704. Predpokladá sa, že na pohrebisku bolo pochovaných 1000 až 1200 jedincov. Perspektívy ďalších výskumných sezón sú evidentné. Ak by sa podarilo preskúmať pohrebisko celé, patrilo by k naj-

rozsiahlejším v Karpatskej kotlinе zo staršej doby bronzovej. V uzavretých hrobových celkoch boli nájdené početné keramické milodary, našli sa zlaté a bronzové šperky, náhrdelníky s fajansovými i jantárovými korálikmi a pracovné pomôcky. Zvlášť pozoruhodný inventár pochádza zo ženského hrobu 700, kde sa našli dve zlaté sibinské záušnice, štyri zlaté plechové kovania, honosný kombinovaný náhrdelník, dekoratívna keramika a zaujímavá kolekcia bronzových šperkov. Opäť sa zistili aj vykradnuté hroby (5), pričom keramické a časť kovových milodarov v nich zostali. V spoločných hroboch sa po prvýkrát objavilo neobvyklé uloženie diefaťa pod nohy dospelého jedinca. Mŕtvyh zásadne pochovávali v skrčených polohách s opačnou orientáciou tel podla ich rozdielneho pohlavia, a to v sólo aj v spoločných hroboch. Ženy a dievčatá ukladali na lavom boku v osi S-J, mužov i chlapcov naopak, na pravom boku. V hroboch s viacerými jedincami ukladali mŕtvyh vedľa seba, až na prvé dve výnimky zistené v tejto výskumnej sezóne.

Nad hrobmi sa preskúmala súvislá kultúrna vrstva, ktorá patrila najmladšiemu horizontu osídlenia lokality, čo spadá do stupňa RBB1. Niektoré novozískané doklady umožňujú datovať zánikový horizont opevnenej osady II až na prelom stupňov RBB1/RBB2. Sonda 37 bola situovaná v SV časti osady, v priestore pri jej fortifikácii. Vo vrstve za zistili orbou rozvlečené zvyšky povrchových príbytkov, rozfahaná mazanica a torzá ohnišiek. Chalupy sa, podla terénnego pozorovania, pôvodne primkýnali ku vnútornej stene valu. Črepový materiál, zlomky zvieracích kostí, kamene a fragmenty pracovných pomôcok z parožia boli vo vrstve už v sekundárnych polohách. Kultúrne identické nálezy sa zistili aj zo zahľbených hospodárskych objektov, súvisiacich podla nálezových okolností s uvedenými príbytkami. Päť preskúmaných sídliskových objektov malo kruhové ústia, spodné časti vyhlíbené v spraši. Predpokladá sa, že ich primárna funkcia bola exploatačná, t.j. že sa takto získavala spraš na stavebné účely. Druhotne mohli byť jamy využívané ako zásobnicové objekty, v závere poslužili na skládku domového odpadu. Z jám sa získal rôznorodý sídliskový, zväčša zlomkovitý materiál. Medzi zaujímavé nálezy určite patria torzá dvoch kamenných kadlubov, dokladajúce miestnu metalurgiu, i šesť zrekonštruovaných hrncovitých a amforovitých nádob. Dosial sa v areáli opevnenej osady II, ktorá sa rozkladala na ploche asi 7 ha, preskúmalo 388 obdobných zahľbených objektov.

V systematickom výskume tejto dôležitej pravekej lokality sa bude pokračovať aj v ďalších sezónoch, pričom akcent budúcich aktivít sa bude klásiť na komplexné doskúmanie pohrebiska, urbanistiku sídlisk a ich fortifikácie.

FORSETZUNG DER UNTERSUCHUNG IN NIŽNÁ MYŠLA. Während der Grabungssaison 1999 wurde in Nižná Myšla bei Košice (Ostslowakei) mit den Arbeiten bei der Freilegung des großen Körpergräberfeldes und der befestigten Siedlung II fortgesetzt. Das einstige urzeitliche Areal von beinahe 7 ha bot schon eine ganze Reihe wichtiger Informationen und ergab eine Menge archäologischen Materials. Die Fundstelle fügt sich in die Otomani-Kultur und ist in die ältere und die Anfänge der Mittelbronzezeit datiert (etwa 1700-1400 v. u. Z.). Von den vorausgesetzten ca. 1000-1200 Gräbern wurden bisher 704 untersucht. In dieser Saison waren es 36 und als das interessanteste kann man das Frauengrab Nr. 700 betrachten, in welchem sechs Goldschmuckstücke (Schläfenringe und Beschläge), eine kombinierte Halskette aus Fayence- und Bernsteinperlen, eine Kollektion von Bronzenadeln, ein bronzer Spiralfingerring und dekorative Keramik gefunden wurden. Untersucht wurden auch gemeinsame Gräber. Auf der befestigten Fläche der Siedlung II untersuchte man in ihrem NO-Teil eine Siedlungsschicht mit beschädigten, überpflügten Resten von ebenerdigen Behausungen, die einst an die innere Wallwand angeschlossen waren. Erforscht wurden auch fünf eingetiefte Siedlungsobjekte von der Wende der Stufen R BB1/BB2, in denen der einstige Hausabfall konzentriert war. Rekonstruiert werden konnten sechs Gefäße und aus den angeführten Gruben gewann man auch neue Belege über die damalige Metallurgie der Buntmetalle. Mit der systematischen Erforschung des Gräberfeldes und der Siedlung wird auch in den nachfolgenden Saisons fortgesetzt werden.

VÝSLEDKY ZISŤOVACIEHO VÝSKUMU V NITRE-KMEŤKOVEJ Ulici

Ondrej Oždáni

Nitra (okr. Nitra), poloha Kmeťkova ul. 5, parcela 1610, stredná doba bronzová, neskora doba rímska-doba sfahovania národov(?), včasny stredovek (8.-9. stor.), sídlisko, zisťovací výskum. Uloženie nálezov: Ponitrianske múzeum, Nitra.

Archeologický ústav SAV v Nitre pod vedením autora prispevku uskutočnil v dňoch 23.-26. novembra 1999 v Nitre na Kmeťkovej ul. 5 krátkodobý zisťovací výskum. Majiteľ nemovitosti k už stojacej budove začal pristavovať ďalší podpivničený trakt (obr. 55: 1, 2A). Táto skutočnosť bola dôvodom na vykonanie predstihového záchranného výskumu v priestore budúcej pivnice na ploche s rozlohou 65,5 m². Plánovaný výskum sa však na tejto ploche neuskutočnil, pretože majiteľ pozemku ešte pred príchodom odborníkov vybudoval pivničnú časť domu. Neskôr súhlásil s uskutočnením výskumu na celej ploche jeho pozemku. Obhliadkou sa zistilo, že výskumné práce sa na dvore vzhľadom na staršie stavebné zásahy a vybudované inžinierske siete môžu realizovať len v obmedzenej mieri. Najvhodnejšou sa ukázala plocha situovaná tesne pred vchodom do vybudovanej pivnice (obr. 55: 1). Pôvodná úroveň terénu v tejto časti parcely bola v čase výskumu znížená o 30 cm.

Na vytípovanom mieste sa vytýčila sonda I/99 s rozmermi 250x250 cm, ktorá sa postupne vykopala až do hĺbky 2,5 m od pôvodnej, nezníženej úrovne terénu, kde sa už nachádzala intaktná svetložltá ilovitá pôda.

Výskumom sa v sonde nezistili žiadne archeologické objekty. Do hĺbky až 60 cm (uvádzané hĺbky sú merané od zniženého povrchu parcely) siahala vrstva sutiny, ktorá pozostávala zo zlomkov tehál, malty a rôzneho stavebného materiálu. V hĺbke 60-180 cm sa nachádzala jednoliata tmavohnedá až čierna kompaktná pôda, ktorá obsahovala nálezy keramiky. Od hĺbky 180 cm sa začínala vyskytovať svetlohnedá intaktná zemina bez nálezov, ktorá v hĺbke 220 cm, t.j. v celkovej hĺbke 250 cm prechádzala do flotívnej svetložltej pôdy.

Z výplne sa získal menší súbor pravekej a včasnostredovekej keramiky. Z hĺbky 80-140 cm pochádzajú črepy, ktorých časť na základe tvaru a výzdoby môžeme rámcovo datovať do 8. stor. a väčšinu do 9. stor. (obr. 56: 2-7) Medzi nálezmi sa nachádza aj misovitá nádoba pomerne zriedkavého tvaru, ktorú bolo možné zrekonštruovať na základe zachovaného celého profilu (obr. 56: 6). Z hĺbky 140-180 cm sa vyzdvihli nálezy z počiatku strednej doby bronzovej (stupeň BB1), ktoré možno presnejsie zaradiť do madarovsko-mohylového horizontu (obr. 57). Vo vrstve v hĺbke 80-110 cm sa spolu so včasnostredovekými nálezmi našiel aj jeden atypický črep šedej farby, vyhotovený na rýchlorotujúcim kruhu, ktorý s najväčšou pravdepodobnosťou patrí do neskorej doby rímskej, resp. do obdobia sfahovania národov (obr. 56: 1).

Záverom treba konštatovať, že na parcele 1610 sa výskumom jednoznačne zistilo osídlenie z počiatku strednej doby bronzovej a z 8.-9. stor. Podľa zloženia tmavohnedej až čiernej zeminy, v ktorej sa črepy nachádzali, možno predbežne vysloví domnieku, že nálezy neležali v primárnej polohe, ale na miesto uloženia boli splavené počas záplav. Pôda v hĺbke 60-180 cm v sonde I/99 svoju štruktúrou totiž veľmi pripomínała usadené riečne bahno, ktoré sa sem mohlo naplavíť z rieky Nitry (jej koryto sa po regulácii nachádza asi 250 m od lokality smerom východným) alebo z jej bočného, dnes už zaniknutého ramena Nitričky, ktoré tieklo vo vzdialenosťi 100-130 m smerom na sever. Pre úplnosť uvádzam, že sídlisko neskoromadarovskej kultúry, ktoré v r. 1958 skúmal A. Točík na Mostnej ul. v priestore bývalej Mototechny, sa od lokality na Kmeťkovej ul. 5 nachádza asi 80 m SZ smerom (Točík 1959, 24, pozn. 5).

Literatúra

Točík 1959 - A. Točík.: Parohová a kostenná industria madarovskej kultúry na juhovýchodnom Slovensku. Štud. Zvesti Arch. Ústavu SAV 3, 1959, 23-53.

ERGEBNISSE DER FESTSTELLUNGSGRABUNG IN NITRA-KMEŤKOVA ULICA (Bez. Nitra). Im November 1999 erfolgte in Nitra in der Gasse Kmeťkova ul. Nr. 5, genauer auf der Parzelle Nr. 1610 (Eigentümer M. Klučka) eine kurzfristige Feststellungsgrabung (Abb. 55: 1, 2). Der Schnitt I/99 von 250x250 cm Ausmaß war dicht vor dem Kellereingang des schon zum stehenden Haus M. Klučkas hinzugebauten

Traktes situiert (Abb. 55: 1). Das Parzellengelände wurde in diesem Teil um 30 cm vom ursprünglichen Niveau erniedrigt. Der Schnitt wurde sukzessiv bis 220 cm Tiefe ausgehoben, d. h. bis zu 250 cm, wo sich hellgelber Lehmboden befand (die aus dem Schnitt I/99 angeführten Tiefen wurden vom 30 cm erniedrigten Geländeniveau gemessen). In 0-60 cm Tiefe befand sich eine Schicht mit Bauschutt, danach folgte bis zu 180 cm Tiefe dunkelbraunes bis schwarzes kompaktes Erdreich, das archäologische Funde enthielt. Aus der Verfüllung in 80-140 cm Tiefe gewann man frühmittelalterliche Keramikscherben, von denen ein Teil rahmenhaft in das 8. Jh. und der Großteil in das 9. Jh. datierbar ist (Abb. 56: 2-7). Unter den Funden befindet sich auch eine relativ seltene Form eines schüsselförmigen Gefäßes, dessen Form anhand des ganz erhaltenen Profils rekonstruiert wurde (Abb. 56: 6). In der Schicht in 80-110 cm Tiefe wurde zusammen mit frühmittelalterlichen Funden auch eine atypische, auf einer schnellrotierenden Schreibe angefertigte Scherbe gefunden, die mit größter Wahrscheinlichkeit in die spätromische, bzw. in die Völkerwanderungszeit gehört (Abb. 56: 1). Die Schichten in 140-180 cm Tiefe enthielten Scherben aus der beginnenden mittleren Bronzezeit (Stufe BB1), die für den Madarovce – Hügelgräberhorizont typisch sind (Abb. 57). Hellbraune Erde, bereits ohne Funde, lag in 180-220 cm Tiefe. In 220 cm Tiefe befand sich intaktes hellgelbes lehmiges Erdreich. Abschließend muß konstatiert werden, daß auf der Parzelle Nr. 1610 bei der Grabung eindeutig Besiedlung aus den Anfängen der mittleren Bronzezeit und aus dem 8.-9. Jh. festgestellt wurde. Nach der Zusammensetzung des dunkelbraunen bis schwarzen Erdreiche, in welchem sich die Scherben befanden, kann vorläufig die Vermutung geäußert werden, daß die Funde nicht in primärer Lage situiert waren, sondern an diese Stelle zur Zeit von Überschwemmungen eingeschwemmt wurden. Der Boden in 60-180 cm Tiefe im Schnitt I/99 erinnerte nämlich mit seiner Struktur sehr stark an abgesetzten Flussschlamm, der hier aus dem Nitrafluß eingeschwemmt worden sein konnte, dessen Bett sich nach der Regulierung von der Fundstelle etwa 250 m ostwärts befindet, oder aus seinem, heute untergegangenen Nitrička-Flußarm, der in 100-130 m Entfernung in Richtung nach Norden floß. Der Vollständigkeit halber führe ich an, daß sich die Siedlung der Spätmadarovce-Kultur, die im J. 1958 A. Točík im Areal der ehemaligen Mototechna in der Gasse Mostná ul. untersuchte, etwa 80 m nordwestlich von der Fundstelle auf der Gasse Kmeťová ul. Nr. 5 befindet.

BRONZOVÝ MEČ S ČIAŠKOVITOU RUKOVĀŤOU Z LEHÔTKY

Ondrej Oždáni - Václav Furmanek

Lehotka (okr. Lučenec), poloha Dubov diel, neskôr doba bronzová, ojedinelý nález. Uloženie nálezu: Slovenské národné múzeum, Martin.

Odbornú verejnosť o náleze bronzového meča s čiaškovitou rukoväťou z Lehotky prvýkrát stručne informoval V. Budinský-Krička (1948, 15). Neskôr sa o ňom zmienil J. Paulík pri hodnotení medených a bronzových predmetov uložených vo vtedajšom Vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote, ako aj nálezov pochádzajúcich zo zbernej oblasti múzea včítane územia historického Novohradu (Paulík 1965, 60). Treba podotknúť, že uvedení autori, ale ani ďalší, ktorí sa o meči z Lehotky zmieňujú (napr. Baláša 1960, 57), nikde nepublikovali opis predmetu, resp. jeho perokresbu alebo fotografiu.

V. Furmanek v súvislosti s vyhodnotením nového nálezu bronzového meča s vývalkovitou rukoväťou z Filakovských Kováčov, časť Filakovské Klačany (okr. Lučenec) a jeho zaradením do historického kontextu v období existencie kyjatickej kultúry na území dnešného Slovenska a Madarska (Furmanek 1999, 2000) zistil, že o meči s čiaškovitou rukoväťou z Lovinobane (okr. Lučenec) neexistuje v dokumentácii Archeologického ústavu SAV v Nitre žiadna zmienka a s výnimkou O. Oždániho, ktorý ho publikoval a ilustračne zverejnil (Oždáni 1983, 47, 76, obr. 40-42; 1995, obr. na s. 9; Oždáni/Točík 1989, 65, tab. XIV: 6), žiadna správa neexistuje ani v odbornej literatúre. Opravnene vzniklo podozrenie, či tento meč, ktorý je deponovaný v Slovenskom národnom múzeu v Martine, skutočne pochádza z obce Lovinobaňa. V. Furmanek preto navštívil spomenuté múzeum, kde si overil, že miesto nálezu predmetného meča nie je Lovinobaňa, ale chotár obce Lehotka. V prírastkovej knihe SNM v Martine sa totiž uvádza, že spomínany bronzový meč našiel 26. mája 1939 Juraj Bernát z Lehotky 53 v lese zvanom Dubov diel pri kopani kameňa pre stavbu štátnej cesty. Do evidencie múzea bol zapísaný 18. októbra 1939 pod č. 6738. Nálezca ako odmenu dostal 50.- Ks.

Ďalšie nálezové okolnosti meča nie sú známe. Meč bol však do SNM v Martine odoslaný z vtedajšieho Okresného úradu v Lovinobani.

Tento údaj spolu so skutočnosou, že opis meča z Lehôtky ani jeho fotografia neboli nikdy k dispozícii, spôsobili zrejme omyl pri identifikácii obce, keďže autor Dávnovekých zbraní na Slovensku (*Oždáni 1983*) pri zapožičiavaní meča v SNM Martine pre potreby fotodokumentácie štítok s názvom Lovinobaňa, priložený k meču, automaticky stotožnil s miestom nálezu a ďalšie informácie v archíve SNM v Martine nehladal.

Opis nálezu

Bronzový meč s bohatou zdobenou čiaškovitou rukoväťou. Rukoväť, upevnená k čepeli dvoma nitmi, je zdobená jemne rytným motívom nekonečnej vlnovky, koncentrických krúžkov, lomenic a zväzkov horizontálnych liníi. Na čiaške sa nachádza kurvolineárny ornament a na stredovom gombiku poloblúky. Dolná polovica čepele je husto ryhovaná jemnými líniami, ktoré smerom k ostriu prechádzajú do žliabkov. Výrazné stredové rebro je v hornej polovici čepele hranené, v dolnej časti sa mení v strechovité zhrubnutie. Rozmery: d. meča 635 mm, max. š. čepele 49 mm (obr. 58).

Opisaný meč z Lehôtky patrí bronzovej industrii kyjatickej kultúry v neskorej dobe bronzovej v stupni HB1.

Literatúra

- Balaša 1960* - G. Balaša: Praveké osídlenie stredného Slovenska. Martin 1960.
- Budinský-Krička 1948* - V. Budinský-Krička: Niekolko príspevkov k súpisu pamiatok z doby bronzovej zo stredného a horného Pohronia. Časopis Muz. Slovenskej Spoločnosti 39, 1948, 11-18.
- Furmánek 1999* - V. Furmánek: Meč s vývalkovitou rukoväťou z Novohradu. Slovenská Arch. 47,
- Furmánek 2000* - V. Furmánek: Meč liptovského typu z Novohradu. AVANS 1999, 2000.
- Oždáni 1983* - O. Oždáni: Dávnoveké zbrane na Slovensku. Bratislava 1983.
- Oždáni 1995* - O. Oždáni: Militárie v pravekom vývoji Slovenska. Pamiatkové Múz. 3, 1995, 6-11.
- Paulík 1965* - J. Paulík: Súpis medených a bronzových predmetov v okresnom Vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti Arch. Ústavu SAV 15, 33-106.
- Oždáni/Točík 1989* - O. Oždáni/A. Točík: Na úsvite dejín. In: Novohrad. Regionálna vlastivedná monografia 2/1. Martin 1989, 13-128.

BRONZENES SCHALENKNAUF SCHWERT AUS LEHÔTKA (Bez. Lučenec). Informiert hat die Fachöffentlichkeit über den Fund des bronzenen Schalenknaufschwertes aus Lehôtka als erster V. Budinský-Krička (1948, 15) und später J. Paulík (1965, 60). Weder die angeführten Autoren noch die weiteren Autoren, die das Schwert aus Lehôtka erwähnten (z. B. Balaša 1960, 57) haben nirgends eine Beschreibung des Gegenstandes, bzw. seine Federzeichnung oder Photographie publiziert. V. Furmánek konstatierte im Zusammenhang mit der Auswertung des neuen Bronzeschwertfundes mit Wulstgriff aus Filakovské Kovače, Teil Filakovské Klačany (Bez. Lučenec 1999; 2000), daß über das Schalenknaufschwert aus Lovinobaňa (Bez. Lučenec) in der Dokumentation des Archäologischen Institutes der SAW in Nitra keine Erwähnung existiert und mit Ausnahme von O. Oždáni (1983, 47, 76, Abb. 40-42; 1995, Abb. auf S. 9; Oždáni/Točík 1989, 65, Taf. XIV: 6) weder ein Bericht in der Fachliteratur. Berechtigt kam es zum Verdacht, ob dieses im SNM zu Martin deponierte Schwert tatsächlich aus der Gemeinde Lovinobaňa stammt. V. Furmánek beglaubigte beim Besuch des erwähnten Museums, daß der Fundort des Schwertes nicht Lovinobaňa ist, sondern die Gemeindegemarkung von Lehôtka. Im Zuwachskatalog des SNM in Martin wird angeführt, daß das Schwert in dem „Dubov diel“ genannten Wald gefunden wurde. In die Evidenz des Museums wurde es am 18. Oktober 1939 unter der Nummer 6738 eingetragen. Weitere Fundumstände des Schwertes sind nicht bekannt. Abgeschickt wurde jedoch das Schwert in das Museum von Martin vom damaligen Bezirksamt in Lovinobaňa. Diese Angabe zusammen mit der Tatsache, daß eine Beschreibung des Schwertes aus Lehôtka wie auch seine Photographie niemals zur Verfügung standen, verursachte offenbar der Irrtum bei der Identifizierung der Gemeinde, da O. Oždáni beim Borgen des Schwertes aus dem SNM Martin für den Bedarf der Photodokumentation die beim Schwert beigelegte Vignette mit dem Namen Lovinobaňa automatisch mit dem Fundort identifizierte und keine weiteren Informationen im dortigen Museumsarchiv suchte. Das Schwert aus Lehôtka gehört zur Bronzeindustrie der spätbronzezeitlichen Kyjatice-Kultur der Stufe HB1 (Abb. 58).

PRIEŠKUM V POVODÍ HOSŤOVSKÉHO POTOKA A RABONY

Ondrej Oždáni - Ján Hunka

Autori príspevku vykonali v marci 1999 v okrese Nitra prieskum časti chotárov obcí Čeladice, Dolné Obdokovce a Malé Chyndice v povodí Hosťovského a Čeladického potoka, ktorý miestni obyvatelia nazývajú menom Rabona. Prieskum sa uskutočnil s cieľom nájsť archeologické lokality a nálezy, na základe ktorých by sa mohla napísať kapitola o dejinách obce Čeladice v pravekom až včasnostredovekom období určená do pripravovanej reprezentačnej publikácie obce. V katastri Čeladíc sa zatial neuskutočnil žiadny archeologický výskum, ale iba ojedineľný terénny povrchový prieskum (*Ruttkay/Ruttkayová/Hunka 1992*), pričom však v dokumentácii Archeologickeho ústavu SAV v Nitre sa neeviduje ani jedna nálezová správa viažuca sa na územie obce Čeladice.

Prieskumom sa zistilo, resp. overilo desať archeologických lokalít. Názvy obcí, na území ktorých sa zistili náleziská, sú zoradené abecedne. Jednotlivé lokality sú označené malým písmenom abecedy, taktiež abecedne zoradené, a arabskou číslicou. Číslo lokality v texte, uvedené tesne za názvom polohy, zodpovedá číselným údajom na situačnej mape (obr. 59). Uloženie nálezov: Ponitrianske múzeum, Nitra.

1. Čeladice

a) poloha M a d a l, čiastočne i K e r ű a (4) - doba laténska, neskora doba rímska, vrcholný stredovek (14.-15. stor.), sídlisko, prieskum.

Lokalita sa nachádza na pravom brehu Hosťovského potoka, na miernom svahu obrátenom k východu smerom ku korytu potoka. Z väčej časti leží v polohe Maďal, čiastočne i v polohe Kerňa (obr. 59: 4). Prieskumom sa získal výlučne keramický materiál a zlomky železnej trosky. Niekolko črepov reprezentuje dobu laténsku. Relativne veľký súbor domácej germánskej i importovanej rímsko-provinciálnej keramiky reprezentuje osídlenie v mladšej dobe rímskej (obr. 61). Hodno spomenúť nález väčšieho zlomku z okraja mortária. Poloha bola pomerne intenzívne osídlená aj vo vrcholnom stredoveku (14.-15. stor.) Výskyt železnej trosky možno najskôr spojiť s osídlením v dobe laténskej alebo v dobe rímskej.

b) parcela medzi polohami K e r ű a a B e r í n (6) - vrcholný stredovek (13.-15. stor.), zaniknutá osada, prieskum.

Nálezisko sa rozprestiera na južných a JV svahoch výšiny, zhruba v sútoku bezmenného potoka s Hosťovským medzi polohami Berín a Kerňa (obr. 59: 6). Zberom sa získal väčší súbor typických zlomkov keramiky, datovanej rámcovo do 13.-15. stor. (obr. 62).

c) poloha B e r í n (7) - starý eneolit, doba bronzová, neskora doba rímska, vrcholný stredovek, sídlisko, prieskum.

Stred lokality leží asi 550 m smerom na JVV od sútoku Rabony s Hosťovským potokom v polohe Berín a zhruba 200 m smerom na sever od prvého mostika cez Hosťovský potok (obr. 59: 7). Podľa predbežného vyhodnotenia zberom získaného materiálu bola poloha osídlená ľudom lengyelskej kultúry v období starého eneolitu (Lengyel III a IV; obr. 63: 5)) a pravdepodobne na prelome staršej a strednej doby bronzovej. Atypické črepy nedovolujú bližšie kultúrne určenie. Pomerne intenzívne osídlenie sa zistilo v mladšej dobe rímskej, ako to dokumentujú nálezy rímsko-barbarskej keramiky a najmä zlomok derivátu spony s podviazanou nôžkou, štvorzávitovým vinutím a hornou tetivou, datovaný do 4. stor. (za určenie ďakujem T. Kolníkovi; obr. 5: 1-3). Z vrcholného stredoveku pochádza menšia kolekcia zlomkov keramiky, ktorú rámcovo zaradujeme do 14.-15. stor. (obr. 63: 4). Zatiaľ bez analógií a kultúrne nezaraditeľný je masívny zlomok plochého hlineného predmetu, v pôdoryse pravdepodobne okrúhleho tvaru, zdobený po obvode okraja nechovaním (obr. 63: 6).

d) poloha D i e l y (10) - novovek, ojedineľný nález, prieskum.

Nálezisko sa nachádza asi 500 m južne od božej muky, stojacej na JV okraji Čeladíc, na západnom svahu dlhšieho, pretiahnutého chrulta, obráteného k Hosťovskému potoku (obr. 59: 10). Pri prieskume sa našla železná gulička s priemerom 20 mm (po konzervácii), ktorú možno označiť za projektíl strelné zbrane z obdobia neskorého stredoveku alebo z počiatku novoveku. Možno ide o strelu z muškety alebo arkebúzy. V bližšom okolí uvedeného priestoru sa nenašli žiadne iné nálezy.

2. Dolné Obdokovce

e) poloha Z a k á z a n ý h á j (1) - starý eneolit, doba laténska, novovek, sídlisko, prieskum.

Nálezisko leží na pravom brehu Hosťovského potoka, asi 350 m smerom na západ od jeho sútoku s Rabonou a približne 100 m severne od lesika (obr. 59: 1). Zberom sa získal menší súbor črepov a jeden silex z obdobia starého eneolitu (obr. 60: 1, 7, 8), kultúrne patriacich lengyelskej kultúre (Lengyel III a IV), a z doby laténskej (obr. 60: 2-6). Najčastejším tvarom sú zlomky tuhovaných sitúl a misky vytočené na kruhu. Zlomky železnej trosky súvisia zrejme s laténskym sídliskom. Okrem toho sa našla aj novoveká minca Františka Jozefa I.

f) poloha Z a k á z a n ý h á j (2) - starý eneolit, sídlisko, prieskum.

Lokalita sa rozkladá na SV svahu, na pravom brehu Hosťovského potoka, asi vo vzdialosti 100-150 m na JZ od jeho sútoku s Rabonou a 150 m SV od lesika (obr. 59: 2). Z uvedenej polohy sa získal menší súbor črepov lengyelskej kultúry z obdobia starého eneolitu a dva silexy (Lengyel III a IV).

g) priestor medzi polohou Z a k á z a n ý h á j a M a d a l (3) - doba laténska, sídlisko, prieskum.

Poľoha leží asi 300 m na SZ od prvého mosta cez Hosťovský potok, na jeho lavom brehu (obr. 59: 3). Zo zberu pochádzajú zlomky laténskych nádob, prevažne z grafitových sitúl.

h) poloha B e r i n (8) - mladý neolit, stredná doba bronzová, mladšia doba rímska, vrcholný stredovek, sídlisko, prieskum.

Nálezisko sa nachádza na lavom brehu Rabony, asi 250-300 m smerom na SV od jej sútoku s Hosťovským potokom (obr. 59: 8). Na miernom svahu obrátenom na JZ sa získala väčšia kolekcia zlomkov keramiky lengyelskej kultúry (Lengyel I; obr. 64: 1, 2, 4, 6)) a z počiatku strednej doby bronzovej z madarovsko-mohylového horizontu zo stupňa BB1 (obr. 64: 3a-3b). Menej výrazne je zastúpené osídlenie z mladšej doby rímskej (obr. 64: 5) a z obdobia vrcholného stredoveku (14.-15. stor.).

i) priestor v sútoku H o s t o v s k é h o p o t o k a s R a b o n o u (9) - starý eneolit, doba bronzová(?), mladšia doba rímska, sídlisko, prieskum.

Nálezisko sa nachádza na JV svahu pretiahnutého chrbta, ktorý je zo západu ohraničený korytom Hosťovského potoka a z východu tokom Rabony (obr. 59: 9). Zberom sa získali málo typické črepy lengyelskej kultúry (Lengyel III a IV), atypické zlomky keramiky z doby bronzovej a z mladšej doby rímskej. Nález amorfného silexa súvisí zrejme s osídlením v starom eneolite.

3. Malé Chyndice

j) poloha K e r ř a (5) - pravek (eneolit?/doba bronzová?), vrcholný stredovek, novovek, sídlisko, prieskum.

Lokalita leží na lavom brehu Hosťovského potoka, asi 200 m SV od druhého mostíka cez potok, na svahu obrátenom k západu a asi 100 m vľavo od polnej cesty do Malých Chyndíc (obr. 59: 5). Zberom sa získalo len niekoľko atypických črepov, ktoré s určitou opatrnosťou môžeme zaradiť do eneolitu a doby bronzovej. Niekoľko zlomkov keramiky svedčí o osídlení vo vrcholnom, resp. neskorom stredoveku a novoveku.

Záverom môžeme konštatovať, že prieskumom sa objavilo jedno sídlisko z mladého neolitu, ktoré kultúrne patrí lengyelskej kultúre reprezentujúcej stupeň Lengyel I (Dolné Obdokovce - h8). Na skúmanom území sa zistila pomerne silná koncentrácia sídlisk lengyelskej kultúry z obdobia starého eneolitu v stupňoch Lengyel III a IV (Čeladice - c7; Dolné Obdokovce - e1, f2, i9; snáď aj Malé Chyndice - j5), z doby bronzovej (Dolné Obdokovce - h8, i9; Malé Chyndice - j5?), z doby laténskej (Čeladice - a4; Dolné Obdokovce - e1, g3), z mladšej doby rímskej (Čeladice - a4, c7; Dolné Obdokovce - h8, i9) a z obdobia vrcholného stredoveku v rozpätí od 13. do 15. stor. (Čeladice - a4, b6, c7; Dolné Obdokovce - h8; Malé Chyndice - j5). Pre úplnosť uvádzame, že niektoré lokality objavené M. Ruttkayom, J. Ruttkayovou a J. Hunkom možno stotožniť s náleziskami uvedenými v predloženom príspevku. Ide najmä o polohy 5 až 10 (Ruttkay/Ruttkayová/Hunka 1992, 110-111, obr. 74: 5-10).

V tejto súvislosti treba spomenúť lokalitu v chotári Čeladice, ktorú citovaní autori stotožňujú so zaniknutou stredovekou dedinou, resp. pôvodným královským dvorom Kernye (Ruttkay/Ruttkayová/Hunka 1992, 111, obr. 74: 7). V písomných prameňoch sa pod menom Kernye prvýkrát spomína v r. 1248 (VSONS 1977, 284). Z náleziska pochádzajú materiál rámcovo datovaný do 12.-16. stor. Treba zdôrazniť, že za súčasného stavu poznatkov a bez archeologického výskumu nie je možné presnejšie v teréne lokalizovať umiestnenie dvora Kernye. Určitým problémom je aj skutočnosť, že

uvedená lokalita 7 (*Ruttkay/Ruttkayová/Hunka 1992, 111, obr. 74: 7*), ktorá sa čiastočne kryje s našim náleziskom 7 v polohe Berín (obr. 59: 7), sa nenachádza práve v chotárnej časti, ktorú podľa tradície miestni obyvatelia nazývajú menom Kerňa. Poloha uvádzaná ako Kerňa je situovaná od lokalít 7 asi 500 až 800 m smerom na juh a JV. V tejto časti chotára sa prieskumom zistili ďalšie zaniknuté stredoveké osady v polohách označených symbolmi a4, b6, prípadne aj j5, ktoré rámcove datujeme do 13.-15. stor. (obr. 59: 4-6). Z toho vyplýva, že zaniknutý dvor Kernye sa môže hľadať aj na uvedených miestach, resp. mohlo ísť o rozľahlejší komplex obytných a hospodárskych budov, ktorý zaberal väčšiu plochu. Odpoved na tieto otázky však môže dať jedine archeologický výskum.

Literatúra

- VSONS 1977 - Vlastivedný slovník obcí na Slovensku. I. Bratislava 1977, 284, heslo Čeladice.
Ruttkay/Ruttkayová/Hunka 1992 - M. Ruttkay/J. Ruttkayová/J. Hunka: Pokračovanie v prieskume horného Požitavia. AVANS 1991, 1992, 110-112.

GELÄNDEERKUNGS IM HOSÍOVSKÝ-UND RABONA-BACHTAL. Im März 1999 erfolgte eine Erkundung der Gemarkungssteile von Čeladice, Dolné Obdokovce und Malé Chyndice in den Tälern des Hosíovsky- und Čeladice-Baches, den die Ortsbewohner Rabona nennen. Insgesamt erfaßt, bzw. beglaubigt wurden 10 Lokalitäten. Die Namen der Gemeinden, in denen Fundstellen festgestellt wurden, sind mit einem Kleinbuchstaben bezeichnet und ebenfalls alphabetisch geordnet und mit arabischer Ziffer versehen. Die Nummer der Lokalität im Text, die dicht zu dem Kleinbuchstaben angeführt ist, entspricht den numerischen Angaben auf der Situationskarte (Abb. 59). Die Funde werden im Ponitrianske múzeum zu Nitra untergebracht werden. 1) Čeladice: a4): Aus der Lage Madal und teilweise auch Kerňa (Abb. 59: 4) stammt Siedlungskeramik aus der Latènezeit, aus der jüngeren römischen Kaiserzeit (Abb. 61) und aus dem Hochmittelalter (14.-15. Jh.). Aus der Siedlung der junggrömischen Kaiserzeit muß eine größere Randscherbe eines Mortariums erwähnt werden. Das Vorkommen von Eisenschlacke kann am ehesten mit einer Besiedlung in der Latène- oder römischen Zeit verknüpft werden; b6): Auf der Parzelle zwischen den Lagen Kerňa und Berín (Abb. 59: 6) gewann man als Lesefunde eine größere Kollektion typischer Keramikscherben mit rahmenhafter Datierung in das 13.-15. Jh. (Abb. 62); c7): In der Lage Berín (Abb. 59: 7) erfaßte man eine äneolithische Siedlung der Lengyel-Kultur der Stufe Lengyel III und IV (Abb. 63: 5) und von der Wende der älteren und mittleren Bronzezeit. Die atypischen Scherben ermöglichen keine nähere kulturelle Bestimmung. Intensive Besiedlung wurde in der jüngeren römischen Kaiserzeit festgestellt, wie es Funde von römisch-barbarischer Keramik und vor allem das Bruchstück eines Fibelerivates mit umgeschlagenem Fuß, vierwindiger Spiralrolle und oberer Sehne mit der Datierung in das 4. Jh. dokumentieren (für die Bestimmung danke ich T. Kolník; Abb. 5: 1-3). Aus dem Hochmittelalter stammen mehrere, in das 14.-15. Jh. datierte Scherben (Abb. 63: 4). Vorderhand ohne Analogien und kulturell nicht einstufbar ist das massive Bruchstück eines flachen Tongegenstandes mit wahrscheinlich kreisförmigem Grundriß und einer Fingermagelverzierung am Umfang des Randes (Abb. 63: 6); d10): Aus der Lage Diely (Abb. 59: 10) stammt der Einzelfund eines Eisenprojektils von einer Schußwaffe aus dem Spätmittelalter oder aus der Neuzeit. Vielleicht handelt es sich um den Pfeil einer Muskete oder Arkebuse. 2) Dolné Obdokovce: e1): In der Lage Zakázany háj (Abb. 59: 1) konstatierte man eine äneolithische Siedlung aus der Stufe Lengyel III und IV (Abb. 60: 1, 7, 8) und Siedlungsfunde aus der Latènezeit (Abb. 60: 2-6). Bruchstücke von Eisenschlacke hängen offenbar mit einer Latène-Siedlung zusammen. Außerdem fand man auch eine neuzeitliche Münze Franz Josef I.; f2): aus der Lage Zakázany háj (Abb. 59: 2) stammt eine kleinere Scherbenkollektion der Lengyel-Kultur aus den Stufen Lengyel III und IV wie auch zwei Silexe; g3): Die Fundstelle liegt zwischen den Lagen Zakázany háj und Madal (Abb. 59: 3). Als Lesefunde gewann man Gefäßbruchstücke, vorwiegend von Situlen aus der Latènezeit; h8): Die Lage Berín (Abb. 59: 8) ergab eine größere Scherbenkollektion der Lengyel-Kultur aus der Stufe Lengyel I (Abb. 64: 1,2,4,6) und aus den Anfängen der mittleren Bronzezeit aus dem Madarovce-Hügelgräber-Horizont der Stufe BB1 (Abb. 64: 3a-3b). Weniger deutlich vertreten ist Besiedlung aus der junggrömischen Kaiserzeit (Abb. 64: 5) und aus dem Hochmittelalter (14.-15. Jh.); i9): In dem vom Zusammenfluß des Hosíovsky- und Rabona-Baches gebildeten Dreieck (Abb. 59: 9) gewann man als Lesefunde wenig typische Scherben der Lengyel-Kultur (III und IV), atypische Keramikscherben aus der Bronzezeit und der jüngeren römischen Kaiserzeit. Der Fund eines amorphen Silexes hängt offenbar mit frühäneolithischer Besiedlung zusammen. 3) Malé Chyndice: j5): In der Lage Kerňa (Abb. 59: 5) wurden nur einigen atypische Scherben gefunden, die wahrscheinlich rahmenhaft in das Äneolithikum und in die Bronzezeit datierbar sind. Ein Teil der Keramikscherben zeugt von einer Besiedlung im Hoch- bzw. Spätmittel-

lalter und in der Neuzeit. Abschließend kann konstatiert werden, daß bei der Geländeerkundung eine Siedlung aus dem Jungneolithikum entdeckt wurde, die kulturell zur Lengyel-Kultur der Stufe Lengyel I gehört (Dolné Obdokovce, h8). In dem untersuchten Gebiet konstatierte man eine verhältnismäßig starke Konzentration von Siedlungen der Lengyel-Kultur aus dem Frühänelolithikum in den Stufen Lengyel III und IV (Čeladince, c7; Dolné Obdokovce, e1, f2, i9; Malé Chyndice, i5?), aus der Latènezeit (Čeladice, a4; Dolné Obdokovce, e1, g3), aus der jüngeren römischen Kaiserzeit (Čeladice, a4, c7; Dolné Obdokovce, h8, i9) und aus dem Hochmittelalter vom 13. bis 15. Jh. (Čeladice, a4, b6, c7; Dolné Obdokovce, h8; Malé Chyndice, j5). Der Vollständigkeit wegen sei angeführt, daß manche von M. Ruttkay, J. Ruttkayová und J. Hunka entdeckten Lokalitäten mit den im vorgelegten Beitrag angeführten Fundstellen identifizierbar sind. Es handelt sich namentlich um die Lagen Nr. 5-10 (1992, 110-111, Abb. 74: 5-10). In diesem Zusammenhang muß die Fundstelle in der Gemarkung von Čeladice erwähnt werden, welche die zitierten Autoren mit der mittelalterlichen Dorfwüstung, bzw. mit dem ursprünglichen Königshof Kermye identifizieren (1992, 111, Abb. 74: 7). In Schriftquellen ist er unter dem Namen Keme erstmals im J. 1248 erwähnt (VSONS 1977, 284). Von der Fundstelle stammt Material mit rahmenhafter Datierung in das 12.-16. Jh. Es muß betont werden, daß es beim gegenwärtigen Wissensstand und ohne eine archäologische Grabung nicht möglich ist, die Situierung des Hofes Kermye genauer im Gelände zu lokalisieren. Ein gewisses Problem ist auch die Tatsache, daß die angeführte Lokalität Nr. 7 (Ruttkay/Ruttkayová/Hunka 1992, 111, Abb. 74: 7), die sich teilweise mit der Fundstelle Nr. 7 in der Lage Berin deckt (Abb. 59: 7), nicht gerade im Gemarkungsteil befindet, den nach der Tradition die Ortsbewohner Kerma nennen. Die als Kerma angeführte Lage ist von den Lokalitäten Nr. 7 etwa 500-800 m in Richtung nach Süden und Südosten situiert (siehe Karte 45-21-09 und 45-21-10, 1: 10 000). In diesem Gemarkungsteil erfaßte man bei der Geländeerkundung weitere mittelalterliche Siedlungswüstungen in den Lagen mit den Symbolen a4, b6, evtl. auch j5, die rahmenhaft in das 13.-15. Jh. datiert werden (Abb. 59: 4-6). Daraus geht hervor, daß der abgegangene Hof Kermye auch auf den angeführten Stellen gesucht werden kann, bzw. konnte es sich um einen umfangreicher Komplex von Wohn- und Wirtschaftsgebäuden gehandelt haben, der eine größere Fläche einnahm. Eine Antwort auf diese Fragen kann jedoch einzig allein eine archäologische Grabung geben.

PRIEKUM POVODIA KRUPINICE A ŠTIAVNICE

Tibor Pálinská - Róbert Malček - Pavel Páterka

Regionálny prieskum. Prvá etapa prieskumnej akcie Hronská cesta v praveku. Uloženie nálezov: Múzeum s galériou Hont, Šahy.

1. D u d i n c e (okr. Krupina)

a) poloha P r i b e n z í n o v e j p u m p e - nízka terénnna vlna riečnej nivy na lavom brehu Štiavnice.

Neolit: keramika kultúry s mladou lineármi keramikou, zdobená rytmí liniami a kruhovými jamkami (obr. 65: 1, 2, 5). Eneolit: lengyelská kultúra (ludanická skupina), keramika zdobená výčnelkami (obr. 1: 3, 4), fragment keramického hladidla (obr. 65: 6). Stredovek (14.-15. stor.): keramika, v niektorých prípadoch zdobená nástrojom s ozubeným kolieskom alebo rytmí liniami (obr. 65: 7, 8; 66: 1, 2, 3). Neolit/eneolit: štiepaná kamenná industria (pazúrik, obsidián).

b) poloha N a d C i g á n m i - nízka terénnna vlna v lavobrežnej nivi Štiavnice, pod terasou v polohe Staré vinice. Neolit: mazanica, štiepaná kamenná industria, keramika kultúry s mladou lineármi keramikou, zdobená rytmí liniami, kruhovými jamkami, pretláčanou plastickou lištou, rôznymi typmi výčnelkov (obr. 66: 4, 5, 6, 7, 8). Ranný stredovek (8.-9. stor.): keramika zdobená rytmí mnichonásobnými vlnovkami a rytu obežnou líniou (obr. 67: 1).

c) poloha S t a r é v i n i c e - lavobrežná terasa Štiavnice nad polohou Nad Cigánmi.

Eneolit: lengyelská kultúra, ludanická skupina, keramika zdobená výčnelkami, fragment keramického hladidla (obr. 67: 2, 3, 4, 5), štiepaná kamenná industria, mazanica.

2. D v o r n í k y - P a t k ó š (okr. Krupina), poloha K o s t o l n ý v r c h, pravobrežná terasa riečky Štiavnica, eneolit, badenská kultúra, keramika zdobená žliabkovaním a výčnelkom, ucho z nádoby. Štiepaná kamenná industria (pazúrik, obsidián).

3. H o k o v c e (okr. Levice), poloha P1 i e š k a, Singerova dolina. JV svah nad sútokom potoka, vytiekajúceho zo Singerovej doliny, s potokom Veperec. Eneolit: badenská kultúra, keramika zdobená rytmickým ornamentom a plastickými výčnelkami (obr. 68: 1, 2, 3, 4, 5). Ranný stredovek: 8. stor., keramika zdobená zvázkami rytých linií (obr. 68: 6, 7).

4. R y k y n ĉ i c e (okr. Krupina), poloha H o r n é R y k y n ĉ i c e, západný svah na severnom okraji obce. Pravek: doba bronzová, atypická keramika.

5. S l a t i n a (okr. Levice), poloha K o s t o l n ý v ř š o k, údolie potoka Slatina, južný až JZ svah nad pravým brehom potoka, južne a západne od budovy kostola. Stredovek: 14. stor., keramika, prevažne fragmenty z okrajov nádob, a hlinený predmet s neznámou funkciou (obr. 67: 6, 7, 8, 9).

6. T e r a n y (okr. Krupina), poloha N a d c e s t o u, pravobrežná terasa Štiavnice medzi obcami Terany a Dvorníky (Patkóš), atypická praveká keramika.

BEGEHUNG DER KRUPINICA- UND ŠTIAVNICA-BACHTÄLER. Erste Etappe der regionalen Geländeerkundung im Rahmen der Aktion Hronská cesta v Praveku (der Gratalweg in der Urzeit). 1. Dudince (Bez. Krupina). a) Lage Pri benzínovej pumpe: Neolithikum: Keramik der Kultur mit junger Linearerkeramik, verziert mit Ritzlinien und runden Grübchen (Abb. 65: 1, 2, 5); Äneolithikum: Lengyel-Kultur (Ludanice-Gruppe) (Abb. 1: 3, 4), Fragment eines Tonglatters (Abb. 65: 6); Mittelalter (14.-15. Jh.): Keramik, in manchen Fällen mit Rollräddchen- oder Ritzlinienverzierung (Abb. 65: 7, 8; 66: 1, 2, 3); Neolithikum/Äneolithikum: Silexspaltindustrie (Feuerstein, Obsidian). B) Lage Nad Cigánmi: Neolithikum: Lehmverputz, Silexspaltindustrie, Keramik der Kultur mit junger Linearerkeramik, verziert mit Ritzlinien, runden Grübchen, plastischer Tupfenleiste, mit verschiedenen Buckeltypen (Abb. 66: 4-8); Frühmittelalter (8.-9. Jh.): Keramik mit eingeritzten Wellenlinienbändern und umlaufender Ritzlinie (Abb. 67: 1). Lage Staré vinice: Äneolithikum: Lengyel-Kultur (Ludanice-Gruppe), mit Buckeln verzierte Keramik, Fragment eines Tonglatters (Abb. 67: 2-5), Silexspaltindustrie, Lehmverputz. 2. Dvorníky (Bez. Krupina): Äneolithikum, Badener Kultur, Keramik mit Kannelierung und einem Buckel als Dekor, ein Gefäßhenkel, Silexspaltindustrie (Feuerstein, Obsidian). 3. Hokovce (Bez. Levice): Äneolithikum, Badener Kultur, Keramik mit Ritzornament und Plastischen Knubben (Abb. 68: 1-5); Frühmittelalter (8. Jh.): Keramik mit Ritzlinienbüdeln (Abb. 68: 6, 7). Rykančice (Bez. Krupina): Urzeit, Bronzezeit, atypische Keramik. 5. Slatina (Bez. Levice): Mittelalter (14. Jh.), Keramik, vorwiegend Fragmente von Gefäßrändern, ein Tongegenstand von unbekannter Funktion (Abb. 67: 6-9). 6. Terany (Bez. Krupina): atypische urzeitliche Keramik.

VÝSKUM V LIPTOVSKEJ SIENICI - LIPTOVSKEJ MARE

Karol Pieta

L i p t o v s k á S i e n i c a (okr. Liptovský Mikuláš), poloha Liptovská Mara, sídlisko II - Rybníky, 617-625 m n. m., systematický výskum, doba laténska. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra

Na osade ležiacej pri východnom úpätí hradiska Havráňok sa užatváral odkryv plochy 2, kde sa podarilo sledovať takmer kontinuálnu stratigrafiu v časnohistorického osídlenia od staršej doby laténskej po koniec staršej doby rímskej. Vo vlhkých spodných vrstvách sa náviač zistili aj časti drevených stavebnych konštrukcií. Práce sa sústredili na dokončovanie v spodnej časti súvrstvia pri odkryve zvyškov drevených stavieb, ktoré sa zachovali v nepriepustných slatiných a glejovitých vrstvách nad podložím. Cielom záverečných terénnych prac bolo odkrytie spodnej časti súvrstvia v západnej časti plochy a synchronizovanie stratigrafie vrstiev v severnej a západnej časti. Ďalej bolo potrebné nadviazať systémy odkrytych drevených konštrukcií a podľa možnosti upresniť datovanie najstaršieho horizontu sídliska.

Stratigrafia spodnej časti súvrstvia

V západnom rohu plochy 2 sa v r. 1993-1994 odkryla slatiná vrstva, ktorá v hornej časti obsahovala množstvo organického odpadu a keramiky. Pod destrukciou sa zistili štyri rady drevených ohrád, ktoré boli budované v časovej následnosti. Ohrady sa vo vlhkom prostredí veľmi dobre zachovali. Pri prekopávaní nižších vrstiev sa vytvorili priečne a pozdižne profily kvôli sledovaniu zložitej stratigrafickej situácie. Podarilo sa preukázať, že pod rozsiahloou planírkou, ktorá niekedy koncom strednej doby laténskej (vrstva 5) upravila zamokrenú terasu pre ďalšiu výstavbu, leží spomenutá slatiná vrstva (vrstva 6) s dvoma sídliskovými fázami. Vo fáze 6a sa na terase (aspoň v západnej časti odkrytej plochy) nebýalo a močiar bol zahádzaný

odpadkami, keramikou, kusmi driev (asi z vyšej terasy). Fáza 6b mala podľa počtu obnovovaných ohrád dlhšie trvanie. Podľa keramiky patrí vrstva 6 do stredolaténskeho obdobia (LC1) a bola zistená na celej od-krytej ploche.

Nasledoval horizont 7, ktorý tvoria sterilné sedimenty, v západnej časti silne premiešané s náplavovým pieskom. Nižšie ležalo ďalšie sídliskové súvrstvie s troma fázami (8a, 8c, 8e), navzájom oddelenými pieskovitými medzivrstvami. K nim bolo možné priradiť viaceré objekty a konštrukcie, odkryté v západnej časti plochy. Podľa drobných nálezov i najdenej keramiky patrí sídliskové súvrstvie nad podložím do staršej doby laténskej (LB2). Vnútornú chronológiu najstaršieho súvrstvia bude možné vytvoriť až po spracovaní keramického materiálu a skromného počtu drobných predmetov z vrstiev a objektov.

Stavby v JZ časti plochy

V strednej časti plochy sa zachytili spodné časti dvoch nových línii ohrád. Jednu z nich tvoril rad kolov, prepojených výpletom z prútia. Druhá ohrada bola vybudovaná z okliesnených na seba naukladaných smrečkov, vkladanych medzi dvojice kolov. Obe určite nie sú súčasné. Ich nadviazanie na linie doteraz odkrytých ohrád je ešte predmetom zisťovania. Pri odstraňovaní vrstiev sa prišlo na viac zvyškov hospodárskych stavieb, ako bola jama kruhovitého pôdorysu s pieskovitou výplňou, obsahujúcou zvyšky prúteného výpletu, alebo časť základov malej pravouhlej stavby, pôvodne s rámovou konštrukciou stien.

V južnej časti plochy sa už koncom sezóny 1998 narazilo na základy zrubovej stavby, uložené do žliabkov vyplnených kameňmi. Pretože stavba prechádzala pod JV profil, musela sa plocha v tomto mieste rozšíriť, pričom vzhľadom na obmedzené možnosti sa dalo prebádať len severnú a JZ časť tohto dôležitého objektu. Naviac je pravdepodobné, že JV časť základov domu, postaveného tesne pri okraji terasy, bola už v minulosti sčasti zničená. Najlepšie sa zachoval spodný trám severnej steny. Má dĺžku včítane presahov 740 cm, pričom dĺžka domu daná rohovými väzbami je 600 cm. Z kratších stien, ktoré podľa odhadu boli dlhé 450-500 cm, sa na západnej strane zachoval len 280 cm dlhý fragment. Na odkrytej vnútornnej ploche sa miestami zachovali zvyšky flovej podlahy, zhluky dlažby z plochých pieskovcov, kolmo osadené kolíky pravdepodobne z vnútorného zariadenia a veľké zhluky keramiky. Prepálená plocha v južnom rohu je zrejme pozostatkom ohniska. Tento obytný objekt patrí do vrstvy 8a a od nižšieho horizontu ho oddeluje sterilná medzivrstva 8b.

Pod severným základovým trámom opísaného domu sa rysovala deštrukcia prepálených driev a mazanice, patriaca do staršieho horizontu 8c. Pozorným zaistením a čiastočným rozobratím blokov mazanice a floritej hliny sa podarilo vypreparovať oválny pôdorys s rozmermi 150x250 cm. Steny boli v dvoch vrstvách vypletené z lieskových prútov a ich kostru tvorili zvislé prúty či slípky. Výplet bol nahrubo vyplnený a pokrytý flom, ktorý sa v hornej časti deštrukcie vypálil, nižšie sa zachovali zuholnaté prúty a žltý fl. Základ stien spevňovali kolmo stojace pieskovcové platne. Zvonku popri severnej stene ležali spálené kusy 12 cm hrubých štiepaných pologuláčov a ďalšie, včítane kusu s vysekaným podlhovastým čapom, sa nachádzali pri západnom ohybe steny. Tieto prvky dokladajú prítomnosť masívnejšej konštrukcie, ktorou by pri absencii zvislých prvkov strechy azda mohla byť drevená zábrana zo severnej strany objektu, podobne ako to bolo možné sledovať pri objektoch z Laziska a veľkej stavby s pletenými stenami v severnej časti plochy 2 v Liptovskej Mare. Východná a JV časť stavby bola asi poškodená pri výstavbe mladšieho domu a zachovali sa z nej len kolíky z výpletu obvodových stien. Ide o prvú konštrukciu podobného typu v Liptovskej Mare. Jej využitie na skladovanie obilia naznačuje vrstva obilných pliev a množstvo zŕn, ktoré sa najlepšie zachovali v západnej časti interiéru.

Doklady staršieho osídlenia

Pri kopaní odpadovej jamy za budovou výskumnnej stanice na najvyššej terase sídliska II sa pod približne 100cm hrubým krytom splachov nachádzala tmavá vrstva s plochými pieskovcami, mazanicou a keramikou. V jej hornej časti sa našli púchovské črepy, ale hlbšie sa vyskytla aj praveká keramika. Medzi malým počtom črepov sú zlomky, patriace lužickej kultúre, pravdepodobne z mladšej doby bronzovej. Staršie osídlenie na sídlisku Liptovská Mara II - Rybníky už v minulosti signalizovali relativne časte nálezy silexov z rôznych surovín, medzi nimi aj obsidiány, a tiež bronzová strelka (*Pieta 1995, 108, Obr. 75: 18*). Sídliskové stopy z eneolitu (badenská kultúra) a strednej až mladšej doby bronzovej sa našli aj na hradisku Havránek (*Pieta 1996, 20*).

Literatúra

Pieta 1993 - K. Pieta: Výskum v Liptovskej Sielnici - Liptovskej Mare. AVANS 1993, 1995, 107, 108

Pieta 1996 - K. Pieta: Liptovská Mara. Včasnohistorické centrum severného Slovenska. Bratislava 1996.

GRABUNG IN LIPTOVSKÁ SIELNICA – LIPTOVSKÁ MARA (Bez. Liptovský Mikuláš). Bei den Ausgrabungen in der Ansiedlung II – einer von den sechs unbefestigten Ansiedlungen im Umkreis des Burghwalls Havránek in Liptovská Mara – erfaßte und erforschte man sukzessiv die beinahe kontinuierliche Besiedlungsstratigraphie dieser Agglomeration von der älteren Latènezeit bis um Ende der älteren römischen Kaiserzeit. In dieser Grabungssaison wurde im Westteil der Fläche 2 der älteste Teil der Schichtenabfolge mit zwei Siedlungshorizonten aus der mittleren Latènezeit (LTC1) und drei Horizonten aus der älteren Latènezeit (LTB2) freigelegt. In dem feuchten Moorgrund erhielten sich hier gut organische Materialien, einbezogen Reste von hölzernen Baukonstruktionen, anderseits erhielten sich Metallgegenstände nur ausnahmsweise. Zu den einzelnen Schichten gehörten Gebäudereste, namentlich von verschiedenen Einzäunungsarten, aber auch Gruben mit Flechtwänden. Teilweise konnte der Grundriß eines Blockhauses von 600x500 cm Ausmaß aus der jüngsten Phase des Frühlatène-Horizontes freigelegt werden. Teilweise gestört war von der Nordwand des Hauses ein älteres niedergebranntes Gebäude von ovalem Grundriß und 150x250 cm Ausmaß mit doppelten lehmverputzten Flechtwänden. Anhand von Getreidespreu und -körnern ist zu vermuten, daß der Bau als Schüttboden diente. Bei der Sondage auf der höher gelegenen Terrasse dieser Ansiedlung fand man eine Schicht mit jungbronzezeitlicher Keramik, die zusammen mit älteren Einzelfunden die erste Spur über eine urzeitliche Besiedlung dieser Lage ist.

SÍDLISKO Z DOBY ŽELEZNEJ V HORNEJ LEHOTE

Karol Pieta - Peter Mošný

Horná Lehota (okr. Brezno), poloha Pod hradom, Hrádok, staršia doba železná(?), pred-púchovský stupeň (staršia a stredná doba laténska), zistovací výskum. Uloženie nálezov: Pamiatkový ústav, Regionálne stredisko Banská Bystrica.

Archeologické nálezisko Hrádok pri Hornej Lehote je dobre známe zásluhou početných amatérskych zberov a vykopávok, ktoré priniesli súbor keramiky a kovových predmetov z doby železnej. Aj v súčasnosti je malé hradisko (80x30 m) na vrchole kopca neustále prekopávané hladačmi starožitnosti. Na úpätí vrchu s hradiskom sa už v minulosti zistili stopy osídlenia, najmä na východnej strane na svahoch údolia zvaného Pod hradom (Pieta/Mošný 1996, s literatúrou). Tu sa zásluhou osobného zájmu a sponzorskéj podpory riaditeľstva Železiarní Podbrezová podarilo zrealizovať zistovací terénny výskum. Jeho cieľom bolo preveriť datovanie osídlenia a jeho stratigrafiu, ako aj získať poznatky o prípadných stavbách. Na nevýraznej terase svahu údolia so SV sklonom sa sektorovou metódou prebádala plocha približne 290 m². Pod trávnatým povrchom sa nachádzala v priemere 40 cm hrubá tmavohnedá sídlisková vrstva, ktorá bola miestami porušená staršími amatérskymi výkopmi. Vo vrstve tesne nad podložím sa rysovali málo výrazné zvyšky stavieb - porušeného ohniska a podmuroviek z veľkých lomových vápencových kameňov. Zásyp obsahoval kusy mazanice z konštrukcie stien s prúteným výpletom. Podla viacerých náznakov stavba zanikla požiarom. Vykopávky odkryvanej plochy sa nepodarilo z časových dôvodov ukončiť, preto sa bude možné k stavebným zvyškom vyjadriť až po ukončení odkryvky.

Výkop na terasovitom sídlisku Pod hradom priniesol prvé poznatky k datovaniu a materiálnej kultúre tohto sídliska. Nálezy však zatiaľ nie sú utriedené a spracované. Keramika je početná, ale značne zlomkovitá a dominujú v nej málo preukazné formy hrncov vakovitého až súdkovitého tvaru, len ojedinele s výzdobou plastickými lištami alebo vpichmi pod okrajom. Zlomkovito zachované zásobnice mimoriadnych rozmerov majú mierne zosilnený okraj. Do predpúchovského stupňa patria šálky s pásovým uchom a sférickým telom. Našla sa aj hlinená aplika v podobe stylizovanej zvieracej hlavičky, aké sa našli na hradisku, ale aj na viacerých ďalších lokalitách na Pohroní. Celkove keramické nálezy napriek svojej fragmentárnosti môžeme dobre zaradiť do kontextu ďalšieho vývoja sídliskového prostredia oravskej skupiny, ktorá v priestore horného Pohronia prekročila prirodzenú geografickú hranicu Nízkych Tatier.

Z drobného inventára spomenieme prasleny, kamenné a hlinené kolieska, železnú ihlicu s krúžkovitým ukončením, časť bronzového náramku a masívnu bronzovú ihlicu. Má klincovitú hlavicu

a dva podobne formované vývalky na krčku. Odborň tvar nám z horskej oblasti Slovenska nie je známy. Vzdialene pripomínajú bronzové a železné ihlice kalenderberského okruhu (tzv. Mehrkopfnadel), ale aj niektoré formy z doby bronzovej. K náramku nepoznáme v danom prostredí presné analógie, ale v známych súboroch predpúchovského stupňa a púchovskej kultúry paralely nemá. Až podrobny rozbor zistí použiteľnosť týchto nálezov pre datovanie lokality. Celkove sa zdá, že sídlisko vykazuje v materiáli dve fázy a svojimi koreňmi siaha až niekde na koniec staršej doby železnej, čo by vysvetlovalo aj niektoré starobylé nálezy z hradiska, o. i. hrot trojbokej bronzovej strelky.

Doterajšie vykopávky na sídlisku pod Hrádkom v Hornej Lehote priniesli nový, doposiaľ presne neurčitelný materiál. Jeho dôkladnejšie spracovanie a pokračovanie v terénnom výskume iste prinesie v tomto smere závažné poznatky.

Literatúra

Pieta/Mosný 1996 - K. Pieta/P. Mosný: Nové nálezy z laténskeho hradiska pri Hornej Lehote. AVANS 1994, 1996, 140, 141.

SIEDLUNG AUS DER EISENZEIT IN HORNÁ LEHOTA (Bez. Brezno). Eine Befestigung aus der Eisenzeit auf dem Berge Hrádok bei Horná Lehota ist in der Literatur durch zahlreiche Funde aus Amateurgrabungen bekannt, wodurch die Fundstelle ziemlich beschädigt ist. Deshalb erfolgte im J. 1999 eine Feststellungsgrabung auf der terrassenförmigen Siedlung beim Osthang des Burgwalls. Freigelegt wurde hier eine Fläche von 289 m² mit einer intensiven Schicht und mit Objektresten in Form einer Feuerstelle und steinernen Mauersockeln mit Brandspuren. Gewonnen wurde zahlreiches, doch wenig aussagendes Keramikmaterial, das in die Vorpúchov-Stufe gehört (LTB-LTC), aber auch einige, etwa ältere Formen. Den entdeckten Bronzematerialien von lokalem Typ wissen wir vorläufig nicht zeitlich näher einzustufen. Möglicherweise begann hier die Besiedlung bereits irgendwann in der älteren Eisenzeit, wofür auch manche Funde vom Burg-wall zeugen dürften (dreikantige Bronzepeilspitzen).

STREDOVEKÉ NÁLEZY Z ČESKÉHO BREZOVA

Marián Samuel

České Brezovo (okr. Poltár), poloha Hradná stráň, vrchol horského, chrbta stredovek (13.-14. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Na jeseň v r. 1999 odovzdal P. Kromholc zo Zlatna Archeologickému ústavu SAV fragmenty a črepky keramiky, ktoré získal v r. 1997 zberom z porušeného terénu.

Časť črepov (6 ks) z nálezu zaslala v r. 1997 M. Kromholcová do AÚ SAV v Nitre, kde boli s výnimkou jedného pravekého črepu rámcovo zaradené do 14.-15. stor. (Ruttkay 1997).

Podla informácií nálezcu sa zvyšky keramiky nachádzali vo vrstve prepálenej hliny a spáleného dreva v opevnenom areáli ohraničenom priebehom valov.

Z uvedených údajov je zrejmé, že ide o lokalitu, ktorej podrobnejší popis a zameranie vypracoval v r. 1967 P. Sivák. V tom čase v areáli s vonkajšími rozmermi asi 70x40 m a vnútornou plošinou 25x20 m, bolo možné identifikovať systém valov a priekop, vstup do areálu a precízne obmurovaný svah priekopy v severnej časti. Z amatérského výkopu (1 m²), uskutočneného na akropole, získal autor zamerania "hodne úlomkov keramiky pomalovanej i ryhovanej a mazanicu" (Sivák 1967).

Opis nálezov

1. Okrajový črep z profilovaného ústia hrncovitej nádoby. Povrch aj lom črepu sivý, materiál hrubozrnný (obr. 69: 1).
2. Okrajový črep z profilovaného ústia hrncovitej nádoby. Povrch aj lom črepu výrazne svetlý, materiál hrubozrnný (obr. 69: 2).
3. Okrajový črep z profilovaného ústia hrncovitej nádoby. Povrch črepu výrazne svetlý až biely, lom svetlosivý, materiál stredno-zrnný (obr. 69: 3).
4. Okrajový črep hrncovitej nádoby zdobenej na pleciach širokými horizontálnymi ryhami. Povrch aj lom črepu svetlý, materiál stredno-zrnný (obr. 69: 4).
5. Okrajový črep z profilovaného ústia hrncovitej nádoby. Povrch črepu z vonkajšej strany svetlý, lom a povrch z vnútornej strany sivý, materiál jemno-zrnný (obr. 69: 5).
6. Okrajový črep hrncovitej nádoby zdobenej na pleciach širokými horizontálnymi a cez ne sákmo umiestnenými krátkymi ryhami. Povrch aj lom črepu svetlý, materiál hrubozrnný (obr. 69: 6).

7. Fragment z hrdla a plieča flašovitej nádoby zdobenej hlbokými obežnými ryhami. Povrch aj lom črepu svetlý, materiál strednozrnny (obr. 70: 1).
8. Okrajový črep z hrdla flašovitej nádoby zdobenej pásmi tehlovočervenej farby. Povrch črepu svetlý, lom tmavosivý, materiál strednozrnny (obr. 70: 2).
9. Črep z rozhrania plieča a ústia hrncovitej nádoby zdobenej hlbokými horizontálnymi ryhami. Povrch črepu tmavosivý lom svetlosivý (obr. 70: 3).
10. Črep z tela nádoby zdobenej hlbokými horizontálnymi ryhami. Povrch aj lom črepu výrazne svetlý, materiál jemnozrnny (obr. 70: 4).
11. Črep z tela nádoby zdobenej hlbokými horizontálnymi ryhami. Povrch črepu z vonkajšej strany svetlý, lom a povrch z vnútornej strany sivý, materiál jemnozrnny (obr. 70: 5).
12. Okrajový črep džbánu s uchom kruhového prierezu. Povrch črepu svetlý, materiál výrazne hrubočernyy (obr. 70: 6).

Na základe získaného materiálu a opisanej terénnej situácie možno predpokladať, že súbor nálezov stredovekej keramiky pochádza z opevneného areálu, možno stredovekého hrádku, funkčného už v priebehu 13.-14. stor.

Literatúra

- Ruttkay 1997 - M. Ruttkay: Nálezová správa AÚ SAV 13 891/98.
Sivák 1967 - P. Sivák: Nálezová správa AÚ SAV 4 154/67.

MITTELALTERLICHE FUNDE AUS ČESKÝ BREZOV (Bez. Poltár). Als Lesefunde im befestigten Areal (Herrensitze?) auf dem Gipfel des Gebirgskammes im Ostteil des Činobaňa-Vorgebirges gewann Herr Krumholc eine Keramikkollektion, welche die Besiedlung der Lokalität im 13.-14. Jh. bestätigt (Abb. 69, 70).

PRAVEKÉ A NOVOVEKÉ NÁLEZY Z NEVERÍC

Marián Samuel

Neverice (okr. Zlaté Moravce), povrchový zber, intravilán, terasa potoka, pravek, kultúra s mladou lineárnou keramikou, lengyelská kultúra, novovek (17.-19. stor.). Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Povrchovým prieskumom pooranéj parcely získal Matej Samuel súbor črepov (30 ks), v ktorých sa popri prevažujúcich črepoch novovekej (17.-19. stor.) keramiky nachádzali štyri praveké atypické črepy, jeden črep z tela nádoby zdobený plastickým výčnelkom (lengyelskej kultúra) a jeden črep z gulovitej nádoby (kultúra s mladou lineárnou keramikou). Tenkostenný črep kultúry s mladou lineárnou keramikou je vyhotovený z jemne plavenej hliny, má hladký povrch svetlohnedej farby a hladkú vnútornú stenu čiernej farby. Povrch nádoby je zdobený jemnými rytými líniemi a jamkovým vrypom v mieste styku línií (obr. 85).

UR- UND NEUZEITLICHE FUNDE AUS NEVERICE (Bez. Zlaté Moravce). Bei der Begehung der Parzelle im Gemeindeintravillan von Neverice auf einem ehemaligen Terrassenhang gewann man eine Kollektion neuzeitlicher (17.-19. Jh.) und urzeitlicher Scherben. Eine von ihnen stammt von einem kugeligen Gefäß der Kultur mit junger Linearkeramik (Abb. 85).

ZISŤOVACÍ VÝSKUM V TRNAVE

Marián Samuel

Trnava (okr. Trnava), poloha Paulínska ul., predstihový zisťovací výskum, inundácia bývalého toku Trnávky. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V súvislosti s výstavbou budovy ČSOB a VUJE uskutočnil Archeologický ústav SAV v Nitre na ploche parcely predstihový zisťovací výskum. Cieľom výskumu bolo získať základnú informáciu o archeologickej situácii na ploche nachádzajúcej sa v blízkosti historického centra mesta.

Vlastnému výskumu predchádzalo zníženie terénu mechanizmom asi o 1m na celej ploche staniska. Po začistení plochy 10x6 m sme v dvoch sondách pokračovali v znižovaní terénu až na intaktné podložie, reprezentované vrstvou riečneho štrku, ležiacou v hĺbke 240-280 cm od súčasnej úrovne terénu. Celkovo bolo možné rozlišiť tri základné horizonty s vyhranenou pedologickou a materiálnou náplňou.

Najmladší horizont (18.-20. stor.) reprezentoval komplex vrstiev a objektov, hrubý 140-170 cm. Komplex vrstiev pozostával z hlinito-štrkových sutí, planírok a destrukcií hnedej až tmavohnedej farby. Vrstvy obsahovali zlomky novovekej keramiky, fragmenty silne skorodovanych železnych predmetov, fragmenty tehál, maltu a pod. V rámci horizontu sme odkryli 16 objektov (zvyšky tehlových základových murív, vápenných jám, kolových jamiek).

Pod horizontom vrstiev a objektov z 18.-20. stor. ležalo ostro ohrazené súvrstvie piesčitej hliny a šošoviek piesku dosahujúce hrúbku 60-100 cm. Súvrstvie malo vyrovnaný priebeh, stálu hrúbku (60-80 cm) a len mierne klesalo smerom k severozápadu. V súvrství sme odkryli šesť objektov: štyri väčšie jamy a dve kolové jamky. Odkryté objekty s výnimkou objektu O 17/99 obsahovali len nepatrné množstvo archeologickej materiálu. Objekt O 17/99, jama s okrúhlym pôdorysom (\varnothing 180 cm), kolmými stenami a rovným dnom, bola vyhlbená 100-110 cm od vtedajšej nivelety terénu. Výplň tvorili vrstvičky hlinnej sute, uhlíkov, tehlovej drte a drobného štrku, obsahujúce značné množstvo keramiky. Na základe črepov keramiky datujeme zánik jamy do prvej polovice 16. stor. Na základe nepočetných nálezov z ostatných objektov a stratigrafickej situácie predpokladáme vznik súvrstvia od konca 15. do 17. stor.

Pod horizontom z konca 15.-17. stor. ležala vrstva tmavošedej až čiernej ilovitej hliny a ilu, dosahujúca hrúbku 80-100 cm. Vrstva mala vyrovnaný priebeh a takmer vodorovný povrch výrazne oddelený od nadložia. Vrstva ilu neobsahovala takmer žiadne nálezy a pravdepodobne predstavuje kalové sedimenty potoka v miestach jeho širšej inundácie a rozlievania toku do podmáčaného močaristého terénu. Homogenitu vrstvy len ojedinele porušovali tenké šošovky drobného štrku.

Archeologickým výskumom na Paulínskej ul. sa preverila situácia v blízkosti historického centra stredovekého mesta v miestach bývalého toku Trnavky a proces postupnej úpravy inundačného územia, ktorého počiatky siahajú pravdepodobne do konca 15. stor. Od tohto obdobia sa v okolí skúmanej plochy rozvíjala intenzívna urbanizácia, ktorej zvyšky sme zachytili na skúmanej ploche.

FESTSTELLUNGSGRABUNG IN TRNAVA (Bez. Trnava). Im Zusammenhang mit der Errichtung eines Gebäudes in der Nähe des historischen Stadtkerns verwirklichte das AI der SAW eine Feststellungsgrabung mit dem Ziel, grundlegende Informationen über die archäologische Situation in der Nähe des in der Vergangenheit durch die Mitte des Stadtkerns fließenden Trnávka-Baches zu gewinnen. Auf der Fläche von etwa 9x6 m wurde die Situation bis zum intakten Schotterliegenden in 240-280 cm Tiefe untersucht. Es wurde festgestellt, daß die Anfänge der städtischen Entwicklung dieses Raumes in das ausgehende 15. Jh. reichen, wann der Prozeß der Gestaltung und Ausnutzung der Bachinundation begann.

PRAVEKÉ NÁLEZY ZO ZVONČÍNA

Marián Samuel - René Gajdošák

Z vončín (okr. Trnava), poloha Medzháje, doba bronzová (velatická kultúra), doba rímska, povrchový zber, pravobrežná terasa Parnej. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

V lete 1999 poskytol R. Gajdošák na spracovanie materiál, ktorý získal v januári 1999 obhliadkou ryhy plynovodu na úseku Zvončín - Biely kostol. V profile ryhy sa v hĺbke 90-140 cm nachádzal porušený objekt, ktorého hlinitá výplň obsahovala značné množstvo keramického materiálu velatickej kultúry.

Z výkopu ryhy a výplne objektu sa zachránilo črep, celé a rekonštruovateľné tvary, z min. 15 nádob (obr. 71, 72). V súbore mali prevahu menšie nádoby vyhotovené z jemnej hliny svetlohnedej a tmavosivej farby. Ojedinelé sú črepy nádoby z hrubozrnného materiálu svetlohnedej farby, ktorej povrch bol silne popraskaný.

Nie je vylúčené, že porušený objekt predstavuje zvyšok hrobového celku alebo keramického depotu.

Obhliadkou lokality na jeseň 1999 sme popri atypickom pravekom keramickom materiáli získali črepy potvrdzujúce intenzívne osídlenie lokality v dobe bronzovej a dobe rímskej.

URZEITLICHE FUNDE AUS ZVONČÍN (Bez. Trnava). Oberflächenerkundung und Besichtigung der Gasleitungsrinne auf dem Abschnitt Zvončín-Biely kostol. Gewonnen wurde Material, das eine intensive Ausnutzung der Lokalität in der Bronze- und römischen Zeit bestätigt. Aus einem der gestörten Objekte in der Gasleitungsrinne stammen Scherben, ganze wie auch rekonstruierbare Formen von mindestens 16 Gefäßen (Abb. 71, 72) der Velatice-Kultur. Es ist nicht ausgeschlossen, daß das gestörte Objekt den Rest eines Grabverbandes oder eines Keramikdepots darstellt.

NÁLEZ AEROFÓNU ZO ZVONČÍNA

Marián Samuel - René Gajdošák

Z v o n č í n (okr. Trnava), poloha Medziháje, povrchový zber, pravobrežná terasa Parnej. Uloženie nálezov: súkromná zbierka.

V lete 1999 poskytol R. Gajdošák na spracovanie materiál získaný v januári 1999 obhliadkou ryhy plynovodu na úseku Zvončín - Biely kostol. Jedným z nálezov bol aj aerofón, ktorý sa nachádzal v profile ryhy v hĺbke asi 40 cm. Podľa informácií nálezcu nebolo možné zistieť bližší charakter objektu, v ktorom sa nástroj nachádzal, a nálezca z objektu nezískal žiadny iný archeologický materiál. Aerofón vyhotovený z jelenieho parohu sa zachoval takmer nepoškodený, len jeho najspodnejšia časť je mierne skorodovaná (obr. 73). Písavová trubica prechádza celým telom korpusu, steny korpusu sú hrubé 2-4 mm. Vzhľadom na zachovaný stav ústia nástroja nie je možné jednoznačne určiť, či bolo ústie zatvorené alebo otvorené. V prípade uzavretého ústia by aerofón v systematike hudobných nástrojov patril k typu H-S 421.221.31, v opačnom prípade mohlo ísť o otvorenú flautu typu H-S 421.221.11. Tieto typy fláut sa vyskytujú od doby rímskej do 13. stor. (Staššíková-Štukovská 1981, 406).

Povrchovým zberom uskutočneným autormi príspevku na jeseň 1999 sa potvrdilo intenzívne osídlenie lokality v dobe bronzovej a rímskej.

Literatúra

Staššíková-Štukovská 1981 - D. Staššíková-Štukovská: K problematike stredoeurópskych aerofónov 7.-13. storočia. Slovenská Arch. 29, 392-424.

FUND EINES AEROPHONS AUS ZVONČÍN (Bez. Trnava). Einer der bei der Besichtigung der Gasleitungsrinne auf dem Abschnitt Zvončín-Biely kostol gewonnenen Funde war auch ein Aerophon (Abb. 73). Der Fund stammt aus dem Profil der Rinne in etwa 40 cm Tiefe. Das beinahe unbeschädigte Aerophon war aus Hirschgeweih angefertigt, und in der Systematik der Musikinstrumente gehört es zum Typ H-S 421.221.31 bzw. zum Typ H-S 421.221.11. Diese Flötentypen kommen von der römischen Zeit bis zum 13. Jh. vor (Staššíková-Štukovská 1981, 406). Mit der Geländebegehung wurde eine intensive Besiedlung der Fundstelle in römischer Zeit bestätigt.

ZÁCHRANNÝ ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM V BRATISLAVE-RUSOVCIACH

Jaroslava Schmidtová - Laura Juhaszová - Jitka Ježná

B r a t i s l a v a - R u s o v c e (okr. Bratislava), záchranný výskum, doba rímska, vojenský tábor. Uloženie nálezov: Mestské múzeum, Bratislava.

Skúmaná poloha sa nachádza v susedstve múzea Antická Gerulata na pozemku p. Jaborka (parcela 112), odkial pochádza aj nález slávnostnej prilby vyššieho vojenského hodnostára (Snopko 1980, 249-250). Na vedľajšej parcele je dom p. Marka, kde prebehol záchranný výskum v spoločnej rôžii Archeologickeho múzea SNM v Bratislave, Mestského múzea v Bratislave a Archeologickeho ústavu SAV v Nitre (Halagan/Schmidtová/Varsik 1992, 42-43). Odkryté boli interiéry kasárenských budov najstaršieho drevozemné-

ho tábora. Pri výskume na stavbe Plynofikácie Rusoviec boli v ryhe pozdĺž rusovského kanálu zachytené základy piatich múrov (*Varsik/Kuzmová/Schmidlová 1996*, 205-244). Otvorené zakončenia múrov svedčia o zničení SV časti tábora, pravdepodobne v čase regulácie Dunaja v 18. stor. V inej kompostovej jame vzdialenej asi 3 m západne od dnešných jám bola zachytená maltová dlážka uložená na tehliach kladených do klasu, ktorá sa nachádzala na vrstve datovanej do 3. stor. (*Schmidlová 1995*, 119).

Predmetný výskum bol vyvolaný výkopom dvoch kompostových jám a práce v teréne trvali od 8. do 17. decembra 2000. Majiteľ ich vykopal do hĺbky 40 cm, mali rozmery 5x1,5 m. Sústredili sme sa na práce v ryhe II, bližšie k rusovskému kanálu. V hĺbke 58 cm boli zachytené dva objekty a v hĺbke 90 cm ďalej dva objekty. Objekt 1 bola okrúhla plynáka jama, umiestnená v superpozícii nad objektom 2. Objekt 2 považujeme za negatív múru. Z objektu 3 bola odkrytá taká malá časť, že nebolo možné ho identifikovať. Objekt 4 je výrazne tiež bližšie neidentifikovanému objektu. Dôležitým zistením je, že objekty boli zahlbrené do rímskych vrstiev a aj v hĺbke 190 cm, kde sme museli výskum ukončiť, sme sa nachádzali stále v antropogenných vrstvách a nedosiahli sme piesčité podložie. Kumulácia objektov takisto svedčí o intenzívnom osídlení tejto polohy.

Medzi výskumom získaným materiálom vynikajú fragmenty malovanej omietky s rovnými liniami, medzi množstvom tegúl jedna s fragmentom kolku LEG a niekoľko stenových tehál s omietkami, malta so stopami techniky Fachwerk, z keramiky tehlová i sivá rôznych tvarov (mortáriá, poháre s prelamovanými stenami, misy, hrnce), terra sigillata, z drobných predmetov bronzová minca, podla určenia A. Fialu cisára Maximiana (286-305), fragment skleného náramku, sklené fragmenty, fragmenty žarnovov, železné fragmenty a nity z topánok.

Rámcovo možno materiál datovať do 2. až 4. stor. n. l.

Literatúra

- Halagan/Schmidlová/Varsik 1992* - J. Halagan/J. Schmidlová/V. Varsik: Záchranné výskumy v Rusovciach. AVANS 1991, 1992, 41.
Schmidlová 1995 - J. Schmidlová: Záchranné výskumy v Rusovciach. AVANS 1993, 1995, 118.
Snopko 1980 - L. Snopko: Nález prilby rímskeho vojenského hodnostára v Rusovciach. AVANS 1978, 1980, 249.
Varsik/Kuzmová/Schmidlová 1996 - V. Varsik/K. Kuzmová/J. Schmidlová: Archäologische Untersuchungen bei der Bautätigkeit in Rusovce. In: Gerulata. I. Nitra 1996.

ARCHÄOLOGISCHE RETTUNGSGRABUNG IN BRATISLAVA-RUSOVCE (Bez. Bratislava). Die im Dezember 1999 untersuchte Lage auf der Parzelle Nr. 112 in der Gasse Gerulatská 64 ist bereits aus den vergangenen Grabungen dadurch bekannt, daß sich hier römische Denkmäler befinden. Am bekanntesten ist von den Funden der Prunkhelm eines höheren militärischen Würdenträgers. Die benachbarte Parzelle Nr. 48 mit Objekten des ältesten Holz-Erde-Lagers, die Fundamente von fünf beim Bau der Gasleitung in Rusovce festgestellten Mauern und die Nähe des Museums des Antiken Gerulata mit Kastellfundamenten bieten auch in Zukunft eine Voraussetzung für neue und umwälzende Erkenntnisse über das römische Kastell. Die Rettungsgrabung wurde durch die Ausschachtung zweier Kompostgruben hervorgerufen. Auf kleinem Raum (5x1,5 m) wurden vier Objekte freigelegt, von denen eines als ein Mauernegativ interpretiert wird. Im Material wurde zum erstenmal bemalter Verputz mit geraden Linien gerettet. Von weiteren Bauresten erhielt sich unter der Menge der Tegulae auf einer das erhaltene Stempelfragment LEG, und gefunden wurden auch einige Wandziegel mit Mörtel mit Spuren der „Fachwerk“-Technik. Keramik ist durch ziegelfarbenes und graues Material von verschiedener Form vertreten, durch einige Scherben von Terra sigillata, von Kleingegenständen fanden sich eine Bronzemünze des Maximianus (286-305, nach der Bestimmung von A. Fiala), Fragmente von Glas, Eisen und Bronze, die eine Datierung des Materials rahmenhaft in das 2.-4. Jh. u. Z. erlauben.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU VO SVITE A LUČIVNEJ

Marián Soják

S v i t, poloha P o d S k a l k o u a L u č i v n á (okr. Poprad), JV úpätie Kimbiargu, sídlisko, komunikácie, záchranný výskum, neskôr paleolit-šwideriánska kultúra, eneolit-doba bronzová, 12.-15. stor., novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Pokračovanie výskumu na rozhraní chotárov Svitu, mestskej časti Pod Skalkou (tiež Podskalka), a Lučivnej nad bývalým mlynom si vynútil zámer realizovať na lokalite individuálnu bytovú výstavbu. Výskum prebiehal dva mesiace za finančnej podpory Mestského úradu vo Svie. Vytýčené sondy (I-XVIII/99) nadvázovali na minuloročné. Preskúmala sa plocha s rozlohou 308 m², na ktorej sa v nepravidelných priehlbach vyplnených slom vyskytovali pozostatky rozplavených ohnísk (obj. 1, 2) s početnými uhlíkmi, prepálenou hlinou a štiepanou kamennou industriou šwideriánskej kultúry (366 ks). Vyrobenná je prevažne z červenohnedého radiolaritu, za ktorým nasleduje jurský podkrakovský pazúrik a bližšie neznáme odrôdy patinovaných polských pazúrikov, v menšom podiele lokálny opál-chalcedón, jaspis, kremeň a jediný artefakt z obsidiánu. Z typologického hľadiska vystupujú početné čepielky z dvojpodstavových jadier, objavujú sa aj fragmenty hrotov so stopkou, jadrá, vzácne škrabidlá a rydlo. Výraznú skupinu tvoria ústupy. Osihotený je okrajový keramický fragment z eneolitu až doby bronzovej, sekundárne vtrúsený medzi epipaleolitickým inventárom. V nadloží spočívala stredoveká a novoveká vrstva premiešaná s úlomkami materských hornín - dolomitov a vápencov. Obsahovala množstvo nálezového materiálu, hlavné črepy (stredovek - 616 ks, novovek - 1914 ks) a železné výrobky (klince, nože, ružicu z ostrohy, podkovy, kovania a ī.), ďalej mazanicu, drobné predmety (napr. kosternú pišťalku, praslen, bronzový prsteň, gombíky), kamenné brúsky, štyri pazúrikové kresadlá, zvieracie kosti a mince (pozri príspevok M. Sojáka v tejto ročenke). Objekty z tohto horizontu však chýbajú. Cez skúmanú polohu prechádzala v období stredoveku a novoveku cesta, ktorej priebeh zachytili niektoré zo sond. Otázna je funkcia a datovanie zahĺbenej jamy (obj. 3) s uhlíkmi. Nápadná koncentrácia epipaleolitických štiepaných artefaktov a zvyšky ohnísk poukazujú na prítomnosť príbytkov, rozrušených čiastočnou soliflukciou. Pred začiatím stavebnych prác možno výskum považovať za predbežne ukončený.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN SVIT UND LUČIVNÁ (Bez. Poprad). Untersucht wurde das zweite Jahr die spätpaläolithische Siedlung am Südostfuß der Berges Kimbiarg an der Katastergrenze von Svit und Lučivná im Westteil des Poprad-Beckens. Dieses Jahr wurde eine Fläche von 308 m² Ausmaß erforscht und gewonnen wurden Spaltindustriefunde mit Resten über-schwemmt gewesener Feuerstellen in unregelmäßigen Lehmvertiefungen. Die Konzentration vorwiegend von Radiolaritartefakten verweist auf das Vorhandensein epipaläolithischer Behausungen, die teilweise durch Solifluktion gestört waren. Die hangenden Schichten enthielten zahlreiche mittelalterliche und neuzeitliche Funde, jedoch ohne nachgewiesene Objekte. Erfasst wurde ebenfalls der Verlauf eines mittelalterlichen und neuzeitlichen Weges, der direkt durch die untersuchte Lokalität führt. Diese wird vom individuellen Häuseraufbau vernichtet.

VÝSKUM A PRIEKUMY NA TRASE DIALNICE

Marián Soják

V priebehu r. 1999 pokračovali terénne práce na dialničnom úseku D1 na Spiši trefou etapou. Pozornosť sa upriamila na úsek Beharovce - Korytné západne od Braniska. Overovací prieskum sa realizoval aj na ďalších lokalitách situovaných na trase, príp. v blízkosti diaľnice. Všetky nálezy sú deponované v Archeologickom ústave SAV - pracovisko Spišská Nová Ves.

1. B e h a r o v c e (okr. Levoča)

a) poloha B e h a r o v s k é - sídlisko, záchranný výskum, neskôr paleolit(?), bez možnosti datovania, stredovek.

Odhumusovaním plochy pre umiestnenie obslužného dvora diaľnice došlo k poškodeniu dosiaľ nevidovaného sídliska. Leží 0,5 km SZ od obce a severne od štátnej cesty 18 (vedúcej zo Spišského Podhradia na Branisko), na nevýraznom JV svahu (487 m n. m.). Výskum realizovali pracovníci AÚ SAV E. Mirošayová, M. Soják a F. Javorský. Pri JZ okraji stavebnej plochy sa v mieste koncentrácie uhlíkov a prepálenej hliny vytýčila sonda I/99 s rozmermi 4,5x5,5 m. V hĺbke 30 cm od úrovne dnešného terénu sa na žltom sterilnom podloží črtali štyri nepravidelne oválne objekty (1-4/99). Vo všetkých tvorila výplň sivočierna hлина s uhlíkmi a v obj. 1 a 2/99 aj s prepálenou hlinou a drobnými kúskami mazanice (ohniská?). V obj. 1/99 sa v hornej vrstve našli dva drobné atypické praveké črepy a problematické dva kúsky železnej trosky. Kedže v ostatných jamách (zahľbených 10-25 cm do steroru) sprievodné nálezy absentujú, ich funkcia a datovanie zostávajú otvorené. Pri severnom okraji obslužného dvora zničili tažké mechanizmy zrejme dielňu na výrobu štiepanej kamennej industrie. Zo zahľbeného objektu v sônde II/99 sa sporadicky zachovalo dno s vrstvičkou výplne hrubej len 5 cm a početné radiolaritové artefakty (62 ks), ktoré sa kumulovali na ploche asi 2x1 m (obr. 74: 1, 2, 4-7, 11-13, 15, 20). Napriek značnej destrukcii štiepanej industrie poukazuje použitá surovina, prítomnosť mikrolitického trojuholníka (obr. 74: 1), niektorých neúplných čepielok z dvojpodstavových jadier a v neposlednom rade absence keramiky na možné neskoropaleolitické osídlenie. Z povrchového prieskumu v celom skúmanom areáli pochádza ďalších šesť kusov radiolaritovej industrie (obr. 74: 3, 8-10, 14, 17), drobný kus železnej trosky a okrajový stredoveký črep.

b) poloha K a m e n e c - nálezisko, prieskum, pravek, bez možnosti datovania.

Záujmová poloha leží v telese diaľnice medzi Beharovcami a Ponrácovcami, nad pravým brehom Ponrácovského potoka. Nepočetné nálezy pochádzajú z temena a východného svahu nevýrazného kopca, v pozdĺžnej osi orientovaného S-J. Získala sa železná troska (4 ks), malý kus mazanice a radiolaritový okruhliak s negatívmi, ktorý môže byť aj pseudoartefaktom. Ide zrejme o náhodné nálezy, ktoré nedokladajú prítomnosť sídliska na tomto mieste, ale v jeho blízkom okolí. Prír. č. 50/99

2. J a b l o n o v (okr. Levoča), poloha Rybník, sídlisko, prieskum, neolit, pravek, bez možnosti datovania.

Na evidovanom sídlisku, lokalizovanom južne a JV od miestneho Polnohospodárskeho družstva, sa našli skromné nálezy z neolitu (jeden črep a fragment škrabadla z jurského podkrakovského pazúrika, obr. 74: 16), doby bronzovej, praveku (po jednom črepe) a jeden kus železnej trosky, ktorá má najskôr súvis so slovanským, resp. stredovekým osídlením známym zo skôrších prieskumov. Prír. č. 62/99

3. P o n g r á c o v c e (okr. Levoča)

a) poloha P r i k o s t o l e - intravilán, sídlisko, prieskum, doba bronzová, 9. stor., 14.-15. stor., novovek.

JZ od Kostola sv. Stanislava sa v obnaženom profile nad lavým brehom Ponrácovského potoka našiel pod novovekou návážkou keramický materiál z doby bronzovej (2 ks), 9. stor. (1 ks, obr. 74: 19), 14.-15. stor., z novoveku a zlomok bronzového predmetu neznámeho účelu (novoveký?). Slovanský črep dokladá, že na miernom návrší postavili koncom 13. stor. kostol na mieste predošej slovanskej osady, ktorá sa rozkladá pod obecnou zástavbou. Veľkomoravské nálezy pochádzajú aj zo susedných Polanoviec, na pôvodnom chotári ktorých sa vyvinuli Ponrácovce. Po prvýkrát sa tieto spomínajú v r. 1297 ako Pangrach. Prír. č. 64/99.

b) poloha H r b y - pohrebisko(?), prieskum, stredovek.

Južne od obce nad lavým brehom Ponrácovského potoka obnažila hlboká orba malú plochu pieskovcového podložia, na ktorom spočíval uhlík, keramický fragment z konca stredoveku (obr. 74: 18) a dlhá ľudská kost. Nález antropologického charakteru tu umožňuje predpokladatť jeho pohrebisko, na ktorého tradíciu môže poukazovať aj východne od neho ležiacia prícestná baroková kaplnka. Do úvahy pripadá tiež skutočnosť, že ide o sekundárne pamiatky, ktoré sa na miesto objavenia dostali spolu s odpadkami, pochádzajúcimi z porušeného cintorína pri Kostole sv. Stanislava v intraviláne obce. Prír. č. 65/99.

c) poloha N a d o l e - sídlisko, prieskum, staršia doba bronzová, stredovek, bez možnosti datovania.

Novoobjavené sídlisko leží nad pravým brehom Ponrácovského potoka pri JZ okraji obce. Je umiestnené na miernom východnom svahu kopca i na jeho chrbáte. Z hrubo zorané ornice sa zachránili nálezy črepov (38 ks, obr. 75: 2, 4), mazanice (8 ks) a štiepanej kamennej industrie (4 ks, obr. 75: 1, 6), patriace do staršej doby bronzovej (otomanská kultúra?). Inventár dopĺňajú zvieracie kosti

a zatiaľ nedatovaná železná troska (5 ks) Stredoveké sú dva nezdobené keramické fragmenty z tiej tenkostenných nádob. Možno sa domnievať, že zo sledovaného pravekého sídliska pochádza depot bronzových predmetov, spomínaný v staršej literatúre (*Budinský-Krička 1947*, mapa VIII, lokalita 280), ak nie z intravilánu obce z polohy pri Kostole sv. Stanislava. Prír. č. 63/99

Zmienené lokality v katastri Pongrácoviec sú mimo vytýčenej trasy diaľnice.

4. S p i š s k é P o d h r a d i e (okr. Levoča)

a) poloha O k r ú h l a h ó r k a - sídlisko, prieskum, neolit(?), mladšia doba bronzová, 9. stor.

Overovacím prieskumom sa upresnili doterajšie poznatky o charaktere a rozsahu osídlenia na polohe, objavenej v r. 1997. Najintenzívnejšie bola osídlená prv neskúmaná SZ časť sídliska s nálezmi výhradne z doby bronzovej. Pamiatky z veľkomoravského obdobia sa kumulujú v nižšej partií východného svahu bližšie pri neoznačenom potoku. Dominantné osídlenie z mladšej doby bronzovej reprezentuje keramika (147 ks, obr. 75: 3, 8, 11-13), ďalej mazanica (15 ks), fragment brúsky (1 ks), zvieracie kosti, dva zlomky terčíkov (obr. 75: 14) spolu s množstvom prepálených kameňov z ohnišť. Azda tomuto horizontu prináleží kamenná štiepaná industria z obsidiánu (1 ks, obr. 75: 7), jurského podkrakovského pazúrika (2 ks, obr. 75: 9, 10) a radiolaritu (3 ks, obr. 75: 5), ktorej časť môže prináležať do neolitu. Keramika z tohto obdobia z tohoročného prieskumu chýba. Veľkomoravské sú dva črepy zdobené obežnými ryhami a viacnásobnou vlnovkou. Lokalita je situovaná severne od trasy diaľnice, ktorá ju nezasiahne. Prír. č. 67/99.

b) poloha N a d B i e l i d l a m i - sídlisko, prieskum, paleolit, neolit, eneolit, stredovek.

Lokalita, zistená v r. 1997, leží SZ od mesta na ostrohovitej vyvýšenine pri telese plánovanej diaľnice. Nálezy štiepanej kamennej industrie z viacerých fáz paleolitu (6 ks) pochádzajú najmä zo strednej a južnej časti sídliska (radiolarit - 4 ks, kremeň - 1 ks, čokoládový pazúrik - 1 ks). Neoliticke pamiatky nerovnomerne vystupujú na celej ploche, prevažne však v okrajovej SZ časti lokality (črepy - 15 ks, štiepané artefakty - 6 ks), ktorá bola v r. 1997 nepristupná. Keramické zlomky pochádzajú z jemných i užitkových nádob kultúry s mladšou lineárной keramikou. Štiepaná industria z neolitu je zhotovená z radiolaritu (4 ks), jurského podkrakovského pazúrika (1 ks) a obsidiánu (1 ks). Fragment masívnejšej retušovanej čepele z jurského pazúrika G dokladá mladšie osídlenie, azda z eneolitu. Z paleolitických artefaktov hodno spomenúť strednopaleolitické kremenné driapadlo a útlu čepielku z dvojpodstavového jadra so šikmo retušovanou bázou a zlomenou terminálnou časťou z čokoládového pazúrika, pravdepodobne z neskorého paleolitu. Nevýrazné sú stredoveké črepy (5 ks). Prír. č. 66/99.

5. I l i a š o v c e (okr. Spišská Nová Ves), poloha Za hostincom, sídlisko, prieskum, neolit, doba bronzová, 13. stor.

Rozsiahla lokalita (známa od r. 1997) nad severným okrajom obce je situovaná na trase diaľnice. Z prieskumu (spolu s F. Javorským) pochádza výrazný keramický materiál zo stredného neolitu (kultúra s mladšou lineárной keramikou, želiezovská, bukovohorská kultúra, dva importy skupiny Tis-zadob) a doby bronzovej (spolu 400 ks), ďalej štiepaná kamenná industria (23 ks), kamenné drvíčetlkače (3 ks), brúsky (5 ks) a mazanica (15 ks). Z uvedeného počtu črepov sú tri z 13. stor. Štiepaná industria je z jurského podkrakovského pazúrika (10 ks), slabo prepáleného pazúrika (6 ks), volynského(?) pazúrika (1 ks), obsidiánu (5 ks) a kremeňa (1 ks). Typologicky sú zastúpené ústupy a odštepy (19 ks), čepelové škrabadlo (1 ks), stredná časť čepele a dve jadrá. Keramika zo staršej i mladšej doby bronzovej neumožňuje kultúrne zatriedenie. Prír. č. 5/99.

Literatúra

Budinský-Krička 1947 - V. Budinský-Krička: Slovensko v dobe bronzovej a halštatskej. In: Slovenské dejiny. I. Bratislava, 68-103.

GRABUNG UND GELÄNDEBEGEHUNGEN AUF DER FERNSTRASSENTRASSE (Bez. Levoča). Der Beitrag umfaßt Ergebnisse der Ausgrabung und Geländeerkundungen auf einem Fernstraßenabschnitt der Zips. In Behárovce belegte die Grabung das Vorhandensein einer undatierten Siedlung mit vier eingetieften Objekten unbekannter Zweckes (zwei von ihnen Feuerstellen?) und geringem Rest eines Objektes mit Funden von Spaltindustrie aus Radiolarit aus dem Spätpaläolithikum(?), die offenbar aus einer Werkstatt stammen. Mit der Geländebegehung wurden bereits evidierte Siedlungen verfolgt (Jablonov, Spišské Podhradie, Illiašovce) und neue Fundstellen entdeckt (Pongrácovce). Außer in das Paläolithikum

sind die Funde von den untersuchten Fundstellen in das Neolithikum, Äneolithikum, in die Bronze- und slawische Zeit, in das Mittelalter und in die Neuzeit eingestuft.

NÁLEZY MINCÍ NA SPIŠI V SÚKROMNÝCH ZBIERKACH A NOVÉ PRÍRASTKY PODTATRANSKÉHO MÚZEA V POPRADE

Marián Soják

V r. 1999 pribudli do numizmatickej zbierky Podtatranského múzea v Poprade nové prírastky. Časť nálezov poskytli na určenie a mince si ponechali v súkromnom vlastníctve.

1. D o m a ſ o v c e (okr. Levoča), poloha Pod Cibikom, náhodný nález M. Furmana, zber, novovek. Uloženie nálezu: Podtatranské múzeum, Poprad.

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 5/10-grajciara, 1864, med, 1, 25 g, 17 mm.

Povrch pokrytý zelenou patinou, minca čiastočne ohnutá.

2. H r a n o v n i c a (okr. Poprad), poloha Dubina, severne od obce, náhodný nález F. Cvika, novovek. Uloženie nálezu: u nálezcu.

Pri sadení stromčekov v záhradkárskej osade Dubina (Kozie chrbty) našiel F. Cvik z Popradu novovekú striebornú mincu, ktorú doniesol na určenie do Podtatranského múzea Poprad. Ide o nasledovnú razbu:

Uhorsko, Leopold II. (1790-1792), Kremnica, 3-grajciar (groš), striebro, 1792, 1, 7 g, 18-19 mm.

Ako Novotný 1995, 90-č. 9.

Minca je dobre zachovaná a objavená bez sprievodných pamiatok.

3. L u č i v n á a S v i t (okr. Poprad), JV úpätie Kimbiargu, sídlisko, stredoveká a novoveká komunikácia, archeologický výskum, novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Záchranný výskum (M. Soják) na neskoropaleolitickom, stredovekom a novovekom sídlisku s ojedinelými nálezmi minci (Soják v tlači a).

Polsko, Žigmund III. (1587-1632), Riga, šiling, 1588-1609, postriebrená med, 0, 7 g, 16 mm.

Minca je zošúchaná a slabo čitateľná, zachovaná v troch fragmentoch.

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 5/10-grajciara, 1859, med, 1, 53 g, 17 mm.

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1860, med, 3, 02 g, 19 mm.

4. S p i š s k á B e l á (okr. Kežmarok).

a) poloha M l y n s k ý k e r, náhodný nález A. Nováka, zber, novovek. Uloženie nálezov: dočasne u nálezcu, perspektívne Múzeum Kežmarok.

Uhorsko?, František I. (1792-1835), 1/4-grajciar, 1812, med, 0, 85 g, 18 mm.

b) poloha V y š n á z á k r u t a I, náhodný nález A. Nováka, zber, novovek. Uloženie nálezov: dočasne u nálezcu, perspektívne Múzeum Kežmarok.

Uhorsko, Jozef II. (1765-1790), Smolník, 1/2-grajciar, 1776, med, 4, 35 g, 20 mm.

5. S p i š s k á T e p l i c a (okr. Poprad).

a) poloha M e l č i n y, náhodný nález A. Suchého, zber, novovek. Uloženie nálezov: u nálezcu.

Uhorsko, František I. (1792-1835), Kremnica, grajciar, 1800, med, 3, 12 g, 24, 5 mm.

b) poloha P o d k a m e n o m, náhodný nález A. Suchého, zber, novovek. Uloženie nálezov: u nálezcu.

Čechy, František I. (1792-1835), Praha, 3-grajciar, 1800, med, 6, 75 g, 29, 5 mm.

c) poloha P o d P o p r a d o m II - Brehy, náhodný nález A. Suchého, zber, novovek. Uloženie nálezov: u nálezcu.

Rakúsko, František Jozef I. (1848-1916), Viedeň, grajciar, 1859, med, 2, 95 g, 19 mm (podrobnejšie k nálezom zo Spišskej Teplice - Soják v tlači b.).

6. S t r á n e p o d T a t r a m i (okr. Kežmarok), poloha Pod Kamenným vrchom I, sídlisko, prieskum, staršia doba rímska, novovek. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad.

Rím, Traianus (98-117), denár, striebro, 114-117 (RIC 332), 2, 55 g, 18 mm (Soják v tlači c).

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 2-halier, 1909, med, 2, 9 g, 19 mm; povrch kordovaný so zelenou patinou, slabo čitateľná.

Olovená plomba, A a R: slabo čitateľné písmená, z ktorých na jednej strane je čitelné: UDA., 3, 87 g, 15 mm. Datovanie: koniec 19.- zač. 20. stor.; plomba môže pochádzať z priemyselných výrobkov alebo dokladá plombovanie úradných zásielok, vagónov a pod.

7. Š u ſ a v a (okr. Poprad), intravilán, náhodný nález A. Poradovej, novovek. Uloženie nálezov: u nálezkyne.

Pri zbere polnohospodárskej úrody našla A. Poradová za rodinným domom 429 uvedenú razbu:

Uhorsko, František Jozef I. (1848-1916), Kremnica, 2-halier, med, 1893, 3, 3 g, 19 mm; povrch koreodovaný so zelenou patinou.

8. V e r n á r (okr. Poprad), intravilán, náhodný nález B. Šrbianovej, novovek. Uloženie nálezov: u nálezkyne.

Pri kopaní hrobovej jamy objavila B. Šrbianová na miestnom cintoríne striebornú mincu, ktorú priniesla na určenie do Podtatranského múzea, Poprad:

Polsko, Albrecht I. Starší (1525-1568) - brandenburský markgróf a pruské knieža, Prusko, lénny groš, 1540.

A: poprsie knieža v zbroji vpravo, OPIS: IVSTVS (EX FID/E VIVIT 1540

R: pruský orol, na jeho prsiach kráľovská iniciála – písmeno S (zo slova Sigismundus) OPIS: ALBER D G MAR (BRAN DV/X PRVSS

Striebro, dobre čitateľná, s čiastočne vylomeným okrajom, 2, 0 g, 22, 5 mm. Ako Kalkowski 1963, 80-81, č. 60 a, b.

9. V i k a r t o v c e (okr. Poprad), západne od obce, náhodný nález K. Smižanského, novovek. Uloženie nálezov: u nálezcu.

K. Smižanský zo Spišskej Teplice našiel pred 35-timi rokmi v blízkosti vodojemu v obci Vikartovce novovekú mincu, ktorú poskytol na zdokumentovanie:

Rumunsko, František I. (1792-1835), Veľká Baňa (dnes Baia Mare), 3-grajciar, 1800, med, 8, 7 g, 29 mm.

Literatúra

Kalkowski 1963 - T. Kałkowski: Tysiąc lat monety polskiej. Kraków 1963.

Novotný 1995 - V. Novotný: Mince Františka Lotrinského 1745-1765, 1766-1780, Josefa II. 1765-1790, Leopolda II. 1790-1792. Hodonín. RIC = Mattingly, H. -Sydenham, E. A. 1936: The Roman Imperial Coinage, IV/1. London.

Soják v tlači a - M. Soják: Mince z výskumu lokality na rozhraní chotárov Lučivnej a Svitu. Slovenská Num. 16.

Soják v tlači b - M. Soják: Nálezy novovekých mincí zo Spišskej Teplice. Slovenská Num. 16.

Soják v tlači c - M. Soják: Nález rímskej mince zo Stráni pod Tatrami. Slovenská Num. 16.

FUNDMÜNZEN IN DER ZIPS IN PRIVATSAMMLUNGEN UND NEUE EINGÄNGE IN DAS PODTATRANSKÉ MÚZEUM VON POPRAD. Im J. 1999 vermehrten sich die numismatischen Sammlungen des Podtatranské múzeum um neue Eingänge aus systematischen Geländebegehungen und einer Grabung (7 St.). Einen Teil boten die Finder zur Bestimmung und die Münzen wurden ihnen in den Privatbesitz zurückgegeben (9 St.). Die Fundmünzen und eine Bleiplombe stammen aus 12 selbständigen Lagen und aus 9 Gemeindekatastern. Am bedeutendster ist der Fund eines Silberdenars des Kaisers Trajan aus den J. 114-117, der in der spätkaiserzeitlichen Siedlung in Stráne pod Tatrami gefunden wurde, und ein preußischer Groschen von Albrecht I. des Älteren aus dem J. 1540 aus Vernár.

NÁLEZY Z PRIEKUMOV A ZÁCHRANNÝCH EXPLOATÁCIÍ NA SPIŠI

Marián Soják

Regionálny prieskum sa uskutočnil na evidovaných lokalitách i nových polohách, na niektorých s aktívnymi spolupracovníkmi Podtatranského múzea v Poprade. Uloženie nálezov: Podtatranské múzeum, Poprad (okrem lokality 8b - predbežne vo vlastníctve nálezcu).

O k r e s P o p r a d

1. G á n o v c e

a) poloha H r á d o k - sídlisko, zber, doba bronzová, otomanská kultúra.

Poveternostné vplyvy pôsobia deštrukčne na známu travertinovú kopu, čo sa každoročne prejavuje väčšími-menšími zosuvmi kameňa. V mieste výrazného odvalenia severnej steny Hrádku v r. 1996 sa v nadložnej holocénnej rendzine vyskytovali vo vrstve i pod ňou keramické fragmenty (21 ks), z ktorých niektoré sú slamované, mazanica (2 ks), ľudská (humerus) a zvieracie kosti. Jeden kus mazanice má negatívne odtlačky kolov, časť črepov je sekundárne prepálená. Svedčí to o násilnom zániku sídliska pri niekdajšom vývere prameňa s drevenou výdrevou studne kultového(?) významu.

b) poloha Z a s t o d o l a m i - sídlisko, zber, záchranná exploatacia, eneolit, doba bronzová, otomanská kultúra.

Výstavbou futbalového ihriska pri JZ okraji obce sa zničilo dôležité sídlisko v bezprostrednej blízkosti travertinovej kopy. Na jeho úboči, a najmä vo vykopanej jame medzi Hrádkom a ihriskom (tažba hliny), našiel V. Rychnavský z Popradu archeologický materiál. Kým na ploche ihriska sa vyskytujú nálezy (črepy - 21 ks, zvieracie kosti, fragment ústupu z jurského podkrakovského pazúrika) z eneolitu (badenská kultúra) a doby bronzovej (otomanská kultúra), zásahom do kultúrnej vrstvy s otomanskými pamiatkami mohlo dôjsť k zničeniu bližšie neznámeho objektu (chaty?). Zachránili sa črepy (276 ks), mazanica (5 ks), zvieracie kosti, kostene šidlo (obr. 76: 12) a ohnutá bronzová strelnica (d. 28,5 mm, š. s krídelkami 14 mm, š. tupého trumu 9 mm, hr. 2 mm - obr. 76: 4).

2. L u č i v n á

a) poloha B r e h y I - sídlisko, prieskum, neskory paleolit, stredovek, novovek.

Prieskumom SV svahu úpatia vrchu Hora nad lavým brehom potoka Lopušná (770 m n. m.) sa doložilo jestvovanie epipaleolitickejho sídliska. Z plochy s rozlohou asi 600 m² pochádza štiepaná kamenná industria (65 ks), získaná siedmymi samostatnými prieskumami. Dominuje pieninský radiolarit (47 ks), za ním nasledujú jurský podkrakovský pazúrik (7 ks), kremenn (4 ks), volynský pazúrik (2 ks), prepálená surovina (2 ks), limnokvarcit, menilitový rohovec(?) a bližšie nezistený pazúrik (všetky tri po 1 ks). Z typologickejho hladiska prevládajú ústupy s odstupmi (32 ks), z nástrojov retušované ústupy (11 ks). Zvyšok tvoria okruhliaky s negatívmi (5 ks), neúplné čepele bez retuše (5 ks), jadrá (3 ks), škrabidlá (3 ks), vrtáky (3 ks), rydlá (2 ks) a jedna čepel s úžitkovou retušou. Keramické fragmenty z 12.-15. stor. a novoveku (spolu 42 ks), mazanica (1 ks), pieskovcová brúška (1 ks) a dve novoveké fajky (jedna s meštianskym erbom a firemnou značkou s nápisom KAZAR) možno súvisia s polnohospodárskou činnosťou (hnojenie pôdy), resp. s aktivitami pri bývalom pramene.

b) poloha B r e h y II - sídlisko(?), prieskum, bez možnosti datovania, stredovek a novovek.

V rozmedzí 80-100 m južne od predchádzajúcej polohy sa počas prieskumu plynofikačnej ryhy (vedúcej z obce Lučivná ku chate Chemosvit, a. s. Svit, v Lopušnej doline) zistilo medzi polnou cestou a kótou 761 nad lavým brehom potoka Lopušná v dĺžke 3-5 m poškodenie kultúrnej vrstvy, resp. objektu s čiernym sfarbením prepálenej ilovitej hliny a výraznými uhlíkmi. Keďže ryha bola z väčšej časti už zasypaná, nevedno z akej hlbky pochádza. Sprievodný materiál sa nevyskytol, preto datovanie zostáva otvorené. Súvis s blízkym epipaleolitickejho sídliskom je málo pravdepodobný. Prieskum vykopanej ryhy sa zameral hlavne na plochu pri jeho JZ okraji. Okrem zlomku zvieracej kosti, dvoch novovekých črepov, fragmentu železnej podkovy a kovania zo stredoveku až novoveku bol tento úsek na praveké nálezy sterilný. Tým sa posúva predpokladaný začiatok neskoropaleolitickejho osídlenia viac na SV.

c) poloha N a d s k a l a m i II - sídlisko, prieskum, pravek a neskory paleolit.

Na miernom JV svahu (750-755 m n. m.), ktorý sa prudko zvažuje k lavému brehu Malého Popradu, sa našla v 30 m dlhom páse ornice kamenná štiepaná industria (5 ks). Zo zberu A. Suchého pochádza čiastočne otlčený fragment obsidiánového ústupu z kraja jadra. Z prieskumu T. Kačmarčíka sú štyri artefakty: čepel z dvojpodstavového jadra so zlomenými koncami s úžitkovou retušou hrán z čokoládového pazúrika (obr. 76: 10), limnokvarcitový ústup s oblúkovito retušovaným bokom (obr. 76: 8), bazálna časť čepele alebo ústupu z kraja radiolaritového jadra a fragment slabo prepáleného pazúrikového ústupu. Opakovanicmi prieskumami pod vedením M. Sojáka sa nezískala ďalšia štiepaná industria okrem keramických zlomkov (4 ks) z 13.-15. stor., ktoré môžu prináležať k blízkej stredovekej a novovekej osade(?) s dokladmi výrobnej činnosti v polohe Nad skalami I (Javorovský 1985, 111).

3. L u ĕ i v n ā a M e n g u s o v c e, polohy P o d K i m b i a r g o m a B o r o v i e, nálezisko, prieskum, stredovek až novovek a novovek.

Prieskum odhumusovanej plochy diaľnice D1 na úseku Važec - Mengusovce pokračuje v západnej časti Popradskej kotliny budovaním tunela pod masív vrchu Kimbiarg. Obhliadka výkopových prác areálu pre hospodársky dvor a splanirovanej plochy až po západný portál tunela bola negatívna. Ojedinelé sú novoveké črepy, fragment železnej podkovičky a neúplná zvieracia kost nájdená spolu s neodobratými uhlíkmi. Sterilný na nálezy bol tiež úsek v polohe Borovie, kde sa narušil okraj predpokladaného a nedatovaného sídliska s nálezmi mazanice a nepočetných atypických čriepkov v r. 1989 (nepublikovaný prieskum F. Javorského, č. p. k. 98/89).

4. M l y n i c a, poloha Červený kameň, sídlisko, prieskum, neskorý paleolit, neolit(?), pravek, staršia doba bronzová, halštatská, predpúchovský horizont, neskora doba rímska, 9. stor.(?), 13.-14. stor.

Lokalita, evidovaná od r. 1984, leží na miernom JZ svahu Piesočného vrchu, nad ľavým brehom potoka. Do neskoreho paleolitu možno zaradiť zvyšok značne vytaženého dvojpodstavového jadra z radiolaritu, rámcovo do praveku načatú obsidiánovú hluzu s negatívmi ústupovami. Ústup z jurského podkrakovského pazúrika B (iwanovický) spolu s dvoma keramickými fragmentmi patrí do staršej doby bronzovej. Veľšina črepov je atypická a prináleží do doby bronzovej, halštatskej a neskorej doby rímskej (severokarpatská skupina). Črep z pleca nádoby so zväzkami šikmých rýh pod dvoma obežnými žliabkami je blízky oravskej skupine z neskorej doby halštatskej (obr. 76: 2). Jediný nezdobený keramický zlomok sa farbou i materiálom ponáša na slovanský, tri ďalšie sú z 13.-14. stor. Zo všetkých horizontov je 44 ks črepov. Inventár dopĺňajú pôvodne neolitický kopytovitý klin z florcova, sekundárne použitý ako brúska, iná neúplná brúska, železná troska (4 ks) a kobaltovomodrý sklenený korálik zo staršej-strednej doby laténskej (za konzultácie vďačím K. Pietovi, obr. 76: 6). Výrazne hrubozrnná keramika z prieskumu v r. 1988, považovaná za neolitickú (Javorsky 1990, 73), je z doby bronzovej a halštatskej. Lokalita je situovaná 1,5 km východne od polohy Burič v katastri obce Veľký Slavkov. S jej zazemím zrejmé súvisia nálezy ojedinej štiepanej industrie (šwideriánskej kultúry) a nálezový inventár z halštatského obdobia.

5. P o p r a d

a) poloha D1 h ē h o n y, poloha pri cirkevnnej škole, sídlisko(?), prieskum, stredovek, novovek. Ojedinelým nálezom neskorpaleolitickej radiolaritovej čepele a stredovekého keramického materiálu z r. 1998 sa doložila nová lokalita. Tohoročným prieskumom sa získali stredoveké, novoveké črepy (4 ks) a drobný kus železnej trosky. Ukazuje sa, že pamiatky ležia pod hrubšou vrstvou ornice a na povrch sa dostávajú len po hlbokej orbe.

b) poloha Ju h III - V y s n ē z á h r a d y, sídlisko, prieskum, pravek, eneolit - doba bronzová, neskora doba rímska, 13.-14. stor.

Poloha je ako stredoveká osada známa od r. 1998. Overovací prieskum dokázal, že tomuto osídleniu predchádzalo staršie. Ojedinely je nález zvyšku plochého jadierka s bifaciálnym opracovaním bokov, v polskej literatúre označovaný ako „łuszczec” (nem. Splitter), vyrobený z jurského pazúrika G (eneolit - doba bronzová). Praveké sú dva črepy z piesčitého materiálu, z nich jeden má ošúchanú jamkovanú plastickú lištu. Dva nezdobené keramické fragmenty z hrubozrnných nádob sa približujú keramike z neskorej doby rímskej. Stredoveké črepy (20 ks), a snáď aj kus mazanice a železnej trosky, sú z 13.-14. stor.

6. P o p r a d - M a t e j o v c e a V e l k ý Š l a v k o v, južný svah Slavkovského vrchu, sídlisko(?), prieskum, mladšia-neskora doba bronzová, stredovek, novovek.

Sledovaná poloha na rozhraní dvoch chotárov leží na južnom svahu Slavkovského vrchu, situovaného na juh od sútoku Červeného a Slavkovského potoka. Prieskum v spolupráci s p. Pajerchinom sledoval trasovanie plánovanej diaľnice D1, ktorá prechádza týmto terénom vo vzdialenosťi 1,5 km severne od miestnej časti Popradu-Velkej. Našiel sa nezdobený črep z tela nádoby z mladšej až neskorej doby bronzovej a okrajový zlomok z konca stredoveku až novoveku. Plocha južne od skúmanej polohy je zamokrená, s možnosťou výskytu rašelin.

7. P o p r a d, poloha V e l k á, na kopci, sídlisko(?), prieskum, pravek, 14.-15. stor., stredovek-novovek

Skúmaný terén je nad SV okrajom miestnej časti Popradu - Velkej, východne od cintorína. Je situovaný na temeni kopca a jeho JZ svahu, nad ľavým brehom Veľického potoka. Prieskumom spolu

s L. Pajerchinom sa južne od trasovania diaľnice D1 získali keramické fragmenty (19 ks) a kus železnej trosky. Pochádzajú z pomerne veľkej rozlohy oráčiny bez náznakov zaniknutých objektov. Tri črepy sú praveké, podla materiálu a jedného zlomku s ostrým lomom vydutia najskôr z mladšej doby bronzovej. Do 13.-14. stor. patrí 12 ks a na koniec stredoveku až do novoveku 4 ks črepov. Praveké nálezy indikujú predpoklad jestvovania osady v blízkom okolí.

8. S p i š s k á T e p l i c a

a) poloha M e l ĩ i n y, sídlisko, zber, neskory paleolit, pravek, doba bronzová, púchovská kultúra(?), 13.-15. stor., novovek.

Na evidovanej lokalite našiel A. Suchý nevýrazné črepy z neskorej doby bronzovej až púchovskej (6 ks), jeden kus mazanice, fragment pieskovcové brúsky, zlomok novovekého(?) bronzového pásku (noža?) a dve malé torzá novovekých fajok. Ojedinelé je ostrie bronzovej sekery s náznakmi vyvýšených okrajov (postranné lišty?), pravdepodobne z mladšej až neskorej doby bronzovej (obr. 76: 1). Náhodným nálezzom je medený grajciar Františka I. z r. 1800 (pozri príspevok M. Sojáka v tejto ročenke). Štiepanú industriu (5 ks) možno zaradiť do neskoreho paleolitu (4 ks) a staršej doby bronzovej (1 ks). Vyrobená je z radiolaritu (3 ks), bielo patinovaného silicitu (1 ks) a fragment vrcholovej časti jadra z doby bronzovej z jurského pazúrika G.

b) poloha P o d k a m e ň o m, sídlisko, zber, mladšia-neskorá doba bronzová, púchovská kultúra (predpúchovský horizont?), 13.-15. stor., novovek.

Novoobjavená lokalita je situovaná 1,2 km JZ od obce na miernom východnom svahu. Z viacerých prieskumov A. Suchého pochádza početný náleزوvery materiál, zastúpený hlavne nevýraznou hrubozrnnou keramikou z mladšej-neskoréj doby bronzovej, púchovskej kultúry (predpúchovský horizont?; spolu 312 ks) a z 13.-15. stor. (71 ks). Prítomná je tiež mazanica (16 ks), brúsky (5 ks), rozličné železné predmety (30 ks) a troska (zobratá vzorka 2 ks), novoveké nálezy - bronzová ozdoba, tri zlomky fajok, tri kresadlá z jurského podkrakovského pazúrika, medený 3-grajciar Františka I. z r. 1800 (pozri príspevok M. Sojáka v tejto ročenke), lyžica, perleťový gombík a sklený farebný črep. Zo železného inventára sú prítomné najmä ručne kované klince, oká, neúplné nože, kovania a torzo mladohalštatskej až púchovskej sekery. Na polohe sa výrazne črtajú miesta zaniknutých obytných a výrobných objektov na spracovávanie železa. Časť mazanice pochádza z plášta železiarskych pecí.

c) poloha P o d P o p r a d o m II - B r e h y, sídlisko, zber, neskory paleolit, šwideriánska kultúra, doba bronzová, halštatská, neskora doba rímska, stredovek, novovek.

Na evidovanom polykultúrnom sídlisku zozbieral A. Suchý početné nálezy, najmä črepy (436 ks), Štiepanú kamennú industriu (39 ks), mazanicu (40 ks), železné predmety (25 ks) a trosku (7 ks), olovený pásek, medené knižné kovanie, hlinenú plastiku vtáka (kukučka z hodín?), tri zlomky novovekých fajok a grajciar Františka Jozefa I. z r. 1859 (pozri príspevok M. Sojáka v tejto ročenke). Väčšinu keramiky možno rámcovo prisúdiť dobe bronzovej až púchovskej kultúre a potom do horizontu 12.-15. stor. Fragment rohatého výčnelku pripomína plastické zobrazenie štylizovanej hlavy byka z ucha nádoby z neskorohalštatskej až púchovského obdobia. Jediný črep pochádza z neskorej doby rímskej (severokarpatská skupina). Štiepané artefakty sú zväčša z epipaleolitu, menej z doby bronzovej, a zhotovené z radiolaritu (14 ks), bližšie nezisteného pazúrika (5 ks), jurského podkrakovského pazúrika (4 ks), jurského pazúrika G (4 ks), čokoládového pazúrika, opálu-chalcedónu, jaspisu, nezistenej suroviny (všetky druhy po 2 ks), obsidiánu, volynského pazúrika a limnokvarcitu (po 1 ks). Výrazný je predovšetkým šwideriánsky fragment hrotu so stopkou (prepálený pazúrik) a masívna čepel bez vrcholu so strmou retušou hrán z doby bronzovej (jurský podkrakovský pazúrik).

d) poloha C e z j a m u, sídlisko, zber, pravek, neskora doba rímska(?), 13.-15. stor., stredovek až novovek.

Na polohe sídliska, zisteného v r. 1998, zozbieral A. Suchý nevýrazné keramické fragmenty z praveku (6 ks), neskorej doby rímskej(?; 2 ks), z 13.-15. stor. (29 ks) a stredoveké až novoveké železné predmety - kosák, klin, pántove kovanie dverí a dva klince. Vzhľadom na blízke osady z doby bronzovej, neskorohalštatskej až púchovskej (najmä poloha Pod Popradom II-Brehy) je obdobné datovanie pravekých črepov pravdepodobné. Nesúvisia však s minuloročným nálezzom bronzového hrotu kopije pilinskej kultúry.

9. S v i t , poloha P o d S k a l k o u, intravilán, južne od železničnej trate, sídlisko, prieskum, neskory paleolit, eneolit až staršia doba bronzová, stredovek, novovek.

V JZ časti intravilánu mestskej časti Svitu-Pod Skalkou (tiež Podskalka) prefala železničná trať (vedúca zo Štrby do Popradu) dôležité sídlisko s kamenou štiepanou industriou. Ide o JV výbežky vrchu Kimbiarg, ktoré okrem železnice zničila výstavba mestskej časti. Novoobjavenú lokalitu z juhu vymedzujú rodinné domy severne od Štátnej cesty 18 (z Tatranskej Štrby do Popradu). Leží na nevelkom vyvýšenom ostrohu nad pravým brehom Mlynského potoka, od západu na východ dlhom 150 m (750 m n. m.). Od evidovaného šwideriénskeho sídliska (Soják 1999) ho v severojužnej linii delí necelých 350 m. Surovinovo-typologický rozbor artefaktov (získaných počas ôsmich prieskumov - spolu 49 ks) ukazuje, že nepatria do jedného chronologického horizontu, ale do dvoch, resp. troch - neskory paleolit a eneolit až doba bronzová. Zastúpené suroviny: obsidián (16 ks), radiolarit (14 ks), pazúrik (4 ks), jurský pazúrik G (3 ks), jurský podkrakovský pazúrik (3 ks), čokoládový pazúrik, prepálená surovina, bielo patinovaný silicít (všetky tri po 2 ks), limnokvarcit, menilitový rohovec a opál-chalcedón (po jednom kuse). Z nástrojov sú prítomné retušované ústupy (7 ks), čepele s úžitkovou retušou (6 ks), škrabidlá (3 ks), vrtáky (2 ks), rydlo, "luszczeň" a "pseudoluszczeň", z ostatných foriem ústupy (18 ks), neretušované zlomky čepeli (6 ks), jadrá (3 ks) a odštep z kraja jadra. Vekové rozlíšenie je problematické, aj keď prevažujú epipaleolitické exempláre (za konzultácie dakujem P. Valde-Nowakovi). Za mladšie možno považovať odrodu G jurského pazúrika a časť (ak nie väčšinu) obsidiánovej industrie.

10. V e l k ý S l a v k o v, poloha **P r i k r í ž i**, sídlisko, prieskum, pravek, neskora doba rímska, 9. stor., 12.-13. stor.

Lokalita, známa zo zberov J. Filipského od 60-tych rokov, leží severne od obce a západne od Štátnej cesty Veľký Slavkov - Nová Lesná. Cielom prieskumu za spoluúčasti O. Sojáka st. bolo overiť hodnotnosť neolitickej osídlenia, zisteného počas skorších prieskumov (pomiešané nálezy v popradskom múzeu) na polohe neskororímskeho a slovanského sídliska. Obdobie praveku reprezentujú dva štiepané artefakty, nájdené na severnom okraji lokality. Ide o hrubý vrták na čepeli z jurského podkrakovského pazúrika a čiastočne otlčený radiolaritový odštep. Spolu s osihoteným črepom indikujú možnosť jestvovania neolitickej-eneolitickej osady. Hrubé i tenkostenné keramické fragmenty (obr. 76: 5, 14) z neskorej doby rímskej (126 ks) nachádzajú paralely na celom rade spišských sídlisk severokarpatskej skupiny. Jediný slovanský črep zdobi viacnásobná vlnovka (obr. 76: 9), zo zlomkov z 12.-13. stor. (4 ks) je výrazný jeden profilovaný okraj. Z početnej mazanice a železnej trosky sa odobrali vzorky (2 a 3 ks).

Okres Kežmarok

Prieskum v katastri mesta Spišská Belá sa realizoval za spoluúčasti A. Nováka (ďalšie informácie v príspevku M. Sojáka a A. Nováka v tejto ročenke) a na ostatných lokalitách kežmarského okresu spolu s O. Sojákom st.

11. S pi š s k á B e l á

a) poloha **A l t e S t r a s s e - M l y n s k ý k e r**, sídlisko, prieskum, staršia až stredná doba bronzová.

Na sídlisku sa našlo 30 ks črepov (jeden okrajový, fragment uška, päť z rozhrania hrdla a pleca, tri slamané a 20 ks z tela nádob bez výzdoby) a ústup so sledovaním stôp techniky "luszcziowej" (nem. Splitterungstechnik) z jurského pazúrika G.

b) poloha nad sútokom bezmenného potoka a Čiernej vody **P r i M l y n s k o m k r e II**, sídlisko, prieskum, neskora doba rímska.

Overovací prieskum evidovanej lokality pravdepodobne severokarpatskej skupiny. Hrubo zoranú plochu výrazne vymedzuje tmavšie sfarbenie ornice s prepálenými kameňmi, na ktorej sa našli dva hrubostenné keramické fragmenty bez výzdoby a sekundárne prepálené kusy mazanice (2 ks).

c) poloha **M l y n s k ý k e r**, sídlisko, prieskum, staršia-stredná doba bronzová.

Na osade sa podarilo získať dva štiepané kamenné artefakty vyrobené zo zeleného radiolaritu. Ide o "luszczeň" s otlčenými bokmi a ústup so stopami sledovania techniky "luszcziowej".

d) poloha **S l o v e n s k á c e s t a**, sídlisko, prieskum, neskora doba rímska.

Z prieskumu neskororímskeho sídliska pochádzajú z hrubo zoranej plochy bez náznakov po zaniknutých objektoch dva hrubostenné čepy severokarpatskej skupiny - posilnený okraj zo zásobnice, nezdobený fragment z tela nádoby a drobný zlomok novovekej fajky s obežnými ryhami.

12. Stráne pod Tatrami, poloha Pod Kamenným vrchom I, sídlisko, prieskum, mladý(?) a neskôr paleolit, neolit, doba bronzová, staršia a neskôr doba rímska, 9. stor., 14.-15. stor., novovek.

Prieskum evidovaného polykultúrneho sídliska si kládol za cieľ upresniť rozsah osídlenej plochy, ktorá je väčšia ako 10 000 m². Získali sa črepy (301 ks), mazanica (11 ks), štiepaná (43 ks) a brúsená industria (2 ks), neolitickej praslen (obr. 76: 11), novoveká pracka, fajky (2 ks, obr. 76: 13), sklený korálik, zvieracia kost, kamenné brúsky (3 ks), olovená plomba a dve mince: denár cisára Traiana a 2-halier Františka Jozefa I. z r. 1909 (pozri príspevok M. Sojáka v tejto ročenke). Štiepaná industria je z jurského podkrakovského pazúrika (22 ks), prepálenej suroviny (6 ks), radiolaritu (3 ks), volynského (3 ks), čokoládového (2 ks) pazúrika, obsidiánu (2 ks), limnokvarciu, bližšie nezisteného pazúrika, jurského pazúrika G, nezisteného a bielo patinovaného silicitu (všetkých päť druhov po 1 ks). Najstarší horizont reprezentuje posledne zmienený čepelový ústup so strmou retušou pravého boku (mladý paleolit?) a útla radiolaritová čepielka s miestnou retušou hrán z dvojpodstavového jadra z neskôr paleolitu. Neolitickej sú škrabidlá (5 ks, obr. 76: 7 - volynský pazúrik), retušované (5 ks) a kosákové čepele (4 ks), retušovaný ústup a spomedzi iných foriem ústupy (15 ks), drvíč-otlkače (4 ks), neretušované zlomky čepeli (4 ks) a jadro (1 ks). Brúsené nástroje zastupujú dva kopytovité kliny, druhotne využité ako brúsky a drvíč-otlkač. Do doby bronzovej možno začleniť fragment ústupu z jurského pazúrika G a "luszczeri" z radiolaritu. Zdobená keramika z neolitu patrí kultúre s mladšou lineárnou keramikou, menej so želiezovským štýlom výzdoby. Zlomok nôžky pochádza zrejme zo zoomorfnej nádoby (obr. 76: 3). Atypické sú zvačša piesčité zlomky z doby bronzovej (25 ks). Hrubé úžitkové i jemné sivé črepy prináležia k severokarpatskej skupine (56 ks), časť je slovanská z 9. stor. (32 ks) a zo 14.-15. stor. (4 ks).

13. Stráne pod Tatrami a Kežmarok, poloha Pod Kamenným vrchom II, sídlisko, prieskum, doba bronzová, neskôr doba rímska, 9. stor., stredovek- novovek a novovek.

Azda samostatné sídlisko nevelkej rozlohy (známe od r. 1996) v rámci identickej polohy leží na rozhraní dvoch chotárov. Najstaršia je osada z doby bronzovej (päť črepov, ústup z jurského pazúrika G), potom nasleduje osídlenie z neskorej doby rímskej (sivý črep) a zo slovanského obdobia (deväť črepov). Okrajový fragment je z neskôr stredoveku až novoveku, kam patrí neúplná fajka s ošúchaným firemným kolkom (M. ch.). Nájdená železná troska (3 ks) súvisí s metalurgickou činnosťou v neskorímskom alebo veľkomoravskom období.

14. Vlká Lomnica, poloha Na kope, sídlisko, prieskum, neolit, doba bronzová, slovanské obdobie, 13. stor.

Evidované sídlisko leží na miernej vyvýšenine lavobrežnej terasy Popradu a nad lavým brehom Červeného potoka. Prieskumom sa získali nálezy z neolitu (črepy - 8 ks, štiepaná industria - 11 ks, fragment sekery a kopytovitého klinu), doby bronzovej (črepy - 6 ks, ústup s vrubom z jurského pazúrika G), 9. stor. (jeden črep) a z 13. stor. (okraj z pokrývky). Do jedného z menovaných úsekov patrí oválny kremencový drvíč-otlkač. Vzhľadom na badenské osídlenie, doložené z predchádzajúcich prieskumov, môže byť zmienený artefakt z jurského pazúrika G aj z tohto obdobia. Neolitickej štiepaná industria je zhotovená zo slabo prepáleného pazúrika (3 ks), radiolaritu (2 ks), limnokvarciu (2 ks), jurského podkrakovského pazúrika, volynského a świeciechovského pazúrika (po 1 ks). Predstavuje ústupy (7 ks), odštepy (2 ks), vrták a čepel so spodným vrubom z posledne spomenutého druhu bieloškvŕnitého pazúrika. Pri fragmente kopytovitého klinu nemožno vylúčiť sekundárne využitie vo funkciu brúsky.

15. Vlká - Levkove, poloha Pod Kosovým kruhom, sídlisko, prieskum, doba bronzová, neskôr doba rímska, novovek.

Z miesta objavu denára cisára Traiana (Soják 1998) pochádzajú nálezy črepov z doby bronzovej (9 ks) a neskorej doby rímskej (20 ks), mazanica (1 ks), malý zlomok zdobenej novovekej fajky a radiolaritový odštep, patriaci najskôr do najstaršieho horizontu.

Okres Spišská Nová Ves

16. Letná vce, jaskyňa Čertova diera, prechodné sídlisko, prieskum, eneolit, mladšia-neskôr doba bronzová.

Dlhodobo známa jaskyňa (d. 61 m, h. 28 m, inaktívna fluviokrasová, 578 m n. m.) je často navštevovaná milovníkmi prírodných krás Slovenského raja, a tým aj systematicky devastovaná. Vidno to na amatérskych výkopoch, zreteľných na viacerých miestach nižšie ležiacej chodby. Na haldách vykopanej hliny sa nachádzal nálezový materiál datovaný črepmi do eneolitu (11 ks) a mladšej až neskorej doby bronzovej (2 ks). Nájdený zub z mladej lišky môže byť recentný. Štyri eneolitické črepy sú slamované a s najväčšou pravde-

podobnosťou ich možno spájať s badenskou kultúrou. Susedná Čertova jaskyňa (tiež Jaskyňa nad Čertovou dierou) nie je perspektívna z hladiska archeologického výskumu. Je ľahšie prístupná (zlaňovaním) a sotva využívaná v období praveku na osídlenie. Význam v kultovej sfére však nie je vylúčený. Obhliadkou vnútorných priestorov sa nedoložil výskyt archeologického materiálu na povrchu jaskynného dna, zaneseného hlinitými sedimentmi len pod strmým vchodovým otvorom.

Literatúra

- Javorský 1985* - F. Javorský: Záchranné výskumy a prieskumy Výskumnnej expedicie Spiš. AVANS 1984, 1985, 110-125.
- Javorský 1990* - F. Javorský: Prieskum v okresoch Poprad, Spišská Nová Ves, Stará Lubovňa. AVANS 1988, 1990, 72-80.
- Soják 1998* - M. Soják: Rímska minca z Vlkovej-Levkoviec. Slovenská Num. 15, 1998, 225-227.
- Soják 1999* - M. Soják: Dosiaľ nepoznané praveké dejiny Svitu a Lučivnej. In: Spiš v premenách. Príloha novín Panoramá Spiša a Tatier. 17. 12. 1999, 4 (8).

FUNDE AUS GELÄNDEERKUNDUNGEN UND RETTUNGSGRABUNGEN IN DER ZIPS. Der Autor präsentiert die Ergebnisse systematischer Geländebegehungen in der Zips, und zwar nach der Situierung der Lokalitäten im Bezirk Poprad (17 Lagen), Kežmarok (8 Lagen) und Spišská Nová Ves (2 Lagen). Belegt wurde Besiedlung aus dem Jung(?) und Spätpaläolithikum, aus dem Neolithikum, Āneolithikum, aus der Bronze-, Hallstatt-, Latène-, römischen, großmährischen, nachgrößmährischen Zeit, aus dem Mittelalter und der Neuzeit. Besonders bedeutsam ist die Feststellung von bisher nicht evidierter spätpaläolithischer Besiedlung im Poprad-Becken, die in den Gemarkungen von Lučivná, Svit, Spišské Teplice und Spišská Belá verzeichnet wurden. Belegt ist dies durch charakteristische Silexspaltindustrie. Im Großteil dieser Lokalitäten wurde auch das Vorhandensein von bronzezeitlicher Besiedlung bewiesen. Aus den übrigen Lokalitäten ist am ausgeprägtesten Keramik vertreten, ferner Eisengegenstände, geschliffene Steinindustrie, es fehlen auch nicht numismatische Denkmäler, von denen der Denar von Kaiser Trajan aus der spätkaiserzeitlichen Siedlung in Stráne pod Tatrami erwähnenswert ist. Beachtenswert sind von Kleinfunden eine Bronzepfeilspitze der Otomani-Kultur aus Gánovce – Lage Za stodolami (Abb. 76: 4) und eine Glasperle aus der älteren bis mittleren Latènezeit aus Mlynica (Abb. 76: 6). Zum erstenmal wurde Besiedlung in 11 Lagen nachgewiesen.

SYSTEMATICKÝ PRIESKUM CHOTÁRA DOMAŇOVIEC

Marián Soják - Martin Furman

Tohoročný prieskum katastra obce Domaňovce nadviazał svoju druhou etapou na miulorocný (Soják 2000). Dve zo sledovaných lokalít patria už do susedných chotárov Jamníka a Spišského Hrhova. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, pracovisko Spišská Nová Ves.

1. Dománovec (okr. Levoča)

a) poloha Bolek, západný okraj obce - sídlisko, prieskum, pravek, 9. stor., 12.-15. stor.

Overovacím prieskumom lokality, ležiacej na miernom JV svahu nad levým brehom potoka (nadm. v. 450-455 m), sa získal odštep z jurského podkrakovského pazúrika s čiastočne zachovanou kôrou, črep z 9. stor. (9 ks), 12.-15. stor. (11 ks) a malé kusy mazanice (3 ks). Absentujú nálezy z predpokladanej doby bronzovej a z mladšej-neskorej doby rímskej, doložené v prvej etape systematického prieskumu chotára Domaňoviec. Prír. č. nálezov 52/99.

b) poloha Droni - asi 2 km SV od obce, sídlisko(?), prieskum, mladý paleolit(?), pravek, neskorá doba rímska(?), 13.-15. stor.

Na nevýraznom západnom svahu (nadm. v. 475-480 m) sa na ploche 50x200 m našli nepočetné nálezy indikujúce možnosť jehovania sídliska. Najstarší horizont reprezentuje čepelovo-ústupové jadro so zmenenou orientáciou a s čiastočne zachovaným pôvodným povrchom, najskôr z mladého paleolitu (obr. 77: 8). Pri ústupe z kraja radiolaritovej konkrécie nemožno vylúčiť, že ide o pseudoartefakt. Otázne je datovanie štyroch nezdobených črepov (pravek a neskorá doba rímska?).

Do 13.-15. stor. prináleží šesť keramických fragmentov a pravdepodobne aj dva kusy železnej trosky. Prír. č. nálezov 54/99.

c) poloha N a d l h o m (Dlhé) - nad severným okrajom obce, sídlisko, prieskum, neolit, staršia a neskora doba rímska, 11.-15. stor.

Polykultúrne sídlisko s dominantným neskororímskym a stredovekým osídlením je situované na miernom južnom svahu nad sútokom potoka Lodina a jeho pravostranného prítoku (nadm. v. 430-445 m). Po prvýkrát sa zistili stopy neolitickej osídlenia (obr. 77: 1, 2). Do tohto obdobia možno zaradiť bazálnu časť čepieľky z volynského(?) pazúrika a štyri črepy, na jednom z nich azda so zvyškom notovej výzdoby. Sídlisko pravdepodobne zničili nasledujúce osídlenia zo staršej a neskorej doby rímskej s prevládajúcou keramikou (spolu 421 ks) prevažne severokarpatskej skupiny. Spomedzi črepov zo staršej doby rímskej je jeden okrajový fragment misky terry sigillaty zdobenej vajcovcom (Rheinzabern), ktorým sa zvýšil neustále pribúdajúci počet lokalít na Spiši s importovanou rímskoprovinciálou keramikou (obr. 77: 3). Zo stredovekých zlomkov z 11.-15. stor. (39 ks) dominujú črepy z 13. stor. Inventár dopĺňa mazanica (38 ks), početná železná troska z prítomných metalurgických objektov (zobratá vzorka 21 ks) a torzo z ostria železnej sekery. Na polohe sa výrazne črtajú miesta zaniknutých objektov s nálezmi, uhlíkmi a prepálenými kameňmi, najmä v blízkosti bezmenného potoka s hrubšou vrstvou naplavenej ornice. Prír. č. nálezov 58/99.

d) poloha P e č e n i c a - 2 km SV od obce, sídlisko, prieskum, staršia a neskora doba rímska, 9. stor., 12.-13. stor.

Lokalitu evidujeme na miernom SV svahu v kline medzi polnou cestou a úžlabinou (nadm. v. 480-500 m). Okrem známeho osídlenia v neskorej dobe rímskej (severokarpatská skupina), slovanského a stredovekého osídlenia sa prvý raz získali doklady prítomnosti osady zo staršej doby rímskej (púchovská kultúra, obr. 77: 3, 12). Zo všetkých zastúpených období pochádzajú nálezy keramických fragmentov (spolu 52 ks, obr. 77: 3, 4, 7, 9, 10, 12, 13), z ďalších pamiatok mazanica (5 ks), železná troska (3 ks) a hrudka hematitu. Nevylučujeme predpoklad, že nevelký rozsah osídlenej plochy súvisí s prilahlým kopcom s označením Stráň s terasami v JZ časti, ktorého prípadné osídlenie a náznaky fortifikácie musí overiť ďalší prieskum, príp. výskum. Prír. č. nálezov 53/99.

e) poloha P i s a r o v s k é - 1,8 km severne od obce, nálezisko(?), prieskum, 13.-14. stor., stredovek-novovek, bez možnosti datovania.

Prieskumom polohy na miernom západnom svahu Javobrežnej terasy Dolianskeho potoka sa získali črepy z 13.-14. stor. (5 ks, obr. 78: 6) a z konca stredoveku až z novoveku (5 ks) spolu s drobným kusom železnej trosky. Možno sa domnievať, že nepochádzajú zo zanikutej osady, ale súvisia s obrábaním polnohospodárskych parciel v stredoveku a novoveku. Prír. č. nálezov 56/99.

f) poloha P o d C í b i k o m - nad SV okrajom obce, sídlisko, prieskum, paleolit(?), pravek, 12.-15. stor., novovek a bez možnosti datovania.

Na evidovanej polohe (nadm. v. 440-455 m), ležiacej na západnom svahu pri polnej ceste, avšak bez datovacieho materiálu (*Javorský 1982, 116*), sa vedla stôp po paleolitickom(?) osídlení (ústupové radiolaritové jadro s kôrou) doložilo dosiaľ neznáme praveké a mladšie osídlenie (13 ks črepov), no predovšetkým existencia osady z 12.-15. stor. (obr. 78: 1-5, 7-15). Našli sa črepy (80 ks), železné predmety (pracka, klin, podkova), zvieracia koš a množstvo trosky (zobratá vzorka 33 ks). Okrem nej poukazuje na prítomnosť hutníckych objektov nájdená mazanica (12 ks), z ktorej časť pochádza z plášta železiarskych pecí, identifikovaných už v r. 1981 (c. d.). Intenzívne stredoveké osídlenie nabáda lokalizovať v tejto polohe zaniknutú dedinu Parum Doman, o ktorej sa predpokladá, že zanikla splynutím s osadou Domaňovce a spolu dnes tvoria jednu obec (*Šmilauer 1935, 161*). Prír. č. nálezov 51/99.

g) poloha P o d s t r á ř o u - 1,5 km SZ od obce, sídlisko, prieskum, neskora doba rímska, 9. a 13. stor.

Na miernom východnom svahu (nadm. v. 480-500 m) evidujeme sídlisko z neskorej doby rímskej (severokarpatská skupina) a z 9. stor. Do prvého horizontu začleňujeme 5 ks a do druhého 22 ks črepov (obr. 79: 3-6). Ďalšie štyri keramické fragmenty sú z 13. stor. Nepočetná je mazanica (5 ks), z kamenných artefaktov zaujme zlomok pieskovcovej podložky objavenej vedla slovanskej keramiky. Prír. č. nálezov 59/99.

h) poloha S m e č - 0,5 km SZ od obce, nálezisko(?), prieskum, eneolit až staršia doba bronzová, novovek.

Na SV svahu, zvažujúcim sa k potoku, sa našli 3 ks ojedinej kamennej štiepanej industrie bez sprievodného nálezového materiálu. Ide o patinovaný čepelový ústup z obsidiánu (obr. 77: 11), ústup s obojstrannou bifaciálnou retušou hrán (pol. „łuszczeń“) z radiolaritu (obr. 77: 6) z eneolitu až staršej doby bronzovej a novoveké kresadlo do pušky z jurského podkrakovského pazúrika. Prír. č. nálezov 57/99.

i) poloha V e l k á l u k a - nad severným okrajom obce, náhodný nález, prieskum, pravek.

Zo SV svahu nad pravobrežím potoka Lodina (nadm. v. 435 m) pochádza z oráčiny náhodný nález kamennej štiepanej nástroja. Predstavuje strednú časť šikmo retušovanej limnokvarcitovej čepele datovanej do širšieho časového rozpätia od neolitu po dobu bronzovú (obr. 79: 2). Prír. č. nálezov 55/91.

j) poloha V y š n é r o l e - SZ od obce, sídlisko, prieskum, neolit(?), neskora doba rímska, 9. stor., 13.-15. stor. a bez možnosti datovania.

Novoobjavená lokalita leží na miernom východnom svahu pod terasami, predstavujúcimi východné ukončenie vrchu Turnisko. Získali sa črepy (54 ks), železná troska (5 ks), hematit (1 ks), mazanica (2 ks) a zvieracie zuby (3 ks). Keramiku datujeme do neolitu (? - 1 ks), neskorej doby rímskej a slovanského obdobia (spolu 28 ks) a do 13.-15. stor. (25 ks). Prír. č. nálezov 60/99.

2. J a m n í k (okr. Spišská Nová Ves), poloha O k r ú h l e / P a n s k ý k r u h , SZ od obce, sídlisko(?), prieskum, pravek (mladšia doba bronzová?), 13. stor.

Nálezisko na rozhraní dvoch polôh je situované nad ľavým brehom potoka Jamníček na južnom svahu (nadm. v. 470-490 m). V dvoch polohách, označených ako A a B, sa našli tri črepy pravdepodobne z mladšej doby bronzovej (plocha A) a dva drobné kusy železnej trosky (plocha B). Relatívne malá vzdialenosť medzi obidvoma plochami (asi 250 m) a evidovanou lokalitou v polohe Pod dubom (Javorský 1978, 106; 1981, 108) umožňujú usudzovať na ich vzájomný súvis. Prír. č. nálezov 61/99.

3. S p i š k ý H r h o v (okr. Levoča), poloha S i h o t , JV od obce, náhodné nálezy(?), prieskum, neskory paleolit, 13.-15. stor.

Na nevýraznom východnom svahu nad pravobrežím Dolianskeho potoka sa našiel osihotený kamenný štiepaný nástroj, drobný kus mazanice a päť keramických zlomkov z 13.-15. stor. Štiepaný artefakt typologicky predstavuje ústupové škrabadlo s čiastočne zachovanou kôrou a upravovanou hlavicou z jurského podkrakovského pazúrika (obr. 79: 1). Na základe osobných konzultácií s P. Valde-Nowakom z Krakova (za čo mu dakujeme) ho datujeme do neskorejho paleolitu. Prír. č. nálezov 69/99.

Literatúra

Javorský 1978 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš v okrese Spišská Nová Ves. AVANS 1977, 1978, 103-120.

Javorský 1981 - F. Javorský: Výskumy a prieskumy Výskumnej expedície Spiš Archeologického ústavu SAV. AVANS 1980, 198, 108-126.

Javorský 1982 - F. Javorský: Prieskumy Výskumnej expedície Spiš. AVANS 1981, 1982, 110-134.

Soják 2000 - M. Soják: Prieskumy v okresoch Spišská Nová Ves a Levoča. AVANS 1998, 2000, 161.

Šmilauer 1935 - V. Šmilauer: Osídlení a národností Spiše. Bratislava, 9, 153-173.

SYSTEMATISCHE GELÄNDEERKUNDUNG DER GEMARKUNG VON DOMAŇOVCE (Bez. Levoča). Geländebegehung in der Zips im Gemeindekataster von Domaňovce auf 10 Lagen, in den Gemeindekatastern von Jamník und Spišský Hrbov (je eine Lage). Nachgewiesene Besiedlung im Jung- und Spätpaläolithikum, im Neolithikum, Āneolithikum – Bronzezeit, in römischer und slawischer Zeit, im Mittelalter und in der Neuzeit. Funde von Silexspaltindustrie, Keramik-fragmenten, Lehmverputz, Eisengegenständen und Schlacke wie auch Tierknochen. Eine seltene Randscherbe von Terra sigillata (Rheinzabern) stammt aus der Lage Na dlhom (Dlhé) in Domaňovce, die in der Siedlung aus der älteren und späten römischen Zeit gefunden wurde. Von allen verfolgten Lagen wurde zum erstenmal Besiedlung in sieben Lagen nachgewiesen.

PRIESKUM OKOLIA SPIŠSKÉJ BELEJ

Marián Soják - Andrej Novák

Katastrálne územie Spišskej Belej so susednými chotármí obcí Rakúsy a Bušovce sú mimoriadne bohaté na výskyt archeologických lokalít s náleziskami najmä kamennej štiepanej industrie. Výrazné osídlenia sú doložené i vďaka intenzívnomu bádatelskému úsiliu spišského polyhistora M. Greisigera, ktorého súbor pamiatok v zbierkach Múzea v Kežmarku a Podtatranského múzea v Poprade sa stal východiskom pre skúmanie pravekého vývoja Popradskej kotliny (*Bánesz 1962, 5-20*). Početnosť jeho nálezov a v niektorých prípadoch aj nejasnosti v lokalizácii artefaktov podnietili spoluautora predloženého príspevku A. Nováka zo Spišskej Belej uskutočňovať povrchový prieskum v chotári mesta a okolitých obcí. Zbermi, realizovanými od r. 1994, sa upresnilo situovanie skôr známych lokalít v teréne, ich datovanie a zároveň sa objavili dosiaľ nevidované sídliská. Výsledkom nadviazania spolupráce s Podtatranským múzeom v Poprade (r. 1999) je predbežná dohoda o ďalších prieskumných aktivitách, forme prezentácie nadobudnutých poznatkov, a to v súčinnosti s Múzeom v Kežmarku, ktorého „zberou oblasťou“ je skúmaný mikroregión v kežmarskom okrese. Príspevok podáva prvotnú informáciu o doterajšej činnosti menovaného. Po komplexnom spracovaní nálezového materiálu bude deponovaný v archeologickom fonde kežmarského múzea.

1. R a k ú s y a S p i š s k á B e l á (okr. Kežmarok), poloha K a h l e n b e r g (Holý vrch), Stirn, sídlisko, zber, neskory paleolit, neolit, doba bronzová, neskorá doba rímska, slovanské obdobie, novovek.

Polykultúrne sídlisko leží asi 2,5 km JZ od mesta na južnom a JV svahu nad sútokom potokov Čierna voda a Krivodol (nadm. v. 638-654 m). Poloha je ako archeologická lokalita evidovaná od 19. stor., pričom až na masívnu kopytovitú sekuru v zbierkach Podtatranského múzea Poprad (*Hovorka/Soják 1997, Plate V: 4*) a štiepanú industriu v Múzeu Kežmarok (*Bánesz 1962, 14, 17*) sú nálezy stratené. Súčasné prieskumy overili hodinovnosť správ o pravekom osídlení náleziska (Soják v tlači). S najstarším osídlením polohy sa spájajú tri štiepané artefakty z neskoreho paleolitu, medzi ktorými je výrazné drobné radiolaritové jadro s dvoma šikmými podstavami (neskory paleolit, príp. mezolit). Najintenzívnejšie je neolitické osídlenie (rozloha aspoň 10 000 m²), reprezentované črepmi mladej lineárnej (notovej) a bukovohorskej kultúry, kamennou brúsenou (4 ks) a štiepanou industriou (411 ks). Brúsené nástroje zastupujú dva fragmenty plochých sekier, jeden polotovar rovnakého typu a polovica dvojramenného mlatu. Vyrobenné sú z lokálneho bazaltového tufu (Spišsko-gemerské rudoohorie), tufitického paleogénneho pieskovca, trachyandezitu (Wżar v polských Karpatoch) a jemnozrnnej magnetitovo-aktinolitickej bridlice s predpokladanou provenienciou na SZ okraji Českého masívu (analyzoval D. Hovorka). Štiepaná industria s dominantnými ústepmi-odštepmi a z nástrojov retušovanými čepelami a škrabidlami je zhotovená z jurského podkrakovského pazúrika, radiolaritu, obsidiánu, menej z volynského, čokoládového a świeciechovského pazúrika, limnokvaricu a prepálených surovín. Menšia časť patrí do doby bronzovej (staršej až strednej). Okrem štiepanej industrie (16 ks) z jurského podkrakovského pazúrika, radiolaritu a jurského pazúrika G ju charakterizuje nevýrazný a zväčša hrubozrnný keramický inventár, neumožňujúci zatiaľ presnejsie chronologicko-kultúrne určenie. V najnižšej partii polohy na východnom úpatí vrchu pri brehu potoka je doložená neskororímska osada s keramikou, mazanicou a železnou troskou. Zdobené čepy (viacnásobné vlnovky, obežné ryhy, vrypy), zosilnené okraje zásobníc (tiež s kolkami), tenkostenná sivá a oranžovo-hnedá keramika datujú sídlisko do severokarpatskej skupiny. Hoci ide o samostatné sídlisko v rámci tej istej polohy v katastri obce Rakúsy, je zaradené do jedného náleziska, napokon roztrúsené pamiatky sa vyskytujú i na mieste osád z neolitu a doby bronzovej. Osihotnený je velkomoravský okrajový zlomok z hrncovitej nádoby s von vyhnutým ústím, ktorý je jednou z mála stôp pôvodného slovanského osídlenia chotára Spišskej Belej (*Budinský-Krička 1961, 350*). Dva pazúriky (podkrakovské) sú novovekými kresadlami do pušiek.

2. S p i š s k á B e l á (okr. Kežmarok)

a) poloha A l t e S t r a s s e - M l y n s k ý k e r - sídlisko, zber, doba bronzová.

Lokalita je situovaná po obidvoch stranach starého zárezu cesty na miernom JZ svahu nad ľavým brehom potoka Čierna voda. Cesta, známa od nepamäti a poškodzujúca osadu v jej západnej časti, dala názov polohe, v súčasnosti označovanej ako Mlynský ker. Ide o sídlisko prináležiace vý-

hradne dobe bronzovej (pilinská kultúra?), zreteľne sa črtajúce na ornici tmavšie sfarbenou oválnou plochou s rozlohou približne 10 000 m². Z nálezov vystupujú vedľa prepálených kameňov črepy a mazanica. Z keramických zlomkov možno spomenúť fragmenty z tenkostenných nádob na nízkej prstencovej nôžke a črep z tela s prsoritým výčnelkom ohraničeným jamkami. Domnievame sa, že s touto osadou súvisí nález uvádzaného hrnca s bronzovými kruhmi a ďalšími predmetmi z konca 19. stor., ktorý nie je bližšie lokalizovaný (Alte Strasse) ani špecifikovaný (Weber 1892, 30). Výskyt jedinej štiepanej industrie v bezprostrednom okolí môže čiastočne súvisieť s petraktovaným, resp. nasledujúcim náleziskom, rovnako i súbor zo zbierky M. Greisigera (Bánesz 1962, 13).

b) poloha M l y n s k ý k e r - sídlisko, zber, doba bronzová.

Sídlisko objavené v r. 1994 vymedzuje tmavšie sfarbenie oráčiny s nálezmi črepov z doby bronzovej a kamennej štiepanej industrie v počte 5 ks. Je vyrobená z radiolaritu (2 ks), jurského podkrajkovského pazúrika (2 ks) a prepálenej suroviny. Prítomné sú ústupy, otlčený okruhliak s negatívmi a jednostranne plošne retušovaný nedokončený(?) hrot. Náhodným nálezom je novoveká minca: Uhorsko(?), František I. (1792-1835), 1/4-grajciar z r. 1812.

c) poloha nad sútokom bezmenného potoka a Čiernej vody - P r i M l y n s k o m k r e I - sídlisko, zber, neskora doba rímska.

Nevelká osada nájdená v r. 1998 leží asi 800 m JV od predchádzajúcej. Ohraničuje ju sivočierna škvRNA na južnom svahu zorané plochy. Okrem nezdobených črepov z tel hrubostenných nádob sú prítomné fragmenty zo zosilnených okrajov zásobníc, zlomky s výzdobou obežnými ryhami a jednoduchými vlnovkami a nízky dvojkónický hlinený praslen. Vzhľadom na malú rozlohu sídliska neporušeného osídleniami z ďalších období je ideálne na finančne nenáročný archeologický výskum. S najväčšou pravdepodobnosťou ho možno prisúdiť nositeľom severokarpatskej skupiny.

d) poloha P r i M l y n s k o m k r e II - sídlisko(?), zber, eneolit-doba bronzová.

Poloha nepočetnej štiepanej industrie (10 ks) je situovaná 50 m SV od sídliska pri Mlynskom kremi. Artefakty sú zhotovené z radiolaritu (5 ks), jurského pazúrika G (4 ks) a mierne prepáleného pazúrika. Vystupujú ústupy, vrchlik z čepelového jadra, torzá retušovanej čepele a atypického ústupového škrabadla(?). Kumulujú sa na oráčine s rozlohou asi 1 000 m².

e) poloha M e d v e d i s k o - sídlisko(?), zber, pravek, eneolit-doba bronzová.

Nález troch kamenných štiepaných artefaktov z volynského pazúrika (Škrabadlo na ústupe z hrany jadra a ústup) a jurského pazúrika G (otlčený okruhliak) leží JZ od rašeliniska s početným nálezovým materiálom z viacerých úsekov praveku, o. i. s depotom bronzových mečov z neskorej doby bronzovej z r. 1964 (Kovalčík 1968). Úlohou ďalších prieskumov bude overiť charakter osídlenia s predpokladaným výraznejším zastúpením pamiatok z doby bronzovej.

f) poloha P r i o b c h o d n o m d o m e - intravilan, náhodný nález, zber, novovek(?).

Vo výkope ryhy pre uloženie kábla vysokého napäcia sa v r. 1999 našiel na halde hliny otlčený okruhliak s negatívmi ústupov z jurského podkrajkovského pazúrika. Ide pravdepodobne o novoveké kresadlo. L. Bánesz uvádza zo zbierky M. Greisigera dva štiepané artefakty pochádzajúce z mesta (Bánesz 1962, 13).

g) poloha V y s n á z á k r u t a I - výrobné objekty a náhodný nález mince, zber, bez možnosti datovania (neskorá doba rímska?), novovek.

SZ od mesta, nad lavým brehom potoka Čierna voda, sa v uvedenej polohe nachádzajú tri samostatné lokality. Na prvej z nich sú lokalizované najmenej tri metalurgické objekty s početnou železnou troskou (t. č. analyzovaná kolektívom pracovníkov vedených RNDr. Pavlarcíkom). Nález jediného črepu z neskorej doby rímskej (asi 30 m. od zoskupenia objektov) indikuje možnosť rovnakého datovania. Náhodným nálezom je novoveká minca: Uhorsko, Jozef II. (1765-1790), Smolník, 1/2-grajciar z r. 1776, med, 4,35 g, 20 mm. JV od skúmaného miesta v blízkosti brehu potoka je nápadné kruhové zahľbenie s priemerom približne 3 m, zarastené krovím a stromami. Nemožno vylúčiť, že ide o pingu.

h) poloha V y s n á z á k r u t a II - sídlisko, neskory paleolit, mezolit, eneolit-staršia doba bronzová.

Koncentrácia kamennej štiepanej industrie (98 ks) pochádza z plochy vzdialenej 50-80 m východne od predchádzajúcej. Objavujú sa jednopodstavové čepelové jadrá, zlomky čepeli a načatá hluza (z menilitového rohovca), najmä však ústupy. Zo surovín prevláda pieninský radiolarit, za ním nasleduje jurský podkrajkovský pazúrik. Osidiánový je jediný exemplár - terminálna časť čepele. Prítomnosť jurského podkrajkovského pazúrika B a jurského pazúrika G svedčí o mladšom osídlení

z konca eneolitu alebo skôr zo staršej doby bronzovej. Sprievodný, hlavne keramický materiál dosiaľ úplne chýba.

i) poloha V y s n á z á k r u t a III - sídlisko, zber, neskôry paleolit, eneolit-staršia doba bronzová.

Na polohe sa našlo 6 ks štiepaných artefaktov (radiolarit - 3 ks, volynský(?) pazúrik a prepálená surovina), ktoré možno začleniť do neskôreho paleolitu (zlomky čepelí, ústupy a zvyšok jadra) a exemplár z jurského pazúrika G z mladšieho horizontu. Osídlenie môže nadväzovať na polohu II s vekovo analogickým nálezovým inventárom. Medzi nimi sa však javí plocha na nálezy sterilná.

j) poloha H o h e r R a n d - V y s o k ý b r e h - sídlisko, zber, neskôry paleolit, mezolit, eneolit-staršia doba bronzová.

Novozistená lokalita je na okoli kóty 646, asi 2,5 km severne od mesta a východne od štátnej cesty 542 zo Spišskej Belej do Slovenskej Vsi. Je situovaná nad strmým zrázom pravobrežia riečky Biela, ktorá pod osídlenou plochou výrazne meandruje. Ide o typické umiestnenie neskôropaleolitickeho táboriska s analógiami na lavom brehu Dunajca v Pieninách (dnešné Poľsko) a v západnej časti Popradskéj kotlyny (najmä Spišská Teplica - Pod Popradom - Brehy a Lučivná - Nad skalami II). Z prieskumov pochádza 42 ks kamennej štiepanej industrie prevažne z radiolaritu, menej z jurského podkrakovského pazúrika, prepálenej suroviny, volynského pazúrika, jeden artefakt z obsidiánu. Jurský pazúrik G dokladá existenciu osady z eneolitu až staršej doby bronzovej, na ktorú upozorňuje fragment širokého pásikového ucha pozdĺžne zdobeného žliabkami. Z nástrojov sa objavujú retušované čepele a čepelové škrabadlo. Výraznejšou zložkou sú ústupy a odstupy.

k) poloha S l o v e n s k á c e s t a - sídlisko, zber, neskôra doba rímska.

Lokalita leží pri pravom okraji cesty vedúcej zo Spišskej Belej do Slovenskej Vsi, 200 m JV od premostenia cez riečku Biela. Nález nepočetných keramických fragmentov z hrubostenných úžitkových nádob patrí severokarpatskej skupine. Predpokladáme, že sídlisko spočíva pod hrubšou vrstvou naplavenej ornice, prípadne ide len o okraj osady ležiacej v bezprostrednej blízkosti záujmovej plochy. Približne 1 km v západnom smere je poloha Steinisch (Skalište) s náležom bližšie nedatovanej „urny“ („halštatská“, „keltská“) zachránenej v r. 1879 M. Greisigerom (*Weber 1892, 30; Greisiger 1893, 62*).

l) poloha K r i v á m ē d z a - nálezisko a sídlisko(?), zber, pravek, neskôra doba rímska.

Z prieskumu pochádzajú dva praveké ústupy z radiolaritu a bielo patinovaného pazúrika (mladý-neskôry paleolit?), dva keramické fragmenty z neskorej doby rímskej (dno a zlomok z tela hrubostennej nádoby s viacnásobnou vlnovkou) a železná troska (2 ks). Skromné črepy a pravdepodobne aj troska indikujú možnosť jestvovania sídliska severokarpatskej skupiny. V blízkosti sledovaného náleziska sa v r. 1891 našiel depot bronzov z mladšej doby bronzovej, uvádzaný pod názvom Stein am Stock, toho času uložený v expozícii Podtatranského múzea v Poprade (*Weber 1892, 253-255; Greisiger 1893, 62-64*).

m) poloha P r i p r e d n e j l i p e - sídlisko, zber, pravek.

Štiepané artefakty (8 ks) sa našli východne od skupiny niekdajších terás (dnes rozoraných) na lavobrežnej terase Popradu. Chýbajú im dôležité typologické znaky, ktoré by ich umožňovali chronologicky zaradiť. Zhotovené sú z jurského podkrakovského pazúrika, radiolaritu a jeden exemplár z obsidiánu. Túto i nasledujúcu polohu poznal i M. Greisiger, čo dokladá bohatší súbor štiepaných nástrojov z jeho kolekcie (*Bánesz 1962, 9-12*).

n) poloha P r i z a d n e j l i p e - sídlisko a nálezisko(?), zber, pravek a eneolit.

Zhruba 650 m SV od predchádzajúcej polohy pochádza z ornice na okraji lavobrežnej terasy Popradu náhodný nález eneolitickej kamennej sekery a 22 ks nevýraznej štiepanej industrie z radiolaritu, prepálenej suroviny a jurského podkrakovského pazúrika bez sprievodnej keramiky.

3. S p i š s k á B e l á (okr. Kežmarok), časť Strážky, SV svah nad pravým brehom Čiernej vody, nálezisko, zber eneolit-staršia doba bronzová.

Nálezisko osihoteného zvyšku drobného ústupového jadra s čiastočne otlčenými hranami a zachovanou kôrou z jurského pazúrika G z r. 1995.

4. K r i ž o v á V e s (okr. Kežmarok), družstevné láky, sídlisko(?), zber, pravek.

Skúmaná poloha je situovaná 1,5 km SV od obce na okraji pravobrežnej terasy Popradu nad sútokom rieky Poprad a jej pravostranného neoznačeného potoka. Získali sa dve praveké čepele z prepálenej suroviny a bielo patinovaného silicitu (jedna retušovaná), najskôr z neskôreho paleolitu. Nálezy poukazujú na jestvovanie podobných sídlisk na protilehlnej terase Popradu, kde sa črtá niekoľko zaujmívych poloh s predpokladaným osídlením.

5. B u š o v c e (okr. Kežmarok), poloha S t r e d n ý h o n, sídlisko, zber, neskory paleolit, mezolit, eneolit-doba bronzová, 12.-14. stor.

Na lavobrežnej terase Popradu asi 1 km JV od obce, západne od železničnej trate Poprad - Plaveč sa objavila nová lokalita s koncentráciou kamennej štiepanej industrie. Koncentruje sa na pomerne veľkej rozlohe pozdĺž okraja terasy v dĺžke asi 0,5 km. V južnom smere siaha až po lavý breh Hlbokého potoka, ktorý sa vlieva do rieky Poprad. Poloha na miernom svahu so sklonom na JV leží v nadm. v. od 590 do 600 m. Štiepaná industria (313 ks) patrí do viacerých časových horizontov s prevahou začlenenia do epipaleolitu. Typologicky sú prítomné ústupy, odštupy, dvojpodstavové jadrá (hlavne z radiolaritu), zlomky čepeli, radiolaritové škrabadlo, ústupové škrabadlo a torzo hlavice škrabadla z čokoládového pazúrika. Zo surovín dominuje zmienený radiolarit, jurský podkrajkovský pazúrik, limnokvarcit, volynský, čokoládový pazúrik, bližšie neznámy patinovaný silicít, vzácne obsidián a mladšie exempláre z jurského pazúrika G (3 ks). Posledne menované bude možné pravdepodobne zaradiť do staršej doby bronzovej, na čo poukazujú ojedineľné keramické fragmenty (napr. slamovery črep z tela nádoby) z južného okraja osídlenej plochy bezprostredne nad lavým brehom Hlbokého potoka. Zlomok z rozhrania tela a dna nádoby je zo 14. stor. V severnej časti lokality je na malej rozlohe (asi 80 m²) zreteľná tmavšie sfarbená ornica s črepmi z 12.-13. stor. Orba tu narúšila najskôr jeden stredoveký objekt (príbytok?), s ktorým majú súvis aj dva kusy železnej trosky. Možno predpokladať, že z tejto alebo blízkej polohy pochádza oblúkovité driapadlo, získané v r. 1959 L. Báneszom a datované do stredného paleolitu (*Bánesz 1961, 35*).

Literatúra

- Bánesz 1961* - L. Bánesz: Prehľad paleolitu východného Slovenska. Slovenská Arch. 9, 1961, 33-48.
Bánesz 1962 - L. Bánesz: Nálezy drobnotvarej štiepanej industrie pod Vysokými Tatrami. Štud. Zvesti Arch. Ústavu SAV 10, 1962, 5-20.
Budinský-Krička 1961 - L. Budinský-Krička: Slovanské osídlenie na severovýchodnom Slovensku. Slovenská Arch. 9, 1961, 347-390.
Greisiger 1893 - M. Greisiger: Zur Vorgeschichte unserer Tátragegend. In: Jahrbuch des Ungarischen Karpathenvereines, 20, 1893, 45-65.
Hovorka/Soják 1997 - D. Hovorka/M. Soják: Neolithic/Aeneolithic/Early Bronze Age Polished Stone Industry from the Spiš Area (Northeastern Slovakia). Slovenská Arch. 45, 1997, 7-34.
Kovalčík 1968 - Kovalčík: Príspevok k nálezu bronzových mečov v Spišskej Belej, okr. Poprad. In: Spiš, vlastivedný zborník. 2. Košice 1968, 203-214.
Soják v tlači - M. Soják: New Types of Neolithic Polished Stone Industry from the Spiš County. Arch. Rozhledy.
Weber 1892 - Weber: Geschichte der Stadt Béla. Igló.

GELÄNDEBEGEHUNG DES UMKREISES VON SPIŠSKÁ BELÁ (Bez. Kežmarok). Die Geländerbegehung des Koautors des Beitrags von A. Novák im Stadtkataster von Spišská Belá und in den umliegenden Gemeinden Bušovce, Križová Ves und Rakúsy (alle Bez. Kežmarok) war durch den Reichtum archäologischer Fundstellen motiviert, die seit Ende des 19. Jh. evidiert wurden (namentlich von M. Greisinger). Nachgewiesen wurde Besiedlung im Spätpaläolithikum, Neolithikum, Āneolithikum – Bronzezeit, in spätromischer Zeit (Nordkarpatische Gruppe), vereinzelt in slawischer Zeit und im Mittelalter. Gefunden wurden Silexspalt- und geschliffene Industrie, Keramik, ein tönerner Spinnwirbel und seltene Zufallsfunde neuzeitlicher Münzen. Am ausgeprägtesten sind Spaltindustrieartefakte ohne jedwede Begleitfunde und mit der Datierung namentlich in das Epipaläolithikum (vorläufig ohne kulturelle Einstufung) und in die ältere(?) Bronzezeit. Die Funde stammen aus 18 Lagen, von denen wahrscheinlich 5-6 seit dem vorigen Jahrhundert evidiert sind, die restlichen wurden im Verlauf der Jahre 1994-1999 entdeckt.

POKRAČOVANIE REVÍZNEHO VÝSKUMU V STUPAVE

Ivan Staník - Vladimír Turčan

S t u p a v a (okr. Malacky), poloha Kopec, doba rímska, revízny výskum základov architektúry. Uloženie nálezov: Archeologické múzeum SNM, Bratislava.

Pokračovalo sa doskúmaním južného traktu chodby a výskumom južného krídla veliteľskej budovy A. Pod JZ nárožím chodby bol zistený germánsky objekt datovaný do prvej polovice 2. stor. Do jeho zásypu bol zapustený žlab pozdĺžneho objektu. Južne od chodby sme zistili ďalšie dve miestnosti, pristavané k južnému múru tzv. veliteľskej budovy. Odkryli sme múr medzi miestnosťami V a VI kvôli spresneniu dokumentácie V. Ondroucha.

FORSETZUNG DER REVISIONSGRABUNG IN STUPAVA (Bez. Malacky). Die Grabung wurde mit der Freilegung des Südflügels des Komandantengebäudes A fortgesetzt. Zwei festgestellte Räume waren an das ursprüngliche Gebäude angebaut. Unter seinen Fundamenten sind Nachweise über ältere Bautätigkeit (germanisches Objekt aus der ersten Hälfte des 2. Jh. und der Teil eines jüngeren rinnenartigen Objektes).

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM V DUBOVANOCH

Danica Staššíková-Štukovská

D u b o v a n y (okr. Piešťany), intravilán, záchranný výskum, výkop na optický kábel, sídliskové nálezy rôznych kultúr a období, hroby včasnostredoveké. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany. V súčasnosti zastavaný intravilán, sprašová terasa nivy Dudváhu, ktorú vytvára východný okraj Trnavskej sprašovej pahorkatiny, 158-162 m n. m.

Krátky záchranný výskum vyvolaný výkopmi rýh na optický kábel v dĺžke asi 550 m a s konštantnou hĺbkou do 90, výnimcoľne nad 100 cm, ktoré boli predmetom prieskumu a záchranného výskumu. Výkopy boli situované v centre dnešných Dubovian (pôvodne južná časť Horných a severná časť Dolných Dubovan). Poloha predstavuje prirodzený pahorok na juhu a severe s výrazným svahom, ktorý bol prekopaný ryhami v smere asi J-S a V-Z. Tesne pod najvyšším miestom pahorku je už niekoľko rokov zachraňované včasnostredoveké pohrebisko s výklenkovitými hrobmi podmolového typu a polykulturné sídlisko (*Staššíková-Štukovská/Kusztar 1997; Staššíková-Štukovská 2000*). Prieskum rýh bol zameraný na upresnenie rozsahu včasnostredovekého pohrebiska, ako i prípadné zistenie sídliska k pohrebisku. Výskum sa realizoval začistením stien a dna rýhy a následným rozšírením výkopu v mieste vybraných archeologickej nálezov. Zásypy pravdepodobne hrobov sme zistili v susedstve pozemkov s preskúmanými časťami včasnostredovekého pohrebiska s výklenkovitými hrobmi podmolového typu s prekvapivým pokračovaním smerom severným, miesto očakávaného priebehu smerom južným. Hroby sme dokumentovali len ako zásypy, s výnimkou jedného narušeného kostrového hrobu, ktorý sme preskúmali. Prieskumom ryhy, realizovanou v smere V-Z, sme s istou rezervou potvrdili pokračovanie pohrebiska smerom západným s okrajom približne podľa očakávania z výsledkov doterajšieho výskumu. Treba poznamenať, že práce boli priestorovo obmedzené okolitými stavbami, finančne nedotované, časovo stiesnené rýchlym postupom prác. Uvedená stavba v prípravnom konaní nebola postúpená na vyjadrenie Archeologickej ústavu SAV, i keď evidentne prebiehala v mieste významnej archeologickej lokality. Okrem týchto nálezov sme v rámci ryhy J-S v dĺžke asi 550 m a V-Z v dĺžke asi 200 m zdokumentovali a nálezmi doložili 57 narušených sídliskových objektov nasledovných období a kultúr: 14.-18. stor., 11.-13. stor., kultúra včasnostredoveká, kultúra doby rímskej, kultúry doby bronzovej staršej, strednej, mladej a neskorej, kultúra lengyelská, kultúra s keramikou lineárnou. Niektoré z objektov sme čiastočne preskúmali. Zistené nálezy umožňujú zaujímavým spôsobom rekonštruovať priebeh osídlenia tohto pahorku dnešnej časti intravilánu Dubovan od najstarších dôb po súčasnosť.

L i t e r a t ú r a

- Staššíková-Štukovská/Kusztar 1997* - D. Staššíková-Štukovská/R. Kusztar: Záchranný výskum v Dubovanoch. AVANS 1995, 1997, 171.
- Staššíková-Štukovská 2000* - D. Staššíková-Štukovská: Pokračovanie výskumu v Dubovanoch. AVANS 1998, 2000, 170.

RETTUNGSGRABUNG IN DUBOVANY. Dubovany (Bez. Piešťany), Intravillan, Rettungsgrabung, Ausschachtung einer Rinne für den Lichtkabel, Siedlungsfunde verschiedener Kulturen und Epochen, frühmittelalterliche Gräber. Unterbringung der Funde: Balneologisches Museum, Piešťany. Gegenwärtig ein bebautes Intravillan, eine Lößterrassen der Dudváh-Aue, die den Ostrand des Trnavaer Lößhügellandes bildet, 158-162 m ü. d. M. Hervorgerufene kurze Rettungsgrabung durch ausgehobene Lichtkabelrinnen in ca. 550 m Länge, mit konstanter Tiefe bis zu 90, ausnahmsweise über 100 cm, die den Gegenstand der Erkundung und Rettungsgrabung bildeten und finanziell, räumlich und zeitlich schmal limitiert waren. Der angeführte Bau wurde bei den Vorbereitungen nicht dem AI der SAW zur Beurteilung vorgelegt, obwohl er evident an der Stelle einer bedeutenden archäologischen Lokalität, eines frühmittelalterlichen Gräberfeldes mit Nischengräbern des Podmol-Typs und einer polykulturnellen Siedlung erfolgte (zuletzt Staššíková-Štukovská 1997; Staššíková-Štukovská/Kusztar 1997; Staššíková-Štukovská AVANS 1998, im Druck). Verfüllungen, wahrscheinlich von Gräbern wurden in der Nachbarschaft der Grundstücke mit untersuchten Teilen eines frühmittelalterlichen Gräberfeldes mit Nischengräbern des Podmol-Typs (Frau Šimová, Herr Žažo, Herr Pápeš, Herr Strečanský) mit überraschender Fortsetzung in nördlicher Richtung, an der Stelle der erwarteten Südrichtung festgestellt. Mit der Erkundung der O-W-realisierten Rinne wurde mit gewissem Vorbehalt der Westrand des Gräberfeldes bestätigt, wie er beiläufig nach den bisherigen Feststellungen verläuft. Außer diesen Funden wurden im Rahmen der Rinne und kleinen Schnitte in der Erweiterung der existierenden Ausschachtung 57 gestörte Siedlungsobjekte aus nachfolgenden Epochen und Kulturen dokumentiert und durch Funde nachgewiesen: 14.-18. Jh., 11.-13. Jh., frühmittelalterliche Kultur, römerzeitliche Kultur, Kulturen der älteren, mittleren, Jung- und Spätbronzezeit, Lengyel-Kultur mit Linearkeramik. Manche der Objekte wurden teilweise untersucht.

ZÁCHRANNÝ VÝSKUM NA OPEVNENOM SÍDLISKU VO VESELOM

Danica Staššíková-Štukovská

V e s e l é (okr. Piešťany), intravilan, poloha H r a d i s k o - P o d z á m s k e, záchranný výskum, fažisko sídlisko, staršia doba bronzová, maďarovská kultúra. Uloženie nálezov: Balneologické múzeum, Piešťany.

Známa lokalita v polohe Hradisko je dnes súčasťou pozemku v súkromnom vlastníctve. V súčasnosti asi stred intravilanu obce, sprašová terasa nivy Dudváhu, ktorú vytvára východný okraj Trnavskej sprašovej pahorkatiny, 160 m n. m. Záchranný výskum, vyvolaný úpravami okolo stavby rodinného domu, sme realizovali na troch častiach lokality: východný okraj, JZ svah a južný okraj. Na východnom okraji, pôvodne husto zarastenom náletmi divo rastúcich kríkov a stromov, v čase výskumu odstránených, sa sledovala ryha na plot. V tejto ryhe sme do hĺbky 60 cm nezistili žiadny objekt. Na dvoch miestach sme zistili nevýraznú kultúrnu vrstvu so sporadickými nálezmi črepov maďarovskej kultúry. Na JZ svahu sa narušili tri sídliskové objekty s výraznými nálezmi maďarovskej kultúry (keramika, osteologický a petrografický materiál, drobné nálezy, mazanica). Na južnom okraji v mieste vytaženom starou tehelňou, ktorý sa považoval za zničený fažiskou hliny a neskoršieho smetiska, sa zistila nenarušená plocha. V tejto sa nachádzali časti bližšie neidentifikovateľných pozostatkov po povrchových objektoch (kolové jamky, plytké jamy) v superpozícii s priekopou maďarovskej kultúry. Priebeh priekopy sme sledovali v dĺžke 10 m (hranica sondy podla tu realizovanej stavby) a dosiahli sme dohodu s majiteľom o zmene projektov, aby tehelňou a smetiskom nezničená časť priekopy zostala neporušená. Časť priekopy zasiahnutej stavbou sme preskúmali rezom až po jej dno.

Na záver treba poznamenať, že prechodom do súkromných rúk lokalita získala, pretože v minulých rokoch bola predmetom nekontrolovanateľných zberov a výkopov amatérov a evidentne

pustla. Terajší vlastník rešpektuje význam tejto lokality a umožní i v budúcnosti archeologické obhliadky.

RETTUNGSGRABUNG AUF DER BEFESTIGTEN SIEDLUNG IN VESELÉ. Veselé (Bez. Piešťany), Intravillan, Lage „Hradisko-Podzámske“ Rettungsgrabung, Schwerpunkt einer Siedlung, ältere Bronzezeit, Madarovce-Kultur. Unterbringung der Funde: Balneologisches Museum Piešťany. Gegenwärtig ca. In der Mitte des Gemeindeintravillans, Lößterrasse der Dudváh-Aue, die den Ostrand des Trnavaer Lößhügellandes bildet, 160 m ü. d. M. Die durch den Aufbau eines Familienhauses hervorgerufene Rettungsgrabung erfolgte in drei Teilen der Lokalität. Auf dem Südwesthang wurden drei Siedlungsobjekte mit ausgeprägten Funden der Madarovce-Kultur gestört. Am Südrand befanden sich Teile von näher nicht identifizierbaren Resten ebenerdiger Objekte in Superposition mit einem Graben der Madarovce-Kultur. Den Grabenverlauf konnte man in ca. 10 m Länge verfolgen. Die Lokalität ist der Bestandteil eines eingefriedeten Privatgrundstücks.

TRINÁSTA SEZÓNA VÝSKUMU V BOROVCIACH

Danica Staššíková-Štukovská

Borovce (okr. Piešťany), poloha Rakovická ulička, predstihový systematický záchranný výskum, fažisko pohrebisko, včasné stredovek. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra a Balneologické múzeum, Piešťany.

Južný okraj intravilánu obce, sprašová terasa nivy Dudváhu, ktorú vytvára východný okraj Trnavskej sprašovej pahorkatiny, 160 m n. m. Súkromný pozemok. Výskum pokračoval na v systematickom doskúmavaní SZ okrajovej a južnej časti pohrebiska. Výskumom SZ časti sa upresnil okraj pohrebiska v týchto miestach a doplnili sa poznatky o vývoji pochovávania najstaršieho horizontu, získané v minulých rokoch. Výskumom južnej okrajovej časti pohrebiska sa zistili nečakané nálezy hrobov z 9.-10. stor., tvoriacich osobitnú skupinu zachádzajúcu za doteraz zistenú hranicu pochovávania. Celkovo sa preskúmalo 33 kostrových hrobov, z toho päť hrobov s výklenkom podmolového typu. Z preskúmaných hrobov za najvýznamnejší nález sezóny možno označiť hrob muža s bojovým nožom v plechovej pošve a železným kovaním remeňa s jedným nitom. Preskúmali sa tiež kolové jamy z pôdorysu nadzemnej stavby, rešpektované hrobmi pohrebiska.

Okrem hrobov sa v realizovaných sondách zistilo 17 sídliskových objektov (žlaby, jamy, pec, kolové jamky dlhého domu a ī.) kultúry s keramikou lineárnu s bohatými nálezmi. Za najzaujímavejšie možno označiť nálezy antropomorfných plastík.

V rámci spolupráce s antropológmi z Katedry antropológie PF UK Bratislava, Antropologického oddelenia SNM a Univerzity v Bordeaux (Francúzsko) sa počas výskumu realizoval interdisciplinárny experiment zameraný na tafonomiu. Niektoré výsledky boli zverejnené na Antropologických dňoch 25.-26. októbra 1999 v Smoleniciach a v pripravovanom zborníku z tohto podujatia.

Ku koncu výskumnej sezóny sme zistili, že časť východného okraja pohrebiska, doteraz vôbec neskúmaná (asi niekoľko desiatok hrobov), sa zmenou majiteľa stala predmetom záujmu o postupnú rekultiváciu a realizáciu drobných stavebných úprav. Podľa výsledkov výskumu nadzvážujúcich časti (spomínany úsek pohrebiska sa nachádza asi uprostred) sa tu dajú očakávať hroby s významnými nálezmi z konca 9.-začiatku 11. stor. V budúcom roku sa budeme snažiť dosiahnut dohodu a získať prostriedky na realizovanie záchranného výskumu.

DREIZEHNTE GRABUNGSSAISON IN BOROVCE. Borovce (Bez. Piešťany), Gasse Rakovická ulička, systematische Vorsprungs-Rettungsgrabung, Schwerpunkt ein Gräberfeld, Frühmittelalter. Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra, Balneologisches Museum Piešťany. Südrand des Gemeindeintravillans, Lößterrasse der Dudváh-Aue, die den Ostrand des Trnavaer Lößhügellandes bildet, 160 m ü. d. M. Die Grabung setzte in der systematischen Beendigung der Untersuchung des nordwestlichen peripheren (Ing. Hliničan, vorher Herr Popelka, Herr Zervan) und südlichen Gräberfeldteiles fort (Frau Pacoňová). Erschlossen wurden insgesamt 33 Körpergräber, davon fünf Gräber mit Nischen des Podmol-Typs. Als bedeutendster Fund der Saison zu bezeichnen ist das Grab eines Mannes mit

einem Kampfmesser in einer Blechscheide und einem eisernen Riemenbeschlag mit einem Niet. Untersucht wurden auch Pfostengruben im Grundriß eines ebenerdigen Baues, der von den Gräbern der Nekropole respektiert wurde. Außer den Gräbern konstatierte man 17 Siedlungsobjekte (Rinnen, Gruben, ein Ofen, Pfostenlöcher eines Langhauses u. a.) der Kultur mit Linearkeramik mit reichen Funden. Von Kleinfunden sind als die interessantesten Funde von anthropomorphen Plastiken zu bezeichnen. Im Rahmen der Zusammenarbeit mit Anthropologen des Lehrstuhls für Anthropologie der PF UK, Anthropologische Abteilung des SNM, und der Universität in Bordeaux (Frankreich) wurde während der Grabung ein auf die Tafonomie gerichtetes Experiment realisiert. Manche Ergebnisse wurden auf den Anthropologischen Tagen am 25.-26. 10. 1999 in Smolenice und im Vorbereitungssammelband dieses Unternehmens veröffentlicht. Teile des östlichen Gräberfeldrandes wurden bisher überhaupt nicht untersucht (ca. einige Dutzende von Gräbern vom Ende des 9. bis Anfang des 11. Jh.) und es droht ihnen eine ernste Beschädigung durch Rekultivation und die Realisierung kleiner Baugestaltungen. Im künftigen Jahr wird man bestrebt sein, eine Übereinkunft und die Gewinnung von Mitteln zur Realisierung einer Rettungsgrabung zu erlangen.

PRIESKUM JASKÝŇ DRIEŇOVÁ A POD ŽLTOU STENOU

Danica Staššíková-Štukovská - Miroslav Sova

1. T i m o r a d z a (okr. Bánovce nad Bebravou), Strážovské vrchy, prieskum, jaskyňa, praveké nálezy. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra a Múzeum, Trenčín.

Prieskum sa uskutočnil na základe vyžiadania speleológov zaoberajúcich sa prieskumom jaskýň na Podhorí, čiže hornom toku Bebravy. Najvýznamnejšie jaskyne sú sústredené najmä v okolí Slatinky nad Bebravou, kde prebieha speleologickej prieskum už viac ako 60 rokov. Ostatné časti povodia Bebravy zostávali trošku mimo záujmu, preto sa tu ešte dnes nachádzajú jaskyne, ktoré neboli objavené, resp. o ktorých neexistujú písomné záznamy a nemajú ani meno. Práve tieto jaskyne sú v centre pozornosti jaskyniarskej skupiny, ktorá sa zaobráia ich dokumentáciou a prejavila intenzívny záujem o spoluprácu s archeológmi. Prieskum sa uskutočnil 13. júna 1999 a týkal sa dvoch jaskýň.

Dosiaľ neznáma jaskyňa, ktorú nazvali Drieňová, sa nachádza v katastri obce Timoradza a je si tuovaná na severnej strane vrchu Drieňová, asi 60 m od vrcholu. Vyvinula sa v nevelkom ostrovčeku skrasovateného tmavého vápenca, obklopenom rozlahlými masívmi dolomitov. Jaskyňa vznikla pravdepodobne korozivným pôsobením atmosferických vôd presakujúcich puklinami do podzemia. Súčasnú podobu jej vtišlo následné zrútenie časti horniny a vypĺňanie sedimentmi. Zrútenie prebiehalo podľa vrstevných plôch, ktoré sú dobre viditeľné napr. v strepe klesajúcej chodbičky nedaleko jej ukončenia. Zrútené kamene, neraz aj s úlomkami deštrúovanej kvaplovej výzdoby, sa bežne vyskytujú v hlinitých nánosoch dna i na jeho povrchu.

Klenutý vchod rozmerov 1,7x1,7 m je viditeľný iba z bezprostrednej blízkosti a nesie znaky po umelom prehlbovaní. Za ním sa horizontálny priestor rozširuje. Ďalej - južným smerom - možno postupovať buď popri ľavej alebo popri pravej stene. V prvom prípade sa cez znižené miesto dá prechádzať do relativne volnejšieho priestoru. S predošlým úsekom tvorí jeden celok - sieň 6x7 m, ktorá je hlinou zaplnená natoliko, že stred stropu sa do nej ponára. Nálezy črepov sa nachádzajú v opisovanej rozširenej časti jaskyne, a to tesne nad dnom v profile tu vyhľbenej chodby. Ide o drobné fragmenty v ruke robených nádob červenkastej farby bez výzdoby. Takéto črepy sa v tejto oblasti vyskytujú od eneolitu pod neskôr dobu bronzovú. V hlinenom profile sa vyskytovali tiež kosti zvierat a exkrementy. Profil bol bez vrstiev a evidentne išlo o vrchné časti zásypu, ktorý pokračoval hlbšie ako bola spravená chodba, ktorej profil sme počas prieskumu zdokumentovali.

Z JZ kúta siene vybieha šikmo klesajúca chodbička široká do 2 m, vysoká do 1 m a smerujúca na SZ. Po šiestich metroch sa uzatvára závalom čiastočne stmeleným sintrom. Toto je najvzadialenejšie miesto, leží 16 m od vchodu (obr. 81). V týchto miestach sa v hĺbke 40-50 cm nachádzali kosti zvierafa, pravdepodobne srnky (určenie J. Jakaba), dva očné zuby veľkého zvierafa, uhlíky, neforemný črep (odovzdaný pred prieskumom dr. Nešporovej do Múzea v Trenčíne).

2. Slatinka nad Bebravou, (okr. Bánovce nad Bebravou), jaskyňa Špačkova alebo Pod žltou stenou, prieskum, nálezy 16.-19. stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Jaskyňa sa nachádza v blízkosti Dupnej diery a je dávnejšie známa. Priečin je možný vyšplhaním po 4-5 m vysokej skalnej stene. Vchod do jaskyne je volný. Výška jaskyne je približne 160 cm, dĺžka asi 30 m. Dno má pokryté hlinitou vrstvou, ktorá je evidentne narušená výkopmi „hladačov pokladov“. V rozkopaných miestach sa nachádzali neglazované črepy z tenkostennej bielej keramiky s možnosťou rámcového datovania do priebehu 16.-19. stor. Takisto sa tu nachádzali zvieracie kosti. Nie je vylúčené, že v „hladaní pokladov“ v jaskyni sa bude ďalej pokračovať, čo speleológov znepokojuje.

Prieskumom sme overili, že žiadosť jaskyniarov o intenzívnejšiu spoluprácu s archeológmi je opodstatnená. Jaskyne sú nekontrolovaným spôsobom narušané a nedá sa vylúčiť, že archeológom unikajú zaujímavé poznatky súvisiace s ich osídlením alebo využívaním. Spolupráca so speleológmi v Strážovských vrchoch by si zo strany archeológov vyžadovala tematicky zameraný a finančne podložený projekt.

ERKUNDUNG DER HÖHLEN DRIEŇOVÁ UND POD ŽLTOU STENOU. Timoradza (Bez. Bánovce nad Bebravou), Hügel Strážovské vrchy, Geländeerkundung, Höhle, urzeitliche Funde, 401 m ü. d. M. Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra, Museum Trenčín. Die bisher unbekannte Höhle, von den Höhlenforschern Drieňová benannt, befindet sich im Kataster von Timoradza an der Nordseite des Berges Drieňová (412 m ü. d. M.), etwa 60 m vom Gipfel. Sie entwickelte sich auf einer nicht großen Insel von verkarstetem dunklem Kalkstein, umgeben von Dolomitmassiven (Abb. 81). Der gewölbte Eingang hat 1,7x1,7 m Ausmaß, der Saal 6x7 m, der derart mit Lehm verfüllt ist, daß die Mitte der Decke in ihn getaucht ist. Funde nur kleiner Scherbenfragmente befanden sich im verbreiterten Höhlenteil, und zwar im Profil des hier ausgehobenen Eingangs. Derartige Scherben kommen in dieser Region vom Äneolithikum bis zur Spätbronzezeit vor. Im Lehmmauerprofil befanden sich auch Knochen und Exkreme von Tieren. Das Profil erfaßte nur die oberen Verfüllungssteile der Höhle. Aus der Südwestecke des Saales verläuft ein schräg sich senkender Gang. An diesen Stellen befanden sich in 40-50 cm Tiefe Tierknochen, wahrscheinlich eines Rehes (Bestimmung J. Jakab), zwei Eckzähne eines großen Tieres, Holzkohlenstückchen, eine formlose Scherbe (abgegeben vor der Grabung an Dr. Nešporová in das Trenčíner Museum). Slatinka nad Bebravou (Bez. Bánovce nad Bebravou), Höhle „Špačková“ oder „Pod žltou stenou“, Erkundung, Funde aus dem 16.-19. Jh., 413-415 m ü. d. M. Unterbringung der Funde: Archäologisches Institut der SAW, Nitra. Die Höhle befindet sich in der Nähe von Dupná diera. Zugänglich ist die Höhle durch Klettern an einer ca. 4-5 m hohen Felswand. Der Eingang in die Höhle ist frei. Höhe der Höhle ca. 160 cm, Länge etwa 30 m. Die Sohle ist mit einer Lehmschicht bedeckt, die evident durch Schächte von „Schatzsuchern“ gestört ist. An den Grabungsstellen befanden sich unglasierte Scherben von dünnwandiger weißer Keramik mit möglicher rahmenhafter Datierung in den Verlauf des 16.-19. Jh. Auch hier befanden sich Tierknochen. Die Zusammenarbeit mit Speleologen im Strážov-Gebirge würde von seiten der Archäologen ein thematisch gerichtetes und finanziertes Projekt erfordern.

PRIESKUM HRADISKA NA ŽIBRICI

Susanne Stegmann-Rajtár - Ján Tirpák

Nitra (okr. Nitra), časť Štitáre, poloha Na Žibrici, hradisko, kultúra lužická, neskora doba bronzová, doba halštatská, povrchový zber, prieskum. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Výšinné hradisko s približnou rozlohou 4,5 ha sa nachádza SV od Nitry a nebolo doteraz skúmané. Z povrchových prieskumov pochádzajú zlomky keramiky lužickej kultúry, ktoré ho datujú do mladšieho úseku neskorej doby bronzovej (Romsauer 1993, obr. 5, tab. 4: 16-18; Veliačik/Romsauer 1994, 126-127, obr. 31). Archeologický ústav SAV v Nitre dostal začiatkom októbra hlásenie, že na hradisku neznáme osoby robia neodborné výkopy. Autori príspevku preto uskutočnili 8. októbra 1999 obhliadku lokality. Na niektorých miestach zistili stopy novodobých zásahov, pričom došlo k porušeniu kultúrnej vrstvy na hradisku. Z povrchového zberu na ploche opevneného areálu pochádzajú početné nezdobené črepy z tela menších a väčších nádob, ktoré sú na základe povrchovej úpravy porovnatelné s črepmi, nájdenými už počas minulých prieskumov. Pri prieskume valového

opevnenia sa ďalej našli tri bronzové, typologicky rozdielne hroty šípov. Prvý s trojhranným prierezom a tulajkou (obr. 80: 1), druhý s troma krídelkami a tulajkou, na jej konci s odlomeným bočným trňom (obr. 80: 2) a tretí s dvoma ostro zašpicatenými krídelkami a tulajkou (obr. 80: 3). Podľa typologickej zaradenia ide o hroty šípov východného, tzv. skýtskeho pôvodu, ktorých datovanie je rozdielne. K najstarším patria hroty šípov s dvoma krídelkami, ktorých fažisko výskytu spadá do včasnoskýtskeho obdobia (*Parzinger/Stegmann-Rajtár 1988, 175-178*).

Porovnatelné typy pochádzajú napr. z halštatského hradiska Molpír pri Smoleniciach, ktorého prevažná časť nálezov patrí do 7. a na začiatok 6. stor. pred Kr. (*Dušek/Dušek 1984, tab. 104: 15; 150: 7; Dušek/Dušek 1995, tab. 44: 20*).

Literatúra

- Dušek/Dušek 1984* - M. Dušek/S. Dušek: Smolenice-Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit. I. Nitra 1984.
- Dušek/Dušek 1995* - M. Dušek/S. Dušek: Smolenice-Molpír. Befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit. II. Nitra 1995.
- Parzinger/Stegmann-Rajtár 1988* - H. Parzinger/S. Stegmann-Rajtár: Smolenice-Molpír und der Beginn skythischer Sachkultur in der Südwestslowakei. *Prähist. Zeitschr.* 63, 1988, 162-178.
- Romsauer 1993* - P. Romsauer: K osídleniu Nitry v období popolnicových polí a v dobe halštatskej. Nitra 1993, 43-63.
- Veliačik/Romsauer 1994* - L. Veliačik/P. Romsauer: Vývoj a vzťah osídlenia lužických a stredodunajských popolnicových polí na západnom Slovensku. I. Katalóg. Nitra 1994.

ERKUNDUNG DES BURGWALLS ŽIBRICA (Bez. Nitra). Der Burgwall Žibrica, nordöstlich von Nitra, im Tribeč-Gebirge, umschließt eine Fläche von etwa 4,5 ha. Bis heute ist er lediglich aus Oberflächenbefahrungen bekannt (Veliačik/Romsauer 1994, 126-127, Abb. 31). Bei den Leselebenen überwiegt vor allem Keramik der Lausitzer Kultur, die den Burgwall in die jüngere Phase der Spätbronzezeit datiert (Romsauer 1993, Abb. 5, Taf. 4: 16-18). Die am 8. 10. 1999 stattgefundenen Geländebegehungen ergaben zahlreiche Scherben (alles unverzierte Wandscherben) vom Innenbereich der Fundstelle, die wahrscheinlich der Lausitzer Kultur angehören. Vom Wall stammen drei, typologisch unterschiedliche bronzezeitliche Pfeilspitzen "skythischer" Art: Eine mit Tülle und dreikantigem Querschnitt (Abb. 80: 1), eine dreiflügelige mit Tülle und Seitendorn (Abb. 80: 2) und eine zweiflügelige mit Tülle (Abb. 80: 3). Der Schwerpunkt für die Verbreitung solcher Typen liegt allgemein im 7. und am Beginn des 6. Jahrh. v. Chr. Zu den ältesten gehören dabei die zweiflügeligen Pfeilspitzen, die hauptsächlich in frühskytischen Fundkomplexen enthalten sind (Parzinger/Stegmann-Rajtár 1988, 175-178). Vergleichbare Stücke im Gebiet der Südwestslowakei stammen z. B. vom hallstattzeitlichen Burgwall Smolenice-Molpír (Dušek/Dušek 1984, Taf. 104: 15; 150: 7; Dušek/Dušek 1995, Taf. 44: 20).

ZISŤOVACÍ VÝSKUM NA HRADE JASENOV

Ivana Strakošová

J a s e n o v (okr. Humenné), hrad Jasenov, 15.-18. stor., stredovek, novovek, jadro hradu, vnútorné a vonkajšie opevnenie. Uloženie nálezov: Vihorlatské múzeum, Humenné.

V uplynulých dvoch výskumných sezónach (1998 a 1999) sme pokračovali sondážou metódou v zisťovacom výskume na hrade Jasenov (obr. 83: 1). Jednotlivé sondy sme situovali nasledovne:

S XIV/98 kopirovala na vnútornej strane severného cípu vonkajšieho hviezdicového opevnenia z prvej polovice 17. stor. (*Slivka/Vallašek 1991, 127*) priestor nepravidelného lichobežníkového tvaru s otvorenou západnou stenou. Dno tvorila skala, na ktorú bolo priamo uložené murivo, a ktorá sa zvažovala smerom na sever, kde končila v priestore S IV/90 (*Strakošová 1992, 97*). Nálezový materiál nevybočoval z obvyklého rámcu. Najpočetnejšiu skupinu tvorili zlomky úžitkovej keramiky (hrncovité a miskovité nádoby - 121 ks, obr. 82: 1, 10), ktorú dopĺňovali fragmenty kachlic, zlomok taviaceho téglíka (obr. 82: 2), železné klince, silne poškodený malý predmet, pravdepodobne drobná minca - billon a zlomky zvieracích kostí. Získaný materiál zaradujeme do 15.-17. stor.

S XV/98 s rozmermi 450x200 cm bola orientovaná v smere V-Z a rovnobežná so zvyškom muri-va vystupujúceho kolmo z obvodového múru vnútorného opevnenia, postaveného v polovici 16. stor. Sondu v smere SV-JZ pretína skala objavujúca sa už v prvej vrstve (0-45 cm), ktorá v hĺbke - 310 cm vyplnila skoro celú plochu sondy. Nepodarilo sa nám zistíť pôdorys tohto priestoru. Získaný nálezový materiál bol skromný. Tvorili ho zlomky úžitkovej (džbány, misky, hrnce - 12 ks) a stavebnej keramiky (kachlice zdobené na čelnej stene rastlinnými a geometrickými motívmi, obr. 82: 11), časť zvieracej kosti spracovanej na polotovar, železná skoba zo 16.-17. stor. Okrem toho sa medzi nálezovým materiálom objavil aj jeden nezdobený praveký črep (doba bronzová?, obr. 82: 5) a zvyšok mazanice.

S XVI/98 korešpondovala s poslednou z troch miestností vo veľkej polkruhovitej baště z prelomu 15./16. stor. Po odstránení navážky zo sondy XIII/97 sme odstránili sutinu do hĺbky -285 cm, ale nálezový materiál predstavovali iba štyri tenkostenné črepy a zlomky škrídly z novoveku, pozostatky po reštaurátorovských práciach Alexandra Andrassyho zo začiatku 20. stor.

S XVII/99 bola situovaná do priestoru južného cípu vonkajšieho opevnenia. Mala rozmer 500x300 cm, bola orientovaná v smere SZ-JV a dosiahla hĺbku -227 cm, v ktorej sa nachádzalo podložie tvorené hutnou hnedou pôdou bez nálezov. V hĺbke 160-165 cm bola zistená súvislá vrstva lomového kameňa vyrovnaná v júca terén. Pod touto vrstvou sa v hĺbke -165 cm pri západnom profile sondy objavila tmavá prepálená plocha, ktorú sme označili ako objekt 1/99. Objekt mal nepravidelný oválny tvar s rozmermi 138x110 cm, pričom časť z neho zasahovala pod západný profil. Dosahoval hĺbku -34 cm a jeho výplň tvoril čierny popol premiešaný s 12,9 kg trosky, zlomkami železnej suroviny (pásovina - 19 ks), črepmi úžitkovej keramiky (7 ks), železným klincom a tyčinkou so zosilnenými koncami. Na základe materiálu datujeme objekt do 16.-17. stor. Ide pravdepodobne o odpad z kováčskej výhry, i keď jej existenciu zatial nemáme v nálezovom materiáli dokázanú. Zo samotnej sondy pochádzajú nálezy zlomkov úžitkovej keramiky (hrnce, džbány, misky, poháre - 164 ks, obr. 83: 2), kachlic (35 ks, obr. 83: 3), zlomok taviaceho téglika (obr. 82: 9), železny pás s nitmi (obr. 82: 4), stavebné kovanie (obr. 82: 7), zlomok obdlžníkového pracky z opaska a jazyček z ďalšej (obr. 82: 3, 8), zvyšky zvieracích kostí. Tieto predmety pochádzajú zo 16.-18. stor. Rámcovo do praveku zaradujeme črep pravdepodobne zo zásobnicovej nádoby (obr. 1: 6) a mazanicu, nájdené v hĺbke -165 až -190 cm.

Na záver môžeme konštatovať, že nálezový materiál z oboch výskumných sezón nevybočil z rámca dote-rajších nálezov, iba objavenie pravekých črepov nás môže viesť k hľadaniu ďalších dôkazov o možnosti osidle-nia hradného kopca už v praveku.

Literatúra

- Slivka/Vallašek 1991* - M. Slivka/A. Vallašek: Hrady a hrádky na východnom Slovensku. Košice 1991.
Strakošová 1992 - I. Strakošová: Zisťovací výskum na hrade Jasenov. AVANS 1990, 1992, 96-97.

FESTSTELLUNGSGRABUNG AUF DER BURG JASENOV (Bez. Humenné). In den J. 1998 und 1999 ver-lief auf der Burg Jasenov eine weitere Etappe der Feststellungsgrabung. Die Arbeiten erfolgten mit der Sondagemethode in nachfolgenden Lagen: der Schnitt S XIV/98 im Nordzipfel der sternförmigen Außenbefestigung kopierte den trapezförmigen Raum neben dem Schnitt S IV/90. Den materiellen Inhalt repräsentierten Gebrauchs- und Baukeramik, das Bruchstück eines Schmelztiegels, Nägel und wahrscheinlich eine Kleinmünze (Billon), die in das 15.-17. Jh. gewiesen sind (Abb. 82: 1, 2, 10). Der O-W orientierte Schnitt S XV/98 verlief parallel mit dem Mitte des 16. Jh. erbauten Mauerwerk. Nach und nach füllte die ganze freigelegte Fläche gewachsener Felsen aus, der als Unterlage für die Anlegung der Mauern diente. Das gefundene Material (vorwiegend Keramik) gehört in das 16.-17. Jh. Außerdem ergab der Schnitt eine urzeitliche Scherbe (Bronzezeit?) und einen Lehmverputzrest (Abb. 82: 5, 11). Der Schnitt S XVI/98 befand sich im dritten Raum der halbkreisförmigen Bastei von der Wende des 15.-16. Jh. Er enthielt nur Material von den Rekonstruktionsresten zu Beginn des 20. Jh. Der Schnitt S XVII/99 war im Südzipfel der Außenbefestigung unter der halbkreisförmigen Bastei situiert. In 160-165 cm Tiefe befand sich eine Bruchsteinschicht als Verebnung des Geländes und unter ihr wurde das unregelmäßig ovale Objekt 1/99 untersucht, dessen Verfüllung aus schwarzer Asche, vermengt mit Schlacke, einem Eisenband (Halbfabrikat), Keramikbruchstücken (7 St.), Nägeln und einem in das 16.-17. Jh. datierten Eisenstäbchen bestand. Es handelt sich wahrscheinlich um Abfall einer Schmiedewerkstatt. Der Schnitt selbst wies 227 cm Tiefe

auf und enthielt übliches Keramikmaterial (Bruchstücke von Töpfen, Krügen, Schüsseln und Bechern), Kachelfragmente, eiserne Baubeschläge, das Bruchstück eines Schmelztiegels, eine Eisenschnalle und den Dorn einer weiteren, ferner Tierknochen aus dem 16.-18. Jh. (Abb. 82: 3, 4, 7-9; 83: 2, 3) und die Scherbe eines urzeitlichen Vorratsgefäßes (Abb. 82: 6) mit einem Stückchen Lehmverputz.

OJEDINELÝ NÁLEZ Z LIKAVKY

Vítazoslav Struhář

L i k a v k a (okr. Ružomberok), poloha P r e d n ý l á n (Predný hon), sídlisko, ojedinelý nález, púchovská kultúra. Uloženie nálezu: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Do zbierok LM bol odovzdaný železny vrták (obr. 84), ktorý bol objavený po hlbokej jesennej orbe na známom púchovskom sídlisku, nachádzajúcom sa na južnom úpätí hradu Likava (*Pieta 1997*). Nástroj má rukoväť kvadratického prierezu s dĺžkou 220 mm. Hrot je lyžicovitého tvaru, jeho dorzálna časť je oblúkovito vyklenutá, ventrálna časť konkávne prehľbená. Dĺžka pracovnej časti je 70 mm.

Nález patrí do kategórie tzv. lyžicovitých vrtákov, aké poznáme zo sídlisk púchovskej kultúry, pričom doteraz najdené exempláre sa vyskytovali s materiálom včasnorímskeho charakteru (*Pieta 1982*, 81). Podla krátkodobého zisťovacieho výskumu a zberových náleزو bolo osídlenie tejto polohy veľmi intenzívne práve v staršej dobe rímskej, pričom sa tu predpokladá aj existencia hutníckych a kováčskych výrobných objektov, ktoré mohli takého remeselného nástroje produkovať priamo na mieste (*Múdry 1988; Pieta 1997*).

Literatúra

- Múdry 1988* - P. Múdry: Sídlisko púchovskej kultúry v Likavke. AVANS 1987, 1988, 91-92.
- Pieta 1982* - K. Pieta: Die Púchov Kultur. Nitra 1982.
- Pieta 1997* - K. Pieta: Sídlisko púchovskej kultúry v Likavke. AVANS 1995, 1997, 146-147.

EINZELFUND AUS LIKAVKA. Likavka (Bez. Ružomberok), Lage Predný lán (Predný hon). Aus der bekannten Púchover Siedlung (*Pieta 1997*) gelangte durch Tiefpflügung ein eiserner sog. Löffelbohrer an die Oberfläche. Die Länge des Arbeitsteiles misst 70 mm, der Griff von quadratischem Querschnitt 220 mm. Derartige Werkzeuge sind vor allem aus der römischen Stufe der Púchov-Kultur bekannt.

POKRAČOVANIE VÝSKUMU V LUDROVEJ

Vítazoslav Struhář

V nadväznosti na začatý archeologický výskum vytipovaných lokalít v katastri obce Ludrová (okr. Ružomberok) sa v tomto roku pokračovalo v dvoch polohách.

a) poloha S t r á ť a - hradisko, zisťovací výskum, doba laténska, púchovská kultúra. Uloženie nálezu: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Lokalita bola podrobnejšie skúmaná v r. 1998 (*Struhář 2000*), pozornosť sa preto sústredila len na najvrchnejšiu terasu (III) vnútorného areálu opevnenia, kde boli odkryté pozostatky kamenných podmuroviek objektov. Po rozšírení skúmanej sondy sa zistilo, že stopy po existencii objektov sa nachádzajú na ploche min. 10x7 m. Odkryv poskytol keramický materiál rámcovo zaraditeľný do predpúchovského horizontu.

b) poloha N a K ú t e - sakrálna stavba, sídlisko, zisťovací výskum, 13. stor. Uloženie nálezu: Liptovské múzeum, Ružomberok.

Výskum bol zameraný na verifikáciu pôvodného slovanského osídlenia terajšej dediny Ludrová a najstaršieho osídlenia okolia Ružomberka, ktorého stopy boli zberom identifikované v oblasti SZ od ranogotického Kostola Všechsvätych. Keramické nálezy datovali toto osídlenie už do 10.-11. stor. (*Hanuliak 1999*, 58). Na viacerých miestach v okolí kostola sme uskutočnili sondážne výkopy relativne malého rozsahu (max. 2x2 m). Odkryv však nepriniesol očakávané výsledky, na väčšine miest sa

tesne pod ornicou už vyskytovalo zvetrané alebo zvrstvené flyšové podložie a žiadne stopy po nálezech. Jediným pozitívnym zistením bol skromný nález fragmentov na kruhu točených keramických nádob (obr. 87), ktoré možno datovať do 13. stor. a ich výskyt dať do súvisu s obdobím výstavby kamenného kostola.

Literatúra

Hanuliak 1999 - V. Hanuliak: Stredoveké osídlenie Liptova na základe archeologických výskumov.
In: V. Budinský-Krička a najstaršie dejiny Liptova. Nitra 1999, 56-64.

Struhár 2000 - V. Struhár: Výskum v Ludrovej. AVANS 1998, 2000, 172.

FORTSETZUNG DER GRABUNG IN LUDROVÁ. Ludrová (Bez. Ružomberok), Lage Stráňa. Untersuchung des Burgwalls im vergangenen Jahr. Identifizierung der Befestigung und Gliederung des Innenaareals in Terrassen. Auf der Terrasse III wurden Geländegestaltungen verfolgt und Steinsockel von Bauten auf einer Fläche von mindestens 7x10 m festgestellt. Keramikfragmente datieren die Besiedlung in die Vorpúchover Stufe der Púchov-Kultur. Ludrová, Lage Na Kúte. In nächster Nähe des gotischen Sakralbaues wurden in sekundärer Lage Keramikfunde aus dem 13. Jh. gewonnen (Abb. 87).

SÍDLISKO LENGYELSKÉJ A BÁDENSKEJ KULTÚRY V NOVEJ VSI NAD ŽITAVOU

Stanislav Šiška

Nová Ves nad Žitavou (okr. Nitra), terasa Žitavy, sídlisko, povrchový zber, ludanická skupina a badenská kultúra. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Nálezisko je situované na lavej strane Žitavy. V r. 1998-1999 tu na povrchu ornice zozbieral M. Okósy z Vrábel početnú ústupovú industriu a zlomkovitý keramický materiál, ktorý patrí dvom kultúrnym osídleniam.

Prvú fázu osídlenia dokumentuje 11 keramických zlomkov ludanickej skupiny. Črepy z hlinopiesčitého materiálu s drsnejším povrhom svetlohnedej a sivočiernej farby (obr. 88: 1-9) pochádzajú z obvyklých tvarov spomínanej eneolitickej skupiny lengyelskej kultúry. Majú menšie i väčšie uchá, umiestnené pod okrajom na tele nádob. Našlo sa aj menšie člnkovité ucho so zvislým otvorom a črepy s polgulovitými výčnelkami. Z keramického súboru lengyelskej kultúry sa vyníma iba črep zdobený radom polgulovitých výčnelkov (obr. 88: 5), ktorý má početné analógie v eneolitickej skupinách polgárskej kultúry v Potisi. Do tejto fázy osídlenia začleňujeme aj kamennú sekuru, 9 jadier a 172 jadrovitých i čepelovitých ústupov, resp. ojedinelých zlomkov drobných čepielok, pochádzajúcich takmer výlučne z limnokvarcitu. Najskôr sprostredkované kontakty so severným Potisím dokladajú tri zlomky malých čepielok a štyri ústupy z obsidiánu.

K druhej sídliskovej fáze patrí 10 keramických zlomkov (obr. 88: 11-20). Zastupujú ich fragment baňatej šálky, dvojkónický praslen zdobený na vrchnej strane plytkými žliabkami, tunelovité uško a črepy zdobené plytkými zvislými žliabkami, rytým mrežovaným, vetvičkovitým a jamkovaným ornamentom. Súbor nálezov má znaky prechodu od bolerázskej skupiny ku klasickej fáze badenskej kultúry.

SIEDLUNG DER LENGYEL- UND BADENER KULTUR IN NOVÁ VES NAD ŽITAVOU (Bez. Nitra). Auf der Žitava-Terrasse, in etwa 170 m Überseehöhe, gewarun man als Oberflächenfunde Keramikfragmente der Ludanice-Gruppe der Lengyel-Kultur (Abb. 88: 1-9). Zu dieser Besiedlungsphase reiht der Autor auch ein Steinbeil, 9 Kernstücke und 172 Abschläge aus Limnoquarzit. Die Kollektion der Industrie ergänzen 7 kleine Obsidianbruchstücke. In die zweite Besiedlungsphase gehört ein Spinnwirbel und 9 Keramikscherben (Abb. 88: 11-20), die Anzeichen eines Überganges von der Boleráz-Gruppe zur klassischen Phase der Badener Kultur aufweisen.

RÍMSKA SPONA Z HRADU SOLIVAR

Božena Tomášová

Rúská Nová Ves (okr. Prešov), poloha Hrad Solivar (známy aj pod názvom Zbojnícky hrad), náhodný nález, mladšia doba rímska. Uloženie nálezov: Krajské múzeum, Prešov.

Súčasťou veľkého súboru nálezov, pozostávajúceho z kovových predmetov získaných z úpäťa areálu hradu, ktorý od nálezcov zakúpilo prešovské múzeum, bola aj bronzová spona s podviazanou nôžkou. Lúčik, ktorý je zdobený vodorovne, resp. zvisle idúcimi drobnými vpichmi a žliabkami, je čiastočne poškodený koróziou. Časť ihly je odlomená (obr. 86: 1). Rozmery: d. 8 cm, datovanie: 4. stor. Podľa informácie nálezcu pochádza spona zo sutín vo východnej časti hradného kopca.

RÖMISCHE FIBEL VON DER BURG SOLIVAR (Bez. Prešov). Aus dem Ostteil des Burgberges stammt der Zufallsfund einer Bronzefibel mit umgeschlagenem Fuß und einem mit Einstichen und Riefen verzierten Bügel. Die Oberfläche ist korrodiert, die Nadel abgebrochen. Datierung in das 4. Jh.

NÁLEZY Z HRADISKA V OBIŠOVCIACH

Božena Tomášová

Obišovce (okr. Košice), poloha Stráža, hradisko, zber, staršia doba rímska, 8.-9. stor., stredovek. Uloženie nálezov: Krajské múzeum, Prešov.

Z areálu rozsiahleho polykultúrneho hradiska v polohe Stráža pochádzajú nálezy získané detektormi kovov. Presnú lokalizáciu v uvádzanej polohe sa nepodařilo zistíť. Múzeu v Prešove ich daroval nálezca bez udania bližších okolností.

Opis nálezoov

Kolekciu tvorí plochý bronzový liaty závesok, bohatu plasticky členený, pravdepodobne pochádzajúci z garnitúry opaska. Je oblúkovito ukončený, v strede s očkom na uchytie. V hornej tretine bola umiestnená emailová vložka v tvare trojuholníka s fragmentárne zachovanými zvyškami tehlovočervenej farby (obr. 89: 4). Rozmery: d. 5,6 cm, datovanie: mladšia doba laténska-staršia doba rímska.

Z veľkomoravského obdobia (8.-9. stor.) pochádza bronzové liate nákoncie opaska zdobené štylizovaným rastlinným ornamentom. Okraj je orámovaný perlovcom (obr. 89: 5). Rozmery: d. 3,1 cm, š. 1,6 cm. S rovnakým časovým horizontom možno spájať nález plochého listovitého hrotu šípu s kónickou tulajkou (obr. 89: 3). Rozmery: d. 9,5 cm, Ř tulajky 1,1 cm. Do 13. stor. datujeme železny hrot šípu s trnovitým násadcom. List od trňa, ktorý je kvadratického prierezu, je oddelený krčkom (obr. 89: 2). Rozmery: d. 8,4 cm. Medzi mladšie nálezy patrí železny hrot šípu s tulajkou, s telom romboidného prierezu (obr. 89: 1). Rozmery: d. 10 cm, Ø tulajky 1,4 cm. Datovanie: 15. stor. Súčasťou získanej kolekcie je aj jednoduchý bronzový kružkový prsteň s vrúbkovaným telom (obr. 89: 6) s Ø 1,8 cm. Otázka jeho datovania však ostáva otvorená, pretože nepoznáme bližšie okolnosti jeho získania. Nálezca uvádzia, že ho našiel spolu s bronzovým záveskom.

FUNDE VOM BURGWALL IN OBIŠOVCE (Bez. Košice). Aus dem Burgwallareal gewann man als Lese-fund einen gegossenen Bronzeanhänger mit plastischer Verzierung im oberen Drittel mit einer Emaille-lage von dreieckiger Form. Zusammen mit einem Bronzefingerring mit gekerbten Körper datieren wir ihn in die jüngere Latènezeit der älteren römischen Kaiserzeit. Mit dem großmährischen Horizont hängt der Fund einer bronzenen Gürtelriemenzunge zusammen, die mit stilisiertem Pflanzenornament verziert ist, und auch die Spitze des Blattes eines Tüllenpfeiles.

SEKEROVITÁ HRIVNA Z BREKOVA

Božena Tomášová

Brekov (okr. Humenné), poloha Hrad Brekov, stredovek, zber. Uloženie nálezov: súkromná zbierka, Krajské múzeum, Prešov.

V r. 1998-1999 získalo Krajské múzeum v Prešove darom stredoveké nálezy pochádzajúce z areálu hradu a úpäťa hradného kopca. Všetky boli nadobudnuté zberačmi, ktorí pracujú s detektormi kovov. Ich bližšie nálezové súvislosti a stratifikácia v teréne sú preto nepresné. Otázka časového zaradenia je markantná najmä pri jedinom náleze železnej hrivny sekerovitého tvaru s oblúkovite ukončeným listom a masívnym krčkom. Pretiahnutý tvar listu je v hornej tretine ukončený tenkým driekom s oblúkovitým tylom a otvorm obdlžníkovitého tvaru (obr. 90: 2). Rozmery: d. 38 cm, š. listu 5,2 cm, š. tyla 2,4 cm, váha (po očistení) 569,2 g. Datovanie: 9.-10. stor.

Pravdepodobne s rovnakým časovým horizontom súvisí aj nález dobre zachovaného čeriesla (krájadla). Má rovný chrbát, násadu obdlžníkového prierezu, čepel je poloblúkovitá s rovným ostrím (obr. 90: 1). Rozmery: d. 41,6 cm.

Na základe výsledkov menšieho zistovacieho výskumu (Slivka/Vizdal 1984, 168) možno počiatky osídlenia lokality datovať už do veľkomoravského obdobia. Analogicky je datované aj výšinné sídlisko nachádzajúce sa v bezprostrednej blízkosti hradiska. Sekerovitá hrivna, pri ktorej nevieme, či pochádza z väčšieho depotu alebo skutočne ide iba o jediný nález, bola nájdená na úpäti hradného kopca. Predpokladáme preto, že súvisí s osídlením a nálezmi datovanými do 9., resp. 10. stor. Zberom bol získaný aj železny hrot šípu s trňovitým násadcom kvadratického prierezu, rámcovo datovaný do 13. stor. (obr. 90: 4).

Stredoveký kovový mobiliár hradu dopĺňajú nálezy železných nožov s plochou rukoväťou pre obloženie (obr. 90: 5-7) a bronzového liateho knižného kovania obdlžníkovitého tvaru so zachovanými nitmi (obr. 90: 3).

Mince, nachádzajúce sa v súkromných zbierkach, sú zastúpené razbami denárov Ladislava V z r. 1456-1457, Maximiliána z r. 1567, 1571, 1574, Rudolfa II z r. 1583 a Ferdinanda Habsburského bez bližších údajov.

Literatúra

Slivka/Vizdal 1984 - M. Slivka/M. Vizdal: Hrad Brekov. Nové Obzory 26, 1984, 167-185.

Slivka/Vallašek 1991 - M. Slivka/A. Vallašek: Hrady a hrádky na východnom Slovensku. 1991, 94-99.

EIN AXTBAREN AUS BREKOV (Bez. Humenné). Vom Fuß des Burgberges und aus dem Burgareal im Gemeindekataster von Brekov stammt der Fund eines eisernen Axtbarrens mit bogenförmig abgeschlossenem Blatt und massivem Hals- mit der Datierung in das 9.-10. Jh. Mit dem angeführten Zeithorizont hängt etwa auch ein Eisensech zusammen. Das mittelalterliche Inventar der Burg ergänzen Messer, ein bronzer Buchbeschlag, eine Pfeilspitze mit Dorn und Münzen.

NOVÉ NÁLEZY MINCIÍ Z NESKOROLATÉNSKEHO HRADISKA V HRABUŠICIACH

Božena Tomášová - Eva Kolníková

K dosiaľ známym minciám z neskorolaténskeho hradiska v obci Hrabišice (okr. Spišská Nová Ves), poloha Zelená hora (Tomášová/Kolníková 1998, 196-200; variant Velký Bysterec - 1, variant Spiš - 7, variant Hrabišice - 2, mince Eraviskov - 2), v r. 1999 pribudli ďalšie nálezy používateľov súkromných detektorov. Niektoré z nich sa podarilo zaevidovať, resp. aj získať do zbierky Archeologického ústavu SAV v Nitre (pozri príspevok Hunku/Kolníkovej v tejto ročenke), či Múzea mincí a medailí v Kremnici.

Prírastok z r. 1999 predstavujú tieto mince:

A. Typ na averze s hrbolom

a) variant Velký Bysterec (3 ex.):

1. AR, 20 mm, 5,94 g; 2. AR, 19 mm, 5,81 g; 3. AR, 20 mm, 4,90 g (obr. 91: 1-3).
 b) variant Spiš (4 ex.):
 1. AR, 19 mm, 6,15 g; 2. AR, 16 mm, 2,5 g; 3. AR 16 mm, 2,2 g; 4. AR, 15 mm, 1,56 g (obr. 91: 4-7).
 c) variant Hrabušice (3 ex.):
 1. AR, 16 mm, 2,36 g; 2. AR, 16 mm, 2,09 g; 3. AR, 14 mm, 1,4 g (obr. 91: 10-12).
 d) variant Liptovská Mara (1 ex.):
 1. AE, 16 mm, 4,88 g (obr. 91: 8).
 e) variant Zemplín (1 ex.):
 1. AR, 11 mm, 0,69 g (obr. 91: 9).

B. *Mince Eraviskov* - napodobeniny rímskeho republikánskeho denára Cornelia-Lentula P. f. Marcellina z r. 76/75 pred Kr. (15 ex.) - Torbágyi 1984, C 9g, 10h, 11i, 14j:

1. AR, 17 mm, 1,99 g; 2. AE, 15 mm, 1,87 g; 3. AE, 16 mm, 1,75 g; 4. AR, 16 mm, 1,51 g; 5. AE, 16 mm, 1,41 g; 6. AR, 15 mm, 1,40 g; 7. AE, 15 mm, 1,36 g; 8. AR, 15 mm, 1,30 g; 9. AE, 17 mm, 1,28 g; 10. AE, 16 mm, 1,21 g; 11. AE, 16 mm, 1,12 g; 12. AE 17 mm, 1,08 g; 13. AR, 16 mm, 1,01 g; 14. AE, 13 mm, 0,99 g; 15. AE, 13 mm, 0,74 g (obr. 91: 13-27).

K predchádzajúcim nálejom 12 mincí v r. 1999 pribudlo 27 nových exemplárov. Potvrdzujú významné postavenie neskorolaténskeho hradiska na Zelenej hure v druhej polovici 1. stor pred Kr., resp. aj na začiatku nového letopočtu. Naznačujú tu existenciu minciarskej dielne, ktorá pravdepodobne zhotovala variant Hrabušice typu s hrabolom, ak nie aj napodobeniny eraviských mincí. Význam hradiska vyplynul z doterajších archeologických aktivít (Pollá 1962, 267; Javorský 1982, 117; Mirošayová 1983, 165), zatiaľ sa tu ale neuskutočnil nevyhnutný systematický výskum.

Literatúra

- Javorský 1982 - F. Javorský: Prieskumy výskumnej expedicie Spiš. AVANS 1981, 1982, 110-134.
 Mirošayová 1983 - E. Mirošayová: Zisťovací výskum v Hrabušiciach. AVANS 1982, 1983, 165-166.
 Pollá 1962 - B. Pollá: Zisťovací historicko-archeologický výskum na bratrickom tábore na Zelenej hure v Hrabušiciach. Slovenská Arch. 10, 1962, 253-279.
 Tomášová/Kolníková 1998 - B. Tomášová/E. Kolníková: Keltské a rímske mince z hradiska v Hrabušiciach. Slovenská Num. 15, 1998, 196-200.
 Torbágyi 1984 - M. Torbágyi: Die Münzprägung der Eravisker. In: Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae. 36. Budapest 1984, 161-196.

NEUE MÜNZFUNDE AUS DEM SPÄTALTENEZEITLICHEN BURGWALL IN HRABUŠICE (Bez. Spišská Nová Ves). Mit einem privaten Metallsuchgerät wurden auf dem spätaltenezeitlichen Burgwall Zelena hora in Hrabušice (Bez. Spišská Nová Ves) weitere keltische Münzen gefunden (die vorangehenden Funde: Tomášová/Kolníková 1998): Typ mit Buckelavers, Varianten: Veľký Bysterec (3), Zips (4), Hrabušice (3), Liptovská Mara (1), Zemplín (1) und Erawiskerdenare (15). Zusammen mit den vorangehenden Funden handelt es sich schon um 39 Münzen, welche die Bedeutung des Burgwalls in der zweiten Hälfte des 1. Jh. v. Chr. und zu Beginn der neuen Zeitrechnung hervorheben. Manche von ihnen wurden hier wahrscheinlich geprägt (Variante Hrabušice, Nachahmungen von Era-wiskermünzen).

ARCHEOLOGICKÝ VÝSKUM DOLNEJ BRÁNY V PREŠOVE

Božena Tomášová - Marián Uličný

P r e š o v (okr. Prešov), poloha Hlavná ul., mestské opevnenie, záchranný výskum, stredovek- novovek. Uloženie nálezov: Krajské múzeum, Prešov.

Počas rekonštrukcie Hlavnej ul. v Prešove došlo v aprili 1999 k porušeniu murív komplexu dolnej brány. Záchranný archeologický výskum sa uskutočnil v máji až auguste 1999. Výskum bol plošne obmedzený funkčnou vozovkou a pokročilým priebehom stavebných prác. Z tohto dôvodu bola odkrytá len malá časť fortifikačného komplexu. K prvej stavebnej etape patrí vybudovanie štvoruholníkovej vstupnej brárovej veže s pomerne hrubými múrmami, ku ktorej bolo pristavané murivo obvo-

dovej hradby. Túto etapu možno písomnými prameňmi datovať do konca 14., prípadne začiatku 15. stor. V priebehu 15. stor. došlo k posilneniu obrany vybudovaním parkánu a predbránia. Archeologický výskum zachytil južne od obvodovej hradby dva kamenné múry, nemožno ich však s istotou (resp. jeden z nich) stotožniť s priebehom parkánového múru. Predbránie predstavovala štvoruholníková stavba, pristavaná z južnej strany k murivu vstupnej veže do priestoru priekopy. Klenba oblúka v jeho južnej časti dokazuje napojenie objektu do vodného systému priekopy.

V ďalšej etape, časovo zaraditeľnej na prelom 15./16. stor., bol k murivu predbránia pristavaný nový prvk. Nová prístavba štvoruholníkového pôdorysu predčila pôvodné predbránie a bola stavebne previazaná s barbakánom. Štvoruholníkový severný priestor bol dodatočne rozdelený na dve časti múrom, pričom severná časť slúžila ako priekopa, na čo poukazuje keramika a aj nálezy militárií v jej interiéri. Výskumom bol odkrytý len veľmi malý úsek muriva barbakánu. Keďže sonda už nebollo možné rozšíriť, nebola zachytená pôdorysná podoba tohto objektu. Na základe pomerne presnej veduty od C. Caspara z r. 1768 možno uvažovať, že barbakán mal polygonálny pôdorys.

V závere 18. stor., prípadne začiatkom 19. stor. po strate obrannej funkcie opevnenia, priestor brány prešiel prestavbou a boli tu vstavané nové obytné budovy, ktoré využívali redukované murivá komplexu brány. Nové objekty rešpektovali pôvodnú pôdorysnú štruktúru zúženého priestoru vstupu do mesta. Fotografie z poslednej treťiny 19. stor. zachycujú tento priestor už v inej podobe. Posledné zvyšky opevnenia spolu s obytnými budovami boli zlikvidované a nová zástavba nadväzovala na liniu budov na Hlavnej ul. Tým sa priestor rozšíril a zjednotil so spomenutou ulicou. Pôvodné uličky pri hradbách zostali na určitý čas zachované, neskôr však západná ulička bola zlikvidovaná rozšírením biskupského paláca.

Mestské opevnenie Prešova sa do dnešných čias zachovalo len veľmi fragmentárne. Z tohto dôvodu záchranný archeologický výskum v priestore dolnej mestskej brány mal klúčový význam, keďže priniesol nové a závažné poznatky o charaktere a vývine tohto fortifikačného systému.

ARCHÄOLOGISCHE UNTERSUCHUNG DES UNTEREN TORES IN PREŠOV (Bez. Prešov). Während der Rekonstruktionsarbeiten in der Hauptstraße in Prešov wurde Mauerwerk des unteren Stadttores gestört. Die nachfolgende archäologische Rettungsgrabung war durch den funktionellen Fahrweg wie auch durch Flächen mit großer Dichte von Ingenieurmetzen limitiert. Obwohl die Grabung nur auf kleiner Fläche erfolgte, konnten beinahe sämtliche Objekte dieses Fortifikationskomplexes erfasst werden. In die erste Bauetappe zuweisbar (Ende des 14.- Anfang des 15. Jh.) ist die Errichtung des viereckigen Eingangsturmes und Mauern der Stadtmauer. In der zweiten Etappe (15. Jh.) wurde zum Turm ein viereckiger Vortorraum hinzugebaut. In der weiteren Etappe (Wende des 15.-16. Jh.) wurde an den Vortorraum ein weiteres Objekt in südlicher Richtung angebaut und zugleich auch eine Zwingermauer offenbar von polygonalem Grundriss errichtet. Die archäologische Rettungsgrabung im Raum des unteren Stadttores war von Schlüsselbedeutung, da sie neue und schwerwiegende Erkenntnisse über den Charakter und die Entwicklung dieses Fortifikationssystems brachte.

VÝSKUM MESTSKÉHO OPEVNENIA V PREŠOVE

Božena Tomášová - Marián Uličný

Prešov (okr. Prešov), poloha Jarková ul., dom rabína, mestské opevnenie, záchranný výskum, stredovek. Uloženie nálezov: Krajské múzeum, Prešov.

Pri stavebnej úprave domu rabína v komplexe židovského suburbia v SZ časti mesta bolo zistené, že pri výstavbe domu na prelome 18./19. stor. boli využité aj murivá mestského opevnenia. Samotná budova domu je v tesnej blízkosti zachovaného úseku hradieb. Južná suterénna miestnosť súčasti zachováva pôvodnú pôdorysnú dispozíciu polygonálnej bašty, pristavanej k murivu obvodovej hradby (zachované pôvodné vonkajšie líce muriva hradby a vnútorné líce muriva bašty). Pôvodné vonkajšie líce bašty je dodnes vonkajšou stenou domu na JZ strane. Ďalší priebeh vonkajšieho líca sme sledovali pri prehľbovaní v JV miestnosti domu. Po začistení sa objavilo asi 70-80 cm široké kamenné murivo paralelné s hradbou, ktoré bolo stavebne previazané s murivom bašty. Uvedené murivo možno interpretovať ako parkán.

Výstavbu obvodovej hradby možno datovať v súlade s písomnými prameňmi do konca 14. - začiatku 15. stor. Bašta bola pristavaná k hradbe súčasne s parkánom v priebehu 15. stor. Ďalší výskum sa sústredil pred JV fasádou domu, kde sa odkrylo 190 cm široké obvodové murivo hradby. Murivo bolo zachytené už v hĺbke 40-50 cm pod dnešným povrhom. Pred východnou fasádou domu sa strácalo. V tomto priestore sme situovali hlbkový rez, ktorý preukázal likvidáciu základového muriva hradby pri výstavbe východnej miestnosti domu rabína.

Východne od hradby boli hlbene dve zisťovacie sondy. V sondách sa zistil sled kultúrnych vrstiev a kamenná podmurovka objektu datovaná keramikou do 15. stor. K murivu hradby bolo z východnej strany pristavané kamenné základové murivo stavby. Základy boli na východe vytrhané, a tak nebolo možné zisťiť pôvodnú pôdorysnú dispozíciu ani funkciu objektu. Stavbu možno rámcovo datovať do 16.-18. stor. Po výstavbe domu rabína určite neexistovala. Výskum domu rabína priniesol nové poznatky k vývoju fortifikačného systému Prešova.

UNTERSUCHUNG DER STADTBESTECKUNG IN PREŠOV (Bez. Prešov). Bei den Baugestaltungen des Rabbinerhauses in der Gasse Jarková ulica zeigte es sich, daß bei der Errichtung des Hauses von der Wende des 18.-19. Jh. ein Teil der Mauern der Stadtbefestigung ausgenutzt worden war. Der südliche Raum des Souterrains hat teilweise die Grundrissdisposition der polygonalen Bastei beibehalten, die zu den Befestigungsmauern im Verlauf des 15. Jh. angebaut war. Bei der Vertiefung im SW-Raum des Hauses konnten die ursprünglichen Außenfronten der Bastei freigelegt werden. Die Grabung vor der SO-Fassade erfaßte den Verlauf der 190 cm breiten Bastei von der Wende des 14.-15. Jh. und brachte Beweise, daß die Befestigungsmauer bei der Errichtung des erwähnten Hauses liquidiert wurde. Östlich von ihr wurde das Fragment einer Steinmauer erfaßt, das ein Bestandteil des an der Ostseite zur Befestigungsmauer angebauten Baues war. Der Bau kann rahmenhaft in das 16.-18. Jh. datiert werden. Die Untersuchung des Rabbinerhauses brachte neue Erkenntnisse zur Entwicklung des Prešover Fortifikationssystems.

ARCHEOLOGICKÝ PRIEKUM POČAS REKONŠTRUKCÝNÝCH PRÁC V CENTRE PREŠOVA

Marián Uličný

Prešov (okr. Prešov), historické jadro mesta, záchranný archeologický výskum a prieskum, stredovek-novovek.

Počas rekonštrukčných prác v historickom jadre mesta v aprili-novembri 1999 boli pri kopaní rýh inžinierskych sietí porušené staršie objekty. Hlavná pozornosť bola venovaná priestoru bývalej dolnej mestskej brány, kde sa uskutočnil záchranný archeologický výskum (pozri príspevok Tomášovej/Uličného v tejto ročenke).

a) poloha U I. H u r b a n i s t o v - mestské opevnenie, stredovek, prieskum. Pri výkope rýhy pre elektrické káble v blízkosti areálu hotela Dukla bolo porušené vonkajšie líce hradbového múru. Rýchly postup prác neumožnil záchranný výskum na tomto priestore.

b) poloha H l a v n á u l . - okruhliaková dlažba, stredovek-novovek, prieskum. Pri kopaní rýh pre daždové zvody pred budovou gr.-kat. biskupstva bola odhalená okruhliaková dlažba v hĺbke 80 cm pod súčasným terénom. Dlažbu na základe nivelety terénu môžeme datovať do neskorého stredoveku, prípadne začiatku novoveku.

c) poloha H l a v n á u l . - kanalizačný systém, novovek, prieskum. Pri výkope základov pre pätky stožiarov elektrického osvetlenia na chodníku na východnej strane ulice bol porušený kanalizačný systém zo začiatku stor. Na okraji chodníka v južnej časti prebiehal paralelne s cestou hlavný 60 cm široký kanál s kamennými stenami a tehlovou klenbou, ktorého dno bolo v hĺbke len 200 cm pod dnešným terénom. Do tohto kanála ústili kanalizačné prípojky z priestorov dufartov, vymurované ako kamenné kanáliky prekryté kamennými platňami.

Ďalší, o niečo širší (80 cm) a hlbší (najmenej 280 cm) kamenný kanál, kolmý na smer ulice, bol zachytený pred Klobušickým palácom (Hlavná 22). Kanál bol vo vrchnej časti zúžený tehlovým murivom a prekrytý kamennou platňou. Zrejme tento kanál (tu však s kamennou klenbou) bol zachytený

ný pri prácach na západnej strane ulice a smeroval do Ul. kpt. Jaroša. Uvedenou ulicou boli v minulosti odvádzané spaškové vody povrchovou kanalizáciou na západ do mlynského náhonu, o čom svedčí veduta C. Caspara z konca 18. stor. aj pôvodný názov ulice (Žlabová).

Pred budovami Hlavná 24, 26 sa objavil zrejme jeho pripojný kanál s kamennou klenbou prebiehajúci šikmo na smer ulice.

d) poloha H l a v n á u l. - mestské opevnenie, stredovek, prieskum. V októbri 1999 bola hlboká ryha pre elektrické vedenie v severnej časti Hlavnej ul. na chodníku pri západnom rade domov. Pred budovou č. 129 bolo zachytené 190 cm široké murivo obvodovej hradby v tesnej blízkosti bývalej hornej mestskej brány. Vonkajšie líce hradby nadvázovalo na vonkajšiu severnú stenu uvedeného domu. Z toho je zrejmé, že budova bola postavená ako prilepok k hradbe, pričom jej severná stena v sebe skrýva pôvodné redukované murivo hradby.

e) poloha H l a v n á 113 - podmurovka, stredovek, prieskum. Pred budovou č. 113 bola na západnom profile tej istej ryhy porušená kamenná podmurovka z nasucho kladených lomových plochých kameňov v hĺbke 80 cm vo vzdialosti 320 cm od čela fasády domu. Pás bol zachytený v dĺžke asi 3 m a v jeho úrovni bola uhlíková vrstva s keramikou z 15. stor. Interpretácia objektu nie je istá. Predpokladaný drevený objekt na kamennej podmurovke bol pred fasádou vtedy už existujúceho kamenného domu.

f) poloha H l a v n á u l. - povrchová kanalizácia, stredovek-novovek, prieskum. Tá istá ryha prechádzala cestu smerom k JZ rohu budovy kolégia. Ryha hlboká asi 1 m priniesla zaujímavý profil. Pod asfaltom sa nachádzala dlažba z čadičových kociek a pod ňou betónový povrch na vrstve veľkých lomových kameňov. Pod uvedenými úrovňami bola zachytená čierna hlinitá vrstva s úlomkami zuholnatenejších driev. Pri krajoch cesty bolo viditeľné piesčito-ilovité svetlé podložie, do ktorého bola uvedená vrstva zahĺbená tak, že vytvárala koryto s čierrou hlinou v strede cesty. Zistenú situáciu je možno spojiť s povrchovou kanalizáciou.

g) poloha F r a n t i š k á n s k e n á m. - kamenná stavba, novovek, prieskum. Pred budovou 3/A v ryhe kanalizácie vo vzdialosti asi 6 m od fasády domu bol v novembri 1999 zachytený roh kamennej stavby. Základová škára stavby bola v hĺbke 110 cm. Základy boli uložené do staršej kultúrnej vrstvy. Objekt je výnimcoľný svojou polohou (v strede cesty). Vzhľadom na to, že ho nezobrazujú novšie obrazové pramene, je potrebné ho datovať pred polovicu 18. stor.

ARCHÄOLOGISCHE EKUNDUNG WÄHREND DER REKONSTRUKTIONSARBEITEN IM STADTZENTRUM VON PREŠOV (Bez. Prešov). Während der Rekonstruktionsarbeiten im historischen Stadtkern im April bis November 1999 wurden beim Ausheben von Rinnen für die Ingenieurnetze ältere Objekte gestört. In der Gasse Ul. Urbanistov wurde dabei die Außenfront der Befestigungsmauer aus dem 15. Jh. gestört. Und beim Ausheben von Rinnen auf der Hauptstraße vor dem Gebäude des griechisch-kath. Bischofssitzes wurde in 80 cm Tiefe ein Geröllpflaster aus dem Mittelalter bis Anfang der Neuzeit gestört. Beim Graben von Fundamenten für Elektrizitätsmaste wurde auf der Ostseite der Hauptstraße ein Kanalisationssystem von der Wende des 19.-20. Jh. entdeckt. Vor dem Gebäude Hlavná 129 wurde in der Rinne ein 190 cm breites Steingemäuer von der Befestigungsmauer aus dem 15. Jh. erfaßt. Vor dem Gebäude Hlavná 113 erfaßte man im Profil der Rinne einen steinernen Mauersockel eines Objektes, der auf Grundlage von Keramik in das 15. Jh. datierbar ist. Vor dem Kollegiumgebäude auf der Hauptstraße wurde in der Rinne auf der Straße das Profil einer oberflächigen Kanalisation aus dem Spätmittelalter bis Anfang der Neuzeit entdeckt. Auf dem Franziskanerplatz vor dem Gebäude 3 stieß man in Wegmitte auf Steinfundamente eines unbekannten Gebäudes aus der frühen Neuzeit.

KERAMIKA Z HANIGOVSKÉHO HRADU

Marián Uličný

Hanigovce (okr. Sabinov), hrad Hrádok, zber, stredovek. Uloženie nálezov: Krajské múzeum, Prešov.

Krajské múzeum v Prešove získalo darom keramický súbor z hradu Hrádok (v staršej literatúre mylné označovaného ako Hanigovský hrad). Materiál pochádza z amatérskych výkopov zberateľov

využívajúcich detektor kovov. Z tohto dôvodu chýbajú akékolvek nálezové okolnosti darovaných predmetov.

Počiatky hradu Hrádok siahajú do začiatku 14. stor. V r. 1322 daroval Karol Róbert majetok (Pečovskej) Novej Vsi Šlachticovi Mikčovi. Na tomto území vtedy hrad ešte neexistoval. Prvá zmienka o hrade pochádza z r. 1341. V r. 1342 Ľudovít I. povoluje jeho prestavbu do kameňa (*Uličný 1982, 99*). Hrad teda vznikol medzi rokmi 1322-1341.

Medzi typologicky staršie nálezy zo súboru keramiky z hradu patria zlomky z hrncov hnědosivej a červenohnedej farby s okrajmi profilovanými na vonkajšej a vnútornnej strane výčnelkami (obr. 92: 4,11). Podobný typ hrncov je tradične datovaný do 12. - začiatku 13. stor. (*Lamiová-Schmiedlová 1964; Slivka/Vallašek 1986; Ruttkay 1969*).

V príspevku o keramike z hradu Solivar bolo jasne preukázané, že keramické súbory, v ktorých prevládajú okraje tohto typu, je potrebné datovať až do druhej polovice 13. stor. - začiatku 14. stor. (*Uličný v tlači*).

Do 14. stor. možno datovať ďalšie okraje hrncov podobného typu (obr. 92: 8,12). Oveľa početnejšie sú zlomky nádob z 15. stor. V súbore prevládajú zlomky hrncov červenej a sivej farby, zdobené rebrovaním s okrajmi profilovanými výčnelkami (obr. 92: 2,5), a zlomky hrncov so zhrubnutými okrajmi (obr. 92: 6,10). Do tohto obdobia možno zaradiť aj fragment džbánu sivej farby, zdobený kolkovaným ornamentom (obr. 92: 14). Pre záver stredoveku sú charakteristické aj hrnce s vodorovne zrezanými okrajmi (obr. 92: 3,9). Tie prechádzajú aj do včasnonovovekej keramiky - ide najmä o zvnútra glazované hrnce okrovnej farby zdobené na okraji prstovaním (obr. 92: 7,13).

Analogická neskorostredoveká keramika bola nájdená napr. v Bardejove (*Čaplovič/Slivka 1980*), Sabinove (*Slivka 1978*) a v Zalužanoch (*Polla 1962, 110-114*).

Do včasného novoveku (prvá polovica 16. stor.) možno zaradiť zlomok z glazovaného, jednoducho profilovaného hrnca okrovej farby (obr. 92: 1), ako aj zlomok glazovaného taniera z podobného materiálu (obr. 92: 15).

Nevelký súbor keramiky z hanigovského Hrádku priniesol nový porovnávací materiál, ako aj dôležité oporné body pre chronológiu stredovekej keramiky na východnom Slovensku.

Literatúra

- Čaplovič/Slivka 1980* - D. Čaplovič/M. Slivka: Stredoveká hrnčiarska pec z Bardejova. Nové Obzory 22, 1980, 83-104.
- Lamiová-Schmiedlová 1964* - M. Lamiová-Schmiedlová: Kontrolný výskum v Ostrovanoch roku 1963. Štud. Zvesti Arch. Ústavu SAV 13, 1964, 233-264.
- Polla 1962* - B. Polla: Stredoveká zaniknutá osada na Spiši (Zalužany). Bratislava 1962.
- Ruttkay 1969* - A. Ruttkay: Včasnostredoveký príbytok z Veľkého Slavkova, okr. Poprad. Nové Obzory 11, 1969, 271-283.
- Slivka 1978* - M. Slivka: Nález stredovekej hrnčiarskej pece v Sabinove. Nové Obzory 22, 1978, 175-184.
- Slivka/Vallašek 1986* - M. Slivka/A. Vallašek: Archeologický výskum stredovekého hradu v Medziankach. Nové Obzory 28, 1986, 137-162.
- Uličný 1982* - F. Uličný: Vznik hradov v Šariši. Nové Obzory 24, 1982, 95-111.
- Uličný v tlači* - M. Uličný: Keramika z hradu Solivar. Východoslovenský Pravek 6, v tlači.

KERAMIK VON DER BURG HANIGOVCE (Bez. Sabinov). Das Landeskremuseum in Prešov gewann eine Keramikkollektion von der Burg Hanigovce. In Anbetracht dessen, daß es verhältnismäßig genau bekannt ist, wann die Burg entstand (zwischen den J. 1322-1341), sind die typologisch älteren Funde wichtige Anhaltspunkte für die Chronologie der Keramik aus dem 13.-14. Jh. (Taf. 92, 8, 11-12). Die restlichen Gefäßränder sind jünger mit zahlreichen Analogien unter Funden aus dem 15.-Anfang des 16. Jh.

STREDOVEKÁ KERAMIKA Z LIPIAN

Marián Uličný

Lipany (okr. Sabinov), sídlisko, zber, stredovek. Uloženie nálezov: Krajské múzeum, Prešov.

Pri výkope ryhy pre plynové potrubie na pozemku J. Vološina došlo k porušeniu starších kultúrnych vrstiev. V hĺbke 40 cm bol porušený základ z nasucho kladených kameňov. Na inom mieste bola v hĺbke 80 cm vrstva prepálenej hliny. Vrstva obsahovala kúsky dreva, črepy z nádob a železny predmet (obr. 93: 14).

Získaný súbor keramiky má typologicky jednotný charakter, s výnimkou červeného bielo engobovaného črepu z včasného novoveku a črepu z tela džbánu sivej farby z jemného materiálu (15. stor.).

Väčšina nálezov je chronologicky staršia. Najpočetnejšie sú zastúpené zlomky z hrncov červenohnedej a sivohnedej farby, zdobené na pleciach vlnovkami (obr. 93: 15), vrypmi (obr. 93: 13), ryhami, príp. rebrovaním. Okraje sú na vonkajšej a vnútornej strane profilované výčnelkami (obr. 93: 1, 4, 11, 13, 18), príp. profilované len na vonkajšej strane, na vnútornej strane je šikmé zarovnanie (obr. 93: 2-3, 5, 7-8, 16). Výnimočne sa vyskytuje okraj s vodorovne zarovnaným koncom (obr. 93: 6). Dná hrncov sú drsné, na dvoch zlomkoch sú značky (obr. 93: 17, 19).

Okrem hrncov je v súbore črep z pokrývky z podobného materiálu (obr. 93: 12) a drsné dno pohára z jemného materiálu, ktoré môže byť i mladšie (obr. 93: 9).

Keramický súbor je svojou výzdobou aj materiálom blízky keramike 13. stor., ako ju poznáme napr. z blízkych Ostrovian (*Lamiová-Schmiedlová 1964*), Medzianok (*Slivka/Vallašek 1986*), či Veľkého Slavkova (*Ruttkay 1969*). Početnejší červenohnedý odtieň nádob a profilácia okrajov svedčia však o jeho mladšom charaktere. Z tohto dôvodu ho radíme až do priebehu 14. stor.

Literatúra

Lamiová-Schmiedlová 1964 - M. Lamiová-Schmiedlová: Kontrolný výskum v Ostrovanoch roku 1963.

Štud. Zvesti Arch. Ústavu SAV 13, 1964, 233-264.

Ruttkay 1969 - A. Ruttkay: Včasnostredoveký príbytok z Veľkého Slavkova, okr. Poprad. Nové Obzory 11, 1969, 271-283.

Slivka/Vallašek 1986 - M. Slivka/A. Vallašek: Archeologický výskum stredovekého hrádku v Medziankach. Nové Obzory 28, 1986, 137-162.

MITTELALTERLICHE KERAMIK AUS LIPANY (Bez. Sabinov). Beim Ausheben einer Gasleitungsrinne (Lipany 1) wurde das Fundament einer steinernen Trockenmauer und eine Schicht gebrannten Lehms mit zahlreichen Scherben von Gefäßen gestört. Die Keramikkollektion kann in den Verlauf des 14. Jh. datiert werden.

VÝSKUM KLÁŠTORNÉHO KOMPLEXU SV. KATARÍNY PRI DECHTIACIACH

Jozef Urmanský

Dechtice (okr. Trnava), Kátlovská hora - sv. Katarína, novovek, kláštorný komplex, zisťovací výskum. Uloženie nálezov: Západoslovenské múzeum, Trnava.

Už piaty rok trvajúca aktivita Združenia kresťanských spoločenstiev mládeže Slovenska v lokalite kláštorného komplexu sv. Kataríny Alexandrijskej, nachádzajúceho sa v pohorí Malých Karpát na hranici katastrof Dechtice a Naháč, sa niesla v znamení konzervačných prác, ktoré od r. 1997 sprevádzal zistovací archeologický výskum. Počas týchto rokov dohliadal na výskum Archeologický ústav SAV v Nitre. Vo výskumnej sezóne 1999 prebral metodický dohľad nad výkopovými prácami Západoslovenské múzeum v Trnave, ktoré nadviazalo na prácu z predchádzajúcich rokov.

Úlohou archeologického výskumu bolo overiť písomné údaje o počiatkoch kláštora, siahajúcich na začiatok 17. stor., konkrétnie do r. 1618, kedy sa majitel panstva Krištof Erdödy rozhodol na mieste staršej kaplnky, opradenej zjaveniami sv. Kataríny, vybudovať Františkánsky kláštor a Kostol sv. Kataríny.

Výskum sa uskutočnil na svahu zhruba 50 m SV od veže kostola, kde sa črtali zvyšky nadzemnej architektúry (obr. 94). Na odkrytej ploche s rozlohou 170 m² bolo výskumom zachytené základové a nadzákladové murivo kamennej stavby s pôvodnou obdlžníkovou dispozíciou, ktorú neskôr rozšírili na štvorec. V jej interiéri sa našli zvyšky oltárnej menzy a časť dláždenia z pieskovcových platní. S najväčšou pravdepodobnosťou ide o jednu z kaplniek, ktoré boli rozmiestnené v odstupoch od najnižšieho bodu svahu až k vrcholu, kde stál kostol s dominantnou kalváriou. O kaplnkách sa zmieňujú aj kanonické vizitácie dechtickej farnosti.

Samotný priestor v okolí kaplnky využíval prirodzenú konfiguráciu terénu a neboli viditeľne upravovaný. Až v polovici 17. stor. plochu splanirovali a svah zmiernili tým, že ho stupňovito vydľádzili tehlovými tvárnicami. Pod nimi sa nachádzala súvislá popolová vrstva s hrúbkou 10-15 cm. Obsahovala fragmenty glazovanej hrnčiny a habánskej keramiky, ako aj železné klince a časti kovania. Najväčšie množstvo nálezov sa však nachádzalo na tehlovom dláždení, čo pravdepodobne súvisí so zrušením kláštora Jozefom II. v r. 1786. Dláždenú plochu pokrývali úlomky zeleno glazovaných kachlic z habánskej produkcie s motívom habsburskej orlice ako aj neglazované kachlice s motívom sv. Juraja, časti okenných skiel a úžitková keramika.

Súčasťou výskumu bol aj geofyzikálny prieskum, zameraný na vyhľadávanie dutín (krápt) v lodi kostola, a prieskum murív v priestore pred Kostolom sv. Kataríny, ktorý vykonal R. Pašteka z Prírodrovedeckej fakulty UK v Bratislave.

UNTERSUCHUNG DES ST. KATHARINA-KLOSTERKOMPLEXES BEI DECHTICE (Bez. Trnava). Die fünfte Grabungssaison setzte in der Untersuchung der Ruinen des Franziskanerklosters und der Kirche St. Katharina von Alexandria fort, die von Kristoph Erdödy im J. 1618 gegründet und von Josef II. im J. 1786 aufgehoben wurde. Die Ausgrabung des Klosterkomplexes in den Kleinen Karpaten ergab Reste eines Steinbaues, der als Kapelle interpretiert wurde. Es handelte sich wahrscheinlich um eine der kleinen Kapellen des Kreuzwegs, der entlang des Hanges bis zur St. Katharina-Kirche führte. Die Fläche war mit Ziegeln gepflastert, darüber befanden sich Gegenstände von der Klosterwüstung, wie Kacheln, Habaner Keramik und Teile von Eisenbeschlägen. Sämtliche Funde sind in den Horizont des 17. und 18. Jh. datiert.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY V HISTORICKOM JADRE TRNAVY

Jozef Urmišský - Ivan Staník

Trnava (okr. Trnava), intravilán starého mesta lemovaného hradbami, neolit, stredovek, sídlisko, výskum, Uloženie nálezov: Západoslovenské múzeum, Trnava.

V r. 1999 Západoslovenské múzeum v Trnave obnovilo archeologický výskum v historickom jadre mesta a v súčinnosti s Pamiatkovým ústavom, stredisko Trnava, pokračovalo v prieskume rýh pre teplovod a plyn, ako aj základových stavebných jám určených pre IBV v meste.

a) poloha U 1. Dolné Bašty

Rýha vedená pozdĺž opevnenia v ul. Dolné Bašty sa v miestach pred vchodom do krajskej prokuratúry dotýkala línie opevnenia, pričom preťala nadzákladové murivo dnes už neexistujúcej veže mestských hradieb. Výkop teplovodného potrubia tu dosahoval hĺbkou 160 a šírkou 150 cm. Na jeho dne sme v spojnici muriva veže a hradby situovali sondu, ktorej cielom bolo zachytiť základovú škáru hradby, jej napojenie na murivo veže, ako aj objasniť stratigrafiu v tejto časti historického jadra mesta.

Vzhľadom na konfiguráciu terénu a situovanie lokality v inundácii riečky Trnávky sme v tejto časti očakávali ako podložie vysoko podmáčaný typ čiernej mastnej zeminy, ktorá vznikla sedimentačnou činnosťou vodného toku. Toto podložie sme zachytili v hĺbke 230 cm pod súčasnou niveletou. Do neho bol zapustený bližšie nedatovateľný objekt neznámej funkcie, ktorého výplň tvorili drobné úlomky mazanice, hrudky spraše a uhlíky. Výplňou objektu vertikálne prechádzali dve kolové jamy z neopracovanej gulatiny. Ich priemer bol 16 a 9,5 cm, pričom sa každý kôl smerom nadol mierne zužoval. Rozostup medzi nimi bol 22 cm. Koly s najväčšou pravdepodobnosťou niesli konštrukciu nadzemnej stavby, ktorá stála na tomto mieste ešte pred výstavbou hradieb. Vzhľadom na absenciu datovateľných nálezov môžeme čas jej vzniku rámcovo vymedziť do včasného stredoveku. Po zániku

objektu zapusteného do podložia a kolovej stavby bola doložená ďalšia stavebná aktivita štyrmi vrstvami nachádzajúcimi sa pod základovou škárou hradby. Jednou z nich bol aj kompaktný mazanicový blok zo zrútenej steny obydlia. Jeho hrúbka dosahovala 7 cm, pričom priemer odtlačkov zachovaného prútia v ňom bol 1-1,8 cm. Tento pozostatok sídliskovej vrstvy jednoznačne dokumentuje včasnostredoveké osídlenie mesta pred výstavbou opevnenia, pričom sídelná štruktúra presahovala areál vymedzený hradbami (nerešpektovala ho). Po zániku objavených stavieb došlo k splanirovaniu terénu a navezeniu zeminy, ktorá sa v súronec javila ako pozostatok volne sypaného valu. Túto vrstvu je možné stotožniť s časom výstavby veže opevnenia, avšak otázku, či išlo naozaj o sypaný val, nechávame zatiaľ otvorenú. Jednoznačne však môžeme povedať, že s určitým časovým odstupom túto vrstvu porušili základovou ryhou vznikajúcej hradby, ktorá častočne narušila aj včasnostredovekú sídliskovú vrstvu.

Časovú postupnosť v narastaní uvedených vrstiev nám nepriamo dokladajú historické pramene, vďaka ktorým sa dokončenie výstavby mestského opevnenia Trnavy odohralo niekedy okolo polovice 13. stor.

b) poloha V a j a n s k é h o u l.

Výkop pre teplovodné potrubie z ul. Dolné Bašty pokračoval na jeseň 1999 Vajanského ulicou. Tu opäť licoval hradbový mür. V hĺbke 150 cm od súčasného terénu sa nachádzalo sprašové podložie, do ktorého boli v dvoch miestach zapustené praveké objekty. Jedinečnosť tomuto nálezu dodáva fakt, že v historickom jadre Trnavy ide azda o prvý doklad pravekého osídlenia (ak nepočítame staršie sekundárne uložené nálezy), keďže väčšina pravekých objektov bola pravdepodobne zničená stredovekou a novovekou zástavbou. V týchto miestach boli praveké objekty ušetrené vďaka planírke, ktorá vznikla pred výstavbou hradieb, ako aj vďaka samotnému opevneniu, pod ktorým mohli nálezy prečkať do súčasnosti.

Dva praveké objekty boli plynko zahŕbené do podložia a vyplňali ich úlomky mazanice a keramiky. Na základe výzdoby bolo možné objekty priradiť neolitickej kultúre s mladou lineárnou keramikou (obr. 95).

V celom úseku výkopu teplovodného potrubia od evanjelického domu až po krajský súd sa v profile črtalo niekolko kompaktných mazanicových blokov, ktorých plošný výskum by akiese priesol viacero zaujímavých poznatkov o stredovekej zástavbe mesta, avšak pre krátkosť času bolo možné preskúmať len jeden z nich. Zvyšok steny stavby dosahoval konštantnú hrúbku 4 cm. Z vonkajšej strany bola stena vyhladená, z vnútornej strany sa nachádzali odtlačky prútia s priemerom 1,5-2,8 cm. Na niektorých miestach boli dokonca zachované zuholnatené zvyšky prútia. Mazanicová masa bola premiešaná s organickým materiálom - plevami. Na základe nálezov keramiky môžeme datovať túto stavbu do 14. stor.

c) poloha F r a n t i š k á n s k a u l.

Na parcele 95/ 13 sme sledovali výkop stavebnej jamy obytného domu, ktorého hĺbka dosahovala 350 cm. V úrovni dna sa črtali zvyšky stredovekých odpadových jám, zahŕbené do spraše. Na základe keramiky, v ktorej boli zastúpené úlomky gotických pohárov a hrnce s výrazne profilovanými okrajmi, boli objekty datované do 14.-15. stor.

d) poloha J e r i c h o v a u l.

Pred domom č. 13 na Jerichovej ul. porušilo plynovodné potrubie stredovekú kultúrnu vrstvu aj mladšie vrstvy viackrát planirovaného terénu. Najvýraznejšie boli tenké popolovité vrstvy, ktoré sa sahali takmer až k priestoru bývalej Malženickej brány. Z hĺbky 120 cm pod súčasným terénom pochádzajú fragmenty keramických nádob a pokrevok, korodované kusy železa a železný fragment korpusu Krista. Nálezy sú datované do 15.-16. stor.

RETTUNGSGRABUNDEN IM HISTORISCHEN STADTKERN VON TRNAVA (Bez. Trnava). Die Realisierung von Grabungen im historischen Kern Trnavas verläuft auf vier Fundstellen. Gasse Dolné Bašty: Bei der Ausschachtung der Gasleitungsrinne wurde einer der Türme der südlichen Stadtbefestigung erfaßt. An dieser Stelle konnte auch die genaue Stratigraphie der Fundstelle erkannt werden. Unter der Fundamentzäsur der Befestigungsmauer wurden zwei Pfostengruben eines ebenerdigen Baues und ein Lehmverputzblock ohne datierbares Material freigelegt. Die entdeckte frühmittelalterliche Siedlung beweist, daß vor der Errichtung der Befestigungsmauer auch an diesen Stellen Wohnbauten standen. Die Besiedlung aus dem 12. Jh. überschritt also das Areal der späteren Befestigungsmauer und respektierte

es. Gasse Vajanského ulica: Die Ausschachtung für eine Warmwasserleitung störte die urzeitliche Kulturschicht und zwei urzeitliche Objekte der Kultur mit junger Linearerkeramik. Es handelt sich um einen der ersten Belege über die Besiedlung des historischen Kerns von Trnava in der Urzeit. Außerdem ist es gelungen, den Teil eines Grubenhauses mit Funden aus dem 14. Jh. zu erfassen. Franziskanergasse: In einer Baugrube auf der Parzelle Nr. 95/13 konnten in 350 cm Tiefe Besiedlungsspuren mit Keramikfunden aus dem 14. und 15. Jh. erfasst werden. Ein Teil der mittelalterlichen Kulturschicht wurde wahrscheinlich im 17. Jh. durch die Errichtung von Kellerräumen eines Wohnhauses vernichtet. Gasse Jerichová ulica. Eine Gasleitungsleitung schnitt die Besiedlung aus dem 15. und 16. Jh., und im Raum der Stadtmauer erfasste sie die Ecke des ursprünglichen sogenannten Malženica-Tores.

ZÁCHRANNÉ VÝSKUMY NA TRASE DIALNICE D61 V BRATISLAVE

Vladimír Varsík

Bratislava (okr. Bratislava), časť Trnavka a časť Vajnor, doba halštatská, doba rímska, 7. stor., predstihové záchranné výskumy. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

Záchranné výskumy na trase plánovanej diaľnice D61 Mierová ulica - Senecská cesta v r. 1999 nadviazali na výskum polykultúrneho sídliska v polohe Silničné (obr. 96: 1) v r. 1997 (Ivan 1999) a v polohe Zadné (obr. 96: 2) v r. 1998 (Varsík 2000). Tažiskom výskumu bola opäť lokalita z doby rímskej Zadné a výskum tu mal predstihový charakter. Krátšie záchranné akcie sme uskutočnili počas zemných prác na stavbe diaľnice v polohách Stavebný dvor Doprastavu (germánsky a halštatské žiarové hroby - obr. 96: 4) a Šajba I (sídliskové objekty z 2. stor. n. l. - obr. 96: 3). Záchranný výskum na eneolitickom a stredovekom sídlisku v polohe Fafruny (obr. 96: 6) a germánskej polozemnice v polohe Šajba III (obr. 96: 7) je predmetom samostatnej správy (pozri príspevok Markovej/Elscheka/Varsíka v tejto ročenke). S výstavbou diaľnice súviseli prekládky rôznych inžinierskych sieti, ktoré sme priebežne sledovali. Koncom r. 1999 a začiatkom roku nasledujúceho sa pri hĺbení rýh narušili sídliskové objekty ďalších dvoch germánskych sídlisk z mladšej doby rímskej (obr. 96: 8, 9). O ich výskume podáme správu v ročenke AVANS za r. 2000.

a) Bratislava - Trnavka, poloha Zadné

Charakteristika náleziska a postup výskumu

Výskum v polohe Zadné tvoril tažisko výskumov v r. 1998-1999. Lokalita sa nachádza na nevysokej oválnej dune s plochou asi 2-3 ha. V týchto miestach je plánovaná rekonštrukcia miestnej komunikácie, ktorá povedie na nadjazd ponad diaľnicu D61. Zo západnej a JZ strany osidlenú dunu ohraničuje zaniknuté riečne rameno. Na jeho protilehlom brehu je povrchovým zberom zistené ďalšie germánske sídlisko (poloha Šajba II - obr. 96: 5), z ktorého pochádza minca z 3. stor. a jeden zlomok terry sigillaty (obr. 97: 9). Vo vzdialosti asi 700 m na západ sa nachádza lokalita Silničné, skúmaná v r. 1997. Asi 300 m na SZ je situovaný germánsky výrobný okrsok z 2. stor. (poloha Šajba I). Germánske žiarové pohrebisko v polohe Stavebný dvor Doprastavu je zasa 300-400 m na SV (obr. 96). Germánske sídlisko na Zadnom je vzdušnou čiarou vzdialé asi 8 kilometrov od hlavného toku Dunaja.

Výskum polohy Zadné sa začal čiastočným odhumusovaním výskumnej plochy pod vedením P. Ivana už v r. 1997. Preskúmala sa vtedy aj časť polozemnice 1 zo 4. stor. Výskum bol obnovený po dlhšej prestávke až na jesień 1998 a trval do augusta 1999.

Vo vyšších partiách duny boli sídliskové objekty zahĺbené do sivožltej sprašovo-piesčitej vrstvy, ktorá dosadala na štrkové podložie. V nich sa farebne dali veľmi dobre rozpoznať. Horšia situácia bola v západnej, nižšie položenej časti lokality, kde vrstva spraše nebola vytvorená a objekty boli zahĺbené do sivočiernej ilovitej hliny. V nich sa farebne len celkom nepatrne alebo vôbec neodlišovali. Prítomnosť sídliskového objektu často signalizoval len zvýšený výskyt fragmentov keramiky a zvieracích kostí. Z tohto dôvodu nemôžeme vylučovať, že niektoré stavebné detaily (napríklad kolové jamy a p.) mohli ujsť našej pozornosti. Lokalita bola už v minulosti sčasti zničená nielen stavbou násypu diaľničného nájazdu v smere na Trnava ale najmä dvoma vtvami plynovodu, ktoré narušili viaceré sídliskových objektov.

Skladba sídliškových objektov

Vo výskumných sezónach 1997-1999 bolo preskúmaných spolu 57 objektov rôzneho charakteru. Až na jednu malú jamku zo 7. stor. (objekt 26 - obr. 97: 8) patria všetky do doby rímskej. Osídlenie v dobe bronzovej a laténskej signalizujú niektoré kovové nálezy z vrstvy. Sídliškové objekty pre tieto dve obdobia sme však nezistili.

Položenie

Do doby rímskej možno zaradiť spolu 13 zahĺbených polozemníč. V šiestich z nich sme zistili charakteristickú svébsku 6-kolovú konštrukciu. V ďalších chatách neboli kolové jamy zistené, snáď čiastočne aj vinou nevhodných pôdných podmienok. V niekoľkých prípadoch bola chata natolik porušená plynovodom, že sa pôvodná kolová konštrukcia nedala rekonštruovať. Rozmerovo najväčším príbytkom bola polozemnica 1 zo 4. stor. s rozmermi 5,2x4,8-5 m a plochou dlážky 25,5 m². Najmenšie rozmery mala zas polozemnica 42 (2,8x2,2 m, plocha dlážky 6,16 m²). Za pozoruhodné nálezy z polozemníč možno považovať takmer celú misovitú nádobu stojacu na dlážke pri strede JV steny v chate 3. V týchto miestach býva v germánskych chatách obvykle vchodový vyklenok. V chate 50 sa na dlážke našla zase veľká rozbítá zásobnicovitá nádoba. Výnimočný nález na nás čakal však predovšetkým v chate 5. Samotná chata je ostatnými nálezmami datovaná do 4. stor. V jej výplni sa našlo až 10 strieborných rímskych mincí. Ďalšie tri denáre sa našli pri strojovom odhumusovávaní vo vrstve nad chatou. Zaujímavé je, že ide napospol o razby z 1.-2. stor. (vidí príspevok E. Kolníkovej v tejto ročenke). To znamená, že už v dobe existencie chaty išlo o zhruba 100-200 rokov staré mince.

Studne

Ku zriedkavým objektom na germánskych sídliškách patria studne. Dve studne z 2. stor. (objekty 52 a 57) mali okrúhly pôdorys a siahali až pod úroveň hladiny spodnej vody. Ich výskum bol veľmi komplikovaný, pretože práve v r. 1999 bol v lete veľmi vysoký stav spodnej vody. V studni 57 sa pod úrovňou hladiny spodnej vody podarilo preskúmať aj pôvodnú výdrevu šachty na fahanie vody, ktorá pozostávala z dosiek zabitych do zeme v štvoruholníkovom pôdoryse. Napriek pomerne rozsiahlym pracovným jamám, paženiu a nasadeniu čerpadla pri výskume studni, sa pre mimoriadne rýchly prítok spodnej vody nepodarilo dosiahnuť aj uspokojivú dokumentáciu studni. Väčšina nále佐ov sa musela vyberať spod hladiny vody.

Hospodárske jamy

Na celej ploche lokality Zadné sme zistili len dva objekty, ktoré možno zaradiť do kategórie hospodárskych, resp. zásobných jám. Jama 21 mala valcovitý a jama 58 kónický, smerom ku dnu sa zužujúci profil. Toto zodpovedá pozorovaniam z iných germánskych sídlišk na JZ Slovensku, kde sa jamy vyskytujú len sporadicky.

Výrobné objekty

Do tejto kategórie sídliškových objektov možno zaradiť zvyšky rôznych piecok, z ktorých sa väčšinou zachovali len prepálené steny. Predpokladáme, že mali funkciu jednoduchých kuchynských alebo chlebových pecí. Tri takéto zariadenia (objekty 27-29) stáli pri polozemniciach 2 a 30 a dve dvojitě kupolové piecke (objekty 17 a 51) boli pri chate 50. Dômyselnéjsím zariadením bol objekt 18, kde sa kupolová piecka nachádzala v samostatnom zahľbenom oválnom objekte.

Iné objekty

Okrem vyššie uvedených, funkčne aspoň s dávkou rezervy zaraditeľných objektov sa na skúmanej ploche sídliska Zadné nachádzali rôzne zahľbené žlabovité útvary, kolové jamy a bližšie neinterpretovateľné objekty. Pozoruhodná bola rozsiahla povrchová kumulácia črepov, zvieracích kostí, mazanice a ďalších nále佐ov, označená ako objekt 33/34/53. Interpretácia tohto neskororímskeho objektu je otázna. Lákavá by bola predstava, že ide o pozostatok väčšej nadzemnej stavby. Žiadne konštrukčné a stavebné detaily (kolové jamy, žlaby, ohnisko) sme v nej však nezistili a vylúčil preto nemožno ani alternatívnu, že ide jednoducho o nahromadenie sídliškového odpadu. Objekt podobného charakteru, taktiež z mladšej doby rímskej, preskúmal K. Elschek v Lábe (Elschek 1999). Do 4. stor. patrí aj plošne rozsiahla, mierne zahľbená (exploatačná?) jama 44. Je dobre datovaná nálezmami štyroch spôn, dvoch hrebeňov a bohatého súboru keramiky.

Nálezy a datovanie

Na základe nále佐ov možno vo vývoji preskúmaného torza germánskej osady v polohe Zadné rozlíšiť dve výrazné fázy. Do staršej z nich z 2. stor. (obr. 98) patrí väčšia časť sídliškových objektov (z 13 polozemníč až 9). Chronologickou oporou sú predovšetkým spony typu Almgren 84, ktoré sa

našli početne vo vrstve, ale aj v dvoch chatách, a luxusná bronzová importovaná spona, zdobená emailom, nájdená nad chatou 4. Vo viacerých chatách sa našli aj rímske mince. Ukázalo sa však, že pre datovanie existencie chát sú nepoužiteľné. Ide napospol o staršie a dlhšiu dobu antikované exempláre. V chate 4 sa našiel z numizmatického hladiska pozoruhodný denár - serratus - vyrazený v augustovskom období. Rímska republikánska minca sa našla aj v chate 60. Z polozemnice 5 zo 4. stor. pochádza už spomínany súbor denárov z 1.-2. stor. (presnejšie určenia sú uvedené v príspevku E. Kolníkovej v tejto ročenke).

Predbežne sa zdá, že germánske sídlisko na Zadnom po zániku koncom 2. stor. zostało dlhšiu dobu neosídlené. Nálezy z 3. stor. súce celkom nechybajú, avšak našli sa len vo vrstve. Sídliskové objekty, ktoré by sa dali datovať do 3. stor., sme nezistili. Pozoruhodné však je, že práve do prvej polovice 3. stor. spadá rozkvét germánskej osady skúmanej v r. 1997 v polohe Silničné. Obe sídliská sú navzájom vzdialené len 700 m. Na lokalite Zadné sa život vracia až koncom 3. a v 4. stor. (obr. 99). Do tohto obdobia možno datovať štyri zahĺbené príbytky a rozsiahle objekty 44 a 33/34/53.

b) Bratislav - Vajnory, poloha Stavebný dvor Doprastavu Charakteristika náleziska a nálezov

V aprili 1999 ohlásili pracovníci Doprastavu nález hlinenej urny, na ktorú narazili pri kopaní ryh v súvislosti s prípravou stavebného dvora Doprastavu. Lokalita sa nachádza v trojuholníku ohraničenom Seneckou cestou a zjazdom a nájazdom diaľnice D61 (obr. 96: 4). Pri výstavbe spomínaných ciest bola konfigurácia terénu celkom zmenená a je šfastnou zhodou okolnosti, že sa plynko zahľbené hroby v týchto miestach vôbec zachovali.

ohlásená urna bola označená ako hrob 1. Podľa slov nálezcu sa nachádzala v hĺbke asi 30-50 cm od súčasného povrchu. Okrem urny patril k hrobovému celku aj fragment bronzovej spony so stopami žiaru, zlomky sivého pohárika na nôžke a niekoľko drobných kalcinovaných (ludských?) kostičiek (obr. 97: 1-3).

Vzhľadom na výnimočnosť nálezu germánskeho žiarového hrobu zo staršej doby rímskej sme po obhliadke náleziska pristúpili k záchrannému výskumu. Mechanizmom UDS boli na volnej ploche medzi dvoma vtvami diaľnice vyhlbené rezy, ktorých cieľom bolo nájsť ďalšie hroby predpokladaného pohrebiska. Žiaľ, ďalšie hroby z doby rímskej sa nepodarilo objaviti. O existencii zničených (rozoraných?) hrobov svedčia dve spony nesúce stopy žiaru (obr. 97: 4-5), ktoré sa nachádzali vo vrstve ornice tesne pod povrhom. Počas hľadania hrobov z doby rímskej sme však narazili na dva žiarové halštatské hroby (hroby 2-3) a jeden sídliskový objekt(?) pravdepodobne z tohto istého obdobia (objekt 4).

Halštatský žiarový hrob 2 obsahoval spolu osem amforovitých, misovitých a šálkovitých nádob a niekoľko zvieracích kostí. Všetky nádoby boli roztačené tlakom zeminy a veľmi slabo vypálené. Pri vyberaní sa rozpadali, k čomu prispelo aj krajne nepriaznivé daždivé počasie v čase výskumu. Zvyšky pohrebnej hranice s nepatrnými kalcinovanými kostičkami boli vysypané v južnej okrajovej partii hrobu.

Žiarový hrob 3 obsahoval spolu štyri hlinené nádoby, taktiež celkom roztačené tlakom hliny. Na zvyšky pohrebnej hranice sme v tomto prípade nenarazili. Kalcinované kostičky sa však nachádzali v malej jamke asi 70-80 cm východne od hrobu.

Objekt 4 predstavoval oválnu jamu s priemerom 320 cm a hĺbkou do 50 cm. Našli sa v nej fragmenty keramiky a zvieracie kosti.

Datovanie a význam náleziska

Výskyt halštatských žiarových hrobov vo Vajnoroch nie je veľkým prekvapením. V blízkom okolí je z tohto obdobia evidované pomerné husté osídlenie. Z bližších sídlisk uvedme dve rozsiahle osady nachádzajúce sa na rozhraní katastrov Vajnory a Ivanka pri Dunaji, zo vzdialenejších osad skúmaných pri Triblavine v katastri Chorvátskeho Grobu (*Studeníková 1993, 133-138*).

Z doby rímskej sa podarilo zachrániť len jeden hrobový celok, ktorý možno datovať do záveru 1. alebo na prelom 1./2. stor. Do rovnakého obdobia patrí aj trubkovitá a dvojuzlíková noricko-panónska spona, ktoré pochádzajú z ďalších rozrušených hrobov. Žiarové pohrebisko používali pravdepodobne obyvateľa germánskej osady v polohe Zadné, ktorá je vzdialenosť asi 400 m.

c) Bratislava - Trnávka, poloha Šajba I

Charakteristika náleziska a sídliskových objektov

Krátkodobý záchranný výskum sme uskutočnili aj v polohe Šajba I, ktorá sa nachádza v bezprostrednej blízkosti podjazdu, kadiaľ povedie nová diaľnica pod súčasným diaľničným nájazdom v smere na Trnavu (obr. 96: 3). Nálezisko je situované medzi Seneckou cestou a násypom diaľničného nájazdu v miestach, ktorých konfigurácia bola taktiež silne zmenená pri stavebných prácach v minulosti. Možno však konštatovať, že tunajšia osada sa nachádzala na brehu toho istého riečneho ramena ako germánske osady v polohách Zadné a Silničné. Pri odhumusovávaní diaľničného koridoru tu boli narušené sídliskové objekty z doby rímskej, na ktoré sa upriamil výskum v máji 1999.

Celkovo sa na ploche asi 350 m² preskúmalo osem sídliskových objektov. Najvýraznejším z nich bola polozemnica 1, na ktorej dĺžke stála pec s dômyselnou konštrukciou na akumuláciu tepla. Na dvoch vrstvách okruhliakov sa nachádzal hlinitý prepálený výmaz. Steny pece sa nezachovali. Medzi výrobné objekty patrili aj samostatne stojace jednoduché kupolovité piečky (objekty 2 a 3). Pec 2 mala aj predsunutú predpecnú jamu. Okrem výrobných zariadení sa na lokalite preskúmala aj jedna valcovitá (zásobná?) jama (objekt 6) a dve nepravidelné zahľbeniny (objekty 7-8), ktoré vznikli zrejme v dôsledku explootácie hliny.

Datovanie a význam náleziska

Pre datovanie časti sídliska v polohe Šajba I sú dôležité predovšetkým nálezy dvoch spôn (obr. 97: 6, 7). Prvá z nich sa našla priamo v polozemnici 1 a predstavuje pravdepodobne fragment spony typu Almgren 84, ktorú možno datovať do 2. stor. Do rovnakého obdobia patrí aj jednoduchá skorodovaná železná spona s náznakom malej valcovitej hlavice. Našla sa detektorom v priestore sídliska.

Pozoruhodná je skladba objektov. Chýbajú v nej totiž zahľbené polozemnice s kolovou konštrukciou, ktoré na našom území interpretujeme ako príbytky. Naopak, nachádzajú sa tu exploatačné a zásobné jamy a pece, ktoré v iných osadách zaujímajú skôr okrajové miesta osídleného areálu. Z toho môžeme usudzovať, že v polohe Šajba I sa podarilo preskúmať okrajovú časť sídliska s výrobným okrskom z 2. stor. Od osád v polohe Zadné a Silničné sú tieto objekty vzdialené asi 300-400 m a od oboch ich oddeluje násyp nájazdu na diaľnicu v smere na Trnavu. Táto skutočnosť nám zabraňuje zodpovedať otázku, či výrobný okrsek Šajba I patril k jednej z týchto dvoch skúmaných osád. Vylúčená však nie je ani možnosť, že ďalšia samostatná sídlisková germánska jednotka sa rozprestiera severným smerom a v súčasnosti je zničená Seneckou cestou, resp. jazerom za ňou.

ZÁVER

Záchranné výskumy na trase diaľnice D61 v Bratislave-Trnávke výraznou mierou prispievajú k poznaniu sídliskových pomerov v dobe rímskej na východnom okraji Bratislav. Zdá sa, že v trojuholníku medzi Vajnorami, Trnávkou a Ivanka pri Dunaji sa rozkladalo viacero germánskych sídlisk. K rozsiahlym osadám vo Vajnoroch (*Studeníková/Zachar 1980*, 198-199), v priestore hydinárskej závodu v Ivanke pri Dunaji (*Kraskovská 1970*, 85-119; *Farkaš 1980*, 67) pribudlo niekoľko nových lokalít. Ak k tomu prirátame už dôvnejšie známe pohrebisko v Ivanke pri Dunaji (*Kraskovská 1965*, 163-182), germánsky hrob z Bernolákova (*Šefčáková/Farkaš/Turčan 1995*, 126-127), ale aj novoobjavenú žiarovú nekropolu v polohe Stavebný dvor, ukazuje sa, že v priestore medzi bažinatým jurským Šúrom a meandrami Malého Dunaja existovala kedysi významná germánska sídlisková aglomerácia.

Nesmieme však zabudnúť vyzdvihnutý ani nález osihoteného objektu, rámcovo datovaného do 7. stor., ktorý patrí najstarším slovanským osadníkom v tejto oblasti. Obraz pravekého osídlenia zas dopĺňajú žiarové hroby z doby halštatskej.

Literatúra

- Elschek 1999* - K. Elschek: Záchranný archeologický výskum v Lábe. AVANS 1997, 1999, 38.
Farkaš 1980 - Z. Farkaš: Nové nálezy zo Šenkvič a Ivanka pri Dunaji. AVANS 1979, 1980, 67.
Ivan 1999 - P. Ivan: Záchranný výskum na trase diaľnice v Bratislave. AVANS 1997, 1999, 73.
Kraskovská 1965 - L. Kraskovská: Popolnicové pohrebisko v Ivanke pri Dunaji. Slovenská Arch. 13, 1965, 163-182.
Kraskovská 1970 - L. Kraskovská: Sídlisko z doby halštatskej a rímskej v Ivanke pri Dunaji. In: Zborník Slovenského Národného Múzea. 64. Hist. 10. Bratislava 1970, 85-119.

Studeníková 1993 - E. Studeníková: Staršia doba železná. In: T. Štefanovičová (Ed.): Najstaršie dejiny Bratislav. Bratislava 1993, 116-142.

E. Studeníková/L. Zachar 1980 - E. Studeníková/L. Zachar: Pokračovanie záchranného výskumu v Bratislave-Vajnoroch. AVANS 1979, 1980, 198-199.

Šefčáková/Farkaš/Turčan 1995 - A. Šefčáková/Z. Farkaš/V. Turčan: Nález germánskeho hrobu v Bernolákove. AVANS 1993, 1995, 126-127.

Varsik 2000 - V. Varsik: Pokračovanie záchranného výskumu germánskeho sídliska v Bratislave-Trnávke. AVANS 1998, 2000, 180.

RETTUNGSGRABUNGEN AUF DER AUTOBAHNTRASSE D61 IN BRATISLAVA, Teil Trnávka und Vajnory. Die Rettungsgrabungen auf der auf der geplanten Autobahntrasse D-61 Mierová ulica -Senecká cesta im J. 1999 knüpften an die Ausgrabung der polykulturnellen Siedlung in der Lage „Silničné!“ (Abb. 96: 1) im J. 1997 (Ivan 1999) und in der Lage Zadné (Abb. 96: 2) im J. 1998 an (Varsik, 2000). Den Schwerpunkt der Grabung bildete abermals die römerzeitliche Lokalität Zadné, und die Grabung hatte hier einen Vorsprungscharakter. Kürzere Rettungsaktionen erfolgten während der Erdarbeiten beim Bau der Autobahn in den Lagen Stavebný dvor Doprastav (germanische und hallstattzeitliche Brandgräber – Abb. 96: 4) und Šajba 1 (Siedlungsobjekte aus dem 2. Jh. u. Z. – Abb. 96: 3). Die Rettungsgrabung auf der äneolithischen und mittelalterlichen Siedlung in der Lage Fafruny (Abb. 96: 6) und des germanischen Grubenhauses in der Lage Šajba III (Abb. 96: 7) bildet den Gegenstand eines selbständigen Berichtes in diesem Jahrbuch (Marková/Elschek/Varsik). Mit dem Bau der Autobahn hingen auch die Verlegungen verschiedener Ingenieurnetze zusammen, welche wir durchlaufend verfolgten. Ende des J. 1999 und Anfang des nachfolgenden Jahres wurden beim Ausheben der Rinnen Siedlungsobjekte zweiter weiterer germanischer Siedlungen aus der jungömischen Kaiserzeit gestört (Abb. 96: 8, 9). Über ihre Untersuchung wird der Bericht im Jahrbuch AVANS im J. 2000 dargeboten. Die Rettungsgrabungen auf der Autobahntrasse d-61 in Bratislava-Trnávka tragen ausgeprägt zum Kennen der Siedlungsverhältnisse in der römischen Zeit am Ostrand von Bratislava bei. Es scheint, daß sich im Dreieck zwischen Vajnory, Trnávka und Ivanka pri Dunaji mehrere germanische Siedlungen erstreckten. Zu den umfangreichen Siedlungen in Vajnory (Studeníková/Zachar 1980, 198, 199), im Raum der Geflügelfarm im Ivanka pri Dunaji (Kraskovská 1970, 85-119; Farkaš 1980, 67) kamen mehrere neue Lokalitäten hinzu. Rechnet man schon das seit längerem bekannte Gräberfeld in Ivanka pri Dunaji (Kraskovská 1965, 163-182), das germanische Gräb aus Bernolákovo (Šefčáková/Farkaš/Turčan 1995, 126, 127), aber auch das neuentdeckte Brandgräberfeld in der Lage Stavebný dvor hinzu, zeigt es sich, daß im Raum zwischen der Šur-Region von Sv. Jur und den Mäandern der Kleinen Donau einst eine bedeutete germanische Siedlungsagglomeration existierte. Doch darf nicht vergessen werden, den Fund des vereinzelten, rahmenhaft in das 7. Jh. datierten Objektes hervorzuheben, das zu den ältesten slawischen Ansiedlern dieses Gebietes gehört. Das Bild der urzeitlichen Besiedlung ergänzen wieder hallstattzeitliche Brandgräber.

VČASNOSTREDOVEKÁ PEC V BERNOLÁKOVE

Vladimír Varsík - Kristián Elschek

B e r n o l á k o v o (okr. Senec), poloha O b o r a, sídliskový objekt, záchranný výskum, 9.-10 stor. Uloženie nálezov: Archeologický ústav SAV, Nitra.

V septembri 1999 sme uskutočnili obhliadku ryhy pre vodovod na katastrálnom rozhraní obcí Bernolákovo a Chorvátsky Grob (poloha Obora). Ryha viedla pozdĺž diaľnice D61, na jej severnej strane, od ŠM Čierna Voda k diaľničnému odpočívadlu Triblavina. Nachádzala sa v bezprostrednej blízkosti známeho sídliska z doby halštatskej (*Studeníková 1993*, 138). Ryha dlhá zhruba 900 m a široká 0,5 m narušovala len jeden stredoveký sídliskový objekt. Vo vykopanej zemine boli ojedinele roztrúsené bližšie neurčiteľné praveké črepy.

Narušený objekt sa nachádzal na južnom svahu výraznej terénnej vyvýšeniny označenej ako Obora, ktorú obteká potok Čierna voda. V priestore objektu bola ryha smerom na sever rozšírená.

Opis objektu (obr. 100)

Okrúhla kupolová pec s pravdepodobne obdlžníkovou predpecnou jamou. Samotná pec mala priemer 120 cm a vymedzoval ju oranžový pásik (hrúbka 6-10 cm) prepálenej hliny. Pec sa nachádzala v hĺbke 70 cm od súčasného terénu a zachovaná bola do výšky asi 50 cm. V profile sa zachovala spodná časť kupoly, vyplnená tvrdou humusovitou hlinou. Dno pece tvoril zelenkavý ilovitý výmaz, nad ktorým bola prepálená vrstva s popolom a mazanicou. Pod výmazom sa nachádzali dve vrstvy služiace na akumuláciu tepla, navzájom oddelené opäť hlinitým hnédym a prepáleným výmazom (dve fázy používania?). Hornú vrstvu tvoril lomový kameň a veľké zlomky hlinenej hrncovitej nádoby, v spodnej bol lomový kameň kombinovaný so štrkem. Od podložia dno pece oddelovala tmavo-hnedá prepálená vrstva.

Smerom na JZ vybiehala z vlastnej pece predpecná jama široká 85 cm. Predpecná jama zachádzala do odvodňovacieho rigolu diaľnice, a preto nebola doskúmaná.

Vo výplni pece a predpecnej jamy sa nachádzal len nevýrazný črepový materiál z praveku a stredoveku. Pre datovanie objektu je dôležitá keramika rozbitá v hornej vrstve služiacej na akumuláciu tepla.

Opis keramiky

1. Fragment z okraja, plavený materiál, čierny leštený a tuhovaný povrch, praveká intrúzia (obr. 101: 1).
2. Fragment z tela, plavený materiál, sivo-hnedý hladený povrch, zvislé hrebeňovanie, praveká intrúzia (obr. 101: 2).
3. Fragment z tela, piesčitý materiál, čierny drsný povrch, hrebeňované linie a vlnovka (obr. 101: 4).
4. Fragment z tela, piesčitý materiál, sivý drsný povrch, hrebeňovaná vlnovka (obr. 101: 3).
5. Fragment z dna, piesčitý materiál, sivočierne drsný povrch (obr. 101: 5).
6. Fragment z tela, piesčitý materiál, hnédý drsný povrch, hrebeňovaná vlnovka a rad zárezov (obr. 101: 6).
7. Horná časť vajcovitej nádoby s von vyhnutým okrajom, na okraju a pod ním stopy po vytáčaní na kruhu, piesčitý materiál s prímesou kamienkov a sludy, sivo-hnedý až čierny drsný povrch, na pleciach hrebeňovaná vlnovka. Ø ústia: 19,5 cm (obr. 101: 7).

Uvedenú keramiku možno porovnať s keramickými súbormi zo sídliska z 9.-10. stor. z Bratislavsko-Dúbravky (*Bazovský/Elschek 1997, 31-50*) alebo s archaickou skupinou keramiky z 9. stor. z Mužle-Čenkova (1. keramická skupina – *Hanuliak/Kuzma/Šalkovský 1993, 83, 86*).

Na základe keramiky datujeme preskúmanú pec rámcovo do časového rozpätia od záveru 8. po začiatok 10. stor. Nachádzala sa pravdepodobne na okraji včasnostredovekého sídliska, ktoré v polohe majera Triblavina uvádzal už v 30-tych rokoch Š. Janšák (*1933-1934, 64*).

Literatúra

- Bazovský/Elschek 1997* - I. Bazovský/K. Elschek: Osídlenie v Bratislave-Dúbravke v 9.-13. storočí, I. Sídisko z 9.-10. storočia. Zborník Slovenského Národného Múzea, Arch. 7. 1997, 31-50.
- Hanuliak/Kuzma/Šalkovský 1993* - M. Hanuliak/I. Kuzma/P. Šalkovský: Mužla-Čenkov I. Osídlenie z 9.-12. storočia. Nitra 1993.
- Janšák 1933-1934* - Š. Janšák: Staré osídlenie Slovenska. Zborník Muz. Slovenskej Spoločnosti 27-28, 1933-1934, 37-71.
- Studeníková 1993* - E. Studeníková: Staršia doba železná. In: T. Štefanovičová (Ed.): Najstaršie dejiny Bratislavského regiónu. Bratislava 1993, 116-142.

EIN FRÜHMITTELALTERLICHER OFEN IN BERNOLÁKOVO (Bez. Senec). Im September 1999 untersuchten wir in Bernolákovo einen durch eine Wasserleitungsrinne gestörten Ofen. Er befand sich im Südhang der ausgeprägten Geländeerhebung mit dem Namen „Obora“, die vom Bach Čierna voda umflossen wird. Es handelte sich um einen runden Kuppelofen mit rechteckiger Vorofengrube (Abb. 100). Der Ofen selbst hatte einen Durchmesser von 120 cm und die erhaltene Höhe betrug ca. 50 cm. Der im Profil erhaltene Unterteil der Kuppel war mit hartem humosem Lehm ausgefüllt. Die Ofensohle bildeten zwei Bruchsteinschichten und Keramik zur Wärmespeicherung, die im Oberteil von Lehmverputz umgrenzt waren (zwei Benützungsphasen?). In Richtung nach Südwesten ragte aus dem eigentlichen Ofen eine 85 cm breite Vorofengrube vor. Die Vorofengrube reichte in die Entwässerungsrigole der Autobahn und wurde deshalb nicht fertig untersucht. In der Verfüllung des Ofens und der Vorofengrube war unausgeprägtes Scherbenmaterial aus der Urzeit und dem Mittelalter. Wichtig ist für die Datierung des Objektes zerscherbte Keramik in der oberen, zur Wärmeakkumulation dienenden Schicht (Abb. 101: 1-7). Demnach wird der Ofen rahmenhaft in die Zeitspanne vom Ende des 8. bis zum Beginn des 10. Jh. da-

tiert. Der Ofen befand sich wahrscheinlich am Rand einer frühmittelalterlichen Siedlung, die in der Lage des Meierhofes Triblavina schon in den 30er Jahren Š. Janšák anführte (1933, 1934, 64).

VÝSKUM NEOLITICKÉHO SÍDLISKA V MORAVANOCH

Marián Vizdal

M o r a v a n y (okr. Michalovce), poloha Š t r e d n e p o l o, záchranný výskum, starý neolit, kultúra s lineárnom keramikou. Uloženie nálezov: Katedra všeobecných dejín FF PU, Prešov.

Zistená lokalita sa nachádza v SZ časti Východoslovenskej nížiny na starom agradačnom vale Ondavy. Západnú časť chotára tvorí niva Ondavy, východnú tvoria zvlnené polohy Pozdišovskej pahorkatiny (150-204 m n. m.).

Prvé archeologické nálezy z Moravian získal M. Hamza, študent Katedry všeobecných dejín FF PU v r. 1996, čím sa potvrdili predpoklady o intenzívnom paleoliticom osídlení terás nad Ondavou.

Povrchovou prospekciami bola na polohe Štredne polo M. Hamzom zistená obsidiánová surovina spolu s črepovým materiálom neolitickeho rázu. Táto skutočnosť viedla v r. 1998-1999 k pokusnej sondáži, na ktorú nadviazal záchranný výskum.

Neoliticke sídlisko je situované na miernom svahu, ktorý na JV ohraničuje hlboká debra s nevýrazným potokom. Objekt 1/98 bol zistený 80 m SZ od okraja zrázu. Tvorí ho oválne predĺžená jama nepravidelné hruškovitého tvaru s mierne sa zvažujúcimi stenami. Rozmery: 11,45x6,70, hlbka 50-95 cm, orientácia V-Z. (Vizdal 1998, 39). Z objektu pochádza bohatý súbor štiepanej kamennej industrie (87,7% tvoria obsidiány), črepový materiál, fragmenty žarnova a nevýrazné zvieracie kosti. Napriek zlému stavu zachovania keramiky rytá technika výzdoby, tvary plochých výčnelkov sú blízke starému stupňu kultúry s východnou lineárnom keramikou (AVK II). Súbor ŠI je vyhodnocovaný Archeologickej inštitútom JU v Krakove. V interieri objektu 1/98 bolo možné rozpoznať priestory s rôznou funkciou určenia: dielňa na výrobu kamenných nástrojov, vykurovacie teleso, obytný sektor.

V júni a v septembri 1999 výskum pokračoval sondážou (ručná vŕtacia súprava), ktorou bola zistená druhá sídlisková jama (2/99), vzdialenosť 70 m západne od objektu 1/98. Podľa doterajších nálezov (kamená podložka, otlkač z kremeňa) možno aj v tomto objekte predpokladať priestor určený na výrobu štiepaných nástrojov. Presný časový vzťah k prvemu objektu vzhľadom na prerušenie výskumu nie je ešte vypracovaný.

Kým na prítomnosť paleolitickeho osídlenia poukazovalo viacero indícii, objav staroneolitickej osady v tomto teréne je dôležitým zistením, ktoré môže priniesť nové poznatky o začiatkoch a smeroch neolitickej kolonizácie v okrajových zónach Východoslovenskej nížiny.

Literatúra

Vizdal 1998 - M. Vizdal : Archeologické výskumy a nálezy v Moravanoch, okr. Michalovce. Archeológia v múzeách. Poprad 1998, 38-47.

UNTERSUCHUNG DER NEOLITHISCHEN SIEDLUNG IN MORAVANY (Bez. Michalovce). Die neolithische Siedlung wurde bei der Geländebegehung aufgrund des Vorhandenseins von Obsidianrohstoff und Scherbenmaterial neolithischen Gepräges festgestellt. Sie liegt auf einem sanften Hang in 160-170 m Überseeöhöhe. Obj. 1/98 - ovale längliche Grube von unregelmäßig birnenförmiger Gestalt mit mäßig sich senkenden Wänden. Ausmaße: 11,45x6,70, Tiefe 50-95 cm, Orientierung O-W. Im Objekt wurde zahlreiche Obsidianindustrie festgestellt. Die Keramikverzierung nähert sich der Frühstufe der Kultur mit östlicher Linearkeramik (AVK II). Obj. 2/99 - 70 m westlich vom Obj. 1/98. Die Erforschung des Objektes wurde nicht abgeschlossen. Die bisherigen Funde - Steinunterlage, Schlagstein aus Quarz, erlauben anzunehmen, daß ähnlich wie in der Grube 1/98, hier eine Werkstatt für die Herstellung von Steinindustrieartefakten existierte. Die Siedlung in Moravany repräsentiert die erste frühneolithische Lokalität in der Region der Ostslowakischen Tiefebene, die im hügeligen Gelände situiert war.

VÝSLEDKY PRIESKUMU VO FINTICIACH

Marián Vizdal

Fintice (okr. Prešov), poloha Košarská, záver starého neolitu, prieskum, sídliskový objekt. Uloženie nálezov: Katedra všeobecných dejín FF PU, Prešov.

Výsledkom prieskumov realizovaných G. Trusom od r. 1998 bolo v polohe Košarská zistenie neolitickej sídliskového objektu, narušeného ryhou v dĺžke asi 13 m. Lokalita je situovaná na JV svahu Stráže v nadm. v. 350 m, v blízkosti dolnej hranice lesa. Tmavosivé sfarbenie výplne jamy sa črtá 50 cm pod povrchom a siaha do hĺbky 130 cm. V črepovom materiáli, zozbieranom z haldy, sa vyskytujú fragmenty s tenko rytou výzdobou typickou pre okruh skupiny Tiszadob (obr. 102: 1, 3-8). Sporadicky sú zachované stopy čiernej maľby v kombinácii s rytou výzdobou (obr. 102: 2). V súbore kamennej industrie sa vyskytuje fragment sekery s ostrím a štiepané artefakty vyrobené najmä z odrôd kremeňa (92 ks). Z ostatných silexov sa v malom množstve (12 ks) vyskytuje obsidián. V kultúrnej vrstve sa vyskytujú masívne, neopracované kamene, ktoré môžu súvisieť s fixovaním drevených konštrukcií.

ERGEBNISSE DER GELÄNDEKUNDUNG IN FINTICE (Bez. Prešov). Die Fundstelle mit einem gestörten Siedlungsobjekt der Tiszadob-Gruppe befindet sich am Südosthang des Berges Stráž in 350 m Überseeöhre. Das Scherbenmaterial ist ritzverziert (Abb. 102: 1, 3-8). Selten erhielten sich Spuren von schwarzer Bemalung als Ergänzung des Ritzornamentes (Abb. 102: 2). Die Steinindustrie vertreten Spaltartefakte (namentlich von Quarzabarten) und das Fragment einer geschliffenen Axt. In der Kulturschicht erschienen massive unbearbeitete Steine.

VÝSKUM NEOLITICKÉHO OBJEKTU V LÚČKACH

Marián Vizdal

Lúčky (okr. Michalovce), poloha Pianye, južný breh Zemplínskej Šíravy, záchranný výskum, stredný neolit. Uloženie nálezov: Katedra všeobecných dejín FF PU, Prešov.

Pri znížení hladiny Zemplínskej Šíravy bolo možné od konca októbra 1999 skúmať sídliskový objekt, ktorý bol objavený už v jesenných mesiacoch r. 1994. Na povrchu priestoru objektu vymedzovala tmavo sfarbená pôda, početné koncentrácie mazanice a archeologického materiálu (črepy, štiepaná kamená industrija). Plocha objektu (80 m²) bola rozdelená na štyri sektory, z ktorých do 1. decembra 1999 boli skúmané dva: A - B. Dosiahla sa v nich hĺbka 30 cm. Ďalšie práce boli znemožnené príchodom mrazov a neskôr stúpaním vodnej hladiny v nádrži.

Získaný materiál predstavuje predovšetkým keramika, na ktorej sa zachovala najmä rytá výzdoba umožňujúca zaradenie súboru do mladej (tretej) fázy skupiny Tiszadob (Šiška 1989, 132). Tradíciu skupiny Raškovce dokladajú fragmenty so stopami čiernej maľovaného ornamentu, ktorý sa sporadicky objavuje na súvisom bielom nátere.

Dokončenie výskumu neolitickej objektu v Lúčkach je podmienené jeho dostupnosťou na okraji basénu Zemplínskej Šíravy.

Literatúra

Šiška 1989 - S. Šiška: Kultúra s východnou lineárной keramikou na Slovensku. Bratislava 1989.

UNTERSUCHUNG EINES NEOLITHISCHEN OBJEKTES IN LÚČKY (Bez. Michalovce). Am Südrand der Zemplínska Šírava untersuchte man im Extravillan von Lúčky bei niedrigem Wasserspiegel teilweise ein ausgeprägtes Siedlungsobjekt, das anhand der Ritzverzierung dünnwandiger Scherben in die dritte Phase der Tiszadob-Gruppe gereiht wird. Sporadisch erhielten sich Spuren von schwarzgemaltem Ornament, auch mit vorkommendem weißem Anstrich. In der Fundkollektion ist auch Spaltindustrie vertreten.

VÝSKUM NA ĎIALNIČNOM UZLE V BELUŠI

Ivona Vlkolinská

Beluša (okr. Púchov), poloha Pechová II, archeologický výskum, sídliskové objekty, doba rímska.

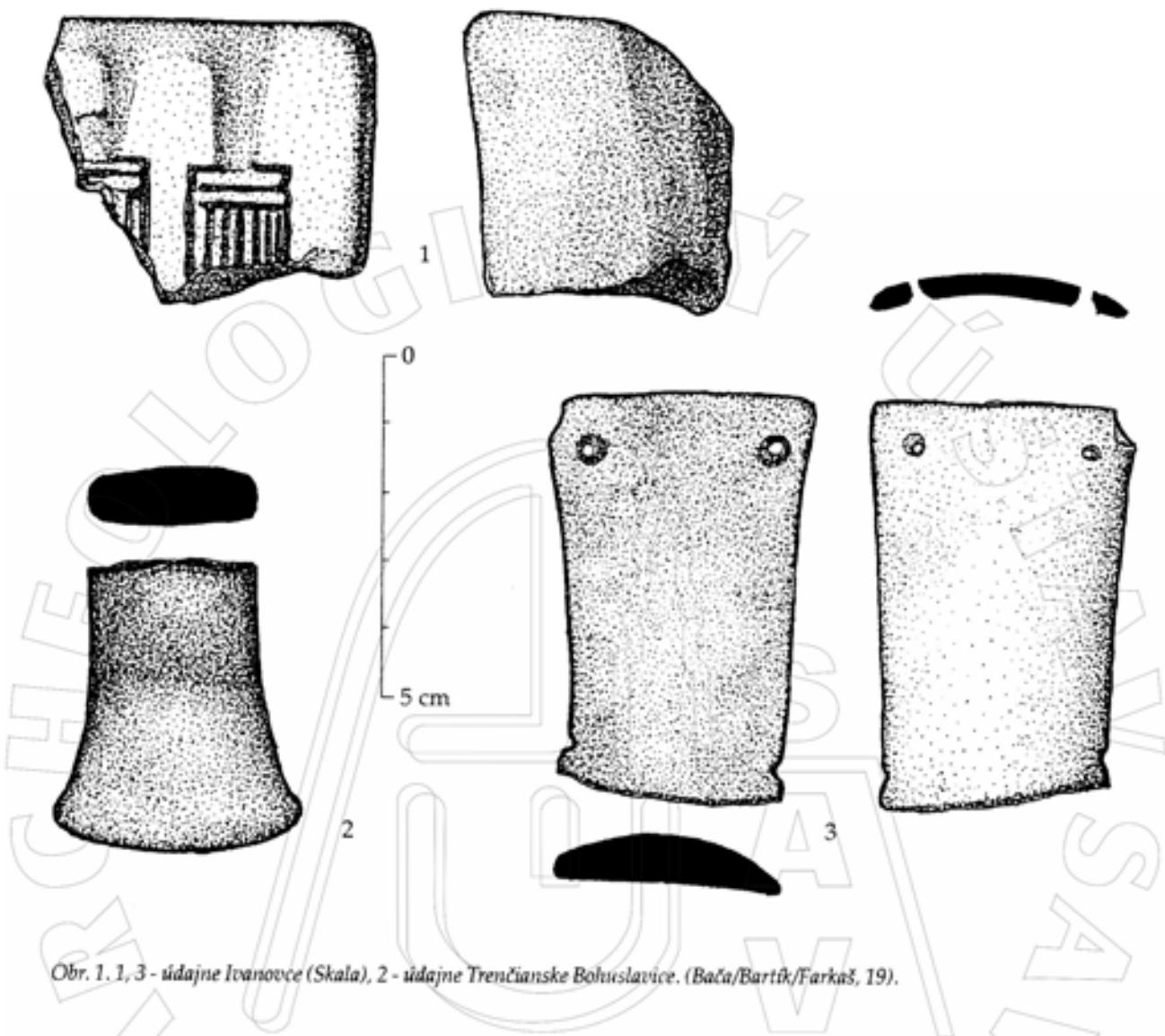
V mesiacoch júl a august 1999 bol uskutočnený archeologický výskum na dialničnom uzle UKB Beluša, okr. Púchov, v polohe nazvanej Pechová II. Lokalita sa nachádza tesne pri východnom úpäti násypu dodnes používanej cesty postavenej v r. 1964, približne 600 m smerom na sever od plochy archeologickeho výskumu realizovaného pracovníkmi Archeologickeho ústavu SAV Nitra v r. 1997.

Pri odhumusovávaní plochy pod teleso diaľnice boli značne porušené zahĺbené sídliskové objekty vyznačujúce sa hlavne zhlukmi prepálenej mazanice. Plocha bola zrejme omylem zasypaná štrkovou vrstvou hrubou 70-90 cm, ktorá bola tiež na pevno uvalcovaná, ako aj inak upravovaná pre potreby diaľnice, takže bolo pred výskumom nutné odstrániť túto umelú vrstvu. V torzach takto zachránených a preskúmaných objektov boli zistené zlomky pochádzajúce najmä z hrubostenných nezdobených nádob. Črepy patriace tenkostennej keramike, výrazné tvarom okraja alebo výzdobou, sa vyskytli zriedkavejšie, umožňujú však datovať sídlisko do doby rímskej (2.-3. stor.) s dokladmi kvádskeho osídlenia. Bronzové predmety, aké boli odkryté počas záchranného výskumu pri výstavbe cesty v r. 1964 (*Pieta 1974, 89-105*), však v súčasnosti neboli odkryté.

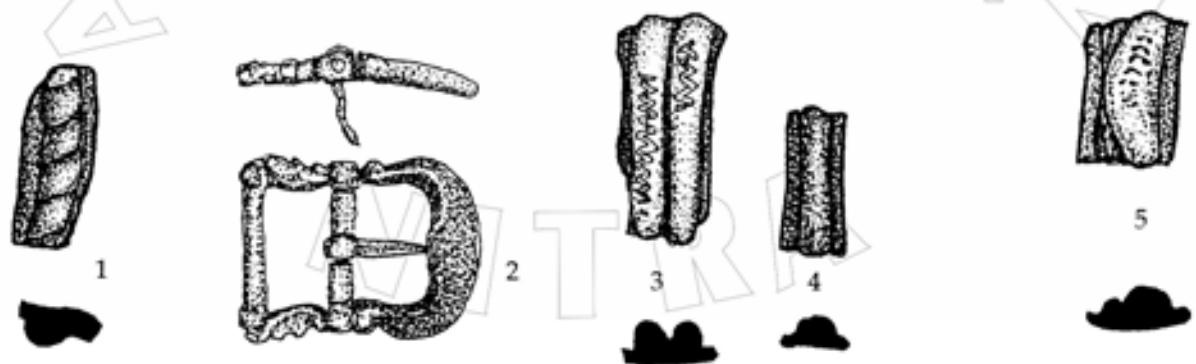
Literatúra

Pieta 1974 - K. Pieta: Sídlisko z doby rímskej v Beluši. Slovenská Arch. 22, 1974, 89-105.

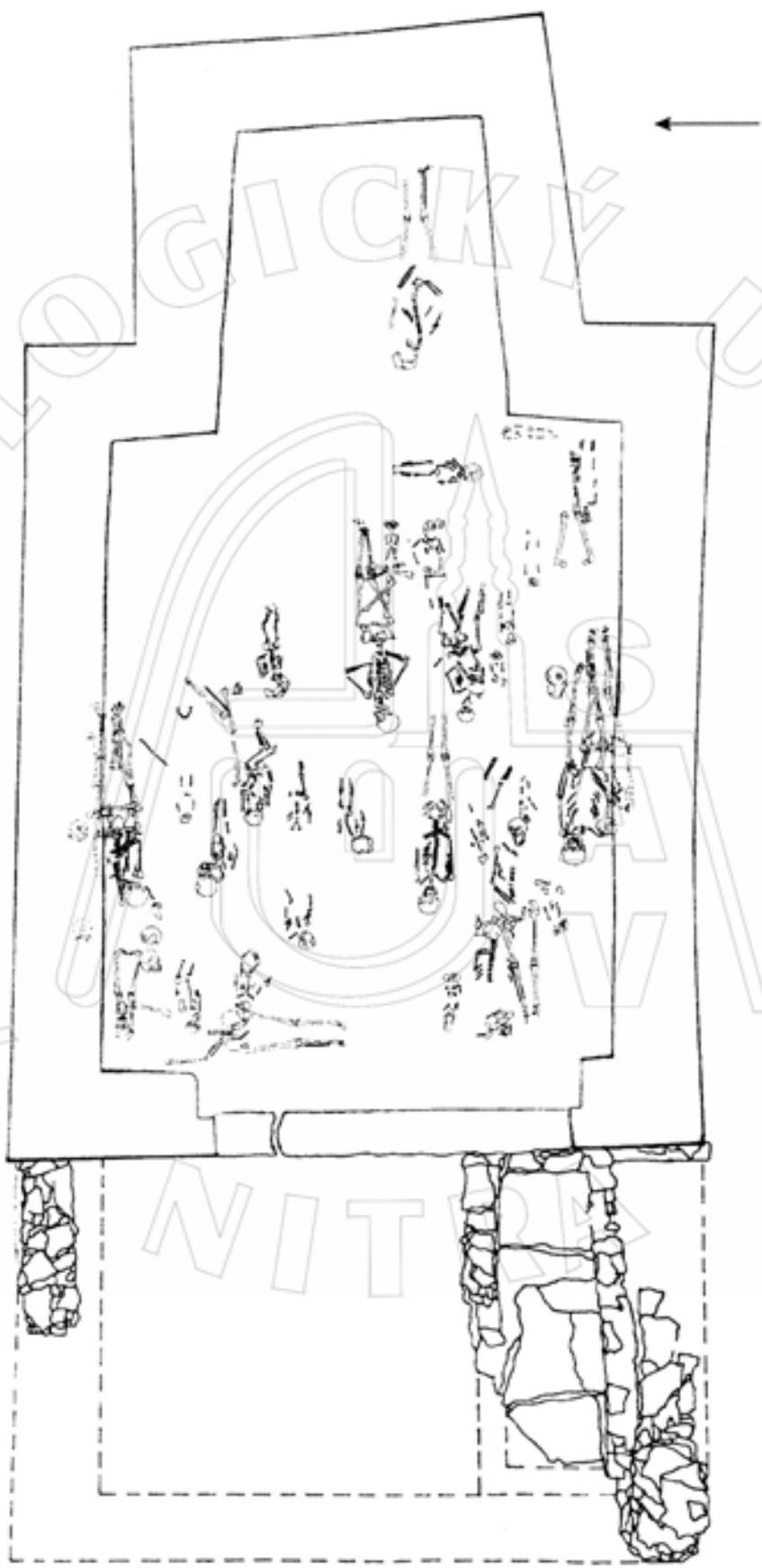
GRABUNG AUF DEM FERNSTRASSENKNOTEN BELUŠA (Bez. Púchov). Ziemlich gestörte eingetiefte Siedlungsobjekte, die sich hauptsächlich durch Nester von gebranntem Lehmverputz hervorheben. Torsos der untersuchten Objekte ergaben Bruchstücke dickwandiger unverzierte Gefäße, seltener erschienen dünnwandige Keramikscherben mit kennzeichnender Form des Randes oder der Verzierung. Die Siedlung ist in die römische Zeit datiert (2.-3. Jh.) und weist Belege von quadischer Besiedlung auf.

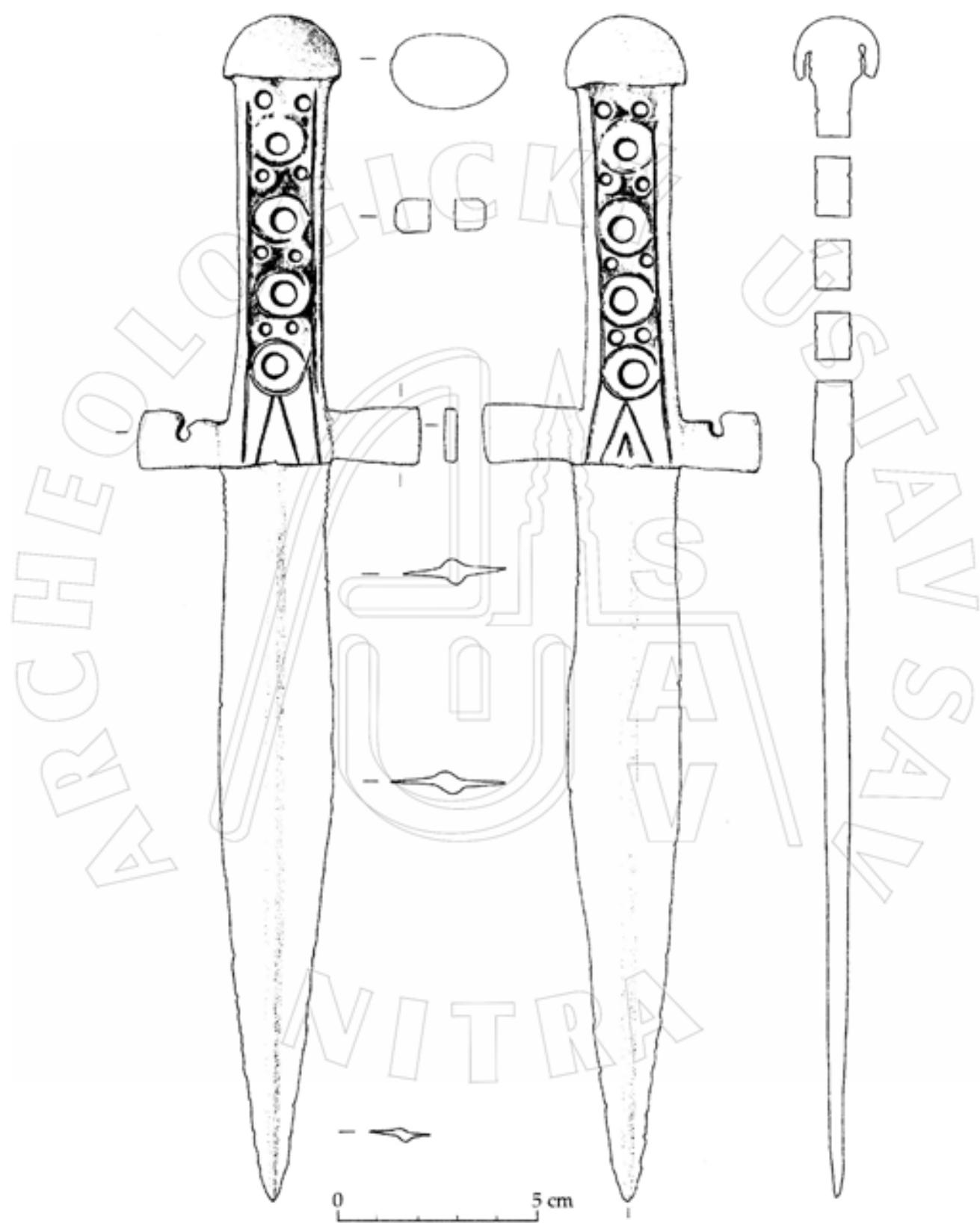
Obr. 1. 1, 3 - údajne Ivanovce (Skala), 2 - údajne Trenčianske Bohuslavice. (Bača/Bartík/Farkaš, 19).

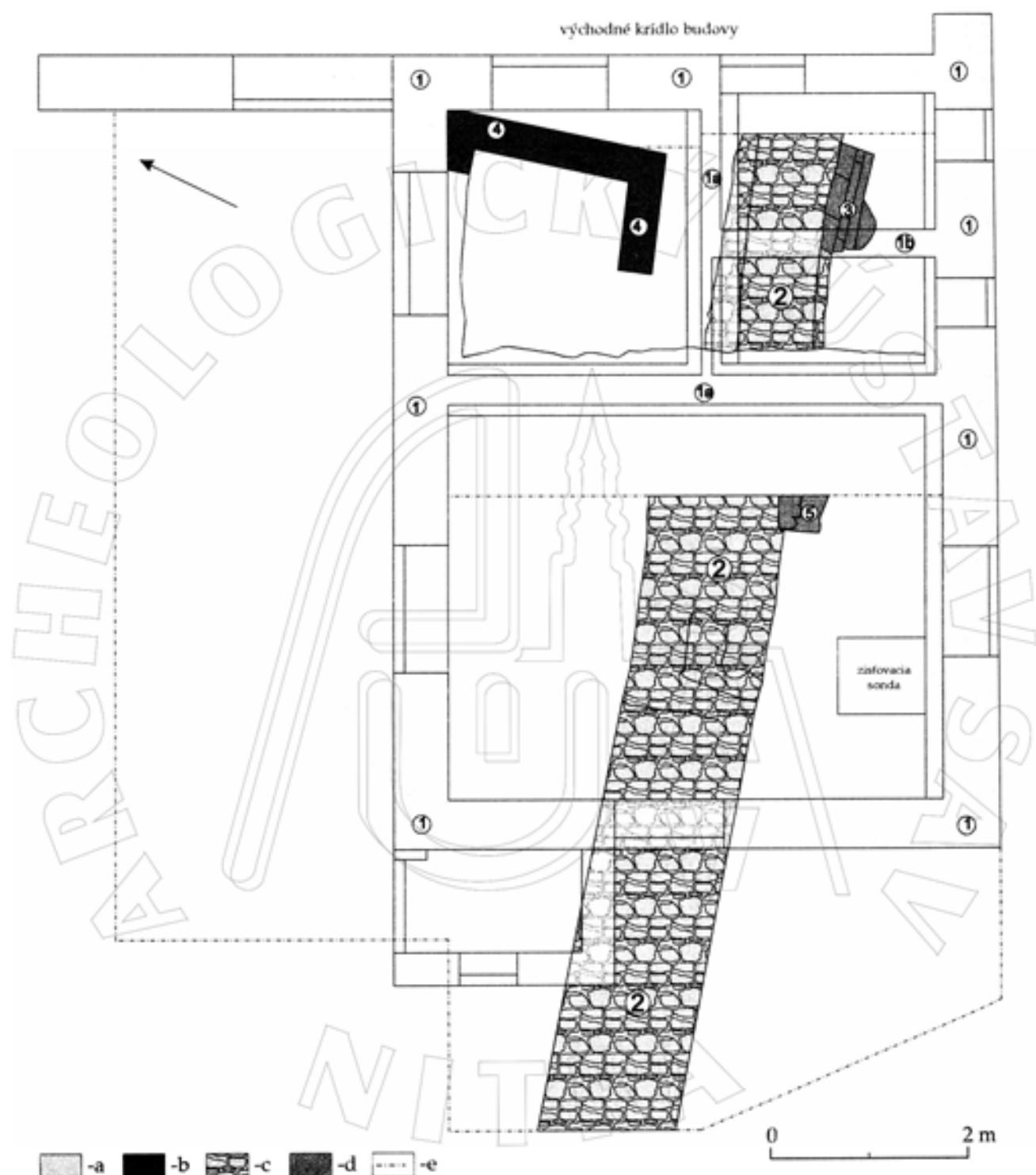
Obr. 2. 1 - Čífer (Dolná Pažif). Fragment skleneného náramku z doby laténskej; 2 - Čataj. Ojedineľný nález bronzovej pracky z vrcholného stredoveku; 3-4 - Slovenská Nová Ves, časť Voderady. Dva fragmenty sklenených náramkov z doby laténskej; 5 - Veľký Grob. Fragment skleneného náramku z doby laténskej. (Bartík/Štrbík, 20).

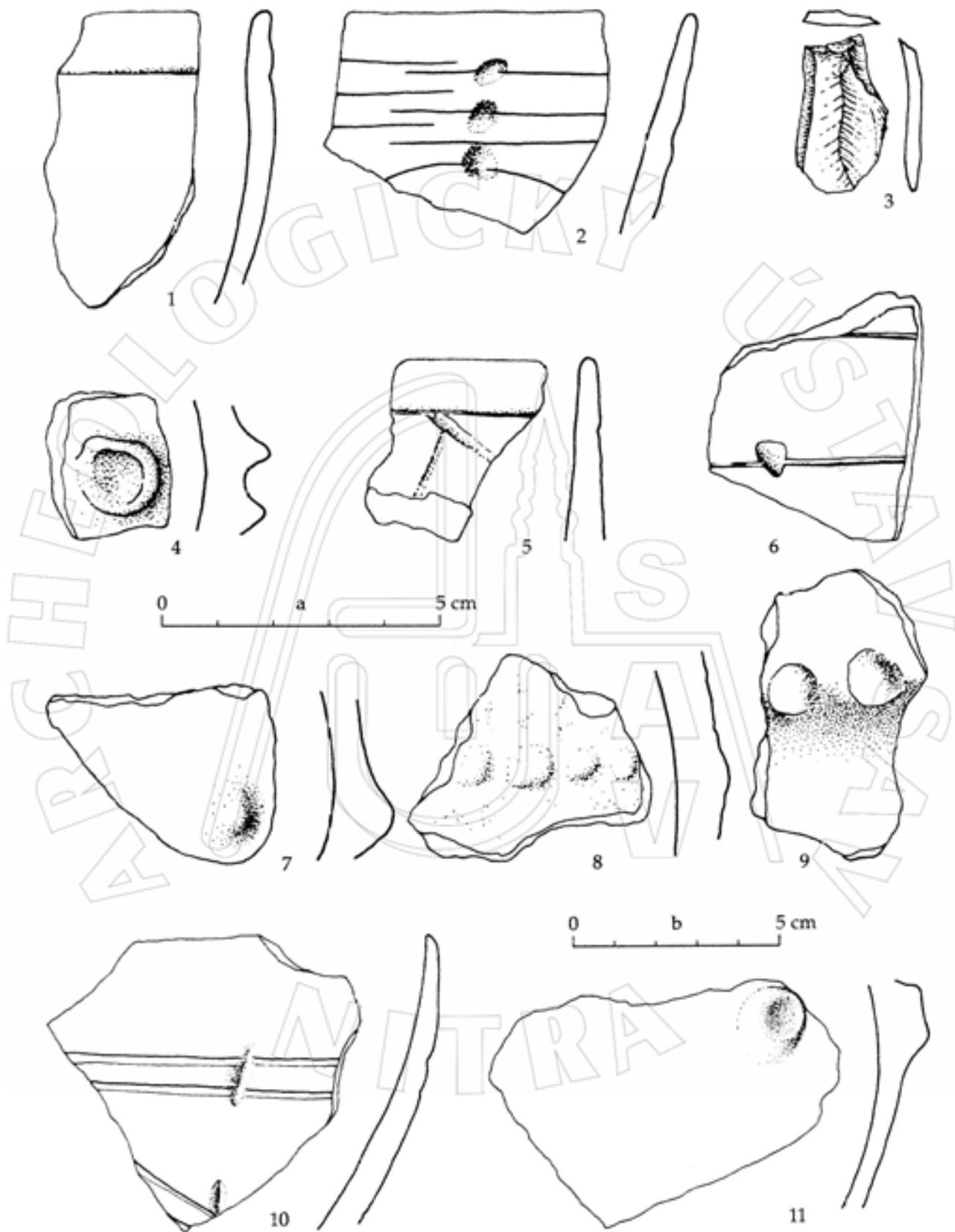
Obr. 3. Karpány. Kostol sv. Margity. Situácia hrobov v interéri. (Baxa, 21).

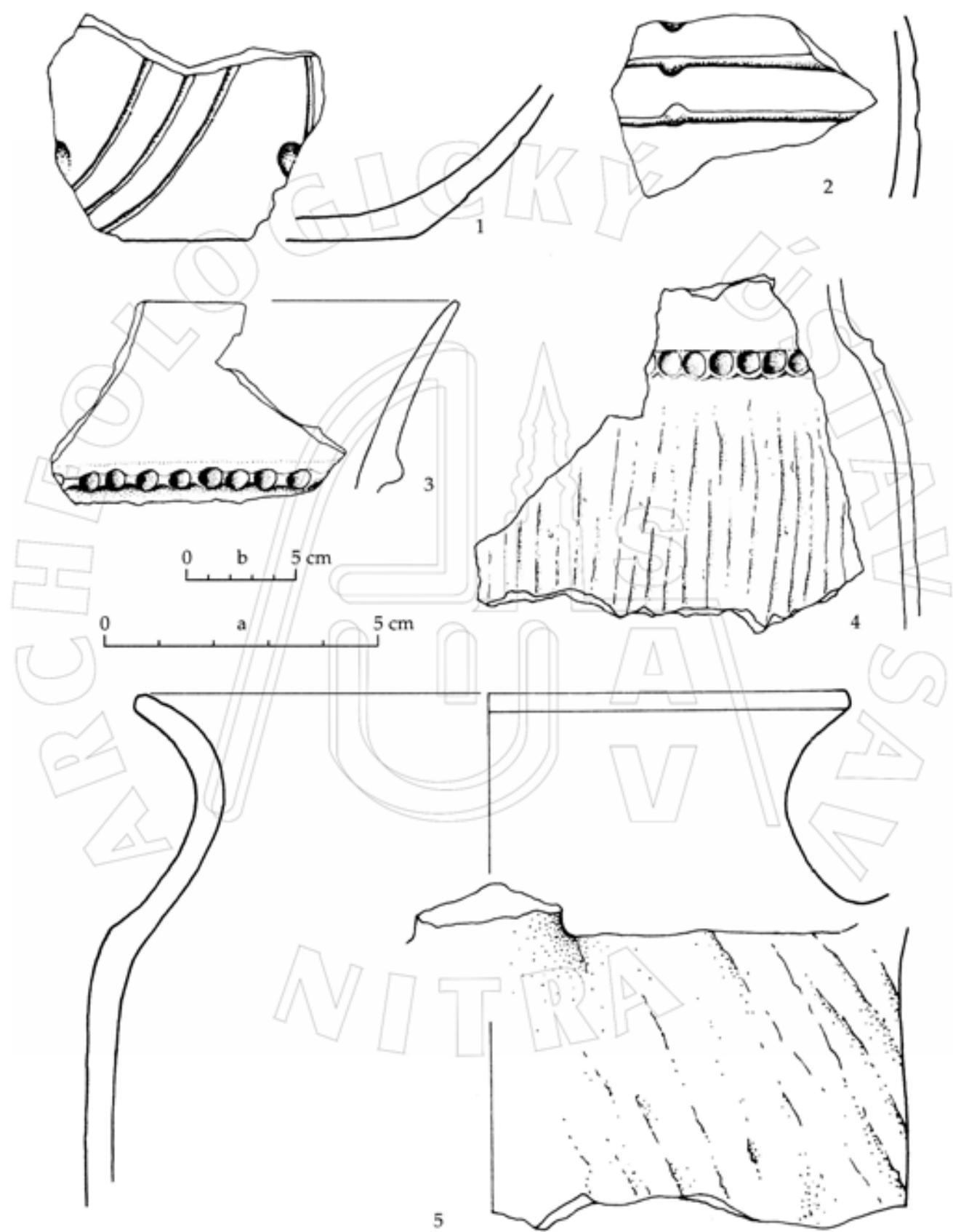
Obr. 4. Malý Cetín. Bronzová dýka typu Gamiów. (Bátor, 23).

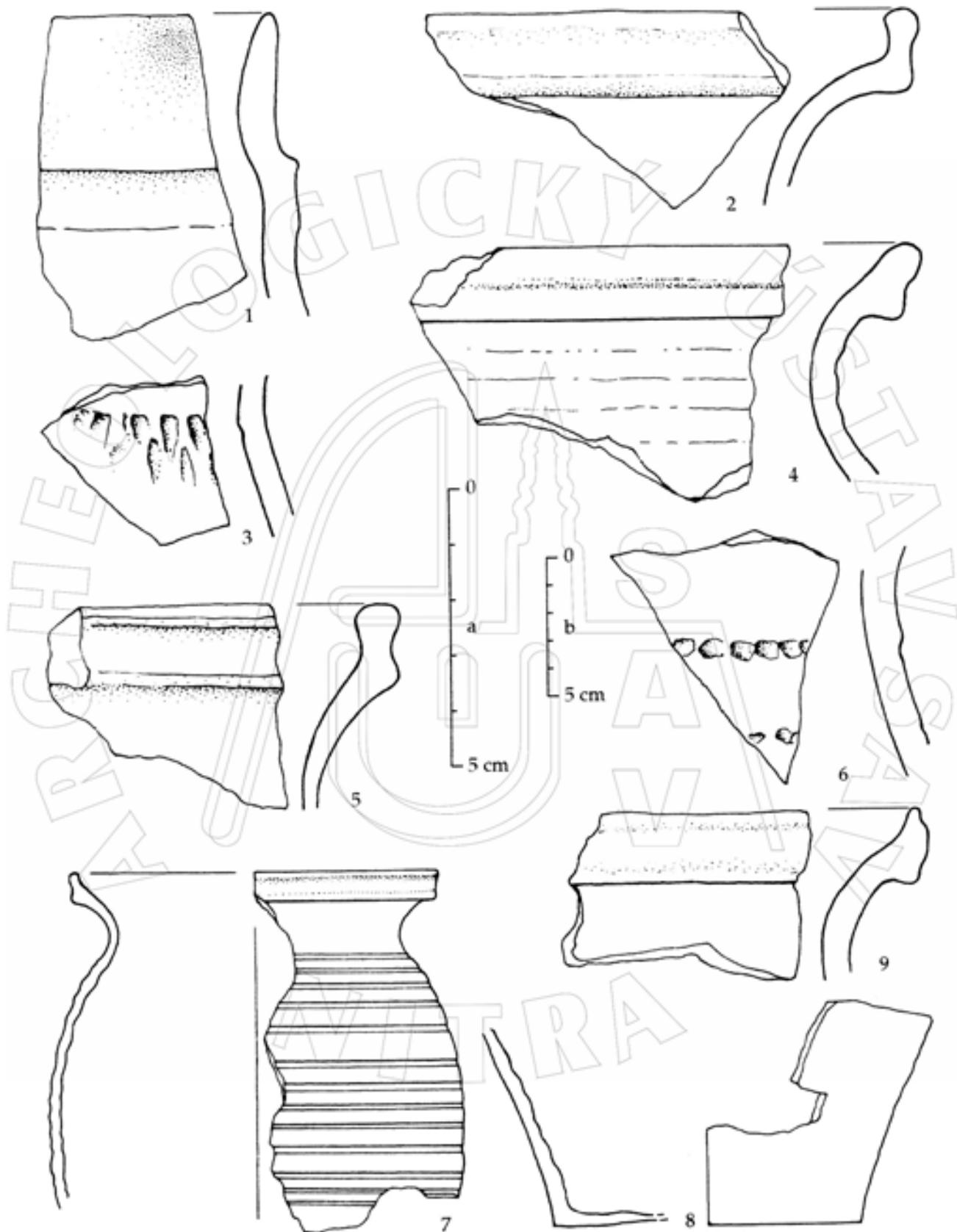
Obr. 5. Nitra (Hradná ul. 2). Pôdorys južného krídla kanonického domu s vyznačením skúmaných objektov. Legenda: a - pôdorys stojaceho muriva; b - objekt 4; c - objekt 2; d - zvyšky starších murív; e - obrys stavebnej jamy nového južného krídla budovy (Bednár, 24).

Obr. 6. Hronské Klačany. Výber nálezov. 1-7 - objekt 1; 8-9 - objekt 2; 10-11 - objekt 4. Mierka: a: 1-9; b: 10-11. (Bednář, 26).

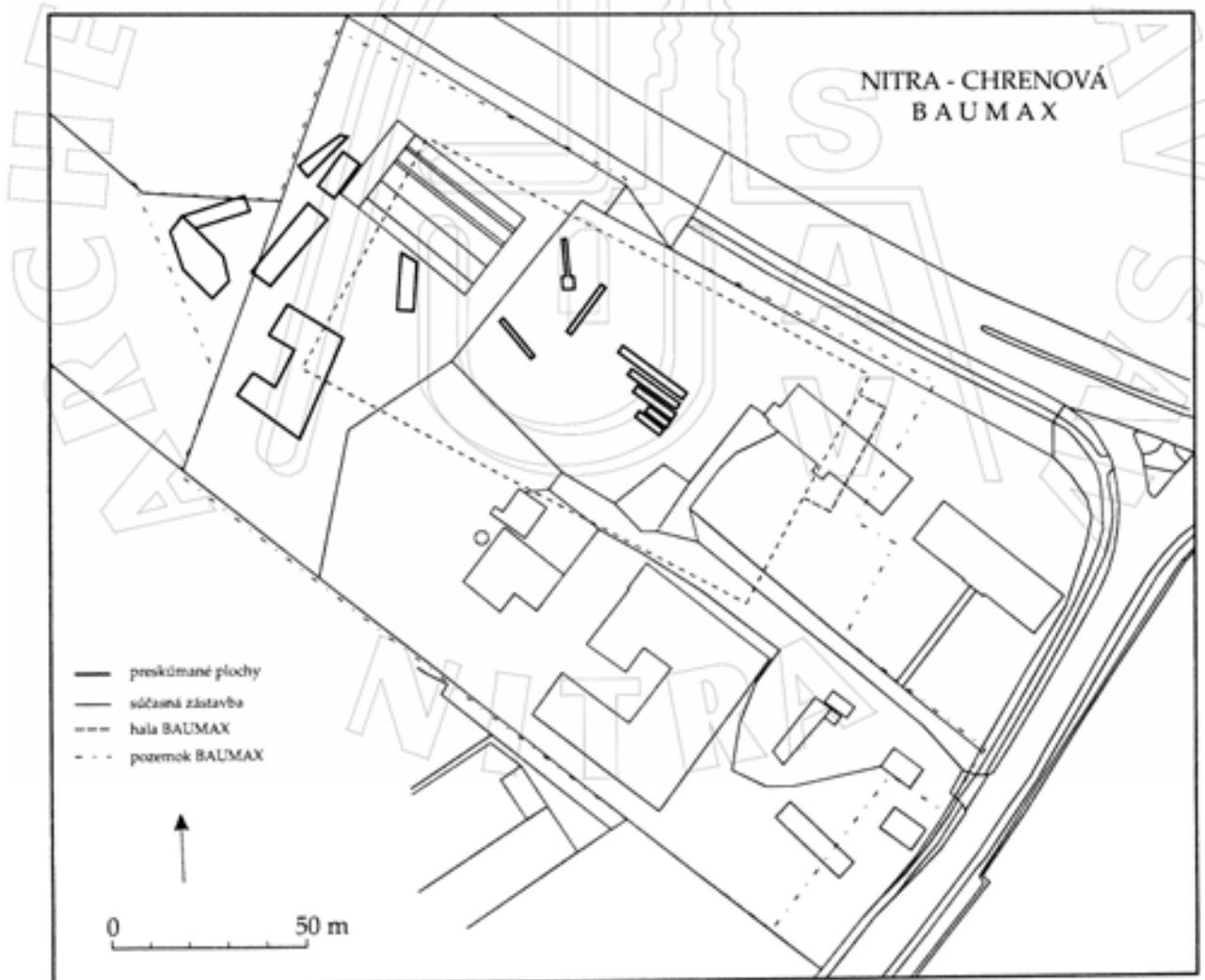
Obr. 7. Hronské Klačany. Výber nálezov. 1-2 - objekt 6; 3-5 - objekt 3. Mierka a: 1-2, 5; b: 3-4. (Bednár, 26).

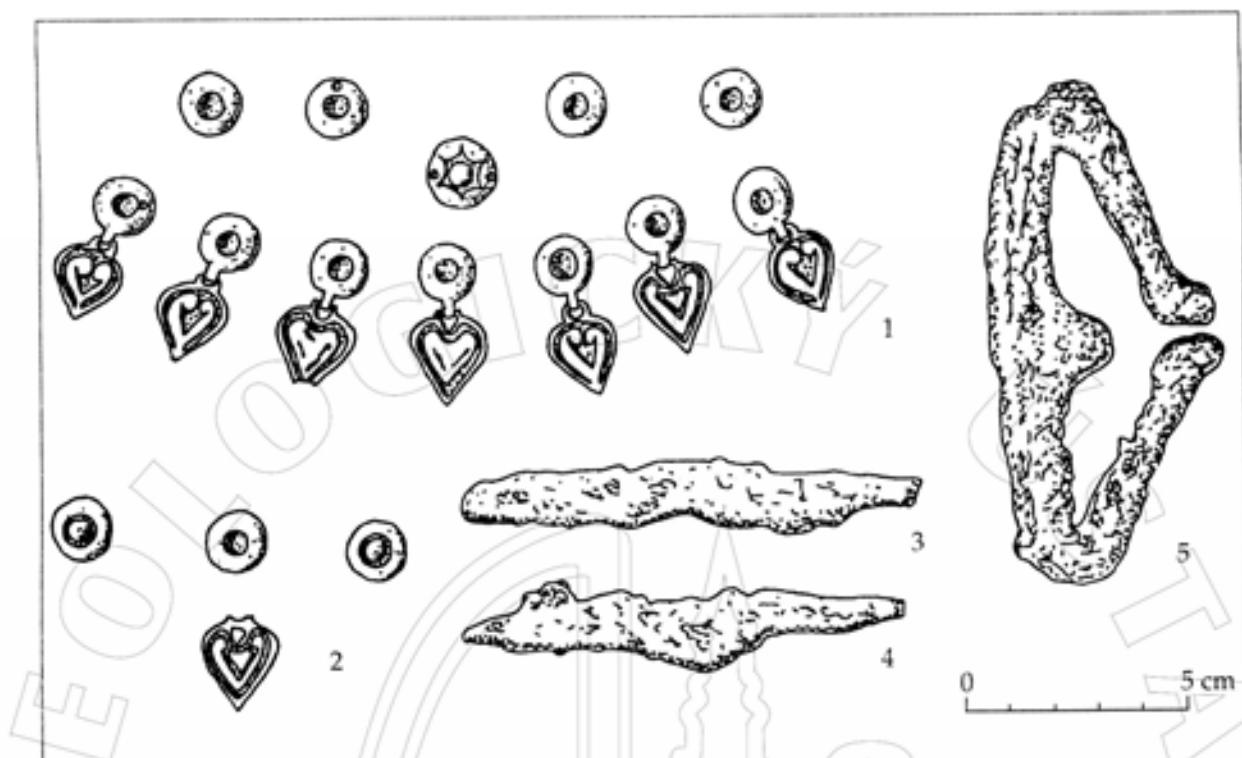
Obr. 8. Malé Zálužie. Keramika z estrichu stredovekej pece. Mierka a: 1-6, 8; b: 7, 9. (Bednár, 27)

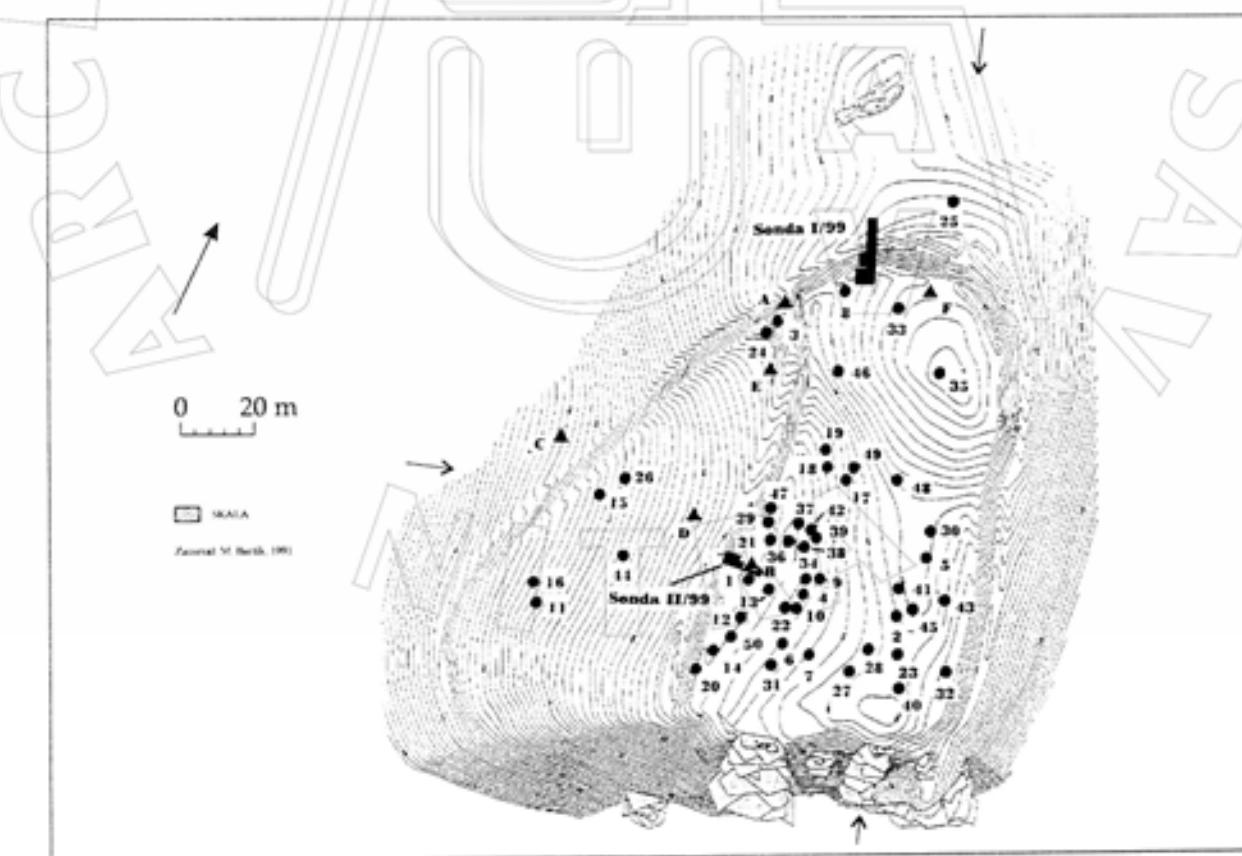
Obr. 9. Malý Cetín. Miesto nálezu dýky označené čiernym plným kružkom. (Bátor, 89).

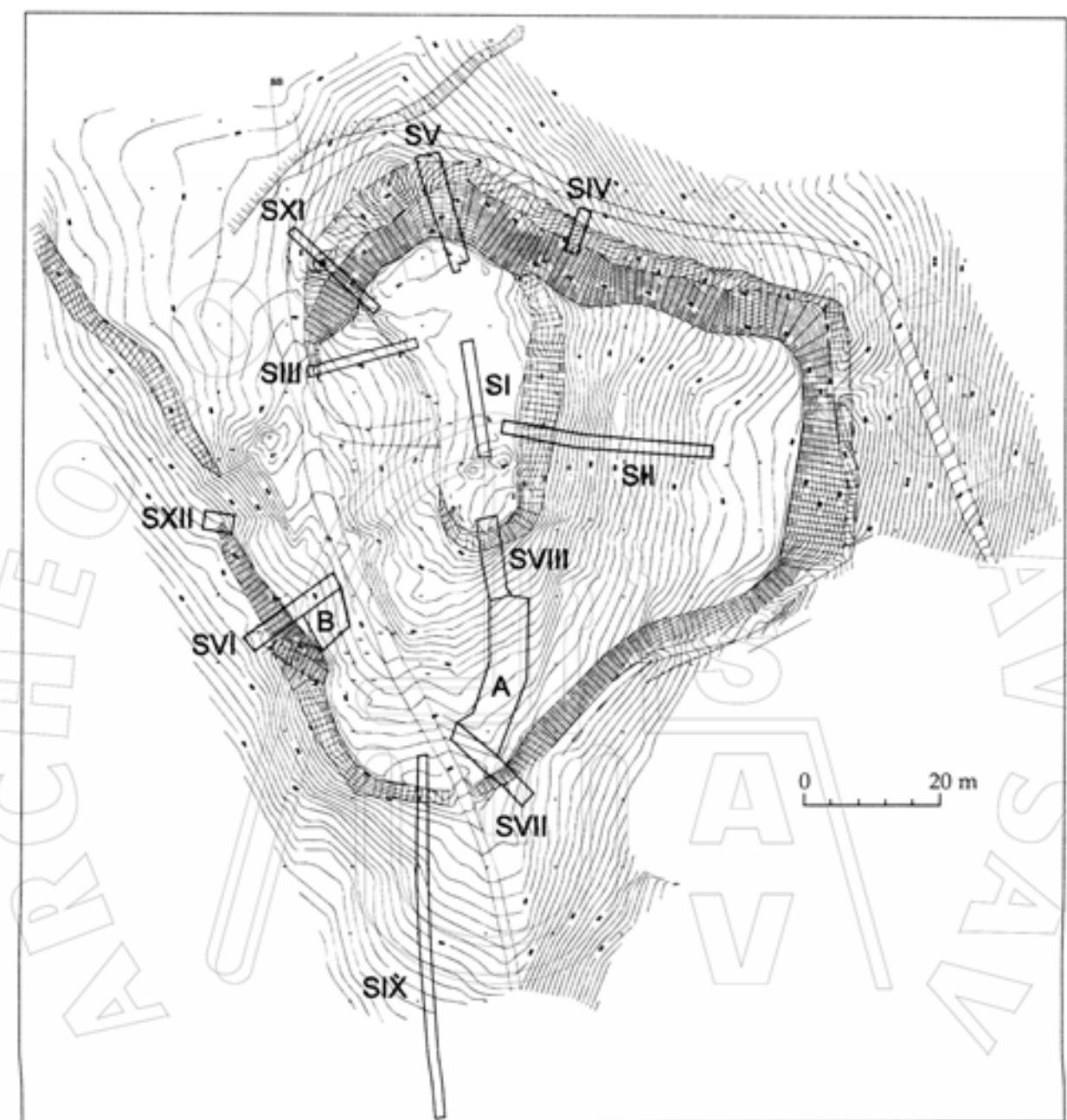
Obr. 10. Nitra, časť Chrenová (Baumax). Topografická poloha plochy ohrozenej stavebou činnosťou s vyznačením preskúmaných plôch. Na základe podkladov počítačovo spracovala Ing. E. Blažová. (Březinová/Benediková, 28).

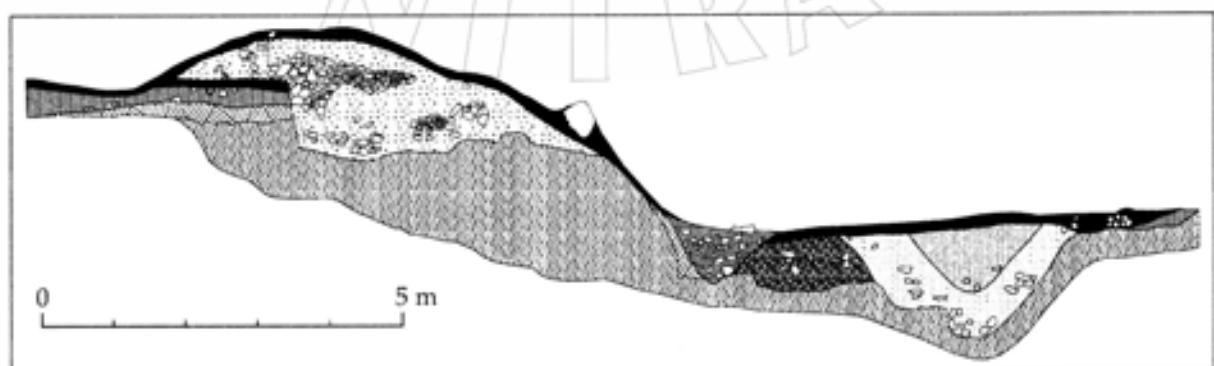
Obr. 11. Malá Mača (Obecná hika). Hrobové nálezy z 10.-11. stor. (Fodor/Struhár, 33).

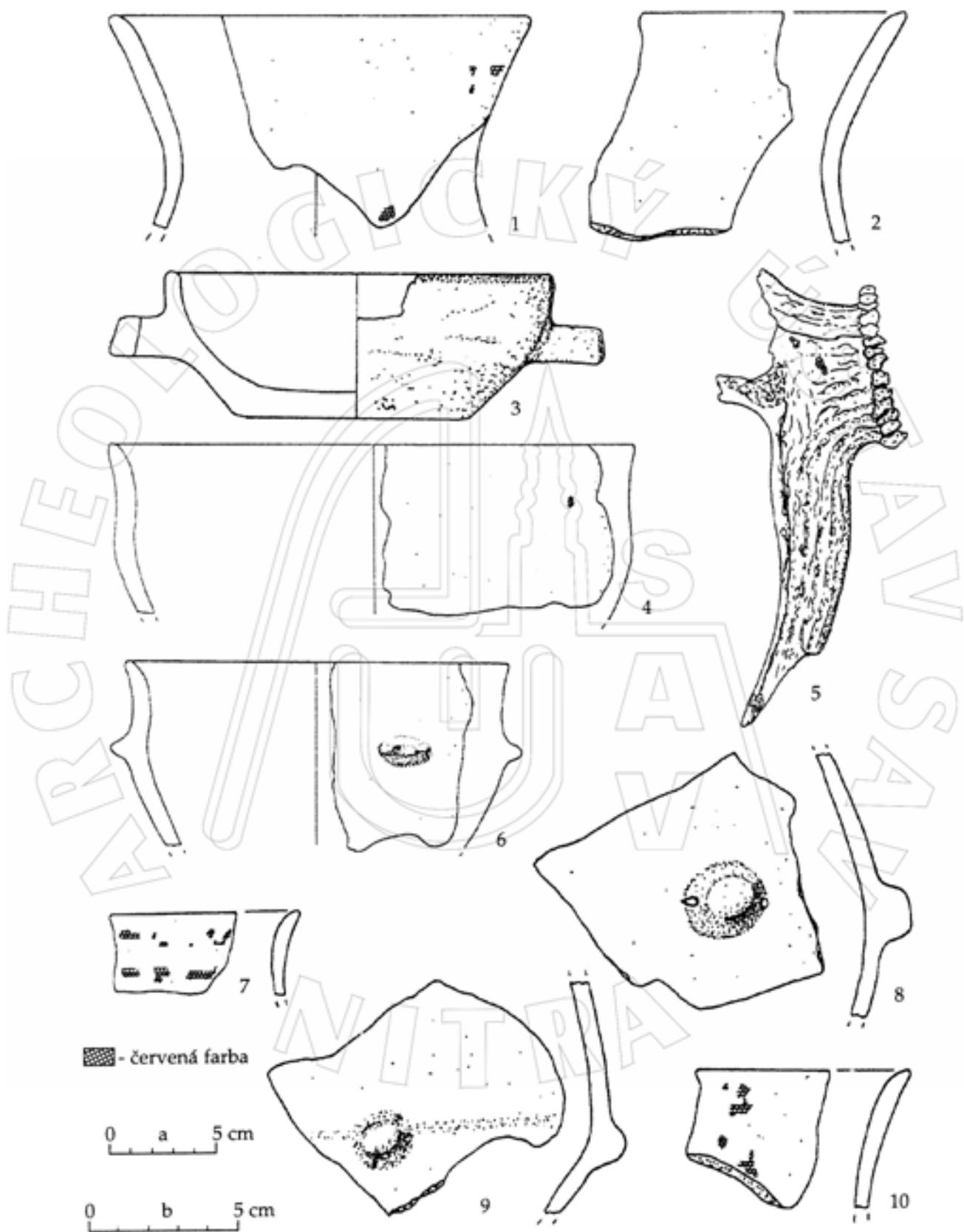
Obr. 12. Modra (Zámčisko). Pôdorys opevnenia (podľa M. Bartíka) s vyznačením sond a nálezov kovových predmetov. (Farkaš, 33).

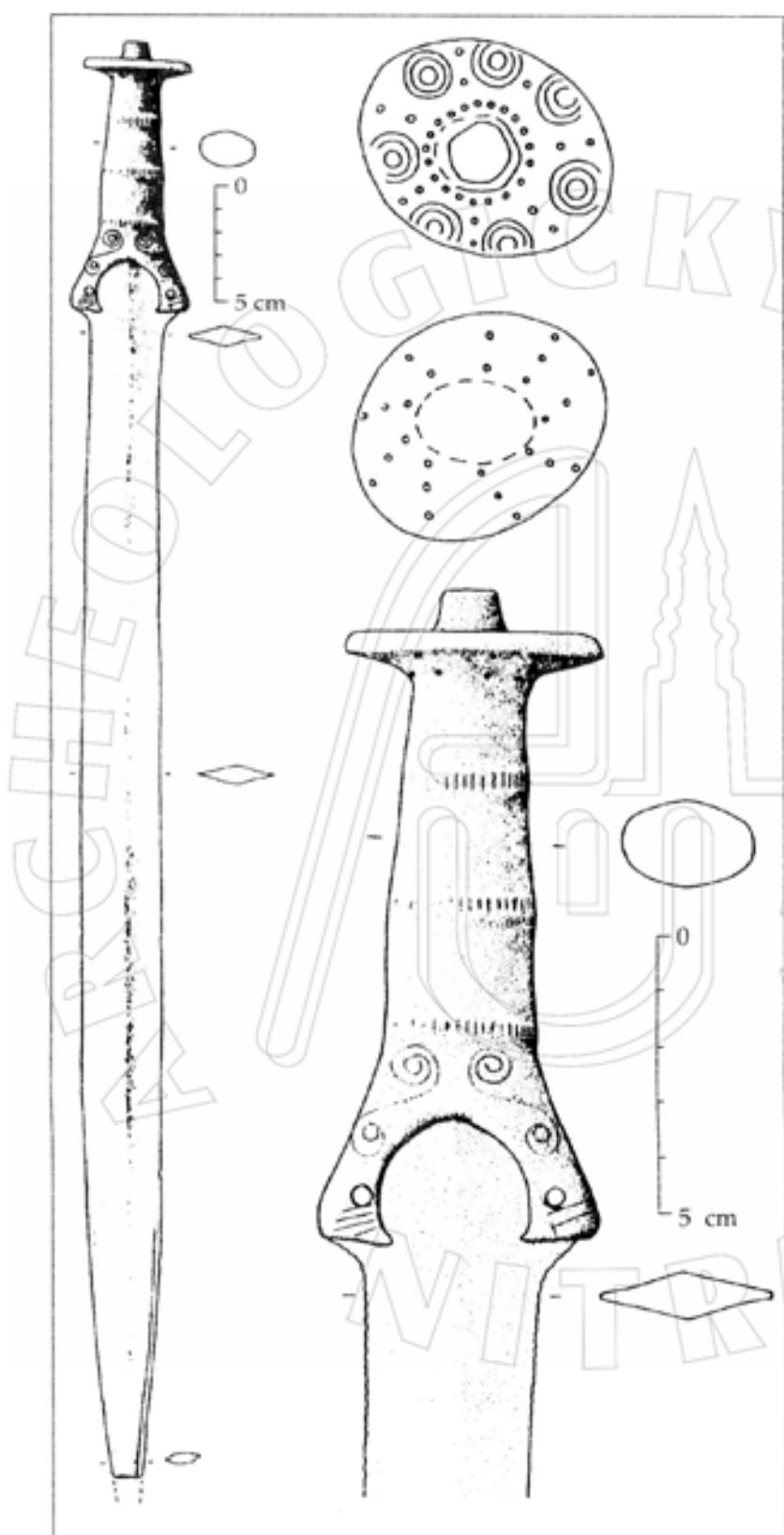
Obr. 13. Bratislava, časť Patrónka. Plán hradiska a situovanie skúmaných plôch. Zameral M. Bartík, E. Blažová. (Farkaš/Samuel, 33).

Obr. 14. Bratislava, časť Patrónka. Rez valom a priekopou, sonda S V/99. (Farkaš/Samuel, 33).

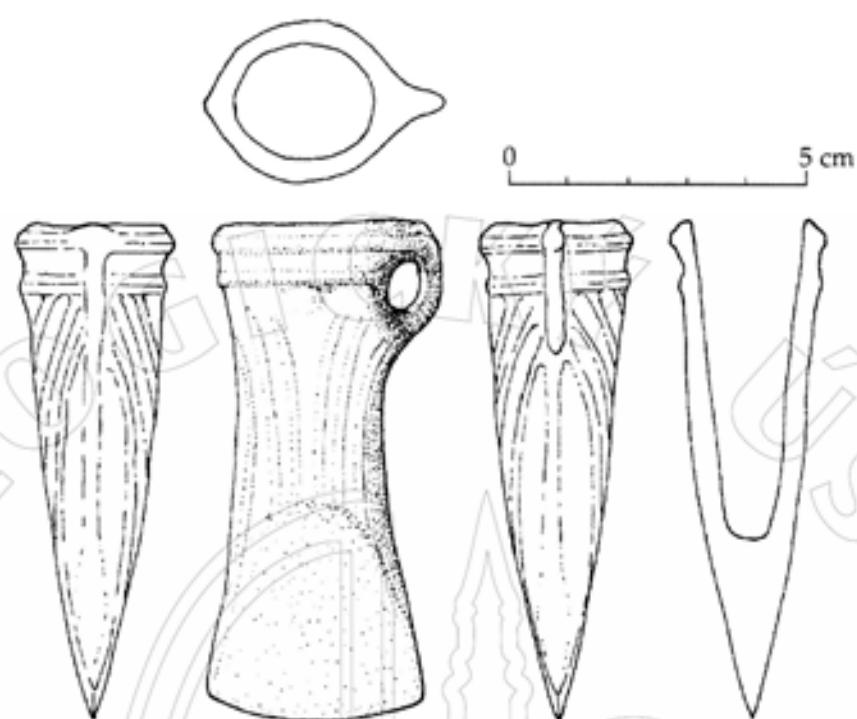
Obr. 15. Abrahám (Háje, Tehelniansky vršok). Nálezy z kultúrnej jamy. Mierka a: 4-6; b: 1-3, 7-10. (Fodor/Struhár, 34).

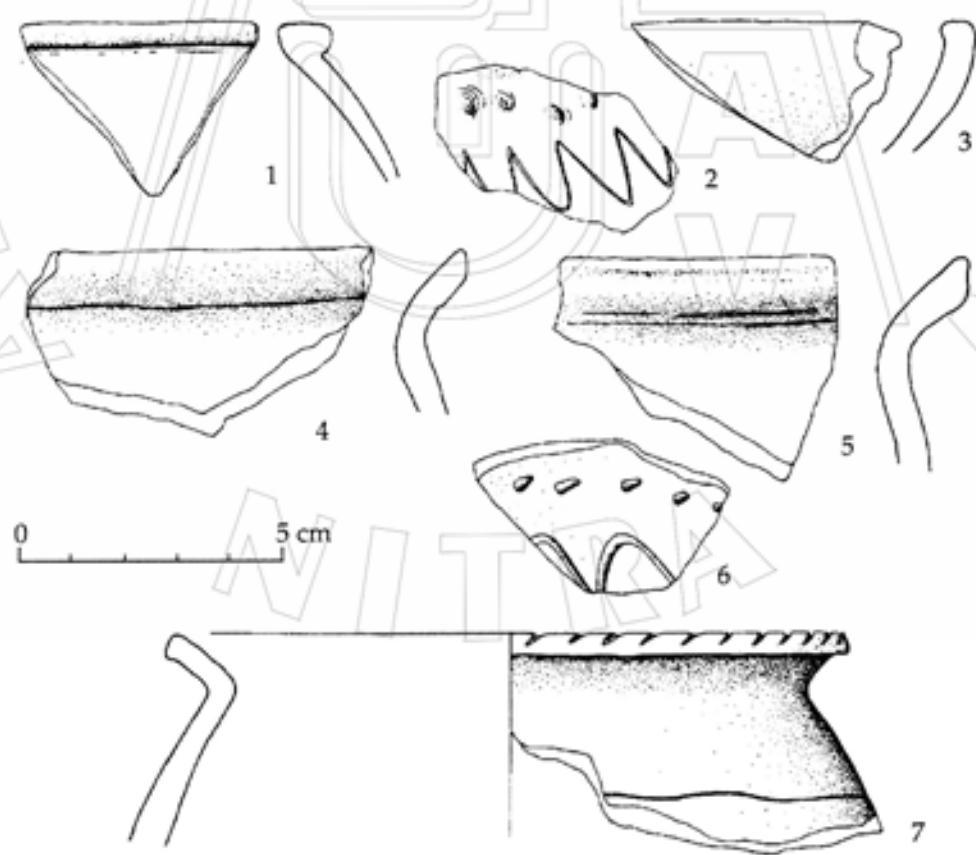
Obr. 16. Fiľakovské Kováče, časť Fiľakovské Klačany. Bronzový meč s plochou rukoväťou. (Furmánek, 36).

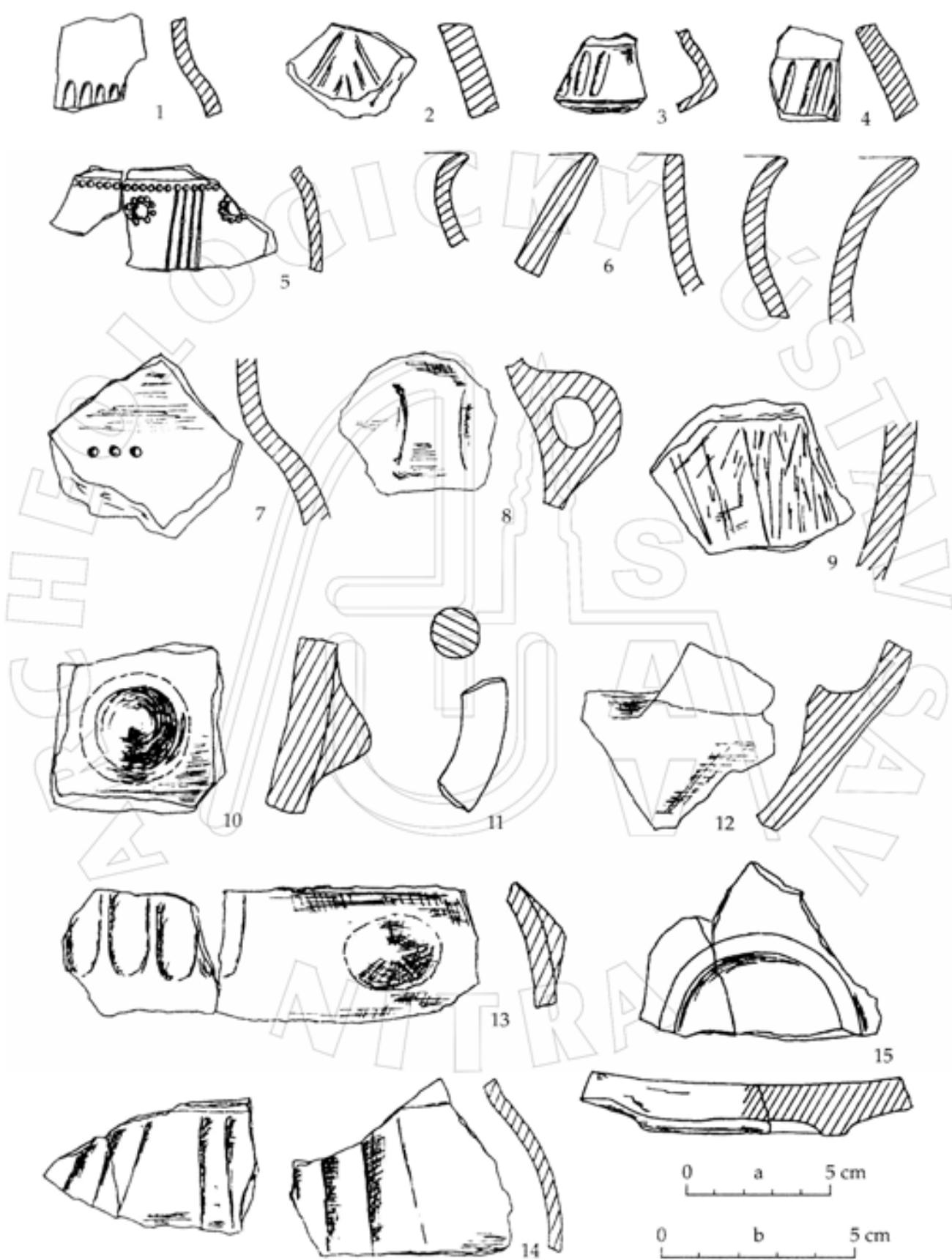
Obr. 17. Včelince. Bronzová špirálovitá náramenica pilinskej kultúry. (Furmánek, 37).

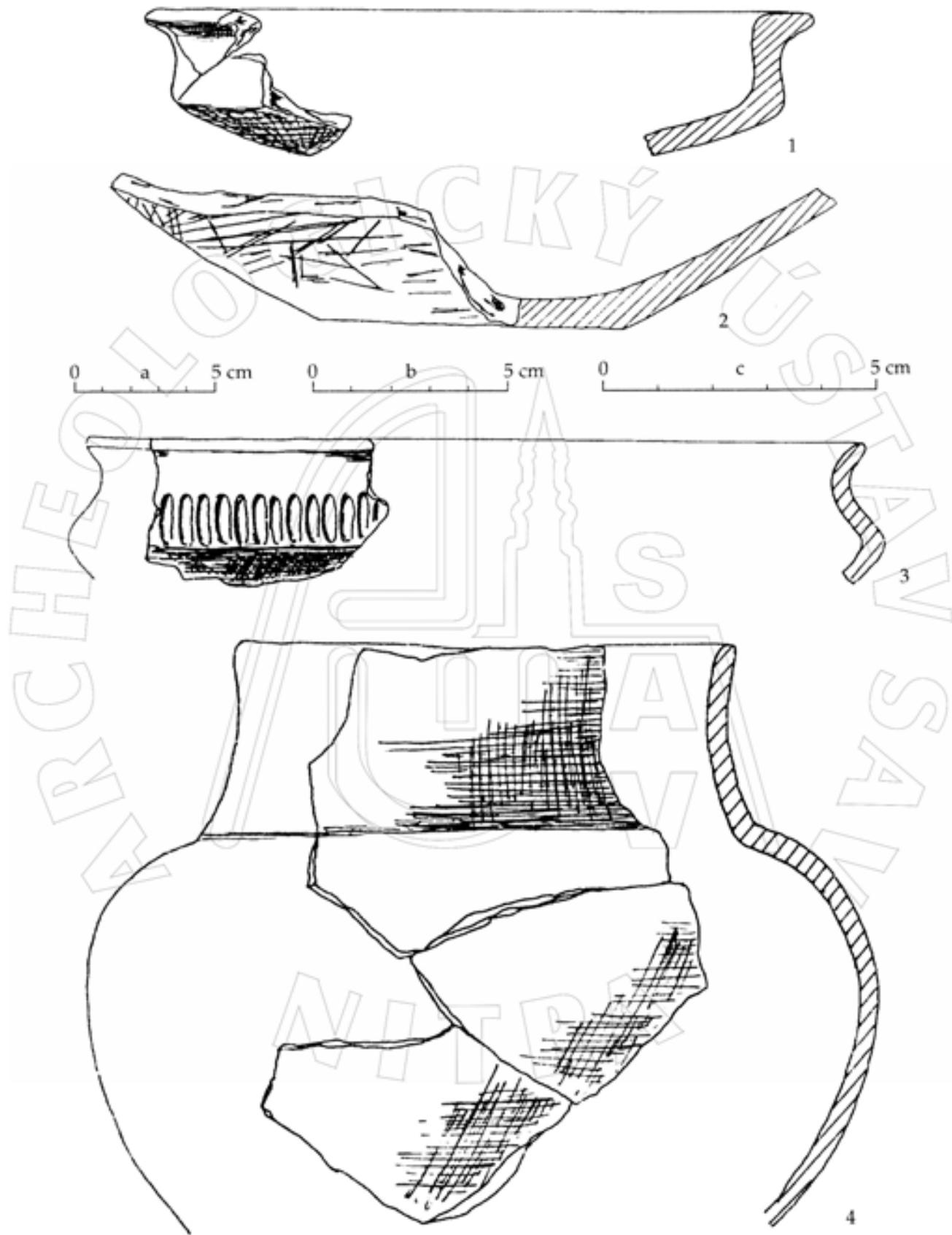
Obr. 18. Horná Streda. Bronzová sekera. (Fusek, 38).

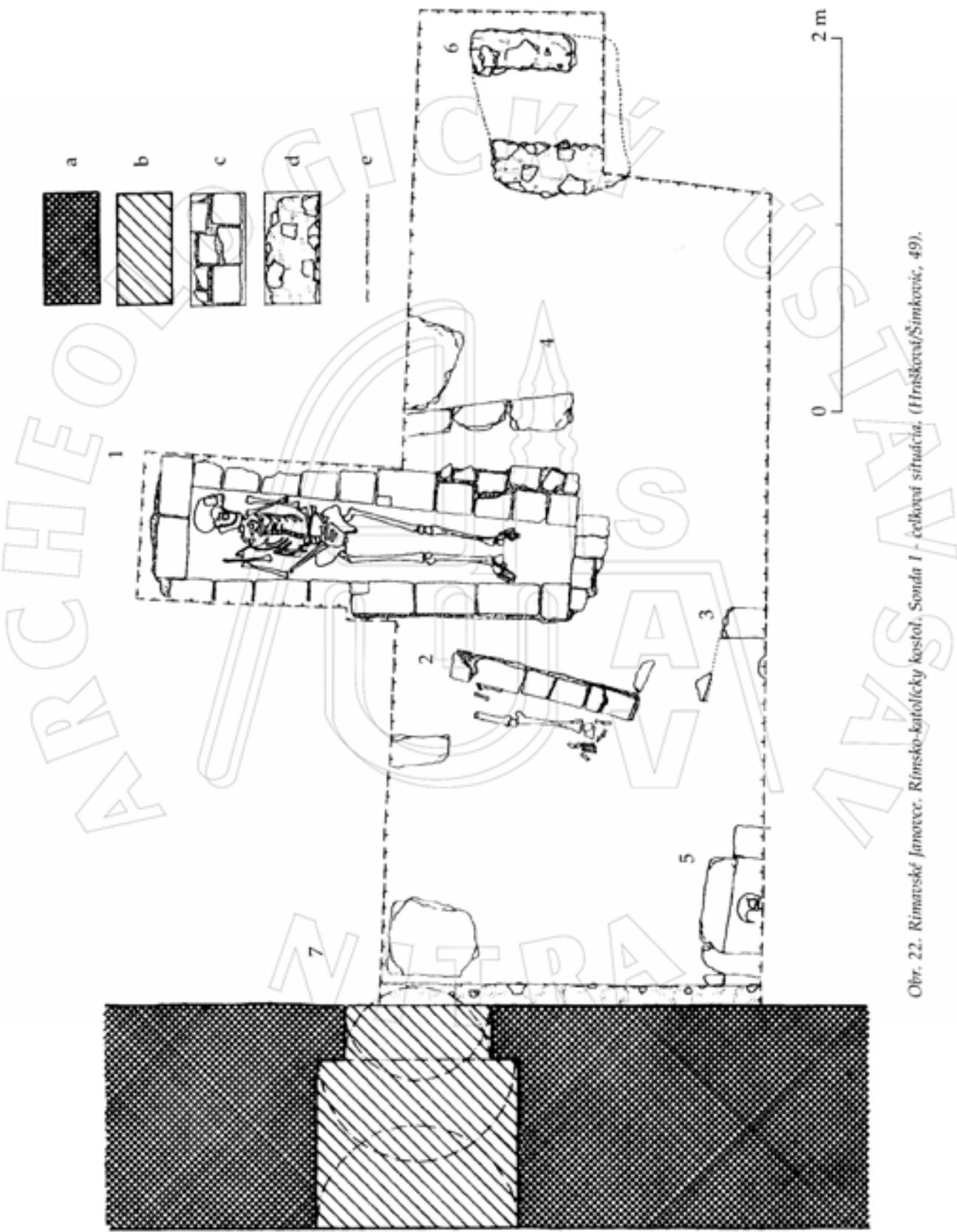
Obr. 19. Neverice. 1, 3 - výber materiálu z mladšej doby rímskej; 2, 4-7 - výber materiálu z vrchnej stredoveku. (Hanuliak, 47).

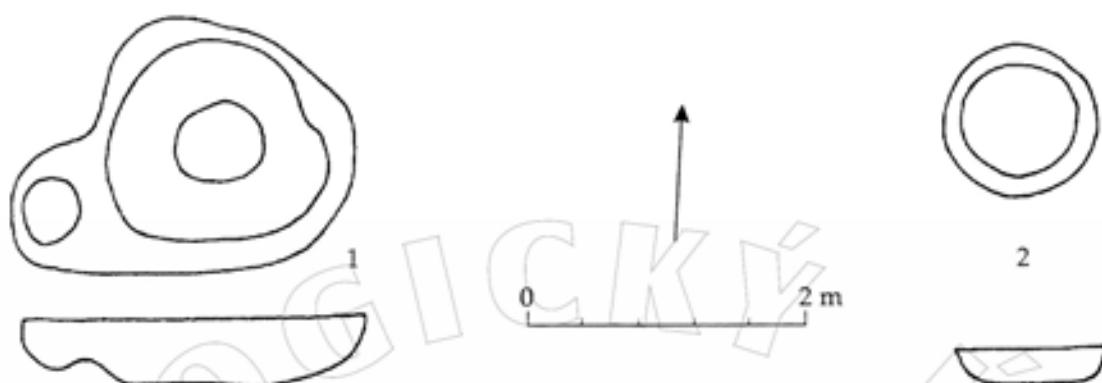
Obr. 20. Spišský Štvrtok, časť Ku Čenčiam. Výber z nálesov keramiky. (Giertlová, 39).

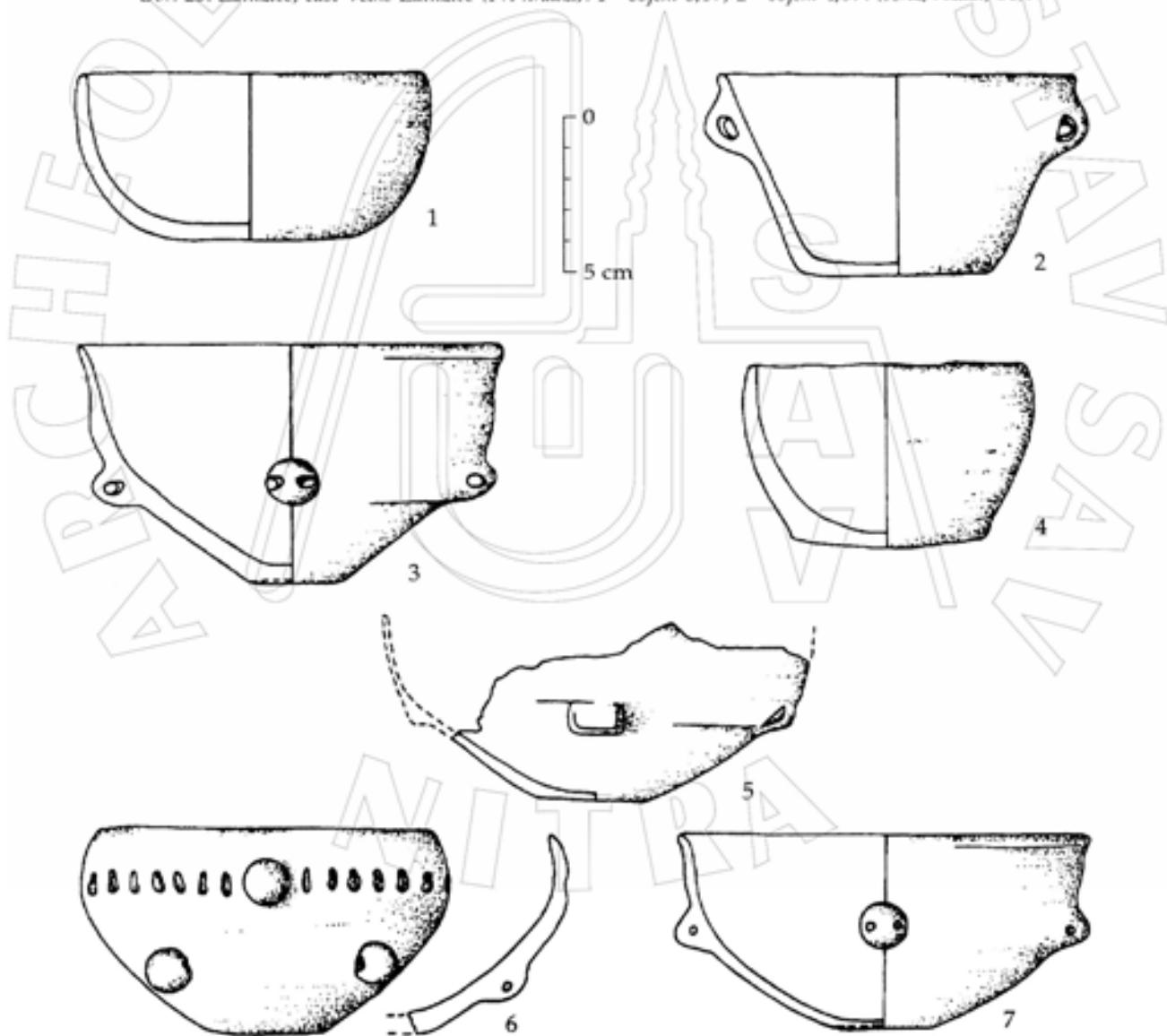
Obr. 21. Spišský Štvrtok, časť Ku Čenčiam. Výber z nálezov keramiky. (Giertlovič, 39).

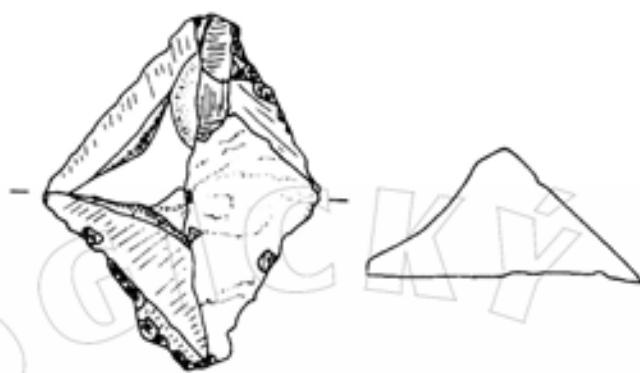
Obr. 22. Rimarské Janovce. Rímsko-katolický kostol, Sonda I - členková struktúra. (Hrušková/Simkovič, 49).

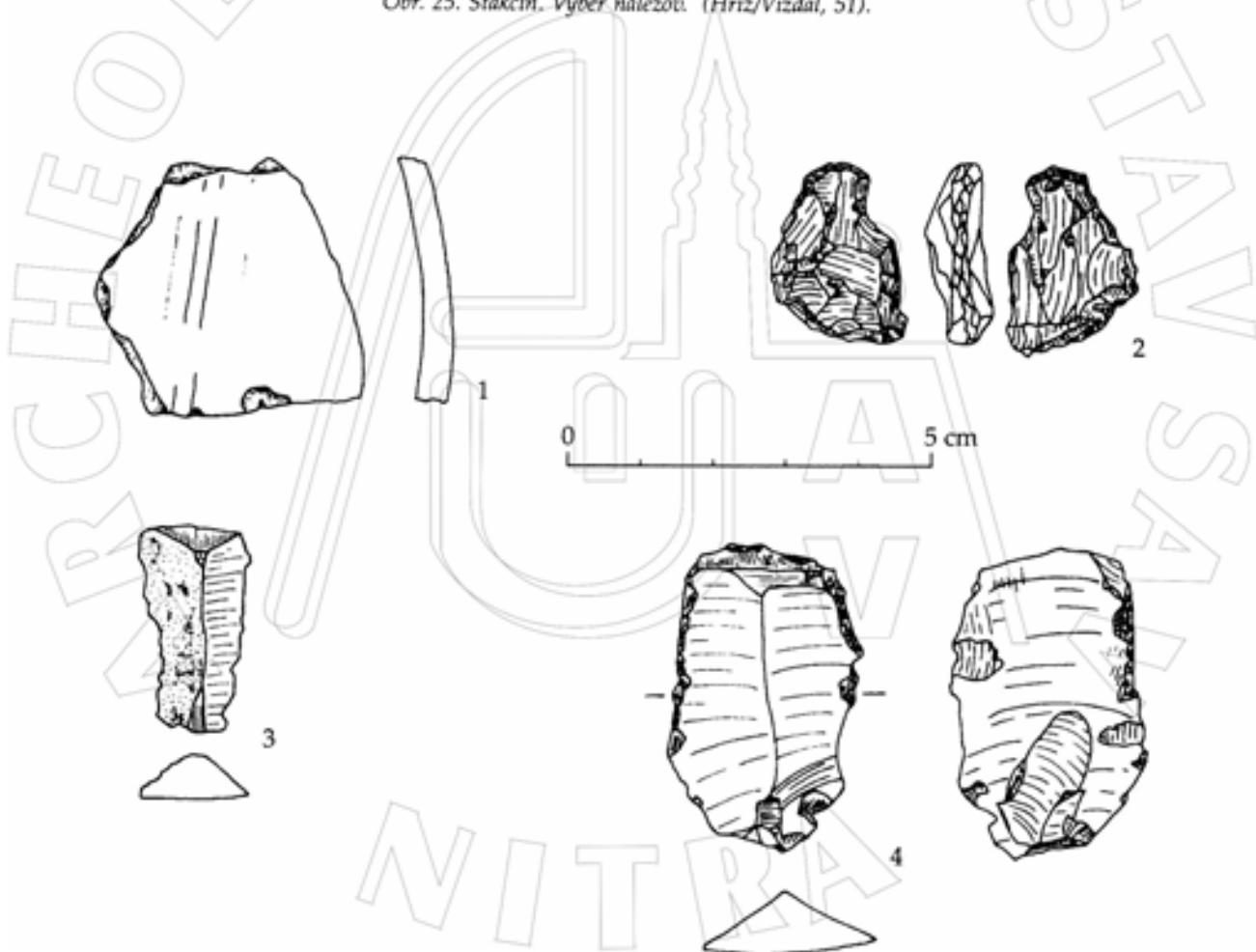
Obr. 23. Zalužice, časť Veľké Zalužice (Pri hrádzi). 1 - objekt 3/97, 2 - objekt 4/97. (Hrič/Vizdal, 51).

Obr. 24. Zalužice, časť Veľké Zalužice (Pri hrádzi). 1, 2, 4 - nálezy z objektu 4/97; 3, 5-7 - nálezy z objektu 3/97. (Hrič/Vizdal, 51).

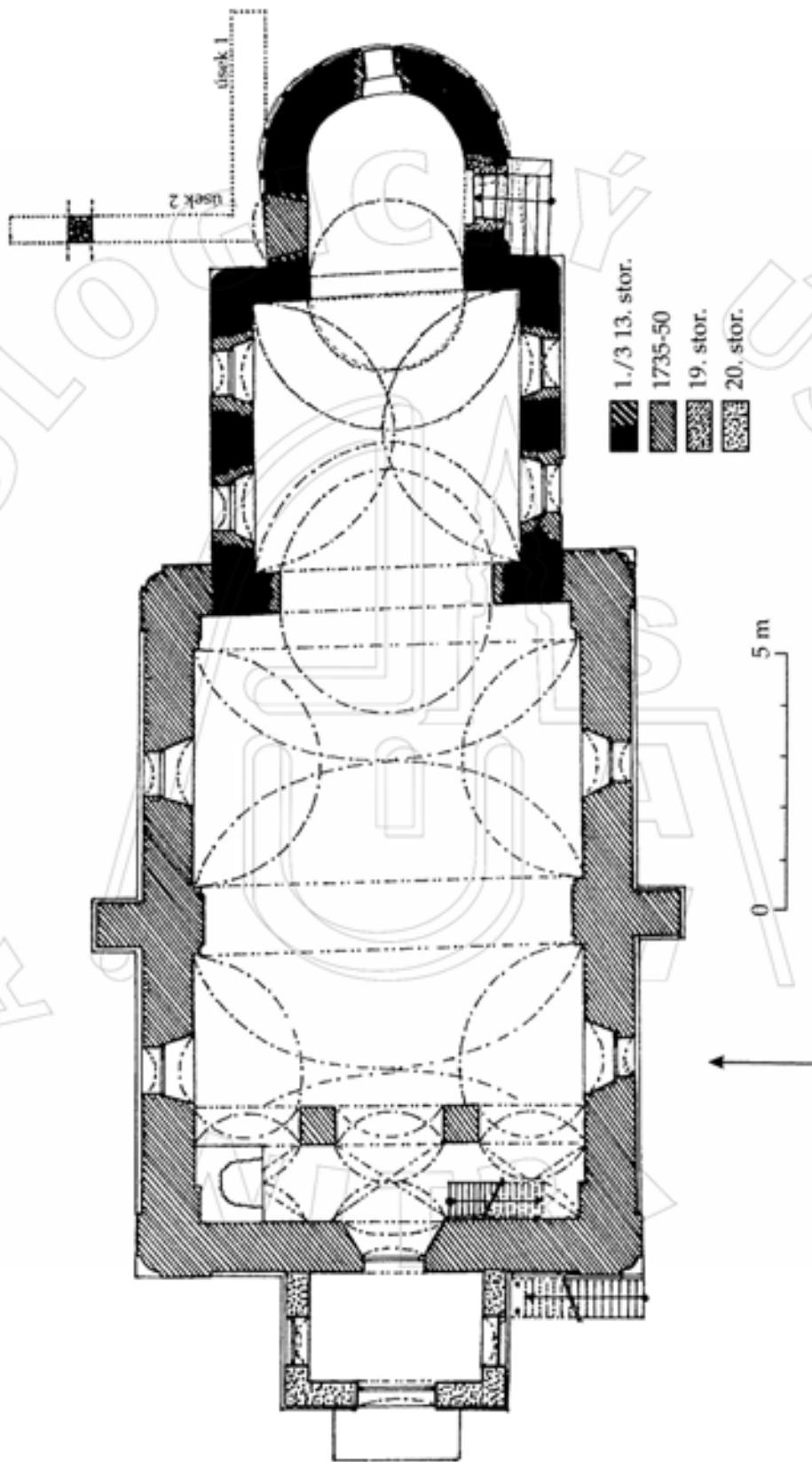

Obr. 25. Stakčín. Výber nálezov. (Hrič/Vizdal, 51).

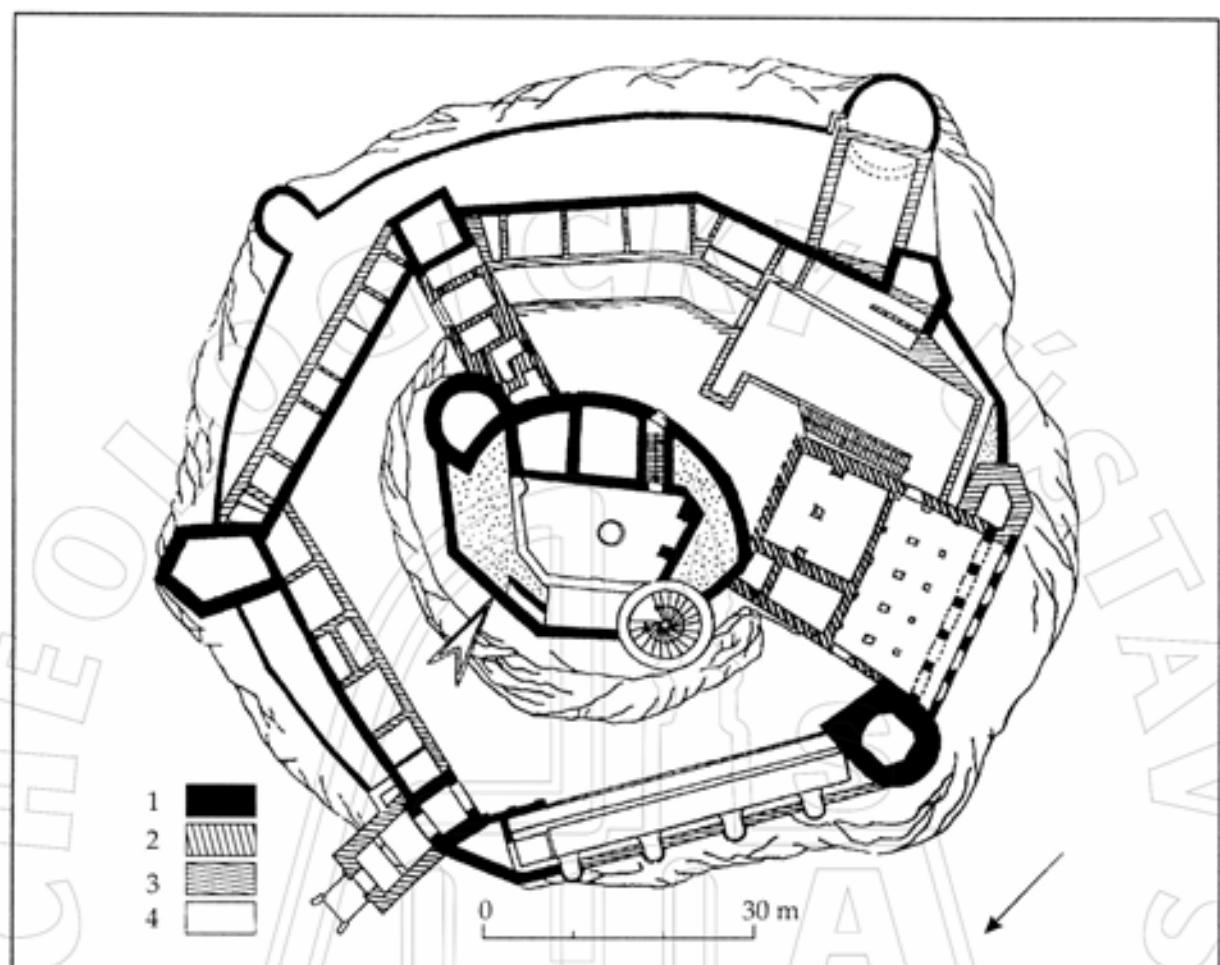

Obr. 26. Výber nálezov. 1, 2 - Dobroslava, 3 - Kečkovce, 4 - Kručov. (Hrič/Vizdal, 52).

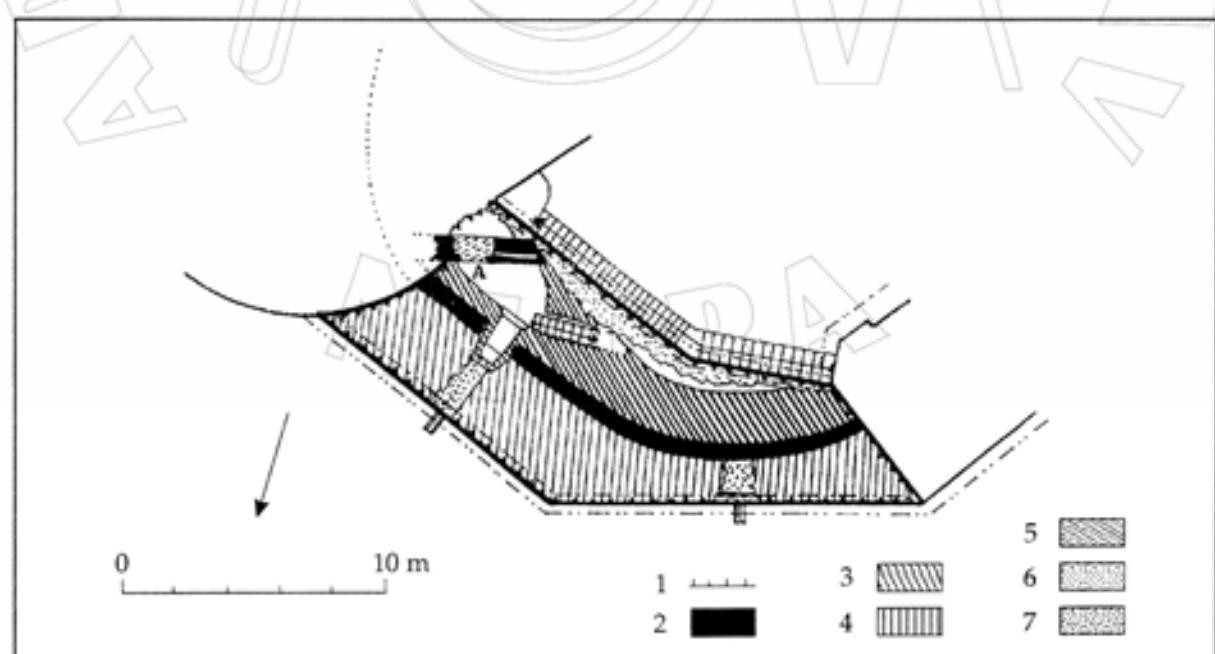
sonda 1-99

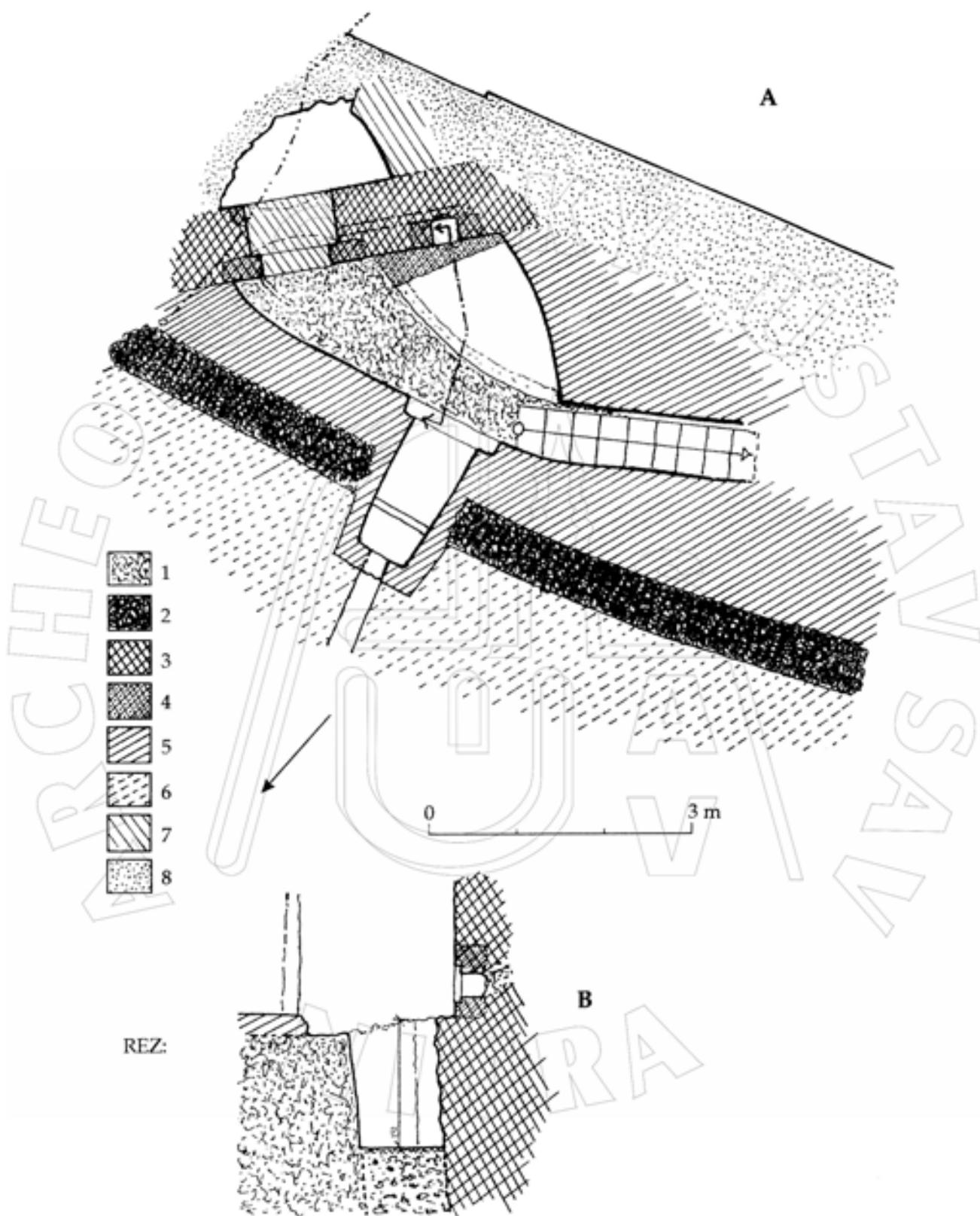
Obr. 27. Velké Chyndice. Půdorys kostela s vyznačením vykopávaných řezů (podle Z. Trubíčka/Báň, plán číslo 2) a sondy 1/99. (Kuklin, 54).

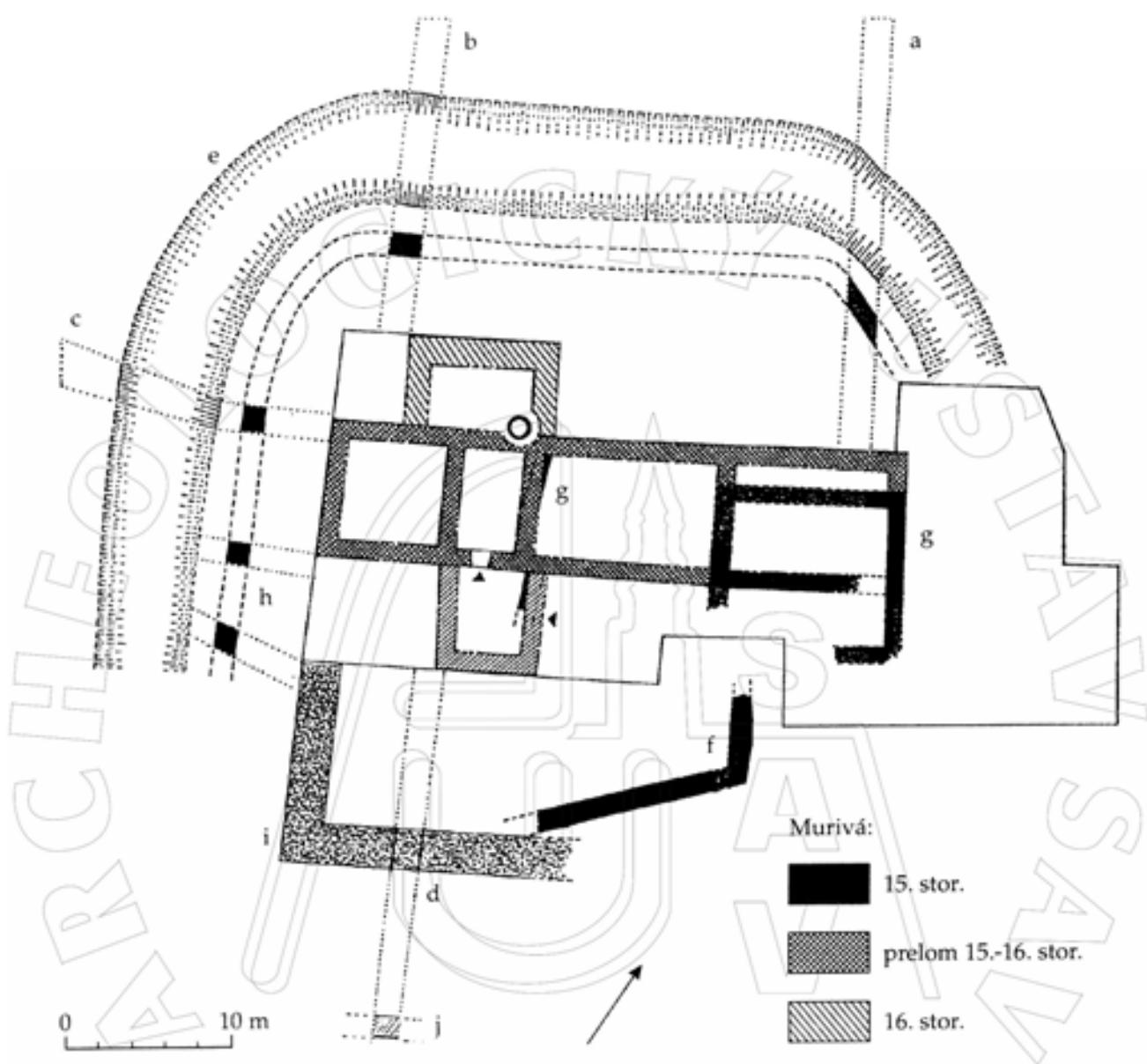
Obr. 28. Bojnice. Pôdorys hradu s vývojovou analýzou podľa D. Menclovej s vyznačením Archívneho krídla. 1 - 13.-15. stor.; 2 - polovica 16. stor.; 3 - 17. stor.; 4 - 19.-20. stor. (Katkin/Bóna, 54).

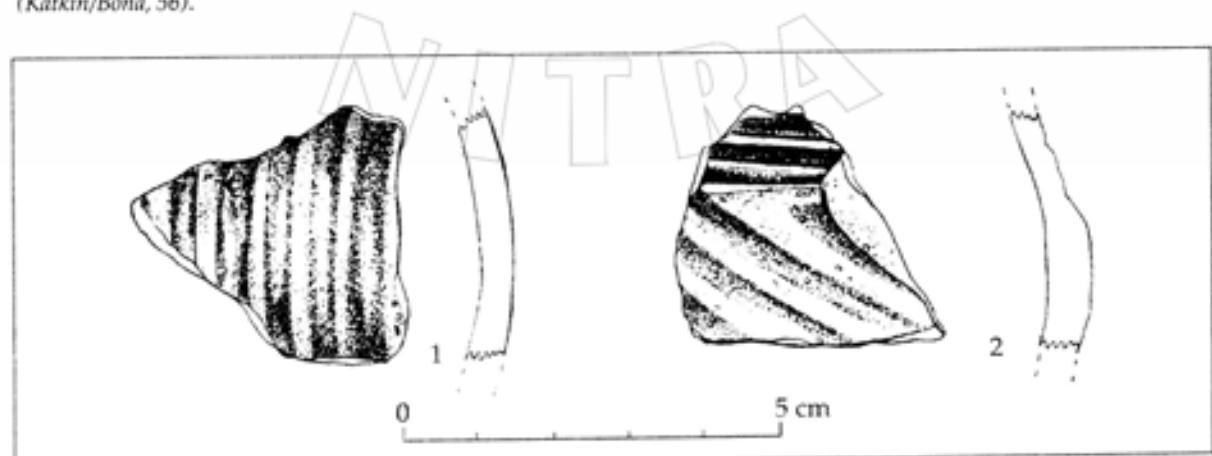
Obr. 29. Bojnice. Pôdorys Archívneho krídla so slohovou analýzou na základe výskumov do r. 1996. 1 - hranice skúmanej plochy, 2 - raná gotika, 3 - raná renesancia, 4 - neskord renesancia, 5 - baroko, 6 - romantizmus, 7 - suf. (Katkin/Bóna, 54).

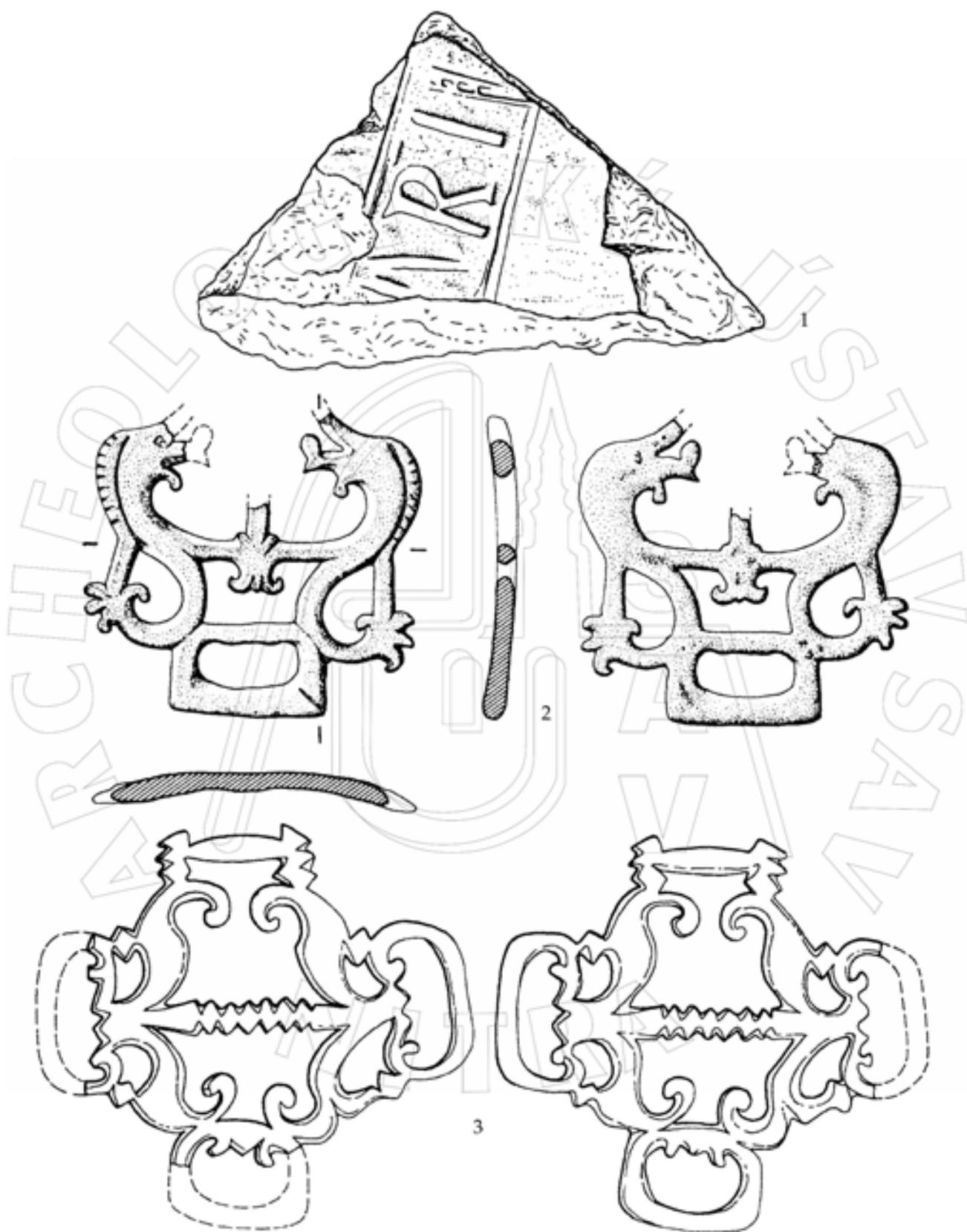
Obr. 30. Bojnice. Pôdorys (A) a rez (B) skúmanou časťou Archívneho krídla v r. 1999. 1 - obnažená koruna ochodze ranogotickej hradby; 2 - nadstavba cimburia ranogotickej hradby; 3 - murivo gotického paláca s portálom a kúreniskovým otvorm; 4 - obnažená koruna základu steny gotického paláca; 5 - ranorenesančné murivá pristavaného palácového krídla; 6 - neskororenesančná plenta z etapy prestavby ranorenesančného paláca; 7 - barokové murivá; 8 - murivá z obdobia romantickej prestavby. (Katkin/Bóna, 55).

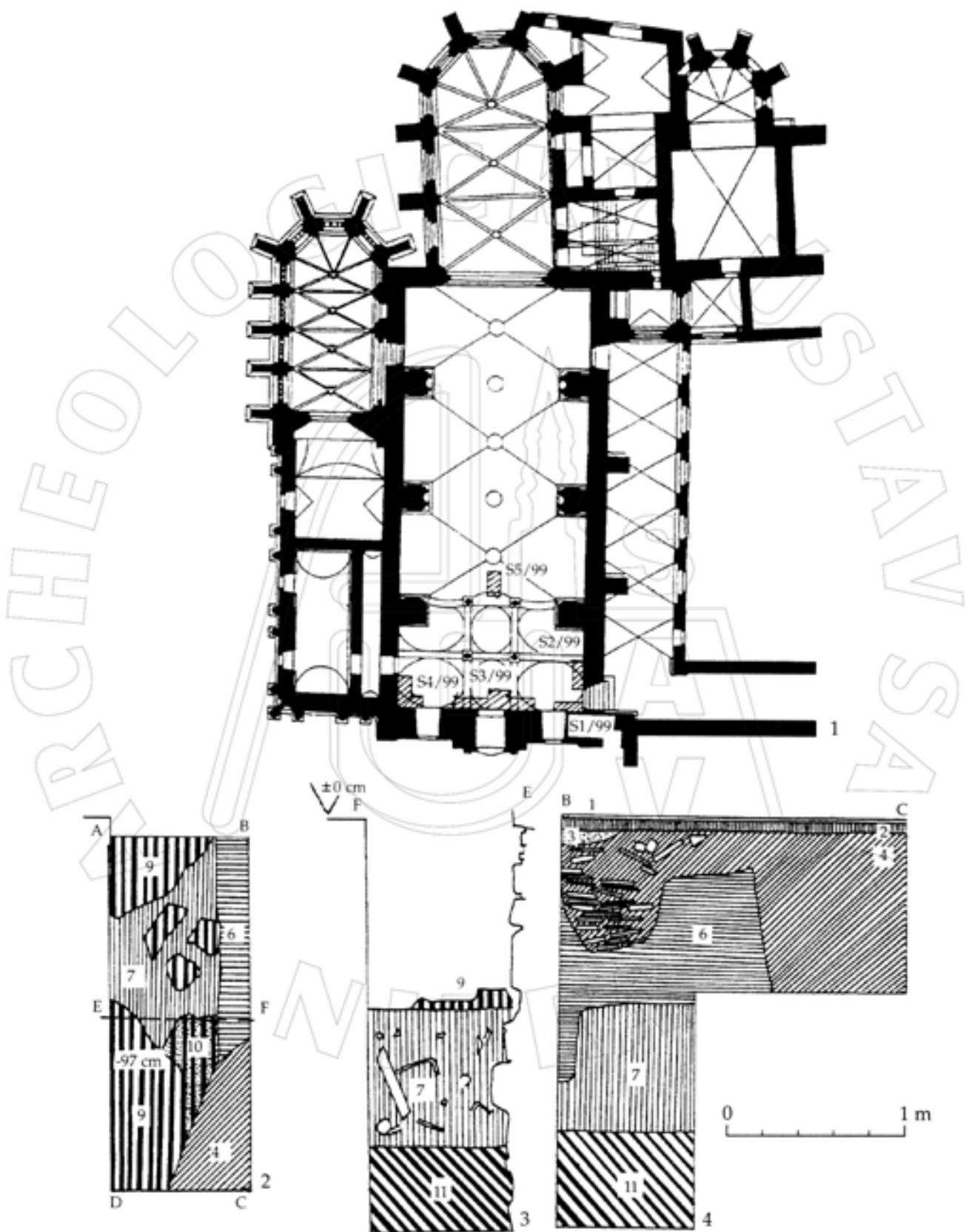
Obr. 31. Nováky-Laskář. Pôdorys kaštiela so situovaním archeologických sond v r. 1996, 1998, 1999 a s vývojovou analýzou. (Katkin/Bóna, 56).

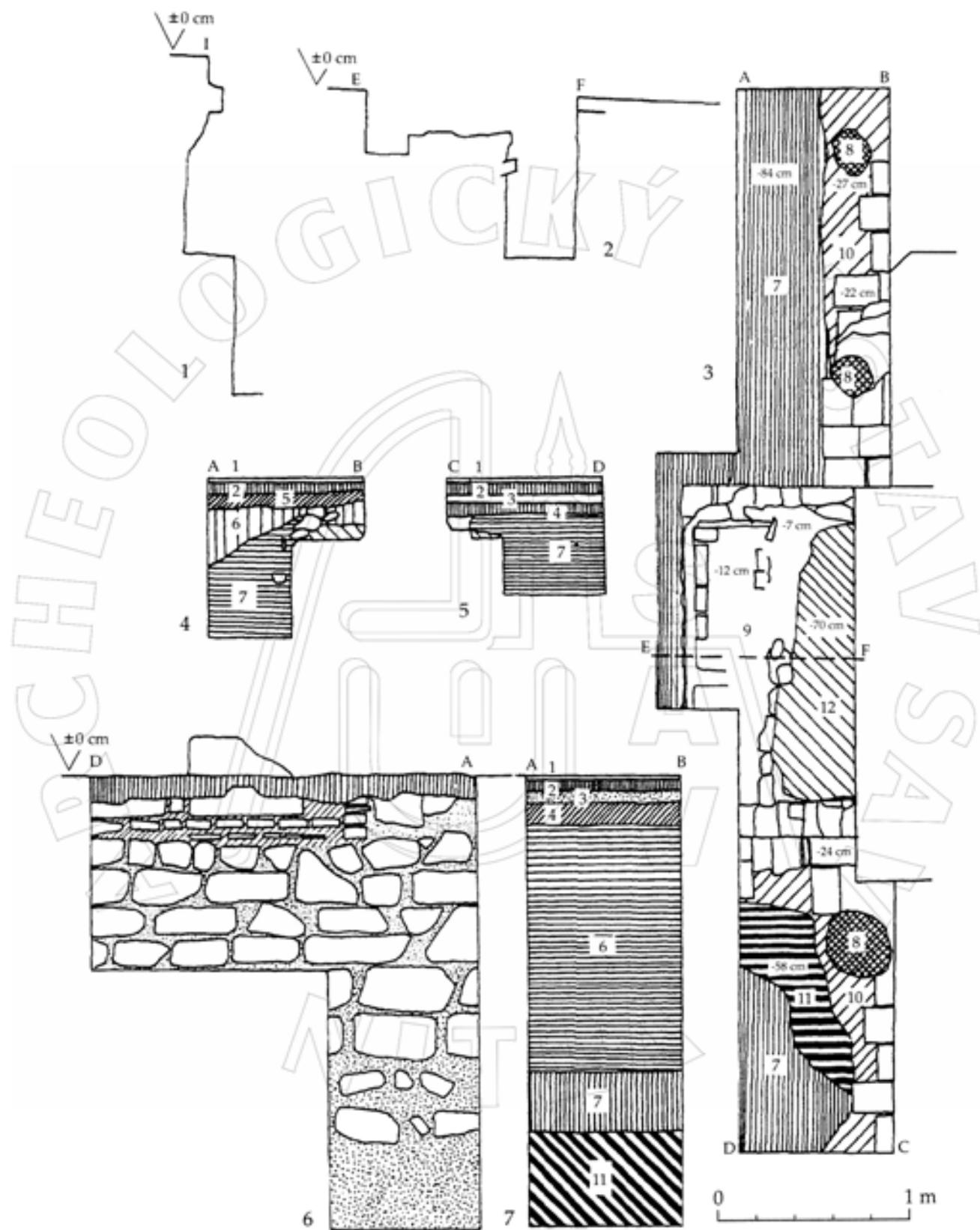
Obr. 32. Banská Bystrica (Ostrý Vrch). 1-2 - črepy lužickej kultúry. (Krietok, 64).

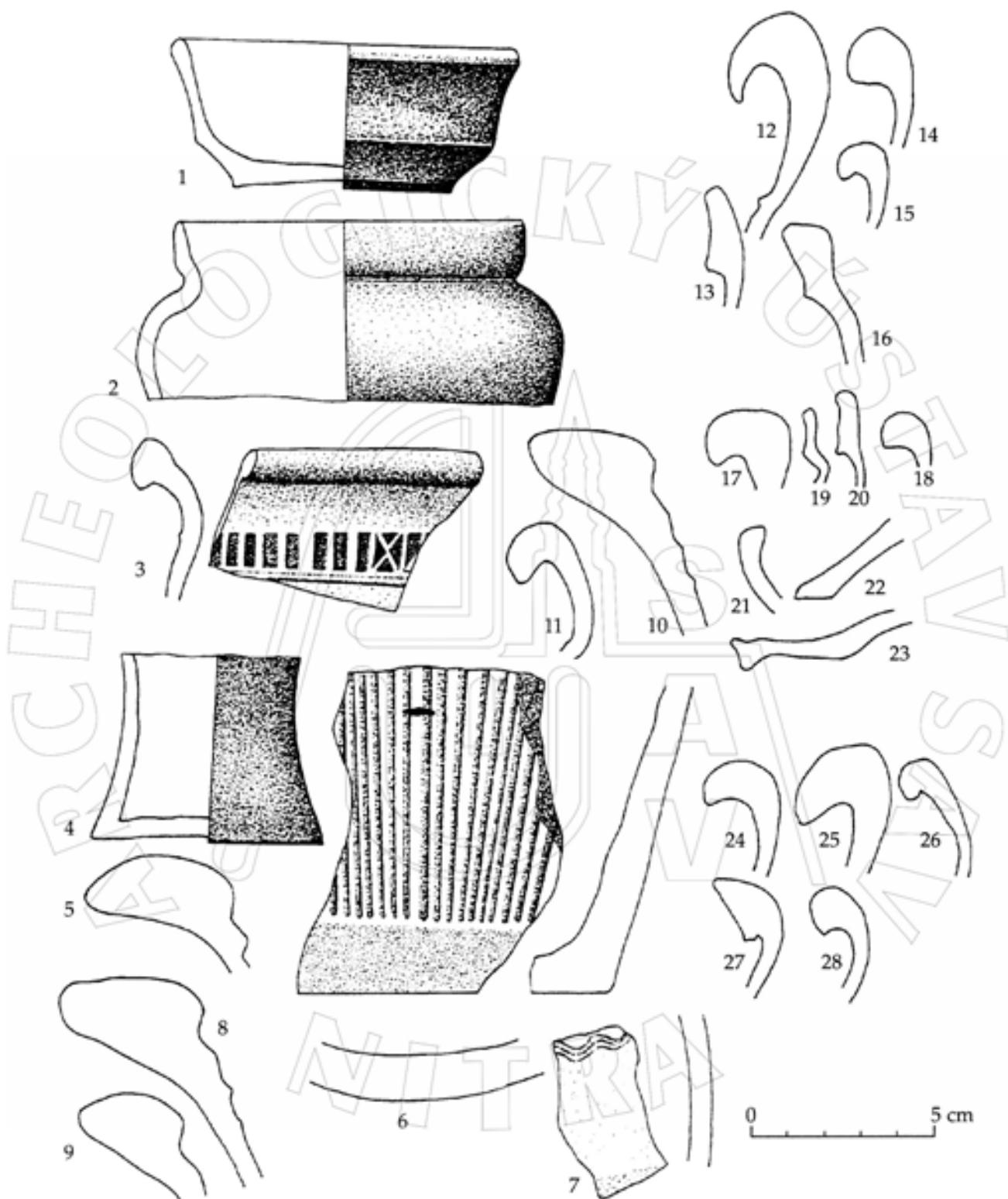
Obr. 33. Čífer, časť Páč (Nad mlynom). 1 - zlomok rímskej kolkovanej teguly s fragmentárnym nápisom ...ARI...; 2 - prelamované bronzové kovanie; 3 - Opočno pri Lounoch. Pár bronzových prelamovaných kovaní z urnového hrobu 286 (Pleinerová 1995, tab. 51: 2). (Kolník/Rajtár/Tirpák, 59).

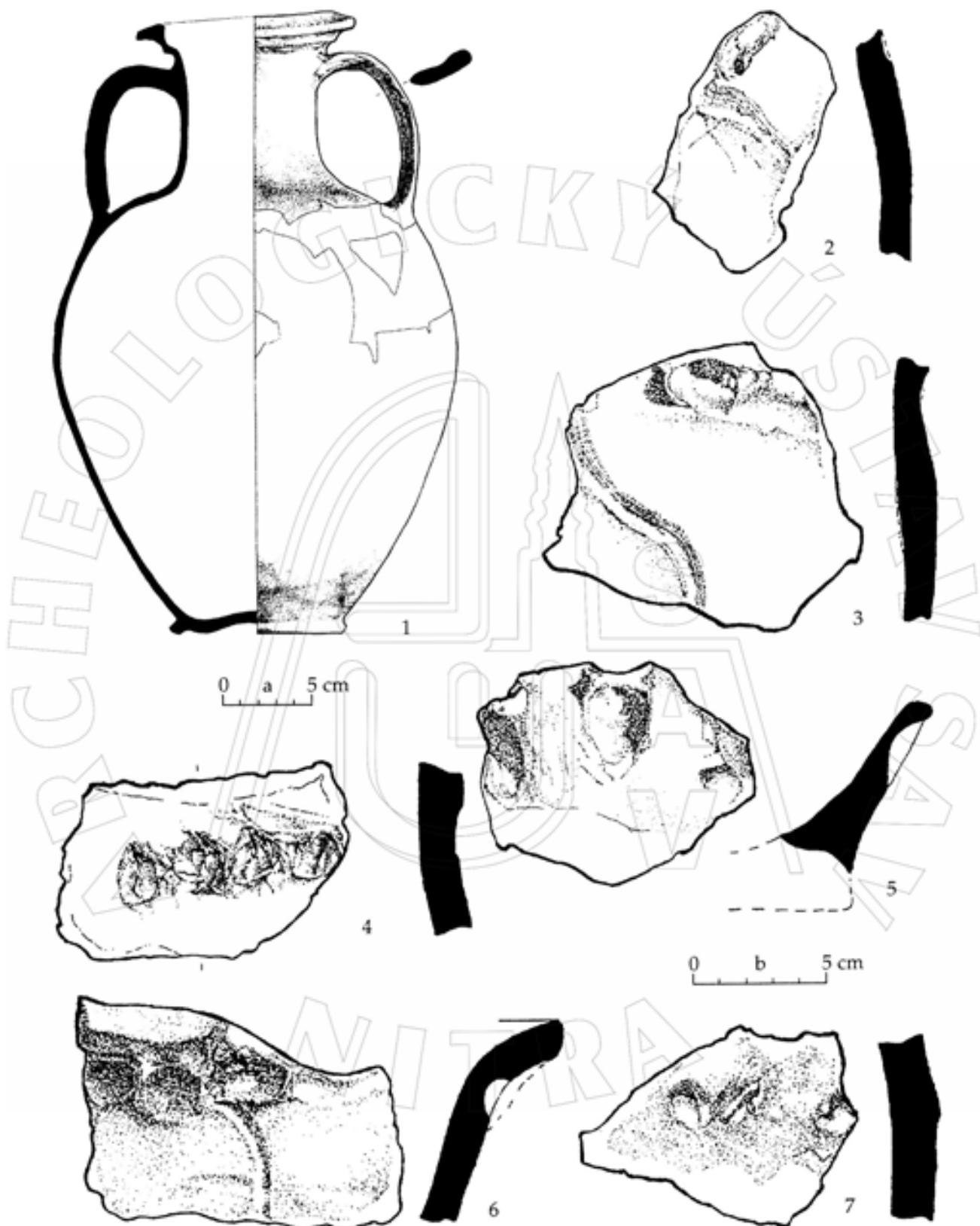
Obr. 34. Bratislava. Františkánsky kostol. Výskum v r. 1999. I - rozmiestnenie sond; 2-4 - sonda S2/99. (Lesák/Resutík, 74).

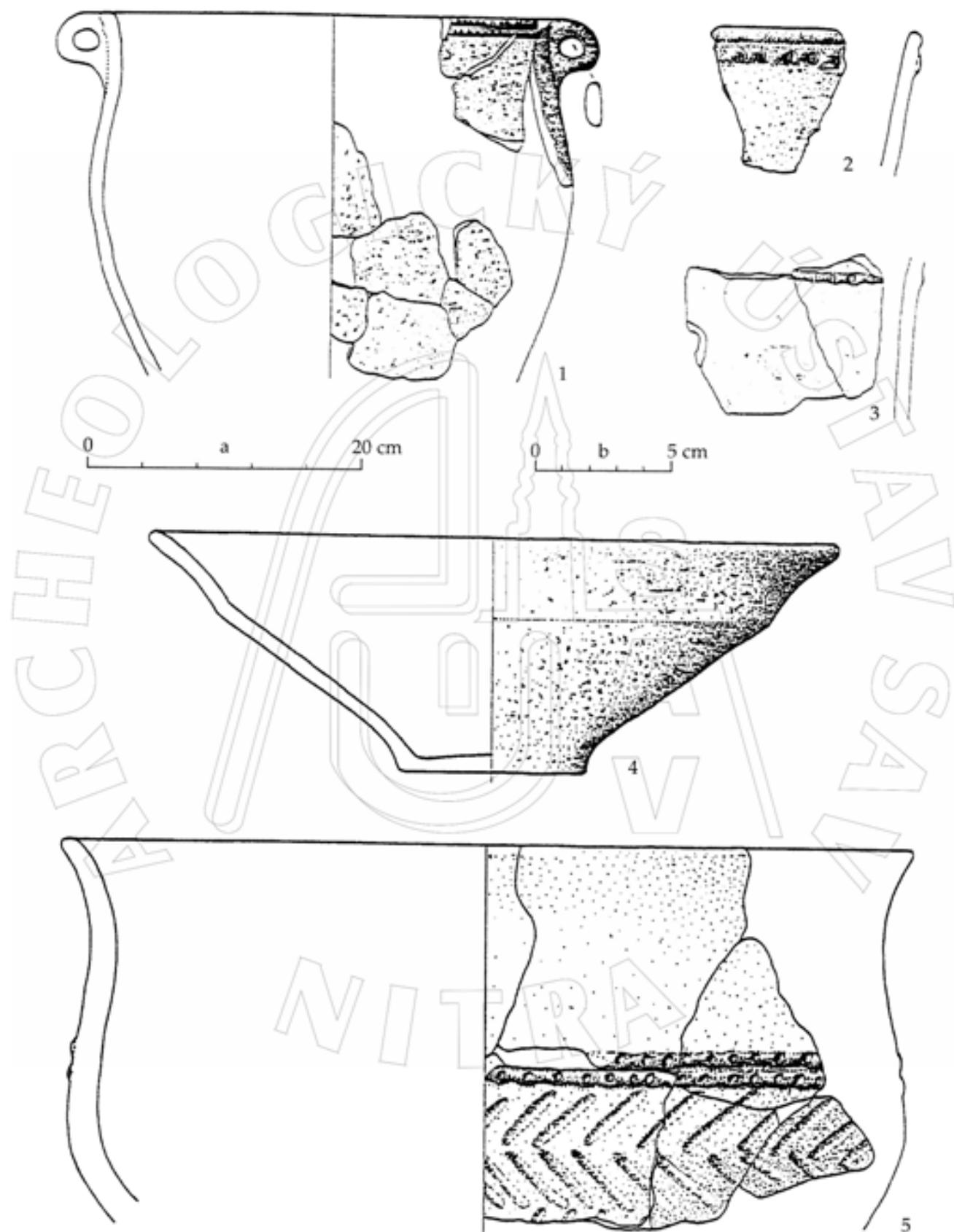
Obr. 35. Bratislava. Františkánsky kostol. 1 - sonda S1/99, spodná časť muriva výklenku arkády; 2-5 - sonda S3/99; 6-7 - sonda S2/99. (Lesák/Resutík, 74).

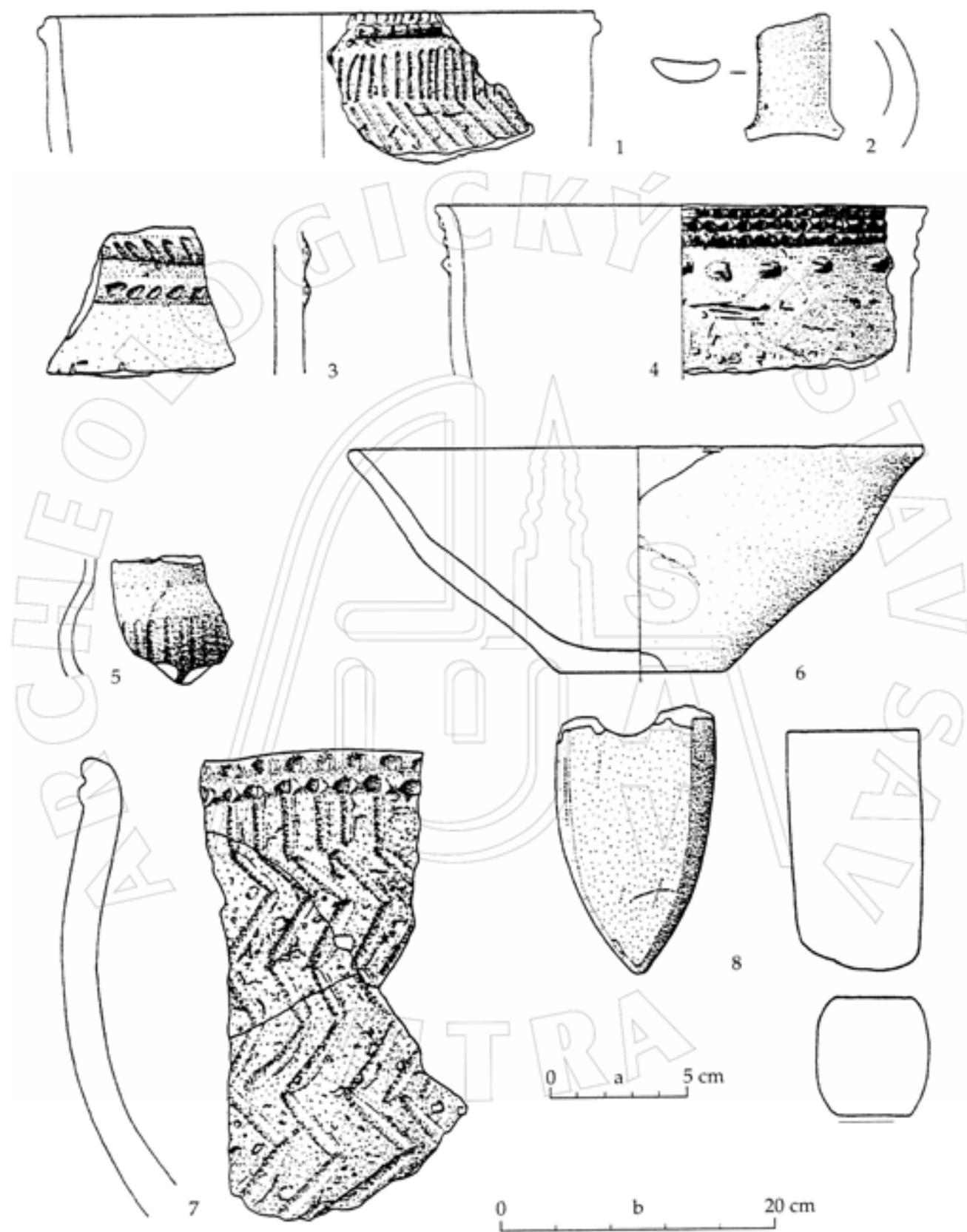
Obr. 36. Bratislava (Panenská ul.). 1-3 - objekt 3/99; 4, 11-28 - kultúrna vrstva; 5-10 - neskorolaténsky objekt 5/99. (Lesák/Resutík, 75).

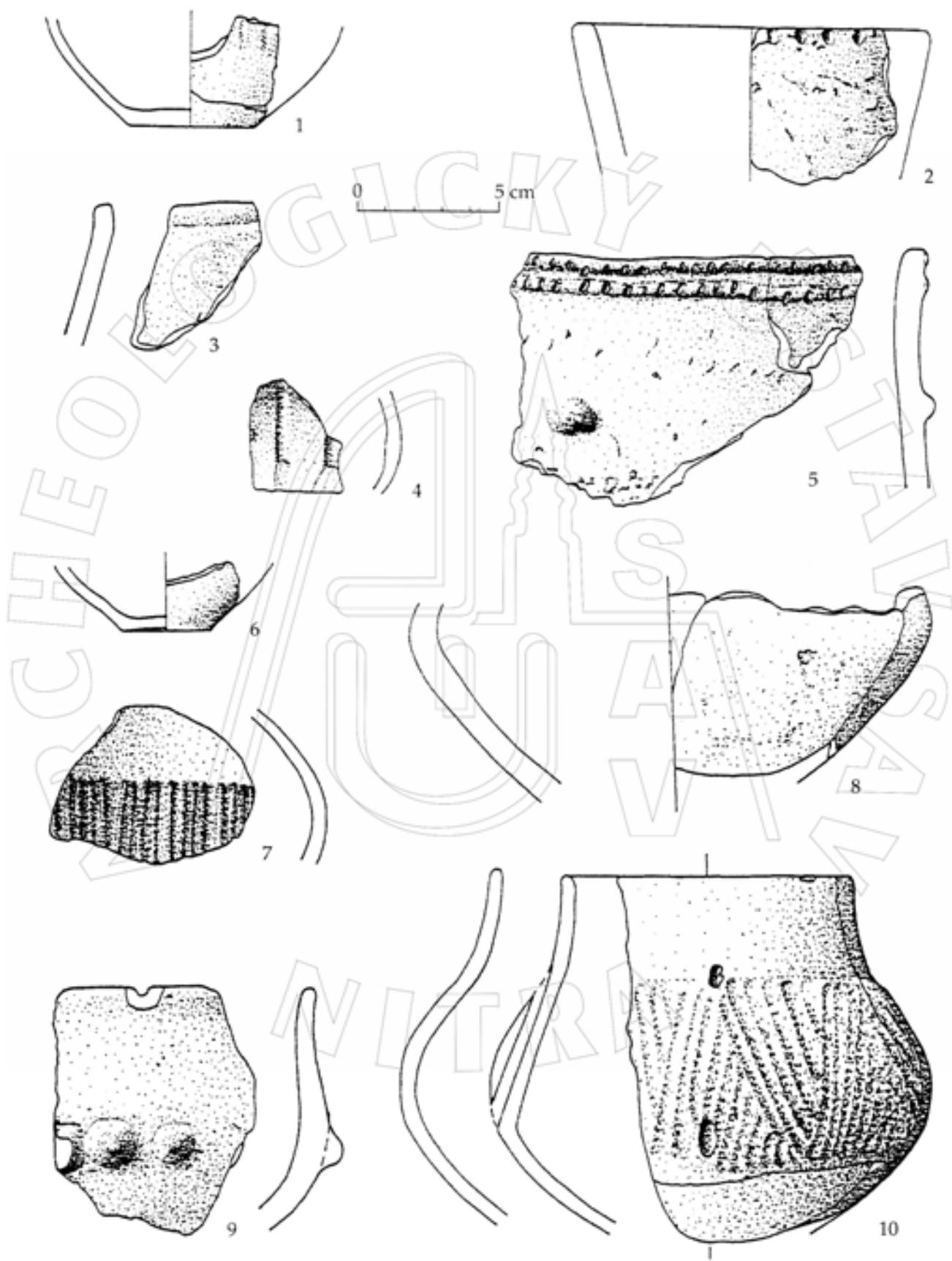
Obr. 37. Lieskovec (Hrádok). 1 - rímsky dvojuchý džbán; 2-7 - výber črepov z doby rímskej. Mierka a: 1, b: 2-7. (Malček, 83).

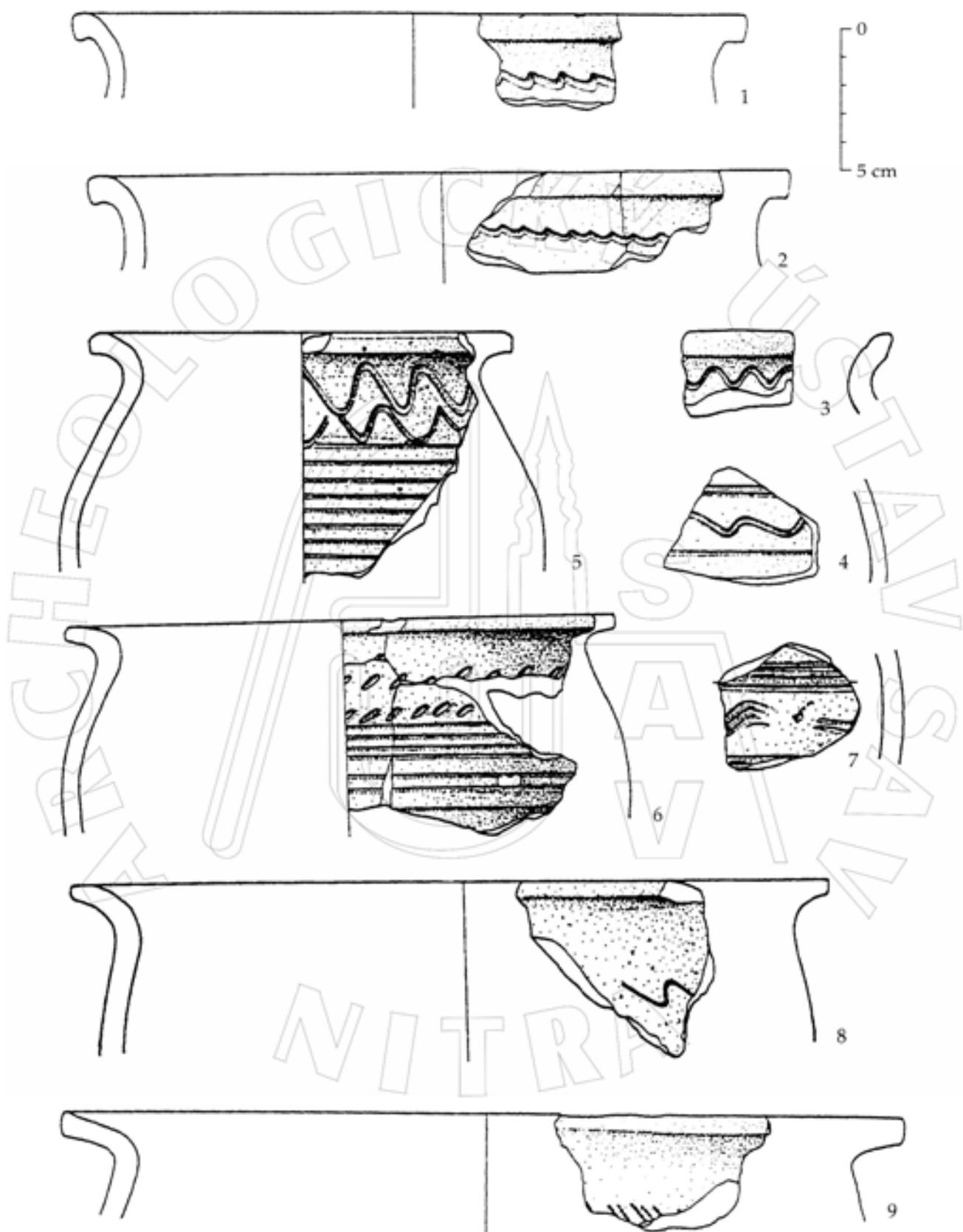
Obr. 38. Bratislava, časť Trnávka. Sídliskové nálezy. Výber náleزو v objektu 12. Mierka a: 1, 4; b: 2, 3, 5. (Marková/Elschek/Varsik, 84).

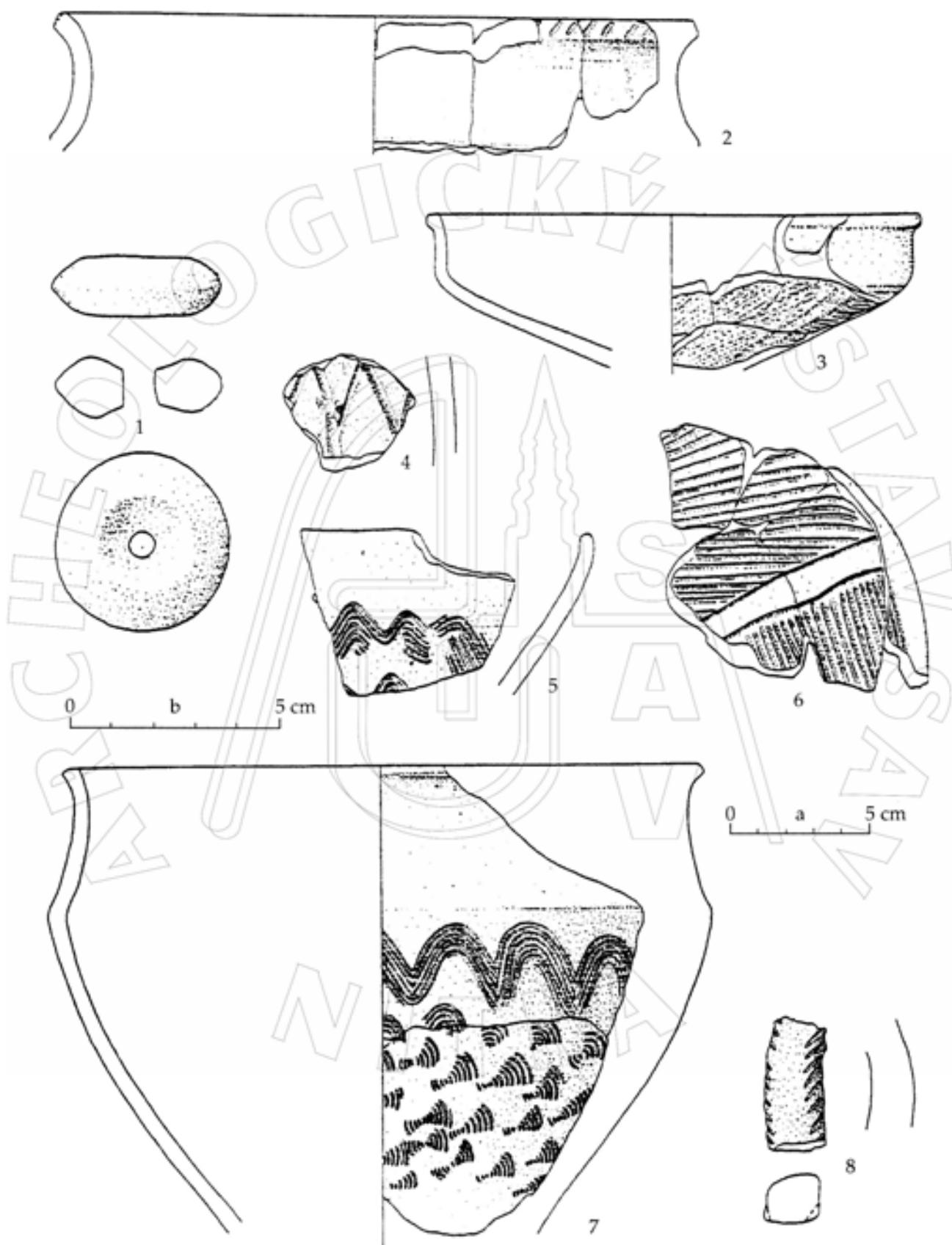
Obr. 39. Bratislava, časť Trnávka. Sídliiskové nálezy. Výber nálezov z objektu 20. Mierka a: 4, b: 1-3, 5-8. (Marková/Elschek/Varsík, 84).

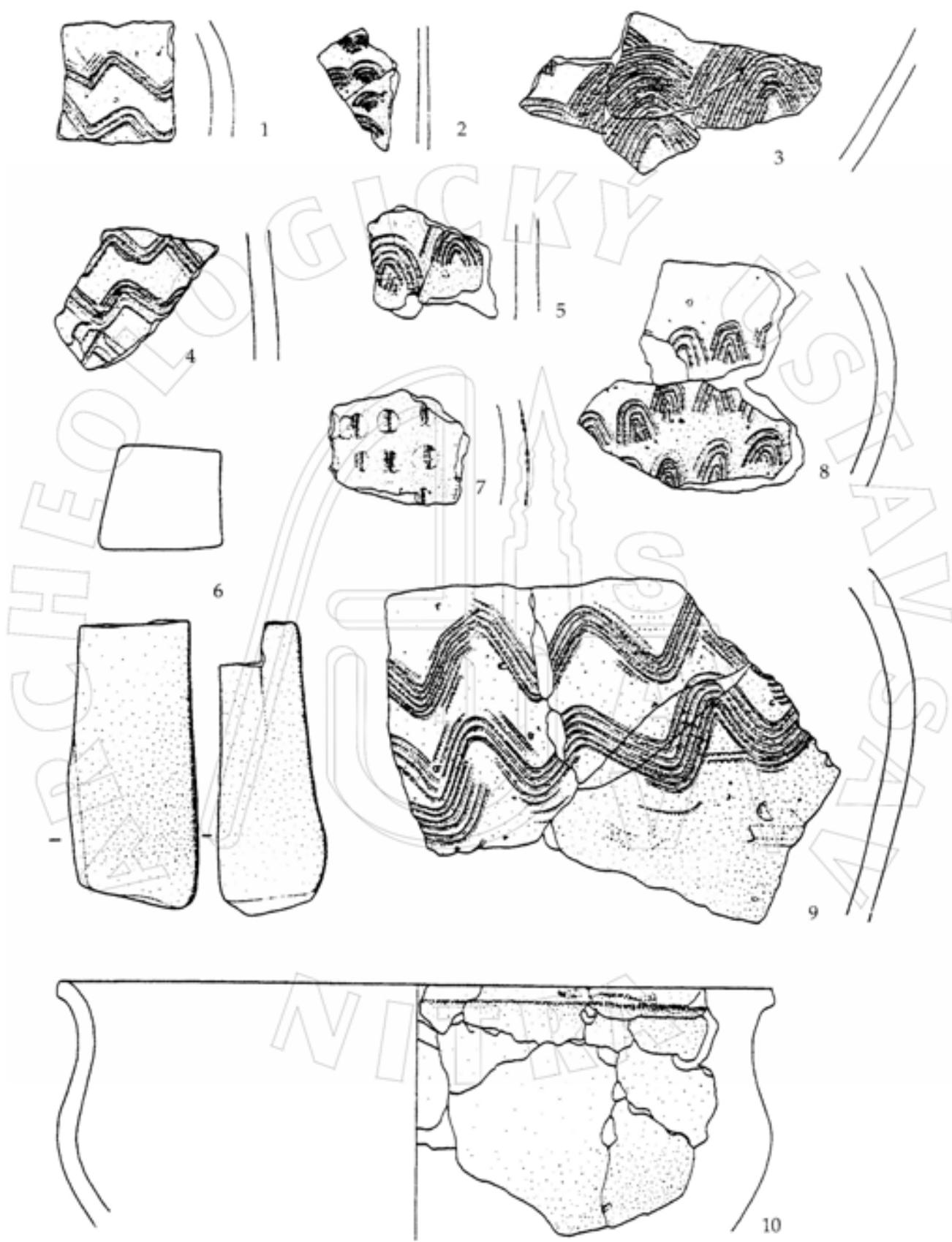
Obr. 40. Bratislava, časť Trnávka. Sídliiskové nálezy. Výber nálezu z objektu 20. (Marková/Elschek/Varsík, 84).

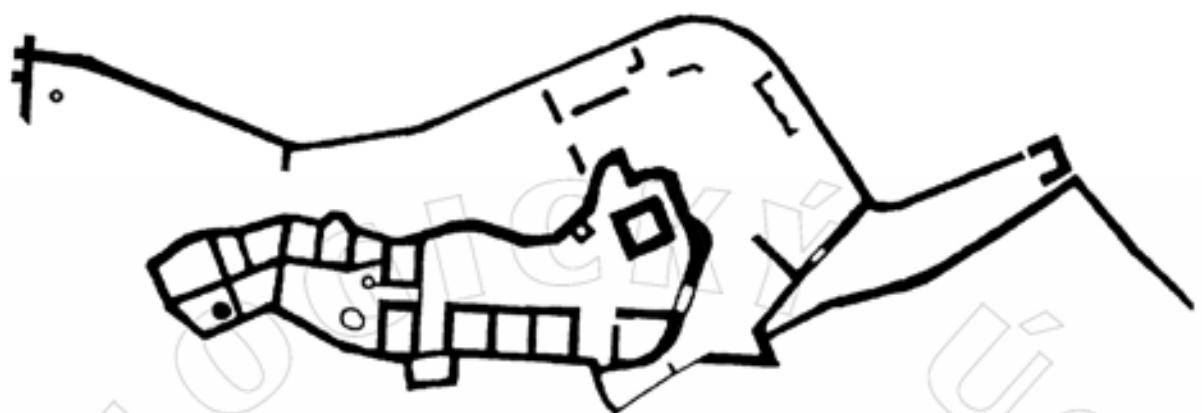
Obr. 41. Bratislava, časť Trnávka. Sídliskové nálezy. Vyber náleزو v z objektu 6. (Marková/Elschek/Varsík, 85).

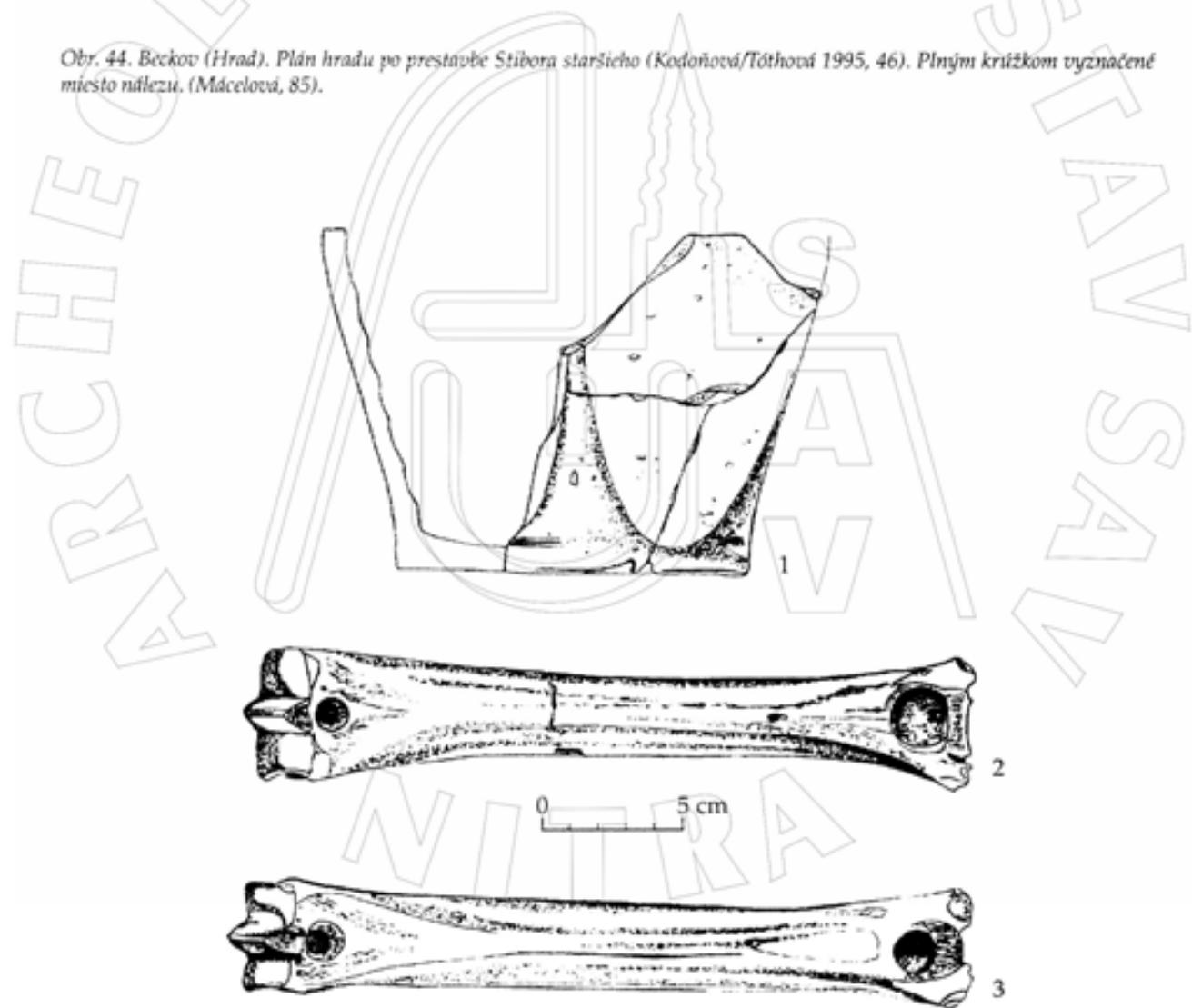
Obr. 42. Bratislava, časť Trnávka (Šajba III). Sídliskové nálezy. Výber náleزو v objekte 27. Mierka a: 3, b: 1-2, 4-8. (Marková/Elschek/Varsík, 61).

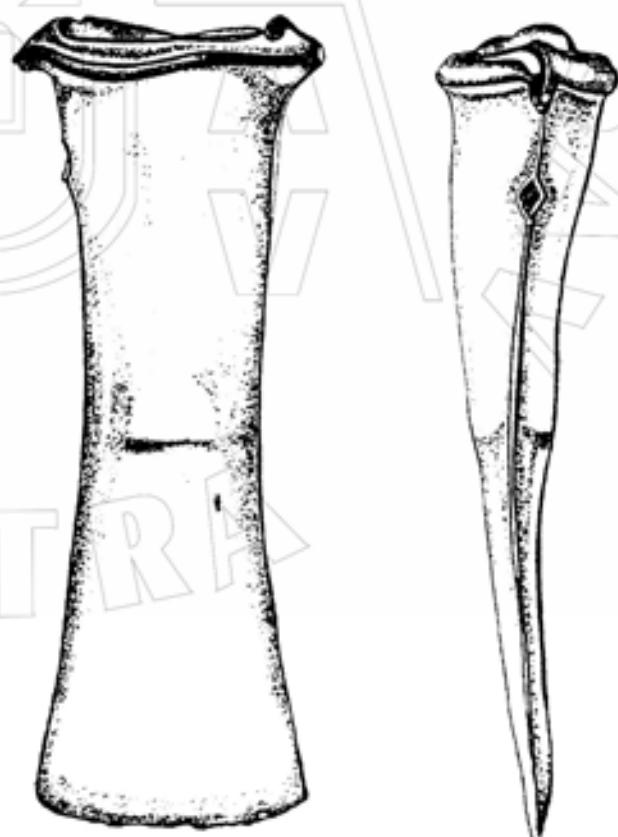
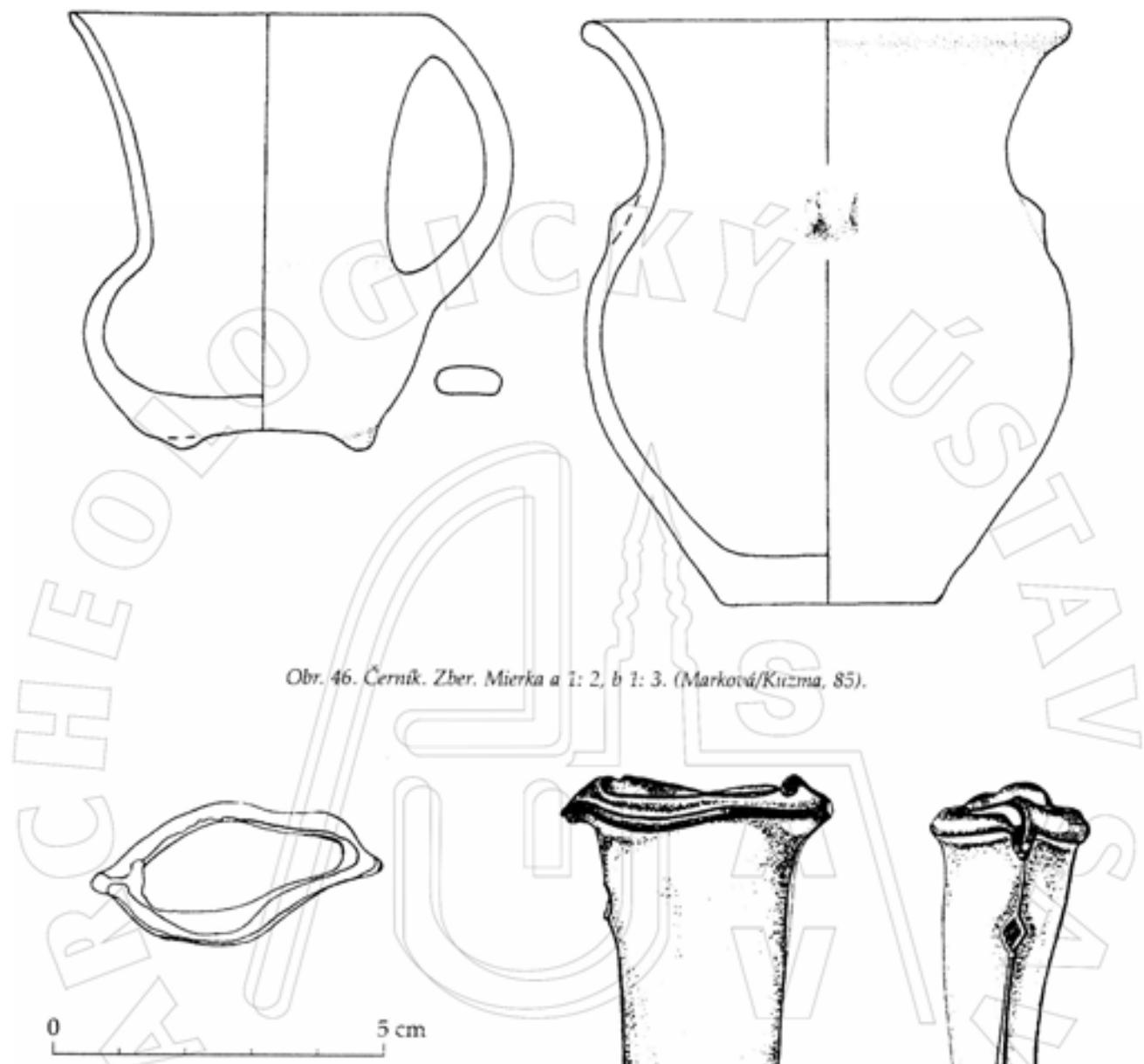
Obr. 43. Bratislava, časť Trnávka (Sajba III). Sídliskové nálezy. Vyber nálezov z objektu 27. (Marková/Elschek/Varsík, 61).

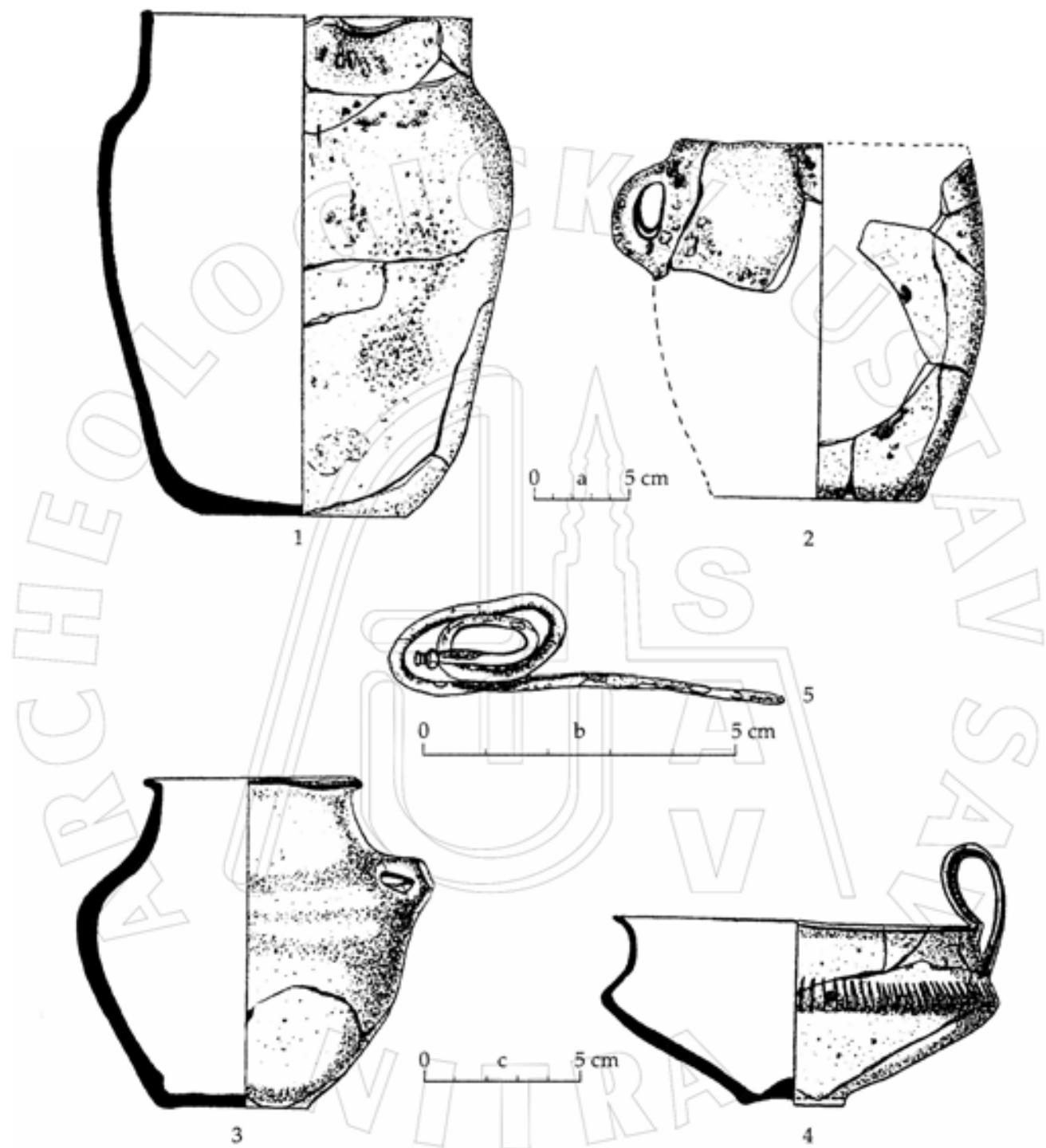

Obr. 44. Beckov (Hrad). Plán hradu po prestavbe Štibora staršieho (Kodroňová/Tóthová 1995, 46). Plným kružkom vyznačené miesto nálezu. (Mácelová, 85).

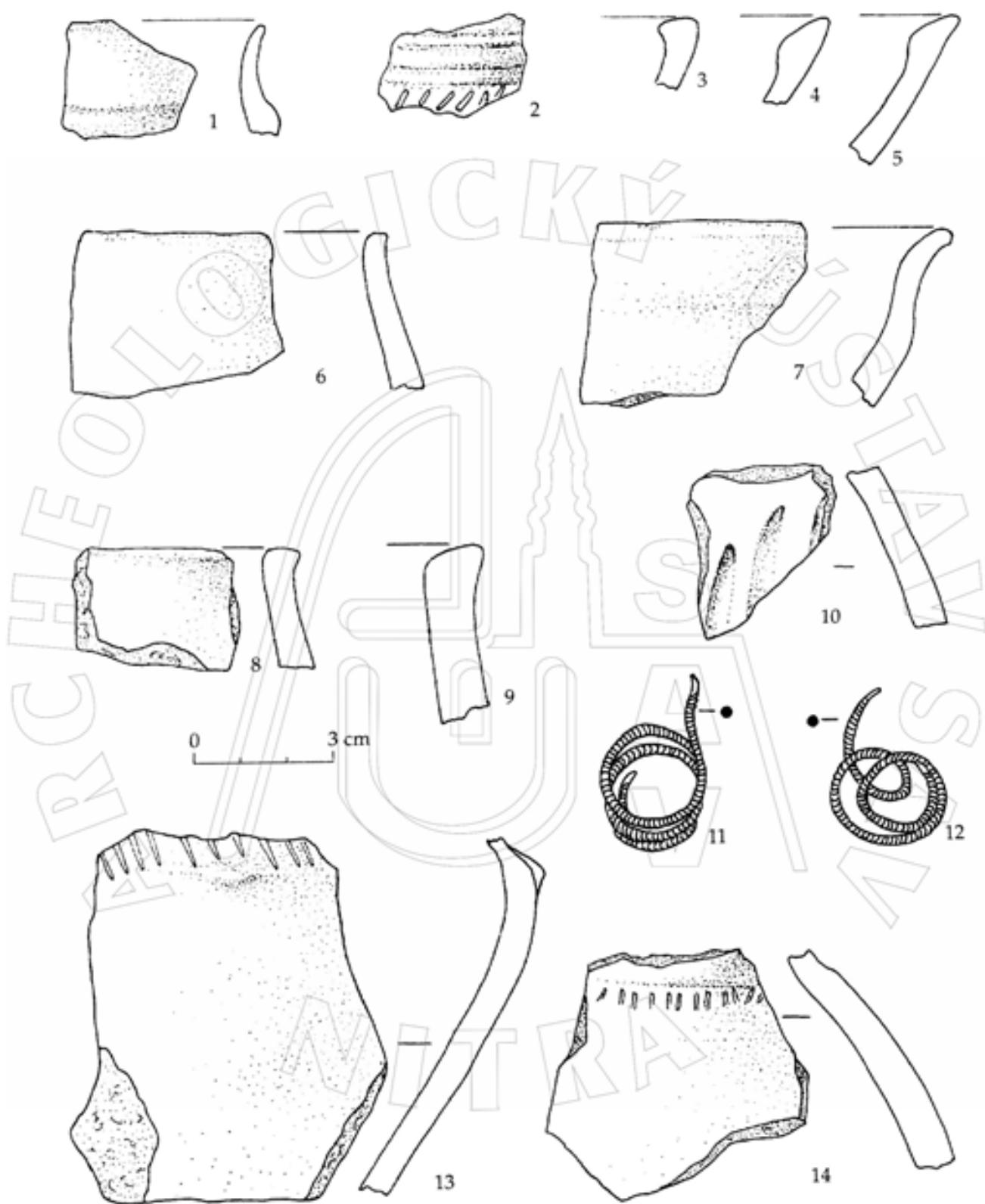

Obr. 45. Beckov (Hrad). Výber nálezov zo 14.-15. stor. 1 - hrncovitá kachlica; 2-3 - kostene korčule. (Mácelová, 86).

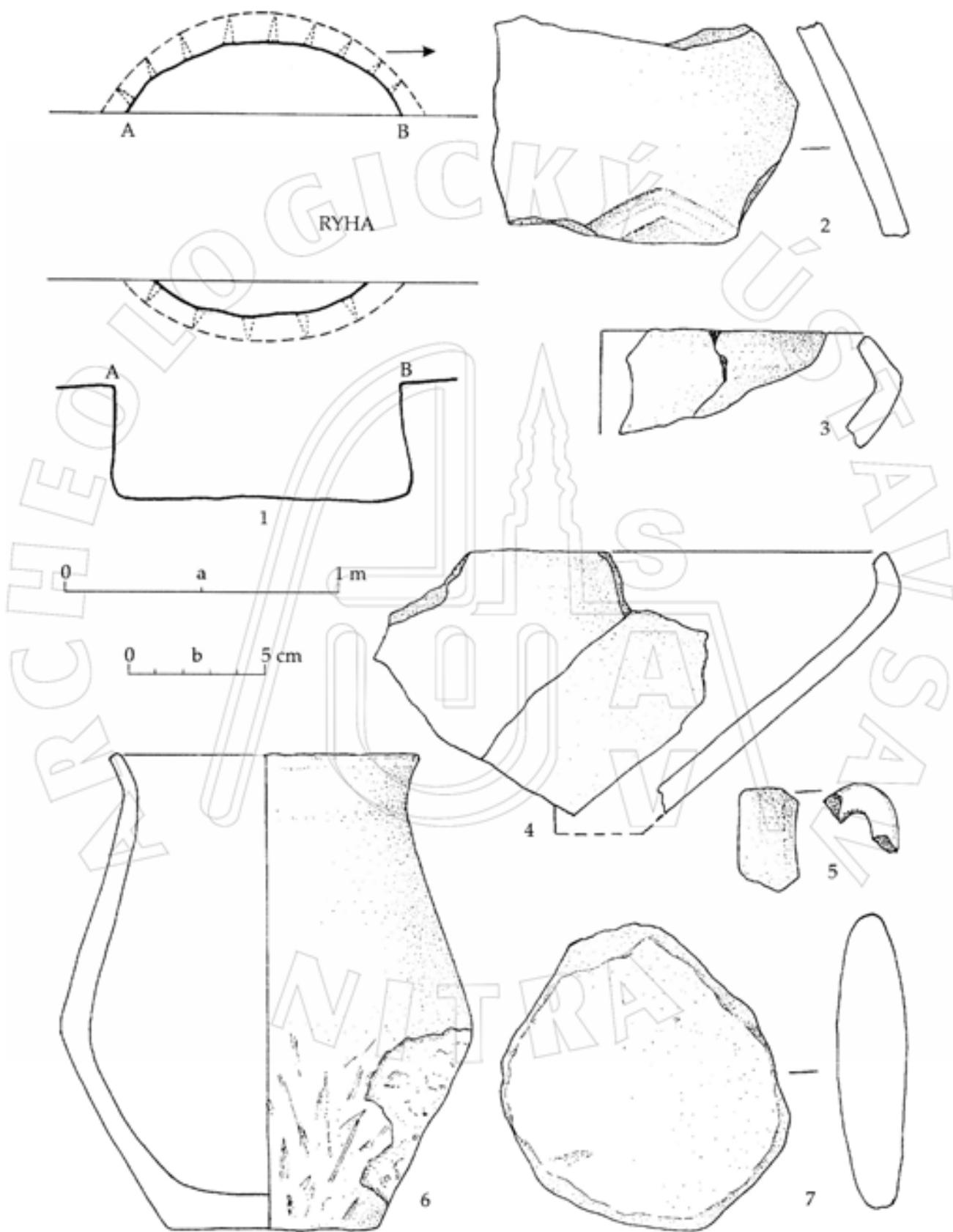

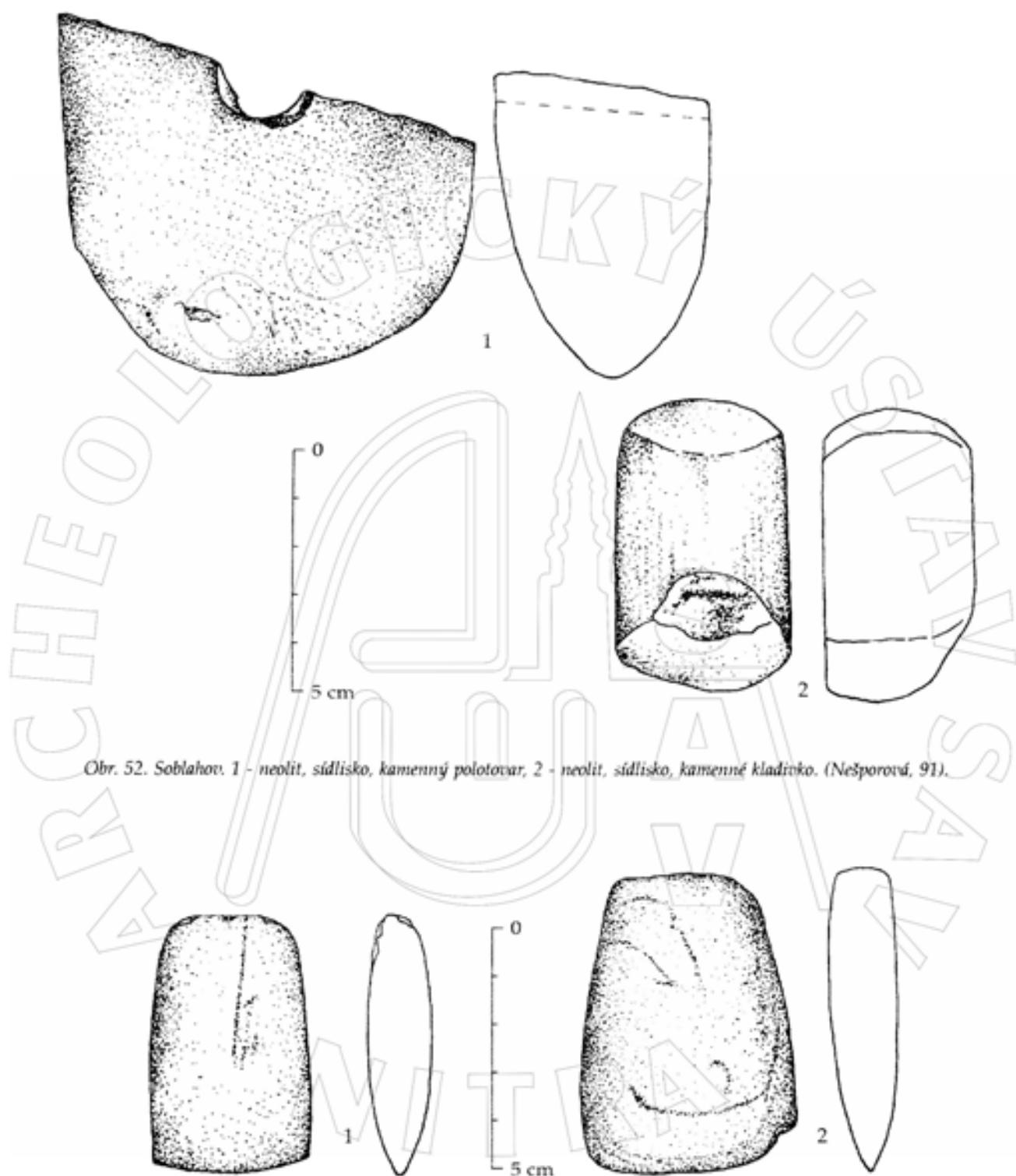
Obr. 49. Zvolen (Balkán). Inventár Žiarového hrobu lužickej kultúry. Mierka a: 1-2; b: 5; c: 3-4. (Macelová, 87).

Obr. 50. Obišovce. Nové nálezy. (Mirošayond, 87).

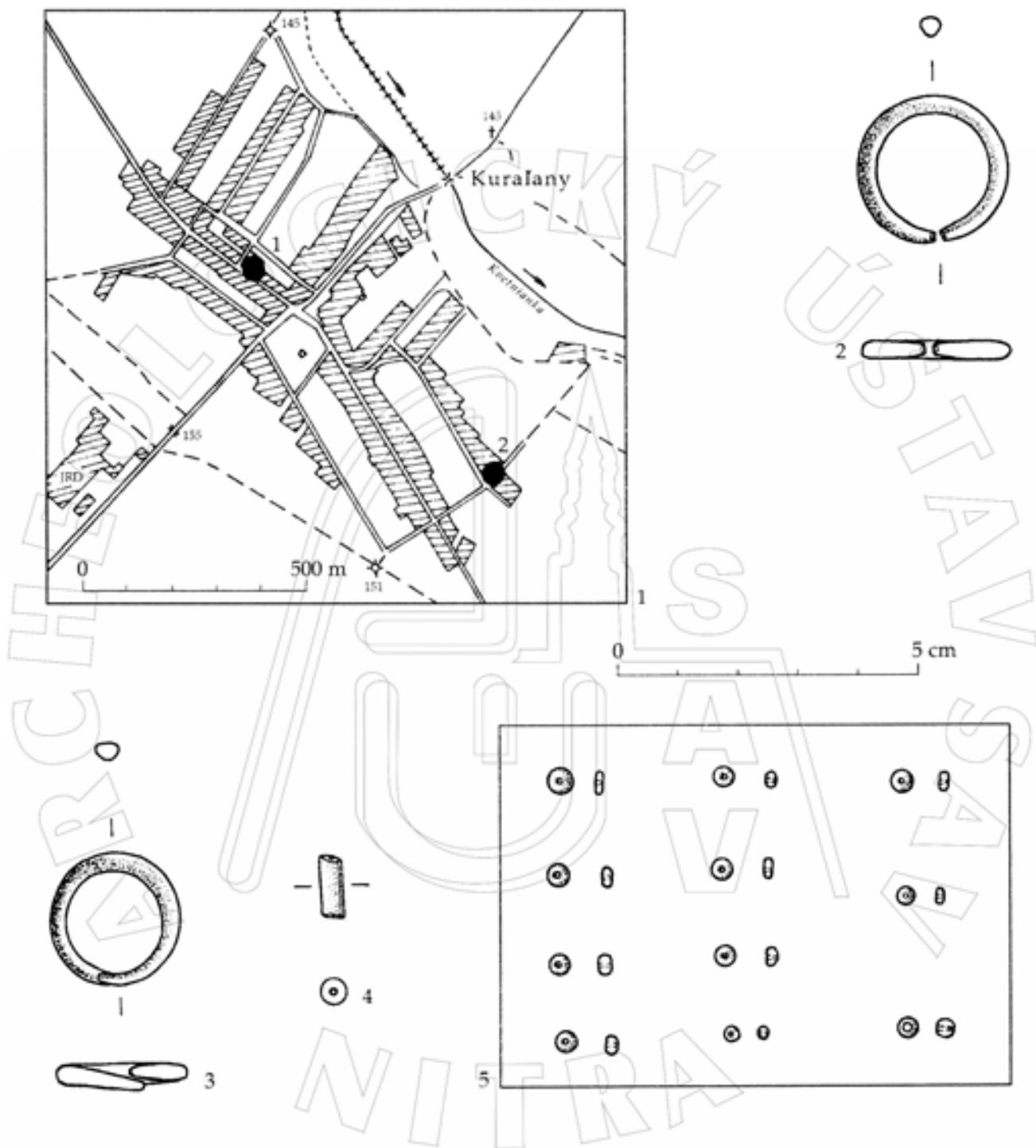

Obr. 51. Svinica. Sídliškový objekt. Mierka a: 1; b: 2-7. (Mirošayová/Olexa, 88).

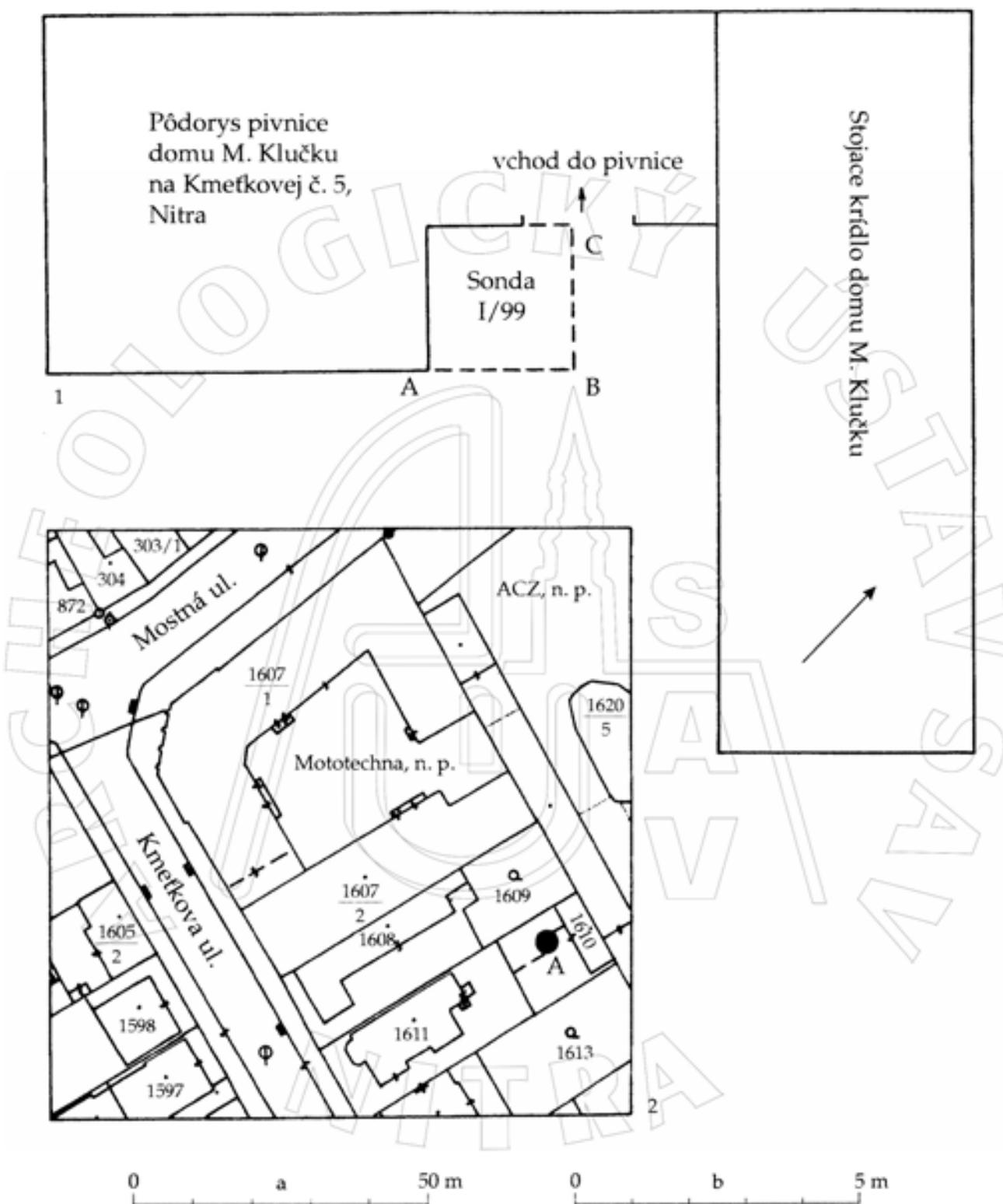

Obr. 52. Soblahov. 1 - neolit, sídlisko, kamenný polotovar, 2 - neolit, sídlisko, kamenné kladivo. (Nešporová, 91).

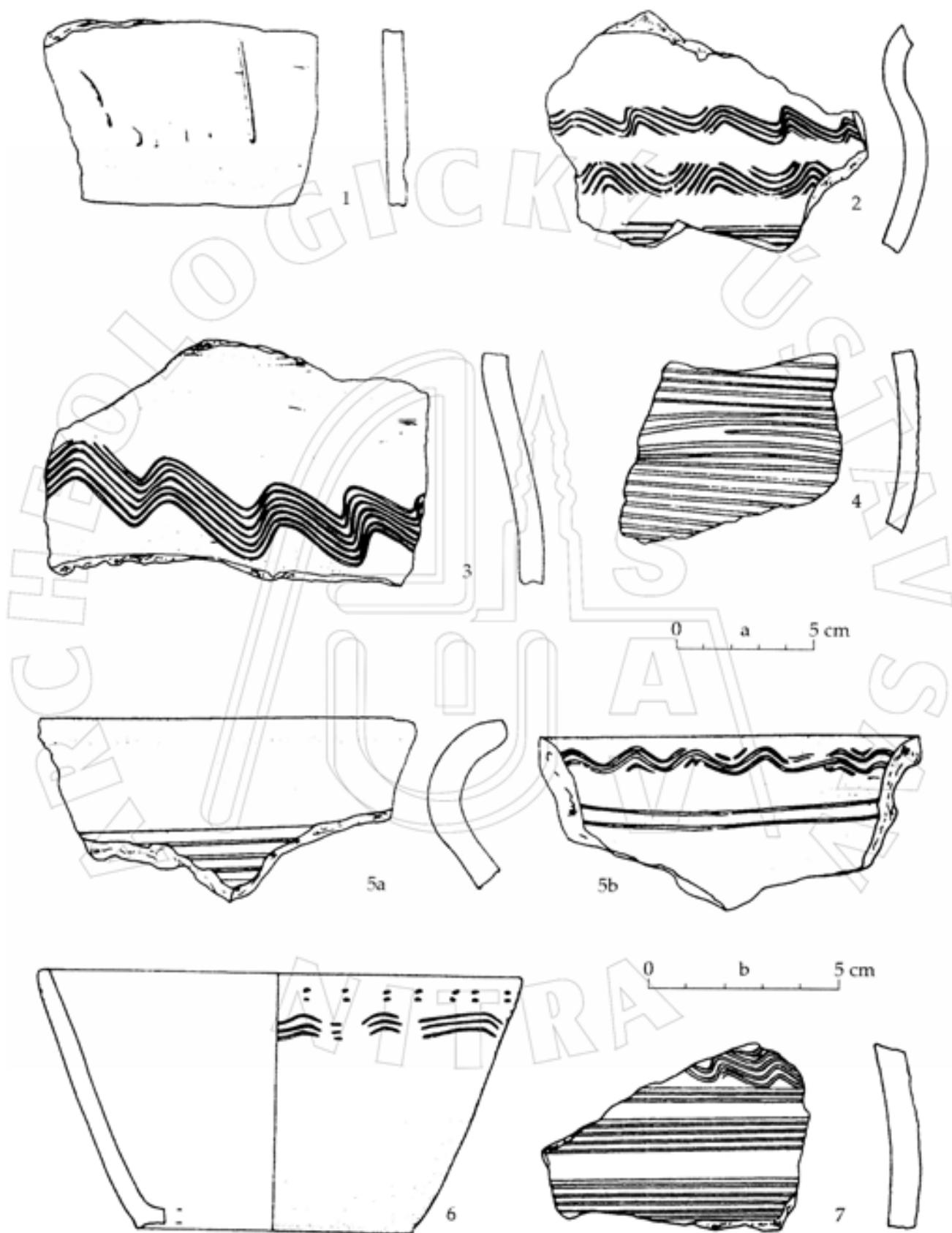
Obr. 53. Ostratice, časť Veľké Ostratice. Kamenná sekera. (Nešporová, 92).

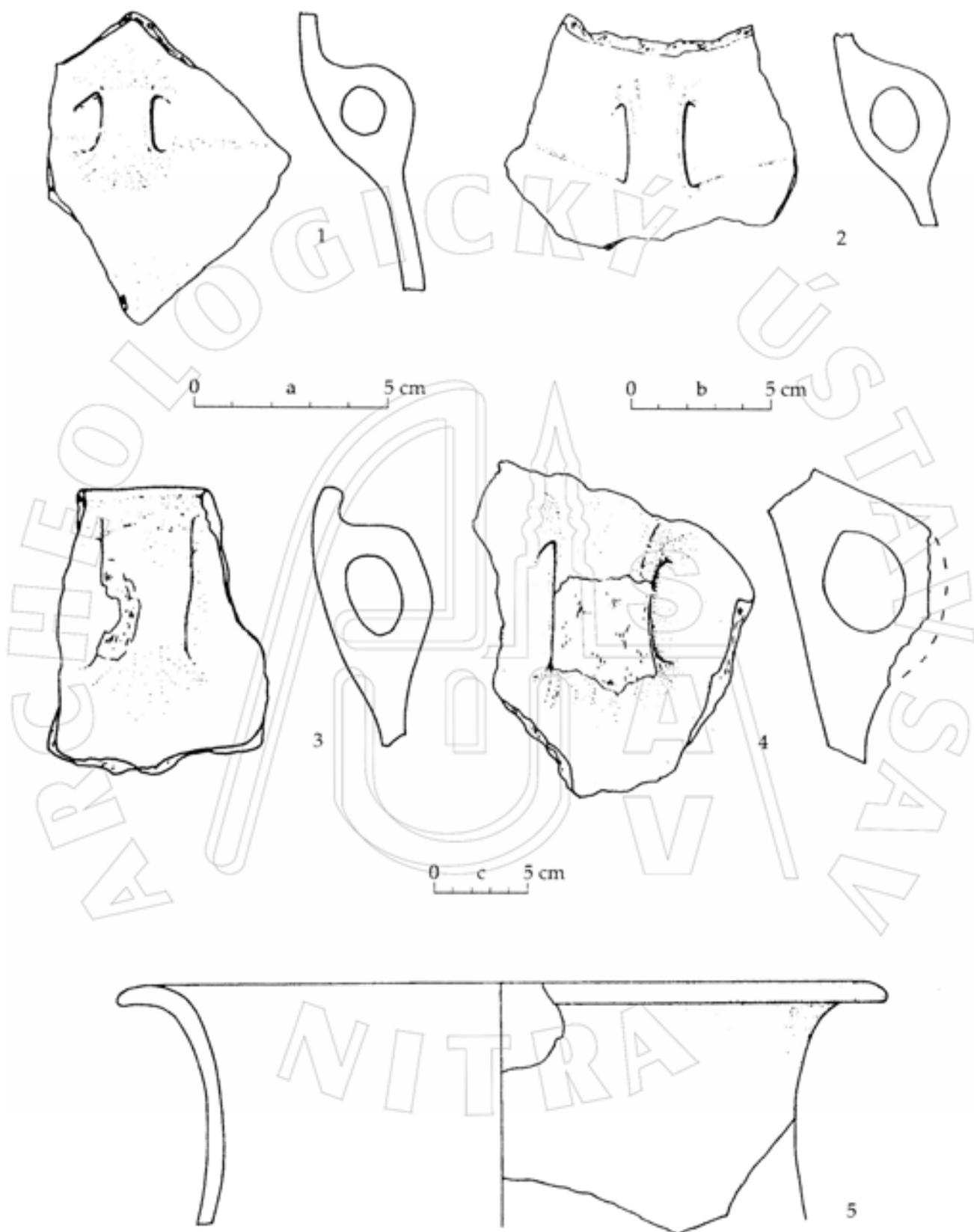
Obr. 54. Kuralany. 1 - situační plán lokalit; 2-5 - nálezy z hrobu 1/99. (Nevizánsky/Oždání, 92).

Obr. 55. Nitra (Kmeťkova 5). 1 - situačný plán domu M. Klučku a sondy I/99 v teréne; 2 - výsek z katastrálnej mapy (map. list. 9-4/14) a umiestnenie sondy I/99 na parcele A. Mierka a: 2, b: 1. (Oždáni, 95).

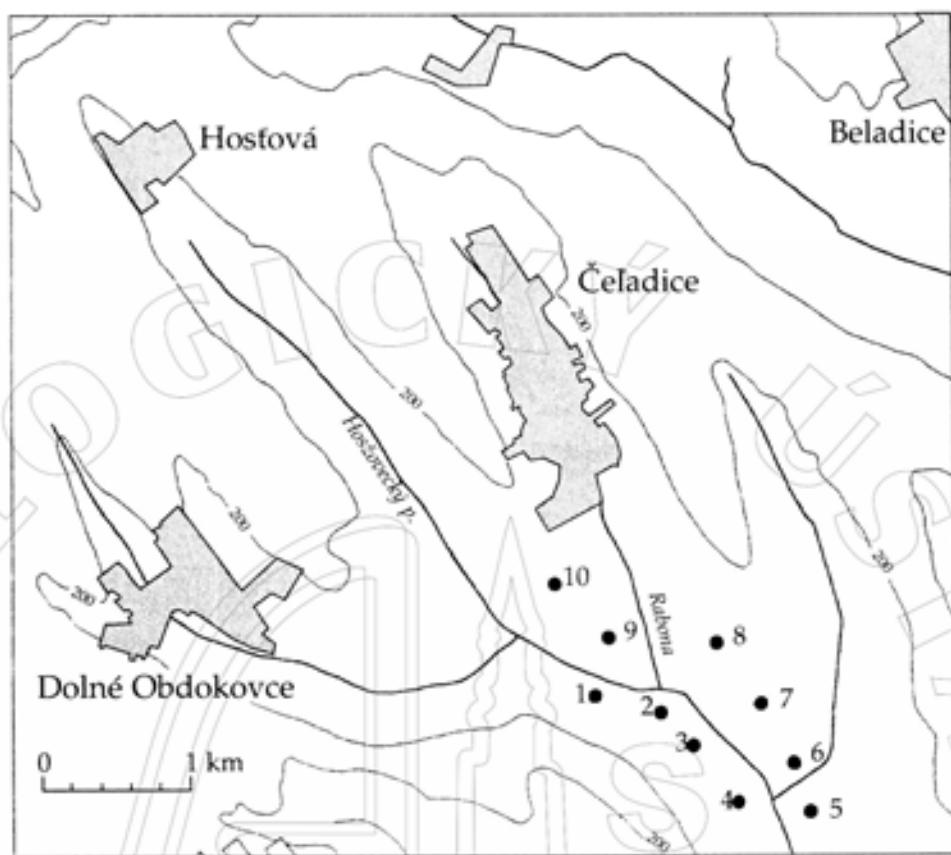
Obr. 56. Nitra (Kmeťová 5). Výber nálezov z výplne sondy 1/99 z hĺbky 80-140 cm. 1 - neskora doba rímska/doba sláhovania nádrodov; 2-7 - včasný stredovek (8.-9. stor.). Mierka a: 2-4, 6; b: 1, 5, 7. (Ozdaní, 95).

Obr. 57. Nitra (Kmeťkova 5). Výber keramiky zo strednej doby bronzovej z výplne sondy I/99 z vrstiev v hĺbke 140-180 cm.
Mierka a: 3; b: 1, 2, 4; c: 5. (Ozdaní, 95).

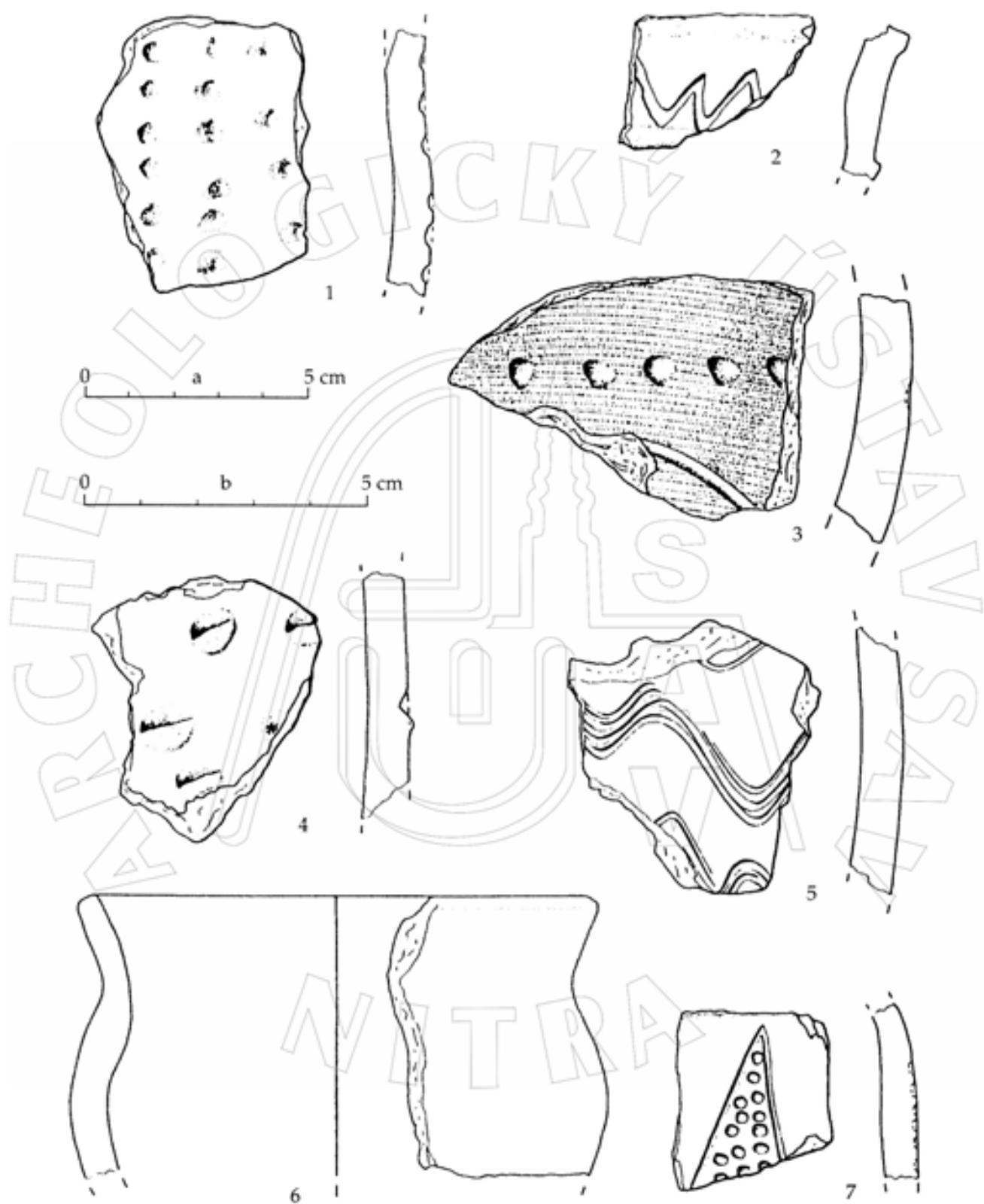
Obr. 58. Lehkotka (Dubov diel). Rukoväť meča, zdobená jemne rytým geometrickým ornamentom, a časť čepele s výrazným stredovým rebrom a ricassom. (Oždení/Furmudněk, 97).

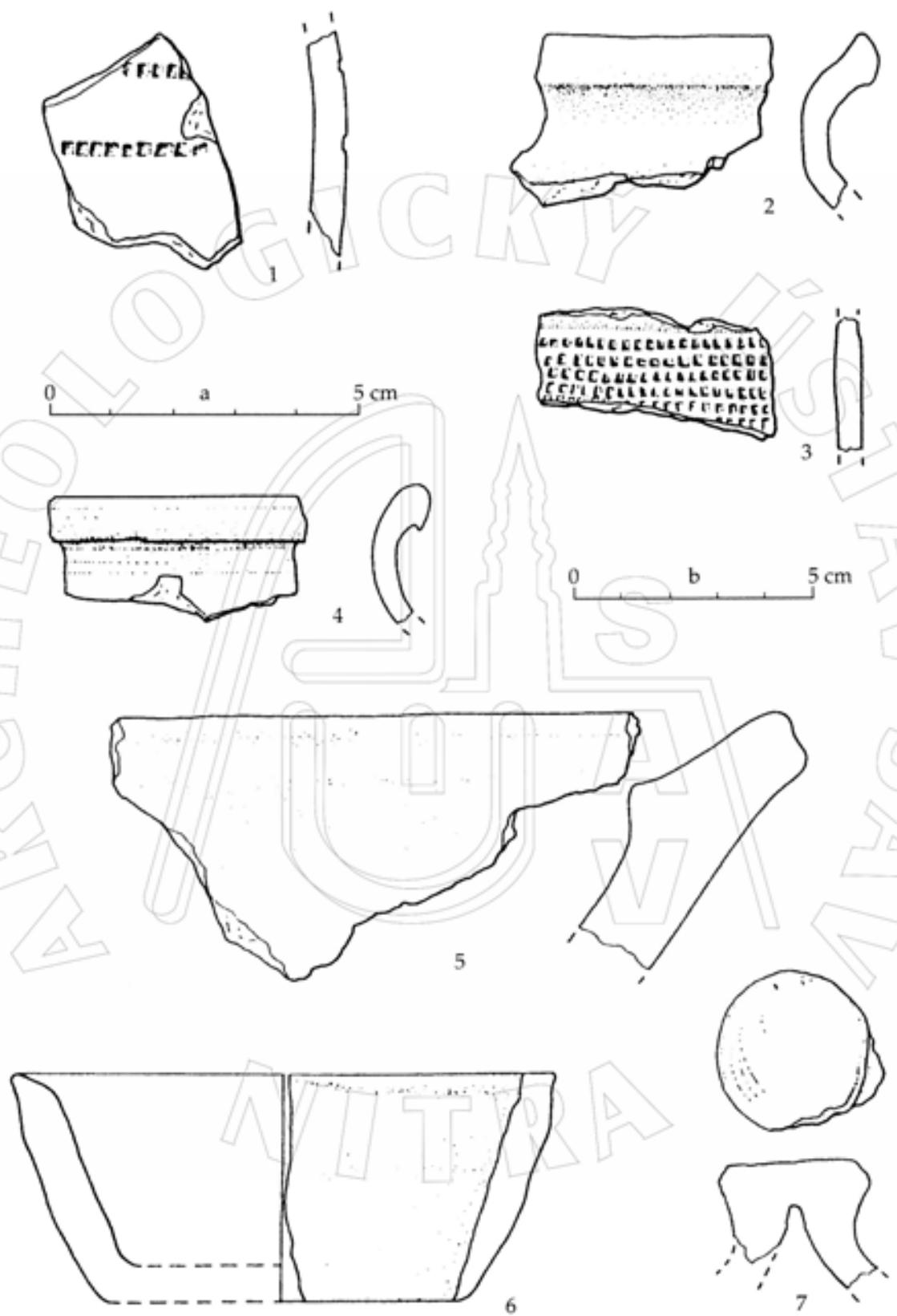
Obr. 59. Situačná mapa lokalít na terasách v povodí Hosžovského a Čeladického potoka (Rabony) v katastri obcí Čeladice (4, 6, 7, 10); Dolné Obdokovce (1-3, 8, 9); Malé Chyndice (5). (Oždáni/Hunka, 98).

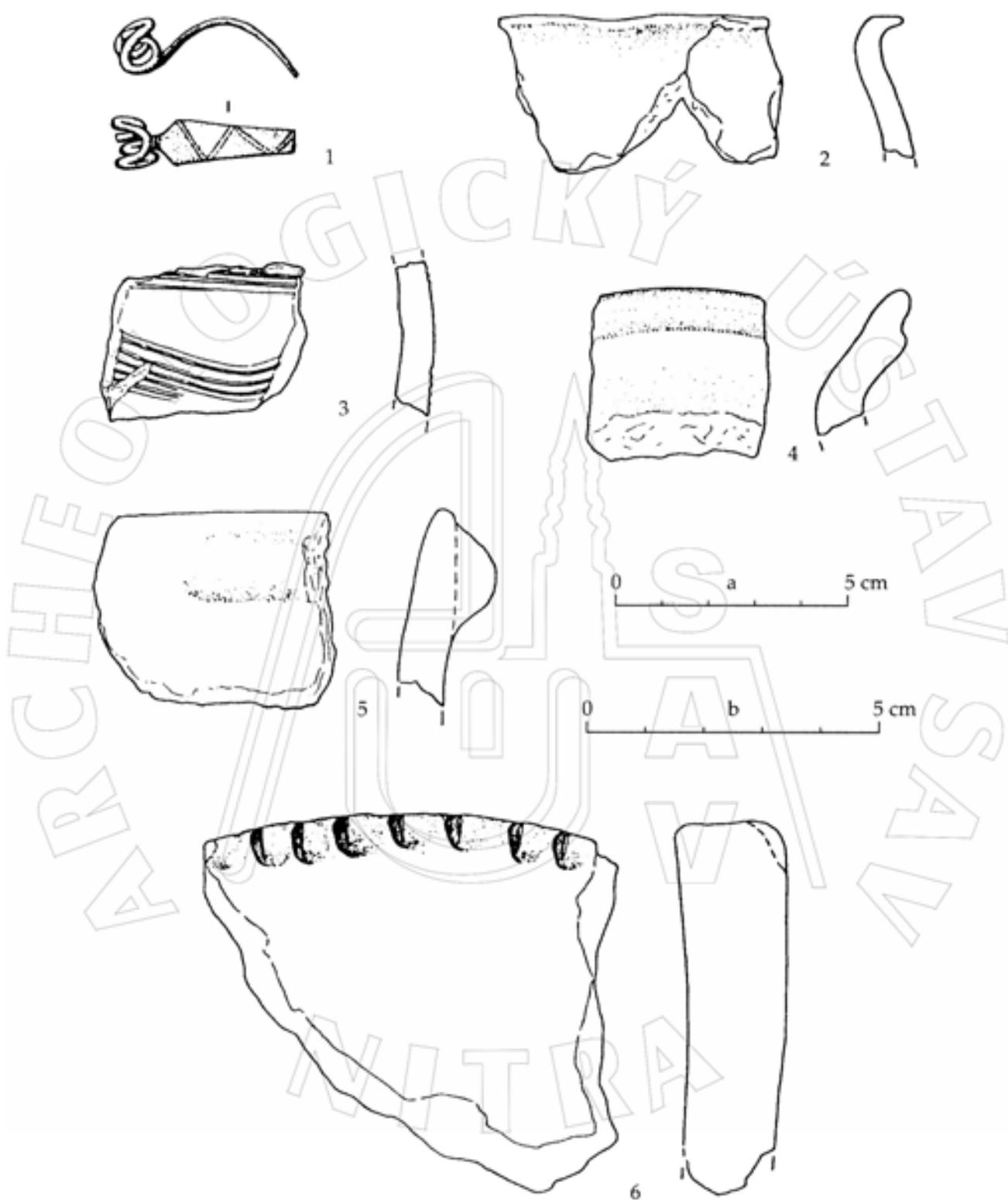
Obr. 60. Dolné Obdokovce (Zákúzanie hrad). 1, 7, 8 - výber nálezov zo sídliska lengyelskej kultúry z obdobia starého eneolitu, 2-6 - z doby laténskej. 1 - silex, 2-8 - keramika. (Oždáni/Hunka, 99).

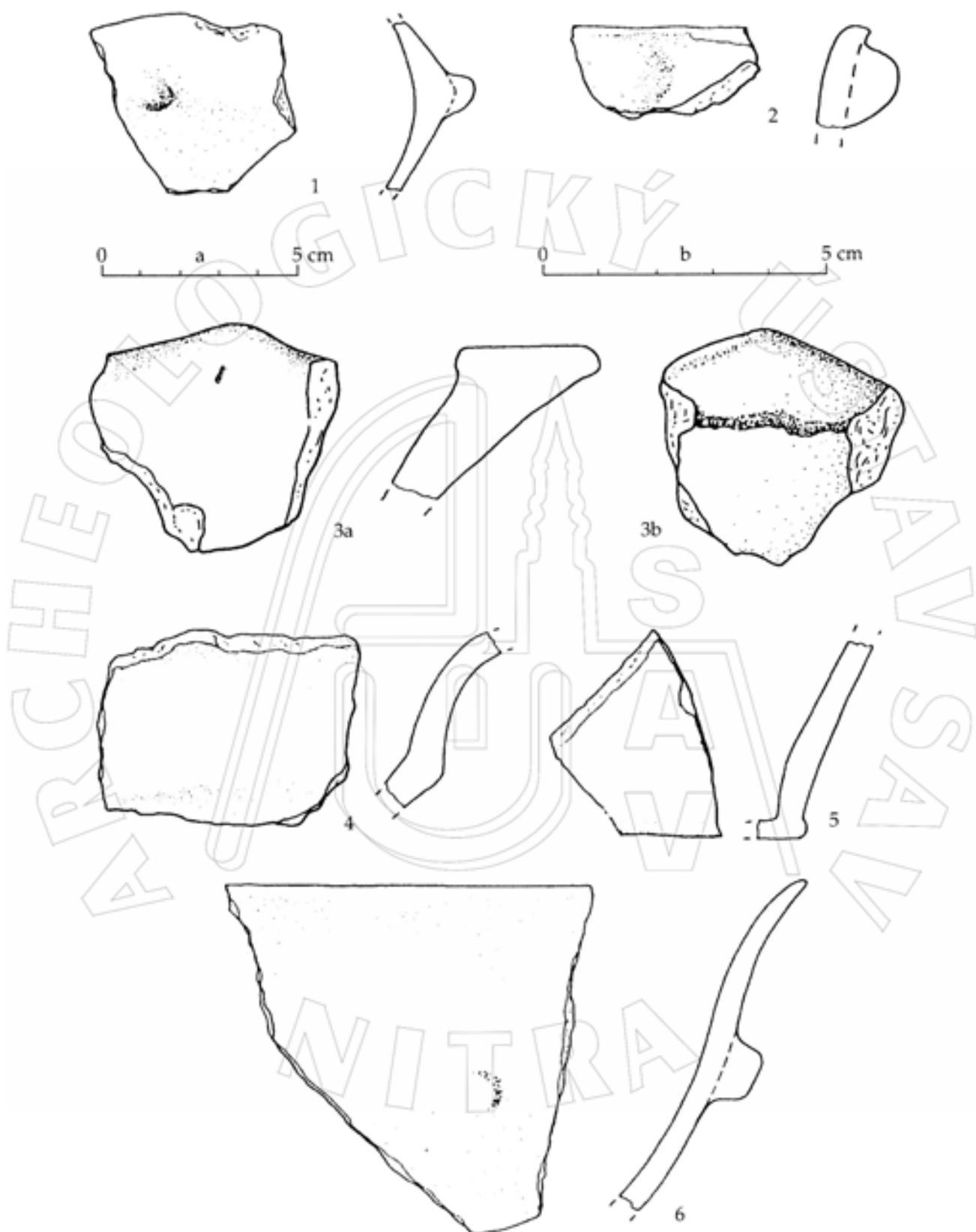
Obr. 61. Čeladice (Madal a čiastočne Kerňa). Výber zlomkov keramiky zo sídliska z mladšej doby rímskej. Mierka a: 1-6; b: 7. (Oždáni/Hunka, 98).

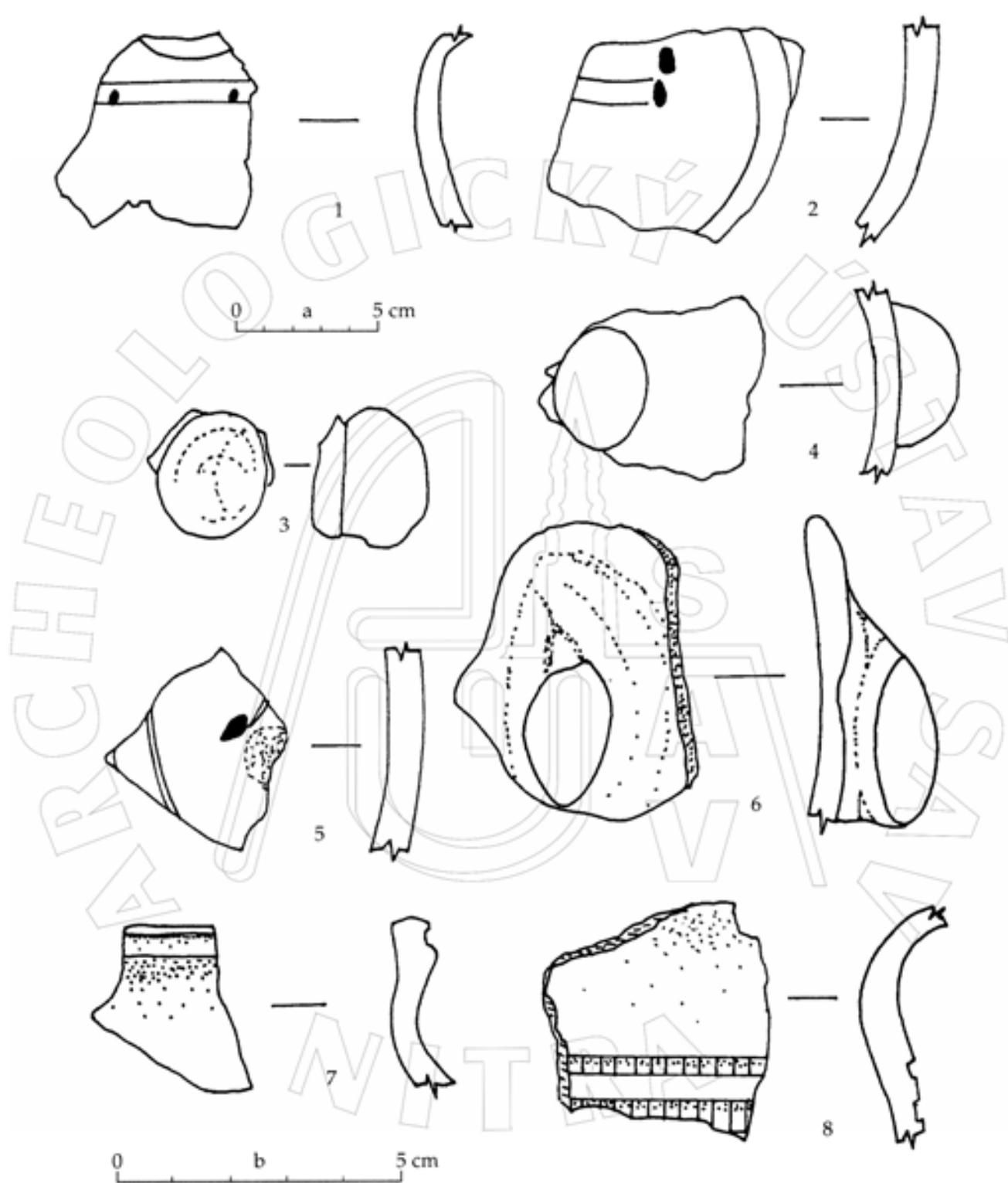
Obr. 62. Čeladice. Výber nálezov z obdobia vrcholného stredoveku (13.-15. stor.) z priestoru medzi polohami Kerňa a Berín. Mierka a: 1-3; b: 4-7. (Ozdaní/Hunka, 98).

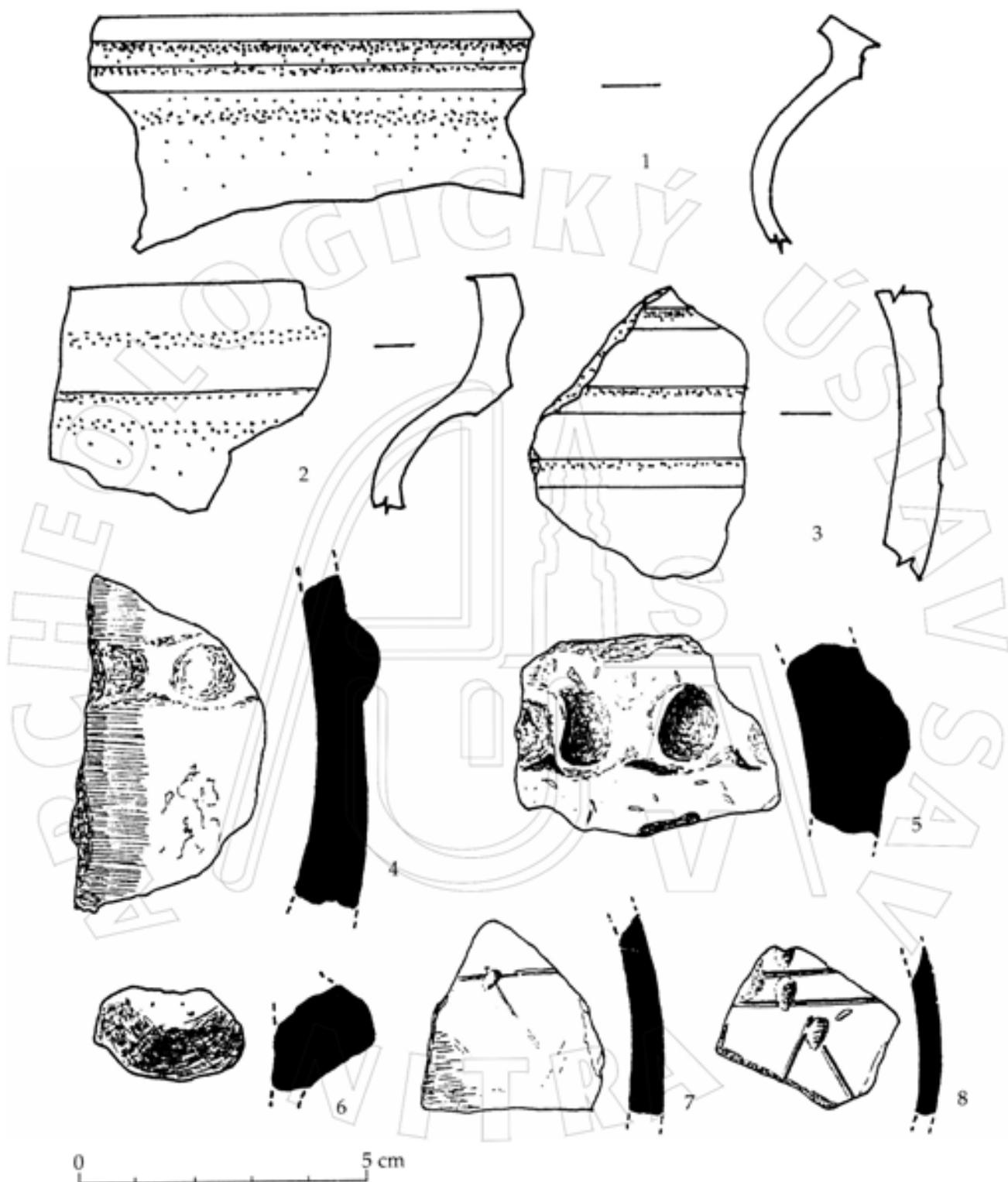
Obr. 63. Čeladice (Berín). Výber nálezov: 5 - starý eneolit; 1-3 - mladšia doba rímska; 4 - vrcholný stredovek. Mierka a: 2-6, b: 1. (Ozdáni/Hunka, 98).

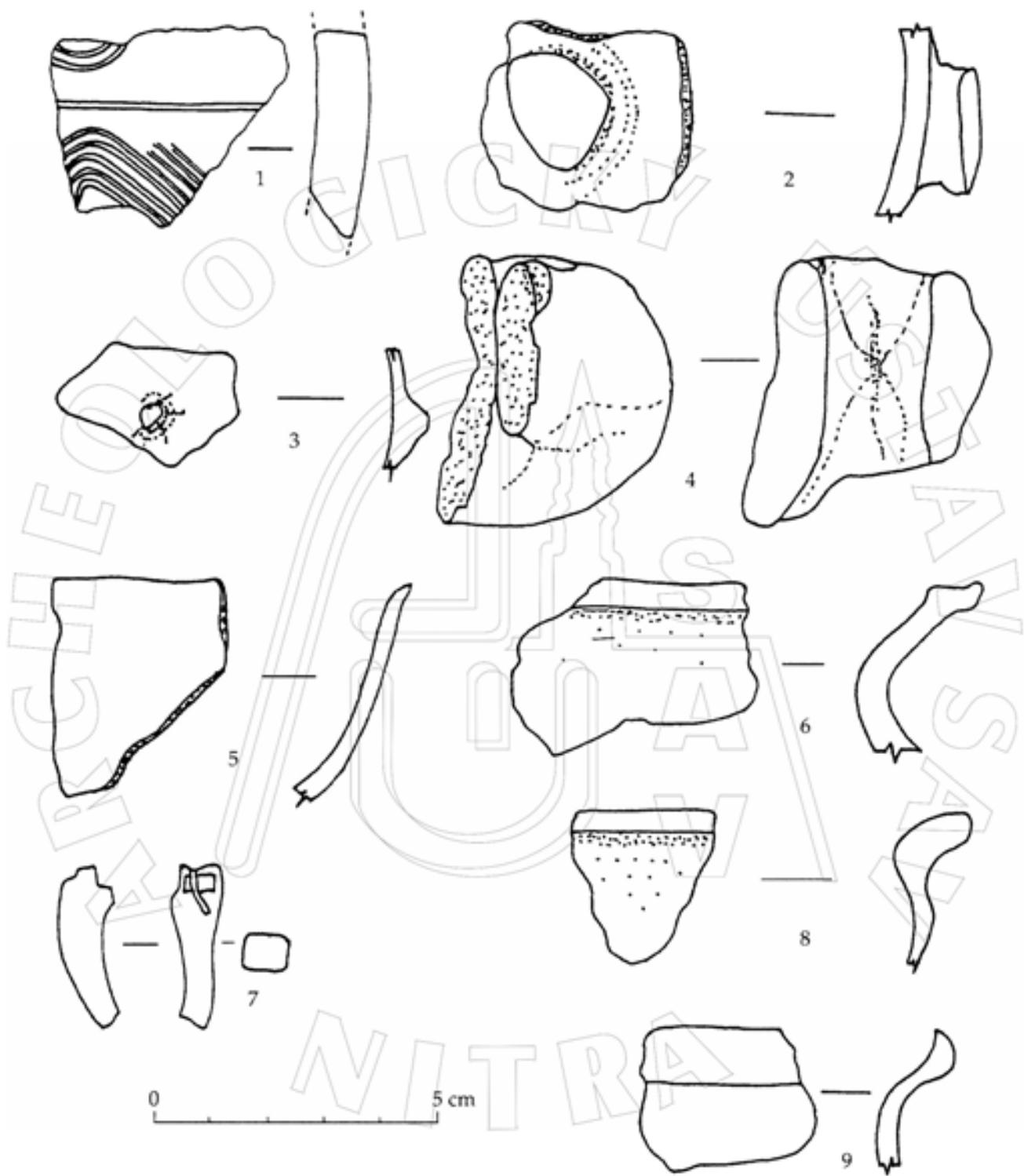
Obr. 64. Dolné Obdokovce (Berín). Výber nálezov: 1, 2, 4, 6 - neolit (Lengyel I); 3a-3b - počiatok strednej doby bronzovej; 5 - mladšia doba rímska. Mierka a: 1, 4-6; b: 2, 3. (Ozdaní/Hunka, 99).

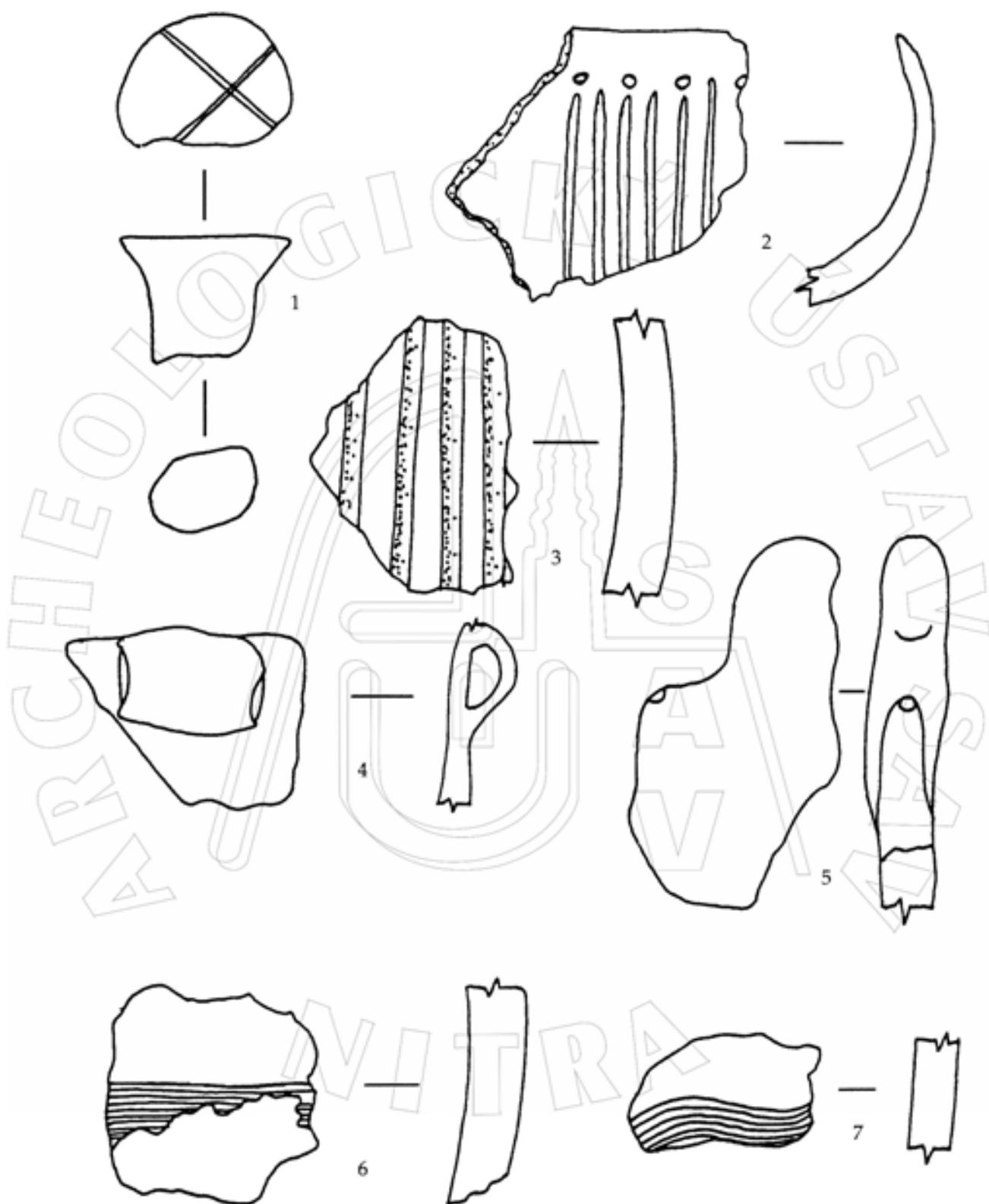
Obr. 65. Dudince (Pri benzínovej pumpe). Keramika kultúry s lineárnom keramikou a lengyelskej kultúry. (Pálin-káš/Malček/Páterka, 102).

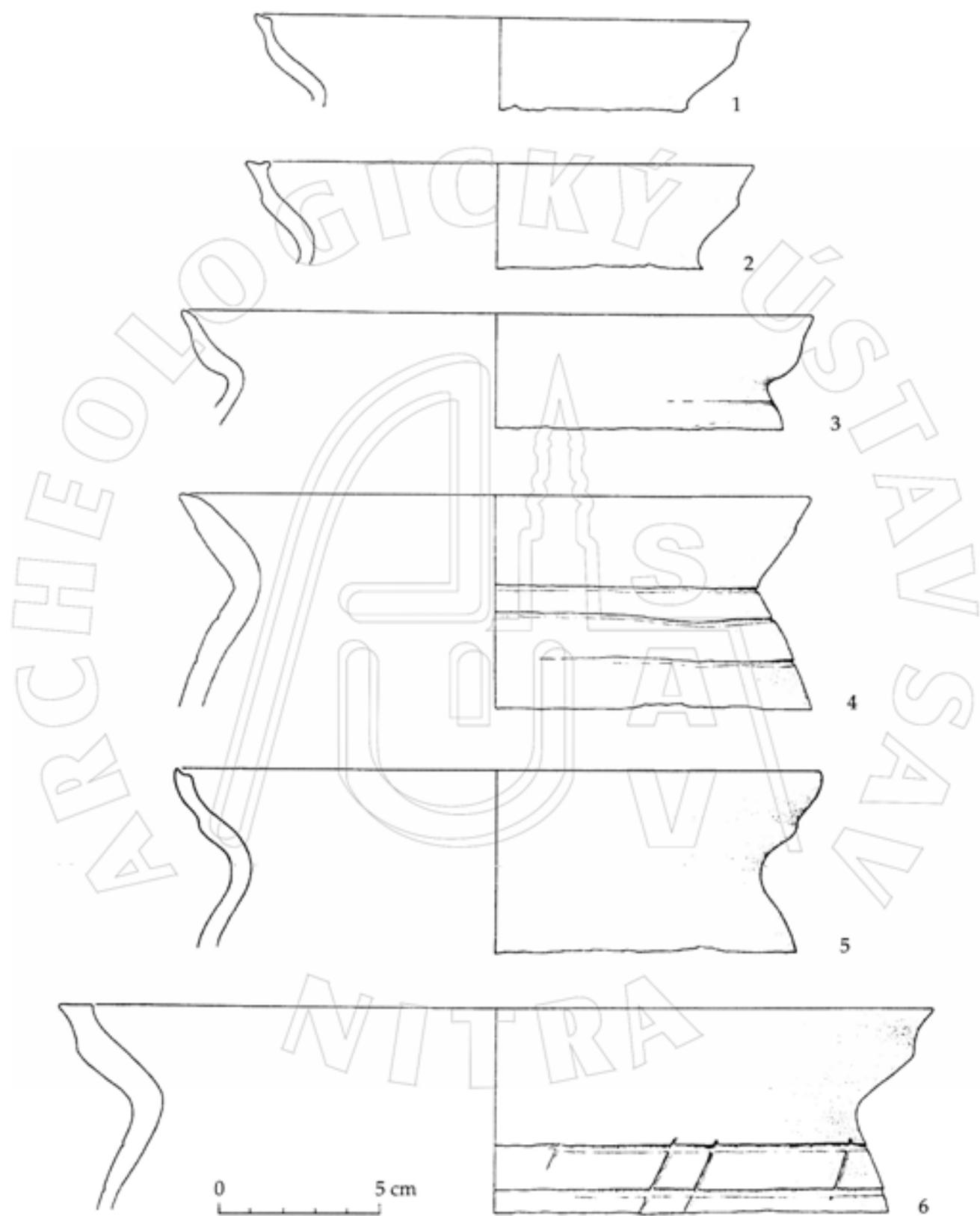
Obr. 66. Dudince. Výber nálezov. 1-3 - poloha Pri benzínovej pumpe, stredoveká keramika; 4-8 - poloha Nad Cigáňmi, keramika kultúry s lineárной keramikou. (Pálinkás/Malček/Páterka, 102).

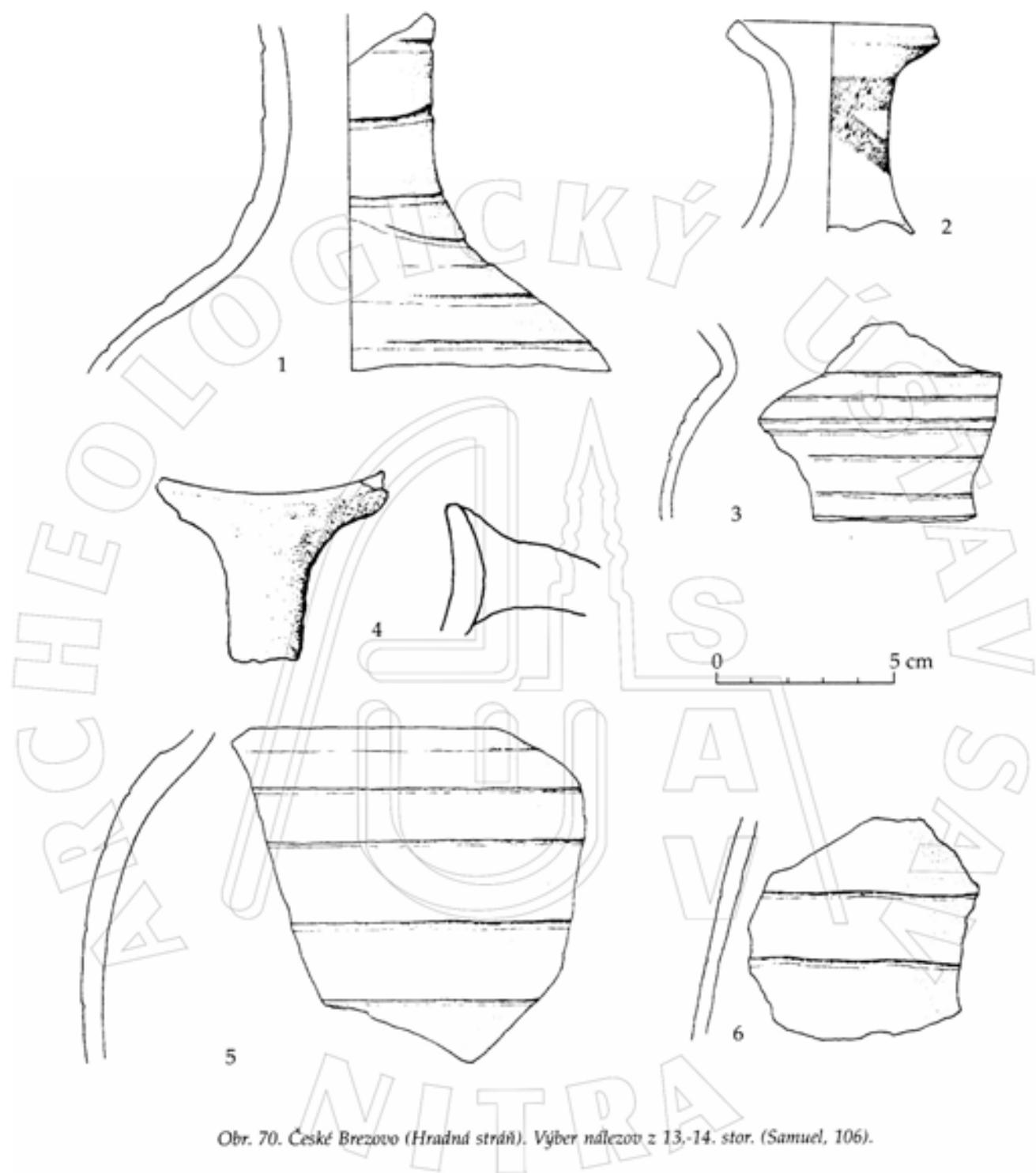
Obr. 67. Výber nálezov: 1 - Dudince (Nad Cigánmi), stredoveká keramika; 2-5 - Dudince (Staré vinice), keramika lengyelskej kultúry; 6-9 - Slatina (Kostolný vršok), stredoveká keramika. (Pálinská/Malček/Páterka, 102).

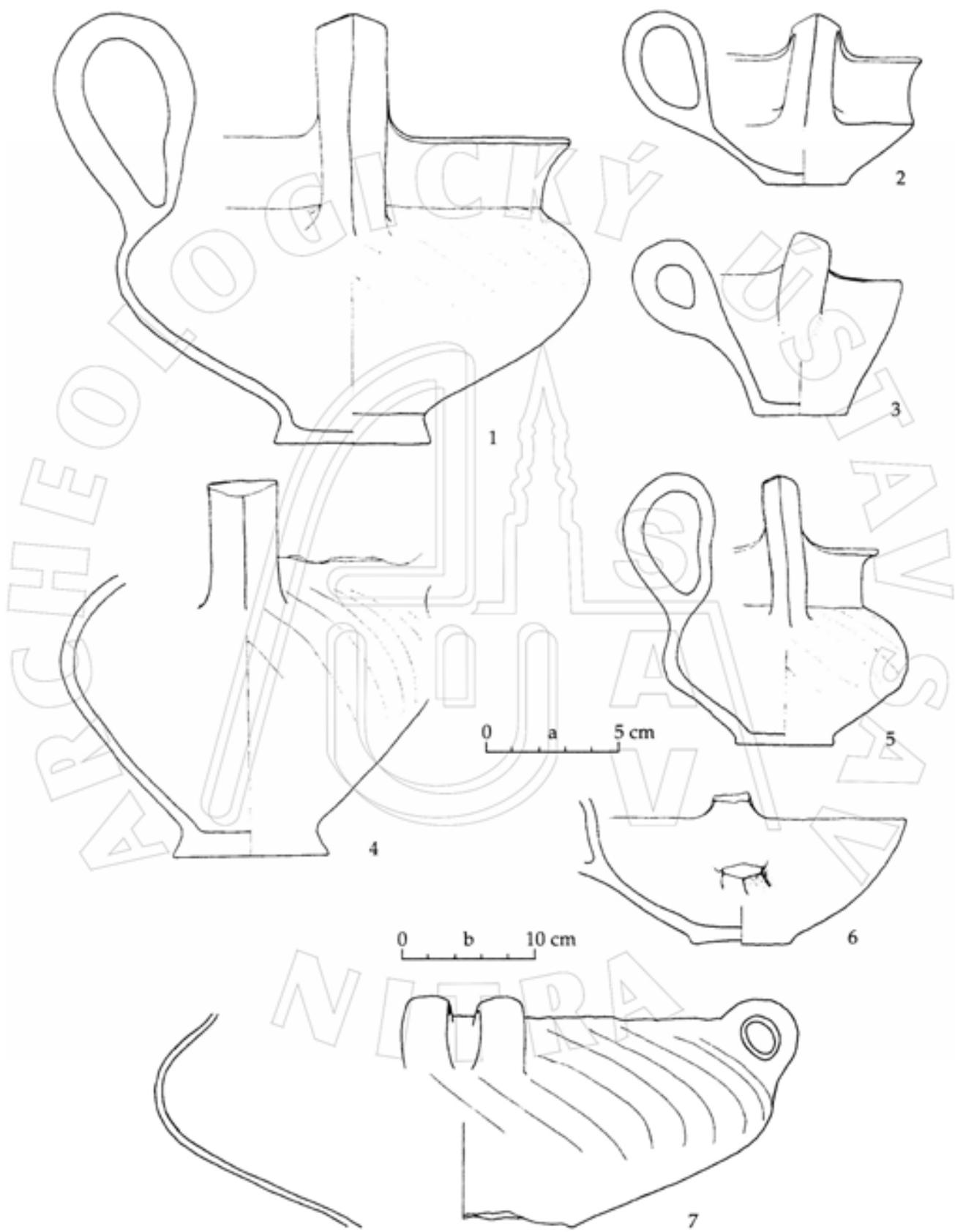
Obr. 68. Hukovce, časť Plieška (Singeorva Dolina). 1-5 - keramika badenskej kultúry; 6-7 - keramika z obdobia východného stredoveku. (Pálinkás/Malček/Páterka, 102).

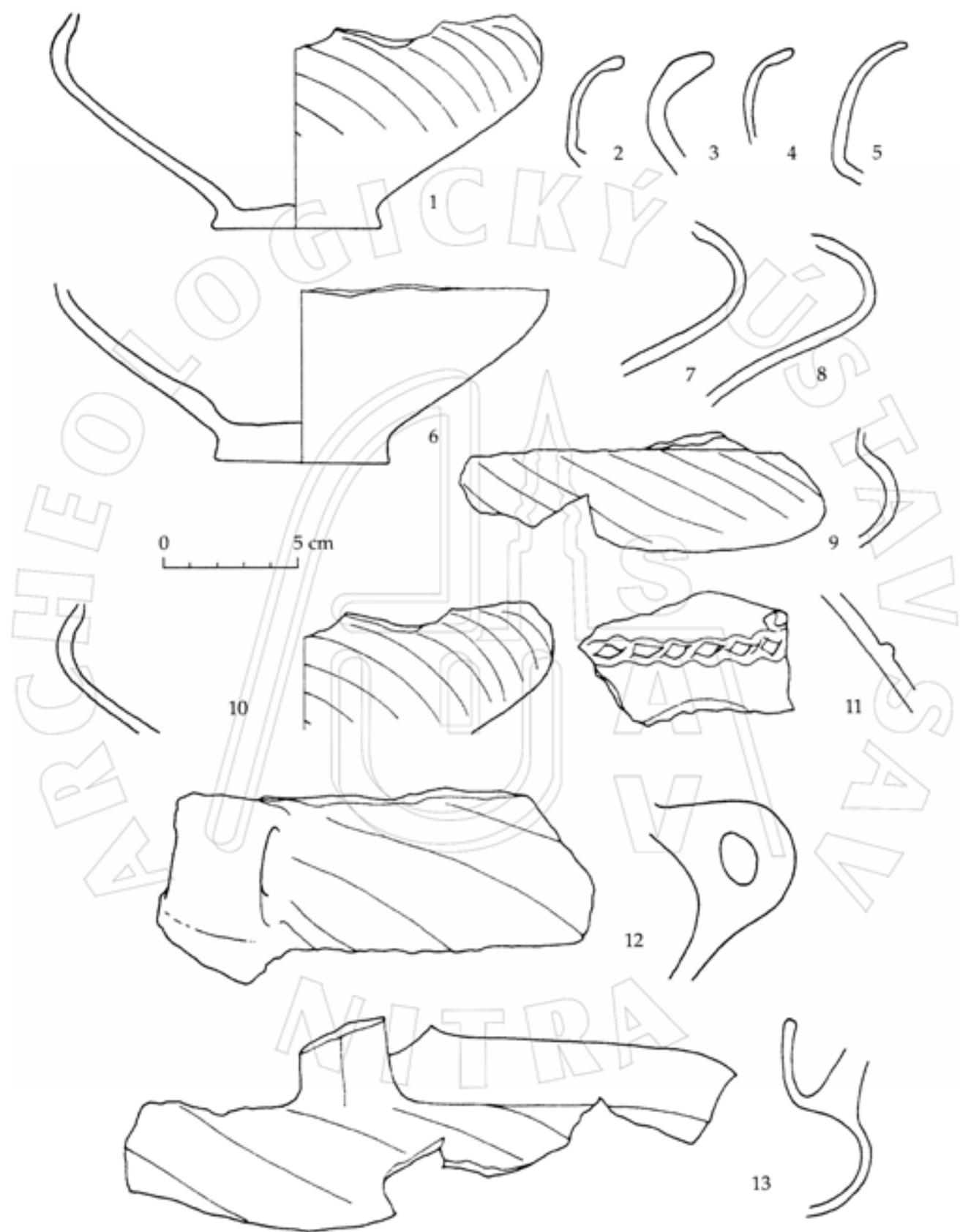
Obr. 69. České Brezovo (Hradná stráň). Výber nálezov z 13.-14. stor. (Samuel, 106).

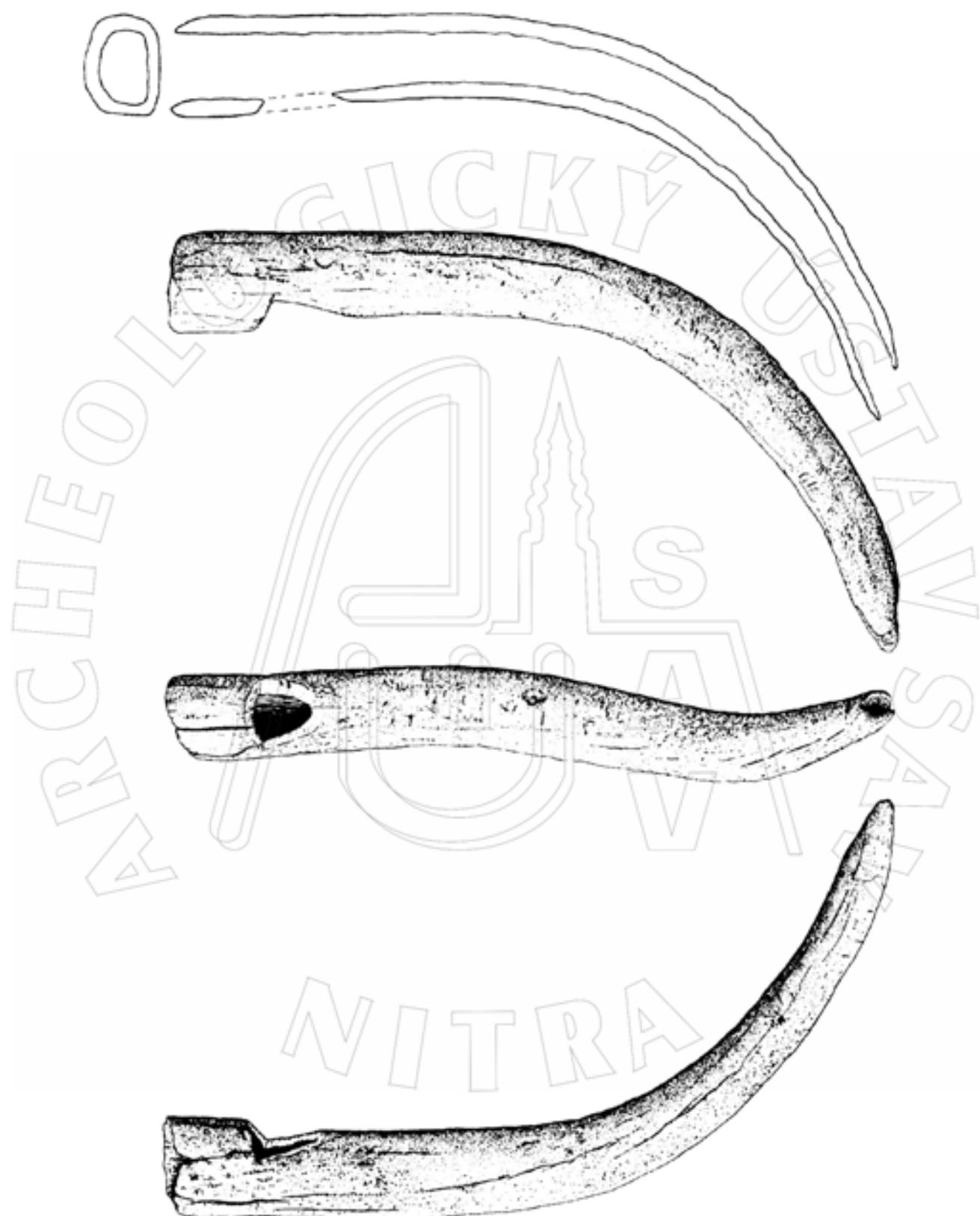
Obr. 70. České Brezovo (Hradní stráň). Výber nálezov z 13.-14. stor. (Samuel, 106).

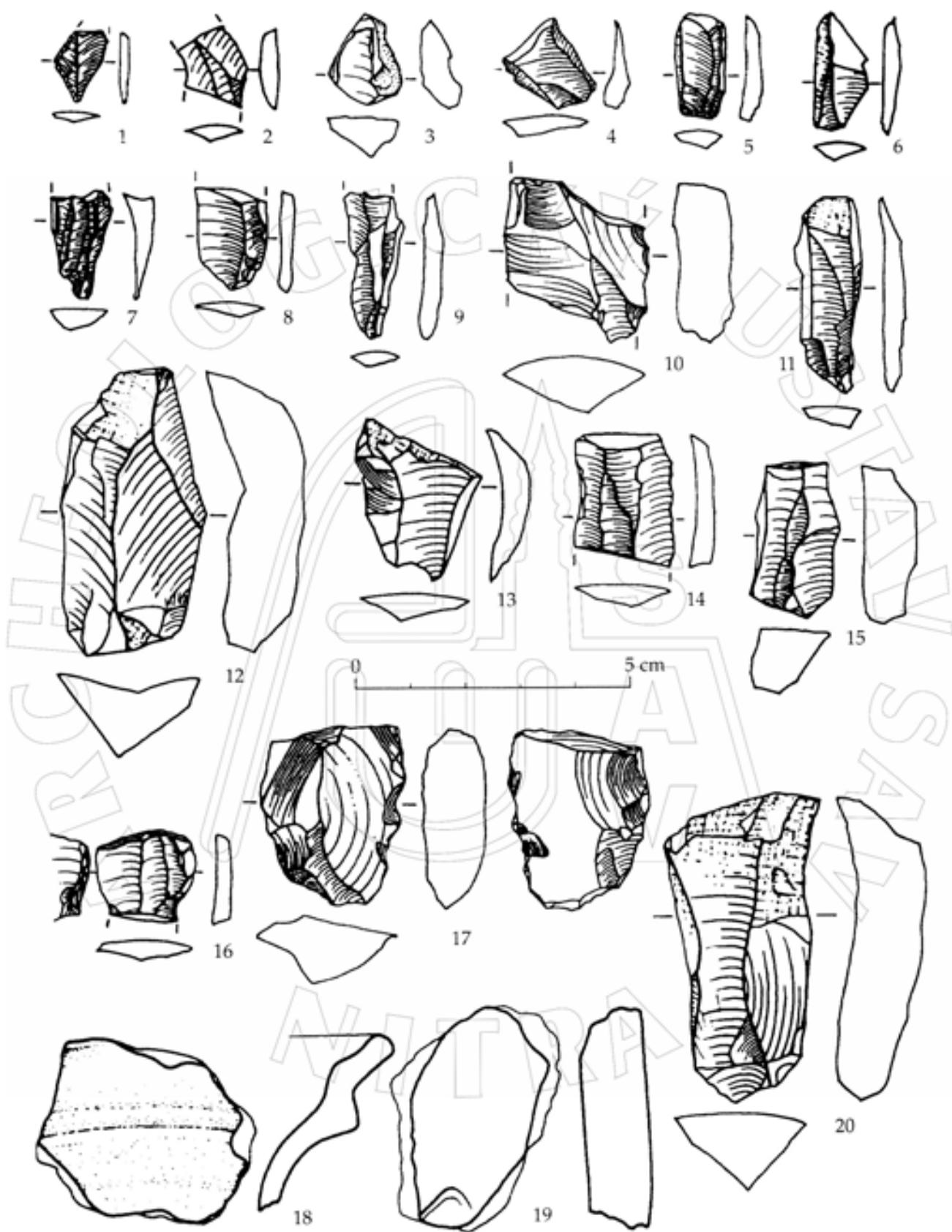
Obr. 71. Zvončín. Výber materiálu z porušeného objektu. Velatická kultúra. Mierka a: 1-6; b: 7. (Samuel/Gajdošák, 108).

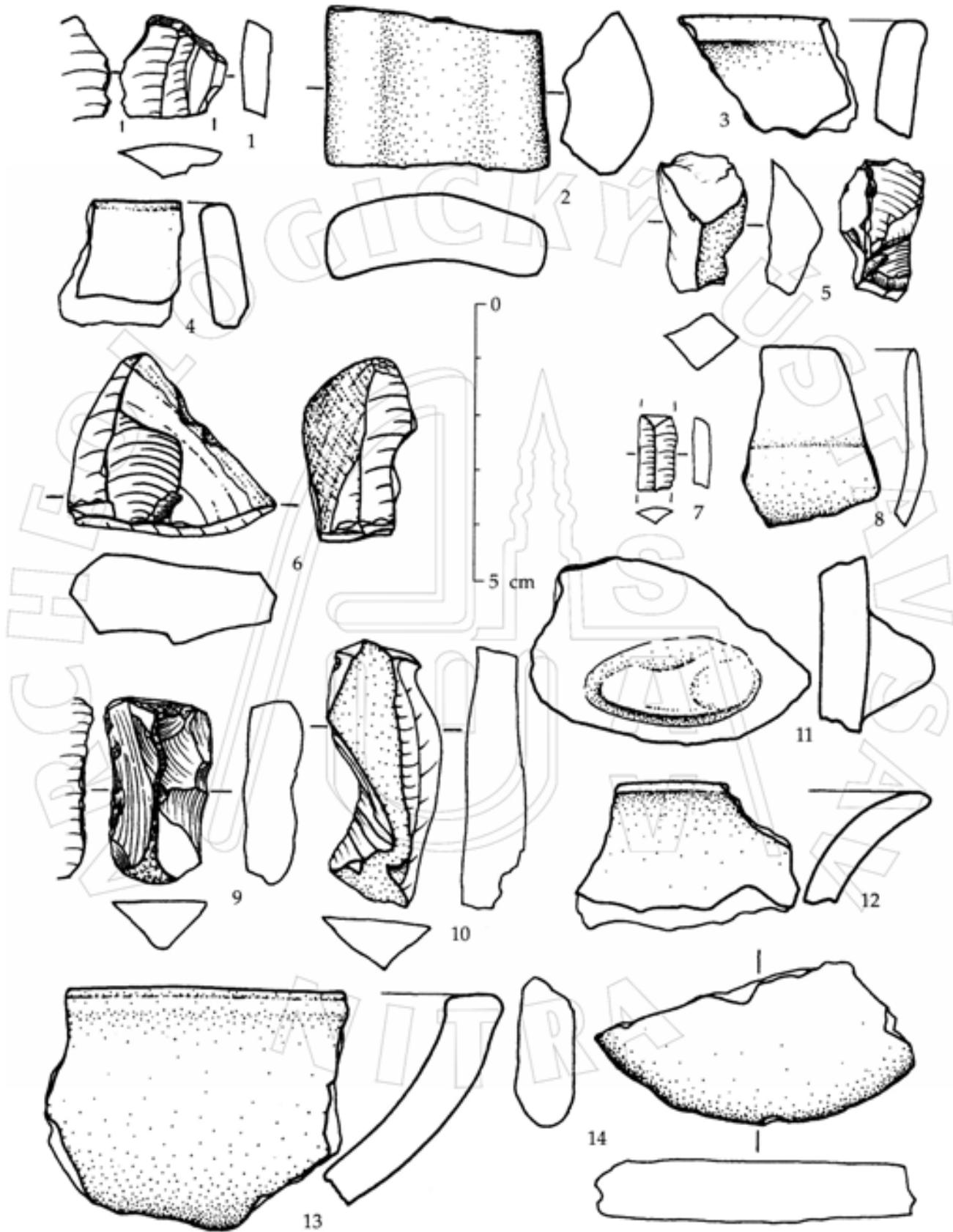
Obr. 72. Zvončin. Výber materiálu z porušeného objektu. Velatická kultúra. (Samuel/Gajdošák, 108).

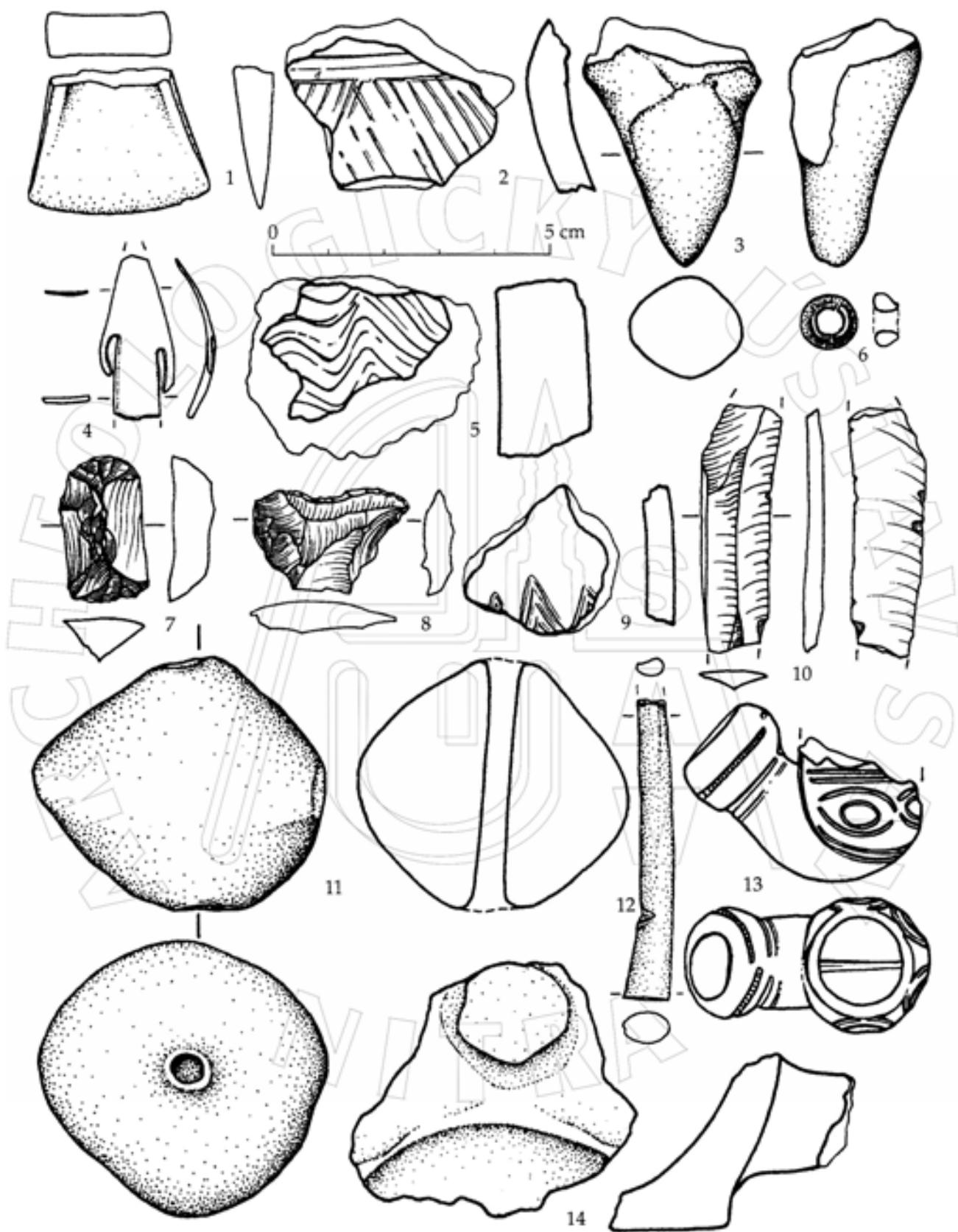
Obr. 73. Zvončín. Parohový aerofón. Doba rímska (?). (Samuel/Gajdošik, 109).

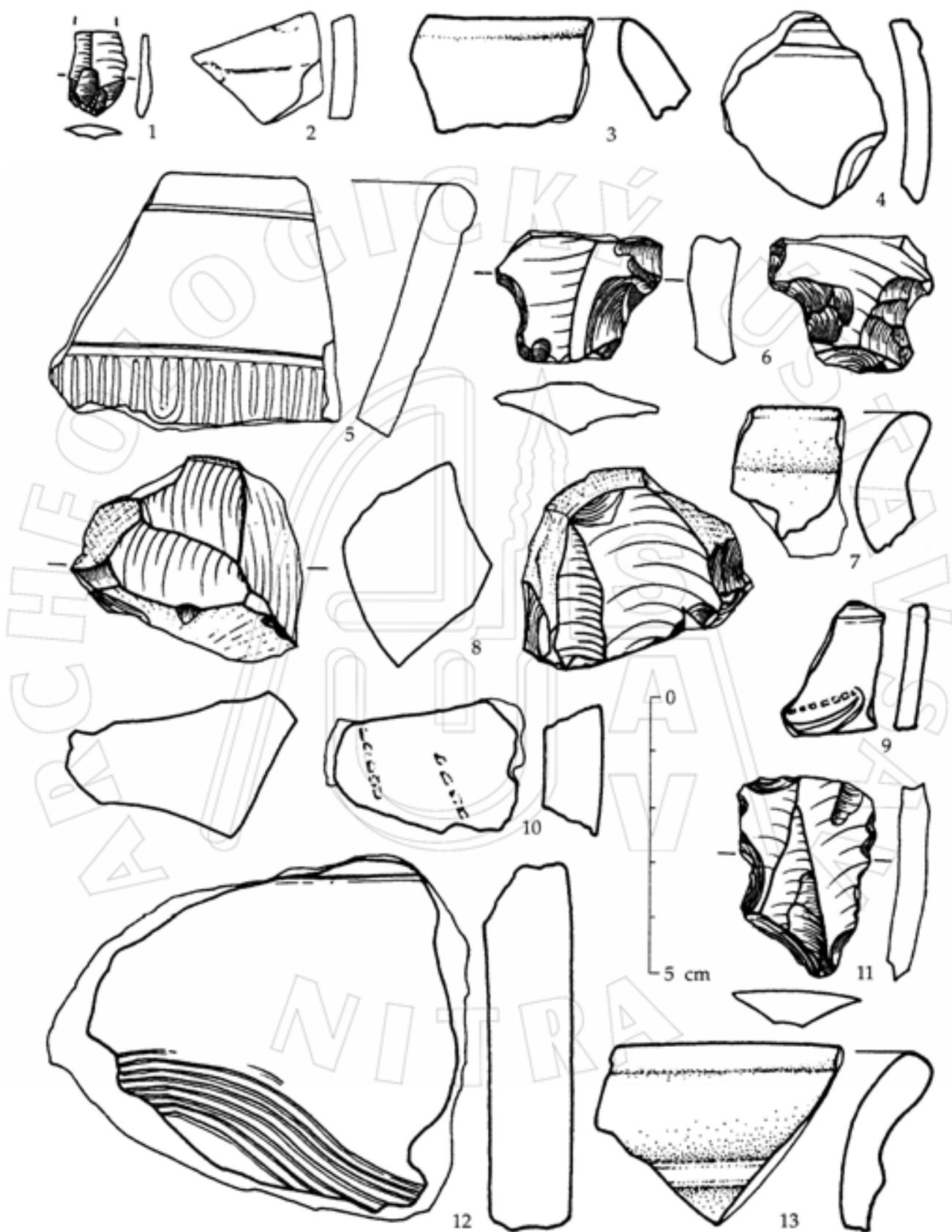
Obr. 74. Výber nálezov: 1-15, 17, 20 - Beharovce (Beharovské), štiepaná industria z radiolaritu (neskorý paleolit?); 16 - Jablonov (Rybničk), neoliticke skrabadlo z jurského predkrajkovského paziříka; 18 - Pongrácovce (Hrby), neskorostredoveký črep; 19 - Pongrácovce (Intravilán - pri kostole), črep z 9. stor. (Soják, 99).

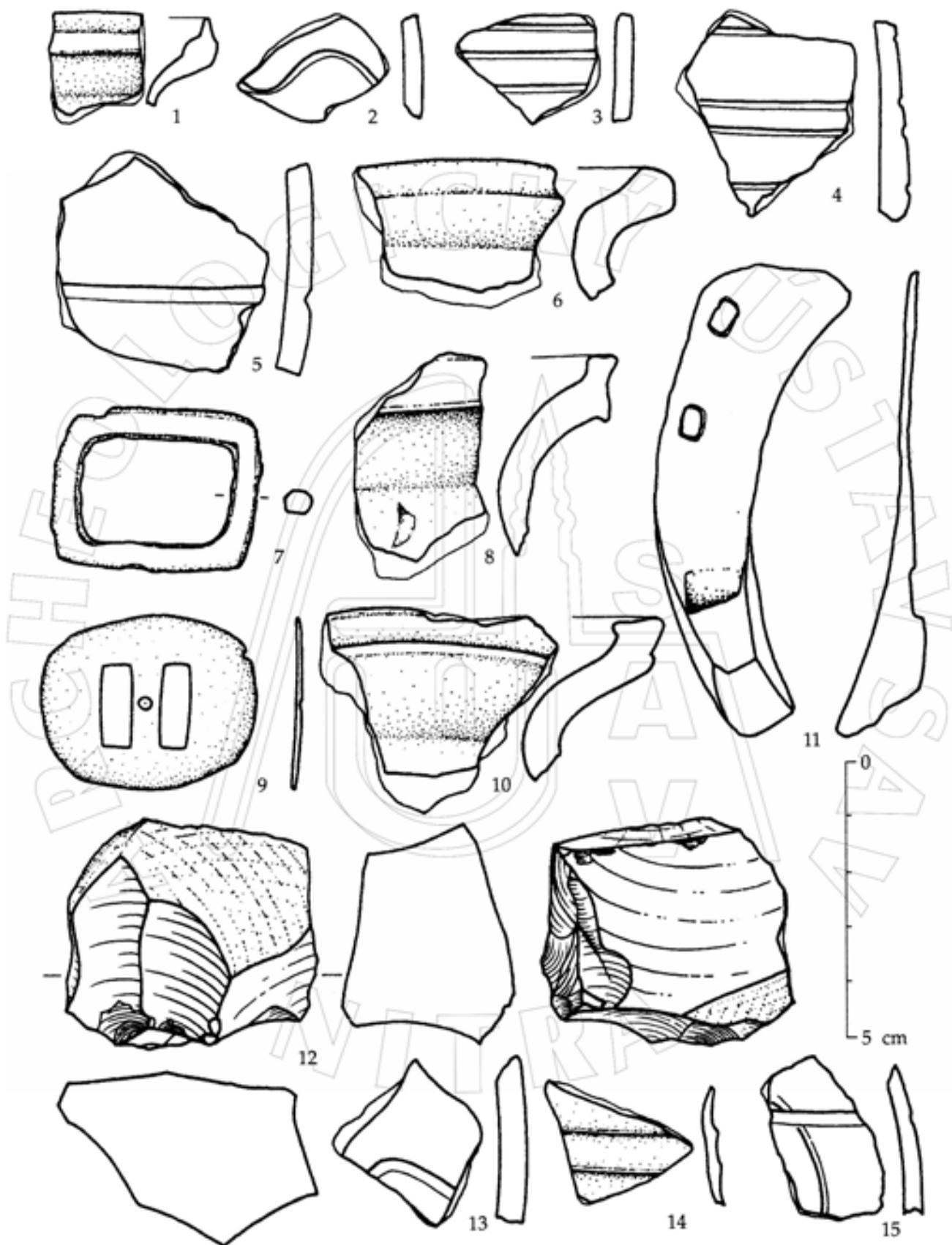
Obr. 75. Výber nálezov. 1, 2, 4, 6 - Pongrácovce (Na dole), štiepaná industria z prepáleného pazúrika a radiolaritu, črepy z doby bronzovej; 3, 5, 7-14 - Spišské Podhradie (Okruhla hôrka), výber nálezov z neolitu(?) a doby bronzovej. (Soják, 112).

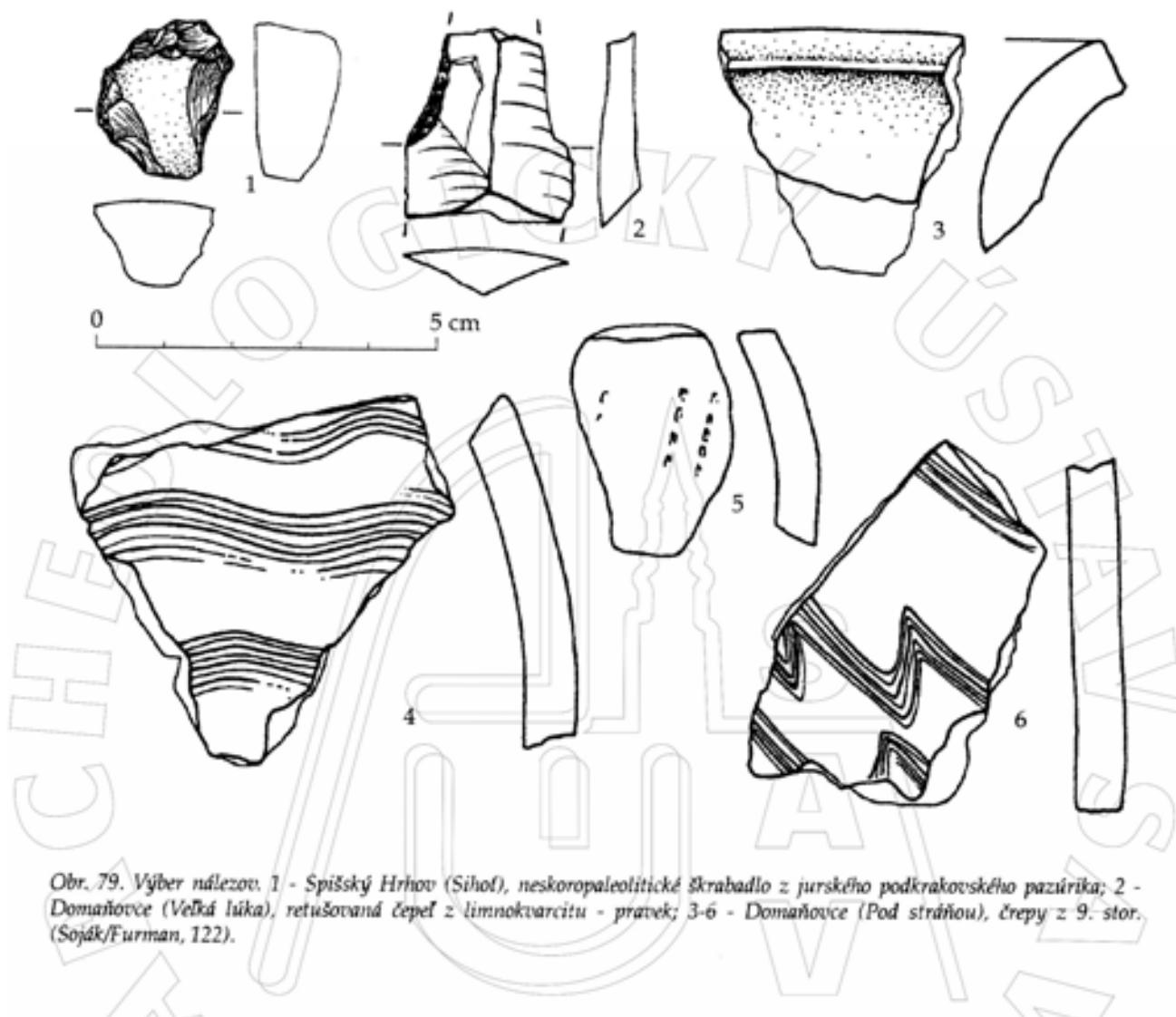
Obr. 76. Výber nálezov z prieskumov: 1 - Spišská Teplica (Melčiny); 2, 6 - Mlynica (Červený kameň); 3, 7, 11, 13 - Stráne pod Tatrami (Pod Kameným vrchom I); 4, 12 - Gánovce (Za stodolami); 5, 9, 14 - Veľký Slavkov (Pri kríži); 8, 10 - Lučivná (Nad skalami II). 8, 10 - neskôr paleolit; 3, 7, 11 - neolit; 1, 4, 12 - doba bronzová; 2 - doba halštatská; 6 - doba laténska; 5, 14 - neskôr doba rímska; 9 - obdobie slovanské; 13 - novovek. (Soják, 115).

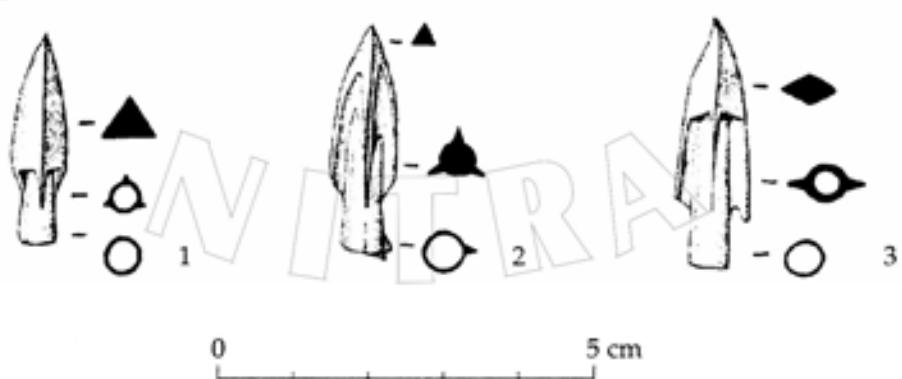
Obr. 77. Výber nálezov. 1, 2 - Domašovce (Na dlhom), neolit; 3, 4, 7, 9, 10, 12, 13 - Domašovce (Pečenica), nálezy z doby římské, 9. a 12.-13. stor.; 8 - Domašovce (Do rovni), radiolaritové jádro z mladého paleolitu (?), 6, 11 - Domašovce (Smreč), "huszczerf" z radiolaritu a obsidiánová čepel. (Soják/Furman, 121).

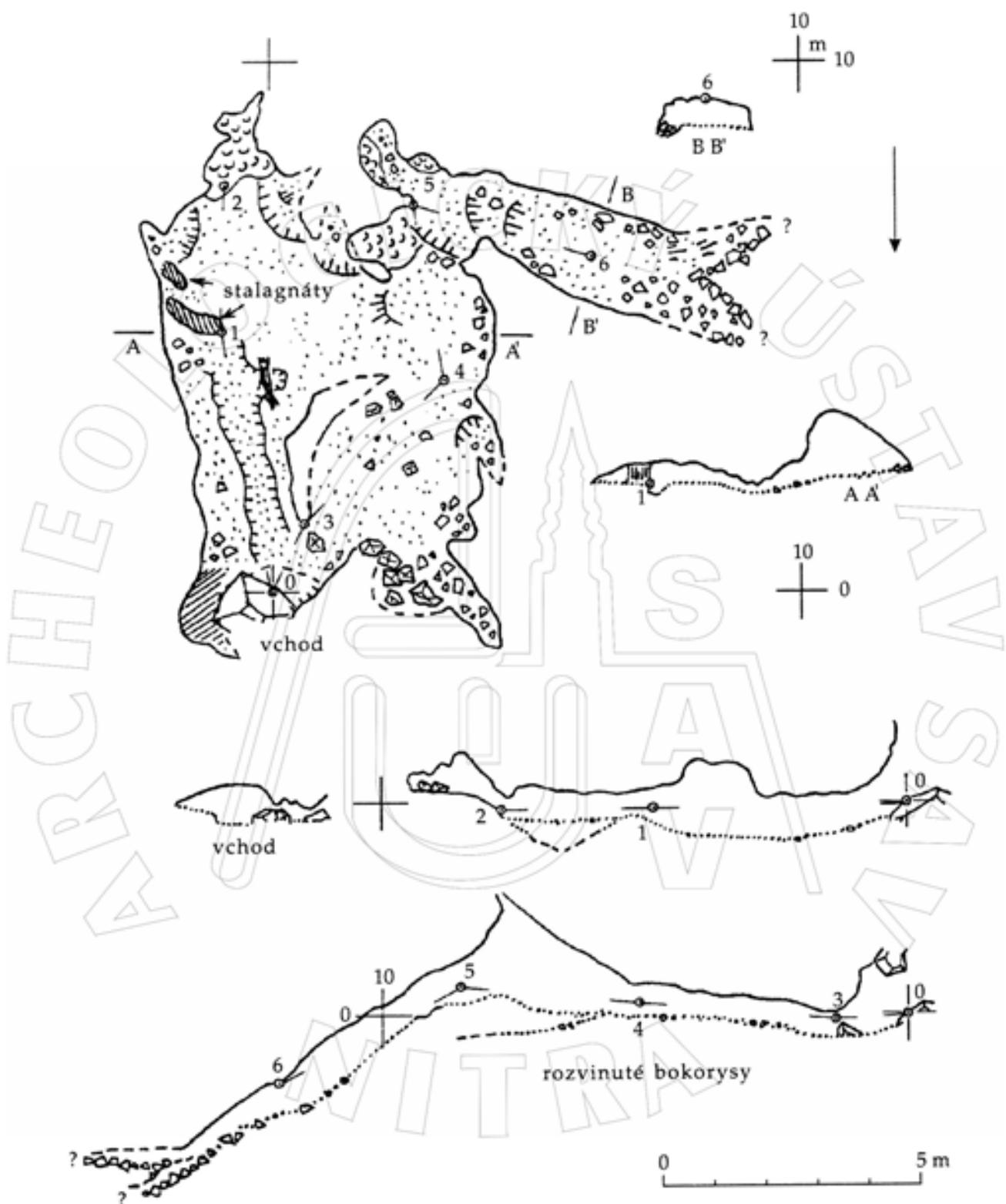
Obr. 78. Výber nálezov. 1-5, 7-15 - Domážovce (Pod Cibíkom), výber nálezov z 12.-13. stor. a z novoveku; 6 - Domážovce (Pisarovské), stredoveký črep. (Soják/Furman, 122).

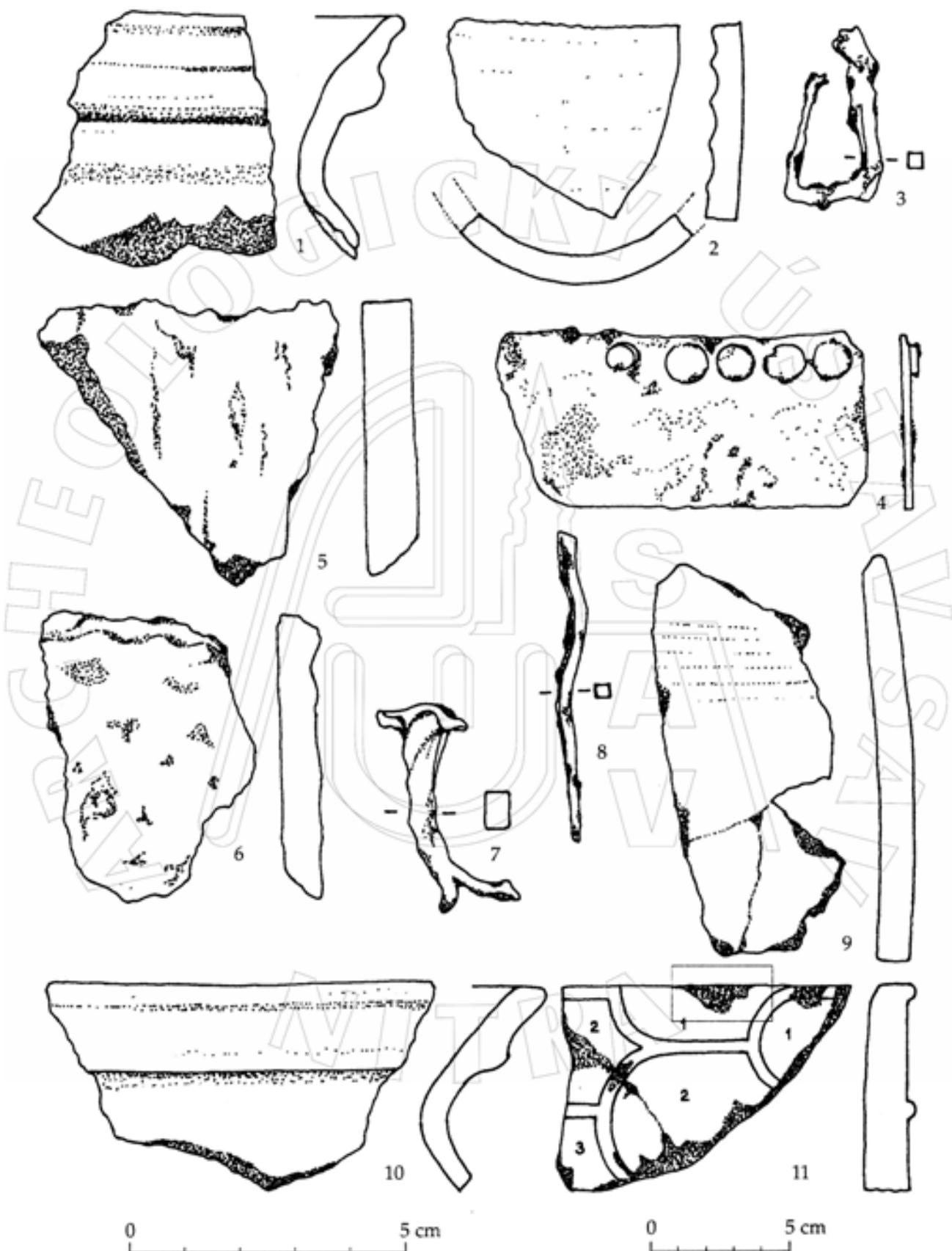
Obr. 79. Vyber nálezov: 1 - Spišský Hrhov (Sihof), neskoropaleolitické škrabidlo z jurského podkrakovského pazúrika; 2 - Domašovce (Veľká Ľuka), retušovaná čepeľ z limnokvarcitu - pravek; 3-6 - Domašovce (Pod stráňou), črepy z 9. stor. (Soják/Furman, 122).

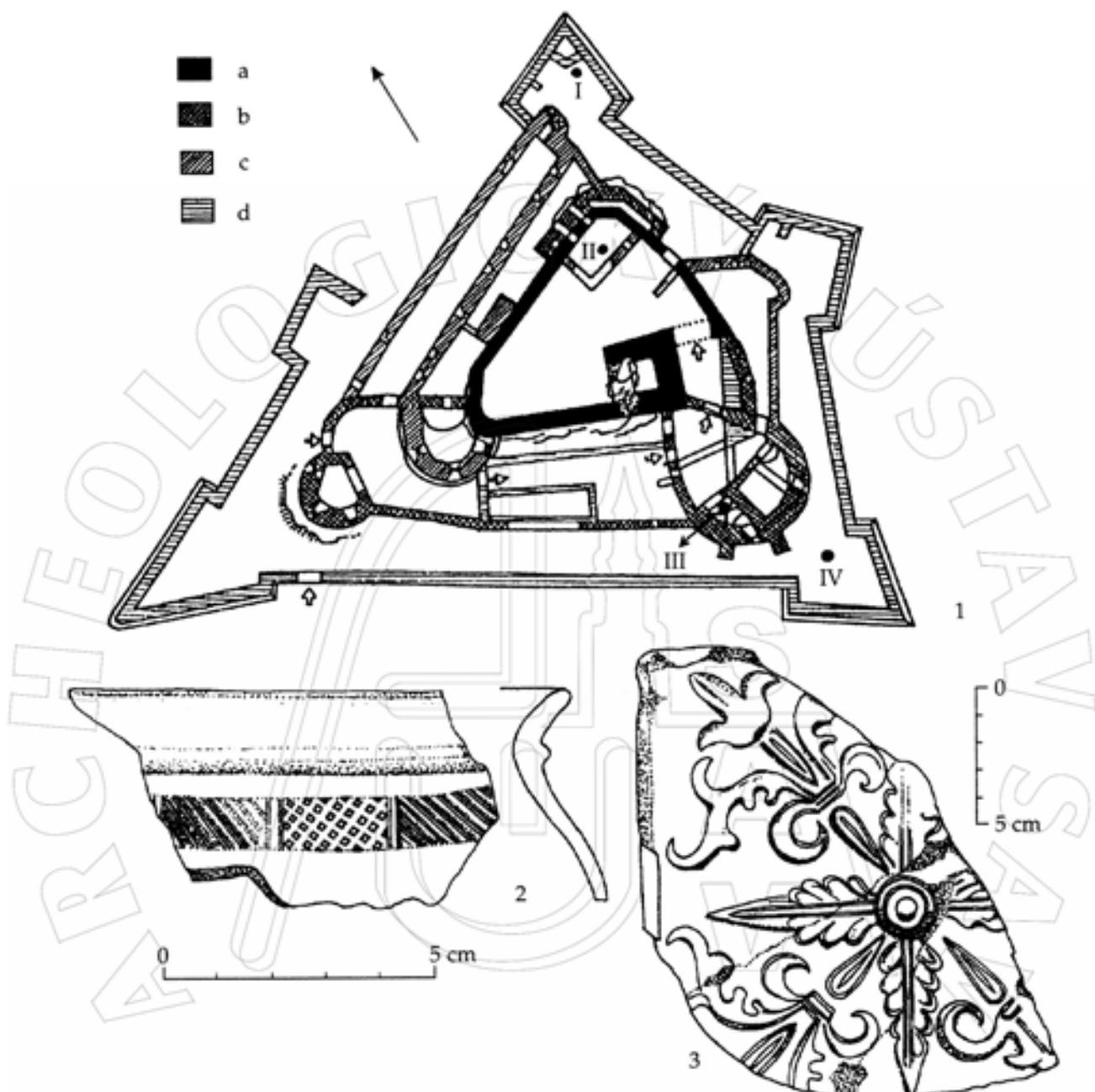
Obr. 80. Nitra, časť Štitdre (Žibrica). 1-3 - bronzové hroty šípor z hradiska. (Stegmann-Rajtár/Tírpák, 132).

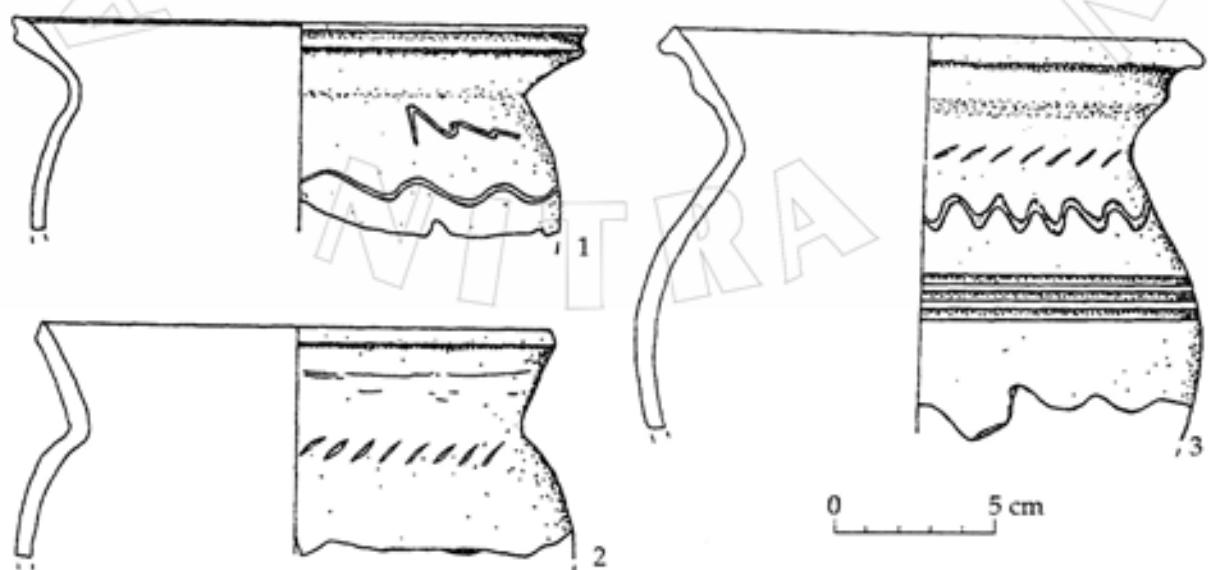
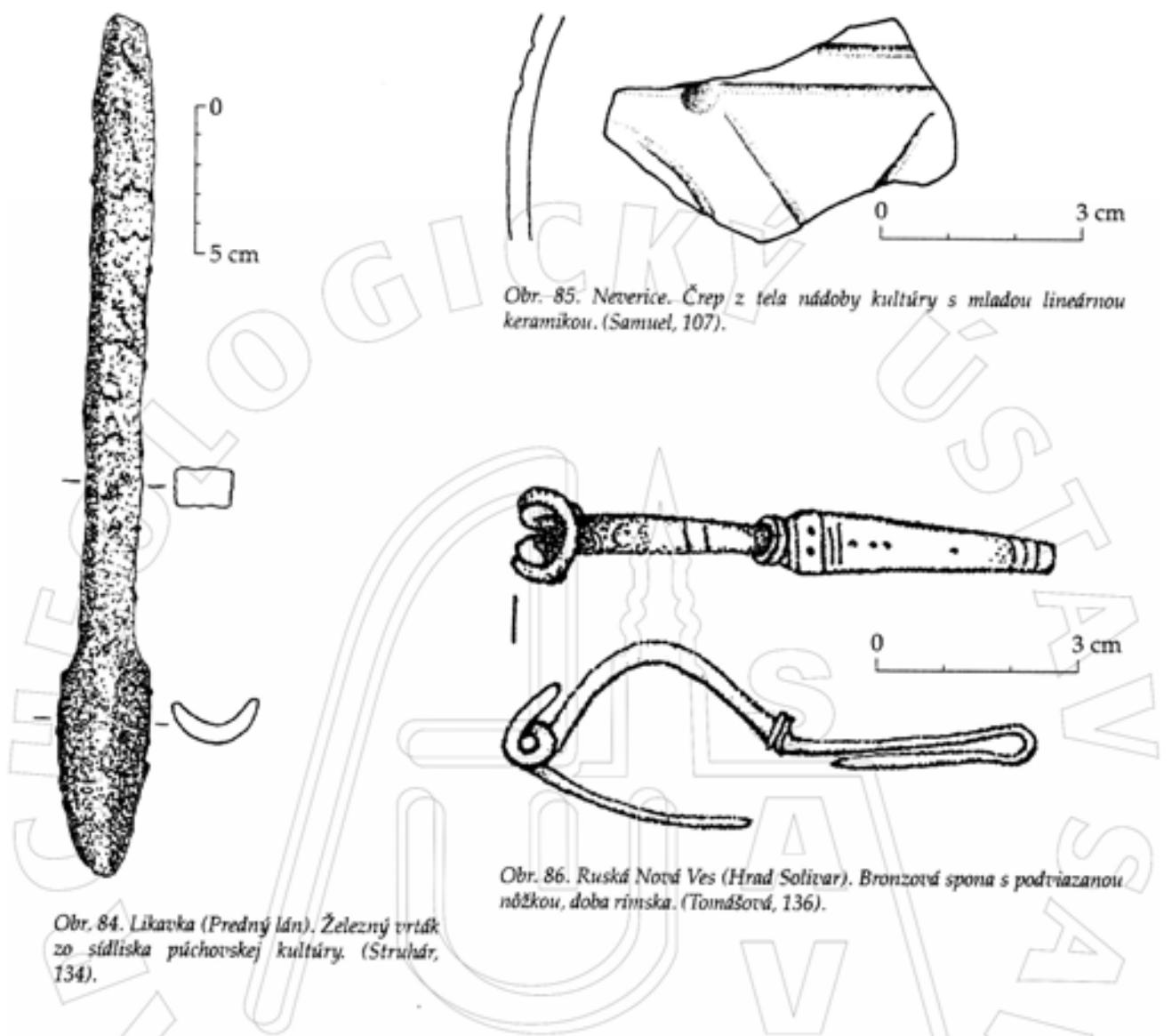
Obr. 81. Jaskyňa Drieňok. Dňa 15. 10. 1997 zamerali Sova a Krajčík buzolou, sklonomerom a pásimom. (Stašáková-Štukovská/Sova, 131).

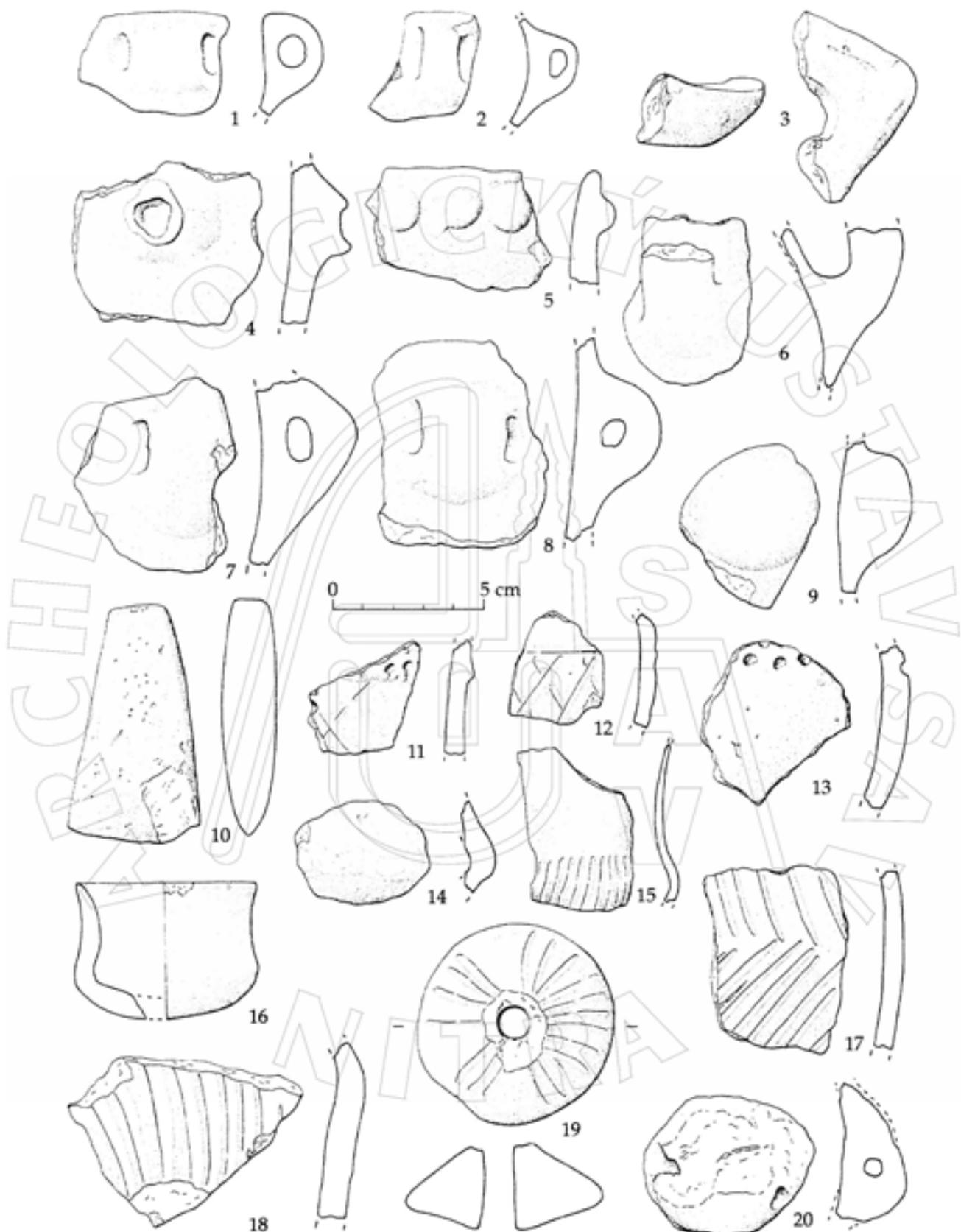

Obr. 82. Jasenov (Hrad). Výber materiálu. 1, 10 - užitková keramika; 2, 9 - téglík; 5, 6 - pravécké črepky; 3, 7, 8 - železné predmety; 11 - farebně glazovaná kachlice: 1 - zelená, 2 - biela, 3 - žltá. (Strakošová, 133).

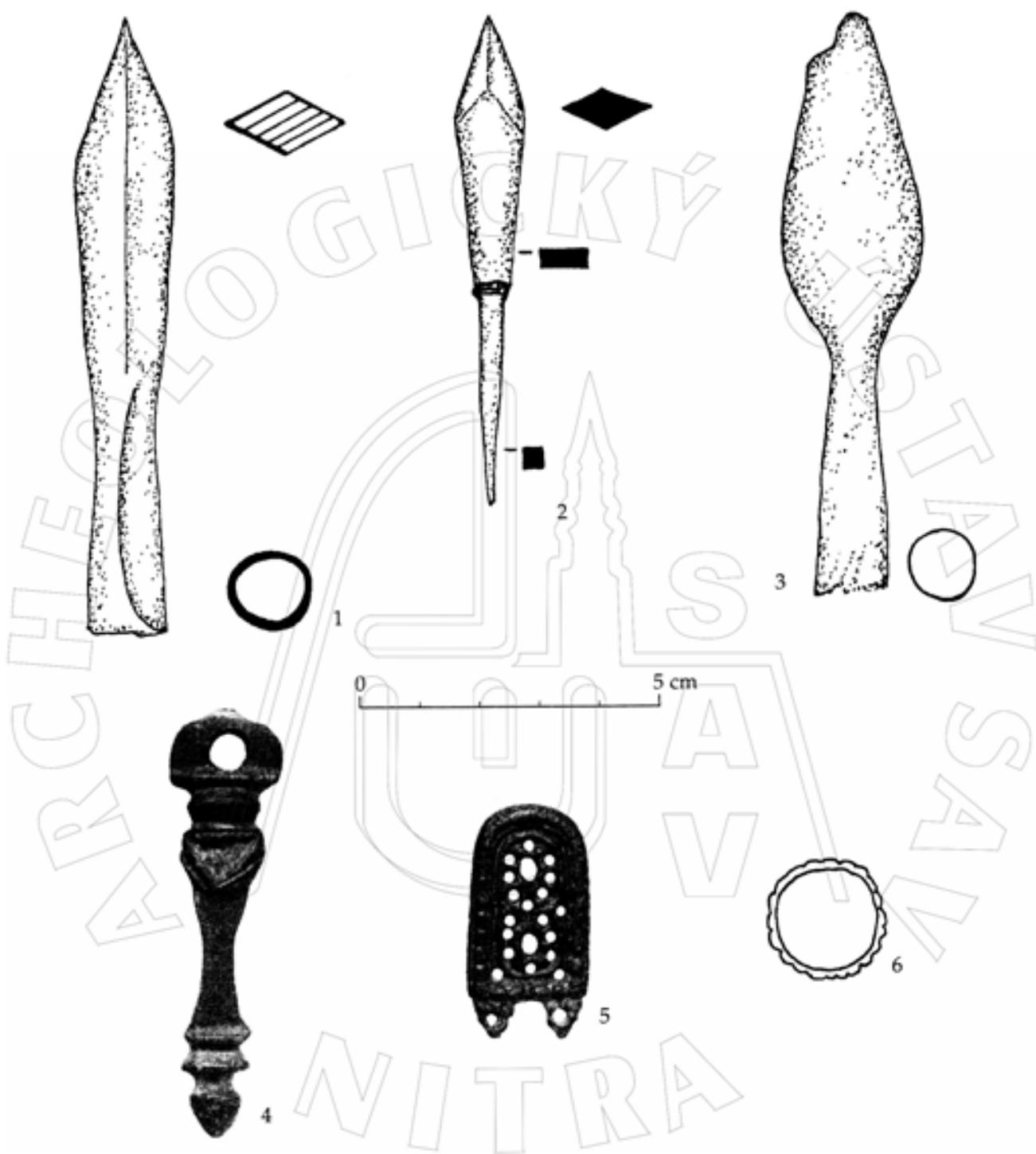

Obr. 83. Jasenov (Hrad). 1 - pôdorys hradu podľa M. Slikku: a - najstaršie jadro hradu, b - prelom 15. a 16. stor., c - polovica 16. stor., d - začiatok 17. stor. Polohy sond: I - sonda XIV, II - sonda XV, III - sonda XVI, IV - sonda XVII; 2-3 - keramika zo sondy XVII/99. (Strakošová, 133).

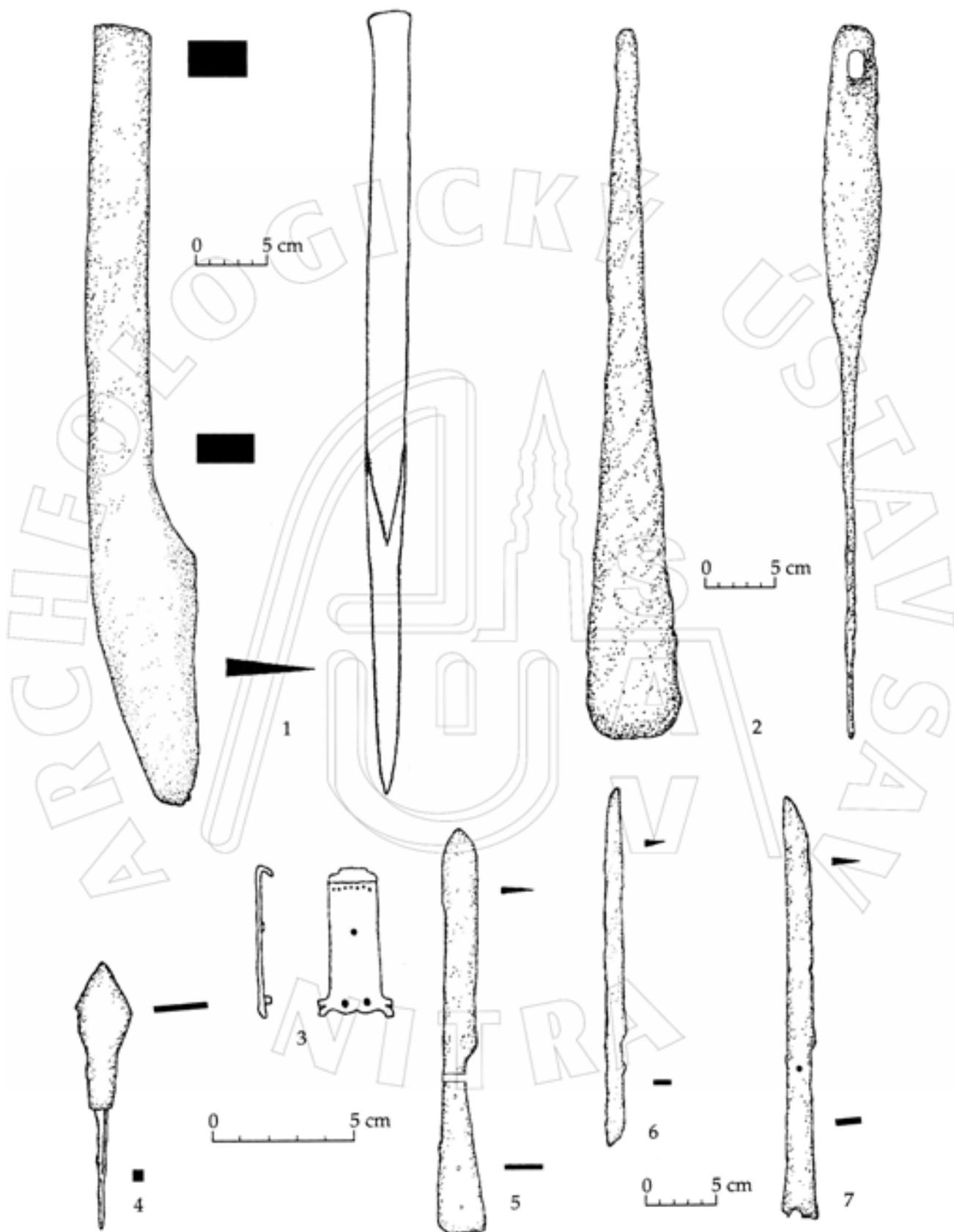

Obr. 88. Nová Ves nad Žitavou. 1-10 - nálezy lengyelskej kultúry; 11-20 - nálezy badenskej kultúry. (Šiška, 136).

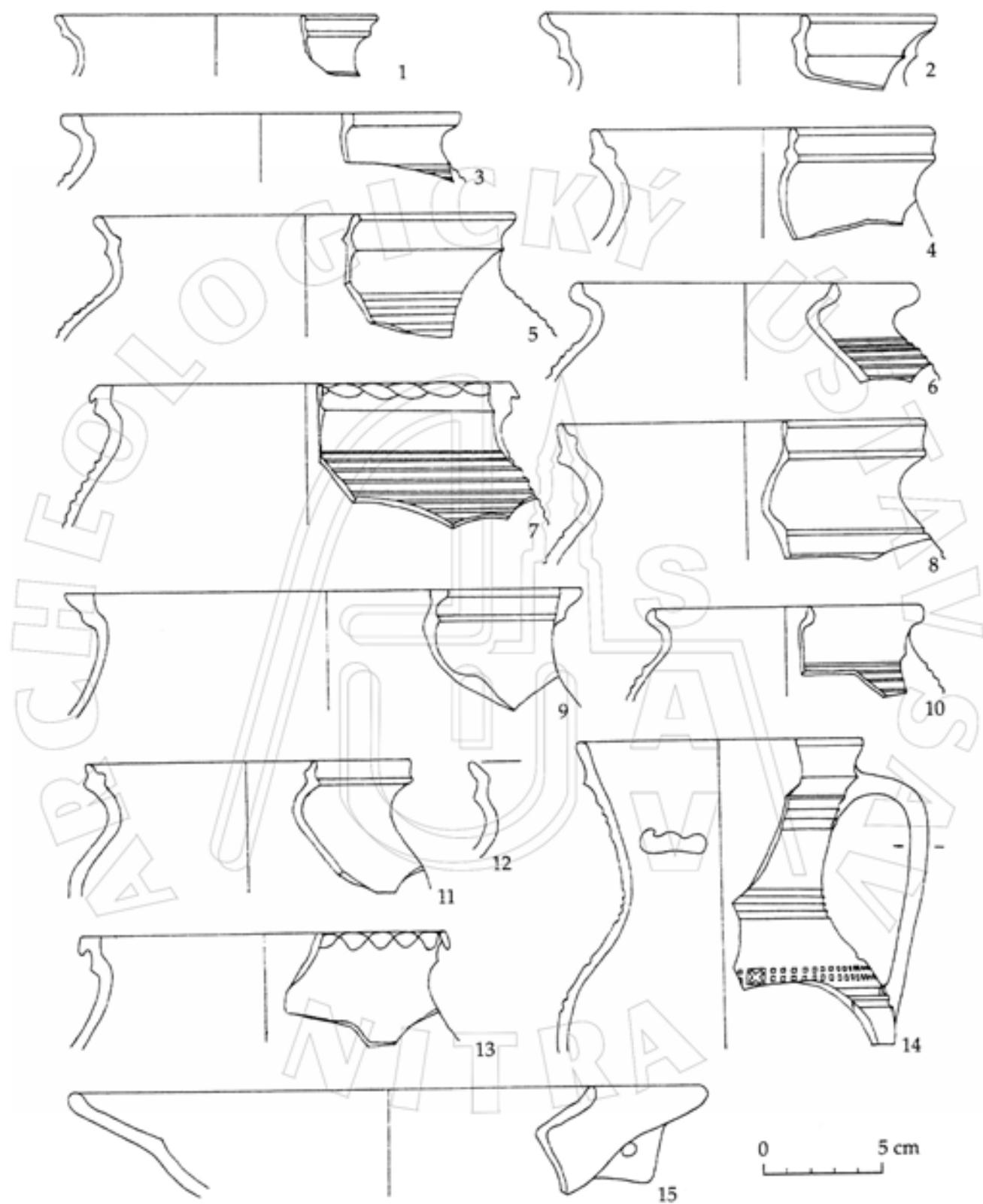
Obr. 89. Obišovce (Stráža). 1 - železny hrot šípu s tulajkou (15. stor.); 2 - hrot šípu s trňom (13. stor.); 3 - listovy hrot šípu s tulajkou (9.-10. stor.); 4, 6 - bronzové ozdobné kovanie, bronzový kružkový prsteň (mladšia doba laténska-staršia doba rímska); 5 - bronzové liate nákončie opasku (8.-9. stor.). (Tomášová, 137).

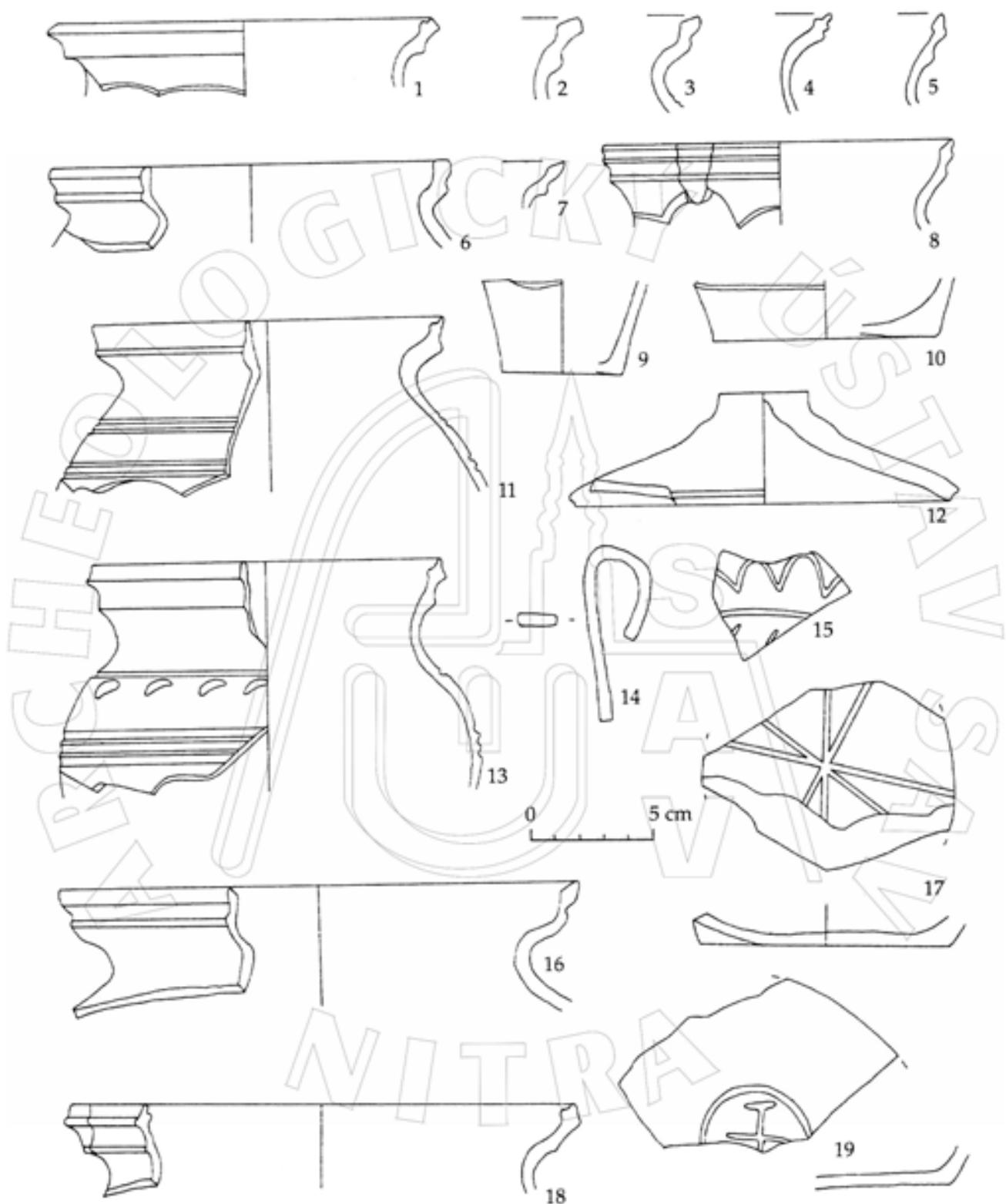
Obr. 90. Brekov (Hrad). 1 - železné čeřieslo; 2 - sekrovitá hrivna (9.-10. stor.); 3 - bronzové knižné kovanie; 4 - hrot šípu s trňom; 5-7 - sada železných nožov (stredovek). (Tomášová, 137).

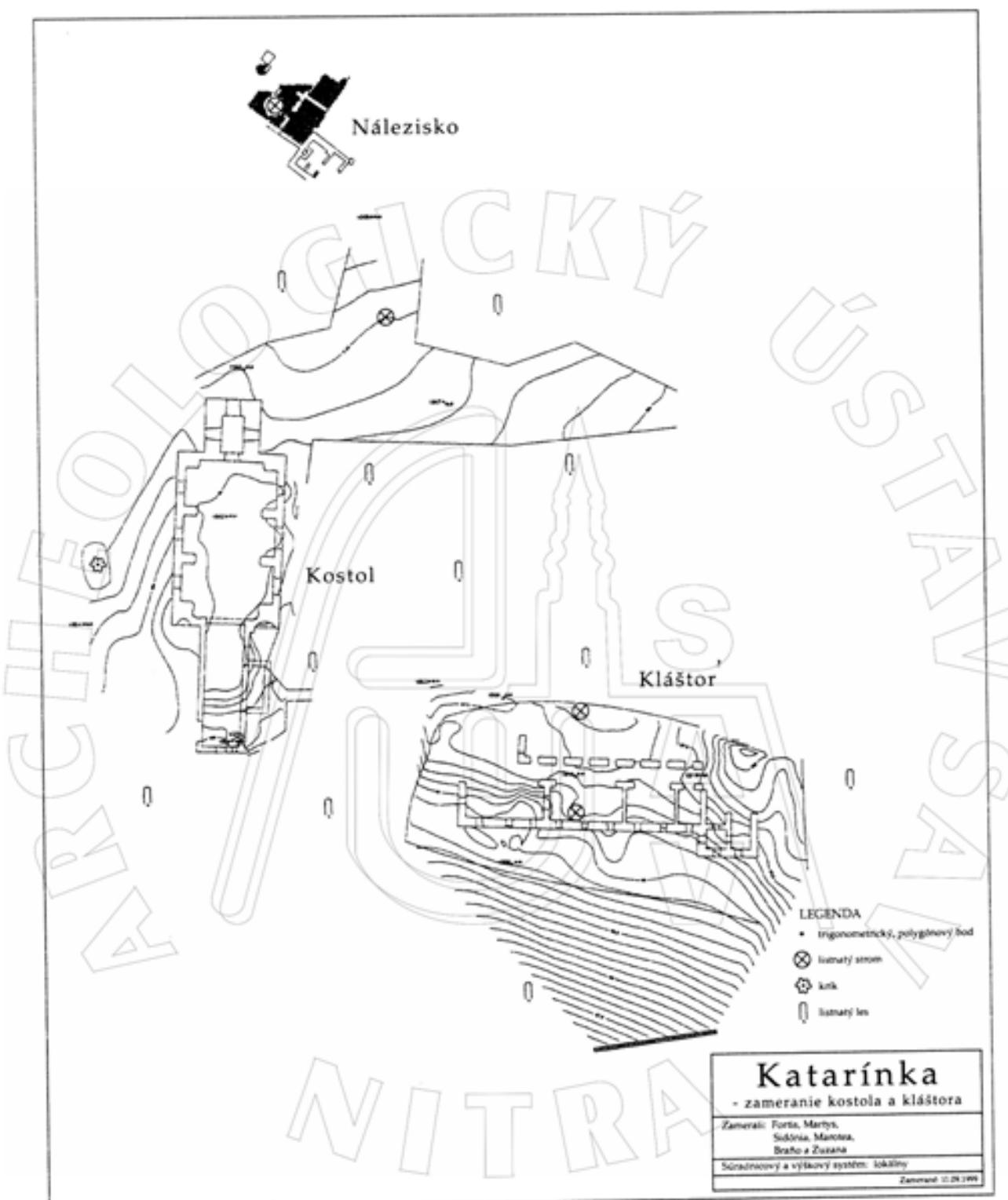
Obr. 91. Hrabušice. 1-3 - variant Velký Bystřec; 4-7 - variant Špiš; 8- variant Liptovská Mara; 9 - variant Žemplín; 10-12 - variant Hrabušice; 13-27 - mince Eravíškov. Zvětšené. (Tomašová/Kolníková, 138).

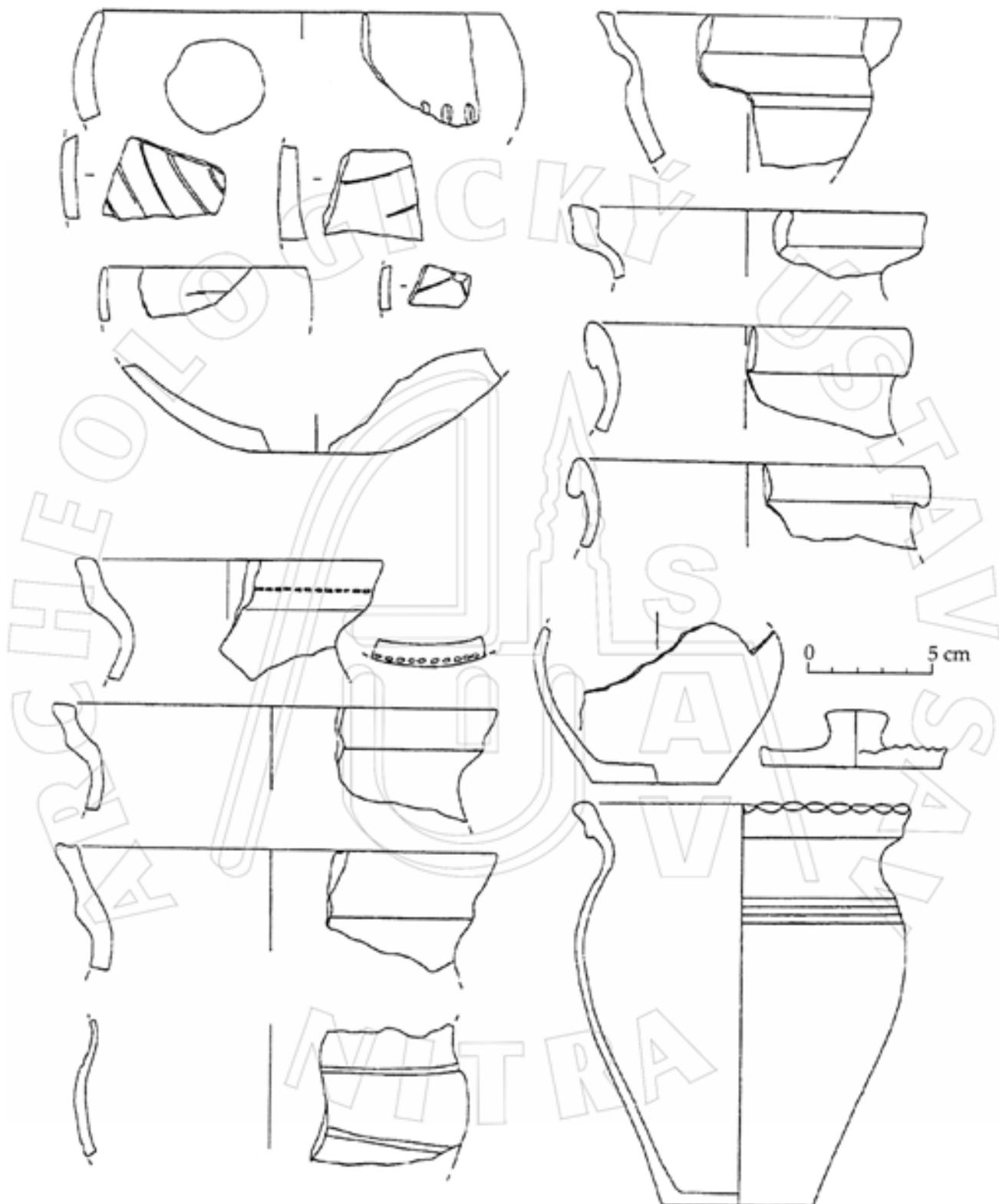
Obr. 92. Hanigovce (Hrádok). Stredoveká keramika. (Uličný, 142).

Obr. 93. Lipany. Stredoveká keramika. (Uličný, 143).

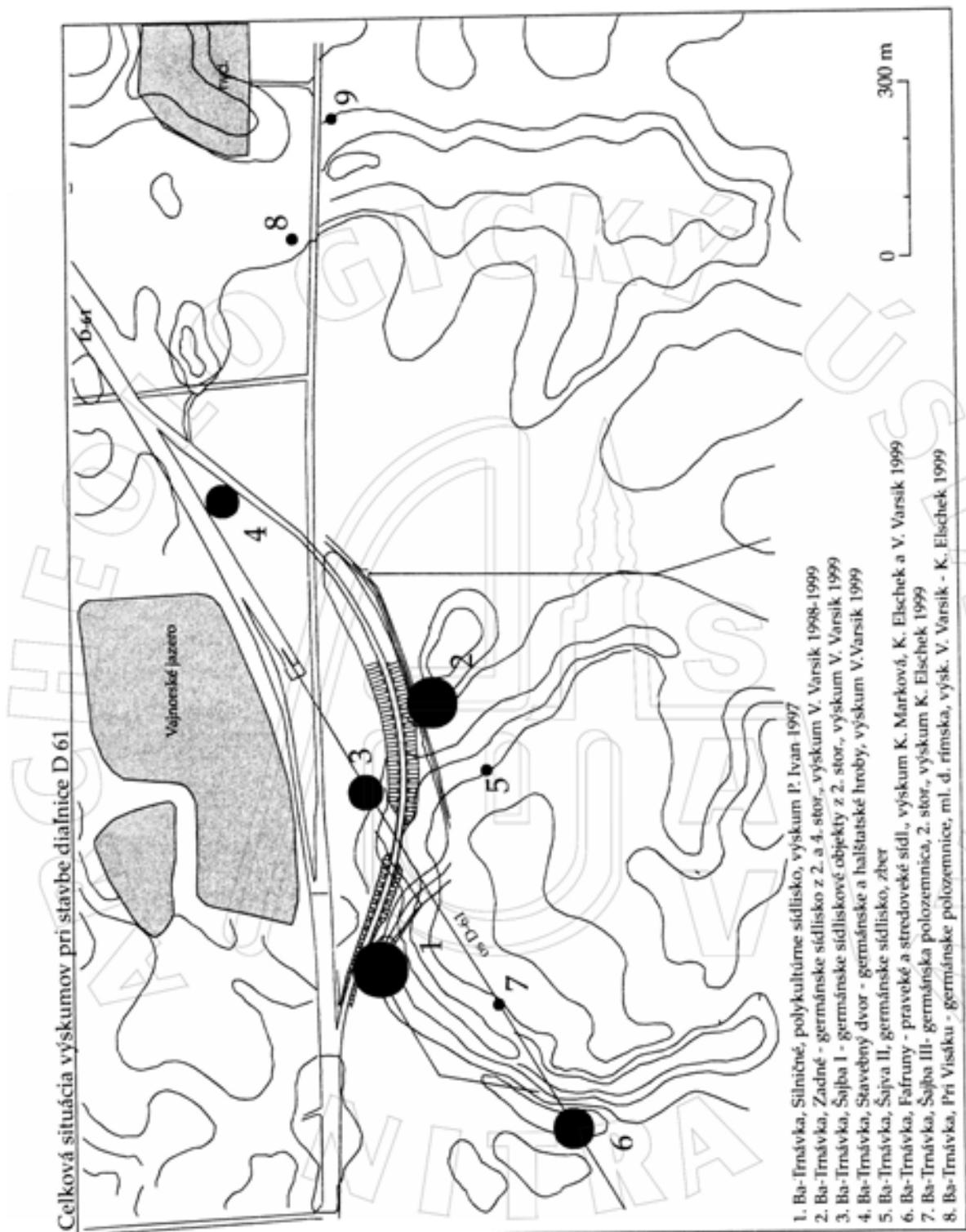

Obr. 94. Dechtice. Vrstevnicový plán komplexu Kláštora sv. Kataríny. (Urmanský, 144).

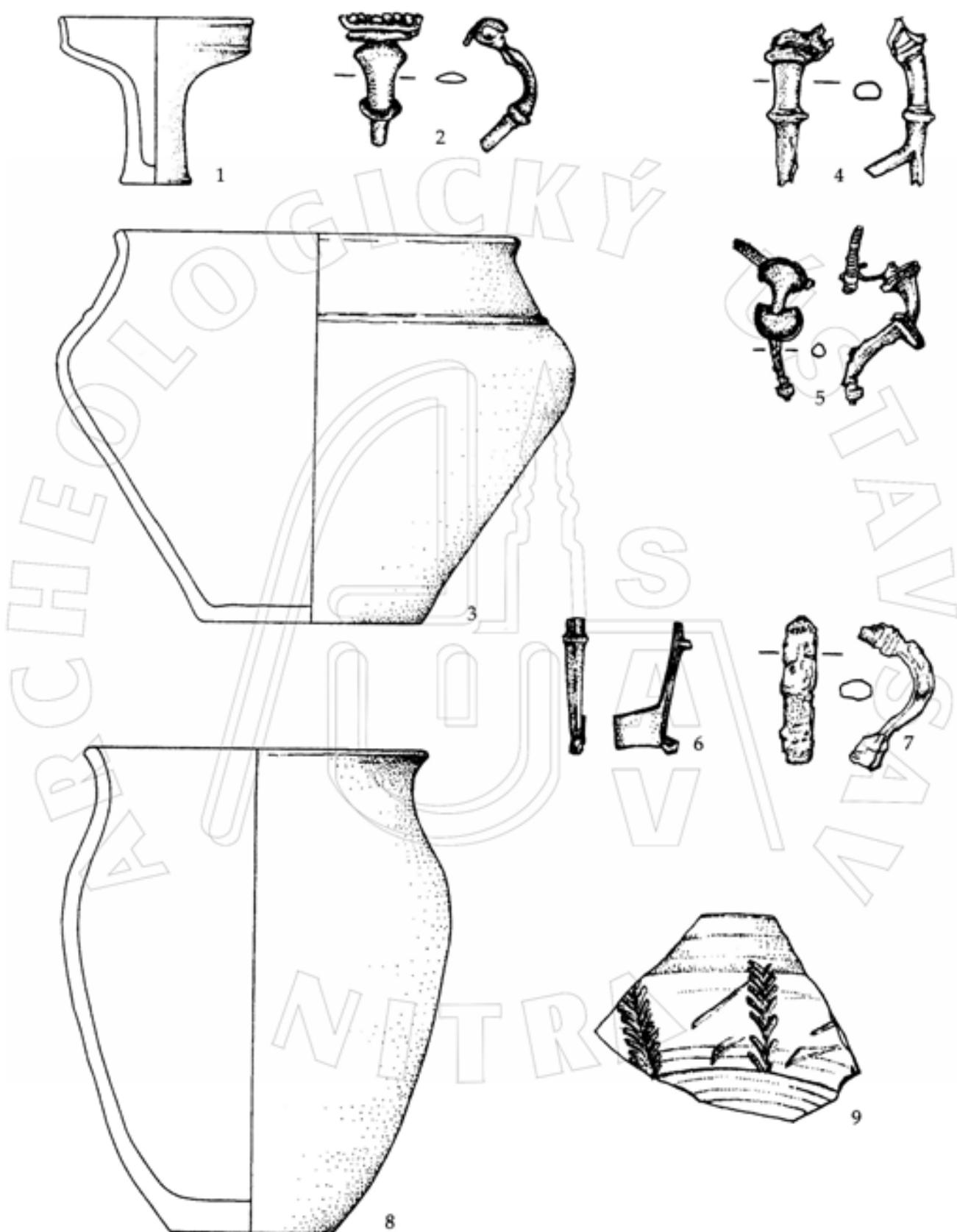

Obr. 95. Trnava. Výber pravekej a stredovekej keramiky z historického jadra. (Urmínský/Stanič, 145).

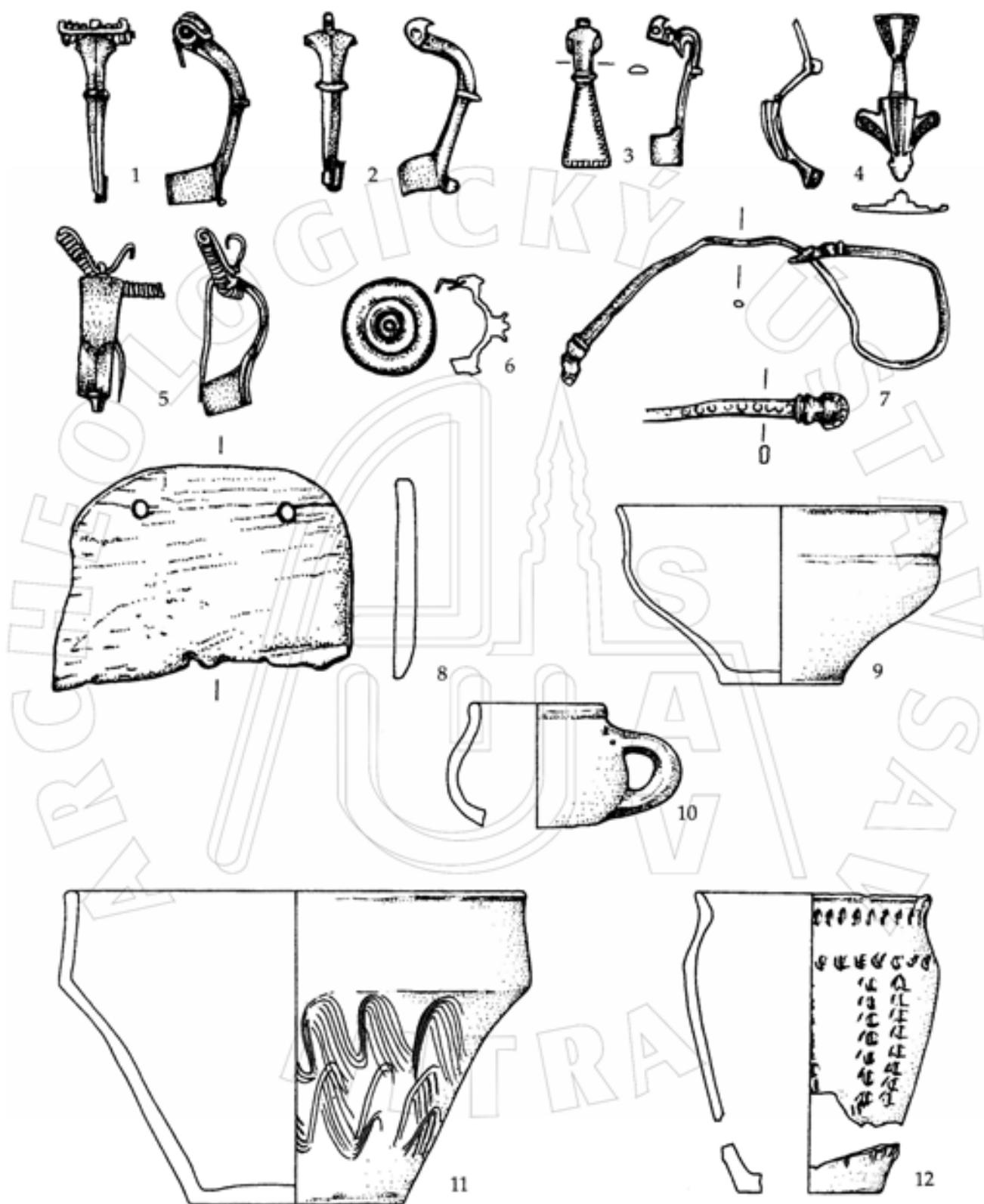
Celková situácia výskumov pri stavbe diaľnice D 61

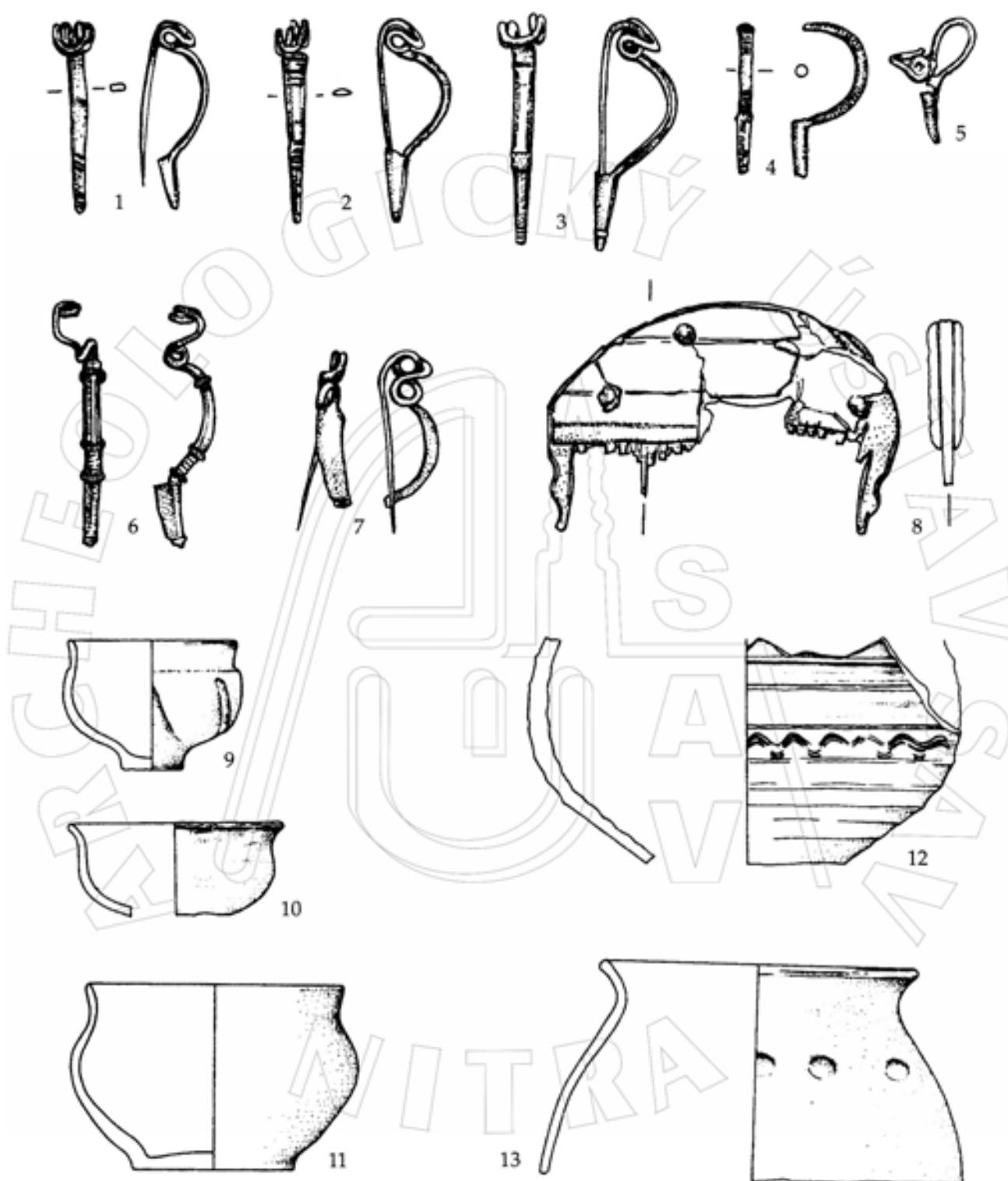
Obr. 96. Bratislavský kraj, časť Trnávka, časť Vajnory. Situačný plán lokalít skúmaných v súvislosti s výstavbou diaľnice D 61 Mierová ul. - Serecká cesta. (Varsík, 1999).

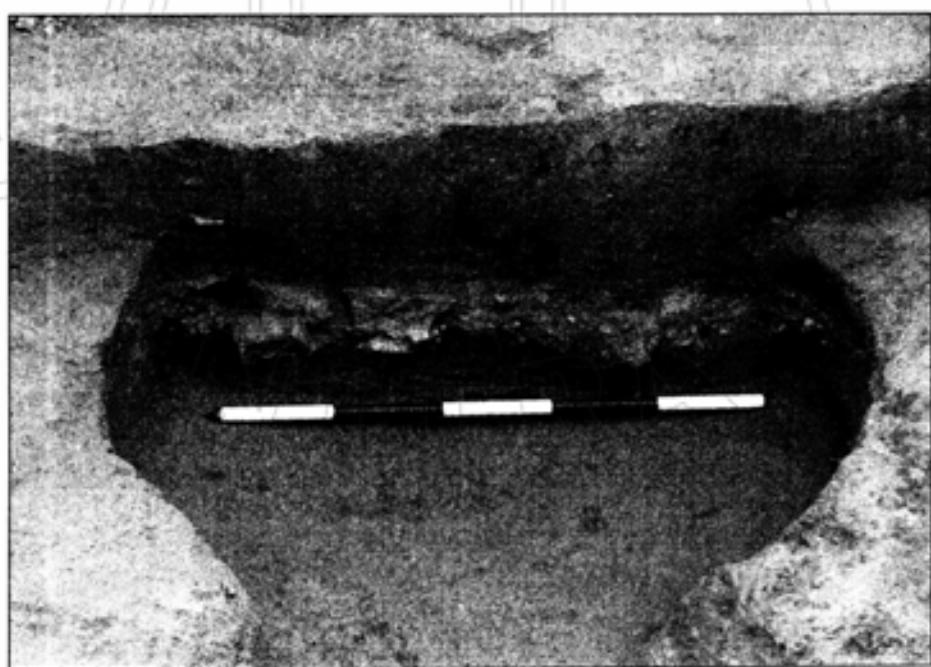
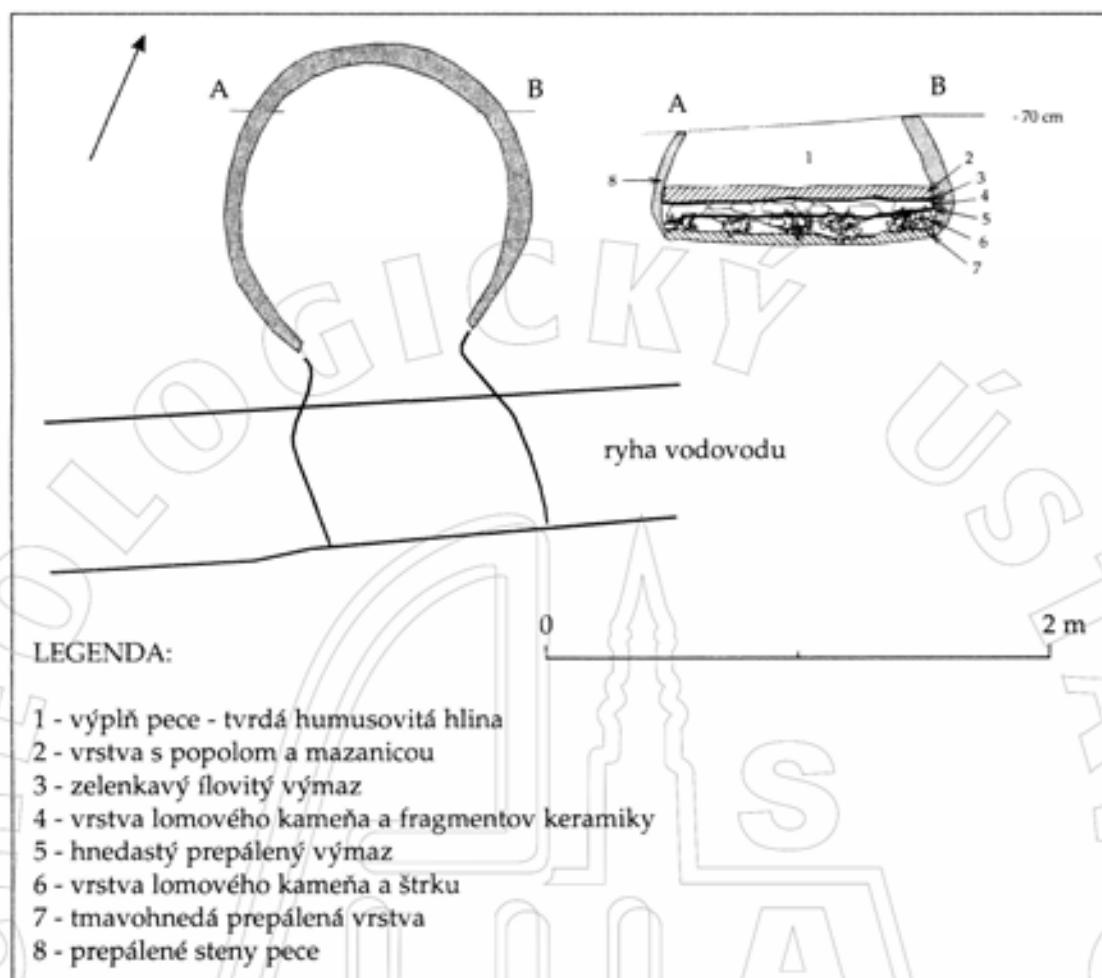
Obr. 97. Výber nálezov. 1-5 - Bratislava, časť Vajnory, nálezy z germánskych žiarových hrobov; 6-7 - Bratislava, časť Trnávka (Šajba I), spony z doby rímskej; 8 - Bratislava, časť Trnávka (Zadné), slovanská nádoba z objektu 26; 9 - Bratislava, časť Trnávka (Šajba II), terra sigillata, zber. Mierka: 1: 3 - 1, 3, 8; 1: 2 - 9. (Varsík, 146).

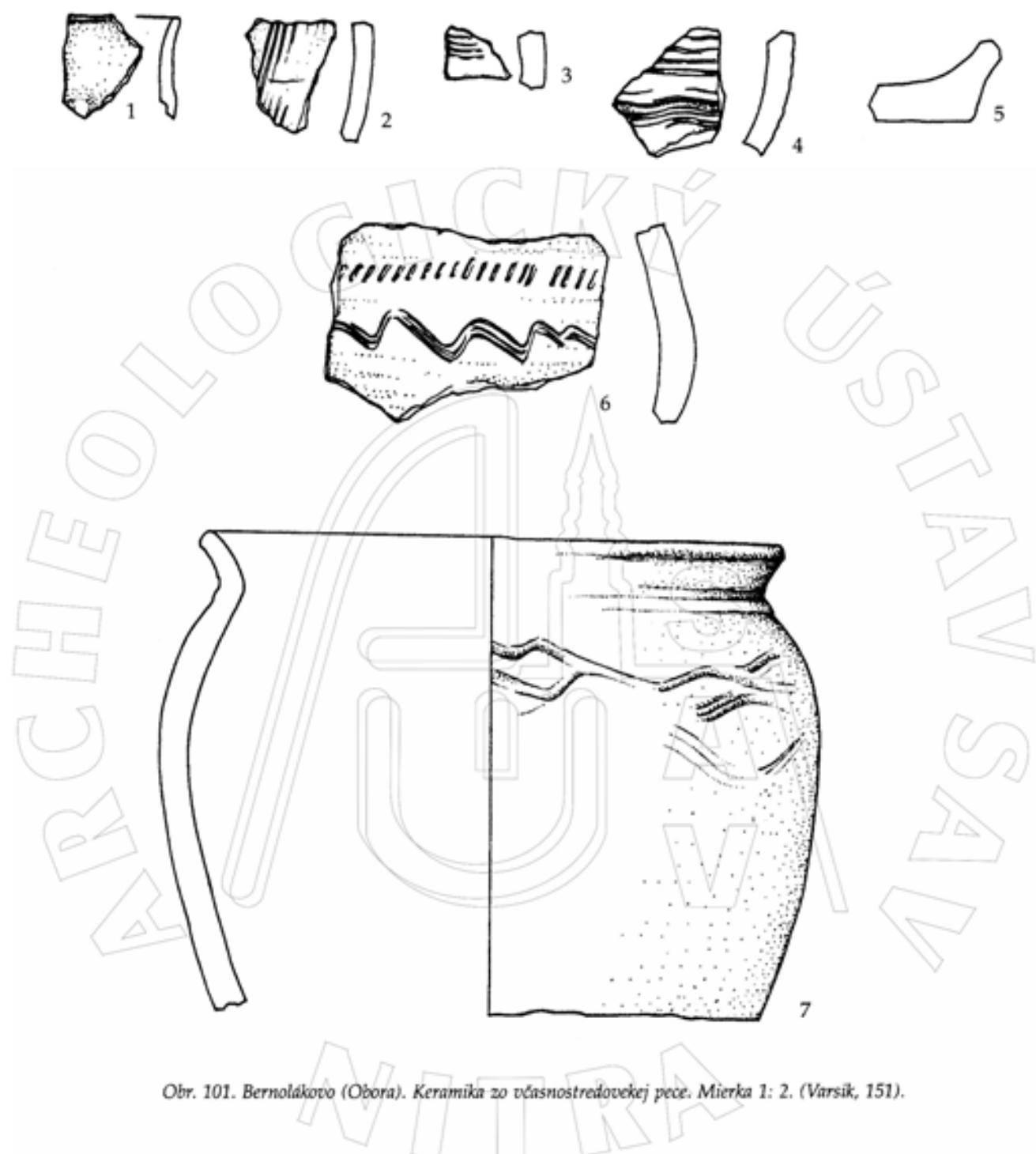
Obr. 98. Bratislava, časť Trnávka (Zadné). Vyber nálezov zo staršej fázy germánskeho sídliska (2. stor.). Mierka: 2: 3 - 1-8; 1: 3 - 9-12. (Varsik, 148).

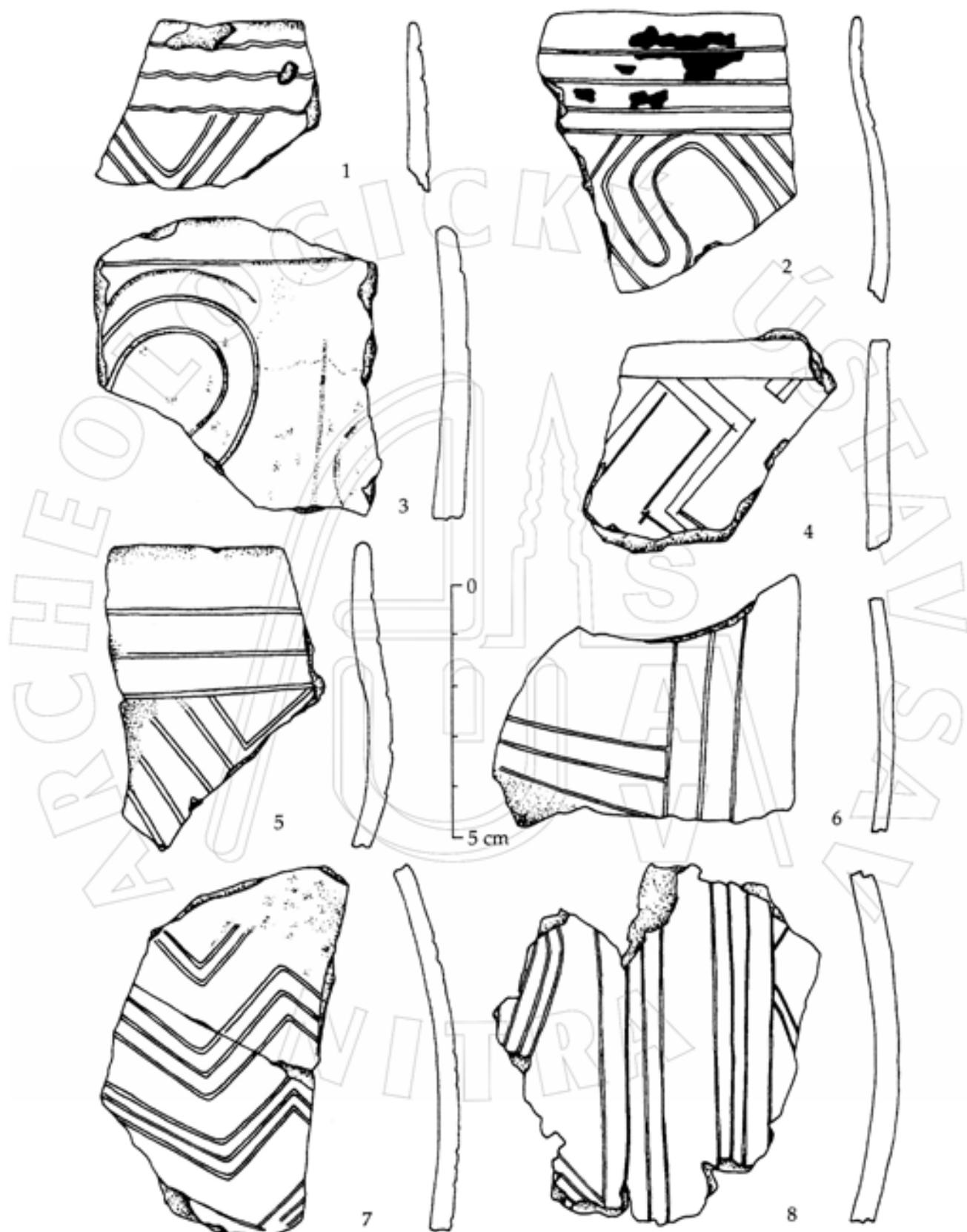
Obr. 99. Bratislava, časť Trnávka (Zadné). Výber nálezov z mladšej fázy germánskeho sídliska (záver 3.-4. stor.). Mierka: 2: 3 - 1-8; 1: 3 - 9-13. (Varsík, 148).

Obr. 100. Bernolákovo (Obora). Včasnostredoveká pec. (Varsík/Elschek, 151).

Obr. 101. Bernolákov (Obora). Keramika zo včasnostredovekej pece. Mierka 1: 2. (Varsík, 151).

Obr. 102. Fintice (Košariská). Výber tenkostennej zdobenej keramiky. Skupina Tiszadob. (Vizdal, 153).

TEXT UNTER DIE ABBILDUNGEN

Abb. 1. 1, 3 - angeblich Ivanovce (Skala); 2 - angeblich Trenčianske Bohuslavice. (Bača/Bartík/Farkaš, 19).

Abb. 2. 1 - Čífer (Dolná Pažif). Fragment eines Glasarmrings aus der Latènezeit; 2 - Čataj. Einzelfund einer Bronzschnalle aus dem Hochmittelalter; 3-4 - Slovenská Nová Ves, Teil Voderady. Zwei Fragmente von Glasarmringen aus der Latènezeit; 5 - Velký Grob. Fragment eines Glasarmrings aus der Latènezeit. (Bartík/Štrbík, 20).

Abb. 3. Kopčany, St. Margit-Kirche. Situation der Gräber im Interieur. (Baxa, 21).

Abb. 4. Malý Cetín. Bronzedolch des Typs Gamów. (Bátora, 23).

Abb. 5. Nitra (Hradná ul. 2). Grundriß des Südflügels des Kanonikerhauses mit angedeuteten untersuchten Objekten. Legende: a - Grundriß des stehenden Mauerwerks; b - Objekt 4; c - Objekt 2; d - Reste älterer Mauern; e - Grundriß der Baugrube des neuen Südflügels des Gebäudes. (Bednár, 24).

Abb. 6. Hronské Klačany. Fundauswahl. 1-7 - Objekt 1; 8-9 - Objekt 2; 10-11 - Objekt 4. Maßstab a: 1-9; b: 10, 11. (Bednár, 26).

Abb. 7. Hronské Klačany. Fundauswahl. 1-2 - Objekt 6; 3-5 - Objekt 3. Maßstab a: 1-2, 5; b: 3, 4. (Bednár, 26).

Abb. 8. Malé Zálužie. Keramik vom Estrich eines mittelalterlichen Ofens. Maßstab a: 1-6, 8; b: 7, 9. (Bednár, 27).

Abb. 9. Malý Cetín. Fundstelle des Dolches, bezeichnet mit schwarzem vollem Kreis. (Bátora, 89).

Abb. 10. Nitra, Teil Chrenová (Baumax). Topographische Lage der von Bautätigkeit bedrohten Fläche mit eingetragenen untersuchten Flächen. Auf Grundlage der mit einem Computer ausgearbeiteten Unterlagen von Ing. E. Blažová. (Březinová/Benediková, 28).

Abb. 11. Malá Mača (Gemeindewiese). Grabfunde aus dem 10.-11. Jh. (Fodor/Struhár, 33).

Abb. 12. Modra (Zámčisko). Grundriß der Befestigung (nach M. Bartík) mit eingetragenen Schnitten und Funden von Metallgegenständen (Farkaš, 35).

Abb. 13. Bratislava, Teil Patrónka. Plan des Burgwalls und Situierung der untersuchten Flächen. Vermessen von M. Bartík, E. Blažová. (Farkaš/Samuel, 33).

Abb. 14. Bratislava, Teil Patrónka. Schnitt durch den Wall und Graben (Schnitt S V/99). (Farkaš/Samuel, 33).

Abb. 15. Abrahám (Háje, Tehelniansky vŕšok). Funde aus der Kulturgrube. Maßstab a: 4-6; b: 1-3, 7-10. (Fodor/Struhár, 34).

Abb. 16. Filakovské Kováče, Teil Filakovské Klačany. Bronzenes Vollgriffs Schwert. (Furmánek, 36).

Abb. 17. Včelince. Bronzene Armspirale der Pilinyer Kultur. (Furmánek, 37).

Abb. 18. Horná Streda. Bronzeaxt. (Fusek, 38).

Abb. 19. Neverice. 1, 3 - Materialauswahl aus der jungrömischen Kaiserzeit; 2, 4-7 - Materialauswahl aus dem Frühmittelalter. (Hanuliak, 47).

Abb. 20. Spišský Štvrtok, Teil Ku Čenčiam. Fundauswahl von Keramik (Giertlová, 39).

Abb. 21. Spišský Štvrtok, Teil Ku Čenčiam. Fundauswahl von Keramik (Giertlová, 39).

Abb. 22. Rimavské Janovce. Römisch-katholische Kirche. Sonde I - Gesamtsituation. (Hrašková/Šimkovič, 49).

Abb. 23. Zalužice, Teil Velké Zalužice (Pri hrádci). 1 - Objekt 3/97; 2 - Objekt 4/97. (Hriž/Vizdal, 51).

Abb. 24. Zalužice, Teil Velké Zalužice (Pri hrádci). 1, 2, 4 - Funde aus Objekt 4/97; 3, 5-7 - Funde aus Objekt 3/97. (Hriž/Vizdal, 51).

Abb. 25. Stakčín. Fundauswahl. (Hriž/Vizdal, 51).

Abb. 26. Fundauswahl. 1, 2 - Dobroslava; 3 - Kečkovce; 4 - Kručov. (Hriž/Vizdal, 52).

Abb. 27. Velké Chyndice. Grundriß der Kirche mit angedeuteten Entwicklungsphasen (nach Zrubcová/Bóna, Plan Nr. 2) und des Schnittes 1/99. (Katkin, 54).

Abb. 28. Bojnice. Grundriß der Burg mit der Entwicklungsanalyse nach D. Menclová mit eingetragenem Archivflügel. 1 - 13.-15. Jh.; 2 - zweite Hälfte des 16. Jh.; 3 - 17. Jh.; 4 - 19.-20. Jh. (Katkin/Bóna, 54).

Abb. 29. Bojnice. Grundriß des Archivflügels mit stilistischer Analyse auf Grundlage der Grabungen bis zum J. 1996 (1 - Grenzen der Grabungsfläche; 2 - Frühgotik; 3 - Frührenaissance; 4 - Spätrenaissance; 5 - Barock; 6 - Romantismus; 7 - Schutt). Maßstab 1:200. (Katkin/Bóna, 54).

Abb. 30. Bojnice. Grundriß und Schnitt durch den untersuchten Teil des Archivflügels im J. 1999. 1 - freigelegte Krone des Umgangs der frühgotischen Schanze; 2 - Überbau der Zinnen der frühgotischen Festungsmauer; 3 - Mauerwerk des gotischen Palastes mit dem Portal und der Heizungsöffnung; 4 - freigelegte Krone des Fundamentes der Wand des gotischen Palastes; 5 - an den Palastflügel angebautes Frührenaissance-Mauerwerk; 6 - Spätrenaissance-Blende aus der Etappe des Frührenaissance-Palastumbauens; 7 - Barockmauerwerk; 8 - Mauerwerk aus der Zeit des romantischen Umbaus. (Katkin/Bóna, 55).

Abb. 31. Nováky-Laskár. Kastellgrundriß mit der Situierung archäologischer Schnitte in den J. 1996, 1998, 1999. (Katkin/Bóna, 56).

Abb. 32. Banská Bystrica (Ostrý Vrch). 1-2 - Scherben der Lausitzer Kultur. (Kvietok, 64).

Abb. 33. Cifer, Teil Pác (Nad mlynom). 1 - Bruchstück einer römischen gestempelten Tegula mit dem Fragment einer Inschrift ...ARI...; 2 - durchbrochen gearbeiteter Bronzbeschlag; 3 - Opočno pri Lounoch. Ein Paar bronzeren durchbrochen gearbeiteter Beschläge aus dem Urmengrab 286 (Pleinerová 1995, Taf. 51: 2). (Kolník/Rajtár/Tirpák, 59).

Abb. 34. Bratislava. Franziskanerkirche. Grabung im J. 1999. 1 - Verteilung der Schnitte; 2-4 - Schnitt S2/99. (Lesák/Resutík, 74).

Abb. 35. Bratislava. Franziskanerkirche. 1 - Schnitt S1/99, Unterteil der Mauern der Arkatur-Nische; 2-5 - Schnitt S3/99; 6, 7 - Schnitt S2/99. (Lesák/Resutík, 74).

Abb. 36. Bratislava (Gasse Panenská ul.). 1-3 - Objekt 3/99; 4, 11-28 - Kulturschicht; 5-10 - spätlatènezeitliches Objekt 5/99. (Lesák/Resutík, 75).

Abb. 37. Lieskovec (Hrádok). 1 - römischer zweihenkeliger Krug; 2-7 - Scherbenauswahl aus römischer Zeit. Maßstab a: 1; b: 2-7. (Malček, 83).

Abb. 38. Bratislava, Teil Trnávka. Siedlungsfunde. Fundauswahl aus Objekt 12. Maßstab a: 1, 4; b: 2, 3, 5. (Marková/Elschek/Varsik, 84).

Abb. 39. Bratislava, Teil Trnávka. Siedlungsfunde. Fundauswahl aus Objekt 20. Maßstab a: 4; b: 1-3, 5-8. (Marková/Elschek/Varsik, 84).

Abb. 40. Bratislava, Teil Trnávka. Siedlungsfunde. Fundauswahl aus Objekt 20. (Marková/Elschek/Varsik, 84).

Abb. 41. Bratislava, Teil Trnávka. Siedlungsfunde. Fundauswahl aus Objekt 6. (Marková/Elschek/Varsik, 85).

Abb. 42. Bratislava, Teil Trnávka (Šajba III). Siedlungsfunde. Fundauswahl aus Objekt 27. Maßstab a: 3; b: 1-2, 4-8. (Marková/Elschek/Varsik, 61).

Abb. 43. Bratislava, Teil Trnávka (Šajba III). Siedlungsfunde. Fundauswahl aus Objekt 27. (Marková/Elschek/Varsik, 61).

Abb. 44. Beckov (Burg). Plan der Burg nach dem Umbau von Stibor des Älteren (Kodoňová/Tóthová 1995, 46). Mit vollem Kreis bezeichnete Stelle des Fundes. (Mácelová, 85).

Abb. 45. Beckov (Burg). Fundauswahl aus dem 14.-15. Jh. 1 - Topfkachel; 2-3 – Knochenschlittschuhe. (Mácelová, 86).

Abb. 46. Černík. Lesefunde. Maßstab a: 1: 2; b: 1: 3. (Marková/Kuzma, 85).

Abb. 47. Jasenica. Keltische Münze des sog. Nitra-Typs. (Moravčík/Kolníková, 89).

Abb. 48. Hrochot (Hrochoťská dolina). Bronzeaxt aus der jüngeren Bronzezeit. (Mácelová, 86).

Abb. 49. Zvolen (Balkán). Inventar aus dem Brandgrab der Lausitzer Kultur. Maßstab a: 1, 2; b: 5; c: 3, 4. (Mácelová, 87).

Abb. 50. Obišovce. Neufunde. (Miroššayová, 87).

Abb. 51. Svinica. Siedlungsobjekt. Maßstab a: 1; b: 2-7. (Miroššayová/Olexa, 88).

Abb. 52. Soblahov. 1 - Neolithikum, Siedlung, Silexhalbfabrikat; 2 - Neolithikum. Siedlung, Silexhammer. (Nešporová, 91).

Abb. 53. Ostratice, Teil Velké Ostratice. Steinbeil. (Nešporová, 92).

Abb. 54. Kuralany. 1 - Situationsplan der Lokalität; 2-5 - Funde aus Grab 1/99. (Nevizánsky/Oždáni, 92).

Abb. 55. Nitra (Kmetkova 5). 1 - Situationsplan des Hauses von M. Klučka und des Schnittes I/99 im Gelände; 2 - Ausschnitt aus der Katastralkarte (Kartenblatt 9-4/14) und Situierung des Schnittes I/99 auf der Parzelle A. Maßstab a: 2; b: 1. (Oždáni, 95).

Abb. 56. Nitra (Kmetkova 5). Fundauswahl aus der Verfüllung des Schnittes I/99 aus 80-140 cm Tiefe. 1 - spätömische Kaiserzeit/Völkerwanderungszeit; 2-7 - Frühmittelalter (8.-9. Jh.). Maßstab a: 2 - 4, 6; b: 1, 5, 7. (Oždáni, 95).

Abb. 57. Nitra (Kmetkova 5). Keramikauswahl aus der mittleren Bronzezeit aus der Verfüllung des Schnittes I/99 und aus Schichten in 140-180 cm Tiefe. Maßstab a: 3; b: 1, 2, 4; c: 5. (Oždáni, 95).

Abb. 58. Lehôtka (Dubov diel). Schwertgriff, verziert mit feingeritztem geometrischem Ornament, und Teil der Klinge mit ausgeprägter Mittelrippe und Ricasso. (Oždáni/Furmánek, 97).

Abb. 59. Situationskarte von Fundstellen auf Terrassen in den Bachältern von Hostovský und Čeladice (Rabona) in Gemeindekatastern von Čeladice (4, 6, 7, 10); Dolné Obdokovce (1-3, 8, 9); Malé Chyndice (5). (Oždáni/Hunka, 98).

Abb. 60. Dolné Obdokovce (Zakázany háj). 1, 7, 8 - Fundauswahl aus der Siedlung der Lengyel-Kultur (Frühneolithikum); 2-6 - aus der Latènezeit. 1 - Silex; 2-8 - Keramik. (Oždáni/Hunka, 99).

Abb. 61. Čeladice (Maďal und teilweise Kerňa). Auswahl vom Keramikscherben aus der Siedlung der jüngeren römischen Kaiserzeit. Maßstab a: 1-6; b: 7. (Oždáni/Hunka, 98).

Abb. 62. Čeladice. Fundauswahl aus dem Hochmittelalter (13.-15. Jh.) aus dem Raum zwischen den Lagen Kerňa und Berín. Maßstab a: 1-3; b: 4-7. (Oždáni/Hunka, 98).

Abb. 63. Čeladice (Berín). Fundauswahl. 5 - Frühneolithikum; 1-3 - jungrömische Kaiserzeit; 4 - Hochmittelalter. Maßstab a: 2-6; b: 1. (Oždáni/Hunka, 98).

Abb. 64. Dolné Obdokovce (Berín). Fundauswahl. 1, 2, 4, 6 - Neolithikum (Lengyel I); 3a-3b - beginnende mittlere Bronzezeit; 5 - jüngrömische Kaiserzeit. Maßstab a: 1, 4-6; b: 2, 3. (Oždáni/Hunka, 99).

Abb. 65. Dudince (Pri benzínovej pumpe). Keramik der Kultur mit Linearkeramik und der Lengyel-Kultur. (Pálinkás/Malček/Páterka, 102).

Abb. 66. Fundauswahl. 1-3 - Dudince (Pri benzínovej pumpe), mittelalterliche Keramik; 4-8 - Dudince (Nad Cigánmi), Keramik der Kultur mit Linearkeramik. (Pálinkás/Malček/Páterka, 102).

Abb. 67. Fundauswahl. 1 - Dudince (Nad Cigánmi), mittelalterliche Keramik; 2-5 - Dudince (Staré vinice), Keramik der Lengyel-Kultur; 6-9 - Slatina (Kostolný vršok), mittelalterliche Keramik. (Pálinkás/Malček/Páterka, 102).

Abb. 68. Hokovce, Teil Plieška (Singerova dolina). 1-5 - Keramik der Badener Kultur; 6-7 - Keramik aus dem Frühmittelalter. (Pálinkás/Malček/Páterka, 102).

Abb. 69. České Brezovo (Hradná stráň). Fundauswahl aus dem 13.-14. Jh. (Samuel, 106).

Abb. 70. České Brezovo (Hradná stráň). Fundauswahl aus dem 13.-14. Jh. (Samuel, 106).

Abb. 71. Zvončín. Materialauswahl aus einem gestörten Objekt. Velatice-Kultur. Maßstab a: 1-6; b: 7. (Samuel/Gajdošík, 108).

Abb. 72. Zvončín. Materialauswahl aus einem gestörten Objekt. Velatice-Kultur. (Samuel/Gajdošík, 108).

Abb. 73. Zvončín. Aerophon aus Geweih. Römische Zeit(?). (Samuel/Gajdošík, 109).

Abb. 74. Fundauswahl. 1-15, 17, 20 - Beharovce (Beharovské), Spaltindustrie aus Radiolarit (Spät-paläolithikum?); 16 - Jablonov (Rybniček), neolithischer Kratzer aus Vorkrakauer Jura-Feuerstein; 18 - Pongrácovce (Hrby), spätmittelalterliche Scherbe; 19 - Pongrácovce (Intravillan - bei der Kirche), Scherbe aus dem 9. Jh. (Soják, 99).

Abb. 75. Fundauswahl. 1, 2, 4, 6 - Pongrácovce (Na dole), Spaltindustrie aus durchglühtem Feuerstein und Radiolarit, Scherben aus der Bronzezeit; 3, 5, 7-14 - Spišské Podhradie (Okruhlá hôrka), Fundauswahl aus dem Neolithikum(?) und aus der Bronzezeit. (Soják, 112).

Abb. 76. Fundauswahl aus Geländebegehungen. 1 - Spišská Teplica (Melčiny); 2, 6 - Mlynica (Červený kameň); 3, 7, 11, 13 - Stráne pod Tatrami (Pod kamenným vrchom I); 4, 12 - Gánovce (Za stodolami); 5, 9, 14 - Veľký Slavkov (Pri kríži); 8, 10 - Lučivná (Nad skalami II). 8, 10 - Spätpaläolithikum; 3, 7, 11 - Neolithikum; 1, 4, 12 - Bronzezeit; 2 - Hallstattzeit; 6 - Latènezeit; 5, 14 - spätömische Kaiserzeit; 9 - slawische Zeit; 13 - Neuzeit. (Soják, 115).

Abb. 77. Fundauswahl. 1, 2 - Domaňovce (Na dlhom), Neolithikum; 3, 4, 7, 9, 10, 12, 13 - Domaňovce (Pečenica), Funde aus römischer Zeit, 9. und 12.-13. Jh.; 8 - Domaňovce (Do rovni), Radiolaritkern aus dem Jungpaläolithikum(?); 6, 11 - Domaňovce (Smreč), „luszczeń“ aus Radiolarit und Obsidianklinge. (Soják/Furman, 121).

Abb. 78. Fundauswahl. 1-5, 7-15 - Domaňovce (Pod Cíbikom), Fundauswahl aus dem 12.-13. Jh. und der Neuzeit; 6 - Domaňovce (Pisarovské), mittelalterliche Scherbe. (Soják/Furman, 122).

Abb. 79. Fundauswahl. 1 - Spišský Hrhov (Sihof), spätpaläolithischer Kratzer aus Unterkraukauer Jura-Feuerstein; 2 - Domaňovce (Velká lúka), retuschierte Klinge aus Limnoquarzit, Urzeit; 3-6 - Domaňovce (Pod stráňou), Scherben aus dem 9. Jh. (Soják/Furman, 122).

Abb. 80. Nitra, Teil Štitáre (Žibrica). 1-3 - bronzenen Pfeilspitzen vom Burgwall. (Stegmenn-Rajtár/Tirpák, 132).

Abb. 81. Höhle Drieňová. Am 15. 10. 1997 vermaßen M. Sova und J. Krajčík die Höhle mit einer Busssole, einem Neigungsmesser und Meßband. (Staššíková-Štukovská/Sova, 131).

Abb. 82. Jasenov (Burg). Materialauswahl. 1, 10 - Gebrauchskeramik; 2, 9 - Tiegel; 5, 6 - urzeitliche Scherben; 3, 7, 8 - Eisengegenstände; 11 - farbige glasierte Kachel: 1 - grün, 2 - weiß, 3 - gelb. (Strakošová, 133).

Abb. 83. Jasenov (Burg). Grundriß der Burg nach M. Slivka: a - der älteste Burgkern, b - Wende des 15.-16. Jh., c - Mitte des 16. Jh., d - Anfang des 17. Jh. Lagen der Schnitte: I - Schnitt XIV, II - Schnitt XV, III - Schnitt XVI, IV - Schnitt XVII; 2-3 - Keramik aus dem Schnitt XVII/99. (Strakošová, 133).

Abb. 84. Likavka (Predný lán). Eisenbohrer aus der Siedlung der Púchov-Kultur. (Struhár, 134).

Abb. 85. Neverice. Bauchscherbe eines Gefäßes der Kultur mit jünger Linearerkeramik. (Samuel, 107).

Abb. 86. Ruská Nová Ves (Burg Solivar). Bronzefibel mit umgeschlagenem Fuß, römische Zeit. (Tomášová, 136).

Abb. 87. Ludrová (Na kúte). Keramikfunde aus dem 13. Jh. (Struhár, 135).

Abb. 88. Nová Ves nad Žitavou. 1-10 - Funde der Lengyel-Kultur; 11-20 - Funde der Badener Kultur. (Šiška, 136).

Abb. 89. Obišovce (Stráža). 1 - eiserne Tüllenpfeilspitze (15. Jh.); 2 - Pfeilspitze mit einem Dorn (13. Jh.); 3 - Blatt einer Tüllenpfeilspitze (9.-10. Jh.); 4, 6 - bronzer Zierbeschlag, bronzer geschlossener Fingerring (jüngere Latènezeit-ältere römische Zeit); 5 - bronze gegossene Gürteliemenzunge (8.-9. Jh.). (Tomášová, 137).

Abb. 90. Brekov (Burg). 1 - Eisensech; 2 - Axtbarren (9.-10. Jh.); 3 - bronzer Buchbeschlag; 4 - Pfeilspitze mit Dorn; 5-7 - ein Satz von Eisenmessern (Mittelalter). (Tomášová, 137).

Abb. 91. Hrabašice. 1-3 - Variante Veľký Bysterec; 4-7 - Variante Zips; 8 - Variante Liptovská Mara; 9 - Variante Zemplín; 10-12 - Variante Hrabašice; 13-27 - Erawisker-Münzen. Vergrößert. (Tomášová/Kolníková, 138).

Abb. 92. Hanigovce (Hrádok). Mittelalterliche Keramik. (Uličný, 142).

Abb. 93. Lipany. Mittelalterliche Keramik. (Uličný, 143).

Abb. 94. Dechtice. Schichtenplan des Klosterkomplexes St. Katharina. (Urmanský, 144).

Abb. 95. Trnava. Auswahl von urzeitlicher und mittelalterlicher Keramik aus dem Historischen Kern. (Urmanský/Staník, 145).

Abb. 96. Bratislava, Teil Trnávka, Teil Vajnory. Situationsplan der Lokalität, untersucht im Zusammenhang mit der Errichtung der Fernstraße D 61 Mierová ul. - Senecká cesta. (Varsík, 146).

Abb. 97. Fundauswahl. 1, 5 - Bratislava, Teil Vajnory, Funde aus germanischen Brandgräbern; 6-7 - Bratislava, Teil Trnávka (Šajba I), römerzeitliche Fibeln; 8 - Bratislava, Teil Trnávka (Zadné), slawisches Gefäß Objekt 26; 9 - Bratislava, Teil Trnávka (Šajba II), Terra sigillata, Lesefunde. Maßstab: 1: 3 - 1, 3, 8; 1: 2 - 9. (Varsík, 146).

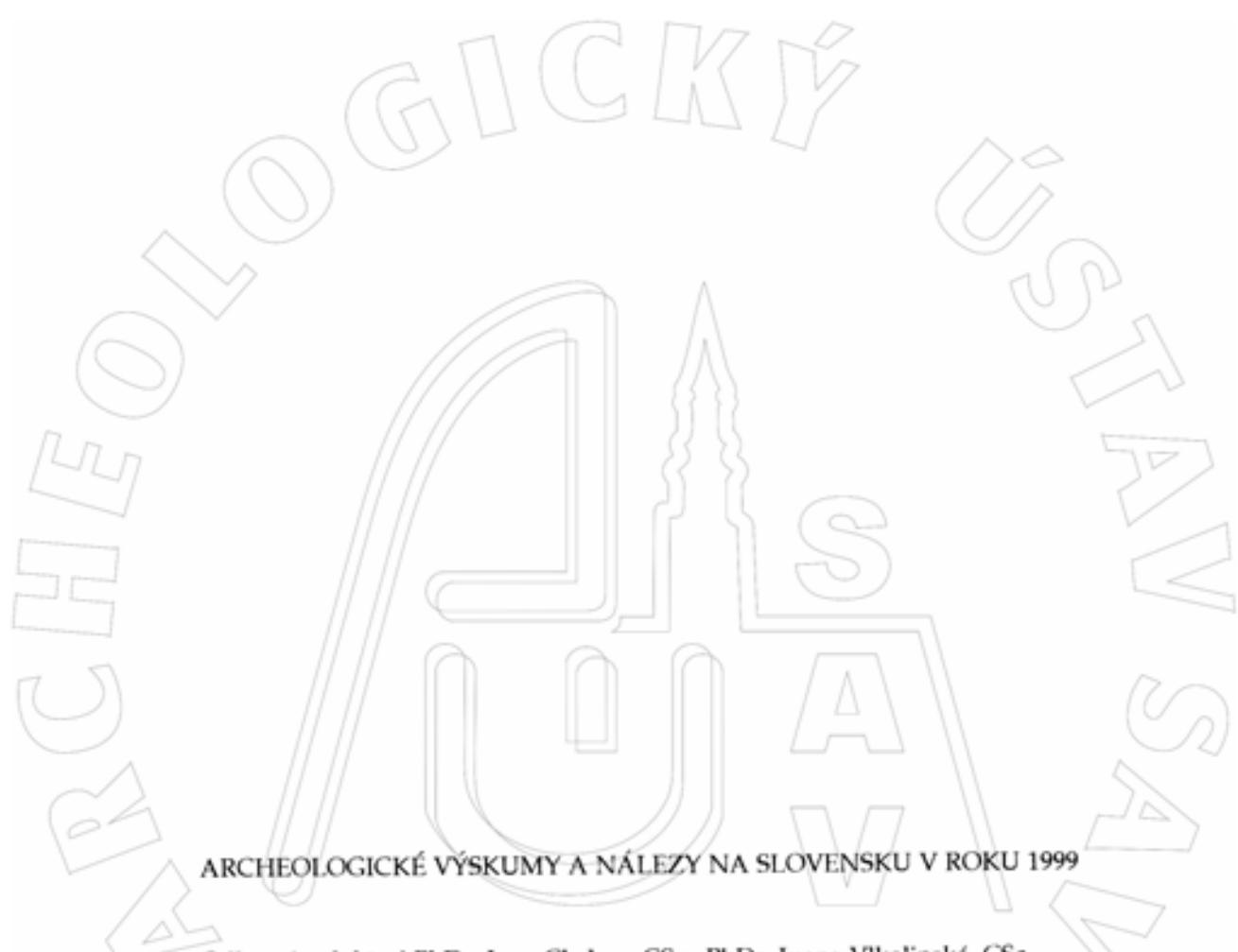
Abb. 98. Bratislava, Teil Trnávka (Zadné). Fundauswahl aus der älteren Phase der germanischen Siedlung (2. Jh.). Maßstab 2: 3 - 1-8; 1: 3 - 9-12. (Varsík, 148).

Abb. 99. Bratislava, Teil Trnávka (Zadné). Fundauswahl aus der jüngeren Phase der germanischen Siedlung (Ende des 3.-4. Jh.). Maßstab 2: 3 - 1-8; 1: 3 - 9-13. (Varsík, 148).

Abb. 100. Bernolákovo (Obora). Frühmittelalterlicher Ofen. (Varsík/Elschek, 151).

Abb. 101. Bernolákovo (Obora). Keramik aus einem frühmittelalterlichen Ofen. Maßstab 1: 2. (Varsík, 151).

Abb. 102. Fintice (Košariská). Auswahl von dünnwandiger verzierter Keramik. Tiszadob-Gruppe. (Vizdal, 153).

ARCHEOLOGICKÉ VÝSKUMY A NÁLEZY NA SLOVENSKU V ROKU 1999

Odborní redaktori PhDr. Ivan Cheben, CSc.; PhDr. Ivona Vlkolinská, CSc.

Výkonný redaktor PhDr. Ludmila Vaňková

Počítačová sadzba Mária Kunová

Polygrafická príprava Elena Vargová

Nemecký preklad Berta Nieburová

Vydavateľ Archeologický ústav Slovenskej akadémie vied v Nitre

Rok vydania 2000

243 strán, 102 obr., 1 mapa

Vytlačilo Reprografické stredisko AÚ SAV v Nitre ako svoju 113. publikáciu

ISBN 80-88709-49-0

ISSN 0231-925X